FORTIS

INTEL
LECTVS
IVDICAT
VERITAS
CON[illegible]ACTV [illegible]TEM [illegible]NCTV

V[illegible]S HIC OCVLVS
[illegible]IDET QVE
[illegible]

Alcuinus. Rubanus Grammaticus Galbus 256.
A[illegible]neli compositio ex melle et vino . 273.
Sulphur quibus noxium. 293.

Vidi ego lecta diu, et multo spectata labore
cauda tremula. 386. Degenerare tamen. Virgil

Musica, cantus, mimi, sunt ad communia primi.
Odi illos ceu claustra Erebi quicunque loquuntur
Ore aliud, tacitoque aliud sub pectore condunt.

N. Inv. 3441.

Cum multis conversandum casu cum paucis electione

[illegible] sic dispungunt [illegible] locum illi scriptores
Reges gentium dominantur. Vos autem non? Sic.
Lutherus sic legit apud S. Augustinum.
Creavit te sine te: non possum te salvare sine te?

Vulgo iactatur illud. Scire tuum nihil est nisi
te scire, hoc sciat alter. cum Poeta dicat
— — — omores! usque adeo ne
Scire tuum nihil est nisi te scire hoc sciat alter?

Tantus amor terrae . Georg. 2

1605 Turris Varsaviae concidit 7 Maii: Samo-
scius Cancellarius Regni mortuus
1605. 10 Maii.

Grave est inimicum habere armatum et iratum
Iratus nocere cupit, armatus potest. Cic.

Ubi minus virtutis, ibi plus fortunae.

Quamdiu Apollo divus fuit, habebat oppugnatores qui armati hostes
[illegible]: Quid si de [illegible] idem sentiamus. Vide Iustinum.

Celebratis doctores [illegible] ducant [illegible] docent quid aliud est quam intellectui rationem et iudicio pri[illegible]? Apollus commenda[illegible]

UVI 47

Aristippus. Video hominum vestigia.

Quid Reipublicae literariae prodest voculas aliquas in Seneca aut Tacito immutare et philosophos ineptissimos ineptissime atque ab omni ratione averso consilio [?] exhibere? Vide Lipsii Politica. Doctrinae ad bonos fines nonnihil promovere.

Cum essem puer putabam eo spatio totum mundum contineri quod oculus videre potest. Horizontem sensibilem vocant Astrologi. Itaque post sylvas quae tunc patriam meam cingebant extremum esse mundi existimabam. Haec ~~tum~~ puerilis imaginatio fuit. Procedente aetate cum iam audissem a patre de aliis civitatibus, praecipue vero Cracovia ad quam velut optimam artium matrem abeo allegabar, coepi imaginationem meam latius extendere. Quid si eodem modo homines huic terrae globo affixi solum hunc habitabilem iudicamus? An vero tantum propter incolas terrae ~~terra~~ ~~[illegible]~~ (quae instar puncti obtinet respectu caeli) ~~[illegible]~~, tantam mundi molem conditam arbitramur? Quid si alias stellas certae quaedam creaturae incolunt? Sed ex sacris etiam literis possumus probare plures esse mundos ex illo Christi dicto: In domo patris mei mansiones multae sunt. Quaenam domus Dei patris est? An caelum ut vocant? Minime. Quomodo enim quod finitum est infiniti domus erit? Domus ergo Patris est totum Universum. Iamque dum dico Universum, intellige Infinitum. Quicquid enim finitum est, particula quaedam Universi erit. Cum igitur Christus hoc est Veritas quae fallere non potest dicit In domo patris sui mansiones multas esse an minime rationi consentanea erit nostra circa istud dictum sententia qua in toto Universo statuimus multas esse mansiones, hoc est mundos?

Demonstrandum

Terram non esse centrum Universi

Respublica in qua { Sapientes leges constituunt / Stulti concludunt

Nihil habet solidum quaedam interpretatio ut [illegible] mea [illegible]

An summus Pontifex quaestiones physicas
definire possit. NB

Ecclesiastes cap 3. ait: Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum, et non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem. Cur vero Spiritus Sanctus Apostolis non dixit de Americae incolis? Cur sancto Augustino de Antipodibus? Videamus vero quam pueriliter olim summi Pontifices de magnis quaestionibus senserunt. Vide Aventinum in annalibus Boiorum de Vergilio Episcopo Salisburgensi quem Bonifacius apud Zachariam pontificem accusaverat etc. Hoc idem exemplum reperies in scholis Mathematicis Petri Rami.

Proditor veritatis est † qui non libere veritatem pronunciat. Chrysostomus.
† non tantum qui mendacium asseverant sed etiam

Si hominibus placerem Christi servus non essem
Paul. ad Galatas.

Plenitudo adiectione non indiget C. Si omnia. et C. bene quidem. 96 distinct.

Natura Natura gaudet: et natura naturam vincit: at natura naturam retinet. Democritus.

Sapienter olim Diogenes eos laudabat qui navigandi consilio inito, nunquam tamen navigabant. Tak rozumiete o czervenych.

1 Arnobius Coensis
2 Iobus Carontensis
3 Boecius Nissaren
4 Caius Boronensis
5 Baronius Ocensis.
6 Sicinus e Sorbona

Narraverunt mihi iniqui fabulationes sed non ut lex tua. Tak lepsi ... o ... ... na ... testament.
Iam presbyteri pro Oremus invertunt literas cantent Aramus. rei familiari augendae potius quam pietati addicti.

Tarda post cladem deliberatio
Quidam tibi sapientem si vis bene stare sodalem
Impuritas socius non sinit esse diu
Michael Vschedagss annotauit

Hac regula tutissimus ibis

Non omnia quæ

Scis	:	Dic.
Audis	:	Crede.
Vides	:	Iudica.
Potes	:	Fac.

Arnobi Coci regula
Nil cito.
Dicere scis ... credere ... iudicare ... facere ...

Pilsnensis annotauit

Rebus in humanis tria sunt peiora veneno:
~~Malus Socius~~ Infidus socius ~~Qui socius malus est~~, mala fœmina, [redacted] falsus fictus amicus

Qui Deo honorem aliena atque externa substantia, non propria virtute præstat, Deo acceptus non est, et talia neque prudenti viro grata sunt, nisi cum optima mente præbentur: Cui sententiæ et Apollinis dictum satis consonum est. Nam homini qui centum boues sibi rem diuinam facienti mactarat, non tamen pia neque deuota mente, et interroganti quopacto acceptauerit dona sibi ab eo data. Respondit Hermionis Dari magis est mihi grata placenta, tenuissimam illud tantæ magnificentiæ præponens, quoniam Hermion tenue munus pietate et charitate mentis ornauit, cum qua omnia Deo grata et cara sunt: et sine qua nihil vnquam Deo gratum acceptumque fuit.

Ex Hierocle in Carmina Pythagoræ aurea.

Si fur gratias agat Deo quod in furto non sit deprehensus, si fœnerator pro fœnore largiter accepto. quænam illam gratiarum actionem putamus? an Deo gratam ... existimamus?

Nie wszystko kupowac co potrzeba, ale tylko bez czego sie czlowiek nie moze obyśc.

O literae, literae; bonae quidem vos estis, sed raro in bonam animam incidistis.
Videtis quam literis vel melius si bene utaris, vel periculosius si abutaris.

Phalaris Perillum tauri inventorem ~~tauro comburendum~~ ut invento suo pariret in ipso tauro comburi iusserat: Tantam aequitatem a tyranno immanitas inventi expresserat. Ducitur Perillus ad locum tormenti a carnificibus. Occurrit Polycletus medicus. Perillus, animi ne constantia, an mentis in mortis trepidatione lapsu incertum, conqueritur de dolore dentium: ~~petit~~ petit a medico remedium. Polycletus admirabundus inquit Quae ista necessitas remedii?

Cromerus libro 18 non longe a fine. Ut sunt efficaces sive apud viros mulierum suasiones atque preces quae nocte et in geniali thoro adhibentur, regina propemodum eo regem perpulerat ut Alberto indicta causa Cancellarii munus abrogaret.

Virg. Laudato ingentia rura Exiguum colito.
Columell. lib 1 cap 3. Oportet agrum imbecilliorem esse quam agricolam. Non est dubium quin minus reddat laxus ager non recte cultus, quam angustus eximie. Convenit in eos qui suscipiunt munus cui gerendo sunt impares.

Praeceptor suis discipulis aliud speraturis inculcabat Radices studiorum amaras (cum diphtongo.) fructus vero dulces. Ut nimirum ad tollendam ambiguitatem clarius loqueretur ne aliquis dextra manu porrectum hoc est cum diphtongo, acciperet sinistra sine diphtongo sed Radices studiorum amare.

a Obłer szczęście serce wszyscy się wrośli. ale [illegible] X
sługi sens obłer się wyjęt.

[illegible]

Wszystki nie opuszczały świata y rzeczy.. Bo czego nie miały, iakoby opuszczały? a czego nie zaszły iako by miały? Trudno to opuścić. Nie pozwidzam się tego czego nie mam. Takieżby y ubogi [illegible] dziś [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Etiam pueri ~~habent~~ suas Respublicas et ex κυρῶ παιδεια apud Xenophontem patet tum pastores pueri Cyrum puerum eli girit, ille autem proinde baptiza non pueriliter agit. Quod cum ita sit cur non liceat Mathematicis metallo carentibus de metallis tamen disserere? Dicent alii credo perinde hoc idem esse Mathematicis, quod Platoni suam condere Rempublicam, aut Epicuro vel Democrito sua intermundia molivi: Usus tamen Mechanicum cum physica gravitate aut levitate societatis reclamabit. Ipsa quoque Archimedis reclamabit non voce sed corona Heronis iam quidem non existente nunquam tamen peritura. Haec autem Mathematicorum inventa in usum Mechanicorum sic disposita Remunanthe tibi mitto cui sum semper addictissimus. Joannes Brosius

Si ex palmis manipulos, ex manipulis decimani quantitatem hic et colligere: Dis etiam iam maiora attentant Mathematicis, quamque curiositatem in Thesauros mittunt: ut sic constat omnia numero pondere et mensura contineri. Si tempus patietur, inspiciat quae illi curiosa tum fecerunt. Dum pueros nugans, nugans dum tessera fallit. Heronis spiritalia rogo mihi nunc concedat R D T. Quam bene et feliciter valere cupio.

Sylvius hic situs est gratis qui nil dedit unquam
Mortuus et gratis quod legis ista dolet.

Buchananus in Sylvium sic lusit post mortem:
Si in campis Elysiis fati mitescit se notari
concedat mihi qui nihil gratis solet concedere, sed vel labore vel gratitudine est ...

~~Sylvius~~ hic situs est gratis qui nil dedit unquam
Mortuus et gratis quod legis ista dolet.
Anne solent nobis Dii quid concedere gratis?
Nonne labore gravi vendere cuncta solent.
Ingratis nihil hic gratis dedit omnia gratis.

Cur cur cur pedem nudum geris
Cur cur cur niteram nonquaeris
Est tibi Est tibi gratior vultus
Te dedat te dedat latior cultus

Omnes hic nostri aulici
Sunt dites et famelici
Responde responde Mori votis
Corradus corradus plurimum dotis.

Dispice suspice vanos rumores
Habetis subibis nostros fauores.

≠ Dlabyga gdy tyey sapienti idex na pyssay ieß do domu
aby nie gyli bato tu nasse Collegium pomenaß
to tale wapna regula Tres faciunt collegium

Ioannes Tostius.
Sta pes, sta mi pes, stapes nec labere mi pes
Ni steteris, lapides hi tibi lectus erunt.

En ego sub gradibus iaceo mala Tostius aedis
Et clamo Doctor Bartholomaee vnus.

Anselmi Boetii de Boodt Brugensis Belgae Rudolphi
secundi Imperatoris Romanorum personae Medici
Gemmarum et lapidum historia
Hanouiae Typis Wechelianis apud Claudium Marnium
et haeredes Ioannis Aubrii 1609 . in 4to .

Contempta virtus ſeuit, et res publicas
Perire ſecum fundit[us] vult maxime.

Norbergk in maｔello ad
Bouem depictum

Omnia habent orbes et incrementa, ſed ecce
Quem carnis nunquam bos fuit hic vitulus.

In tauros Lybici ruunt leones
Non ſunt papilionibus moleſti.

Amabo Cara Agnes: Vidiſti ne noſtros?
Suntne vobis teſtes? Et quidem non lacus memanti.
Procabantur ne veſtri patres? Dicam tibi veriſſi
me quod ſummo tractabant ſtudio. Procabantur.

Multi equi fatigantur et bones; et aſini
bicapicia conſeruantur.

Mxurfsxt primam concionem habuit Romæ
ſumpto temate ex Jobo. Boves arabant aſinæ
autem paſcebantur.
ut pulchre paruerant, docent puellas. na accepa
turpes paruerant

Proponowano questiay Gdyby miało cokolwiek ztyć dwu rzeczy zginąć
albo niewiasty, albo żelazo coby rączy lepi stracić. Niewiasty po
trzebne y do wiecy y do tego aby się ludzie rodzieli. Żelazo jes
a gdzie nie potrzebne? Usłyszawszy to Pan Kurowski rzecze: Upatru
ię wszystkie racyony mnie się zda iż lepiey niewiasty stracić. Rze
cze nato ieden. Ale ludzie zaginą. A Kurowski: Nie zaginą ludzie
choć wszystkie niewiasty ~~zginą~~ ktora teraz się zginęc. bo znowu zdzie
wek inszych niewiast narobimy.

Przedtym chwalono ludzi Et ad chorum: et ad forum. Dziśiatem
tego trudno przyznać. bo oni ad forum wprawdzie udaią się, ale ad
chorum nic bo godzin nie spiewaią, na iutrznią nie wstaią:
Tak wiele zakonow było do tąd, zaden nie miał się takiey potrzeb
niey. bo na coż inszego iest zakon każdy tylko aby panu bogu
służył? Na ostatek y Jezuiki nastał ktory zaniechawszy spiewania
wziął to sobie co do powabienia ludzi iest naysposobnieyszego. Pomnię
gdym to Jezuicie ~~regnemu~~ ~~gadał~~, czemuby nie spiewali godzin na chwa
le bożą. Rzekł mi Nic dziwni się wam, iako owo w Brewiarzu przy
inszych psalmach pisze Gloria patri nakoncu. przy drugich zaś
nie masz, a mianowicie przy Canticum trium puerorum. znaczy
owo Hic non dicitur Gloria patri, neque Amen: Takież y w kościeli
Bożym rodne zakony są ktore godziny spiewaią, a drugie zaś
od tego wolne są: Obłapiełem go za te powiesc: bo nie mogł nic
mistrowieyszego powiedzieć do tey sprawey. Wszak też oni po rzeczy przy
chodzie. a zwłaszcza z Nowiciatu in extra illud Tres faciunt collegium: ale
to wiedzę nie mogę mowic Tres faciunt canticum.

+ a ktoż tegoma widzi?

Stanisław Minski Christophoro Kochanowski quem visitaverat
per literas sic respondit.

Mannę na wielkij pusczij jadali Żydowie
Mannę y ja Krzysztofa Tąkąm swoie zdrowie
Lecz jesli tak iako mnie Żydy sprawowała
Częściey ta Boza celadz srała niz iadała
Ja się tey Bozey sprawie wydziwic nie mogę
Że miasto chleba sraczki, zadano im wdrogę.

Cierlatom pytaiąc o urinie. Madona monstrate mi qualka cosa
la qual se fa inanzi cagare. bowpierwy uryna odchodzi.

Petrus Smolek Hieronymo Godziathowski

Ieslis czym wielkim nie iest zabawiony
Albo tez prawa kiedy wcudze strony
Nie wyprawiesz na obiad swoy prosze
A wtym repulsy nikedy nie odnosze.

Doctor perdit memoriam in consulendo si ei debitum
salarium non soluatur.

Muneris infundas oleum, fuge nomen auari
Sic ægræ menti poterit medicina parari.

Epitaphium Icosastichon

Syluius hic situs est gratis qui nil dedit unquam
Mortuus et gratis quod legis ista dolet.
Sic quondam lusit doctus Buchananus in artis
Pæoniæ gnarum non sine felle virum.
Quid fuit hoc monstri, gratis quicquam dare nolle?
Maxima, spectamus si bene, causa subest
Ac si fert animo hoc carmen non Syluius æquo,
Vt mihi concedat supplice voce precor.
Omnia qui facitis gratis, discedite gratis:
Ad Claromontanos nobile carmen ait.
Largirine solent homini Dii munera gratis?
Nonne labore graui vendere cuncta solent?
Ingratis ego nil gratis tribui: omnia gratis.
~~Quanta ingratorum turba ubique vides!~~
~~O quam ingratorum maxima turba ubique est!~~
O quam ingratorum cætus ubique frequens!
Grati accepistis gratis date: munera gratis
Si ingratus capiat, tu sine fruge dabis.
Gratis ne hinc abeas, tamen illud discito gratis;
Gratis quod metuis: discito velle mori.
Dissolui cupio cælestis Apostolus inquit
Esseque cum Christo, est nec mihi votum aliud.
ADNVMERAVI ad[illegible]
[redacted]di anathema. [redacted]di benedictio.
Destruendi Conseruandi

~~O quam ingratorum cætus ubique frequens!~~
(pauper ubique iacet vulgo dicitur)

Doctrinam quam Christus præscripsit Apostolis voluit ipsa ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ annunciari toti mundo. Jesuitæ suas regulas secreto
habent.

Anaxagoras interrogatus cur non curaret patriam: Respon
dit digito in cœlum intento: Mihi vero cura patria est. Jesuitæ
aliam deberent respondere si interrogentur Ubi est vestra re
...? Ostendant Szystra (?) Moscouica (?). Hic digerenda in
ordinem

Nie zawsze xiężą zhoscita psow wyganiaią żiełaszą gdy
[illegible] gim ingim żabawie.

Ad. [illegible]

1 Vincitur ingenio cætera mortis erunt P. Ingenio?
aza nie [illegible]?

Væ qui coniungitis domum ad domum Esaias.

In eodem prato quærit bos herbam, Ciconia ranam, canis
leporem: ab eodem medico alii gesticulationes et
elæmoneas, alii consilium de sanitate quærunt.

labor { formicarius / apiarius

Socius pari iure mecum gaudet. Si vero non gaudet
quonam pacto esse potest socius? Si vero Jesuitæ non
ostendunt regulas omnes nouiciis quo pacto seniores
Jesuitæ ad secretiores Jesuitarum regulas admissi, Nou
iciis non admissis socii erunt? Vide Societatis defi
nitionem

In rebus diuinis credo quod ecclesia iubet; nec Euangelio
non crederem nisi me authoritas Ecclesiæ commoueret. Sic
enim loqui libet cum Diuo Augustino. In rebus humanis
paucis credo, de multis dubito. Credo bis duo esse
quatuor, de reliquis opinari soleo. Ita si quando
aliquid aliis narro, non dico fidem sed opinionem

Pana Szymona [illegible] de [illegible] corruptissima [illegible]

6X

Woysłaſsku idzie do pana ieden, dobrze to pan, dar rzecze
gdym zpierw iechał przes Maʒurſkie ładwie kurzeną dostałem
dziś beto szczerno bez pasa uchasztach ~~iedem~~ wszystkich do
mnie wyszłano idzie przesz . etc NB

Dostaćby iacco gospodyni. O nie maszci iest tu Pani miła
iesien teraz, lichoszty nie nosza. A Xiadz nie mieli. O ma
y wielkie

Głeboko tu. O az do samego dna. A utonałby tu chłop
Ba by naywiększy pan.

Labora et constantia
Non plus ultra.

Gastowac kogo iednego iest iednego dnia dwa
nyzynie, bo na iednym obiedzie dway tak wiele iedzą
iako ieden nadwie.

Nie nieci to wino goytha iak woda. O nie masz woda bo ~~[illegible]~~ to młyny
obraca. groble przerwie

Albo tu szynkuią? Nie teraz bo kiedy stara gospodini to
zatrzyma, kiedy młoda upuści.

kto cudzey sławey nie szanuie znac ze swoiey nie ma

Uxor. redda quod debes Maritus Non possum. Uxor
Cede iuri Maritus Appello Uxor Nocturna appellatio
locum non habet.

Nec mihi res sed me rebus submittere conor
czy hetman przy delicy, czy delia przy hetmanie.

Loquere aliquid diversum ut duo simus. Sic Roma
nus illa non corporibus sed opinionum varietate personas
distinguebat

Drosze kartke dla pozytku nyh dla zdrowia, choćiz
zdrowie droższe nyh zysk. Do zupy wszystkiey zpadania
mi po kartki nie szło do Doktora po recepta zgotymi
rzkoma.

Subtilis responsio Carthaginensium

Carthaginienses quidem Romanis Hannibalem dedi postulantibus respondent: Non privato an publico ne consilio Saguntum oppugnatum sit quaerendum censeo: sed utrum iure an iniuria. Nostra enim haec quaestio atque animadversio in civem nostrum est, nostro an suo fecerit arbitrio: vobiscum una disceptatio est licuerit ne per foedus fieri.

Barbaros velle reducere ad humanitatem esse obtentum quo alieni velatur cupiditas. Vide Plutarchum. et Hugō Grotiū de iure belli et pacis

Aloysii Mundella dialogi decem de Vanitate et imposturis medicorum in 8°.

Si Adam non repudiata Eva recte dicitur pater filiorum quos ex Eva suscepit: quonam pacto alii mundo iam contempto filiorum tamen mundi patres dicuntur.
Adulteri respites quia amicitia huius mundi inimica est Deo.
Proci Penelopes ad ancillas.

Moribus antiquis — — — — viris qz.

Ianus Gruterus: in praefatione primi tomi Lampadis seu Thesauri Critici ad Dnos Fuleios.
Invenivi quamplurimos qui contemnant aut etiam carpant Criticam, quid mirum? Oraculi enim vox est haud Sanctus Non tam bene cum rebus humanis agitur, ut meliora pluribus placeant; argumentum pessimi turba est.

Dulces ante omnia Musae. Virgilius

Quos ~~vero~~ Musae Charitesqz afflarunt ii nihil humile nil plebeium aggrediuntur: alta et sublimia spectant; rerum causas inquir~~endo~~unt ut illud tandem de illis dici possit

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Erat olim Athenis Academia in quam praestantissima quaeqz Graecia ingenia ~~commigrabant~~ libera non celas opinionum servitute oppressa commigrabant. etc Vide nobile par Studiosorum Athaeniensium Dnos Basilium et Gregorium.

Conferret exsangues quo se post bella senectus?
Quas sedes aut emeritus? quae rura dabuntur
Quid noster veteranus aret

Ianus Gruterus ad [illegible]

Verba sunt Hippocratis: Ἰητρικὴ τεχνέων μὲν πασέων ἐστὶν ἐπιφανεστάτη· διὰ δὲ ἀμαθίην τῶν τε χρεωμένων αὐτῇ, καὶ τῶν εἰκῇ τοὺς τοιούσδε κρινόντων, πολύ τι πασέων ἤδη τῶν τεχνέων ἀπολείπεται. Omnium profecto artium Medicina nobilissima verum propter eorum qui eam exercent ignorantiam, eorumque qui ~~de his~~ temere de his iudicant, omnibus artibus iam longe inferior habetur. quod totidem literis merito quis de Critica pronunciaverit. traducitur enim per calumnias tanquam aut noxia, aut supervacua quae tamen revera alteram ipsa est medicina hoc est Sol ac Sal literarum divinarum iuxta atque humanarum; cuique uni debemus, quod in hunc diem optimis quibus scriptoribus

— Lethi praeclusa est ianua;

certe quod modo vigeant exultentque disciplinae liberaliores per Europae orbem cultiorem,

Quaque patent ortus, et qua fluitantibus undis
Solis anhelantes abluit amnis equos.

Vide tomum secundum Lampadis seu facis artium liberalium hoc est thesauri Critici Iani Gruteri. editi Francofurti a Collegio Paltheniano 1604.

Ibidem scripsit — Credat Iudaeus apella
Non ego. — —
quod alii dicant apella.

Sowizat do Pana Protonotaryusza [illegible] [illegible] byli [illegible] [illegible] od pana do pana [illegible] [illegible] [illegible] do Kolana. NB.

Consule plura hac ad ea quae Carrionis habet in fine libri de [illegible].

Galenus libro 8 de simplicium medicamentorum facultatibus.

Phu, aromatica quodammodo est huius herbæ radix, Nardi viribus similis sed tamen ad pleraque infirmior, urinas movet plus quam Indica, aut Spica nardus, perinde ut Gallica. Recentiores vero sub nomine Valerianæ sylvestris has vires tribuunt. Ruptis, vulsis, ex alto delapsis opem fert. Decoquuntur folia ad aphtas et oris ulcera. Antidotis etiam inseritur. Præter has vires ~~[illegible]~~ plantæ huic tributas addo et hanc proprietatem iamdiu in multis atque memetipso expertam ut pulveris radicis huius plantæ sponte ortæ, extirpatæ antequam caulem edat, cochlearii dimidium, cum vino, aqua, lacte, aut alio quovis decenti succo, et ægroti commoditate, et ætate, semel sumptum aut bis, Epilepsia correptos liberet. Hanc exhibendam pueris et præsertim infantibus qui hoc morbo facile laborant, quibus lacte propinandum pulverem iussi, amicis dono dedi: qui deinde divino prius numine fautore glorificato pulvere huius plantæ illis restitutam sanitatem affirmarunt. Hoc et aliis adultis nonnullis. Hæc Fabius Columna in Plantarum aliquot historia Neapoli excusa 1592

Columna et epilepsiam liberat Valeriana.

Kozlek vocatur polonis

Odit enim fabrum faber et figuloque molestus
Ut figulus mendico protinus invidet alter
Mendicus, cantor cantorem, lividus odit
Sic medicus medicum facit ægri, despicit, odit.

[illegible]

Verus amicus erit qui me non qui mea quaerit
Sed mea qui quaerit falsus amicus erit.

Praecepta sive leges communes balneandi

In quocunque cupis medico te fonte lavari
Ut tibi proficiat disce haec parva lege
Quo melius valeas leges servare medentum
Non tibi purpurei desit arena Tagi.
Ante tuum corpus praescripto tempore purges
Quam te Paeonias ingrediaris aquas.
Ver primum veniens totis aestive diebus
Omni sed fugiens hora sit aucta die.
Non nimium caleas, nec te mala frigora laedant,
Tempore membra laves convenienter tibi.
Dumque salutifera ferveus immergeris unda
Pertingant fauces nulla alimenta tuas.
Invalidum certa corpus ratione gubernas
Quin etiam morbi maxima cura tui
Lotus ubi egrederis calido velamine cingere,
Non frigus noceat, transeat aura poros.
Cinctus ubi exieris madeas sudore fluenti
Et dormire queas tegmina plura cape
Membra lavans, tenui sudorem abstergito tela,
Ire iubet : modice pocula sume, cibos.
Quos natura cibi et quantum meminisse iuvat : quos
thermarum vires impediisse solent.
Nec prius ingrediare nisi bene concoxeris, ante
Fercula sumpta tibi nulla pericla ferant.
Et Venus enervat corpus, mentisque vigorem
Opprimit, admonitus plurima damna cave.

Ex Iosia Simlero De Sedunorum Thermis

Walbrot Halosanthos, flos salis vel maris a plurimis Sperma ceti dictum pinguedo est et quasi spuma maris. Nihil quidem marinae substantiae est sed aliunde influens materia, quae tamen a mari aliquid inprimis salsum contrahere queat. An eade sit res halosanthos et sperma ceti, hic prolixa disputare locus non est. Videantur comment. in Dioscorid. lib 5. cap 88. Hoc saltem monendum nomen inditum esse satis noto iam medicamento a falsa opinione, quasi sit semen a vulva balenarum elapsum: cum tamen revera sit pinguedo marina: unde a nonnullis non male ambra alba et succinum marinum nominatur. Spermatis ceti insignis in sanguine concreto dissolvendo efficacia etiam vulgo nota est: Adhibetur quoq utiliter ad humores crassos in pectore attenuandos et asthmaticis prodest. libr. v. cap 3. physices Danielis Sennerti. Impressa est Witebergae anno 1633. in 8o. titulo Epitome naturalis scientiae.

Piscator gratas epulas suspendit in hamo
Auceps alitibus, quod placeat esca, parat. in Sedina Europa sub anno 1631.
ad Sepandos limites. Latinum est non Maccaronicum.

Ioannis Dantisci Episcopi Varmiensis
Quibus non famulandum.

Qui servit pueri, senis, aut mulieris in aula
A tribus his raro praemia digna feret.
In puero ratio non est, cum creuit adultus
Praeteriti officii non solet esse memor.
Vita senis brevis est, delirat avarus, ab illo
Non aliud meritum spes nisi vana datur.
Est ingrata potens mulier, si mille per annos
Servieris subito mota furore necat.
Qui sapis igitur tribus his servire caueto
Sic poteris vita liberiore frui.

Testamentum Caesaris Cremonini Philosophiae
Professoris Patauini.

Manete in ea vocatione in qua vocati estis. Ad Philosophiam vocatus sum; in philosophia fui. Si quid philosophando contra te Deum deliqui; memento me hominem esse cui innatum est peccare. Te autem Deum cui proprium est misereri et parcere. In tuo igitur sanctissimo nomine hanc meam ultimam voluntatem declaro. etc.

Si desipit, qui despicit
Caducus immortalia
Et suspicit mortalia

Sane sapit qui suspicit
Aeternus immortalia
Et despicit mortalia.

Ex facilibus reddidit Menavius difficilia

Si desipit qui despicit — et hoc vide
Caducus immortalia;
Stultescit ergo qui extulit
Aeternus haec mortalia

Inscriptio aedium
Med. Zwingeri.
Basil.

Praeter plurimas omnium qui versantur in amore zelotypias illud ridiculum quod ut ait Suidas, ii quondam qui amabantur postquam loco aliquo surrexerunt, quo consedissent eum abstergebant, mundantes nimirum alii sive rivalis iste fuerit, sive fortuito quis obvenerit, ne saltem leporis quiddam sui, ac venustatis relictum inde haberet.

Admodum R^di Domine et amice S. P.

Deterruit me Reuerentia Tua à Sacerdotali vitæ genere. Tornerus iste non adeò vasto volumine comprehensus venditur triginta sex florenis: et adhuc bibliopola dicit se mihi gratificari: nisi me fortasse adeò credulum existimat, vt hominis lucri cupido credam. Sed sic solent. Quid iam spei reliquum est Plebanis censu exiguo artem artium (vt vocat Diuus Gregorius) hoc est curam animarum profitentibus? Inspexi nonnullas conciones; incidi in vastam exemplorum congeriem. Sed credo in alijs dissimilem. Bonus quidem labor est, sed impensa grauis. Vetus illud iam inter Dipnosophistas apud Athenæum, Magnus liber magnum malum. Quot iam magna mala prodeunt singulis nundinis Francofurtensibus? Non intelligo hæc mala Punica, quæ bona sunt. Doleo tamen excuti è manibus Sanctos Doctores, fontes omnis Theologiæ, istis collectaneis. Quam sapienter Ecclesiastes in conclusione sui operis. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est. Et alia versio: Postremò fili mi caue admonitus: nam libros multos facere, infiniti esset operis, et iugis lectio molestus labor carnis. Vtinam lex in Republica literaria feratur. Ne quisquam ab alijs scripta rescribat. Haberemus vtique librorum bonorum copiam, neque ista multitudine obrueremur. Authores essent Inuentores non Collectores. Solent rerum Physicarum Analystæ quos barbaro vocabulo Alchymistas vocant fornaces construere, quibus heterogenea separant: ego quoque illorum imitatione cupio extare fornacem Iustitiæ, in quam conjiciantur authores ad separandum propria ab alienis: et aliena quidem suis authoribus reddenda alio abeant: propria verò cuiusque, si alicuius sint momenti, ignemque iudicij ferre queant in laudem inuentorum velut aurum probata remaneant. Sin minus, in fumos abeant. Beatissimas profectò Bibliothecas haberemus. At nunc dum quisque morbo isto rescribendi passim corripitur, quot iam sermones prorumpunt! Vt iam illud Catonis vsurpari possit.

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Melius itaque puto vt redeant triginta floreni ad Reuerentiam Tuā:

absce-

Magnum signum in cælo apparuit Illustrissime et Rme Præsul magnæ in terra et admirandæ natiuitatis indicium: de quo si nos iam certam multò antè, attamen more Christianis vsitato certiorem etiamnunc facimus Illmam Celsnem Tuam nemo mirabitur. Jam enim quod insignia tuarum Lunarum repræsentant, nunc fieri et expleri incipit. Sunt duæ Lunæ, inter has siue gladius siue Crux, nihil interest: vtrumque enim ad sanctum finem destinatur. Prima Luna veteri legi, altera noua iam succrescenti tribuitur. Inter has autem ponitur siue gladius verbi Dei iam recenter admirabili ratione incarnati: siue Crux Domini, Christianæ fortitudinis ad omnes hostis humani impetus sustinendos, panoplia, vt cum SS. Doctoribus, quorum alij Angelum, alij Crucis formam, alij alia solent adferre, non dubitarim magnum illud in cælo signum, vel hisce insignibus, vel simili quodam modo apparuisse. Et non aliud spectasse primos antiquissimæ gentis tuæ authores verisimile est. Sub hoc signo non ita pridem beatissima sancti Jubilæi diuitiæ in nos effusæ sunt. Sub hoc signo etiamnunc recolimus mysteria admirandi partus Virginei, summo naturæ præiudicio facti. Canunt Angeli: accedit pastorum simplicitas. Ex orbis remotissimis partibus, Magi, hoc est Reges et Philosophi naturæ contemplatione in cælo atque terra celeberrimi mox sunt venturi. Quos dum expectamus, nos quidem quod possumus recens natum puerulum ardentissimis votis precamur, vt hoc tuum signum cæleste, hæc antiquissima gentis insignia quàm diutissimè velit prælucere, non solum amplissimæ Dioecesi, verumetiam toti Reipublicæ. Hoc nobis paruulus recens natus largiatur, hoc impetret rubus ardens incombustus, hoc est Sanctissima nouique miraculi conscia Virgo et Mater. Dixi

---

Decrescat postea precium Forneri. interim vtatur aut pomerio Pelbarti, aut alijs quorum magnam copiam vidi apud R. P. Quod ad me attinet constitui non alium in sacris authorum legere, quam Sacra Biblia, reliquos omnes quotquot sunt tanquam interpretes aliquando consulam. Illa erunt tanquam Basis, reliqua operis ornamenta. Sed de his hactenus.

Mosciwy Panie.

Niemasz uciesznieyszy nauki nad Medycyne, bo co mielszego może byds iako w człowieku ktory iest parvus mundus upatrowac cau: sas y zdrowia y chorob? Niemasz è contra zadney nieszczesliwszey gdy się przyidzie accomodowac nie samym rzeczom y przyczynom, ale to raz opinioni ktora iest fallacissima, to zas facultatibus chorych gdy się im pisze nie to co expedit, ale to na co ich moze stac. Więc zas concurrentia w tey professiey to zmnichami, to z babami, a na ostatek y zczyim mieszczanniczyssym, a kogoby ad tranquillitatem nie excytowała? Opuszcze y to co się magna ex parte u nas w Polszcze znayduie gdy Medicy nie tak dalece nauką idą, iako Politykąire aliena. Przedtym znano physicos medicos: teraz przyidzie nazywac politicos Medicos. Ci zwykli psuiąc drugich existymacią na swoie się zdobywac. Często sobie przypominam sententią z pisma swiętego. Contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animaduerti patere inuidiæ proximi, et in hoc ergo vanitas & cura superflua est. y dla tego nec passim, nec omnibus. Ale dla wm coszbym ia nie uczynił? Dałem tedy porade y chorobie iego y wespoł nakładu wielkiego ochroniłem. Prawdac to że Doktorowie są iakoby zagrodnicy u Aptykarzow, bo na nich robią. Weźmie Doktor od choriego kilka ortow, a Aptykarz sto złotych za długi rejestr recept. A gdyby iescze nie beło. Quid pro quo, tedyby nie zal. Ale o tym dosc.

Magnifice Dnē Rector S.P.

Repeto a Reuerendo domino Procuratore Uniuersitatis centum et quinquaginta Florenos, ille tantum centum viginti et quinque offert. pro tribus iam exactis mensibus Sequitur ille tabulas seu Regestra ut vocant, ego sequor piissimi Fundatoris sanctam voluntatem. Si Rendus piæ memoriæ Simon Halicius cessit de centum Florenis de suis cedere potuit: meo iure integro. Hic sanctam iusticiam inuocabo non solum a tua Magnificentia sed ab omnibus quoque, qui vel in toto Regno æquissimi iudices reperientur. Fungus sit oportet, qui se ita decipi patiatur. Deum vero precor ut mihi meam patientiam integram simul cum æquitatis et iustitiæ amore conseruet. Bene valere cupio Magnificam tuam Dominationem. Ex mea habitatione et hic deceptus sum non enim mea est sed Academiæ die X Xbris 1626.

Magnificentiæ tuæ
addictissimus

Joannes Broscius

Quæ fiunt naturâ eodem modo semper fiunt, in iisq3 locum institutio nullum habet. Natura enim prudens eodem semper modo agit, quod animaduertimus in afformatione seu figuratione membrorū cuiuslibet animalis. Quid enim facit vt dextra sinistris similia sint? Omnem profecto artem ac industriam superat vis illa formatrix: hæc autem est natura. At quæ consuetudine fiunt, ne cessatione pereant, necesse est illa institutione propagari, ac velut de manu in manum tradi. Itaq artes multæ antiquorum perierunt. Nunc quoq plurimæ repertæ, quæ antiquis prorsus ignotæ fuerunt. Multa renascentur (ait Poëta) quæ nunc in honore vocabula. etc.

Eadem via Athenis Thebas, quæ Thebis Athenas, potest tamen altera alteri præstare. Eadem est via Patauio Venetias, quæ Venetiis Patauium, tamen illa secundo flumine facilior hæc aduerso difficilior. Quis negat ad verticem montis a radice eandem esse viam cum ea quæ est a vertice ad radicem? åttamen labor et difficultas vtramq discernunt. Prorsus veri similis est mutui concessio. Facile est mutuo concedere, at recipere difficile.

27
14

Quis ambigit hominem revera caput esse cetera vero membra in huius ministeriu esse comparata? Nam capiti deserviunt cor intelligentia incitat, quod per caput absolvi tur, cuius gratia factum esse hominem pala est. Vide Franciscum Cataneum Diacetiu patritiu Florentinu in praefatione libri de montibus. Basileae impressus 1564. in folio

Salubriores fieri aquas putant ubi ex puteis assidue hauriuntur, quod si cessent aliquo veterno emoriuntur. Haud dispares fati viri et animi vulgo sunt. Ipsa laboriis assiduitate crudescunt et ignaviam odere. Ocio corrumpuntur Barclaius in Argenide lib iv.

Rex ventus [illegible] exerciti [illegible] motu [illegible] post quidem [illegible] breves inducias ad respirandu fecit. Vide [illegible].

Pan Jerzy Zaborowski Zolnierz uczyl sie w Paryzu po Grecku, Francusku, mowi y mala instrucie uzytkow miestka przy Panu Hetmanie Radzi wile 1626. napisal quartak

Joan. Bapt. Benedictus in praefatione

ex subcontraria cum sectione sumpta postea sunt diuina illa planisphaerii delineatio quae sub Ptolemaei nomine legitur.

Veritatem omnis philosophus Aristotelis exemplo pluris quam cuiusuis hominis authoritatem aut gratiā facere debet.

Summam aliquam esse mentem quae omnia condiderit, ipsa lux Solis nunquam exerrantis ab orbita, tum Lunae et aliorum sydeū ordo totiusq; naturae ingenium satis dormientibus persuadet quos nec sapientiae suae separata opinio, nec brutis animantibus prior negligentia coecavit. Barclaius in Argenide lib V.

Cochanovius in Marßalek

Totylko krotko powiem: dochody sczuplyßze
Ale mysl besspiecznyßa, y serce wolnyßze.

Andreas Dudithius ad Venceslaum Raphanum Vratislauiensem physicum Opauiensem.

Superasti ~~opinionem~~ expectationem meam ut ingenue fatear in carminibus pangendis in quo genere plane artifex es. O quam suauis, quam planus, quam etiam pius! Video te Phoebo charum esse, qui idem et Poëtarum et medicorum Deus est. Anatomica me delectarunt, quae si augeres per omnium, emitti possent cum laude. non enim ita facile est ea tam apte versibus includere: et neminem hoc antehac tentasse memini.

15

IOANNIS LYGAEI MEDICI DE HVMANI CORPORIS HARMONIA LIBRI IIII.

Doctiſs. annotationibus & ſcholiis in Phyſiologiæ ſtudioſorum gratiam illuſtrati.

LVTETIAE
Apud Michaëlem Vaſcoſanum, uia Iacobæa ad inſigne Fontis.

M. D. LV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Ioannis Broscii Curzelouiensis . 1621
30 Nouembris . Patauii

AMPLISS. ET ORNATISSIMO
uiro D. Ioanni Monlucio, Valentiæ Epiſcopo, Io. Lygæus medicus S. P. D.

DEliberanti mihi tandẽ aliquando, Antiſtes ſapientiſs. cui potiſsimùm hoc noſtrum de Corporis humani fabrica poëticũ opus dicarem, tu inter cæteros occurriſti dignus eo munere, medicæ artis cum primis doctus. Equidem te cùm de rerum aliarum, tum maximè medicinæ ſcientia diſſerẽtem ſæpe audiui, ſumma cum uoluptate & admiratione. Sed uereor maxime, ne mihi obiicias, quod aliquando Archidamas Lacon Periandro non incelebri fama medico, ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ, κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς. *Atqui poëſeos interim ſtudio incenſus, aliena, ut ille, ab arte medica nõ traho: fuſa cõtraho, exuberãtia coarcto: ſi quãdo durè, auſterè, aſperè, uocũ medicarũ obſeruationi prorſus adſcribendũ, cui maiorem q̃ decebat, & fortaſſe exactiorem dedimus operã. Carmen uerò tum commodè, & iucundè contexo, ruri quoties eſſe datur apud amicos & familiares, propoſito undecunque nobis argumẽto. Quin ab urbe, ſi quando longius abſum, curandorũ corporum cauſa, nulla honeſtiore, aut iucundiore occupatione, conceſſum tempus traducere me poſſe exiſtimo. Damocratis certè quidẽ de re medica libri, carmine conſcripti, Galeno plurimum laudantur, & ſummo habentur in pretio, ut qui non ſolùm memoria facilè cõtineri, ſed nec à ſuo peruerti ordine poſsint. Hũc ſingularem uſum habeat (ſi uidetur)*

Cur poeticam coniungat medicinae.

NB

Quod carmina constringuntur perverti a suo ordine nequeunt

noſter hic labor, quem ut etiam tibi uni præter cæteros dicarē, effecit ſumma illa nobilitatis, & dignitatis tuæ amplitudo: incredibilis cum rerum omnium bonarū cognitione coniūcta eloquentia, & ſingularis tua erga me beneuolentia, quam nobis cùm alij permulti ſæpe, tum nuper ſignificauit Ioānes Vaſsincurius Pharmacopôla tuus, ſumma uir præditus & probitate, & exiſtimatione. Ego uerò maiora tibi præſtare pro maximis tuis in me meritis & cupio, & debeo. Sed quando maioribus officiis nō poſſum, hoc ſaltem munuſculo, ſummum meum erga te ſtudium declarandum eſſe putaui. Cæterùm operis utilitas minimè obſcura: quandoquidem Corporis humani cognitio cùm ad ualetudinem tuendam, tum ad regēdos mores, & ad multas res maximas in uita iudicandas, plurimum conducit.

Τὸ γνῶθι σαυτὸν πανταχοῦ 'στι χρήσιμον,

Antiquis non abs re dictum eſt. Re uera ſi cognitio aliarum rerum in natura delectat, quāto magis naturæ noſtræ contemplatione delectari nos conuenit? An ad hominem quicquam magis pertinet, quàm ut ſeipſum cognoſcat? Præclare Galenus anatomiæ ſcientiam ducem nobis eſſe ad Dei cognitionem dicebat. Hanc igitur omni ingenij acie contemplare, cùm tibi à magnis ſeriiſque rebus otium erit: ita ualetudinem tuam facilè tuebere, quam ubique tibi proſperam, & incolumem precamur. Bene uale. Barri ad Albulam. Calend. Octob. 1554.

17

IOANNES LYGAEVS MEDICVS *lectori Phyſiologo* S.

QVandoquidem humani Corporis ἀνατομὴν *oratione adſtricta, nō uſque adeò facili, deſcribere conamur, beneuole lector, illud unū te magnoperè orabimus, ut ubicunque duriuſculos uerſus, & uelut natura repugnante elaboratos (quod magna ex parte accommodanda medicæ arti dictio cogit) deprehenderis, id non tam ſomnolentiæ noſtræ, quàm exactiori uocum medicarum obſeruationi adſcribas, ut hanc ſaltem religionem (quam uiolare non fuit integrum) haud diſplicuiſſe omnino, ſed aliquid etiā attuliſſe momenti intelligamus. Cæterùm (omnis ut abſit calumnia) quatuor his libris, Corporis humani grandiora tantùm, & capaciora membra contemplamur,* grandiora tantum et capaciora *longum alioqui opus inſtituturi, ſi integram* ἀνατομὴν, *& abſolutam totius corporis coagmentationem deſcribere, & oculis ſubiicere uelimus. Agè uerò primùm de manibus, earum utilitate, figura, numero, magnitudine, poſitu, ordine, mollitudine, duricie, dicentem audi, rectè iudica. Bene & fœliciter uale. Barri ad Albulam. Calend. Octobr.* M. D. LIIII.

PRIVILEGII SENTENTIA.

Cautum eſt authoritate Henrici II. Frãcorum Regis, ne quis alius præter Vaſcoſanum, hos quatuor libros de Corporis humani harmonia, Ioãne Lygæo medico authore, ante decẽnium imprimat, néue uendat. Qui ſecus fecerit, libris & pœna in ſanctione æſtimata, mulctabitur. Lutetiæ Pariſiorum. VII. Idus Februarij M. D. LIII.

Ex mandato Regis, D. Renato Baillet libellorũ ſupplicũ in Regia magiſtro, præſente.

Mahieu.

DE CORPORIS HVMANI HARMONIA LIBER I.

Ioanne Lygæo medico authore.

Priore hoc libro de manuum humero & cubito conſtãtium, extremorum pedum, & crurum conſtitutione agemus: ea membra homini melioris uitæ gratia fuiſſe data declarantes.

1 *COrporis humani partes, potioráque mẽbra,*
Cũq; uſu formas horũ, numerũq; ſitúmque,
Multiplices motus, cõcinnas denique moles,
2 *Verſibus expedio medicæ fautoribus artis.*
Aſpirate meo uos numina ſancta labori:
3 *Túque adeò priſcæ medicinæ inuentor Apollo,*
Carminis ac author, doctos da dicere uerſus,
Et teneras hominis mecum circunſpice partes.
Principio mundi cum bruta animantia paſſim
Arbitrio fuerint ſolo producta Deorum:
Solum hominem demum fabricatum pollice ſacro,
Atque adeò afflatum uitali cœlitùs aura,
4 *Teſtantur longo diuina uolumina tractu.*
Naturæ omniparentis opus mirabile multùm
Inde ego perpendens, Homini inter cætera ſoli,
5 *Quippe animal diuũ & ſapiens, digitóſq; manúſque,*
6 *Brachiáque, inſpicio melioris tradita cauſa:*
A quibus ordiri libet, imprimíſque fateri
Ignauum humano non eſſe in corpore quicquam:
Omnia ſed uarios conſtructa decenter ad uſus.

Brutorũ animantiũ genera omnia, dei arbitratu eſſe genita.

Solus homo Dei manu factus.

Homo animal ſapiens & diuinũ.

Nihil in corpore noſtro ignauum.

Naturam non fuiſſe Homini nouercam.

Vide Pliniũ initio 7. nat. hiſto. & Ariſtot, lib. 4. de partibus animaliũ, ca. 10

Brutorũ animãtiũ cuiq;, ſua inſunt arma, & natiua quædam propenſio ad ſui defenſionem.

H *îc uerò imprimis interpellemus eorum*
S *ermones, quibus ipſi homini* Natura *nouerca eſt*
T *riſtior, at brutis melior matérque parénſque.*
N *udus homo in lucem lugens excluditur, aiunt,* 7
A *biectus, nec habet quo ſe defendere poſsit:*
N *obilitat contrà natura rebellibus armis*
B *ruta: dat indomitis ultricia cornua* Tauris:
D *entibus armat* Apros, *informes unguibus* Vrſos,
A *rmat & horribilem torua feritate* Leonem,
V *ngulâ* Equum, *Ceruos diſtortis cornibus omnes,*
A *c* Lepores *leuitate pedum, plumáque* Volucres:
S *olus* Homo *contrà egreditur genitricis ab aluo*
N *udus, humi repens, primo gemebundus ab ortu,*
E *xpoſitus brutis, quibus imperat inde domando.* 8
V *erùm* Homo, *ſolum animal ſapiens, non indiget armis,*
N *on rigido cornu, non dente, nec unguibus uncis,*
S *cilicet ut promptè his ſe poſsit ubique tueri:*
C *ùm ratione* Manus, *rerum* Deus *ille creator,*
A *pta homini inſtrumenta, dedit quibus hoſtibus impiis*
C *ominus obſiſtit, natura ceu ſibi ab ipſa,*
P *rompta arma abripiens: domuit ratione, manúque,* 9
V *ectus equo celeri, celerem rabidúmque* Leonem.
Q *uinetiam ueſtes manibus contexit, & ædes*
C *onſtruit, ac diuis aras, ſimulachráque ſumma,*
S *anctáque marmoreis fulgentia templa columnis*
E *rigit, & ſcribit rerum monumenta libellos.*
E *xceptæ manibus ſic ſunt cum legibus artes,*

Manus ſoli homini datæ utilitas multiplex.

Manus hominis, inſtrumentũ diuerſis rebus cõficiendis accõmodatum.

Vt cum

Vt cum Cecropio liceat tibi ſæpe Platone,
Cúmque aliis, de re quauis, conferre peritis.

Manus in digitos diuiſæ utilitas.

10 Ergo homini conceſſa manus ſapienter agenti,
Sciditur in digitos plures, ut corpora parua
Et uaria, ut magnas poſſit comprehendere moles:
Scilicet extenſis digitis ingentia quæuis
Corpora, & adpreſſis permulta minuta duobus.
Sic partita manus ſciſſurâ tota decenti eſt,
Multiplici pariter, quò circum aliquando globoſa
Corpora, curuari ſinuoſum poſſit in orbem.
Sed quoniam permulta homini maiora uidentur
Quàm quæ ritè manu ſola comprehendere poſſit,
Prouidus ac ſapiens rerum Deus ille creator
Conſtituit geminas, æquali mole, ferentes
Mutuam opem, quæuis oblata mouere paratas.
Sedula quinetiam rerum natura creatrix
Proſpexit, ne una ſerie, rectúmque ſecundùm,
11 Quinque locarentur digiti: nam quattuor unum
Oppoſuit reliquis, promptam qui tradere poſſet
Incuruatus opem, cunctis in rebus habendis.
Vt non ſpinther eos fugiat, non ſpina puſilla.
Sunt hi præterea molles, & penè rotundi,
Vnguibus inſtructi rigidis in parte ſuprema,
A quibus, ob melius genitis, firmantur, & aptum
Corripiunt tegmen, non tanquam hoſtilibus armis,
Ad quæ naturâ pronum genus omne ferarum eſt.
12 Mitis homo, ſolúſque capax rationis, & æqui.

Figura manus, omnibus corporũ figuris apprehendendis aptiſſima.

Manus duæ, cur è regione ſitæ.

Non omnes digitos ſecũdum rectum collocatos.

Pollicis ſitus, & eiuſdẽ cæteris digitis præpoſiti commoditas.

Sũmitates digitorũ molles, carne & ũgue cõſtãtes

Homo, animal pacificũ, ciuile, mite, & ratione utens.

Vngues in homine augeri pilorum more.

Sunt etiam teretes digiti: nam forma rotunda, 13
Apta pati minùs eſt, ac una refringitur ægrè
Rebus ab externis. Augeſcunt cæterùm & ungues
Haud ſecus atque pili, in longam tantummodo molem:
Inde adeò promptè poſſunt extrema ſecundum
Obniti rebus damnum præſtare paratis,
Dummodo ſit digitis æquata per omnia moles. 14

Vngues etiã alijs multis rebus agẽdis utiles, nõ ſoli apprehẽſioni.

Horum ego prætereo quamplurima commoda: ſi quid
Scalpis, & excorias, extirpas, radis, id omne 15
Præſtabunt opera facili tibi uulnifici ungues.

Digitorum oſſa.

Conſtituunt digitos cauſſâ melioris & oſſa,
Citra quæ magna poſſunt ex parte moueri, 16
Firma tamen citra has nunquam fuit actio partes:

Oſſium digitorũ uſus.

Oſſibus articuli careant, uix ſcindere quicquam,
Vix (præ mollitie) conſtanter pingere poſſis.
Cùm uerò uarijs agitentur motibus omnes

Digiti manuum ſinguli, tribus cõſtant oſſibus.

Articuli manuum, ſolo non oſſe reſultant,
Sed tribus, inter ſe connexis ordine pulchro,
Vt procuruari, tendíque ad plurima poſſint.

Caro digitorum oſſibus circũpoſita, & eorum lateribus.

Oſſibus his ex parte caro ſuperinditur omni,
Pauca quidem exteriùs, ſi preſſiùs omnia ſpectes,
Multa ſed interiùs, latera omnia denique circum,
Vt quodcunque manu uolumus retinere ſupina,
Effluat haudquaquam, rimis nec ſtillet hiulcis.

Caro digitorũ propugnaculum aduerſus iniurias externas.

Hæc eſt in manibus natæ quàm maxima carnis
Vtilitas, hoc eſt aduerſum frigora tegmen, 17
Aduerſum lapſus, ardentem Solis & æſtum.

Articuli

Articuli digitorum.

De tribus articulis digitorum quattuor, uno
Ordine iunctorum manibus, rectúmque ſecundùm,
Dicendum deinceps, quos noſtri corporis ille
Conditor inſtituit, grato non abſque decôre.
Tres numero uarias potuere ſubire figuras, *Articulorum manuum ſecuritas & firmitas.*
Tres tantùm, minùs obiectis patuere periclis,
Omne quibus patuit numeroſa parte quod extat.
Craſsitie diſtant: qui prima ſede locatur *Manuum articulos differre magnitudine.*
18 *Denſior articulus, multò maiórque ſequente eſt,*
Tertius ut minor eſt ex omni parte ſecundo.
Quòd teretes, minùs hi ſentire incommoda poſſunt:
Exteriùs uideas conuexos, non ita uerò *Articuli exactè conuexi exteriùs.*
Interiùs, latera ut nec circum: cur ita quæſo?
Partibus internis ſubigunt, capiúntque, terúntque
Plurima, uix faciant, ſi gibbi hac parte creentur.
Interius qua parte omnes iunguntur in unum
Atque latus iuxta, uix rima anguſta pateſcit.
Inde laboriferi reprimunt genus omne pericli.
Ambitus exigui digiti infimus, atque ſupremus
19 *Pollicis, obtinuit gibbam hac ratione figuram.*

Oſsium in digitis articulatio.

In digitis etiam fuit articulatio mira:
Nam uelut in foribus cardo, ſic fixus in illis
Articulus digitis iuſta compage uidetur:
Si cauitas eſſet iuſto amplior, articulus tùm *Cauitatis oſſium digitorum ratio.*
Laxus, & infirmus, labaſceret: arctior omnis
Difficilem, ac tardum motum faceretque, daretque.

Sed neutrum uideas fieri, luxatio quo ſit
Rarior, & nunquam citra uim in corpore factam.
Denique cùm dubio nondum hæc ſtructura uacaret,
Aegrè quin motus prodirent inſuper omnes,
Subſidium rurſus geminum natura parauit:
Chondrum, qui pingui perfunderet oſſa liquore, 20
Ac adipem, Chondrum uiſcoſo humore rigantem.
Sufficiens erat artis opus, ſtructuráque multùm
Commoda, ne fragiles luxatio læderet artus:
Haud tamen huic natura rei bene prouida fidens,
Quod toties multis, uehementibus atque uideret.
Motibus iri homines uexatum, traxit utroque

Cartilagines oſſa colligãtes.

Vincula ab oſſe, quibus retineret utrunque potenter: 21
Hæc, ueluti nerui, ſunt craſſa, rotundáque multùm:

Vincula mẽbranoſa.

Illa inſtar craſſæ membranæ maxima, ut artus
Præcipuos bene contineant, firméntque: minores
Articulos nexu natura minore ligauit.
Hæc Deus immenſa plenus ſapientia, in omni
Condidit articulo, quem nobile corpus habebat:
Præcipuè in digitis, non abſque decore creatis.
Ac licet exigua illis articulatio cedat,
Affabrè tamen eſt quacunque à parte cauata,
Membraniſque potens, ac orbibus undique ſepta.

Digitorum ſupercilia.

Supercilia digitorũ maiora foris, minora intus: & ob id imparia.

Impare quinetiam circumueſtita fuerunt
Oſſa ſupercilio: nam multò maius habetur 22
Extrà quod poſitum: minus eſt quod uiſitur intrà:
Si minus extrà eſſet, iuſta ratione retrorſum

Articulos

Articulos flecti tenſos permitteret: intrà
S i contra maius, curuari hac parte uetaret.
Hæc uerò molli caruerunt oſſa medulla,
N uda quòd externis eſſent obnoxia cauſis,
N atura ex omni denſiſsima parte creauit,
E t ſolido exiguas penſauit robore partes.

Oſſa digitorũ ſolida, & medullæ expertia.

A quibus hoc loco abſtinere uelit.

M uſculus, & tendo, membrana, & fibra, mouentes
M ultiplici digitos motu ſe offerre uidentur:
Q uas lubet in præſens omnes omittere partes.
D e neruis, ueníſque obiter traduximus iſta,
V nde ſuum noſtro ducant in corpore primum
P rincipium, & per quæ diffundant uiſcera uires.
Hippocrati, mediciſque aliis eſt trina facultas
N oſtra ſub obſcuro diſpenſans corpora tractu:
P rima animalis erit, molli quæ fixa cerebro,
P er neruos ſenſum transmittit corpus in omne.
A ltera uitalis calido de corde ſuborta,
V itam infert membris per uas arteria dictum:
T ertia naturalis, habens ſuam in hepate ſedem,
C orpora per uenas diffuſo ſanguine nutrit.
I ſta ſed Hippocrati permittimus, atque Platoni
23 D iſcutienda, locis quos docte Galene citaſti.

Pauca de neruis, arteriis, & uenis.

Cerebrũ per neruos diffũdere ſenſum & motum corpori.

Cor ſpiritũ uitale largiri per arterias.

Hepar per uenas corpori alimẽtum præſtare.

In libris de Hippocratis & Platonis decretis.

Vola manus.

C ur uerò uola glabra fuit, quo concaua pacto?
Muſculus in quouis digitorum quattuor unus,
E xiguúſque fuit, duo magni in pollice, per quos

Pars carnoſa manus tumuit, uola concaua manſit:
Ac leuem glabrámque cutim natura creauit,
Senſus ut interna parte hac exactior eſſet,
Certius & tactu rerum diſcrimen ab illo.

Cutis manuū glabra, & depilis ad accuratam qualitatū dignotionem.

De Radio & Cubito.

Hactenus explicui fabricam digitique, manúſque:
Iam cubiti, & radij cum Carpo uincula certa 24
Expediam breuiter, Carpi totius & oſſa.
Tenſio recta manus flexuráque, prouenit omnis
A cubito: Radius pronam facit, atque ſupinam
Articulúſque manum: docet hoc agitatio crebra:
Iámque ſubit noſtri ſapienter facta parentis
Mirari, quo membra modo prælonga, uelut crus,
Et femur, ex uno tantùm conſtruxerit oſſe:

Tēſio & flexura manus à cubito: inclinatio uerò, & ſupinitas, & ad obliqua cōuerſio, à Radio præſtatur.

Carpum autem oſsiculis ex tot, tantíſque puſillum:
Id factum magno fuit uſu, quippe fatemur
Oſsibus ex multis compactum os, robur habere
Præualidum: ac rectè miles fera promptus ad arma
Aegida conficiet multis, paruíſque tabellis,
Lætifero ne tam facilè quatiatur ab hoſte.
Dic age cur Carpo bis quattuor oſſa robuſto,
Quattuor albenti ſunt tantùm tradita Palmæ?
Quatuor ex Palma digitos emergere certum eſt,

Vtilitas octo oſsiū Carpi, & quatuor metacarpij.

Quippe illi Pollex non eſt inſertus ut antè
Diximus, at cubiti prædura tubercula circum,
Multiplici quæ ſunt commiſſa ligamine Carpo.
Bis duo ſi tantùm Carpo natura dediſſet
Oſsa, ſatis nunquam feciſſent ob breuitatem:

Pollicem palmæ non inſeri.

Quattuor

Quattuor at totidem demùm ſuperaddidit illis,
Idque per inceſſus geminos, ſinuata decenter,
Ad ualido palmæ excipienda tubercula nexu.
Sic numero Carpus bis quattuor oſſa recepit, [Oßiũ Carpi figura.]
Gibba quidem exteriùs, ſima intrà: cur ita quæſo?
Ne reſoluta manus labaſcat, flexa retrorſum.
Cæterùm ubi magnæ molis committimus oſſa,
Quodcunque ingreditur, tuberoſum conuenit eſſe: [In articulorum cõmiſſura, eſt cauũ & tuber.]
Quod uerò recipit, quacunque à parte rotundum.
Sic caput immißi uix unquam eliditur oßis.
Iure igitur quoniam Radij, Cubitíque cohæſit
Extremis Carpus, ſic oſſa fuere cauata:
Gibba quidem exteriùs, ſinuatáque protinus intrà.
Quin radio obliquus ſitus eſt, directus ut ipſi
Conceſſus cubito, ob motum multum, uariúmque:
Flexio per cubitum ſimul & diſtentio fiunt:
Ad latus à Radio conuerſio tota reſultat.
Sed Cubito Radius quorſum ſupereminet ipſi? [Radium cubito ſuperiacere, & cur.]
Lõgior hoc cubitus: quin conueniénſque, decénſque eſt,
Os breue geſtari debere per omnia longo.
25 Exiles mediæ partes utriuſque uidentur:
Verum extrema tument, ac attolluntur in altum:
Illic ut muſclis ſtatuatur debita ſedes,
Ad commiſſuras hæc ſunt fabricata decentes.
Sic cubiti exceſſus candentia brachia circum
Commißi, inque humeri cauitate, ſinúque locati,
Incuruant, tendúntque manum: uelut uſque ſupinam,
Et pronam, faciunt fortes ad brachia nexus. [Humerus cubito maior.]
Sed cubito candens humerus cur maior habetur?

Maiores humero ceſſere per omnia muſcli:
Oſſea iure etiam moles quæ ſubditur illis
Maior erit, molli penitus reſperſa medulla.
Quin humerus ſolum, cubitus duo continet oſſa,
Nam nobis cubiti ſolet eſſe frequentior uſus.

Humerũ unico oſſe, cubitum binis cõſtare.

Crura & pedes.

Hactenus Harmoniam manuum, fabricámq; uenuſtã,
Qua potui medico cecini breuitate fideli:
Nunc reliquum mihi ſtructurã crurúmque pedúmque 26
Summorum, methodo deſcribere prorſus eadem.
At prius hı̃c prona implorabo mente fauorem, 27
Auxiliúmque Dei, ex tantis quem attollere factis,
Quem decet impoſito celebrare ex ordine membris.
Soli Homini dedit ille pedes, uelut antea Palmas,
Sublimeſque oculos per ſummum attollere cælum, 28
Atque ſubobſcuras luſtrare per omnia cauſas:
Prona etenim ſpectant animantia cætera terram.
Quòd ſi forſan aues ſurſum ſpectare uidentur,
Piſcis ut ille alti ſemper ſpeculator olympi, 29
Abſque tamen ratione, Deum nec denique norunt.

Homo bipes & animaliũ ſolus erectus

Vranoſcopũ piſcẽ cœlum ſemper aſpicere.

Sedere Homini proprium.

Quinetiam prudens hominem natura ſedere
Solum, non aliáſque feras cæleſtium inanes
Iuſſit: ut erectus diuerſa negotia uitæ,
Aut reſidens, aliud quiduis ſapienter obiret.
Participes igitur tantarum ex ordine rerum,
Et mentem, & geminas formoſa ad ſydera palmas

Hominẽ ex animalibus ſolum ſtare, erectum, & ſedere poſſe.

Tendamus,celebríque Deum ueneremur honore,
Authorem tanti mirandum operíſque,boníque.
Vt Manus ergo aliquid capiendi,Pes ita eundi
Quo tu cunque uoles,factum fuit inſtrumentum.

Pedum figura & uſus.

Si iuuat hæc præter pedis inſpectare figuram,
Non ſine conſpicua ratione uidebitur eſſe
Latus,& oblongus,mollis quoque multifidúſque:
Talis enim ſtructura locos ſubeamus ut omnes
Difficiles facit,altum ſeu conſcendere murum,
Seu lapidem,aut ſaxum,uel quiduis tale neceſſe eſt.
Pes cauus eſt à terra,conuexúſque ſupernè
Quem firmamenti natura induſtria causâ
30 Edidit,& tali donauit iuſta figura.
Inde fit inceſſus facilis pede ſcilicet uno, *Ambulatio quomodo fiat.*
Suppoſitam ingenita terram uirtute premente,
Altero item ſeſe alternatim crure mouente.
Pes ita multifidus,pluréſque expreſſus in artus,
Multifidas imitatus ob id palmáſque manúſque,
Nititur,hæreſcitque loco exquiſitius omni.
31 Hæc iuxta manuum ſimilis pes extat uterque,
Haud tamen oppoſitus digitis fuit ordine pollex, *Pollicem pedis aliis digitis non opponi.*
Quippe fuere pedes tuti organa firmamenti.
Quinque pedum molles digitos deprehendimus eſſe,
Ac tribus articulis componi quattuor ex his *Pedis digiti quinque.*
Ordine mirando,digitum magnúmque duobus:
Cur ita?pars interna pedis cùm debeat eſſe
Altior, ac tanquam ſinuata,cauatáque fornix,

Iure habuit ſummo ſibi ſuſtentacula tuta,
Magnáque, & oſſa duo digitus tantummodo magnus.
Hos ſequitur certo ſinuoſa ex ordine Planta
Oßibus hæreſcens digiti qui magnus habetur:
Quin oſſa excipiens digitorum quinque, ſitorum
Conſimili ſerie, tot conſtitit oßibus unà.
Tarſus Carpo reſpondet ſiue brachiali. *Hanc ſequitur Tarſus ſibi quattuor oſſa minuta* 32
Adſcribens, intus molli priuata medulla.
His calx ſubiicitur cauſa quoque firmamenti
Editus, oſſa pedis reliqua omnia pondere uincens.

De Crure & eius oßibus.

Oſſa mihi demum cruris tractanda ſuperſunt,
Cúmque ſitu, moles horum, fragiliſque figura.
Omnibus ad uiuum diſcußis, craſſa ſupernè
Tibia, & infernè tractu gracileſcit aperto,
Spina. *Senſificam præ ſe ſortita inter cætera Spinam:*
Sura os minus cruris. *Quæ quoque neruoſo, ualidóque ligamine Suræ*
Proxima turgenti, talo ſociatur eburno:
Partibus at ſummis femori committitur hirto.
Sura (licet tenuis multùm) extrà tibiæ adhærens
Vtilis ad multa eſt, mollíque accommoda Cruri:
Huius enim muſclos, & cætera Vaſcula, rebus
Arcet ab externis, & ab iis tutiſsima præſtat.
Quinetiam minor eſt femore ipſo Tibia, quorſum?
Si fuerit maior, celerem præ pondere motum
Impediet, contrà ſi ſit minor, omnibus horis
Firmus homo dum ſtare cupit, citò procidet: atqui
Addidit

Addidit huic ſuram rerum natura creatrix *Tibiæ quare copulata ſura.*
Pondus ut effugeret molis, paritérque teneret
In femore hoc ualidas, geſtando ſubdita, uires.
Hæc femori firmis ex omni parte ligatur
Nexibus, articulum ſimul ut tueantur adactum,
Néue ſinant tenſi, aut curuati longiùs ex hac
Elabi femur: atqui à parte Patella priori *Patella ſeu rotula, genu contegens.*
Hanc commiſſuram totam tegit, & femur ipſum
Impedit in partes ruere, elabíque priores.
Vnum etiam id præſtat, ne noſtrum corpus apertè
Decidat, ínque locis præceps decliuibus unquam
Corruat, in partes propenſum mole priores.
Sed femur (haud abs re) inter noſtri corporis oſſa
Grande fuit factum: nam molem ſuſtinet omnem
33 Corporis, inſertum cotylis, ſinibúſque profundis.
Quin caput ipſius mira compage cauata
Voluitur in coxa, ualido inuiolabile nexu:
Sed neque directa protenditur ordine forma:
Internis gibbum eſt, ac poſterioribus ipſis,
Externis uerò, atque prioribus, uſque reſimum:
Nam quibus eſt quàm conueniat directius iſtud, *Variæ quomodo fiant.*
Hi diſtorquentur, genubus pro parte reflexis.
In nobis coëunt ita Crura, Pedéſque, Manúſque,
Membra homini uitæ melioris tradita cauſa.

LIBRI PRIMI FINIS.

IO. LYGAEI ANNOTATIONES IN
librum primum de corporis humani Harmonia.

Folio 4. *numero* 1.*pagina* 1.

POtioráque membra.) *Grandiora uidelicet & capaciora: qualia ſunt, manus, crura, ilia, pectus, caput, quibus alia omnia membra continentur, naturalia, animata, uitalia & nutrientia. Neque enim integram corporis coagmentationem, & abſolutam* ἀνατομὴν *ſumus deſcripturi, quod monuimus ſtatim ab initio beneuolũ lectorẽ.*

Ibidem, numero 2.*pag.eadem.*

Verſibus expedio.) *Difficilia ob id molior, digna tamen in quibus ſtrenuè elaborem. Quòd ſi manca & iniucunda uideatur hæc noſtra breuitas, quibus potiſſimũ arridet fuſa oratio, & exuberans Galeni copia, intelligant omnino eam uim ineſſe egregiis rebus, ut quò ſæpius ac preſſiùs inſpiciantur, hòc magis ac magis arrideãt. Quibus item diſplicet noſtra hæc repetitio, antiquum, quæſo, dictũ expendant,* κόρος οὐδεὶς τῶν καλῶν.

Ibidem, numero 3.*pag.eadem.*

Medicinæ inuentor Apollo.) *Græci apud quos primũ exculta eſt medicina, & ſummo in honore ſemper habita, Apollinẽ medicinæ aſſerunt inuentorẽ, ut carminis, & muſices authorẽ, Poetæ.*

Ibidem, numero 4.*pag.eadem.*

Teſtantur longo.) *Sacra nos docent Biblia omniũ animantium genera, quadrupedum, reptilium, uolucrum & aquam incolentiũ, Dei arbitratu eſſe genita: ſolum hominem manu Dei creatũ eſſe.*

Ibidem, numero 5.*pag.eadem.*

Quippe animal diuum.) *Sapiens (inquit Galenus) eſt hoc animal, & ſolum eorum quæ ſunt in terra diuinum: Sapientiſsimum quoque uocat lib.1.de Temperamentis.*

Ibidem,

Ibidem, numero 6. pag. eadem.

Melioris tradita cauſa.) *Membrorum nonnulla uitæ cauſa creata ſunt, ueluti caput, pectus, ilia, & cætera. nonnulla melioris uitæ ut manus, & pedes. Porrò manus ipſa (à qua ordimur) egregiã habet laudem. Ariſtot. uocat eam organum organorũ: nam & plura, & magis uaria opera efficit, quàm ullum organum. Quin cætera omnia organa fabricat, quæ niſi fabricaret, neque doceri, neque diſci ullæ artes commodè poſſent: ſed de hac poſtea.*

Ibidem, numero 7. pag. 2.

Nudus homo.) *Natura (iuſta alioqui) quibuſdam uidetur fuiſſe homini nouerca, ut pote, quem nudum produxerit, imbecillũ, tenerum, inermem, molliſsima carne, cute leui: cæterorum animãtium unumquodque ſuis inſtruxit armis, ac ferè ſtatim ut nata ſunt, ſibi ſufficiũt ad uitam tuendam: ſolus homo ſic prodit ut multo tempore totus à ſubſidio pendeat alieno: nec fari nouit, nec ingredi, nec cibum capere, uagitu tantùm implorat opem: ut uel hinc Plinius ipſe initio lib. 7. natural. hiſt. dubitauerit, parénſne melior homini, an triſtior nouerca fuerit. Horum omnium uerò rationes grauiter & conſtãter refutat Galenus initio de uſu partiũ. Et Ariſt. lib. 4. de Partibus animaliũ, cap. 10. cùm ait, Qui autem hominem non bene, ſed deterrimè omnium animalium conſtare aſſerunt, nudum enim atque inermem creatum referunt, non rectè ij ſentiunt. Cætera enim animalia unum auxilium habent, idque nullo pacto poſſunt permutare, ſed quaſi calceata ſemper dormire, ac omnia agere, nec ueſtitum unquam deponere pleniorem, neque arma mutare quæ ſemel acceperint, neceſſe eſt. At homini multa habere auxilia licet, eáque ſubinde mutare. Arma etiam quæ uelit, & ubi uelit, capere poteſt. Manus enim & uugula eſt, & cornu, & haſta, & enſis, & quoduis aliud genus armorum, aut inſtrumentorum: quamobrem inanis eſt Plinij, & aliorum de humanæ naturæ infirmitate querela.*

Ibidem, numero 8. pag. eadem.

Quibus imperat.) *Nõ ſolùm homo (inquit Galenus) bis quæ in*

terra ſunt animalibus, ſed etiam quæ in mari & aere, dominatur, iuxta illud, Fœtificate, multiplicamini, replete terram, eámq; ſubigite, & in piſces aquatiles, uolucréſque aereas, & omnes quæ in terris mouentur beſtias, imperium habete.

Ibidem, numero 9. pag. 2.

Domuit ratione manúque.) *Tacitæ obiectionis eſt reſpõſio, quæ potuit eſſe: ſed uelocior eſt homine Leo: quid hoc tandem eſt? Homo ſanè equum domuit ſapientia & manibus, uelocius leone animal, quo utens, & ſubterfugit & perſequitur leonem, & inſidens, ex alto humilem, infernúmque illum percutit. Non igitur eſt nudus, neque inermis, neque uulnerari facilis homo, ſed ipſi eſt thorax ferreus, quandocunque libet, omnibus coriis difficilius perforatu, & ſauciatu organum.*

Folio 5. numero 10. pag. 1.

Sapienter agenti.) *Vt ſapientiſſimum animalium eſt homo, ita & manus organa ſunt ſapienti animali conuenientia. Non enim quia manus habuit, propterea eſt ſapientiſſimum, ut uoluit Anaxagoras: ſed quia ſapientiſſimum erat, propterea manus habuit, ut rectiſſimè cenſuit Ariſtoteles, Eadem ratione, animantium prudentiſſimus homo non cenſendus, quòd ſit* μικροκέφαλος, *& capitis non magni modi (ut quidam uoluerunt) ſed quia ſit prudẽtiſſimus, ideo tale ei contributum caput.*

Eodem, numero 11. pag. eadem.

Nam quatuor unum.) *Intellige Pollicem, ſic dictum, quòd digitis cæteris polleat: Græcis* ἀντίχειρ, *quaſi uicaria manus, quod in prehendẽdo tantũ præſtet, quantum tota reliqua manus. Appellatur & magnus, quanuis paruus ſit, quia cæteri quoque ſine eo ferè ſunt inutiles: ut ſcribit Ariſt. lib. 4. de Partib. animalium, cap. 10.*

Eodem, numero 12. pag. eadem.

Mitis homo.) *Homo inter reliqua animantia, mite, pacificum, ac ciuile animal eſt, & totum amicitiæ natum, quæ mutuis officiis*

& coit,

& coit, & cohæret potiſſimum. Huic uni ſermonis & rationis uſum tribuit natura: quæ res ad parẽdam & alendã beneuolentiã imprimis ualet, ne quid omnino per uim inter homines geratur. Inſeuit odiũ ſolitudinis, amorẽ ſodalitatis. Addidit liberaliũ diſciplinarũ ſtudiũ, & cognitionis ardorẽ, quæ res ut potiſſimũ hominẽ abducit ab omni feritate, ita ad cõciliãdas neceſſitudines præcipuã uim habet. Deniq; indidit diuinæ mentis ſcintillã, ut nullo etiã oſtẽſo præmio, tamẽ per ſe iuuet benemereri de omnibus. Id enim Deo maximè proprium & naturale, ſuo beneficio conſulere uniuerſis.

Folio 5. *eodem numero.*

Solúſq; capax rationis, & æqui.) *Nulla re (inquit Cicero) longiùs abſumus à natura ferarũ, quàm æquitate, in quibus ineſſe fortitudinẽ ſæpe dicimus, ut in equis, leonibus: iuſtitiã, æquitatẽ, nõ dicimus. ſunt enim rationis & orationis expertes. Idẽ, lib. 2. de Finibus, hominis præſtantiam elegãter comprehendit his uerbis: Homines & ſi multis aliis, tamen hoc uno à beſtiis plurimùm differũt, quòd rationẽ habeant à natura menti datã, mentémq; & acrẽ, & uigentẽ, celerrimeq; multa ſimul agitantẽ, & (ut ita dicã) ſagacẽ, quæ & cauſas rerum & conſecutiones uideat, & ſimilitudines trãsferat, & diſiũcta cõiungat: & cũ præſentibus futura copulet, omnẽq; cõplectatur uitæ cõſequẽtis ſtatum. Eadémq; ratio facit hominẽ hominũ appetentẽ, cúmq; iis natura, ſermone, & uſu cõgruẽtẽ, ut profectus à charitate domeſticorũ ac ſuorũ currat lõgiùs, & ſe implicet primũ ciuiũ, deinde omniũ mortaliũ ſocietate, & cæt.*

I*bidem, numero* 13.

Nam forma rotunda.) *Sola figurarum rotunda ad uix patiendum exquiſitè comparata eſt, ut quæ nullum habeat angulum, aut aliud quiduis eminens, quod externis occurſans refringi queat: rotundi ergo fuerunt ungues ſecuritatis cauſa.*

Ibidem, numero 14.

Dummodo ſit digitis.) *Vngues teſte Hippocrate, neque ſuperiores, neque inferiores digitorum ſummitatibus conuenit eſſe: qui*

enim ſummitatibus digitorum æquantur, hi omnium ſoli utilitatẽ, cuius gratia facti ſunt, perfectiſsimè explent: qui uerò immodicè longi ſunt, & propterea ſe occurſu mutuo contingunt, ac in ſe cõcidunt, neque ſpinam paruã, neque pilum, neq; aliud quicquam tale apprehẽdere poſſunt. Cõmoderatã igitur magnitudinẽ habeant neceſſe eſt, ut ea maximè præſtare poſsint, quorum gratia facti ſunt.

Ibidem, numero 15. pag. 2.

Si quid ſcalpis.) *Non igitur munimenti tantùm gratia dati ſunt ungues, ut uoluit Ariſtoteles lib. 4. de Partib. animal. cap. 10. ſed & apprehenſioni, & aliis multis rebus agendis utiles ſunt, ut docet Galenus.*

Ibidem, numero 16. pag. eadem.

Citra quæ magna.) *Quoniam rudibus adhuc, & parum exercitatis in Phyſiologia tyronibus, hic locus tenebricoſus uideri poteſt: uerba Galeni ad pleniorem intelligentiam placuit adſcribere. Subit (inquit) hoc loco admirari naturæ artẽ, quæ ad omnes actiones idoneos præparauit digitos. Si enim ſine oſsibus facti fuiſſent digiti, illas actiones ſolas probè perficeret, in quibus eos circulo plicari circa comprehenſibile oporteret. Si autem os unicum haberẽt, illis actionibus ſolis rectè ſeruirent, in quibus eis extẽſis egeremus: quia uerò neque ſine oſsibus, neque ex uno ſolo creati ſunt, ſed ex tribus inuicem per ſingulos articulos connexis unuſquiſque factus eſt, propter id ad omnem actionem prompti figurantur: curuatis enim omnibus articulis, operamur digitis, perinde atque ſi abſque oſsibus facti eſſent: extenſis autem omnibus, tanquã ſi ex uno oſſe conſtarent. Plerũque autem neque omnibus extenſis, neque omnibus curuatis indigentes, aliquando quidem primum ſolum, uel ſecundum, uel tertium articulum. Aliquãdo autem uel primũ ſimul & ſecundum: uel ſecũdum & tertium, uel primum ſimul & tertium extendentes, aut flectentes, & cætera.*

Ibidem, numero 17. pag. eadem.

Aduerſum frigora tegmen.) *Verba ſunt Platonis in Timæo.*

Caro,

Caro, ait, propugnaculum eſt, ac tegmen aduerſum æſtus, aduerſum frigora & lapſus, inſtar pileorũ denſorum: quippe quæ corporibus molliter, leniterque cedat. Atque hæc cõmunia ſunt carnis emolumenta. Propria enim carnis in manu, oſsibus præſertim hæreſcẽtis undique tegere, & loca replere in flexuris uacua, & in quatuor digitis ſecundum directum collocatis, extrinſecus paucam, aut nullam: interius autem & à lateribus, plurimam coaceruare carnem ut ſi quid liquidorum corporum manu ſupina continere uolueris, nihil prorſus effluat.

Folio 6. *numero* 18. *pag.* 1.

Multo maiórque ſequente) *Illud enim uehit, hoc uehitur: atqui uehens uecto maius eſſe oportuit: ſecus autem id fieri nequit, quin paulatim oſsium magnitudo minuatur, ideóque ſecundũ priore minus eſſe neceſſe eſt, & ſecundo tertium.*

Ibidem, *numero* 19. *pag. eadem.*

Gibbam hac ratione figuram.) *Ne quid uidelicet ab extrinſecus accidentibus paterentur. Diximus enim paulò antè, omnium figurarum rotundam minimùm eſſe paſsionibus, cauſisque externis obnoxiam. Vt quæ nullam habeat extantem eminentiam, quæ à foris occurſantibus frãgi queat: magnus igitur digitus ſupernam, paruus infernam* περιφέρειαν, *& circunferentiam exactè cõuexam obtinuit. Hac enim parte, nec ab aliquo cuſtodiebantur, nec alij digito iuncti applicabantur. Hinc non parum admiranda eſt naturæ in oſsium cõſtructione ſolertia, quam etiam Galen. hac in parte, & aliis permultis obſeruans, mirificè commendauit.*

Ibidem, *numero* 20. *pag.* 2.

Chondrum.) *Coegit me carminis ratio dictione Chondros uti. Per Chrondrum igitur cartilaginem intellige, qua utrunque os in articulo ungitur & oblinitur: per adipem uerò humorẽ uiſcoſum & unctuoſum, quo cartilago quo dã uelut oleo perfunditur. Itaq; per hæc duo auxilia, à natura molita, facilè mobilis, & attritu cõtumax, omnis oſsium articulatio facta eſt.*

Ibidem,numero 21.pag.2.

Vincula.) *Per uincula,ligamenta intellige,quorum alia quidem uelut nerui quidam,rotunda & craſſa ſunt,ut in humero uidere eſt: alia uerò membranorum inſtar,prælōga & ſubtilia,ſecūdum articulorum utilitatem ac neceſsitatem talia ſemper facta. Nam qui maxima quidem & craſsiſsima,præcipuos & maximos cuſtodiunt articulos,reliqua uerò,minus præcipuos & minores.*

Ibidem,numero 22.pag.eadem.

Supercilio.) *Per ſupercilia intellige ſubtilia labia,quibus articulationes undique coronantur: Galeno* ὀφρύες *dicuntur.*

Fol.7.numero.23.pag.1.

Galene citaſti.) *Muſculos abunde diſcuſsit Galenus in libris de muſculorum motu.Tēdones quoque,fibras & membranas,manū, digitóſque,introrſum,extrorſum,& ad latera mouentes, ibidem: & in primo de arte diſſecandi, ad quem lectorem ablegamus, ne longiore uerſu,parum illi placeamus.*

Ibidem,numero 24.pag.2.

Iam cubiti & radij.) *Hæc & exteriorum partium nōnulla nomina propriè intelligi multum refert,non in poetis ſolum,ſed multò magis in philoſophis ac medicis. Sit igitur cubitus pars à flexu brachij uſque ad palmam, græcè* πῆχυς. *Radius alterum eſt ex oſsibus cubiti,gracilius uidelicet.* Κάρπος *brachiale Latinis,iunctura manus,ubi uidelicet palma iungitur radio.*

Fol.8.numero 25.pag.1.

Exiles mediæ partes.) *Et hic locus fortaſſe dilucidior erit,ſi Galeni literam adferamus. Sed cur utriuſque partes(inquit, de radio & cubito loquens)quæ ſunt in medio quidem tenuiores: quæ uerò in cubito & Carpo craſsiores? an quoniam eas ſedem muſculis manus extremæ locum præbere oportebat: has uerò extremas craſſeſcere,& in molem tumere productionibus ad articulationem?*

Ibidem, numero 26. pag. 2.

Crurúmque, pedúmque.) *Summum pedē intellige totum mēbrum à natibus uſque ad plantam, σκέλος à Galeno dicitur. Crus pars eſt à genu, uſque ad plantam. Conſtat autem duobus oſſibus, quorum maius uocatur tibia, græcè κνήμη: alterum minus fibula, græcè περόνη. In huius cruris poſteriore parte eſt caro, quæ ſura uocatur, de qua poſtea dicetur. Femur ſuperior pars ſummi pedis, à natibus uſque ad genu. Os uerò in genu anterius quibuſdam uocatur mola: aliis, Patella. Hæ quāuis grāmaticæ & breues interpretationes ſint, tamen non ſolùm adferunt aliquid lucis, in ueterum ſcriptorum, philoſophorum præcipuè, lectionibus, ſed etiam aditum patefaciunt ad multarū corporis humani partium naturam agnoſcendam. Nemo igitur grauetur legere, ut omnis harū uocum ambiguitas (ſi quando occurrat) minimo negotio amoliatur.*

Ibidem, numero 27. pag. eadem.

At prius hic prona.) *Peculiare eſt ipſi Galeno conſilium, & ſapientiam eius ſuſpicere, qui nos condidit, qui ſingulas partes in nobis mirabili conſilio diſtribuit, & ad certos fines deſtinauit. Quæ omnia pulcherrima alioqui, quiſquis nō admiratur, ab hominis natura prorſus degenerauit.*

Ibidem, numero 28. pag. eadem.

Subliméſque oculos.) *Non aliena ſunt ab hoc loco quæ ſcribit Cicero primo de Legibus: Ipſum hominem (inquit) natura non ſolùm celeritate mentis ornauit, ſed & ſenſus tāquam ſatellites attribuit, ac nuntios & rerū plurimarum obſcuras & neceſſarias intelligentias enudauit, quaſi fundamenta quædā ſcientiæ: figurámq; corporis habilē & aptam ingenio humano dedit. Nam cū cæteras animantes abieciſſet ad paſtum, ſolum hominē erexit, & ad cæli, quaſi cognationis domiciliíq; priſtini conſpectū, excitauit. Et ſecundo de natura Deorū: Sunt ex terra homines, nō ut incolæ atq; habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarū rerum atq; cæleſtium, quarum ſpectaculū ad nullum aliud animantium genus pertinet.*

Propterea Mercurius inquit, Generatio hominum ad diuinorum eſt operum cognitionem, teſtimoniúmque naturæ, ad imperãdúmque omnibus, quæ cælo tegũtur: ad cæleſtiũ diſcurſum ſuſpiciẽdũ, ad poteſtatẽ Dei & naturæ progreſſus: ut denique iis ipſis quæ in uita ſuſpexeris, mox fœliciſsimè hinc emigrans perfruaris. Cæterùm erectæ huius figuræ cauſam reiiciũt quidã in calorẽ, & ſpiritum: quibus inter cuncta animãtia fœcundior homo eſt, propriæ molis reſpectu, circa maximè ſpiritualia membra, quò fit, ut erigatur corpus propulſione ſpiritus & ſanguinis ad ſuperiora. Accedit iis diui Thomæ authoritas in expoſitione libelli, qui eſt de iuuẽtute & ſenectute. Eſt (inquit) erectus homo duabus ex cauſis, ſimul quia eſt animaliũ perfectiſsimus, ſimul quia proportione corporis calidior eſt aliis omnibus: calidi uerò propriũ eſt in rectũ attollere.

Folio 8. numero 29. pag. 2.

Piſcis ut ille.) Vranoſcopus ſcilicet, ab re cæli inſpector nuncupatus, oculos in ſuperna corporis parte obtinuit, quibus hoc ipſum uel inuitus aſpicit perpetuo: ſed Dei cognitionis prorſus eſt expers, cùm ſit ratione priuatus. Homo autem niſi collum reflexerit retrorſum, cælum nunquã uiderit. Verùm enimuero id non eſſe ſurſum aſpicere dicebat Plato, cùm quis ſupinum ſeipſum reclinauerit oſcitans, ſed quando mente cæleſtium corporum, cælitúmque naturam conſyderauerit.

Folio 9. numero 30. pag. 1.

Iuſta figura.) Hippocrates naturæ opera mirum in modum admiratus, non deſinit eam cognominibus cohoneſtare, iuſtam eam appellando. Ariſtoteles eam eſſe ait, uelut οἰκόνομον ἀγαθὸν, quãdo iuſtitiæ diuinæ maieſtas neceſſaria ſemper excogitauit, tribuítque unicuique pro dignitate. Si quis (inquit Galenus) unquã alius opifex æqualitatis & proportionis, magnam habuit prouidẽtiam, certè natura habuit in animalium corporibus conformandis.

Ibidem, numero 31. pag. eadem.

Hæc iuxta manuum ſimilis.) Faciunt ad plenam loci huius intelligentiam

intelligentiam, Theophili Protoſpatarij Græci ſequentia: Nam ſicut manus articulorum uarietate ad complectenda corpora fuerunt accommodatæ, ita & pedes quammaximè manus æmulati, multifidi quidem articulis, eáque ex parte caui, qua conuexo ſolo inniti debuerant, omni loco firmiter inhærere exquiſitè apti ſunt. Inde euidentius quod dicimus percipere poteris, ſi quempiam graciles ſcalas conſcendentem intuitus fueris: gradus enim comprehẽdentem pedis cauitatem cernes, eos utrinque digitis, calcaneóque quoad eius fieri poteſt complectentibus, ſicque pedis baſim rotundam fieri, inſtar manus ſubiectum corpus ambientis. Secundum hoc igitur manuum ſimiles pedes fuerunt. Hæc Theophilus Græcus, phyſiologiæ ſtudioſus, à quo multa deprompſimus.

editus est Venetiis anno 1536 a Iunio Paulo Crasso Patavino latinitate donatus

Ibidem, numero 32. pag. 2.

Tarſus.) *Pedem paruum diuidit Galenus in Calcaneum, Malleolos, Tarſum, Plantam, & Aſtragalum. Eſt autẽ Tarſus pars proxima Calcaneo.*

Folio 10. numero 33. pag. 1.

Cotylis.) *Cotyla ſinus eſt, id eſt, cauum in ima parte oſſis natiũ. ubi infigũtur ei oſſa ſumma magni pedis, ut os femoris. Hic enim femur pro oſſe femoris accipi debet, alij Coxam uocarunt. Sed hæc nomina ubique ferè confuſa apud præſertim recentiores, reperias. Atque hæc in librum primum dicta ſufficiant.*

DE CORPORIS HVMANI HARMONIA LIB. II.

Ioanne Lygæo medico authore.

Infimi uētris mēbra nutritioni ſubſeruiētia deſcribūtur. Pulchra obiter de fœtus formatione, & eius tēporibus.

IAm poſitū, & numerū, molē, cūq; ordine, motus,
Et cōmiſſuras manuúmque, pedúmq; , uenuſtas,
Qua potui primo explicui breuitate libello.
Quæ quoniā (ut ſcribēda hominis reliqua omnia) mēbra
Conuenit aſſiduè nutriri, operante calore
Scilicet innato nobis: hæc unde reſultet
Actio, uis unde omnis nutritiua uidendum. 1
Vtque decens cœpto ſemel accidat ordo labori,
Ipſo à uentriculo parte hac exordiar, ut quem
Prouida condiderit dapibus natura coquendis.
Ergo per œſophagum excipiens potúmque, cibóſque, 2
Dentibus attritos auidis, tranſmutat in album
Succum, ui coctrice data diuinitus ipſi.
Hinc chylus effectus (ſimul ut reſerata Pylori 3
Porta fuit) gracili committitur inteſtino:
Atque ibi iam ſpeciem obſcurámque, rudémque, cruoris
Nactus, ut à multis, ſic uenâ Caudicis ampla
Vlterius raptus, rubrum defertur ad hepar:
Tandem ubi perfectum rubicundi admittere fertur
Sanguinis ornatum, uerámque aſſumere formam:
Inde cauæ uenæ per uaſcula, corporis omnes
Particulas

A uentriculo orditur, aſſūpti cibi & potus receptaculo.

Ventriculus trahit ex ore cibū per uillos rectos, tū ſuos, tū œſophagi.

Venis meſaraicis, ut & aliis, uis ſanguifica ineſt.

Particulas ſubit, & ſe mox adfigit eiſdem.
Sed primùm poſitũ, & tunicas, formámque decẽtem
Ventriculi, infuſas ſcribamus denique uires.
Hic ſitus in medio eſt animalis corpore, quanuis
Amplior in dextram declinet portio partem:
Atque ſui œſophago commiſſus parte ſuprema,
Dulcia directis educit pabula fibris.

Ventriculi ſitus.

Quin fuit illi hac parte patens, promptúſque canalis
Oeſophagus, ſi fortè cibo, potúque, grauetur:
Quippe his oppreſſus crudis, nedúmque redactis
In ſuccum, expultrice ſua uirtute grauantes
Extrudens, hominem ſtimulo uelut excitat acri
Ad uomitum, triſti ſumptorum ut mole leuetur.

Ipſi uẽtriculo œſophagũ uiã quãdam eſſe motionis, quæ ab inferioribus ſurſum uerſum fit.

Sunt duplices illi membranæ cætera præter,
Altera tranſuerſas, nimirum extrinſeca, fibras
Interior rectas habuit, quibus inter abundè
Edendum, tanquam manibus, trahit omnia deorſum:
Tranſuerſæ impellunt concocta cibaria prorſum.

Ventriculi membranæ duæ.

Villorum in tunicis uentriculi actio.

Poſtquam igitur medias humano in corpore ſedes
Occupat hîc interpoſitus iecur, atque lienem,
Ventriculus, iuſta factus ratione rotundus,
Oblongúſque fuit tractim, rectúmque ſecundum:
Cederet ut iecori dextrâ, læuáque lieni.

Ventriculi figura rotunda oblonga.

Cui quoniam munus commiſſum ut pabula grata
Pertrahat, atque coquat, ſuccúmque reducat in albũ,
Indiget haud dubiè multo, ualidóque calore:
Nam neque diuerſis natiuus & inſitus ignis
Sufficit aſſumptis dapibúſque, cibíſque coquendis.
Contiguas ideo natura induſtria partes.

Ventriculi ab hepate amplexati uſus.

Ceu calidi quædam fomenta hinc, inde locauit
A dextra iecur, ampli feruentíſque lebetis
Inſtar, & à læua ſubnigrum parte lienem:
A tergo muſclos ob eundem præſtitit uſum
Spinales: ueluti zirbum anteriora fouentem. 4
Ventriculus dictis amplectitur undique noſter
Partibus & largo perfunditur indecalore.

De omento, ſiue zirbo.

Omenti ſiue Epiplei uſus à calore.

Omentum uerò tunicis conſtare duabus
Neruoſis certum eſt, quarum interiora coortæ
Contexunt uenæ, ac Arteria multa, frequénſque:
Atque hanc texturam pinguedo plurima ueſtit
Circunfuſa, fouens concluſum in uentre calorem,
Quem tegit ad pubem tractu porrecta decenti.
Hoc quibus exciderit per martia uulnera, promptè 5
Conſpicias illic externo à frigore lædi:
Vnde coquunt minùs: amplo tegmine ſemper egentes.

Naturales facultates quatuor uentriculo datas.

Ventriculus alimẽtum in qualitatẽ ſibi, & toti animali familiarẽ alterat.

Denique uentriculo uirtutes quattuor illæ,
Atque facultates, multis ut partibus, inſunt:
Quod cupiit primâ directè traxit: id antè
Diximus, utque frui poſsit conuertere tentat
Naturam in propriam: cui tum officioſa retentrix
Præſto eſt, functa ſuo donec ſit munere coctrix,
Ingenita uirtute chylum maceránſque, coquénſque,
Tantiſper donec largo maturuit æſtu.

Tandem poſt alias (ubi coctio facta) uirilis
Proſilit expultrix, deuoluens plurima deorſum.

Superiora clariora reddit, exemplo ab utero & fœtu deſumpto.

Hæc in fœminea conſpexeris aptiùs aluo:
Quippe ſemel matrix ſemen complexa uirile,
Hoc retinet ceu conueniens, aptátque, fouétque:
Conſtringens adeò ſeſe, ſuáque oſtia claudens,
Vix ut poſsit acus breuis unquam irrumpere mucro.

Vteri partes omnes ſemen amplecti appetunt mirifice.

Ne ſpecilli quidẽ cuſpidẽ in matricis collũ queas immittere, quo tempore fœmina fert uentrem.

6 *Inter ſe poſtquam duo ſemina iuncta fuerunt,*
Matricis primùm, ceu forni, ardórque, calórque,
Molliter aſſando, membranam obducere tentat,
Qua feruens intus ſemen circundare poſsit:
7 *Hinc tres ampullæ (uiſu mirabile) fiunt,*
Quæ loca ſunt Cordis, uelut Hepatis, atque Cerebri.
Tandem immenſa Dei ſapientia, ſemina iuncta
Effigiat, carnémque facit, conuertit eandem
In ſpeciem humanam, niueóſque reducit in artus.

Calorem matricis efficere panniculum tanquam cruſtam circa ſemen.

Quos ubi uiuaces animatus protulit infans,
8 *Et membris uiuit diſtinctis (id tibi quinque &*
Quadraginta dies ſignant) circunſpice motum,
9 *Quem quoque nonaginta dies ſignare uidentur*
(Si numerum duplicas primum) uel fœmina in ipſa:

Tempora motus, & editio fœtus.

Non tam promptè etenim, ſicuti mas, illa mouetur,
Humidior cùm ſit, cùm longè uiribus impar.
Sic tumida creſcit paulatim fœtus in aluo,
Et per clauſtra citis ſpatiatur motibus alui,
Dum tacitè noni ſuccedunt tempora menſis:

Fœminã frigidiorem & imbecilliorẽ uiro.

Per quæ maior,eget multò maiore alimento,
Quàm quantum trahat ipſe ſibi per congrua uaſa:
Motu quinetiam multò maiore cietur:
Víxque poteſt matrix retinere diutius illum,
Panniculos quin tum rumpat,uenáſque ligantes:
Vnde ſuo uirtus contentrix munere functa,
Virtuti reliquæ expultrici cedit,ut extra
Excutiat fœtum,lucémque excludat in ipſam.
Naturæ ſunt hæc opera admiranda,Deíque
Omnia formantis,ſeſe hic ſapientia prodit.

De Inteſtinis.

Proxima uentriculo ſex inteſtina cohærent,
Tanquam unum corpus:licet officióque,ſitúque,
Et formâ uarient,tortos implexa per orbes.
Sunt tria texturæ gracilis,præmiſſa ſupernè,
In quibus admiſſi celebratur coctio ſucci,
Coctio uiuifico celebrari ſueta calore.
Inferiora magis craſſa inteſtina fuerunt,
Atque hæc excipiunt rerum excrementa,uehúntque.

Facultatem quandam coctricẽ ineſſe inteſtinis.

De Duodeno.

Primùm igitur ueteri Duodenum nomine dictum,
Parte quidem dextrâ,ſurſum uerſusque,uidenti
Porrigitur tergum circa,quò firmi ùsiſthic
Vinciri poſsit,quóue aptiùs in regione
Hepatis excipiat bilem,fellíſque meatum,
Quo ſemel effuſo,quod habet deuoluitur infrà.

Ab Herophillo δωδεκαδάκτυλος. Duodenum porrigi in dextrã partem uerſus dorſum.

De

De Ieiuno.

Continuum eſt illi ieiunum, quod quoque uerſus
Protenſum Iecur *eſt ſinuosè: ſemper inane*
Et uacuum, ob bilem quam effundit fellea cyſtis:

Ieiunum inteſtinũ ſemper uacuum.

Et quia non longè diſcedit ab Hepatis *oris,*
Hinc ideo emulget primo quoque tempore ſuccum,
Scilicet innumeris lactentibus undique uenis,
Dum fluat huc plenis diues mulſura papillis.

De Ileo.

Quod ſequitur gracile inteſtinum dicitur uno
Ileos aſſenſu: gyros habet ilia circum
Multiplices, ut longiùs, atque diutius omnis
Hîc quoque contentus maneat, ſuccûſque, chylûſque,
Raptus & à uaſis medianis, deruat amplas
Hepatis ad portas: aliter ſi rectius extet,
Labetur chylus omnis in inferiora repentè:
Tunc alia ex aliis poſcendi pabula, prompta
Sedulitas, homines reddet, uel prorſus ἀμούσους.

Hoc conſilio fabricatos in inteſtinis gyros, ne uitam agamus ἀφιλόσοφον, καὶ ἄμουσον.

De Cæco craſſo inteſtino.

Craſſorum primum dextro ſub Rene *locatur,*
Ac Iecore, *antiquo dictum quoque nomine cæcum:*
Quod ſimul in flexos latè diffunditur orbes.
Inque ſinu ſolo, tanquam recoquente ſecundo
Ventriculo, fæces conſertim deſuper actas
Continet, exugens, ſuccúmque, chylúmque benignum,
(Si quis erat reliquus, ſua tandem munera complens,
Diſtribuit reliquis maleolentes partibus eſcas.

Cæcũ inteſtinum ſinu ſuo tanquã altero uentriculo alimentũ ad futurum neceſsitatẽ continere.

De Cœlo.

Anfractuoſum Colon ne aſsiduè egeratur.

Continuum cæco Cœlon, uarios quoque flexus,
Ne fluerent promptè fæces, habuiſſe uidetur.
Nam latus ad læuum ſinuoſos explicat orbes,
Et peragrat nigro regiones ſanguine tinctas

Colon ſub tertia pinnula Hepatis excipere bilem ex cyſti fellis, addetrudēda excremēta.

Splenis, & hinc rubrum tandem concurrit ad Hepar,
Ex quo ſuſcipiat bilem, fellíſque meatum,
Longius ad fæces, quâ ſemita reſtat agendas.
Hoc ſemel obſtructum, craſſóque humore refertum

Dolores uehemētiſsimos fieri à Colo, quos colicos appellamus.

Suſcitat uſqueadeò ſæuos in uentre dolores,
Nullus ut hos poſsit uultu perferre modeſto:
Quin infert gemitus, & acerbo uerba dolori.

De recto inteſtino.

Sphincterem muſculū, claudere Recti extremum.

Quod ſupereſt Rectum, rectà demittitur uſque
Ad σφιγκτῆρα, ſacro necnon annectitur oſsi. II
Amplius hoc aliis quòd fæces euehat omneis,
Quæ quia duricie diſtendunt, ſæpe retentæ,

Naturā ualētiora facere ea, quæ maiorem uim patiuntur inteſtini recti exemplo.

Effecit reliquis natura ualentius iſtud:
Vímque pati quicquid maiorem debuit uſquam.

De tunicis, & ſubſtantia inteſtinorum.

Inteſtinorum tunicæ, quare duæ.

Omnibus his geminas rerum natura creatrix
Ingenioſa, dedit tunicas: nam ſæpius ipſa
Inteſtina malis adeò uexantur acerbis,
Scilicet ulceribus putridis, aut uulnere fœdo,

Hominē poſſe etiā uiuere, altera tunica rū inteſtinorū deperdita

Altera ut iſtarum immundâ putredine roſa
Excidat, his quanquam fatis affectus iniquis,
Cum reliqua longam poſsit traducere uitam,

Robuſtíſque

Robuſtiſque ſuo deſungi munere membris.
Inteſtinorum porrò ſubſtantia tota eſt
Neruoſa, exanguis, carni multúmque propinqua,
Qualis in œſophago, duplici quoque tergore ſepto.
Quinetiam uillos habuerunt omnia latos,
Quorum natura eſt prorſum detrudere cuncta:
Parciùs his recti intexuntur, quique retenta
Mox circunueniunt: recto licet inteſtino
Extrà proueniat rectorum copia larga.
Primitus iſta Dei ſummi decreta fuere,
Sicque hominum membris cõſultum eſt omnibus æquè.

Inteſtinorũ ſubſtantia.

Omniũ inteſtinorum fibras tã interiorũ, quàm exteriorũ tunicarũ, trãſuerſas eſſe.

Inteſtina paucos habere uillos rectos & obliquos, quod attractione ac retentione non ualde opus habeãt.

Villos etiam rectos obtẽdi recto inteſtino.

De Peritonæo.

Porrò autem dictas circuntegit undique partes,
Quæque infra ſita ſunt tranſuerſum uiſcera ſeptum,
Subtilis quædam membrana obtenſa: uocarunt
Quam Siphac inſignes Arabes, medicique uetuſti:
Cui neque craßities eadem conceſſa uidetur
Omnibus in membris: alibi ſubtilior extat,
Vt Iecore, & Splene, & Renum regione propinqua:
Craßior hæc alibi, ut Veſicâ, nuper aperto
Ventriculo, uuluâ, inteſtinis ante relatis.
Ac uarij eueniunt ex hac animantibus uſus:
Quippe tegit partes infra Diaphragma locatas,
Viſcus & à muſclis ſuperincumbentibus omne
Separat: & ſepto ſurſum auxiliante, ciborum
Tranſabigit tenſis ſiccata ſuperflua fibris.
Néue leui uenter turgens immurmuret aura
Hunc ſtringit, propria ueluti quoque pelle coarctat.

Peritonæi nõ eadẽ ubique craßities.

Peritonæi uſus complures.

De Abdominis muſculis.

Hanc ſuper impoſiti ſunt muſcli Abdominis octo,
Abdominis muſculorum ordo, & uſus multiplex.
A ſpuriis quorum par primum ſectile coſtis
Incipit, obliquè deſcendens pubis ad oſſa:
Alterum at obliquè uerſus Præcordia tendens,
Pubis ab obductis manifeſtum habet oſsibus ortum:
Tertium & exiliens ab acuto Pectoris oſſe,
Per medium uentrem pubis decumbit in oſſa.
Et ſua par reliquum à lumbis exordia ducens,
Funditur in latum, quod ſectio facta probabit.
Hi ualido dictas uallant munimine partes
Auxiliúmque ferunt tranſuerſo haud debile Septo,
Ad uocem tenues fundendam ſæpe per auras
Atque repellendas conſertim è corpore fæces.

De Hepate.

Ad Iecur accedo generoſum, & nobile uiſcus,
Hepar prima ſanguificationis officina, & uenarum principium.
Gignendi primum inſtrumentum ſanguinis omnis, 12
Principium primum uenarum: ſubiacet autem
Septo ipſi, dextrúmque latus circunſtat apertè:
Cui ſuperaſſumptis ſi quiſquam indormiat eſcis,
Hepatis ſitus.
Promptior (albeſcente chylo) ſit coctio: nempe
Ventriculi fundus flamma propiore caleſcit.
Caro propria Hepatis
Hepatis eſt ſubrubra caro, ſubſtantia tota,
Ac ueluti trepido concretus ab aëre ſanguis:
Cuius & in corpus cum neruo Arteria uiuax 13
Spargitur, ut multi ſubtiles undique rami
Venarum in Iecore diſtributio.
Venarum Portæ, atque Cauæ, ceu retia parua:
Porta quidem ſub parte caua eſt: ſed Concaua gibbo

Proſilit

Proſilit à ſummo : quæ cordis in intima noſtri
Antè laboratum ducátque, uehátque cruorem:
Ergo per appenſum medium Diaphragma ſupernè
Concaua proſiliens, Spinæ prætenditur uſque
Ad iugulũ, in geminas ubi ſcinditur hæc quoq; partes,
In Caput euadit pars altera per Ceruicem,
Per cubitum extremis extenditur altera palmis:
Truncus at infernè uergens ceu ſubſilientis
Ductus aquæ, incedit per ſpinam, ac irrigat omnes
Suppoſitas partes : uenas hinc ſectus in amplas,
Illinc in tenues per corpus ſpargitur omne.

Venæ cauæ diuaricatio, & ductus præſidium.

Vena caua aquæ ductui ſimilis.

De fibris hepatis, & ueſicula fellis.

14 Quattuor in fibras Natura induſtria ſcidit
Diuiſítque Iecur, quibus amplexatur, & ambit
Ceu digitis, ſtomachum : mediâ ueſicula fellis
Dependet fibrâ, bilem quæ ſeparet acrem.
Quippe chylus poſtquam eſt percoctus in hepate totus,
Sanguinis atque adeò confecta eſt maſſa, repentè
15 More repurgatur muſti, in quo non modò uini
Donec feruet, ineſt ſubſtantia: ſed quid aquoſum,
Aëreum quiddam, quiddam terreſtre, acidúmque:
Sic feruere chylum calefacto in uiſcere credas
Et defæcari, dum transformatur in uſus.
Pars leuior (bilis quæ flaua eſt) ignea, & acris,
Vicino excipitur (natura inſtante) meatu:
Et ueſicæ adaperta ſubit penetralia fellis:
Atque ibi pars remanet ueſicæ accommoda toti:
Quod ſupereſt alio ſubit inteſtina meatu,

Iecoris fibræ non pari in omnibus numero.

Sanguinis coquendi cum muſto collatio.

Veſiculam fellis in ſanguinis purificatione excipere bilẽ flauam.

In uētriculū rarò influit bilis, ne turbetur coctio, & expellatur nutrimentū.

Ventriculum rarò, ne coctio mota fatiſcat,
Aut uomitus moueatur, eò ſi copia bilis
Influat aſsiduè: Quòd ſi cui fortè canalis
Contigit iſte, miſer naturâ, cætera præter,

Miſeri à natiuitate, in quorū uentriculo redundat bilioſa ſuperfluitas.

Continuos capitis ſentit, patitúrque dolores,
Lentáque uentriculi incurrit faſtidia crudi.
Terrea pars uerò limoſáque ſanguinis huius
Fæx ueluti, trahitur per uas à Splene potenter:

Lien atræ bilis receptaculum.

Qui quoque uentriculum amplexatur parte ſiniſtra,
Mendoſis ualidè coſtis, dorſóque ligatus:
Poſtquam igitur craſſum ſecreuit ab Hepate ſuccum,
Alterat, atque coquit, formámque reducit in aptam:
Inde ſui quicquid tenue eſt, conſeruat ad uſum:
Venoſum reliquum per uas expellit in ora

Melancholici humoris in ſtomachū regurgitantis uſus.

Ventriculi, magno ſed non ſine uiſceris uſu:
Quippe retentricem uim roborat, ac facit omne ut
Promptè animans eſcas ex corporis appetat uſu.
Hepatis in ſimis ad Caudicis oſcula uenæ,
Sanguine cum reliquo miſcetur & humor aquoſus, 16

Agneū ſanguinis recrementum, & eius uſus.

Sanguinis ardorem partim qui mitiget omnem,
Partim etiam minùs hunc denſum per uiſcera reddat:
Talis enim cùm ſit (iam defæcatus abundè)
Debeat atque cauam ſubitò tranſcendere uenam,
Idque per anguſtos fiat, ſtrictóſque meatus,
Hoc uno indiguit ueluti duce, poſſet ut unà
Corpore cùm tenui totum percurrere corpus.
Quà quoque poſteriùs ſepto caua uena ligatur,
Pérque ipſam graditur Spinam, tractímque reſultat,

Venarū emulgentiū origo.

Venæ emulgentes oriuntur: quæ, quod aquoſum 17

Sanguinea

Sanguinea à maſſa fuit amplo in uaſe remotum,
Læte ſuſcipiunt, mulgent, ſugúntque, trahúntque
In Renes, largo comitante cruore uiciſsim,
Cum quo permixta eſt flauæ pars maxima bilis,
Flumina flaueſcant hac ut maleolentia Lotij.

> Simul cũ aquoſa ſuperfluitate ſãguinẽ, & bilem flauã in renes influere.

Sic poſitu uariant Renes, elatior uſque
Dexter ut emineat, rubrum defixus ad hepar,
Quo poſitu humorem directè ſugit aquoſum:
Ren contra ſitus eſt laxo ſub ſplene ſiniſter.

> Renũ ſitus.

Amborum ſolida eſt ſubſtantia, denſáque multum,
Ne (quo ſunt Renes nutriendi) ſanguis & ipſe
Perfluat, ac unà cum humore extillet aquoſo.

> Renum ſubſtantia.

In media uerò renum cauitate Lacuna eſt,
Exudant in quam duo: Bilis, aquoſus & humor.

> In medio renũ cauitatẽ, tanquam lacunam, eſſe.

Prodit ab hac uerò quouis in rene canalis
Paruus & oblongus, ueſicæ inſertus utrinque,
18 Hos οὐρητῆρας Græci dixere meatus,
Veſicæ per quos urina allabitur omnis.

> Meatus urinarij.

Porrò autem tunicis conſtat ueſica duabus,
Iuxta inteſtinum rectum ſita: condita uillis
Hinc trahat ut rectis, tranſuerſis deprimat inde.

> Veſicæ uilli recti, & trãſuerſi.

Verùm habet anfractus ceruix carnoſa recuruos:
Non minus exactè claudentem denique muſclum,
Ne fluat inuitis Vrina recondita nobis:
Humor enim debet reprimi tantiſper aquoſus,
Effundi donec ſub congrua tempora poſsit.

> Veſicæ ceruix, & eiuſdem muſculi utilitas.

Vaſa ſeminaria.

> Vaſa ſeminaria ortu uariant.

Vaſcula prolificum in teſtes geſtantia ſemen

Venæ & Arteriæ ſeminariæ ſimul iũguntur.

Sunt duo: nempe duæ uenæ, ſed ſingulæ utraque
Parte: quibus ſaliens Arteria obhæret utrinque.
Quæque latus gracilis perreptat uenula dextrum,
Proſilit à ramo uenæ, quæ concaua dicta eſt:
A grandi uelut hîc Arteria prodit Aorta,
Dextrum adeò ſupra renem: Sic uaſa ſiniſtrum
Quæ tenuere latus, bina ac ſociata fuere.
Vena quidem illinc prodit ab emulgente canali,
Et quoniam in nobis humorem geſtat aquoſum,
Frigidius ſemen multò eſt hac parte ſiniſtra,
Viuidius uelut eſt quod dextro à uaſe reſultat.
Sic ſociata trahunt à toto corpore noſtro
Vaſcula coctur æ utiliora ſuperflua ſummæ,
Paulatímque parant ad ſeminis hæc naturam:
Inde adeò multi dixere parantia uaſa.
Sicque rubens humor teſtes deſtillat in ambos,
In quibus abiiciens rubidum, mutánſque colorem,
Seminis aſſumit formas, albétque coquendo:
Hinc aliò exudat coctum, tandémque per orbes
Recta cauernoſæ deriuat in oſtia uirgæ.

Semen in teſticulis elaborari.

LIBRI SECVNDI FINIS.

IO. LYGAEI ANNOTATIONES IN *librum ſecundum, de corporis humani harmonia.*

Folio 15. *numero* 1. *pag.* 2.

VIS unde omnis nutritiua uidēdū.) *Nutritionis organa, membra propriè deſtinata ad ſuſcipiēdum, tranſmutādum, & tranſuehendum nutrimentum, ſunt ea de quibus dicturi ſumus, nempe, os, œſophagus, uentriculus, hepar, uenæ deferentes ſanguinē, & reliqua. Compendioſè uerò nutritionis modum percurremus, ad faciliorē totius huius ſecundi operis intelligentiā. Cùm ergo uētriculus excepit nutrimentū, amplectitur ipſum, ut coquat, & cōuertat in chylum, qui ueluti cremor quidā eſt, ex cibo & potu in uentriculo coctis. Is chylus per Pilωrum, uentriculi inferius orificium, emittitur in inteſtinū duodenum, & ieiunū. Ex ieiuno uenæ meſaraicæ rapiunt id quod purius & liquidius eſt, ac tranſuehunt in hepar. Fœculentum uerò pellitur ex ieiuno in inferiora inteſtina. Cæterùm tranſuectus chylus in hepar, ibi coquitur, ac uertitur in maſſam ſanguineam, in qua inſunt quatuor humores, quorū ſeparatio ſuo loco celebrabitur. Quicquid uerò remanet ſanguinis nutrimentalis poſt horum ſequeſtrationem, per uenā cauam in totum corpus diſtribuitur, membris apponitur & aſsimilatur.*

Ibidem, numero 2. *pag. eadem.*

Ergo per œſophagū.) *Duæ ſunt fiſtulæ faucibus uicinæ, nempe* τραχεῖα ἀρτηρία, *fiſtula deſcendēs in Pulmones, condita ſpirationis ac uocis gratia, ut poſtea dicetur. Altera* οἰσοφάγος, *Latinè gula, Arabibus meri: tendit uerò ad os uentriculi, ac trāſuehit eò cibum & potum. Porrò totus hic canalis ſæpe Galeno* στόμαχος *dicitur. Nam ſtomachus generaliter ſignificat anguſtos & longos canales, tendentes ad aliquod amplum os. Interdum & ipſe Galenus tantùm os in uentriculo uocat ſtomachum, ut libro 3 de Locis affectis.*

Ibidem, numero 3. pag. 2.

Vt reſerata Pilωri.) *Habet uētriculus duo orificia: ſuperiori inſeritur œſophagus, ſub ipſo diaphragmate: inferius Pylωros dicitur, hoc eſt ianitor, per quod euehitur ex uētriculo, non ſolùm cibus alteratus, ſed etiam ſuperfluitas, ut paulò antè diximus.*

Fol. 16. numero 4. pag. 2.

Veluti zyrbũm.) *Zyrbus quem Græci* ἐπίπλοον *uocant, tunica eſt, ſeu Panniculus neruoſus, multis uenis & arteriis conſtans, cui circunfuſa eſt pinguedo copioſa. Tegit autem anteriorem uētriculi partem & inteſtina, ac porrigitur uſque ad pubem. Porrò eam habet utilitatem, ut innatum uentriculi calorem concluſum teneat, ſuóque calore iuuet.*

Ibidem, numero. 5. pag. eadem.

Per martia uulnera.) *Refert Galenus lib. 4. de Vſu partiū cuidam gladiatori exectum fuiſſe omentum, qui & ſi poſtea uixerit, tamen coquere nō potuit, & pluribus fomentis opus habuit. Quòd autem (inquit) calefaciendi gratia factū ſit, euidenter diſcas licet in illis qui uulnus in epigaſtrio, id eſt, abdomine acceperunt, in quibus per uulnus excidit omentū, deinde liuidū factū cogit medicos partē læſam adimere. Omnes enim hi frigidiorē ſentiunt uentrem, minúſq; cōcoquunt, ac pluribus operimentis extrinſecus egent, & maximè quando inſigni fuerit magnitudine quod abſciſſum eſt. Quemadmodum certè, & nos aliquando ferè totum ipſum abſcidimus cuidam gladiatori ita uulnerato: homo autem ſanatus confeſtim eſt, ſed tamen adeò facilè & patiebatur, & lædebatur à frigiditate externa, ut non ſuſtineret nudum habere uentrem, ſed lanis aſsiduè erat obuolutus.*

Fol. 17. numero 6. pag. 1.

Inter ſe poſtquam.) *Non ſolū maris, ſed & mulieris ſemen ad fœtus generationē requiritur. Cuius rei teſtis eſt Hippocrates initio libri de Natura pueri: Et Galenus in libris de ſemine, eius quo-*

que

que rei rationes aliquot adferens. Impoſsibile alioqui erat maſculo ſemini omnes uteri partes oblinere. E directo enim eiaculatũ per uteri ceruicẽ ad fundum, eiq; uicinas partes fertur. Ad latera uerò uſque ad cornua diuertere neutiquã poteſt, ideóq; natura hæc alio ſemine, ipſius fœminæ uidelicet, illeuit. In hæc etenim cornua ſingula utraque parte exiſtentia, u.us ſeminarium ex fœminæ teſtibus profectũ ſe ingerit. Cùm igitur eodem tẽpore fœmina pariter cum mare ſemen emiſerit, idipſum per utrũque cornu eiectũ, & in medium uteri ſpatiũ delatũ, ſimul quidem uias oblinit, ſimul uerò ad maſculi ſemen peruenit, ipſumq́; etiã huic miſcetur, & mẽbranis inuicẽ implicantur, quas tunc fœminæ ſemen peculiari uiæ ductu produxit, ut totã geniturã cõprehendẽs, hanc utilitatem fœtui exhiberet. Quinetiã ueluti alimentum proprium ac familiare maſculo ſemini exiſtit, ut pote humidius & frigidius exiſtens, cùm illud craſsius ſit & calidius. Et his quoque rationibus conſtat Ariſtotelem errare toto cælo, qui libro primo De generat. animaliũ. cap. 20. ſemen à fœmina non emitti tradit.

Ibidem, numero 7. pag. 1.

Hinc tres ampullæ.) *Coniiciendum utrũque ſemen æſtuans in matrice, tres ampullas quaſi exiguas ueſiculas facere, quæ ſunt loca Hepatis, Cordis & Cerebri, de quibus poſtea abundè. Porrò ſi rerum multarum cognitio in natura delectat, quantò magis corporis noſtri prima formatione delectari nos conuenit? Hanc ut rem pulcherrimam qui non admiratur, prorſus ab hominis natura degenerauit. haud dubiè ipſa opificij ratio & uarietas teſtatur nos nõ extitiſſe fruſtrà, non caſu, ſed à mirabili conſilio Dei opificis factos, qui ſingulis corporis noſtri partibus illuſtria ueſtigia impreſsit, in quibus uult agnoſci, ut uerus* φιλόστοργος.

Ibidem, numero 8. pag. eadem.

Quinq; & quadraginta dies.) *Anima iudicio multorũ, pueris inſeritur circa quadrageſimum quintum diem: Tũc enim formatis & diſtinctis membris uiuere iam fœtus incipit, quia ſentit: ut uerò pauca de reliquis quoq; temporibus adducamus, primis ſex diebus*

ebulliente ſemine, fiunt ampullæ, ut diximus, & uelut quædã oui ſpecies exiſtit. Deinde nouem diebus attrahitur ſanguis ex quo paulatim Hepar & Cor fiunt: ita ut exactis duodecim diebus iã diſcerni poßit delineatio Hepatis, Cordis, & Cerebri. Deinde octodecim diebus exactis, ramos exerit fœtus: quos omnes dies ſi collegeris, inuenies quadraginta quinque: Atque hæc de fœtus temporibus quæ uariè diſcernuntur.

Ibidem, *numero* 9. *pag.* eadem.

Quẽ quoq; nonaginta dies.) *Dies à conceptione fœtus ad formationẽ duplicati, indicãt diẽ motus de Hippocratis ſentẽtia. Poſtea triplicati dies motus indicant diẽ edendi partus: Verbi gratia, Si fœtus formatus eſt quadrageſimo quinto die, mouebitur nonageſimo, & edetur nono menſe. Eſtque hoc tempus uſitatißimũ, præſertim in maribus: femellæ ferè decimo menſe eduntur. Atque hæc de fœtus motu & partu.*

Fol. 18. *numero* 10. *pag.* 1.

Ἀμύσσες.) *Rectè ſentit Plato, hoc conſilio fabricatos eſſe in inteſtinis gyros, ne alimẽtum celeriter permeãs per inteſtina, corpus extemplo in neceßitatem adigeret ſumendi de integro alimentum, ſuggerénſque inſatiabilẽ guloſitatem à Philoſophia, ac muſis uniuerſum mortale genus reuocaret. Quibus enim animalibus nõ inſunt eiuſmodi inuolucra, ſed inteſtinum à uentriculo ſimplex & rectum uſque ad anum protenſum habent, inſatiabilia omnia, ac guloſa, plantarúmque modo, cibo aßiduè adhærent: ut quidam dicunt de harpyis & lupis ceruariis.*

Ibidem, *numero* 11. *pag.* 2.

Σφιγκτῆρα.) *Per ſphinctera intellige ſedẽ, ſeu anum: ſic enim appellat Galenus à conſtringendo, quia muſculis cõſtringitur ſedes, ut ſit munita contra præcipites & inuoluntarios profluxus.*

Fol. 19. *numero* 12. *pag.* 2.

Primum inſtrumentum ſanguinis.) *Tota aberrãt uia, qui aſſerunt*

ſerunt Cor eſſe fontem & organū generādi ſanguinis. Rectè uerò Galenus (quem nos ubique ſequimur) quarto de uſu partium, docet carnem hepatis, quæ eſt proprium ipſius corpus, eſſe primū organū ſua uirtute ſpecifica generādi ſanguinis, & uenarum principium. Hepati quidē impertit Cor calorē uitalē, & ſpiritus uitales. ideóque deductæ ſunt arteriæ in Hepar, à uicina Aorta, quæ ſunt paruæ: non enim hauriunt ibi ſanguinē, ſed aduehunt ſpiritū uitalem.

Ibidem. numero 13. pag. eadem.

Cuius & in corpus.) Neruus & arteria in Hepatis membranā inſeruntur: neruus quidem ne omnino uiſcus ſit ſenſus tactus expers: Arteria uerò ut συμμετρίαν, & commoderationem innatæ caliditatis toti hepati conſeruet. Porrò nerui à Cerebro, Arteriæ à corde ad prædictū hepar perueniunt, ut ſeinuicem audiant, mutuū officium reddant, ſibiq; ſuos affectus cōmunicent. Hepar uiciſſim ambobus per uenas obſequitur. Cordis, ut fidus ciuis domini, rationem maximè habet, ideo ad hoc per uenam cauam ſanguinē trāſmittit, non ſolùm ut reddat mutuum officium (accipit enim Hepar à corde calorem uitalem) ſed ut præcipuam partem, uelut bonus paterfamilias primùm alat: quæ quidem & ex hoc ipſo ſanguine uitales ſpiritus gignit, ut uniuerſo corpori reliquo, impertiat regiū ac ſummū beneficiū, uidelicet ſpiritus uitales, & calorem uitalem.

Folio 20. numero 14. pag. 1.

Quattuor in fibras.) Non in omnibus hominibus ſimiliter ſe habet Hepar: in iis enim qui proceritate excellunt, quatuor habet fibras, quibus iuxta mathematicorum quorundā ſententiam hæc nomina impoſita ſunt, quod & adnotauit Theophilus. Prima focus dicta eſt, maximè nāque ad ſucci coctionem facit, quemadmodum focus ad coquenda cibaria. Secūda menſæ nomen ſortita eſt, quoniam menſæ uicem gerit: ſiquidē membrorum alimenta in ipſa apponuntur. Tertia culter nominatur: diuidit enim & ſegregat inter ſe humores: aut ſi quid craſſius ſit diſtribuendū, id ſecat atq; commutat. Quarta uerò aurigæ nomine prædita eſt: nam humores excoctos naturales uires bene regunt, atque in melius rectà ducūt.

Recte igitur inexplicabilis Dei optimi maximi ſapientia Iecur in fibras quatuor diuiſit, eáſque uentriculo, ueluti calefactorium tegumentum, ad coctionem iuuandam, ſuperimpoſuit.

Ibidem, numero 15. pag. 1.

More repurgatur muſti.) *Familiaris ſanguinis coquẽdi cũ muſto collatio: quã etiam Gale. 4. de Vſu partiũ adduxit. Ergo, ut in muſto non ſolùm uini ſubſtantia ineſt, ſed etiã quædã ſuperfluitas (eſt enim quiddã fœculentũ quod propter grauitatẽ in imũ deuehitur: Eſt & aerium quiddã quod flos uocatur: ineſt & quiddam aquoſum: hæc cùm muſtũ feruet, ſupernè exhalant. Eodem modo chylũ purificari, dũ in ſanguinẽ transformatur, exiſtimemus: grauior ſuperfluitas, quam atram bilẽ dicimus, in imo relinquitur, quã excipit ramus qui in ſplenem deductus eſt. Leuior ſuperfluitas bilis flaua eſt, quæ in fellis ueſiculã uehitur. Etſi autem ſemper aliquid tũ atræ, tũ flauæ bilis in ſanguine reliquũ eſt, tamen pars impurior ac maior ſuperfluitas ita ſegregatur. Poſt hãc purificationẽ remanet adhuc cũ ſanguinis ſubſtantia, ſuperfluitas quædam aquoſa, ut partim in ſanguinẽ conuertatur, partim reddat ſanguinem minus craſſũ, ut per anguſtiſſimas illas uenas in hepate perfluere poſſit, & ut mitiget ſanguinis ardorẽ. Poſtea ubi ex caua uena ſanguis diſtributus eſt, euehitur aquoſa ſuperfluitas ad Renes & urinæ meatus. Ea uerò in ipſa aurora reddita probatur maximè à medicis, quod teſtimoniũ habeat, & denũtiet earũ partium quas præterlabitur.*

Ibidem, numero 16. pag. 2.

Hũmor aquoſus.) *Hũc ipſum humorẽ uocat Hippocrates ὄχημα τροφῆς, hoc eſt uehiculũ nutrimẽti, ſimul cũ appellatione eius uſum oſtendẽs. Neq; enim ex uẽtriculo in uenas meſaraicas cõmodè trãſſumi poterat chymus iam ex cibis factus, neque facilè pertrãſire uenas, quæ ſunt in hepate & multæ, & anguſtæ, niſi tenuis quædã & aquoſa humiditas tanquã uehiculũ fuiſſet ei adiuncta.*

Ibidem, numero 17. pag. eadem.

Venæ emulgẽtes oriũtur.) *His uenis addũtur arteriæ maiuſculæ, quæ ſpiritũ & calorẽ ſuppeditãt, ut renes percolare excremen-*

tum, & conuertere ſanguinē in nutrimentum poßint. Galenus iis arteriis uim attribuit euehendi aliquam ſuperfluitatem à corde.

Folio 21. *numero* 18. *pag*. 1.

οὐρητῆρας.) *οὐρητῆρας, id eſt urinarios meatus, quia per eos defluit urina in ueſicā, quæ quia iā à ſanguine ſequeſtrata eſt, colorē aquæ habet, ſed à bile tingitur, ideo & nōnihil flaua eſt & acris.*

Ibidem, *numero* 19. *pag*. 2.

Aorta.) *Duo ſunt canales ſiniſtro uentriculo cordis infixi, Arteria uenoſa, & Aorta, quæ omnium arteriarum in toto corpore ſtipes. Hæc paululū extra Cor porrecta, ſcinditur in duos magnos ramos, quorum alter aſcēdit, ut ſpiritum uitalem ſuperioribus corporis partibus largiatur: alter deſcendit paulò grandior. ab hoc ramo deſcendente oritur hæc arteria. Porrò occurrunt uenæ cauæ ramis, cùm quibus ſimul per corpus ſparguntur: rarò enim ſunt arteriæ ſolæ, non adiunctæ uenis.*

Ibidem. *numero* 20. *pag. eadem.*

A toto corpore noſtro.) *Spermatica uaſa (quæ & præparātia dicūtur) attrahūt à toto corpore utilē ſuperfluitatē ultimæ coctionis, & paulatim præparant ad ſeminis naturā. Porrò hæc deſcendentia deſinūt in inuolucro, quod* ἐπιδιδυμὶς *dicitur, per cuius poros liquor deſtillat in teſtes, qui cùm ſint cauernoſi & calidi, attrahunt & percoquūt ſemen, ut ibi albeſiat, & accipiat uirtutem generatiuā, contra Ariſtotelē exiſtimantē teſticulos tantū attrahere ſemen, ut eiiciatur, non autē conducere ad generationē, nec alterare ſemen. Iure & illud in eo reprehēditur, quod negat ab omnibus corporis partibus ſemē deriuari. Nā cùm paßim uideamus certorū mēbrorū morbos in natos propagari, apparet materiā ſeminis, & ab illis mēbris parentū ortā eſſe. Ideóq; affirmat Hippocrates ſemen manare à toto corpore, & ſanū à ſanis partibus, lāguidū uerò à lāguentibus: Et quidē plurimū deriuari à cerebro fatetur. Nam cerebrū maximè cognatū eſt naturæ ſeminis, cùm totū oriatur ex præſtantißima parte ſeminis, plena ſpiritus, ut poſtea dicetur.*

DE CORPORIS HVMANI HARMONIA LIB. III.

Ioanne Lygæo medico authore.

Hoc libro tertio agitur de uentre medio, in quo Cor, Pulmo, organa reſpirationis ac uocis, horum partes & tegumēta continētur. Cæterùm hìc lectorem ex infimo gradu, & uelut œconomica uitæ parte, ad præſtātiora, & uelut politica officia educimus.

HActenus in partes uentrem digeſſimus imum,
Quæq; cibū excipiāt ex his, muténtq; coquēdo,
Et coctum ueluti roſeum per membra cruorem
Trāſmittāt methodo deſcripſimus antè recepta.
Medius uēter cōtinet Cor, Pulmonē, & organa reſpirationis, ac uocis.
Iam ſuperûm auxilio medium tranſcurrere uentrem
Nitimur, in quo ſunt molles cum Corde calenti
Pulmones, tremulæque & flatilis organa uocis,
Viuidi & imprimis ergaſtula plena caloris.
Thoracis fines.
Id totum medici ueteres Thoraca uocarunt,
Quod coſtæ capiunt duodenæ: elatior huius
Spectanti propius, Clauicula terminus eſto,
Inferior, ſeptum, Græcis Diaphragma uocatum.
Antè quidem Sterno, certis poſt obuallatur
Vertebris dorſi: totus ſed concauus intro eſt,
Vt tumidis ſedes Pulmonibus ampla ſuperſit.

De Panniculis, Mediaſtino, Pleura, Diaphragmate, & Pericardio.

Membranas uentri huic medio natura parauit,

Præcipuos

P ræcipuos cordis, ſimul & Pulmonis, in uſus:
Q uarum quæ dicta eſt Mediaſtinus, alligat intrò
T horaci œſophagum, uenas, neruóſque trementes,
P er mediúmque ſecat Pulmones, pectus ut ipſum:

Mediaſtini uſus.

E t uelut hîc geminos fabricat uentréſque, ſinúſque,
1 V t gemina ex uſu ſpirandi copia fiat.
A ltera uulgari quæ dicta eſt nomine Pleura,
S uccingit coſtas, & muſclos inter hiantes:

Tunica ſuccingẽs coſtas, uulgo Pleura.

I n quibus ebullit, ſi quando putridus humor
I ncidit à largo Pleuritis acuta calore,
P roxima quòd membro ſit pars ſuccenſa calenti.

Pleuritidis generatio.

Vehemẽtes febres ſequũtur Pleuritidẽ quòd pars affecta nõ procul diſtet à corde.

H uic diaphragma ſubeſt tunicis membrana duabus
P rædita tenſilibus, neruoſa & carnea multum
P ræ reliquis, uſus non parui condita cauſâ:
S cilicet ut moueat pulmones, aëra rarum
C ommodè ut eliciant cordi, tractúmque repellant.

Diaphragmatis uſus.

Q uin premit illa os uentriculi, ne fortè uapores
C ontinuò repant poſt ſumpta cibaria ſurſum:
T ranſuehit & Venam quæ ſupra Concaua dicta eſt,
A tque ſuo motu iuuat inteſtina premendo.

Diaphragma dextra in parte perforatũ à caua uena, quæ ab hepate aſcẽdit ad Cor.

A ltera membrana eſt generoſi capſula cordis,
N eruea cuius & eſt ſubſtantia, firmáque multùm,
I ntra ſe retinens humores ſemper aquoſos,
C or quibus aſſiduè, ceu rore madente, rigatur,

Pericardij ſubſtãtia & uſus.

Aqua in pericardio.

N e rapido ex aliqua ſiccetur parte calore:
N am ſemel areſcens ros uiuidus ille, minatur
I nteritum, ut tremulos motus ubi creuit abundè.

Cordis palpitatio à copioſa humiditate cõtenta in pericardio.

De Corde.

S ed Cor ſcrutemur generoſum & nobile uiſcus

Quáſque facultates habeat, quem præbeat uſum
Partibus humanis methodo expediamus eadem.

Cor fontem eſſe uitalis caloris in corpore humano.

Illud in humano calidi uitalis origo eſt
Corpore, fons etiam fœcundus ſpiritus omnis:
Ac uelut eſt toto Sol author in orbe caloris,
Omniparens quo fit tellus, fœcundáque multum:
Cor ita prædicti fons eſt, & origo caloris,

Cordis ſubſtantia, fibræ & motus.

Cuius tota ſuo ſubſtantia ſpiſſa tenore
Et compacta probè eſt, diuerſis condita fibris,
Aſſiduè quibus afficitur, motúque cietur

Cor ſedes eſt, & uerũ organum affectuum.

Multiplici, hinc lætis, hinc triſtibus obruta rebus,
Vnde omnis ſedes affectus iure uocatur. 2

Cordis ſitũ in ſiniſtrã magis partẽ thoracis uergere, quanquã inter utraq; thoracis ſpatia medius uideatur.

Pectoris in medio poſitum Cor eſſe uidetur,
Nonnihil in partem ſed uergit mucro ſiniſtram:
Effigiem Coni referens, ubi baſis apertè
Amplior & gibba eſt, thalamis ſit ut apta duobus.
De quibus, officio patefacto cordis, agemus.
Cordis erunt partes craſſum purgare cruorem:
Hepatis eductum ſemel ex feruente canali:

Cordis figura.

Spiritum & ex aliqua uitalem gignere parte,

Cordis officium.

Ac reliquum ad totũ tranſmittere corpus alendũ.

De duobus Cordis uentriculis.

Sunt cordis thalami duo, uentriculíque, ſinúſque,
Quodam diſcreti medio, ſpatióque minuto:

Dextri cordis uentriculi utilitas, in quẽ uena caua inſeritur.

Venáque uentriculum tranſcẽdens concaua dextrum, 3
Hepatis adducit largum à cauitate cruorem:
Tres ubi continuò in parteis diſpergitur omnis:
Parte aliqua Pulmo nutritur: parte ſiniſter
Et ſinus, in quo fit uitalis ſpiritus ille.

Tertia

Tertia uiuificum pars prorſus adepta calorem
Per uarios corpus defertur in omne canales.
Altera uentriculum prædictum uena ſubintrat,
Cordis ab inſpecta ducens exordia baſi:
Quæ quia ſubtilem defert per membra cruorem,
Cætera duricie ſextupla uaſcula uincit.

Venæ arterioſæ uentriculo dextro cordis infixæ, craſsities,

Nobilior ſupereſt thalamúſque, ſinúſque ſiniſter,
Qui uelut arx uitæ eſt, in quo fit ſpiritus ille
Viuus, ab aduecto per debita uaſa cruore:

Siniſter uentriculus, uelut arx uitæ.

Hinc duo ſubrepunt præſtantia uaſcula, quorum
4 Maius Aorta, minus uenoſa arteria dictum eſt.
Altera uitali ſuſtentat membra calore,
Altera Pulmones prorſum traiecta per ipſos
Aëra purpurei trahit in penetralia cordis.

Vẽtriculo ſiniſtro infixi duo canales.

De Cordis auriculis & oſtiolis.

5 Cor habet & geminas aures, quibus antè relatis
Gnauiter inſeruit uaſis, ut copia larga
Suppetat, hinc errantis ſpiritus, inde cruoris
Quinetiam data ſunt exilis opercula formæ,
Oſcula quæ certas claudant, reſerántque ſub horas:
Ne ruat immodicè cruor intrò, aut effluat extrà.

Cordis aures duæ.

Cordis oſcula.

Hæ ſunt egregiæ generoſi uiſceris huius
Particulæ, hi motus uarij, uis illa caloris
Admiranda, leues hominis diſperſa per artus.
Hæ ſunt purpureo ueſtigia candida cordi
Sanctorum arbitrio (non caſu) impreſſa Deorum
6 Eſſe φιλοστόργους, quos omni ex parte uidere eſt.

Dij φιλόστοργοι, & amãtes ſui opificij.

De Pulmonibus.

Pulmones tandem uaga flabra, animoſáque cordis

Pulmonum ſubſtantia.

D *iſcuſsio, quorum ſubſtantia rara, leuíſque eſt,*
E *t fungoſa caro, triplici pertexta canali.* 7

Pulmonum utilitas. Cordi duo beneficia præſtat Pulmo.

H *orum uſus uarius, nam uaſa per aſpera tractum*
A*ëra diſponunt primùm, cordíque miniſtrant,*
A *d rapidum ex omni frangendum parte calorem:*
Q *uin uocis cauſâ formanda preſsius inflant*
A*ëra Pulmones, in uaſcula dura reiectum:*

Trachæa arteria.

D *e quibus hæc obiter. Trachæa arteria nobis*
F *iſtula dicatur, per quam circunfluus aër*
N *aribus exceptus patulis, exceptus & ore,*
P *aulatim tumidi Pulmonis ad intima fertur:* 8
F *umida rurſus & hinc exalant plurima cordis.*

Laryngis ſitus. Bronchus.

P *ars ſuprema Larynx in gutture prominet udo,*
A *ſper at infernè Bronchus Pulmonibus hæret.*
B *ronchia quinetiam rerum natura creatrix*
P *leniùs ad uocem formandam iunxit eiſdem:*
N *am niſi per ſcabrum ſparſim diffuſa canalem*
A *ura retundatur, uox ægrè uiuida fiet:*

Epiglottis.

A *dditur his glottis ſermonibus apta ciendis.*

Platonis, & aliorum quorundam error.

D *euius hìc uerò quorundam proditur error,* 9

Trachæam arteriam nõ eſſe potus canalem, ſed œſophagum.

A *ſpera uaſa cauum, qui dicunt eſſe canalem*
I *rrigui potus, totóſque aſpergere potum*
P *ulmones, quibus hìc iuſtè medicina reclamat.*
Q *uippe per œſophagum potus deſcendit in ipſum*
V *entriculum, innata, ut dixi, uirtute coquendus,*
S *anguinis ut ueram conquirat in hepate formam,*
P *érque cauam cordis ſubeat penetralia uenam.*

Oeſophagi, & Tracheæ arteriæ differentia.

Oeſophagi uarios etſi deſcripſimus uſus,
A ttamen hic etiam paucis meminiſſe licebit,
V t uideas in quo Tracheæ diſtet ab uſu.
I lle eſt anguſtus potúſque, cibíque canalis,
P anniculis conſtans, mollique per omnia carne,
P enè ſuis uillis adſtrictus, longior illâ,
P oſteriore ſitus colli ſub parte, caloris
Q uo plus nimirum poßit retinere latendo.
Aëris hæc contrà firmus rigidúſque canalis
S ed breuior multò, colli ſub parte locatus
A nteriore, leues ut promptè exhauriat auras.

Dißimilitudo Tracheæ arteriæ & œſophagi, cũ ab uſu, tum ſitu, & longitudine.

De *Lingua.*

C ommoda nunc ſupereſt linguæ memoranda diſertæ
V tilitas, quam nemo ſatis laudauerit unquam,
H æc opifex cùm ſit lepidæque, grauíſque loquelæ.
M ens etſi reliquas hominis præcellere partes
C reditur, aptè quod de rebus iudicet arduis,
N i tamen hanc habeat, nequicquam proderit uſquam:
H æc homines primum cœtus traduxit in amplos,
I nque domos ſocias, & in ardua caſtra coëgit:
H æc ſacroſanctas leges, hæc firma gubernat
F œdera, conſilium dubiis in rebus obortum
E xplicat, affectus animi moderatur & omnes,
A uocat à luctu præcordia mœſta diurno,
N unc celerem incendit, nunc contra mitigat iram,
A lleuat attonitos, ſecuros territat omnes:

Mẽtem parũ prodeſſe, niſi interpretem linguam habeat.

Linguæ cõmoditas multiplex.

Linguã docere alios de Deo, déque aliis rebus bonis.

Denique quod propriũ eſt homini inter cætera præſtat, 11
Déque Deo docet hæc alios, & rebus honeſtis.

Linguæ ſubſtantia.

Linguæ igitur fungoſa caro eſt, molliſque, leuiſque,
Prædita tortilibus neruis, ſalientéque uena, 12
Ad motus uarios, & nutrimenta uiciſsim.

Linguã arteriis, neruis, & uenis abundare.

Additus eſt illi exundans, & liquidus humor:

Linguæ humiditas conceſſa, ne motus aſsiduitate areſcat.

Ne ſemel aſsiduo queat exareſcere motu.

Lingua ſermonis organum.

Et quia uoce uagum ſermonem format acuta,
Vocis erit plectrum, ſermonis & inſtrumentum.

Linguæ in maſticando uſus.

Conficit illa cibos, tandem tranſmittit in ipſum
Oeſophagum, & quoſuis ſentit, guſtátque ſapores.

De dentibus.

Dentium numerus, & uaria nomina.

Et ſua dentibus eſt humano in corpore duris
Vtilitas, quibus atteritur uiolentiùs eſca.
Hi uariant numero, ad ſummum triginta, duóſque,
In naturali uideas diſtinctiùs ore.
Quattuor ut ſuprà, ſic infrà ex ordine fixi,
Dicti incidentes: duo poſt figuntur utrinque 13
Singuli, & hos iuſta dicas ratione caninos.
Vlteriùs ualidos fixit natura molares, 14
Nonnullis ſenos, & magna ex parte quaternos.
Porrò autem fixi ſuprà, radicibus hærent
Ternis, ut binis infrà quicunque locantur.

Dentes ſenſiles.

Oſſa inter, ſoli dentes ſentire uidentur, 15
Ob molles capitis neruos radicibus horum

Dẽtium oſſa creſcere.

Inſertos: ſoli ſuccreſcunt denique dentes,
Sed quantum augentur, tantùm obtunduntur ab eſcis.

LIBRI TERTII FINIS.

IO. LYGAEI ANNOTATIONES IN *tertium librum, de corporis humani harmonia.*

Folio 26.*numero* 1.*pagina* 1.

VT gemina ex uſu.) *Membranæ thoracem intercipiẽtis uſus præcipuus eſt, ut thoracis ſinus duos efficiat, quò, ſi quando uulnere magno in alteram eius partem recepto, reſpirationis opus perierit, quod per illam partem fiebat, alter ſinus incolumis actionem ſaltem dimidiam tueatur.*

Ibidem, numero 2.*pag*.2.

Vnde omnis ſedes affectus.) *Cor ſpiritus uitales gignit, quibus omniũ potentiarũ actiones conſeruãtur, eámq; ob cauſam uitæ dominus eſt. Eſt & ſedes affectuũ omniũ, lætitiæ, triſtitiæ, ſpei, timoris, amoris, odij, iræ, miſericordiæ: quos omnes affectus cũ præcipuè ſentiat, iure Rex dici poteſt. Etenim Rex (modò uerè ſit talis) præcipuè afficitur bonis, & malis rebus uniuerſæ reipublicæ.*

Ibidem, numero 3.*pag.eadem.*

Venáque uentriculũ.) *Caua uena in dextrũ cordis uẽtriculum inſeritur, aduehens ab hepate ſanguinẽ, qui quidem diſtribuitur in tres partes. Parte aliqua, nimirum ſubtili & bilioſa, nutritur Pulmo: Alia pars tranſmittitur per poros & orificia in ſiniſtrũ cordis uentriculum, ubi uertitur in ſpiritũ. Tertia pars ampliſſima uelut Euripus quidam, ex dextro ſinu in medias cauernas fluit, & inde refluit, ut uitalem calorem imbibat. Inde per ramos ortos à uena caua emittitur ad nutriendum totum corpus.*

Folio 27.*numero* 4.*pag*.1.

Maius Aorta.) *Vẽtriculo ſiniſtro duo canales infiguntur, Alter grandiuſculus, uocatus Aorta, quæ omnium arteriarũ in toto corpore ſtipes eſt. Alter arteria uenoſa, quæ porrgitur in Pulmones:*

ſic dicta,quòd non perinde denſa ſit,ut cæteræ arteriæ:cōſtat enim ſola tunica,quæ facilè & dilatari,& conſtringi poteſt ad exhalandum & recipiendum aerem.

Fol.27.*numero* 5.*pag.eadem.*

Cor habet,& geminas aures.) *Habet Cor duas auriculas,id eſt,membranas neruoſas,quæ rugas ſeu ſinus habet: ſeruiunt autē duobus canalibus,nempe uenæ cauæ,& arteriæ uenali. Quibuſdā uocantur promptuaria cordis,in hoc condita,ut ſuppetat copia tum ſanguinis,tum ſpiritus.*

Ibidem,numero 6.pag.eadem.

Eſſe φιλοστύργους.) φιλόστοργοι *Dij uocantur,hoc eſt,amātes ſui opificij. Reuera ſi cordis opificij uarietatem uelimus exactè contemplari,& animo cogitare, quàm uarij motus ſint huius membri,quàm miranda uis procreans ſpiritus,& uitalem calorem toti impertiens corpori,ſimul reputabimus hæc non extitiſſe caſu, non à natura inanimata(quod iam monuimus)ſed mirabili cōſilio Dei opificis facta eſſe,qui huic membro quædam illuſtria ueſtigia impreſsit,in quibus uult agnoſci.*

Ibidem,numero 7.pag.2.

Triplici pertexta canali.) *Subſtantia Pulmonis,partim eſt ex rara, ſpongioſa, leui, & aeria carne, partim ex tribus fiſtulis, Trachea arteria,uena arterioſa,& arteria uenoſa,quæ per totum Pulmonem ſparſæ ſunt.*

Ibidem,numero 8.pag.eadem.

Fumida rurſus,& hinc.) *Pulmones duo Cordi emolumēta præſtant:adferunt primùm aerem, qui mitiget calorem cordis & ſpirituum:atque hunc aerem præparant antea: quippe Cor læderetur, ſi ad ipſum penetraret,aut frigidior aer,aut nimis multus. Secundariò,niſi cor poſſet exhalare fuliginoſum aerem, atque excremētis affluentem, ſuffocaretur ipſa ui & copia ſpirituum, & fumoſi aeris.Ideo opus illi fuit aſpera arteria, per quam commodè exhalarent fuliginoſa illa recrementa.*

Folio

Fol.27.numero 9.pag.2.

Quorũdã proditur error.) *Plato falſo exiſtimauit tracheam arteriã potus canalem eſſe, & rectà potum influere ad Pulmonẽ, cui uidetur ſuffragari Alceus, cùm ait,* Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. *hoc eſt. Humecta Pulmones uino, Nam Sol circumuoluitur. Eſt & ſimilis error Euripidis, cùm ait,* οἶνος περάσας πνευμόνων διαῤῥόας. *id eſt. Vinum penetrans Pulmonum meatus. Niſi quis ita uelit interpretari, Rigatur Pulmo, cùm ex corde alitur nouo, & minus feruido ſanguine, & refrigeratur cùm frigidi halitus à potu per totum corpus penetrant.*

Fol.28.numero 10.pag.1.

Poſteriore ſitus colli ſub parte.) *Situ differunt Trachea arteria, & œſophagus, uel ſi mauis gula. Nam Trachea arteria in anteriore colli parte poſita eſt, per quã falsò quidã aſſerunt cibum & potũ deſcendere in uẽtriculũ, cùm ſolus aer hauriatur: Oeſophagus uerò eſt in poſteriore colli parte, magiſque latet, ut plus contineat caloris. Deſcendens autem nonnihil flectit ſe ad dextram, ut cedat locum Aortæ: cùm ferè acceſſit ad diaphragma, reflectitur ad ſiniſtrum, ut cedat locum uenæ cauæ. Hoc modo tanquam ſeruus officiosè cedit præſtantioribus membris.*

Ibidem, numero 11.pag.2.

Denique quod propriũ eſt.) *Illud eſt hominis medici & philoſophi intelligere, quòd ad hunc uſum præcipuè lingua data eſt, ut eius officio Deus innoteſcat, & doceantur multi in hac ſocietate humana, de rebus bonis & honeſtis.*

Ibidem numero 12.pag.eadem.

Prædita tortilibus neruis.) *Abũdat lingua neruis, arteriis, & uenis: neruis quidem propter multiplices motus, & ſenſus duos, guſtum & tactum. Arteriis abundat, quoniam huic opus eſt multo ſpiritu & calore, propter tantam motus uarietatem. Venis quoq; abundat, ne deſit ei nutrimentum. Addita eſt & humiditas, ne areſcat aſsiduitate motus.*

DE CORPORIS HVMANI

Fol.28.*numero* 13.*pag*.2.

Dicti incidẽtes.) *Græcè* τομεῖς,*quòd ad cultri ſimilitudinẽ cibis incidendis ſuapte natura ualent.Sic etiam Canini,qui hos cingunt ſinguli utrinque,dicũtur,quod canũ dẽtibus, quamſimillimi ſint.*

I*bidem,numero* 14.*pag.eadem.*

Molares.) *Molares dẽtes,ſiue maxillares dicuntur,quod iis cibi ueluti molis cereales fruges tenuantur,& atteruntur.*

I*bidem,numero* 15.*pag.eadem.*

Oſſa inter.) *Molles cerebri nerui radicibus dentiũ inſeruntur,ob idq́ue ſoli ex oſsibus euidentem ſentiendi uim habent,quod in doloribus experimur.Cæterùm quod in ipſius dentis ſubſtantia dolor aliquando deprehendatur & percipiatur,docet Gale. libro quinto Compoſit.pharma.ſecundum locos.*

DE CORPORIS HVMANI HARMONIA LIB. IIII.

I*oanne* L*ygæo medico authore.*

H*oc ultimo libro ſupremum uẽtrem deſcribimus, in quo Cerebrũ collocatur,per neruos in totum corpus ſenſum & motũ diffundens.Cæterùm hac in parte expreſsiſsima diuinitatis ueſtigia oſtẽdũtur, nẽpe Apprehenſio,ratiocinatio ſeu cogitatio,& memoria.*

N*Vnc agè detecta* T*horacis parte profunda,*
I*nſpectóque iugi* P*ulmonis ab aëre motu,*
C*ordis & emenſo ſpatio, te lector ad altas*
D*educo capitis ſedes,mollíſque* C*erebri:*
I*n quibus illa* D*ei ueſtigia uiua uidentur:* 1

N*empe*

Nempe obiectarum ſolers apprehenſio rerum,
Gratáſque ab obiectis Ratio eliciénſque legénſque,
Et ſelecta diu amplexura memoria uiuax:
In nobis per quæ diuina relucet imago.
2 *Optima forma eſto capitis, quæ nacta rotundam*
Exactè ſphæram, paulatim utrinque repreſſa eſt,
Craßitie collo necnon æquata niuali:
3 *Quippe exile caput ceruici forſitan amplo,*
Grande uel ingenitum gracili, damnatur ubique,
Vt quodcunque fuit gibboſum à uertice ſummo:
Quippe caua oſtendunt mollis confuſa cerebri.
Huius at externas ante omnia diſſeco partes.
Apparent tenues ſuprema in parte capilli,
Sub quibus eſt prædura cutis, carnoſáque multùm
Craßáque, cui ualidis crines radicibus hærent:
4 *Panniculus ſequitur* περικράνιον, *ortus ab ipſa*
Dura matre, ſtatim ut uenas, & cætera uaſa
Sanguinea excipiat, ſublime alitura cerebrum.
Illi teſta ſubeſt, aliis caluaria dicta,
Totum amplexa caput, ſeptémque coërcita duris
Oßibus, unde extant ſerrati utrinque meatus.

De capitis oßibus.

Oſſa duo ſunt ſyncipitis, quæ βρέγματα *Græcis,*
Et lapidoſa duo teneras traiecta per aures,
Frons habet anterius fulgenti inſigne corona,
Poſticum datur occipiti, cui grande foramen,
Excidit unde alta ſpinalis ab arce medulla:
Poſtremum retinet uertex, capitíſque cacumen.
Natura hæc uoluit, diuûmque æterna poteſtas

Apprehĕſio, ratiocinatio, & memoria in Cerebro.

Apprehĕſioni pars cerebri prior, ratiocinationi media, memoriæ poſterior dicata.

Capitis proba figura, & naturalis.

Magnum caput pro proportione laudatur.

Caput paruum omni ex parte repudiari, & acuminatum.

Capitis capilli.

Pericranij magna utilitas.

Cranium.

Capitis oßiũ numerus.

Capitis oſſa cur rara & cauernoſa.

S uturis iungi,per quas uapor humidus omnis 5
(Quem latè in gremium recipitque,fouétque cerebrum)
D iſſlari poſſet,ſecus immedicabilis omnes
C orriperet crebro aſcenſu,caſúque grauedo,
A c caput aßiduè præceps uertigo rotaret.

De dura & pia matre.

Duræ mẽbranæ utilitas.

C raſſa ſubeſt menynx(hæc mater dura)cerebrum 6
V ndique circunſtans,molli cum tegmine,ne dum
C ogitur in teſtam uehementi impingere motu,
L ædatur: uenas quin hæc ſuſtentat abundè,
Q uotquot alunt totũ,uicináque membra, Cerebrum.
Proximè idem tenuis membranula(quæ pia mater
D icitur)obuoluit,ne quoquam diffluat unquam:

Tenuis membranæ utilitas.

N ec ſolùm inuoluit uenas,aut concaua uaſa
C olligit,aſt etiam in penetralia ſacra cerebri
T ranſuehit,ut uiuum diffundant illa calorem,
T oto & uitales immittant uiſcere ſenſus.

De Cerebro.

A ccedo tandem uelut ad ſacraria templi
I ntima,quæ uigili quoties ego lumine ſpecto,
M axima me rurſus capit admiratio totum:

Cerebrum cæleſte quiddam.

Q uicquid id eſt uno dixere quod ore Cerebrum,
D iuinum quiddam eſt,quanuis è ſemine natum: 7
N am quid erit nobis omnino hæc ardua moles
A dmiranda,niſi ſedes rationis & æqui?
D eploranda mihi gemino eſt humana dolore
C onditio,quæ non ſacrum,cæleſtéque ſpectans
I ſtud opus,reuerenter eo uix utitur unquam.
V nde Homo paruus erit mundus,niſi fortè uidetur, 8

Cum

Cum cælo huic parti cognatio ſancta, tenáxque?
Illé ne ſplendeſcens fulgor, totúſque coruſcus,
E ſummo ueniens ad lumina bina cerebro,
Cum cælo capitis ſocium teſtatur amorem?

> Cerebrum quandã habere cæli ſimilitudinẽ.

Verum operis tanti ſatis eſt deſcribere partes:
Quippe homines claros actus, ſubſtantiam & omnem,
Mirari magis aptè quàm deſcribere poſſunt.

> Subſtãtiam, & actiones cerebri magis admirari homines, quàm deſcribere poſſe.

Seminis illa quidem ſyncera ex parte ſuborta eſt,
Spiritus & plenâ, egregios hinc obtinet actus.

> Subſtantiã cẽrebri ex parte ſeminis optima, & plena ſpiritus oriri.

De tribus cerebri uentriculis.

Nunc agè dum tres ſint uentréſque, ſinúſque Cerebri
In duo diſſecti: geminos habet anterior pars
Ventriculum primum ſtatuentes, organa ſenſus
9 *Interioris, & ætherei, ſacríque referta*
Spiritus: inſequitur cauitas ſatis ampla priorem,

> Cerebri uentriculi in unũ coeuntes.

10 *(Ventriculus medius) per quam tranſmittitur ille*
Spiritus, in parui caua poſteriora cerebri,

> Cerebri uentriculus medius.

Vltimus eſt ubi uentriculus, ſpecus atque profundum,
Alueus & ſaliens animalis ſpiritus omnis.

> Cerebri poſterior uẽtriculus.

11 *Hinc duri exiliunt nerui, ſpinæque medulla:*
Spargitur hinc uiuos motus, ſenſúſque, per artus.
Verùm ubi contingit cauitates antè relatas
Impleri craßis, lentíſque humoribus, altè
Spiritus obruitur, neruorum ceſſat ubique
Officium, motus cum ſenſu amittitur omni:

> Quando ſenſus & motus amittuntur.

Cúmque cauus nequeat thorax pro more moueri,
Cor ſubito amiſſa ſpiranti offunditur aura.
Hæc uerò cùm ſint diligentius omnia nobis
Expedienda, ubi, quóue modo, tota actio fiat

I nterni ſenſus, dubio procul omnibus horis
A ttoniti hæremus, faſsi caligine quadam
N os ſimul offundi, mirandos quominus omnes
P oſsimus motus oculo ſpectare fideli:
H ic ideo leuiùs de re ſentimus honora:
N ec ſatis ô opifex noſtri dignoſceris, hæc qui
N obis priſca tuæ inſigis ueſtigia mentis.
Reticularis plexus. E cquid rete illud mirabile denique laudem, 12
I n quo animalis, & æthereus fit ſpiritus omnis?
T alia cùm nequeant arcana occulta uideri,
C ommuni placuit tantùm deſcribere ritu.

De oculis.

N unc demum ſupereſt oculi memoranda micantis
S tructura excellens, ſpecies, numerúſque, ſitúſque.
Oculus orbicularis. Ipſe rotundà oculus formà eſt, penitúſque globoſâ,
Oculorum ſitus. S ublimi uelut in ſpecula præfixus, ut aptè 13
O fficium inde ſuum præſtet, pulcherrima cæli
O rnamenta uidens, uarióſque per æthera motus.
H ic geminúſque fuit, naturæ munere largo, 14
C aptus ut uno aliquis, reliquo conſtante regatur.
Oculi mobiles & bini. V tile quin fuit hunc geminum fore: quippe priora
C ernere non tantùm, ſed in ipſa obliqua neceſſe eſt.
Quattuor ex tunicis, tribus atque humoribus, omnis
S tat ſtructura oculi, formoſa, choruſcáque multùm.
Oculi tunicæ Coniunctiua ſeu adnata. A c prima ex tunicis capiti coniungit ocellos,
V nde etiam à multis hæc coniunctiua uocata eſt:
Cornea. A ltera cornea ſit, pellucida tota colore,
D uræ proueniens abſtruſis matris ab oris.
Vuea. V uea cæruleas imitata coloribus uuas

Stat

Stat iuxtà, ob uarios Iris quoque dicta colores:
Luminis hæc ambit claras utriuſque pupillas,
In quibus & planè reddi, & fulgere uidentur
Conceptæ rerum ſpecies, ſub imagine uiua.
Quarta ſubeſt multis (abs re nec) Aranea dicta, Aranealis tunica.
In qua ſollicitè cryſtallinus abditur humor,
Senſifica unde omnis, radiatáque uiſio prodit.
Hoc opus immenſum cùm ſit, radiánſque, rubénſque,
Fœdera cum cælo teſtatur amica cerebri.
Quid tres commemorem humores? albumina primus Oculi tres humores.
Ouorum referens, tenuis, fluidúſque uidetur, Albugineus.
Quo cryſtallinus effusè conſpergitur humor,
Atque per hunc penetrat ſubtilem ſpiritus omnis.
Proximus eſt uitreus, liquefacto qui quoque uitro eſt Vitreus.
Conſimilis: cuíque eſt cryſtallinus inſitus humor,
Tanquam gemma anulo radians inſerta nitenti.
Tertius inſequitur cryſtallinus humor, in omnes Cryſtallinus.
Diffundens oculi ſua uiuida lumina partes: Primũ uidẽdi inſtrumẽtum, humor cryſtallinus.
Eſt etenim tanquam ſpeculum, lucénſque, niténſque,
15 *Naturâ lucens, non luce aliundè petita.*

De Naſo & Auribus.

Hîc mihi poſtremò patulis de naribus, atque
Mollibus auriculis dicendum: ne quis & iſtud
Vt mancum auerſetur opus: uelut obuium ubique
16 *Horremus naſo, gemina ſimul aure carentem.*
Ergo ornamenti cauſâ, gratíque decoris, Naſus cur creatus.
Naſum homini Natura dedit, naréſque patenteis,
17 *Aëra diductis commotus ut hauriat alis,* Vtilitates narium tres.
18 *Rurſus & expiret, madidum purgétque Cerebrum,*

S enſilis & fiat ſuſcepto olfactus odore.
Naſus quare non totus oſſeus. S ed cur non omnis Naſi fuit oſſea moles? 19
S cilicet externis ne quando appulſibus oſſa
C aua retundãtur, ualido frangantur & ictu.
V t ſint: à ſummo ſtillantia cuncta cerebro
V iſcida, quî manibus, digitíſque emungere poſsis?
I ndidit ergo opifex rerum ſapientia Naſi
Septum naſi. F inibus extremis χόνδρον, tractabile ſeptum, 20
V t queat uſque premi gelidus dum defluit humor.
Aures. I am geminæ reſtant poſt aſpera tempora fixæ,
E xternis necnon ſummiſſæ appulſibus, Aures, 21
A quibus auditus, neruo reſonante canoro. 22
Hæc ô Phœbe mei ſit meta optata laboris,
In ſanctas animæ poſthac penetrabimus arces.

Quarti & ultimi libri, finis.

IO. LYGAEI ANNOTATIONES IN *librum quartum, de corporis humani harmonia.*

Folio 30. *numero* 1.*pag*.2.

ILLA Dei ueſtigia uiua.) *Religioſiſsimè ob id accedendum ad capitis & cerebri inſpectionẽ: quãdoquidẽ in hac parte expreſsiſsima diuinitatis extãt ueſtigia, Apprehenſio uidelicet, ratiocinatio ſeu iudicium, & memoria, de quibus poſtea.*

Fol.31.*numero* 2.*pag*.1.

Optima forma eſto capitis.) *Natura, prudens alioqui, unicuique parti figurã dedit, actioni aut uſui, cui dicata eſt, maximè accommodam.*

commodam. Caput igitur orbiculatum fecit, leuiter utraque parte depreſſum. Rotunda enim figura, ut diximus priore libro, omnium capaciſſima eſt, miniméque externis iniuriis expoſita. Cõtinet autem cerebrum, quod pro hominis magnitudine maximũ eſt. Cæterùm leuiter non autem multũ utrinque caput depreſſum eſſe oportet: nam ſi uehemens eſſet compreſſio, non admodum commoda utraque eminentia, nec media cellula eſſet.

Fol.31. numero 3. pag. 1.

Quippe exile caput.) *Certæ magnitudinis totũ caput eſſe oportet, ac ſymmetriam cum reliquo corpore habere: quippe uirtus quæ ab eo prodit, par regẽdo corpori eſſe debet, alioqui improbas & imperfectas actiones edet. Si igitur caput quàm deceat minus ſit, & uitioſum cerebrũ eſſe neceſſe eſt, utpote modicũ, ſiccum nimis, & coactum in anguſtias: propterea mediĳ uentriculi confuſionem, ratiocinationi nocentem. Rerum quidem imagines animus apprehẽdere poteſt, & intelligere, ſed diu in id incumbere non poteſt, nec rem arduam concipere, tum propter ſpirituum penuriam, tum ſubſtãtiæ cerebri imbecillitatẽ. Cæterũ laudat Galenus magnũ caput cum ualida ceruice, pro proportione, & ut ait, εὔρυθμον. Acuminatum caput damnatur ab Homero in uituperatione Therſitis.*

Ibidem, numero 4. pag. eadem.

περικράνιον.) *Sic dictus panniculus, quòd caluariam extrinſecus ambiat. Habet autem originẽ ex duriore cerebri inuolucro. Eadẽ hæc membrana in oculo adnata uocatur, eo quod aliis quæ oculum ipſum conſtituit tunicis, extrinſecus obnaſcitur, ſed de hac poſtea.*

Ibidem, numero 5. pag. 2.

Per quas uapor humidus omnis.) *Capitis caluariã uaporibus permeabilẽ eſſe decuit, quandoquidẽ omnes halitus ac fumi, & fuliginoſa, fumidáq; excremẽta ſurſum petunt, ideóque excelſiſſima capitis oſſa rara & fiſtuloſa natura molita eſt. Porro quẽadmodũ humores quatuor in corpore ſunt, ita genera excremẽtorũ quatuor, uapor, fumea exhalatio, fumi, & fuliginoſa excrementa, quæ ex ſanguine, pituita, bile flaua, & atra redundãt. Hæc ſi difflari ne-*

quirẽt,deſtillationibus,grauedinibus, ſtrangulatu,comitiali morbo,uertigine,& aliis ægrè ſanabilibus morbis homo corriperetur. Porrò ſi qua capita ſuturis carentia comperiãtur, ueriſimile eſt illa facilè uitium pati potuiſſe,& morbis fuiſſe expoſita.

Fol.31.numero 6.pag.2.

Craſſa ſubeſt menynx.) *Veteres Græci,menyngas generaliter uocarunt mẽbranas circundãtes aliud corpus. Hæſit tandẽ appellatio in his tantùm membranis,quæ ambiunt cerebrũ:quarũ prima neruea,craſſa,& firma eſt,poroſa tamẽ, cranio proxima, ambiẽs totam cerebri molem. Altera ſubtilis,neruea,proxima cerebro,nõ modò ipſam ambiens molẽ, ſed etiã penetrãs in uarias illas cerebri plicaturas. Galenus hãc uocat* χοροειδῆ,*quia proximè ambit cerebrum,& tanquam fouet,ut fœtus in utero à chorio fouetur.*

Ibidem,numero 7.pag.eadem.

Quanuis è ſemine natũ.) *Diximus ſuprà in formatione fœtus, ſemen æſtuans in matrice,exiguas tres ueſiculas uelut moliri, quæ ſunt loca hepatis,cordis,& cerebri: In tertiam ampullam magna pars ſeminis propellitur,ex qua fit cerebrum, ac tantùm ex ſemine oritur,ut præſtantiſsimã naturam ſpirituum recipiat,alteret, & conſeruet,qui ſunt cauſæ ſenſus,& uoluntarij motus.*

Ibidem,numero 8.pag.eadem.

Vnde homo paruus erit mundus.) *Vetus dictum eſt,hominẽ tanquam paruum mundũ eſſe,hinc cognationem alicuius partis in homine cum cælo eſſe ueriſsimile eſt. Ergo ſpirituum fulgor à cerebro ad oculos perueniens teſtatur cerebrum aliquam cum cælo cognationem habere.*

Fol.32. numero 9.pag.1.

Organa ſenſus interioris.) *Amplæ cerebri cauitates uſitatè tres numeratæ,uera ſunt organa ſenſuum interiorum,plenæ ſpirituum. Cũ enim arteriæ ſpiritum uitalem è corde aduexerũt,in eiuſmodi cauitatibus & uentriculis cerebri fit lucidior, & ex igneo cæleſtis,ut cieat ſenſuum interiorum actiones.*

Fol.32.*numero* 10.*pag*.1.

Vētriculus medius.) *Hæc cauitas Herophilo meatus dicitur, in hoc condita, ut per eam ſpiritus tranſmittatur in tertium uētriculum, qui eſt in ima parte Cerebelli, quod* παρεγκεφαλίδα *appellamus.*

Ibidem, numero 11.*pag. eadem.*

Spinæq; medulla.) *In cerebro neruorū omniū radice, tāquam in agro quodā, rationalis animæ cōſita eſt, aut primò, aut per mediam ſpinæ medullam, quæ à poſteriore cerebro naſcitur: per ſpinam autem dorſi ad ſacrum uſque os delabitur, materia cerebro omnino ſimili conſtans, unde & longum cerebrum medici quidam nominauerunt. Permulti ex hac nerui oriuntur in germina infinita diducti, per quos omne corpus primum quidem motu, deinde & ſenſu participat.*

Ibidem, numero 12.*pag*.2.

Ecquid rete illud mirabile.) *Appellatio à figura operis deſumpta, non ab officij dignitate. Nam rete mirabile, cōtextus eſt quidam arteriarum quæ per os baſilare ſurſum ductæ ſunt, & ibi ſub Dura matre ſcinduntur in plures ramos: qui uariè intricati, quaſi quoddam rete efficiunt. Ab iis arteriis inde propagantur rami, qui per Duram matrem perueniunt ad cerebrum.*

Ibidem, numero 13.*pag. eadem.*

Sublimi uelut in ſpecula.) *Quādoquidem corporis lucerna, eſt ipſe oculus, iuxta ſacrum Euāgeliū: Conditor eius ſapientiſſimus, ex Cerebro uiſoriā facultatem oculos haurire animaduertens, eos in ſublimi, & prope cerebrum collocauit: eundem ad modū lucernæ ſedes non in pauimento, non modio, ſed altiſſimo loco eſt, ſi totam domum, domúſque incolas ſplendore perfundere debeat. Cæterùm cùm hominis ambulatio in priora tendat, priorem etiam oculis locum delegit.*

Ibidem, numero 14.*pag. eadem.*

Hic geminúſq; fuit.) *Gemini facti ſunt oculi ob diuinæ miſe-*

rationis ubertatem : ut uno interdum quis captus oculo (Plerique enim ob acres fluxiones, aut externas aliquas iniurias ambos aut ſaltem unũ amiſerũt) altero regi poſſet. Et binos alioqui oculos eſſe utile eſt, quoniam non priora tantùm cernere, ſed etiam in obliquum, & à tergo, aſpicere neceſſe eſt.

Fol. 33. *numero* 15. *pag*. 1.

Natura lucens.) *Cryſtallinus humor tanquam ſpeculum luciдiſsimum, ſua natura, non aliundè petita luce, lucet, illuminátque cæteras oculi partes in quibus eſt lumen. Porrò fluidus humor non eſt, ſed paulò firmior, penè ut cera, quo recipere imagines poſsit.*

Ibidem, numero 16. *pag. eadem.*

Horremus naſo.) *Ornamenti cauſa naſum fabrefactum eſſe uel hinc conſtat, quòd multi ferro laceri, ac ſummo naſo priuati, turpiſsimo ſolent eſſe ſpectaculo, ut etiam obuius quiſque id ægrè ferat, & omni uia auerſetur.*

Ibidem, numero 17. *pag. eadem.*

Aera diductis.) *Vtilitates narium tres commemorantur: ergo præterquam quod ornamenti cauſa formatæ ſunt, eam habent utilitatem, ut per eas aer hauriatur in cerebri uentriculos, & inde rurſus effletur. Deinde per eas excernuntur ſuperfluitates ex cerebro, quæ per χοάνην fluunt ad narium initia, & ibi deſantur ac eiiciuntur. Demum per eas hauriuntur uapores odoriferi per poroſitates oſsis ſupra naſum poſiti.*

Ibidem, numero 18. *pag. eadem.*

Alis.) *Exteriores naſi partes pinnulæ ſeu alæ nominantur, quas muſculi exigui conſtituunt, ex malis ad narium alas obliquè producti.*

Ibidem, numero 19. *pag*. 2.

Sed cur non omnis Naſi.) *Pars ſuperior naſi uſque ad dimidium ex oſsibus, inferior ex cartilaginibus componitur. Nam ſi ad*

ad extremum uſque naſum hæc oſſa procederent, fragilia cùm ſint, facilè perfringerentur, & externis appulſibus retunderentur.

Folio 33. *numero* 20. *pag*. 2.

Χόνδρον.) *Per chondrum intellige cartilagineum ſeptum, extremo naſo ob id inditum, ut duorum corporum incidentes ictus ſua firmiore natura ſuſtineat: & ut defluentium humorum copia dum emungitur, nares ipſæ comprimi facile poßint.*

Ibidem, numero 21. *pag. eadem.*

Summiſſæ appulſibus aures.) *Aures, quæ in temporum extremis ſitæ ſunt, iniuriis externis etiam ſunt expoſitæ, extrinſecus gibbæ, intus cauæ, & multis ſinibus anfractuoſæ, ne quid per meatum promptè in cerebrum penetrare poßit.*

Ibidem, numero 22. *pag. eadem.*

A quibus auditus.) *Immediatum auditus organum eſt panniculus in foramine oßis petroſi, ortus à neruis auditoriis, qui alioqui uim ei ſuppeditant: quare impulſo eo panniculo nerui tanquã chordæ tactæ, ſonos accipiunt, & perfertur illa neruorum uibratio uſque ad cerebri uentriculos.*

Annotationum in librum quartum & ultimum, finis.

STOCKHORNIAS.

NOX erat, & cœlo radiabant ſidera toto,
Luciferiq́; ortum cantu prædixerat ales:
Peruigil accelerat ſtratis, ſimul ocyus omneis
Voce Simon vocat: omnes ſurgimus ilico lectis.
Induimur, ientamur, corripimusq́ue bacillum
Quiſque ſuum, niueum, veſtigia certa tenere
Quo liceat: montis penetrare cacumen in altum.
Dum cliuum ſuperaſſemus, comes vnus & alter
Agglomerat ſeſe: quorum vnus colle tametſi
Nutritus foret, aſtrorum tamen ille meatus
Natura didicit duce ſola. nanque coruſca
Stella Iouis magni mortalibus illa ſalubris,
Non ignota meat, non eſt incognita Martis,
Horribilis mundo, rutilans, & ſtella cruenta.
Non comites Solis, Cyllenius, & Venus alma:
Enſifer Orion, qui multos concitat hymbreis.
Nouit Vergilias orienteis tempore verno.
Vt ſtabulum attigimus, placet hîc requieſcere iuxta
Fonticulum, & ſacco Cererem depromere noſtro,
Et capreæ carnes: depromere dulcia vina.
Quîs vbi corpora noſtra refecta fuêre, ſubinde
Inceptum per iter, ſcopulos, rupeſq́ue per altas
Scandimus: interius dum cornu montis adhæret.
Iuxta quod lacus eſt viridis, non piſcibus aptus, Lacus.
Ima valle ſitus, qui terram †more Arethuſæ,
Alphei fluuij ingreditur, præruptaq́ue ſaxa
Sic penetrat, donec ſpumanteis exerit vndas
Non procul à pago, cui nomen * Riuus & alnus.
Limpidus hîc, gelidus, fons viuus valle reducta
Colliculo ſcaturit, certans cum Blanduſiano
Fonte, gelu ſpectes, vitreum ſeu forte liquorem.
Hîc iterum menſam ſtruimus, laſſataq́ue membra
Sternit humo, quicunque cupit guſtare ferinam,

† Vt Alpheus Arcadiæ fl. in Achaia abſorptus per ſubterraneos meatus in Arethuſam Siciliæ fontem influit.

*Erlibach

Qui Cereris donum, veteres qui caſeolosq́ue.
Nympha ſitim ſedat fontis Stockhornia noſtram,
Dum pincerna ſedet propè fontem pocula præbens.
Vina etenim ſeruare placet Ripenſia, donec
Nos Stockhorne tenes, conſcenſo vertice ſummo.
Poſtquam exempta fames, & amor ceſſauit edendi,
Pergimus: & varias herbas hinc inde notatas
Gentiana. *Cunzius oſtendit: quam formam Gentidis herba,*
Elleborus niueus quam vim medicam gerat, inſit.
Innumeras alias herbas monſtrabat, & alpes
Brendli. *Quos generant flores: quorum vni fuſcus, & ater*
Eſt color: ac odor eſt moſcho fragrantior ipſo.
Radicem inſtar habet palmæ geminæ, hincq́ue vocatur
Manus Chriſti. *Chriſtimanus. Nobis mora ſic tum fallitur, atque*
Scanditur alta crepido dein vix lata pedes treis.
Vnde iterum in campos, & paſcua læta venimus.
Donec per ſcopulos, & ſaxa minantia tandem
In iuga Stockhorni peruenimus: vnde ſub ortum,
Vallis nomen eſt. *Stagna, lacus, torrenteis † Simmæ, Arulæq́ue fluenta,*
Oppida ſpectamus, campos, viridantia prata.
Occiduas ſed equos vbi Phœbus mergit in vndas,
Innumeros monteis ſpeculamur, ut æquora lata.
Pauimus vtq́ue oculos, ſtomacho latrante paramus
In medio ſcopuli menſam: depromimus armum
Strepſicerotem, & infra capream quoq;, impropriè pro rupicapra accipit. *† Strepſicerotis, tum Cererem, dulcem quoque Bacchum,*
Caſeolos veteres: qui condimenta fuêre
Heluetijs atauis noſtris, exotica quando
Nullus aueret aromata, bellaq́ue nullus amaret.
Dum prandemus ita, accelerat bumulga iuuentus
Lactea dona ferens mulctris, tenuesq́ue placentas.
Menſa ſecunda fuit nobis hæc grata perinde,
Attica ceu quondam bellaria grata guloſis.
Nanque alius lac potabat, βούτυρον edebat
Aſt alius: iuuat hunc ſed preſſi copia lactis.
Poſtquam exempta fames, ſitis atque repreſſa fuiſſet,

Surgitur: atque animi cauſa deuoluere rupem
Auulſam ſcopulo placet, ac audire ſonantem,
Non ſecus ac tonitru, ſcopulis dum immumurat altis.
Hæc ſatis atque ſuper quum nobis acta fuiſſent:
Omnibus eſt animus deſcendere † Premnocerote. † id eſt Stockhorno monte.
Ecce in deſcenſu quiddam mirabile viſu,
Alpeſtris gallina ſtatim præteruolat omneis:
Accola ſaxoſam quam gens idcirco vocauit,
Quod ſaxo gaudet, necnon veſcatur arenis, Steinhünli
Magna tecta niue. hæc, bombardam dum iaculantes
Intendunt ſemel ac iterum fruſtra, tamen iſtîc
Hæſitat immotim, donec confixa lapillo
Bombardæ, ſcopulo cecidit tum proniter alto.
Lapſa iacens roſtro ſpectabilis illa repando,
Ac varijs plumis nobis diſtincta videtur.
Pergimus in ſtabulum tum nobis forte propinquum,
Atque inibi rurſus ſaturamur lacte bouino
Multiplici: acceptum quod donum iure nepoti
Cunzeni ferimus. Dein cuncti aſcendere cliuum
(Qui culus ob dominam Mutrinus ritè vocatur) Der Mutrēnen aſter.
Pergimus: vt liceat currenteis ſtrepſicerotas
Cernere ibi porpiùs, de ſummo vertice montis.
Sed fera nulla fuit nobis conſpecta quòd illic,
Fortunam culpare libet: venatica nanque
Cura, manusque fuit nobis præmiſſa perita,
Quæ capreas ſcopulis circum circa latitanteis
Exciret, ſed nulla fuit conſpecta ferarum.
Proinde placet cunctis cliuo deſcendere ſummo
Paulatim, non lata via eſt, ſed longa crepido.
Commodiore via tandem deſcendimus inde,
Quàm prior aſcenſus fuerat: nam planior iſta
Tritior atque fuit multò: geſtare ſolebant
Hàc etenim butyron, & omnia lactea dona.
Attigimus rurſum tandem Erlinbacchia prata,
Hoſpitiumque vetus poſtquam hîc repetiuimus omnes:

Corpora curantes, laſſataque membra quieti.
Pauliſper dantes: en magna caterua virorum
Nos vocat ad cœnam laute, oppipareque paratam.
Vnicus ad cœnam eſt agilis, præpeſque Telorus
Vnà cum puero venit: quod feſſa labore,
Corpora feſſa forent aliorum, æſtuque diurno.
Quæ res perdoluit, non tam quòd corpora laſſa
Noſtra forent: quàm quod conuiuis ſoluere grates
Erlinbachiorum liberalitas. Haud liceat, toties quòd ſuſcepêre benigne.
Nam ſemel, ac iterum magno ſuſcepit honore
Concio magna virûm, iuuenesque, ſenesque periti.
Vina etenim donans totius nomine gentis,
Vir venerandus erat: ſi ſpectes ora diſerta,
Neſtor erit Pylius: ſi latifundia ſpectes,
Venner Lenher. Alter Crœſus erit: Lenherrius atque vocatur.
Signifer ille fuit, dum vires corporis adſunt.
Venner Wolff. Excipit at Lupus hunc, & lampada ſumit ab illo.
Tertius hinc quæſtor, quo non humanior alter
Concelebrans cœtum, nos excipit ore benigno.
Hîc veteris mores penitus non eſſe ſepultos
Comperimus noſtræ Heluetiæ, veſtigia multa
Simmæ vallis habet, peregrinos ritè fouendo.
His ita tranſactis, valediximus omnibus: atque
Muneris ipſorum memores nos eſſe futuros
Donec vita comes, cuncti promiſimus. inde
Poſtera dum Solis luxiſſet lampas in orbe,
Bernam multijugam cuncti remeamus in vrbem.

FINIS.

Hominem antiqui circulum dixerunt. Id plurimi de figura interpretantur. Itaque alii centrum hominis in umbilico collocant: Alii in pudendo. Refert Calamanthus partes genitales a Varrone lib 3 de lingua Latina ἡ χθὼν Πυθαγόρα dici idest terram Pythagorae: mathematicum [illegible] invento hominis centro id est inventa minoris mundi terra, quae officina est procreationis ut in maiore mundo terra est orbis regio. Nam si homo dispansis brachiis et pedibus diductis statuatur et in verendis circini pes collocetur, rotundationis linea per extremas manus et extremos pedes curret. Ita genitalia centrum erunt. Ego aliam fuisse antiquorum mentem existimo. Hominem dixerunt circulum, non figura sed virtute. Clarius agam neque dogmata proponi patet. Tria sunt in homine quibus homo praecipue gubernatur. Hepar cor, cerebrum haec ita inter se connectuntur ut alterum absque altero subsistere non queat. Reliqua ab his dependent et ad haec referuntur.

in commentario super Hippocratem de hominis aetate.

Tanquam homini possum adhibere medicinam, tanquam [redacted] servire non possum. Vale.

non iniuria Callimachus Grammaticus indicavit
μέγα βιβλίον μέγα κακόν

character IHS quod significat

+ in commentariis regulant communium Iesuiticarum

Aldus ex graeco deducit: vel potius Iesuitae Aldinae adstruunt sententiae: ut Nigronus +. Existimat enim ut, cum Graeci IHS XPS compendio scriberent, Latini hos imitati primum in IHS: alterum in XPS quod passim in antiquis antiphonariis cernitur converterent. Verum quia IHS alia quaedam annexa continet: videamus an non Latinam habeat originem. Memorant historiae Ecclesiasticae non apocryphae visam in caelo crucem Constantino Magno ante pugnam grandem cum tali subscriptione In Hoc Signo Vinces. Quid si Latini in memoriam eius ostenti compendio isto crucem et subscriptionem notarint? Quia vero in literis dictis Graecis sanctum nomen contineri visum est, an tunc tanquam communia Graecis ac Latinis usurpari coeptum est? Ratio temporum non repugnat. Translato enim per Constantinum Romam Constantinopolim imperio Latinarum ac Graecarum necessaria fuit literarum societas omnia [illegible] notari. propter imperium a Latinis recens translatum, ad Graecos recens illatum.

Memoria tenendũ illud Hermodoti. Artem non auget oratio superflua, set ipsa opera exornant artem.

Lazaro
Mitos
inFonte
vie.

Leniores morbos sola natura plerumque ~~[illegible]~~ sanat

Tria sunt quibus tota ars medendi constituitur: remedii genus, quantitas, et utendi modus.

Quod victus ratio non sanat medicina sanat
quod medicina non sanat ferrũ sanat — ferrũ et sectio venae
quod ferrum non sanat ignis sanat. — ignis cauterium potentiale

Sanguinei mundum replent, phlegmatici inficiunt, cholerici turbant, melancholici gubernant.

Vinum album cum aceto Dominus Aquapendens miscebat ea ratione ut acetum retunderetur, sic in sole ardente per mensem excoquebat, tandem hac aqua oculos abluebat, magna utilitate oculorumque integra acie ad annos lxxxviij. Istud autem a vetula didicerat. A Domino Preuocio audivi

In Elizabetham caput Anglicanae Ecclesiae.

Sollicitus dumquaero modu cur Papa vocetur
Virgo Britañorũ quae diadema tenet
Inveni, namque est servorũ serva suorum
~~Dum~~ ~~Et~~ sese servis subiicit ~~illa~~ ipsa suis.

Philander Philanax De natura fine mediis Jesuitarum anno 1619. in 8°. In Germania alicubi excusus. locus enim non erat expressus.

Gratis doctrinã communicare decet. intellige non adverbium gratis sed dativum pluralem a nomine gratus.

Verum hoc est in via Aristotelis, in via Divi Thomae, in via Scoti, sic communiter scholae loquuntur. Cur non dicunt in via de ~~[illegible]~~ ragion ut Itali loquuntur. NB pueros a nucibus Patavii ludentes

Dignoscimus partem affectam 1 ab actione læsa 2 ab excretis 3 a situ. 4 a doloris proprietate. 5 a propriis accidentibus quibus addi potest colligantia sive consensus partium.

Duo Ausonii versus in quibus omnes fere intentiones curandi habentur.

Quis morbus, quæ causa facit, ~~qui casus~~ nascantur ab illo
~~Nascantur~~ Qui casus, quæ cura modo, quis denique finis.

Medici non tantum vulgatum illud Recipe præscribere deben[t]
Hoc enim additionem videtur significare. Verum quia etiam
Hippocrates Medicinam definit additionem deficientium et
subtractionem redundantium, ideo præscribant etiam subtr[actionem]
[imo] in illo Recipe sæpe continetur ipsa subtractio.
Recipiunt enim ægri, et humores vitiosi detrahantur.
At in dieta maxime subtractionis ratio servatur. Quasi
medicus multa et admirabilia efficit si prudenter præscrib[it]
et pharmacopœus assistat. ut maiorem habeat apud ægros au[cto]ritatem. Sæpe ne nihil agere videantur medici, præscribun[t]
aliquas potiones, etsi nihil conferant. Satis est si nihil
officiant. Quanquam ~~et~~ et potionibus præscriptis si animum ad
affectum convertat, et appropriata præscribat, multum proderi[t].

Ita quidem veteres faciebant præscribentes quiddam quod nobis superstitiosum videatur cum illi faciebant ad artis dignitatem conservandam ne dicta præscripta esset apud imperitos contemptui obvia minimum civis

Subtrahe ligna foco. Iaiunet Bellarmini Satira.

Thesaurus sanitatis paratu facilis per Ioh. Liebaultum ~~etc~~ Parisiis in 16. 16. Aug. Fernelii de morbo gallico.
Thesaurus pauperum Petri Hispani.

Frigida quæ æstuantem et fervientem bilem compescunt, inhibentque putredinem.

Na rumoraſſ ...h ne ſtale ne mogneyſſey budeug ſwoe geyſſ Jezuiti.

a Ianuarii 1623

Venetiis erat mulier quæ melancholico morbo affecta, putabat se esse deam, adeoque mulierum omnium formosissimam. At si quan do custodes abesse animadvertebat se vesti bus spoliabat sicque nuda per urbem incede bat indignum esse dictitans, desp[?]ulesi tudinem sub vestibus occultari.

Erat præterea quidam melancholicus plenus serosa humore qui mingere nolebat timens ne diluvio perderet mundum. nec ullo poterat persuaderi modo. Adstantes tandem usi ingenio dixerunt totam ardere civitatem incendioque abituram nisi mingeret. Sic persuasus tandem minxit.

Alius sentiebat punctorios dolores (eratque nobilis ~~Ferrariensis~~) quoties illi mulier aliqua obviam fuit declinabat ad aliam plateæ partem. Interro gatus cur id faceret. respondet se id facere metu aciculam quas portabant mulieres in capite, ne nimirum ab illis pungeretur.

Spiritus animalis est nexus animæ cum corpore: tanquam medium quoddam inter incorporeum et corporeum

Tenebrositas est vel propter absentiam perspicui: ut nox Sole discedente vel propter præsentiam opaci, ut clausis fenestris: sed hoc idem est. Nam dum clauduntur fenestræ efficitur lux non possit intrare cubicu[lum] est absentia perspicui; et dum sol occidit est opaci præsentia ni mirum terræ interiectæ inter visum nostrum et solem.

C. B. to gedygt? Daty unum ne mass. lurista quidam dicebat: cum nihil una cum literis accepisset.

Frigida medicamenta quibus attenuandi detergendiq vis inest.

Adyanti genus omne
Agrimonium seu Eupatorium
Asparagus
Ceterach
Cydonium ×
cucurbita
cucurbita
cucumer
citrulus
Eupatorium seu agrimonium
Hepatica Lichen
intybi genera 4
intybum sativum
intybum agreste ×
Lichen vulgo Hepatica

Qui Alchymiam supra ceteros ad perfectionem produxit, puto eum fuisse bonum Algebraistam.

Ut enim hic ~~…~~ duas quantitates ~~…~~ ad aequationem reducentes, varies modis eas depuramus addendo subtrahendo elevando vel deprimendo per parabolismum et hypobasmum, ita ibi simile quiddam est dum filtrationes, depurationes, exaltationes instituuntur. Ac nomen ipsum artis utriusq, sane meam confirmat coniecturam. Algebra appellationem petita videtur a Gebro qui praestantissimus mathematicus et Chymicus fuit. Ac operatio quaedam Chirurgica, restauratio videlicet dislocationis et fracturae ossium Algebra dicitur ab eodem ut puto autore. De qua videatur Lanfrancus in sua Chirurgia minori et maiori. Mirum vero est a doctissimo Scaliger Gebrum nibagi ðwor appellari. Vide observationes Hassieri folio 10

NB Iuvenes comedendo, bibendo, amando repellunt a se sanitatem: senes facti magno conatu attrahunt sed frustra.

Elleborum nunc repudiant antiquis usitatum: antimonium autem usurpant multo vehementius. Sed nescimus ellebori praeparationem. Si tantum ponerent temporis in antiquorum libris evolvendis isti quantum ponunt in fornacibus parandis, ignibusq fovendis certo possent investigare

Excusatio non petita est accusatio manifesta.

Vetus proverbium Ex omnibus plaustri rotis eam quae fragilior sit suo strepitu reliquas esse semper molestiorem.

Quotiescunque in via Aristotelis disputando affertur aliqua authoritas solent communiter respondere Aristoteles de hoc intelligit non de illo At utrum intelligat non liquet. Itaque cuiuslibet distinctionis fundamentum ex Aristotele proferatur. Si hoc non fiat vana censeatur distinctio. In philosophia non est revelatio. Quis illis dixit eam esse Aristotelis mentem?

Vel hanc distinctionem habes ex revelatione vel ex Aristotelis lectione. Prius non est. Monstra igitur locum apud Aristotelem ubi sit. Aristoteles in posterioribus analyticis docet vitiosum esse si quis speciei tribuat quod generi convenit. Hoc igitur unice Aristoteles ubique observavit.

Commodius est vitiosos humores non generari quam generatos evacuari

Sudor et urina habent eandem materiam unde ad sudores copiosos urina imminuitur

Chymicorum quorundam ea temeritas est ut de loco affectu nihil soliciti scribant medicamenta habere scientiam inveniendi morbum in centro per se, etiamsi Medicus ignoret ubi et quis haereat in corpore morbus. Vide Senerti 550. de sectis.

Galeni saeculo, quod nostro paulo melius erat, reperti sunt qui dogma de medicamentis simplicibus peculiares corporis partes iuvantibus explodere prorsus voluerunt idque hac sane ratione: Utrum, dixerunt, praesagas quidam ais imperant quemadmodum in Tragoedia

σὺ μὲν βάδιζε τὰς ἐπ' ἰνάχου ῥοὰς
σὺ δ' ἀμφὶ θήβας στεῖχε τὰς καδμίας hoc est

Argumentabatur Iurisconsultus contra medicum allegando legem quandam. Respondit medicus: Vestra Lex, nostra ars: Quod ita commovit Iurisconsultum, ut in ius vocaret medicum. Actum Ingolstadii.

Tu mise latas propere ripas Inachi,

Tu perge Thebas modo quas Cadmus condidit.

Sic iubes tu ad iecoris portas, tu ad vesicam, vel renes duos prorsus [illegible]. An quod in ventriculum ingestum est iecur quidem excipit, inde vero per universas corporis partes defertur? Verum iis qui haec nobis obtrudent sic cum Galeno nostro respondemus. Hoc scomma eos qui huiusmodi dicunt, tam esse medicamentorum facultatis imperitos arguit ut a marino lepore pulmonem exulcerari solum ex omnibus corporis particulis penitus ignorent, vesicam solam a cantharidibus, ab aliis renum lapides conteri, ab aliis rursum pulmonis atque thoracis promptas fieri excreationes, quemadmodum ab aliis alia in una quadam particula singulariter proficii. Ut igitur sunt medicamenta quaedam quae privatim partes quasdam corporis vitiant: sic etiam nonnulla reperiuntur quae quibusdam corporis partibus eximie iuvandis sunt idonea, id quod idem Galenus confirmat qui in libro de Theriaca ad Pisonem scriptum reliquit, Lepus igitur marinus pulmonem exulcerat. Cantharis peculiariter vesicam male afficit. Econtrario pleraque medicamenta quasdam corporis partes praecipue iuvare solent. Patienti igitur iecinori saepe eupatorium herba perstrenue auxiliata est. Glans unguentaria lienem iuvit. Saxifraga et betonica renes probe afficiunt. Et similiter alia aliorum ut experientia observavimus propria sunt medicamenta. Idem etiam Galenus libro 13 therapeutices methodi quaedam medicamenta peculiariter iecinori et lieni convenire ~~tradit~~, in eum scribens modum. Quale medicamentum

iecinori est absinthium tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iecinori eupatorium, tale est lieni scolopendrion. Hæc Galenus. et ex Galeno Leonhartus Fuchsius. De compositione medicamentorum.

Elleborum coquere bis in aqua, et bis aquam renovare donec sit friabilis postea exsiccare, in pulverem conterere. Sic in substantia dari potest ad ℈ j
Potest etiam non in aqua sed in aceto excoqui.
Dominus Spigatius plurimos curavit sic ab epilepsia.
Vide Libavium in praxi Alchymiae de foliis ellebori

Alius seminat: alius metit. Itaque illis misere[?] patribus apte convenit illud Poetae. Hos ego versiculos (vel vermiculos dicamus) feci tulit alter honores. Naturales patres ita queruntur.

× ~~Namque proverbium. Qui parce seminat parce et metit.~~
× Ma to wino korzen[?] i zarazem[?] wonią[?]
Namowne to wino - tak woda. Mówiąc woda albo koło wszystkich obrócić, gubi przyrodzenie[?].

Stratocles et Dromoclides sese mutuo ad messem auream invitabant: sic autem loco tribunal et curiam appellare consueverant Plutarchus in Politica

Vitae nomen habet, re ipsa est labor. Plutarchus ex Euripide. Itaque eam quaeramus de vita sapientis non quantum vixit sed quantum laboravit.

(margin: in oratione consolatoria)

Vide et ibidem pulcherrimam fabulam de iudicibus inferorum sub finem

Wszchogniec[?] się[?] ... wszystkich[?] ... pięknych[?] świąt[?] ... koło[?] śpiewa nie[?] ...

ad originale peccatum confugiunt qui aliis generis igno- bilitatem vel potius conditio- nem obiiciunt

Wegwaser. Directorium viarum. Solent alii quibus ~~[illegible]~~, qua ratione ~~[illegible]~~ errores per illud corrigi possint. Si dari posset modus quo possint dirigi cum abeunt ad mercatores ne in malam incidant viam, inaestimabile esset illud instrumentum.

Tribus diebus Bacchanaliorum qui non insanierint, erit stultus per totum annum. Praestat ergo sapientiam totius anni tridui insania redimere.

panna wdowa pytała młodzianowa, iest ma co lepszego, intellige grunta.

Sicut elegantes agricolae rosas et violas eo meliores futuras putant, si cepas et allia serant in proximo, quod quicquid acris ac gravis odoris inest, in haec repurgetur: sic inimicus in se recipiens et derivans invidiam ac morositatem, candidiores nos minusque graves reddit amicis prospera fortuna utentibus. Plutarchus de utilitate ex inimicis.

Universum aurum quod vel super terram est vel sub terra non est aequiparabile virtuti. Plato ex quo Plutarchus ibidem.

Quum Hieroni foetor oris ab inimico quodam opprobratus esset domum reversus obiurgavit uxorem: Quid, inquiens, hoc vitium ne tu quidem mihi indicasti? At illa quum esset pudica et simplex: putabam inquit, omnes viros ad eundem modum olere. Adeo et quae sensibus percipiuntur et quae corpori insunt et quae conspicua sunt omnibus citius ex inimicis cognoscas quam ex amicis aut familiaribus. Plutarchus ibidem. Quam paucae nunc istiusmodi uxores!

Trzeba wierzyć
- Panom : bo szkoda się im przeciwić y każdy im wierzy
- Starym : bo dawno pamiętaią
- Dalekobywałym : bo widzieli świata

Pan Smolik 1622. Dwa razy mię musiało powietrze tego roku, raz z Krakowa, drugi raz z Pilicy, intelligebat uciekanie przed powietrzem

Testamentum Broscii

Iam ergo materia ista aliam appetit formam? fiat
hoc ordinatione Naturæ, vel potius Deo Naturæ authore.
Ac illam quidem ~~quid formam~~ [quam] forma mea hactenus informa
bat nemini [ut] propriam possum dare. insatiabilis enim per
varias formas vagabitur, ut ante me faciebat. Frua
tur sua libertate. De animo maior est sollicitudo. Iam
oculi instrumento Solem pulchrum non videbit. Iam ~~..~~
~~...~~ Lunam aliosq; errones non observabit. Non con
templabitur amplius pulcherrimum astrorum inerran
tium exercitum, non Vrsas, non Lucidum Oriona,
non Virginem qua exoriente auras vitales primu
hausit, vel potius qua supra terram emergente, fusa
c~~...~~ elementorum [animante menses novem] mirabili vinculo iuncti~~...~~ ex naturæ
humanæ agro in lucem ~~extraxit~~ produit.

Qui omnino liberis carent humanitatis vim et naturæ fragilitatem non satis percipiunt Dgflpyu. folio 386.

Orlandus [3]

1 Fertur in conuiuiis vinus, vina, vinum
Masculinum displicet placet fœmininum
Et in neutro genere vinum est diuinum
Facit loqui clericum optimum latinum.

2 Volo inter omnia vinum pertransire
Vinum facit vetulas leuiter salire
Locupletat pauperes claudos facit ire
Mutis dat eloquium et surdis audire.

3 Potatores inclyti semper sunt benigni
Tam senes quam iuuenes, in æterno igni
Cruciantur rustici, qui non sunt tam digni
Vt gustare nouerint bonum haustum vini

4 Meum est propositum in taberna mori
Et vinum apponere sitienti ori
Vt dicant cum venerint Angelorum chori
Deus sit propitius huic potatori.

5 Et plusquam diuitias diligo tabernam
Illam nullo tempore spreui, neque spernam
Donec sanctos angelos venientes cernam
Cantantes pro ebriis Requiem æternam.

Legatus est vir bonus peregrè missus ad mentiendum Reipublicæ causa

Quod autem Dea ad res omnes veniret Venerem nostri nominauerunt Cicero lib 2. De natura Deorum.

Sola ex animantibus homines astrorum ortus, obitus, cursusque cognoscunt. Cicero ibidem

Aetheris natura ibidem.

Mechanici ad pondera loco mouenda certas machinas excogitarunt: Politici ad animos mouendos habent sua blandimenta spe utilitatis aut honorum animum permouentia.

Suetonius in Vespasiano. N°. 9. Vti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate inter se quam dignitate differre, de iurgio quodam Senatoris equitisque Romani ita pronunciauit: Non oportere maledici Senatoribus: remaledici ciuile fasque esse.

Virgine vel certum viduam potius ducas uxorem quam virginem iniectus est, tu tutius ergo
Cum primus magnus esse secundus erit.
Contra: Amphys innuens viduam cui ducere vellet:
Ex qua quis parit non bibo dixit aquam.

Melancholici occupantur circa nihil, dum enim multa fatigantur, non possunt reddere rationem circa quid occupantur. Praeterea transferunt di-genera in genus. At vide pulcherrima in Fernelio.

Admodum Reverende Domine S P

Aptiorem nullum reperio qui me excuset apud Illustrissimum: rogo agat meam causam. Dum a mea camera absum, meditatio vt nihil possum promovere. Licet enim aliquot libros sumam mecum, dum illuc venio, non tamen illi sufficiunt. Comparationes variorum locorum in authoribus instituendae sunt: ab vno ad alterum transeundum: non aliter ac apes in variis transvolat flosculos vt mel colligat. Deinde solitudo deest amica cogitantibus. Cum adest aliquis, mens ipsa timore quodam compressa non longe progreditur. In lectione cui meditationem adiungimus, exclamationes nobis et admirationes crebrae, quas si quis ignarus consuetudinis meditantium advertat, insaniae quasdam species dicat. Sic olim Abderitae Democritum Helleboro dignum censuerunt, quem tamen accitus Hippocrates longe alium reperit. Et ille quidam, quia vt contemplationi rerum vacaret seipsum a variis speciebus quae in oculos incurrunt abstraxerat, a popularibus suis dictus est oculos sibi eruisse. Atqui hoc non eruere fuit, verum oculos pulcherrimo coeli et terrae hoc est naturae spectaculo impendere. Ego vero quanam ratione impendam inclusus cubiculo vnde nec stellarum gyros, nec solem orientem videre licet: vbi deambulationi nullus locus, vel si aliquis detur sine aliorum molestia non licet. Quod me ibi lectio mox afficiat taedio, causa ex his quae scripsi vtcunque manifesta est. Quanquam neque lectio temporis intervallo metienda est. Possum brevi temporis spatio cibum hunc sumere, concoquere non possum. Quam breves Hippocratis sententiae! Si quam breves sunt tam cito perciperentur, nulla esset mora in perlustrandis ~~medicinae cam~~ vastissimis medicinae campis.

Przy dwoja winy ieden wygada, niz dziesiec wymyslą.

Wolnoć napisać, nie odeymie sie papier pioru y kałamarzowi

NB Chilo optimam esse dixit rempublicam in qua leges maxime, minime oratores audiuntur. Ego optimum (ad imitationem dixit) dico sermonem, in quo maxime sacra scriptura, minime concionatores audiuntur. Plutarch. in conuiuio septem sapientum

Cleobulus aiebat a lege mensuram sapientibus praescriptam. Ineptis (inquit) fabulam narrabo quam mater mea fratri obiecit. Aiebat enim Lunam a matre petiisse ut sibi tunicalam congruentem texeret: at matrem respondisse. Qui possim vero, cum te iam plenam, mox in cornua attenuatam, rursus dimidio orbe videam? Sic etiam mi Chersia homini fatuo et vitioso nulla mensura opum est. Necessitates enim eius subinde cupiditatibus et fortuitis casibus mutantur, suntque similes Aesopi cani, quem is ait hyeme sese contrahentem ob frigus ac conuoluentem cogitare de domo sibi paranda: aestate autem cum porrectus dormiat, magnum sibi videri; et putare non necessarium magnique laboris opus esse tantam extruere domum. Plut. ibidem

Hoc usurpandum contra illos qui universalem medicinam ad omnes morbos iactant.

Lex veluti textor cuique congruam decentemque et mediocrem portionem attribuit; nam tu quoque ratione, legis instar, in alendis corporibus, victus ratione praescribenda, adhibendisque medicamentis uteris, non aequalia omnibus sed conuenientia singulis tribuis. Ibidem

Tiberius Caesar ut est apud Plutarchum turpe dicebat sexagenarium hominem medico arteriam tangendam porrigere: quod valde esset ineptum de vita eum cogitare, qui frui ea non posset diutius. Sebast. Foxius de iuuentute.

Puella vult depingi a pictore
Pictori lasciua suos adducit amores
Quos magis ad viuum cuperet pinxisse iuuentus

En sua dona Deus varia largitur, hic aurum
Ille librum hic sceptrum vastra sed ille capit.

A potibus incipe cœnam. Cur hoc? Ut cibus in prandio sumptus post peractam concoctionem melius adhuc distribui per totum corpus possit. cum Hippocrates dicat humiditatem esse alimenti vehiculum. Hæc autem quæstio non est universalis non enim competit illis temporibus quibus nullum sumebatur prandium, cœnæ tantum erant.

Nullus in arte Medica demonstrationes sibi adferri postulet Mathematicas: aut in Mathematicis acquiescat demonstrationibus Politicis aut Rhetoricis. Nemo divinam Theologiam sine ullo distinctionis lumine protinus tractet philosophice, aut contra Philosophiam Theologice. Est enim sane quam luculentum et prope divinum illud Hieronymi Quid mihi loqueris de Philosophia, dum versor in Theologia? et rursum Quid mihi loqueris de Theologia, dum versor in ~~Theologia~~? Philosophia?

An cerevisia prius sumenda, an vero vinum. Poeta inquit: vacuis committere venis Nil nisi lene decet. Distinguendum tamen: qui sunt debili ventriculo, vino sumant

Plus sapit interdum vulgus quia tantum quantum opus est sapit
Lactantius

Galenus περι ὑγιεινῶν theoriam generis universi nuspiam instituit sed de corporibus agit sanis, et signis et causis tum efficientibus, tum conservantibus. Et certe universe de talibus agere est proverbio Italico castra metari in aëre

qui podagrici et doloribus sunt obnoxii aliisque arthriticis. a cerevisia incipiant Vinum enim est vehiculum humorum ad partes debiliores, eumque penetrantissima.

Tale la sua providenza in provedere a tutte le cose pertinenti al governo et alla giustizia di tutto il suo stato che si poteva andare per tutto il paese sicurissimamente, et come si suol dire con l'oro in mano.

\+ Huomo morto non fa mai guerra.

Cum Platonem nominare debent nominant nescio quem: dum vero Lipsium expresso nomine sapientem appellant. Vide Orationem D. Ossolinski de Manantia

\+

NB Costarum cartilagines, quæ viris ad extremum usque senium cartilaginosæ manent puellis ubi mamillæ primum excreverint osseæ in ambitu nonnihil fiunt, ut sic mamillarum molem quæ ipsis incumbit melius sustinerent, nec ab illis retrorsum premerentur et thoraci incommodarent. Vide Plateri tabulam ij.
Magna naturæ providentia. An vero etiam ut vinum sustineant commodius?

SIN e CERE moniis.

Philosophus quidam ab Augusto discessurus monuit ut non prius irasceretur quam totum alphabetum recitasset: ego vero moneo ne quisquam credat prius quam totam Aeneida perlegat, ad singulas hominum affirmationes. In quo paulo liberalior sum Epicharmo. Is enim Nemini credendum esse dicebat. At ego ~~aliqua~~ ista conditione aliquid alicui credendum puto. Et in primo quidem libro dysce ne liceat ~~ventis mari~~ caelo, mari, ventis non esse credendum. in secundo ~~[illegible]~~ inimicis dona porrigentibus, quod mala essent ~~equus~~ Troianis equus divina palladis arte fabricatus et Sinon mentiebatur. in quarto ne amicis quidem cum vel Aeneas Didonem desereret. ‡ Quid multa? nullus liber non dabit singulare quoddam quo cautius credemus. ‡ In sexto Acheronti ~~[illegible]~~. Facilis descensus averni Sed revocare gradum ~~[illegible]~~ hic labor est.

Esse divitiarum haud exiguum in humanis usum ac necessitatem vel Graeci hoc ipso docent quod vitam facultatibus indigentem et victu βίον ἀβίωτον appellant, quasi non vitalem, atque ego ingenue cum Hesiodo fateor qui

Χρήματα γὰρ (inquit) ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι

Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse.

Verum tamen thesaurum esse bonam valetudinem multis opibus locupletiorem multo ipsi arbitrantur opulenti morbo aliquo vel Podagra tentati, lectoque immobiles affixi: ii quantas, quanto, quamque devoto ~~animo~~ voto voverent opes Apollini. etc. Vide praefationem in Fontanonum De morbis.

Madonna Susanna quando era giovine ~~[illegible]~~ era gran puttana
quando fu vecchia ~~[illegible]~~ a gran ruffiana.

Hac chartula scriptam schedam febricitanti appendit et biduo convaluit. Deum altius veluti [illegible] monstrat [illegible] detectus. ~~Confidentia~~ tantum valet Fides.

Si quid habes lege, vita ne quam tibi partem
Qui secum fingit latro vester rapiat.

Indicantur

Unctio	a	soluta unitate
Refrigeratio	a	caliditate
Calefactio	a	frigiditate
Humectatio	a	siccitate
Desiccatio	ab	humiditate
Minutio	a	quantitate excedente
Auctio	a	quantitate minuta
Ablatio	a	numero excedente
Productio	a	numero deficiente
Apertio	ab	obstructione
Ampliatio	ab	angustia
Adstrictio	ab	ampliatione
Reductio in propriam figuram	a	figura mutata
Repositio in proprium locum	a	positu variato, ut membro luxato intestino in scrotum delapso et de aliis.

Raptamus refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat: vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat: adiumento hoc vestium tegimus, ne frigus interimat; et quaesita adiumenta proiicimus, ne calor exurat. Tot igitur diversitatibus occurrentes quid agimus nisi corruptibilitati servimus? ut saltem multiplicitas impensi obsequii corpus sustineat, quod anxietas infirmae mutabilitatis gravat. D. Gregor. Papa in libro moralium lib 4. cap 41.

Nunquam mihi placuerunt qui in futuros morbos firmo corpori medicamenta infundunt solicitantque sopitas aegritudinis causas, nec tempore ullo peius quam inter eiusmodi litem succensas. Quot mala, quot funera vidimus hominum per eiusmodi medicamina incitantium resides et veluti oblitos nocere humores? Ioan. Barclaius lib 4 Argenidis.

Magnes habet ferrum. Itaque peregrinanti non est portandus, ne latronum ferrum attrahat.

Vide caput 3 epistolae secundae ad Timotheum.

Vide Frior Societatis Iesu Institutionum Moralium lib ~~[illegible]~~ cap 13 de usu Astrologiae in Genethliacis.

Admodum venuste Crates his versibus

Haec habeo quae edi, quaeque exsaturata libido
Hausit —

opposuit hos:

Haec habeo, didici studio quae pulchra, et Camoenae
Me quibus instruxere —

Pulchra animi haec laus et utilis docens utilia et commoda mirari et amplecti vanis et ociosis rebus posthabitis. Plutarchus de sui laude.

Amphis comicus apud Athenaeum.

Ad gratuitam qui lente cunctanterque coenam pergit
Eum puta in bello facile deserturum ordinem.

Ibidem

Divina vita est, si sine rationibus
Alienam quisquam saepius coenauerit.

ibidem vide μονοφαγειν.

Theognetus comicus libro XV Athenei

Levas didicisti o negarum [redacted] literas,
Everterunt tuam vitam libri
Dum philosophareris, cum caelo ac terra es confabulatus:
Quibus tui sermones minime curae sunt.

Magnus liber, magnum malum

Callimachus grammaticus dicere solebat magnum librum magno malo parem esse. Athenaeus lib iij Dipnosophistarum.

Athenaeus latine editus est Lugduni anno 1583 a Dalechampio conversus. in folio. est etiam conversus a Natali comite, ac si bene memini ab Isaaco Casaubono.

Aqua sudatoria contra pestem
℞ angelicae
galangae
ligni guaiaci
salsae parillae
cinnamomi
baccarum iuniperi contusarum
ana ℥iij
In vini generosi
aquae sambuci lib
macerantur, di
in balneo Mariae
destillantur.
Andernacus

Ineptum et ridiculum prorsus fuerit, leui inspectione eorū quæ foris apparent iudicium de hisce rebus ferre prius quàm intro penetraris, et in alti latentes cau sas attigeris. Aristoteles libro de spiritu cap. IX.

magnum iecur habentes paruum splenem habent et econtra.

Non cadit synecdoche in aphorismos, neque alius tropus. syncerissime proponi debent. Propterea Platonis oratio tropis frequentior Aristoteli in philo sophando minime probata.

Quum philosophus sis natura Mosdion philosopho succenses, parum studio so medicinæ et indignum existimas, si magis officii sui putat esse ut in Geometriæ, Dialecticæ, Musicæ studio versari videatur, quam ut inquirat cupiatque cognoscere
Aedibus in propriis quæ praua aut recta gerantur
ipso videlicet corpore. Quanquam illic frequentiores videas spectatores ubi nonnihil sacræ pecuniæ, qua ad spectaculum inuitentur, distribuitur affluenti multitudini ita ut fieri solet Athenis. At medicina sic est de numero disciplinarum liberalium et politicæ splendore iucunditate nulla sit inferior. porro merce dem abunde magnam addit sui studiosis, nempe corporis salu britatem ac prosperam valetudinem. Plutarchus de tuenda bona valetudine

Vesci citra satietatem, impigrum esse ad laborem, vitale semen conservare tria saluberrima. Plutarchus ibidem.

De ciuibus malis qui postea vexauerant plerasque audiueramus Sed iterum nulla celerius quam ventus nauigationes corrumpi tur. lib 4. Barclaius in Argenide.

Urbanam precibus villanam munere vincis
Nobilis ipsa dabit commoditate loci.

Dominus Ioachimus Prigge Hamburgensis. abiit in Hispaniam in Maio 1623

Soccus humilis est. Italas mulieres altissimis vsas vidimus, quamuis diminutiua voce dicant Socculos. Patauinam quandam perspectum dictum memini. Eiusmodi vxorum dimidio tantum lectus frui maritos, altero dimidio in soccis deposito. Iul. Scaliger primo poëtices

Corda non chartæ mandes quas noueris artes.
Nam si charta cadit tecum sapientia vadit.

Non è maggior infermita c'hauer pensiero de altrui facende.

Ognuno attende al proprio interesse.

kiedy bedzie dwoie } Dopiro mi żal iem sie ożenił
to iedno niemoie

kiedy bedzie troie } Dopiro mi żal iem sie ożenieł
to dwoie nie moie

kiedy bedzie cztworo } Dopiro mi żal iam sie ożenieł
to na chleb nie sporo
ni dziewka ni wdowa iny gotowa białagłowa

vini media . olei summa . mellis ima, optima sunt
Vide Plutarchum in Symposiacis

Respondendi genera tria: Necessariū. Mollē. Superfluum
Vide ~~eiusdem~~ Plutarchum de Garrulitate

Vide apud Athen. servos ad interrogata ~~[illegible]~~ non respondent.

Si qua in re homines falluntur certe in definitionibus rerum maxime. Res omnes ex sui ipsius essentia essent finiendae hoc tamen fit ex opinione. Saepe audimus hunc esse politicum hunc non esse. cum nondum constet qua ratione vox capienda sit, vel ab eo qui nominat capiatur. Ferunt apud quasdam gentes furtum esse laudabile, quod tamen apud nos suspendio dignum censetur. Ut igitur quisque erga rem aliquam affectus est ita de illa iudicat. Quare certa nobis lex ponenda, quae determinet politici notionem. ~~Ex~~ veterum autem sententia esse id fieri consentaneum est, ut qui primi vocis authores fuerunt, ab iis vocis significationem petamus.

Vide Aristotelem lib 2 politicorum cap 1.

Socrates ab iis maxime cibis abstinendum aiebat qui non esurientes ad edendum, et potibus qui non sitientes ad bibendum pelliciunt

Plutarchus de garrulitate

Ubi dolor aliquem urget, ibi manum tenet

Aristarchus Theodecti pater in sophistarum multitudinem illudens olim aegre septem sophistas inventos dicebat, nunc autem vix totidem reperiri qui se non profiteantur literatos Plut. de frat. amo.

D Gregorius Papa lib moralium 4 cap 41 Replemus refectionibus corpus ne extenuatum deficiat; extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat: vegetamus hoc motibus ne sine immobilitate intereat: sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat; adiumento hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: et quaesita adiumenta proiicimus, ne calor exurat. Tot igitur diversitatibus occurrentes quid agimus nisi corruptibilitati servimus? ut saltem multiplicitas impensi obsequii corpus sustineat, quod anxietas infirmae mutabilitatis gravat. Hoc ille.

Vide caput 3 epistolae secundae ad Timotheum.

Illustrissimo Domino Laurentio Gembicki Dei gratia Archiepiscopo Gnesnensi. Legato nato, primati primoque principi Regni Poloniae S.P.

Scripsit ad me Roma reverendus dominus Madalanius offerens mihi honestissimam conditionem nomine Illustrissimae Celsitudinis Vestrae: cui ego iam olim multis nominibus obligatus eram, ac nunc etiam tanto magis: verum quia non licuit adhuc studia post triennii auscultationem concludere, vel ut scholae loquuntur promoveri, subsistendum erit aliquantulum Patavii. Aut alicubi Paieta.

Idmona quod vatem medicum quod Iapyga dicunt
Discendas artes nomine praevenient.

Hoc mihi ne conveniat diligenter prospiciendum. hocque etiam ipse fortunae meae status vel dicam verius volubilitas suadet, quae me diutius quam sperabam iussit in Hippocratis et Galeni lectione persistere. Subsidia enim conclusioni studiorum destinata ab amicis praecipueque Domino Raghowski dextra manu porrecta sinistra alii interceperunt. At si Philosophi docent qua ratione fieri possit ut ex inimicis capiamus utilitatem, mihi quoque ex hoc damno utilitas operis continuatione exquirenda, non aliter ac medici ex viperis praestantissimas antidotos contra venena conficiunt. Postquam autem quantum ingenii tenuitas permittit ex doctissimorum virorum fontibus hausero, redibo ad meam professionem in Academia, quo in loco libenter Illustrissimae Celsitudini Vestrae inserviam omnibus modis arti meae convenientibus.

Ab Academiæ ſpatiis hominem ſcholaſticis laboribus adſuetum divelli eſt difficile. Et vitæ meæ rationes ~~ad aulam minime accom modatas~~ optime novi ad aulam minime accommodatas. Scio ab Illuſtriſsima Celſitudine veſtra homines æſtimari philoſophice, ex iis quæ homini propria ſunt, non ex ceremoniis ab opinionis fonte vt plurimum ductis ideoque pro locorum, perſonarum, ac temporum ratione mutabilibus, at ~~ſed~~ ipſa canities quæ mea tempora notauit monet vt ſarcinulas meas colligam prope Academiam collocandas. Iamque ibi florem ætatis conſumpſi, vt trigeſimum octauum annum agenti non alius locus etſi multo locupletior ſit præferendus, non aliæ ſpes inchoandæ. Non dubito has rationes locum habituras apud prudentiſsimum iudicium Illuſtriſsimæ Celſitudinis Veſtræ, cui etiam in angulo Academiæ mei labores ſemper ſervient promptiſsime. Neque tantum Cracovia Lovicio diſtat vt mei ingenii gratitudo erga beneficia Illuſtriſsimæ Celſitudinis Veſtræ eo non poſsit peruenire. Bene et feliciter valere cupio Illuſtriſsimam Celſitudinem Veſtram. Patauii 30 Maii 1623.

Miſſa per Rndm Dnum Siratowſki

Pulvis Garyocoſtinus: ℞ hermodactylorum, diagrid. ana ʒij coſti, cumini zinziber. garyophill. ana ʒj. in forma tragea. D. ℈ij. Ad podagram.

Eidem. ~~Illustrissimo Domino~~.

Illustrissime et Reverendissime Domine. S. P.

Reverendus Dominus Madalanius vir summa industria et diligentia cum in omnibus rebus, tum in negociis Illustrissimae Celsitudinis Vestrae perficiendis (quod hic licuit animadvertere) offerebat mihi honestissimam conditionem in aula Illustrissimae Celsitudinis Vestrae. Verum mea studia cruda sunt adhuc, maturitatem suam nondum consecuta. Permittat rogo Illustrissima Celsitudo Vestra me ad Academiam redire, ut quae hic audivi, vel observatione deprehendi, prolegendo recocta maiorem Illustrissimae Celsitudini Vestrae et aliis utilitatem ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ ut Plato dicebat afferant. Bene et feliciter valere cupio Illustrissimam Celsitudinem Vestram. Patavii 25 Iunii. 1623

Missa per R. D. Madalanskii

Reverendo Domino Ioanni Gembicki
Canonico Gnesnensi. S. P.

Si forte interciderunt quas misi in Martio exemplar earum nunc mitto, dabit veniam reverentia tua libertati meae, quam prolixiorem dolor fecit. Ac iam historias istas mittamus. Tempus omnium pater aliquando mihi quoque favebit, ac istas nebulas Sole benigniore discutiet. Ad quosvis fortunae impetus animum iam longe paraveram. Neque existimet isto triennio omnia mihi fluxisse ad votum. Multa in silentio concoquebam. Sciebam enim

x (R) ustam Dominii Gembicii [illegible]

noſtrorum quorundam ad riſum potius quàm ad commiſerationem in-
genium eſſe. At Academiam hoc est ad ſtudia redeundum erit,
vbi aliorum felicitati in literaria tenuitate gratulabor. Qui
transmittunt maria non ſemper ventos ad animi ſententiam
habent. Vt ii ſe dant ſic vela ducunt. Sæpe in Africæ
Lybiæq; arenoſa litora exponuntur, qui Siciliæ amœnita-
tem exoptabant. Similis autem rerum humanarum curſus est.
Ante annos prope duodecim aliquot hominum vota mihi nota-
veram eventum ſolicite obſervaturus, mirum est ne vnum quidem
sic cecidiſſe vt exoptabant. Cum igitur hoc, in quo ſolicitudi-
num noſtrarum ſumma est, non ſit in noſtra potestate, Deo
quidem committamus: ego tamen opto vt in Academia poſſim
aliqua re commodus eſſe reverentiæ tuæ. In ceremoniis pote-
ro peccare ignarus quanto angulo caput inclinetur, quo gestu
pes moveatur, animi propensione ac sinceritate nunquam pec-
cabo. Hoc exigit benignitas Illuſtriſſimi Domini Archiepiscopi in
meam tenuitatem, hoc etiam ipsa profeſſio, quæ ad philoſophiam
requirit animum ab omni opinione fallaci quantum fieri potest
vacuum. Bene valeat. Patavii. 30 Maii 1623.

Missi per R. D. Sirakowski

Magnifico atque Admodum Reverendo Domino
Iacobo Naymanovicio Iuris utriusque
Doctori et Universitatis studii Craco
viensis Rectori. S. P.

Quod hactenus nihil ad Magnificentiam vestram scripserim causam ut existimo exposuit Dominus Doctor Iacobus Stessowski, cui id negocii commiseram. At magnificentia tua bene novit peregrinantium incommoditates, eorum praesertim qui cum fortuna mea simili abeunt ad exteros. Nunc vero silentium tandem rumpo et Academiae gratulor quod sub hac iniqua tempora consiliis sanis Magnificentiae vestrae dirigitur et inconcussa consistat quod vehementer exopto. Utinam omnes deposito aemulationum studio concordes in literarum incrementum nervos intendant suos. Hoc meorum votorum summa est, ac si Deus permittet meas quoque vires licet exiguas huic sancto operi admovebo. De meis rebus quod significem vix quicquam habeo, conqueror saltem, hanc enim materiam mihi Cracovia suppeditat. Iam sunt anni tres, et aliquot menses cum ab Universitate + facultatem abeundi in Italiam impetraveram. Triennium mihi erat concessum, sed rerum necessitas ac ingenii angustia in arte longa Hippocratis tempus ultra produxerunt. Ne vero quicquam detrimenti Academia caperet per meam absentiam, etsi discessurus satis sufficientem Dominum Magistrum ad praelectiones meo loco faciendas substitueram censu Miechovitano pro laboribus illi concesso, ad amicos tamen perscripseram quid esset faciendum. Quod cum non sit factum, vereor ne id cedat in malum rerum mearum

+ in Rectoratu Magnifici atque Reverendi Domini Sebastiani Crupii Canonici Cracoviensis

detrimentum. Audio in me decretam pœnam XX marcarum propter fiscariam. Non examino an iure id factum sit, ne meis me argumentis conficiam, triennio nimirum exacto: sed humanitatem requiro in viris præsertim philosophiæ studio tot annos incumbentibus. Sciunt bene toto hoc ~~[illegible]~~ triennio, nullos me fructus illinc percepisse. De censu Miechovitano iam scripsi. Alter census in Piotrkowice apud Sczepanowicos vel eorum successores detinetur a sex annis vel fortasse pluribus, LXXII marcarum vel fortasse plurium. Ac etiamsi illi census tot annorum mihi Patavium transmitterentur non sufficerent profecto ad me in istis regionibus vel unico anno alendum. Novit bene Magnificentia vestra: norunt et alii. Ac magnificentiam quidem vestram et alios Reverendos Dominos qui regiones istas aliquando viderunt in me æquiores esse existimo: verum enim illud est mulieris Carthaginensis: Non ignara mali miseris succurrere disco. Qui vero putant commoditates ad vivendum in Italia æque parabiles esse, atque Cracoviæ, valde falluntur; ac recte illud dicitur: Qui non est tentatus, quid scit? Hæc quidem erant viris prudentibus consideranda. Cum ante unum annum tractaretur de consiliariatu in Maiori ~~collegio~~ domo ibi unus e meis amicis cupiebat onus sustinere: mox alius, Agat etiam (inquit) aliquid apud nos. Si Academicæ actiones ex præpositura, Consiliariatu, atque Fiscaria æstimentur, fateor me ineptum esse ad istos labores Academicos. At si Demonstratio debet ex primis, propriis ac immediatis deduci, Academicus tandem definiatur ex actionibus Academiæ consentaneis,

Mathematico præſertim, qui in rebus extra coniecturam, extra opinionem multorum capitum belluam poſitis, ſanctiſſimas illas Demonſtrationis leges transgredi, quantum eſt poſſibile, putat nefarium. Et triennium iſtud totum conſumpſi in ea quæ aliquando Academiæ poterant inſeruire. Non iudicent quicquam ex meo per iſtud omne tempus ſilentio. Oues non monſtrant paſtoribus, quantum herbarum aut ſalui comederint, ſatis habent lac hoc eſt fructum cibi oſtendiſſe, Sæpe miror meam ibi infelicitatem. Quot annos olim poſui vt tandem illud epiphonema audirem: Bene tranſeat Venerabilis Dominus Magiſter! quot rurſus et reliqua! Iam mihi tranquillitatem pollicebar, et ecce bella, horrida bella. Quid animi ſupereſſe poteſt ad ſtudia inter iſtas turbationes? Animi cauſa dum vna cum excellentiſſimo Domino Laurentio Smieſlwicz prodiiſſem ad thermas in Euganeis collibus, nonnullos authores qui de aquis ſcripſerunt iam ante ſelectos mecum ſumpſeram: inueni quiddam mirabile, quod Ancantherus sic deſcripſit.

O fando nunquam auditum, quis credat ineſſe
Vim ſenſus et aquis? at ineſt, nec vatibus omnis
Diminuenda fides: nam eſt fons, quem ſi ore laceſſas
Aſperior, ſubito obducat ſua flumina limo
Turbidus, opprobriis quaſi mutua probra reponat:
At ſi laudaris, vultu facieque ſerena
Eniteat, vitreis micet et pellucidus vndis.

Ac Magnificentia veſtra prudentiſſimo iudicio colliget eodem modo ingenia ſi ſeuere ac ſeruiliter tractentur,

obtundi; si mansuete agatur cum illis ad ardua quoque excitari. Sed illius loci alius est genius. Iam bene memini Samboritanum virum integerrimum de Fiscaria conquestum. Et Romerius nonnihil: ut haec summa ad discendum et docendum iudicari debeant impedimenta. Non moueor ullo affectu propter istas XX marcas; do etiam ~~istas~~ illas LXXII, saltem ~~illas~~ eas iure exigant (hoc enim extra meam professionem est) rationes tantum istas volui apud Magnificentiam vestram deponere. Inhumanum profecto est omnia possidentes in nihil accipientem saevire. Venit mihi in mentem antiqui Epigrammatarii carmen.

Ὅσσον ἀδελφειός με βιήσατο, πέντε τάλαντα
Οὐχ ὁσίῃ μοίρῃ πατρικὰ δασσάμενος.
Ἑπτὰ κασιγνήτοιο τὸ δ' ἑνδεκάτων πολύδακρυς
Πέμπτον ἔχω μοίρης. Ζεῦ βαθὺν ὕπνον ἔχεις;

Bene et feliciter valere cupio Magnificam Dominationem vestram, cum omnibus et singulis ex Universitate Reverendis, Excellentissimis, ac Venerabilibus Dominis. Patavii 31 Augusti 1623.

In chartula separata addideram
Graeci epigrammatis haec est sententia
Vim frater fecit in partes nec diuidit aequas
Quae nobis liquit quinque talenta pater.
Nam multum lachrymans septem illius undecimarum
Quintam habeo partem. Iupiter ista vides?

Epitaphium Romerii Sterzani
Extinctus est Romerius
Quis veritatem dicet ac
Scholam ruentem fulciet?

In graeco conclusio significantior est. Iupiter profundum dormis? vel ad verbum: Iupiter profundum somnum habes? Non miretur

cum hac libertate
Magnificentia vestra me ~~fa libere~~ scribere. Hominem exuere hoc est non conqueri difficile est.

Nemo sine risu Bionis Borysthenitae vanitatem meminisse potest qui ut scholae auctoritatem compararet, nauticam plebem scholasticis indutam vestimentis in gymnasium traxit. Quantum ille aberat ab ea quam docebat philosophia!. Vide libros Politicorum Adami Contzen. Moguntiae in folio 1620.

Anima causa est et principium motus. mens ordinis et consonantiae in motu. Neque Deus otiosam materiam constituit: sed stabilivit a bruta turbatam causa. neque principia mutationis et affectionum indidit naturae: sed cum ea omnis generis motibus atque affectionibus inordinatis exagitaretur, magnam illam infinitatem, pravitatemque exemit, instrumentis usus harmonia, proportione, et numero: quorum opus est non mutatione et motu diversitates et discrimina in rebus efficere; sed ea potius stabilia, certa, et eorum quae eodem semper sunt modo similia reddere. Atque haec est, mea quidem opinio ut fert, Platonis sententia. Haec Plutarchus de animae procreatione e Timaeo.

NB Prisci Theologi philosophorum vetustissimi musica instrumenta in manus deorum imaginibus posuerunt: non sane quod eos lyra aut cithara ludere putarent: sed quod nullum deo opus convenientius esse indicarent quam consonantiam et harmoniam. Plut. ibidem

Zeno Citieus hortabatur adolescentes ad spectandum tibicines: ut inde discerent, quid cornua, ligna, calamique possent ratione ad concentum edendum ea promovente. Ibidem. Plutarchus.

Tria sunt apud medicos peccata mortalia { Ieiunare / Caste vivere / pauperem esse }
locus cuiusdam Ciarlatani

Excellentissimo Domino Laurentio Smesshonio S. P. D.

Vt fidem meam exolvam de catarrhi antiquitate haec significanda censui. Plato libro 3 de Republica sub persona Socratis scriptum reliquit non fuisse cognitum tempore Homeri catarrhum sed suo demum tempore ob exuperantiam cibi et potus genus mortale invasisse. Quia vero ante Homerum centum annis Bellum Troianum fuit adducam tibi non leve frugalitatis sub illud tempus argumentum. Extat antiquum carmen quo fertur Homerus respondisse Hesiodo interroganti, quanta fuisset Graecorum adversus Troiam militantium multitudo. Ab origine ducam.

Ὅμηρος Ἡσιόδῳ ἐρωτήσαντι πόσον τὸ τῶν Ἑλλήνων πλῆθως κατὰ τῆς Ἰλίου στρατεῦσαν.

Ἑπτ᾽ ἔσσαν μαλεροῦ πυρὸς ἐσχάραι· ἐν δ᾽ ἑκάστῃ
Πεντήκοντ᾽ ὀβελοί, περὶ δ᾽ κρέα πεντήκοντα.
Τρίς τε τριηκόσιοι περὶ ἓν κρέας ἦσαν Ἀχαιοί.

Quod sic vertunt

Septeni luxere foci: sed quemlibet ante
Quinquaginta caro verubus confixa tremebat,
Nongentisque veru Danais data fercula ab uno

Examina mecum istam Homeri Arithmeticam. Septem dicit focos fuisse, quorum singuli haberent quinquaginta verua. Magnos fuisse focos oportet. At mittamus hoc. Eratne possibile ex uno veru nongentos vixisse? Divide unius veru carnem in nonies centum particulas et miraberis Graecos a tam exiguo cibo ad bellum progressos tam fortiter (ut scribit Homerus, et res ipsa, eversum nempe Ilium monstrat) vicisse Troianos. Numerus verum ~~350~~ militum 315000.

Extat hoc epigramma in agone Homeri et Heſiodi Græcè edito, ſed ini-
um primi verſus aliter legitur:

Πεντήκοντ᾽ ἦσαν πυρὸς ἐσχάραι.

reliqua vt prius. Primi carminis ſententia sic numeris continebitur

Quinquaginta foci luxerunt: quemlibet ante, ~~et~~ ſed[...]

Sic fiet numerus 2250000. Agonis illius author incredibilem
quæ inde colligitur militum multitudinem miratur. Poterant toto
decennio tot fuiſſe vna cum iis qui cæſi fuerunt: Bellum Moſc[o]-
viticum minori durabat tempore, magnam tamen copiam vtrinque cæſorum
prudentes colligebant: Sed hîc Poëta enumerat eos qui ſimul vixer[unt]
ſimul cibum ſumpserunt. Quanquam multo maior poſtea Xerxis exer-
citus fuerit, vt ex Herodoto conſtat. Sed istas comparationes mit-
tamus. Quod ad focum attinet non est incredibile. Paulus He-
neccius qui ter Palæſtinam et plurima alia loca luſtraverat, m[i]-
hi retulit culinam imperatoris Turcarum eſſe velut vicum mult[is]
domibus conſtantem. Si auxit numerum Homerus, quod Poetis fa-
miliare est, in reliquis certe morem ſui ſeculi expreſſit, v[t]
iam admirabile videri non debeat si ex vno vero (in quo
finge bovem fuiſſe) 900 vixerint. Magna fuit veterum fru-
galitas, magna ~~[illegible]~~ cibi et potus abſtinentia: apud quos perpe-
tuo illud decantabatur. Veſci citra ſacietatem, impigrum eſſe
ad laborem, vitale ſemen conſervare, tria ſaluberrima. Ianque
ne mireris Platonis, ~~aut~~ quod idem est / vel parum diſtat / Socratis ‡ tempore catarrhum
primo in Græcia obſervatum. Hippocrates ~~Socratem~~ Platonem anteceſſit ann[is]
fere quinquaginta vel paucioribus. At bellum Troianum ante Hip-
pocratem 750 annis. Hoc addo ne te moveat ſi quando apud

‡ ipsius præceptoris

Hippocratem catarrhum nominari conspexeris. Nam etsi qui nos 50 annis antecesserunt, nostro seculo vixisse dicuntur, quod centum anni non præterierint. Hæc raptim, tu emacula et expunge quæ displicent, aut minime verisimilia videntur. Vale ac me ama.

Plutarchus in lib. de Homero

Neque vim modo numerorum (Homerus) sed et Logisticam methodum docuit. Nam in Bœotia scripsit

Quinquaginta ibant naves, et quæque ferebat
Centum et viginti iuvenes — et rursum
Quinquaginta fuere viri —

Unde supputare licet cum naves universæ fuerint fere mille ducentæ quarum singulæ haberent centum vectores, totum numerum hominum fuisse centum viginti millium. Item de Troibus dicens,

Mille ignes in campo flagrabant, cuilibet horum
Quinquaginta viri adstabant —

colligendum nobis præbet fuisse Troum numerum quinquaginta millia præter sociorum copias.

Orlandus

Vous qui aymez les dames blande loquimini
Dittes quelles sont belles et adulamini.
Touches leur les mamelles et osculamini.
Si troys foys elles souffrent chantez lætamini.
Voz besongnes sont faittes in nomine domini

† Videtur esse omissum error. scriptum
enim erat ℥vj. quae maxima esset dosis

	DIGERUNT		PURGA	
	Syrupi	Decocti	Potio	Bolus
Capiti	Rec Syrupi violati, de papavere, rosati an. unc. s. aquar. nenuph. lactucae, violarū ana unc 1. Misce	℞ fol. lactucae, nymph. violar. ana M.s. bulliant in suff. q. aq. lactucae ad consumpt. ter. par. deinde coletur. Colaturae accipe unc vj. syrupi viol. de papav ana drach. vj. Misce	℞ elect. de succo rosarū Nicol, de psyllio ana ʒjs diaprun lenit ℥vj. † dissol in dec. com. fr. et fl. cor. in quo bull fol. lactucae, viol. ana m.s. q.s. m ℞ rhab. el. ʒiiij cass. ʒj, aut mannae ℥ij infun. rhab. in aq viol per hor. 8. deinde facta express. cū aq. viol q.s. fiat potus.	℞ spec. hierae simp ʒj. florū cassiae ℥vj. misce et cū saccharo fiat bolus.
Pectori	℞ syrupi violati, de iuiubis ana ℥vj. aq capill. veneris, violar. ana ℥js. Misce	℞ ungulae caball, capill vener, violar. viol. ana m.s. bull. in s.q. aq violarū ad consump. tert. par. deinde coletur, colaturae accipe ℥vj. syrupi violati ℥js Misce	℞ el. de sebesten (vel cassiae) ℥vj. † diaprunis sol. ℥iij dissol in decocto pectorali q.s. f potus. Vel ℞ mannae calabr ℥js. rhabar. elech ʒiiij inf. s.q.aq. in deco. pector per horas 8. deinde cū forti expressione f. potus.	℞ flor cassiae ʒj et ʒij. pul. liquiritiae ʒj. cum saccharo f. bolus Vel ℞ diasebesten ℥vj. el. de psyllio diaprun. ana ʒjs. f. bolus cum saccharo.
Cordi	℞ syr de succo acetosae, de nymphea, de endivia ana ℥s. aq. acetosae, endiviae, borraginis ana ℥j. misce	℞ herb endiviae, nenuph. acetosae ana m.s. bulliant in s.q. aquae acetosae ad tertias, coletur et colaturae accipe ℥vj. syr. acetos. citri de succo endiviae, acetosae ana ℥s. Misce	℞ diaprun lenitivi (vel flor cassiae) ℥vj. elect de succ. rosar. el. rosa. Mes. an ʒjs dissol in aq. acetosae, vel in decocto com. flor et fructuū cord. facto in aq. ros. q.s. Misce	℞ diaprun. lenitivi ℥vj. el. de succo ros. el. ros. Mes ana ʒij cum saccharo f. bolus.
Ventriculo	℞ syr. rosati acetosi. s ana ℥vj. aq acetosae buglossae plantag. ana ℥j. misce.	℞ acetosae, viol. plantag. ana M.s. bulliant in s.q. aquae, ad consumptionem tertiae partis, colentur, colaturae recipe ℥vj, oxysaccharivi, syr. viol. ana ℥j. Misce.	℞ elect de psyllio. el. de succ. ros ana ʒjs. cass. recen (vel diapr. lenitivi) ℥vj. diss in decocto comm fl. et fru. cord. q.s. f. potus.	℞ flor. cassiae recen. ℥j el. de psyllio, diapr. sol ana ʒjs cum saccharo f bolus.
Hepati	℞ Syrup de endivia, rosati, de lupulis ana ℥s. aq. cichorei, eupatorii, portulacae ana ℥j. Misce.	℞ agrimoniae, cichorii, portulacae, lactucae ana M.s. sem. com iiii frigido. maior ʒij bull. in s.q. aquae cichorei ad cons. tertiae par. deinde coletur colaturae ℞ ℥vj syr de succo endiviae, ros. ana ℥j. Misce.	℞ fl. cassiae ℥vj. et de succo ros elect. ros. Mes ana ʒjs diss. in decocto com. vel aq. endiviae f. potio Vel ℞ mannae calabrinae ℥ijs rhabar. el. opthm. expressi in s.q. aquae endiviae per hor. 8 permaceratū ʒij cū aq. endiviae vel decoct com q.s. f. potus	℞ el. lenit. flor. cassiae ana ℥s. el. de succo rosarū ʒij. cū saccharo f. bolus. Vel. ℞ fl. cassiae recen. ℥vj. rhabar el. pul. et cū modico vini ... ʒjs. M. cum saccharo f. bolus
Splenis	℞ syr acetosae, endiviae ana ℥vj. aq. lupulorum, portulacae, burrag. ana ℥j. Misce	℞ scolopendrii lupul. fumiterrae, endiviae ana M.s. bull. in s.q. aq endiviae ad cons tertiae partis deinde coletur, colaturae ℞ ℥vj oxymel. s. syr endiviae ana ℥vj. Misce.	℞ diasenae lenit. ℥vj. el. de succo rosar ʒiij. dissol. in decocto com flo. et fr. cord. q.s. f. potus	℞ el. lenitivi ʒj. confect. Hamech ʒiij cum saccharo f. bolus.
Renibus	℞ syr de nymphea, violarū liquiritiae ana ℥s, aquae portulacae. plantag. graminis ana ℥j. Misce	℞ rad. gramin, fo. lactucae, plantaginis agrimoniae ana M.s. bull. in suff. q. aquae agrimoniae ad cons. tert partis deind. colen. colatu. ℞ ℥vj syr nenuph. violati, liquiritiae ana ℥s. Misce	℞ flo. cassiae ℥vj. el. de succo ros. ʒiij. dissol in decocto comm fl. et fr. cord. in quo bull. rad. graminis (vel glycyrrh.) fol portulacae, nenuph. an. ʒis M. f. p.	℞ fl. cassiae ℥vj et de succo ros ʒiij cum saccharo f bolus
Utero	℞ syr. endiviae, nympheae matricariae ana ℥s. aq. portulacae, matricariae, nenupharis ana ℥j Misce	℞ capill. ven. lactucae, portulacae matricariae (vel artemisiae) ana M.s. bull. in suff. q. aq nenupharis ad con. tertiae partis colentur. Colaturae ℞ ℥vj syr. endiviae, matricariae, nenupharis ana ℥s. M.	℞ diasenae lenit ℥vj. agar. opt ʒs. rhabarb. el. ʒiiij. inf. rhabar s.a. in aqua artemisiae per hor 8 agaricus vero in oxymelite s. per hor tantidem, deinde f. fortis expressio et cum aq nenupharis q.s. f. potio.	℞ elect. lenit. ℥j. rhabarb. elect. ʒiiij cum saccharo f. bolus.
Intestinis.	℞ syrup. rosati ℥js. aquae lactucae ℥iij. Misce.	℞ fol. lactucae, solatri, viol. rosa. plantaginis ana M.s. bull. in s.q. aquae acetosae ad tertias deinde colentur colaturae ℞ ℥vj. syr ros ℥ij. Misce.	℞ flor cassiae rec. ℥v. el. de succo rosarū ʒiij diss. in decocto comm fl. et fr. cord. in quo bull. fol. solatri, lactucae, acetosae ana M.s. q.s. m f. potus	℞ fl. cassiae ℥j rhabarba. opt. ʒj cum saccharo f. bolus.

LEM

N T CORROBORANT.

Pilulae	Electuariū	Confectio	Trochisci
℞ pill. aureari. Rosol. ʒi sine qui bus ℈i cum syrupo vel aqua vio larū fiant pill. num vij. ℞ pil. assucret. Arabica ana ʒß. cum syrupo viola. f. pill. num. IX deau rentur.	℞ sacch. viol. ros. ana ʒß cum syrupo de papau. fiat electuariū	℞ spec. diapapauer, diarrhod. abb ana ʒiß. Sacchari albissimi ℥iiß. in aqua violarū f. confectio. cuius ʒij sumantur pro vice	℞ sp. diarrhod abb. diapapa. albi. troch. de violis ana ʒß. sacch. albi ℥ij. fiat pul subtilis, cuius dosis ʒi cum aqua vi olata aut brodio aliquo. detur in aurora vel inter cibos
℞ pill. de agarico ʒi. cum syrupo violarū f. pill. nume ro vij	℞ sacch. rosat. tab. diape nidii sine speciebus ana ʒi cum syr. violarū q. s. f. elect. cui adde fol. auri purissimi num ii.	℞ spec. diatrag. diapapauer. ana ʒß. Sacchari albissimi in aq. violarum dissoluti q. s. f. confectio in rotulis.	℞ diatrag. frig. troch. de vio lis ana ʒß. zuccari albissimi ʒi. fiat pulvis subtilissimus. cuius ʒi cum aqua violarum detur in aurora.
℞ massae pill. de tab. ʒi cum succo acetosae f. pill. nu vij.	℞ cons. rosa. et viol. an. ℥ß. spec. diarrhod. abbat. ʒi cum syr. de pomis. f. electuar.	℞ spec. diatrionsantal. diar rhod. abb. ana ʒi. sacchari albiss. in aqua acetosae dissolu ti ℥iiß. f. confectio in rotulis	℞ sp. diatrionsant. diarrhod abb. ana ʒß. Sacchari albissi ʒi m. f. pul. subtilissimus
℞ pill. de hiera s. pill. de rha barb. ana ℈ij cum succo acetosae f. pill. num v.	℞ tab. diatrion santal. diar rhod. abb. sacchar. ros. an ℥ß troch. de spodio ℈i cum syr. viol. q. s. f. electu.	℞ sp. diarrhod abb. diatrion sant. troch. de spodio ana ℈ij sacchar. albiss. dissolut. in aq. mori vel acetosae q. s. f. con fectio in rotulis.	℞ troch. de spodio. troch. diarrho do. abb. ana ʒß, sacchari albiss. ʒiß f. pul. subtiliss.
℞ pill. de rhabarb. ℈iiij cū syr. de endivia f. pill. num vij quae deauratae matutino tempore 4 aut 5 horis ante pastū deglutiantur	℞ tab. diatrion santal. diarrhod abb. cons. cichorii ana ℥ß. troch. de berberis ℈i cum syr. de endivia q. s. f. electuar.	℞ spec. diatrion santal. diar rhod. abb. troch. de berberis ana ʒß. Sacchari albissimi dissol. in aq. agrimoniae ℥iiß f. confectio.	℞ troch. de sandalis. sem. por tulacae, agrimoniae ana ʒß. sacchari albiss ℥ij f. pulvis sub tilissimus
℞ pill. de fumoterre, de lap. lazuli ana ʒß cum syr de fumaria f. pill. num v.	℞ sp. diarrhod abbat. diatri on santalon ana ʒi cum syr de pom. f. elect.	℞ spec. diatrionsantal diarrho don abb. troch. de spodio ana ʒß, Sacchari albiss. ℥iij in aq. endiviae q. s. f. confectio in rotulis.	℞ scolopend. sem. portulacae ana ʒß. troch. de spodio ℈i Sacch. albiss. ℥ij f. pulvis subtilissimus
℞ pill. aureari, de hermo dactyl. an ʒß cum syru viol. f. pill. num v.	℞ cons. viola. flo. malus ana ʒi troch. de spodio, de alkekengi ana ʒß. cum syrupo viol. f. elect.	℞ troch. de alkakengi, de spodio. sp. diatrion santal ana ʒß. Sacchari albissimi in aqua gram. dissoluti q. s. f. confe ctio in rotulis.	℞ troch. alkakengi. sem. portu lacae. plantag. ana ʒß. Saccha ri albiss. ℥ij. f. pulvis subtilissi mus.
℞ pill. de hiera simpl. aga rici trochis. ana ℈ij cum syr. vel aqua matricariae f. pill num vij	℞ cons. viol. borrag. buglossae ana ℥ß. troch. de santalis ʒi cum syrupo de nymphea f. ele ctuariū	℞ troch. de alkakengi, de spo dio. spec. diarrhod abbatis ana ʒß Sacchari albissimi in aq. artemisiae dissoluti f. confectio in rotulis.	℞ capill. veneris sem. arthime siae portulacae ana ʒß sac chari albiss. ℥ij. f. pul. subtilissimus.
℞ pill. aurearū de hermo- dactyl. ana ʒß cum syr. ros f. pill. num. v.	℞ quatuor cons. cord. ana ℥ß. troch. de spodio ʒi cū syrup. de acetosa et mira citoniorū f. electuariū	℞ trochiscorū de carabe, de santalis ana ℈ij sacch. dissoluti in aq. acetosae ℥iß f. conf. in rotulis.	℞ troch. de carabe. sem. plantag. ana ℈ij Sacchari albissimi ℥ij f. pulvis subtilissimus.

multa hic electuaria sunt quæ non sunt in usu. Descriptiones tamen Mont vitandæ et æquepollentia substituantur.

PITVI

	DIGE	RVNT	PVR	GA
	Syrupus	Decoctum	Potio	Bolus
Capite	℞ syr. de betonica, mel ros. colati. syr. de stæchade ana ℥ſ. aq. ros. arthetic. betonicæ, salviæ ana ℥j. M.	℞ betonicæ, salviæ, stæchad. cala menth. ana M ſ. rad. acori ʒij bulliant in s. q. aquæ ad tertias postea de colatura ℞ ℥v syru. bethonicæ ℥ſ. Misce	℞ elect. lenitivi ʒvj. de dactyl ℥ſ dissol. in aq. decoct flor et fruct q. s. fi. potio vel ℞ prædictæ decoct. ℥v. el. diase besten ʒvj. diaphœnicones ʒiij f. potio	℞ el. diasebesten. lenit. diaphœ nic. indi ana ʒijſ. fiat cum saccharo bolus.
Pectore	℞ syr. de hyssopo, de prassio ana ʒvj. aq capill. vener, un gulæ caballinæ hyssopi ana ℥j Misce	℞ capill. vener, hyssop. marrubii farfaræ ana M. ſ. passul. enucle atarũ ℥j. sebesten nu. x. bulliant in s. q. aquæ tussilaginis ad tert. cole tur colaturæ ℞ ℥vj syr. de hyssopo ℥ſ. Misce pro digestivo.	℞ cassiæ rec. ℥j agarici opt. ʒj el. de dactylis ʒjſ. ligetur agaricus in petia et bulliat in decocto pectora li, deinde colentur, et cum cola turæ ℥vj. dissol. ac permisceantur reliqua. f. potio.	℞ el. diasebest. ℥j agarici tro chiscati ʒjſ. cum saccharo fiat bolus.
Corde	℞ syr byzantini, de pomis ana ʒvj. aquæ borrag. me lissæ, buglossæ ana ℥j. Misce	℞ fol. melissæ, borrag. buglossi scabiosæ ana. M. j. quatuor. flor. cor dial. ana p. j bulliant ad tertias co lentur. colaturæ ℞ ℥v. syrup de pomis sab. ℥ſ Misce.	℞ cassiæ rec. extractæ ʒvj. el. ros. Mes. ʒiij. triphera persi cæ ʒj. dissol. in decoct. comm. flor. et fr. cord. q. s. fiat potio	℞ diasenæ lenit. ʒvj. el. de succo rosar. ʒiij tripher. persic ℈ij cum saccharo f. bolus
Ventriculo	℞ syr. de absynthio, rhodo melitis, oxymelitis s. ana ℥ſ. aq. absynthii, melissæ, fœniculi ana ℥j. Misce	℞ fœniculi, menthæ, chamemeli absynthii ana m. j. bull. in s. q. aq. absynthii ad tertias, deinde co lentur, colaturæ ℞ ℥v. oxymel. s. syr. de absynth. de mentha ana ℥ſ. Misce	℞ diaphœnico. ℥ſ. diacathol. ʒv. dissol. in decoct. com. inqua bullie rint fol. arthimesiæ menthæ ana M. ſ. q. s. fiat potio.	℞ el. diaphœnici, hieræ s. gal. ana ʒij. el lenitivi ℥ſ. fiat bolus cum saccharo
Hepate	℞ syr. de eupatorio, de ci chorio de absynthio ana ℥ſ aq. agrimoniæ, cuscutæ, ab synthii ana ℥j. Misce.	℞ agrimon. absynth. cuscutæ, ci coreæ ana M. ſ. bul. in s. q. aq cicorei ad tert. colentur et cola turæ ℞ ℥v. syr. de eupatorio de absinth. de cichor. ana ℥ſ. Misce.	℞ el. diaphœnici ʒiij. diacath. ʒvj. indi ʒj. dissol in decocto com. flor. et fruc. cord. q. s. fiat potio.	℞ el. diacatholici ʒvj. de dactilis, indi ana ʒjſ. M. cum saccharo fiat bolus.
Splene	℞ syr. de thymo, de cala mento, oxymel. scylliti ana ℥ſ. aq. scolopendr. lupulo. buglossæ ana ℥j. Misce	℞ scolopendr, calamenth, buglossi lupulor. fœniculi, cuscutæ ana M. ſ. bull. in s. q. aqu. scolopen. ad tertias deinde colentur, colaturæ ℞ ℥v. oxymell. scyllitici, syrupi de eupatorio, de thymo ana ℥ſ. Misce	℞ el. indi. diaphœni. ana ʒij. dia senæ ʒvj. dissol. in decoct. com flo. et fruc. cord in qua bull. fol. senæ. scolop. ana ʒij. q. s. fiat potio.	℞ conf Hamech, el. indi. ana ʒij. diasenæ ʒvj. Misce cum saccharo fiat bolus
Renibus	℞ syr. de duab. radicib. sine aceto, oxymel. s. ana ℥j aq saxifragiæ, fragariæ, ra phani ana ℥j. Misce	℞ rad. asparagi, raphani, saxifra giæ, fœniculi, apii ana p. j. vel ℥j. sem. ameos, asparag. carui, a na ʒij. bull in suff. q. aq. saxifra giæ ad tertias deinde colentur. col. ℞ ℥vj. syr. de duab. rad. mel. ros. oxymel. s. ana ℥ſ. Misce.	℞ flor. cassiæ recen ʒvj. elec. indi. Benedictæ laxativæ ana ʒij dissol. in decoct. com. fl. et fruct. cordial. in qua bull. fol. malvæ saxifragiæ ana M. j. q. s. fiat potio.	℞ el. indi, hieræ picræ s. bene dictæ laxativæ, ana ʒjſ. flor. cassiæ ʒvj. cum saccharo fiat bolus.
Utero	℞ syr. de matricaria, de ar themisia, oxymel. s. ana ℥ſ aq. arthimesiæ, matricariæ, ne petæ (vel calamenth) ana ℥j. Misce.	℞ arthimesiæ, matricariæ, rubiæ tinct. sabinæ ana M. ſ. rad. cype ri ʒj. bul. in s. q. aq arthimesiæ ad q. s. tertiæ partis deinde colentur. Cola turæ ℞ ℥v. syr. de matricaria, o xymel. s. rhodomel. ana ℥ſ. M.	℞ Benedic. laxativæ. el. indi. dia phœnic. ana ʒj. diacathol. ʒvj. dissolu. in decoct. com. in qua bullie sebenanti, rubeæ tinct. arthime siæ ana M. ſ. q. s. fiat potio.	℞ benedictæ laxativæ. el. indi hieræ picræ ana ʒjſ. diacatho lici ℥ſ. cum saccharo f. bolus
Iuncturis	℞ syr. de iua, de stæchade mel. ros. ana ℥ſ. aq. salviæ betonicæ, iuæ ana ℥j. Misce	℞ fol. salviæ, iuæ arthetica, beton. stæchados arab. paralyseos an. M ſ fol sambuci p. j. bul in s. q. aquæ de iua ad tertias, colentur, colatu ræ ℞ ℥v. oxymel. comp. syr. de stæchade, betonicæ ana ℥ſ. Misce detur.	℞ el. hermodactyl. ℥ſ. diacatho lici ʒv. dissol. in decoct. com fl. et fr. cord. in qua bullierint fol. iberidis M. j. vel in vino cy doniorum q. s. fiat potio.	℞ benedict. laxativæ. el. her modactyl. ana ʒij. diacathol ʒvj. fiat cum saccharo bolus

TAM

NT	CORROBORANT		
Pillulæ	Electuarium	Confectio	Trochiſcus
℞ pill cochiarū Alman ʒ j ſ. cum aqua betonicæ. fiant pill num. ix. Vel ℞ maſſæ pill de agarico ℈ iiij cum mell. roſ. f. pil. nu. vij.	℞ aromat. roſat. diamoſchi dulc. in tabul. ana ℥ j. cum rhodomel. f. elect.	℞ ſpec. diambræ, dianthos ana ʒ ſ. ſaccbari diſſoluti in aq. betonicæ q. s. fiant rotulæ.	℞ troch. de ligno aloës, de aniſis ana ʒ j. f. puluis ſubtiliſſ. cuius ʒ j. cum aq. betonicæ vel ᴉɐɐ deter in aurora.
℞ pill. de agarico Mes. ℈ iiij cum syr. de hyſſopo f. pill. n. vij	℞ diacalamenti. diapenid. tabul. ana ℥ j. cum syrupo de hyſſopo f. electuar.	℞ ſpec. diaireos diapraſſiu ana ʒ j ſaccbari alb. diſſol in aqua hyſſopi ℥ ij ſ. f. rotulæ.	℞ troch dianiſu ʒ ij. f. puluis ſubtiliſſimus cuius ʒ j detur cum aq. praſſii, vel hyſſopi. in aurora.
℞ pill. de lap. lazuli ʒ j. cum syrupo de pomis fiant pil. n. vij	℞ quatuor conſ. cord ana ℥ ſ. ſpec. cordial. pro cibo ʒ ij cum syrupo de pomis f. elect.	℞ ſpeci. diamoſchu dul. diambræ, diarrhod. abb. ana ʒ ſ ſacchar. albiſſimi diſſol. in aq buglossi q. s. fiat confectio in rotulis.	℞ troch. diarrhod. abb. galliæ moſch. ana ʒ j. fiat puluis ſubtiliſſimus, cuius ʒ j detur cum aqua acetoſæ.
℞ pill. de hiera, ſine quibus eſſe nolo ana ℈ ij cum syrupo de menta fiant p. n. vij	℞ tab. arom roſ. gab. diacymini, diamoſchi dulcis ana ℥ ſ. cum mica citonioru arom f. electuarium	℞ troch. de ligno aloës. ſpec diatrion pipereon, diagalangæ ana ʒ ſ ſacch. in aq. roſar. (vel abſynthii) diſſoluti q. s. fiant rotulæ.	℞ ſpec diarrhod. abb. troch. de abſynthio, de ligno aloes ana ʒ ſ. M. f. puluis. Detur illi ʒ j cum aq. abſynthii, vel brodio aliquo in aurora.
℞ pil. de eupator. de rhab. ana ℈ ij. cum syr. de cichor. fiant pil. n. v.	℞ tab. diagalangæ, diacalamenti, dianiſi ana ℥ ſ. cum syrup. de andivia f. electuar.	℞ ſpec. diagalangæ, diacoſti, roſatæ nouellæ ana ʒ ſ. ſaccbari diſſoluti in aq. calamenti q. s. fiat confectio in rotulis.	℞ ſem aniſi, fœniculi, carui ameos, ana ʒ ſ. cinamo. ʒ j. ſacchari albi ℥ ſ. f. puluis ſubtiliſſimus. cuius ʒ j cum aq agrimoniæ detur in aurora, vel etiam inter cibos.
℞ pil. de ſcolopend. de lap lazuli. ana ℈ ij. cum syr. de epithymo fiant pil. n. v	℞ tab. diacalamenti diacoſti, diabugloss, diaborraginati ana ℥ ſ cum syrupo de pomis. f. electarium	℞ troch. de capparibus. de agno caſto, ſpec. diacoſti ana ʒ ſ. ſaccbar. diſſoluti in aq. ſcolopendr. q. s. f. rotulæ.	℞ ſpec. diacalamenti, diacymini. troch de capparibus ana ʒ ſ. ſacch. albiſſimi ℥ j. f. puluis cuius ʒ j cum aq. ſcolopendr. detur in aurora, vel alias inter cibos.
℞ pilul. de benedicta, de hiera ſ. ana ℈ ij, cum oxymel ſ. fiant pill. num v. deaurentur.	℞ elect. diacalamenti. conſ flor. maluæ ana ℥ ſ, cum syr. viol. f. electarium.	℞ ſpec. diacalamenti. ſem. dauci, petroſelini, ſcolopend. an. ʒ ſ cum aq. ſcolopend. et ſ. q. ſaccbari. f. rotulæ.	℞ ſchœnanthi, cubebar. ſem. urticæ petroſelini. milii ſolis. ſaxifragiæ ana ʒ ſ. ſacch. ℥ j ſ. fiat puluis ſubtiliſſimus cuius ʒ j cum aqua ſaxifragiæ in aurora detur et in cibis.
℞ pill de benedicta, de hiera picra ſ. ana ℈ ij. cum syr de matricaria, formentur pilul. num. v.	℞ conf diambræ, el. ducis tab. ana ℥ j cum syrupo matricariæ q. s. f. electa rium	℞ ſpecier diarrhod abbat. diacalamenti, diambræ ana ʒ ſ. ſacch. albi ℥ ij ſ. cum aqua matricariæ. f. confectio in rotulis	℞ cinamomi, ſchœnanti, calami aromat. ana ʒ ſ. ſpec. diambræ ʒ j. ſaccbari albiſſimi ℥ j ſ f. puluis ſubtiliſſimus. cuius ʒ j in aq. matricariæ detur mane ieiuno ventriculo, et cum cibis.
℞ pil de hermodact. ℈ iiij cum syr. de ſtœchade f. pil. num. v. deaurentur.	℞ conſ. roſ. flo. ſtœchad. anthos ana ℥ ſ. cum mica cidoniorum f. mixtura in ſtar electuarii.	℞ ſp. arom. roſat. cort. et radic. cappar. ᴠɴɪɪb. aſari ana ʒ ſ. ſaccbari albiſſimi in aqua ᴉɐɐ diſſoluti q. s. f. rotulæ.	℞ rad. capparorū. ſem. hyperico. fol aſari. ſpec. arom. roſati ana ʒ ſ. ſacch. albiſſimi ℥ j ſ. f. puluis cuius ʒ j detur in aqua ᴉɐɐ vel vino auſtero, vel brodio, in aurora.

omnia ad libras ass non exprimatur

✝ rad pondere ass muntur.

MELancholiam

	DIGE	RUNT	PU	R G	A…
	Syrupus	Decoctum	Potio	Bolus	Pil…
Capite	℞ syr de epithymo, de betho. oxymel. scyllitici ana ℥ß. aq epithymi, bethonicæ, fl. sambuci ana ʒj. Misce	℞ herb. bethonicæ, epithymi, lupul. scolopen an. M.ß. flor. genistæ, sambuci ana M.j. bulliant in s.q. aq. lupul. ad. con. 3am par. dein col. col. ℞ ℥v. syr. de betho. de pomis de epithy. an. ℥ß. Misce	℞ conf. hamech ʒiij. diasen len[itivi] ℥vj hyeræ logad. ʒj. dissol. in decoct. com. flo. et fr. in qua bullierint fl. bethonicæ epithymi sene ana ʒij q.s. f. potio.	℞ el. diasenæ ʒvj conf. Hamech ʒiij. cum saccha. f. bolus	℞ pil… cum syr… pil… ℞ pill de… ana ʒij…
Pectore	℞ syr. de thymo, de pomis, de eupatorio, de epithymo ana ℥iij. aq capill. vene. scabios. scolopendr. bethonicæ ana ℥vj M.	℞ thymi epithy. scolop. borrag. capil. ven. a. M.ß. bull. in s.q. a. de thymo. Col. ℞ ℥v. syr. de thymo, de epithy. oxymel scyllitici ana ℥ß Misce	℞ conf. hamech ℥ß diasen ʒvj dissol. in decoct. pectorali vel comm. fl. et fr. cord. q.s. fiat potio	℞ diase. lenitivi ʒvj an[tidot.] fiet. Hamech ℥ß. f. cum saccharo bolus.	℞ pill… rum ar… p. de…
Corde	℞ syr de cortic. citri, de pomis ana ʒvj. aq. buglossi, borraginis, melissæ ana ʒj Misce	℞ corti citri. rad. borrag. buglossi ana ʒiij melissæ, tormentillæ, bugloss. an. M.ß. bu[ll.] in s.q. a. bugloss ad 3 Col. ℞ ℥v. syr. de pom. de cort. citri ana ʒvj. Misce.	℞ diacath. ʒvj. conf. Hamech ʒiij. Helleb. nig. ℥ß dissol. in decoct. comm. fl. et fr. cord. q.s. fiat potio.	℞ diasenæ lenitivi ʒvj el. indi. ℥ß. f. cum saccharo bolus	℞ pill… de epith… cum syr… f. pill…
Ventriculo	℞ syr de absynthio, de thymo, de epithymo. an. ℥ß aq. lupul. scolopendr. buglossi ana ʒj. Misce	℞ fumiterræ, scolop. absynthii lupul. borrag. ana M.ß. bull. in s.q. a. absynthii ad 3 Col. ℞ ℥v syr de absynthio, thymo epithy ana ℥ß. Misce.	℞ diacathol. sol. melanag. Mes. conf. Hamech, hieræ logadii an ʒiß diasen. lenitivi ʒv dissol. in decoct. com. flor. et fruc. cord. q.s. fiat potio.	℞ diacath. ʒvj confect. Hamech ℥ß. fiat cum saccharo bolus.	℞ pill… terræ… ana ℥ß… donio…
Hepate	℞ syr. de lupulis, de fumoterræ, de thymo ana ℥ß aq. polypod. scolopend. melissæ ana ʒj misce	℞ thymi, epithymi, fumiterræ polypod quercin. scolop. an M.ß. b. i. s.q. a. lup. ad 3 Col. ℞ ℥v syr de pomis, epithymo, fumiterræ ana ℥ß. Misce.	℞ diasenæ lenitivi ʒvj diaph[œ]nici, indi, ana ʒj. conf hamech ʒij dissol. in decoct. com. fl. et fr. fiat potus.	℞ diacath. ʒvj conf. Hamech ʒij. diasenæ ʒiß cum saccharo f. bolus.	℞ pil… de fumo… h. ana… ℥ß cum… no fiant…
Splene	℞ syr. de epithymo de scolopendria, de fumoterræ ana ℥ß aq. fumiterræ epithymi. scolopendriæ ana ʒj misce.	℞ scolop. epithy. ~~thymi~~ borrag. an. M.ß quat. flor. cordial. ʒj b. in s.q. a. scolop. ad 3 Col. ℞ ℥v oxymell. scyllitici, syr. de epithymo ana ʒvj. Misce	℞ diasenæ ʒvj conf. Hamech ʒiij. dissol. in decoct. com. in qua bulliar. fol. sennæ polypodii scolop. ana ʒij q.s. f. potus.	℞ diasenæ ʒvj de dactylis Hamech, ana ʒij cum saccharo. f. bolus.	℞ pill… de fumo… cum aq… pilulæ…
Renibus	℞ syr. de duabus radicibus oxymel. simpl. ana ʒvj. aq. saxifrag. petroselini malvæ ana ʒj. Misce	℞ saxifrag. mal. petrosel. parietar, arthemis. an M.ß. sem. anisi ameos, carui ana ʒij b. i. s.q. a. petroselini ad 3 Col ℞ ℥v. syr de duab. radic. de quinq. radicibus oxymel. simpl. ana ℥ß. Misce.	℞ benedictæ laxativæ diasenæ ana ℥ß iustini ʒij, dissol. in decoct. comm. in qua bull. rad. graminis malvæ ana M.ß q.s. f. potus. ✝	℞ el. diasebesten ʒvj Benedictæ lax. ʒij. iustini ʒiß cum saccharo f. bolus.	℞ pill… vel Her… cum syr… fiant p…
Utero	℞ syr. de arthemisia, de mentha, de epithymo an. ℥ß. aq. scolopendr. arthemisiæ, menthæ ana ʒj. Misce.	℞ arthemisiæ, meliss. menth. scolop. epithymi, rubiæ tinct. ana M.ß. bul. in a. arthemisiæ ad 3 Col. ℞ ℥v syr. de epithymo, de matricaria, de arthemisia an ℥ß. Misce.	℞ diacatholici ʒvj. conf. Hamech ʒiij. dissol. in decoct. com. in qua bullierint matricariæ, arthemisiæ ana M.ß. q.s. f. potio.	℞ diacath. ℥ß diasenæ Hamech ana ʒiij cum saccharo f. bolus	℞ pil. … lup. … ʒj cum… ne fia…
Intestinis	℞ syr. de pomis, de fumiterræ, de thymo ana ℥ß aq. fumariæ. fl. sambuci ana ʒiß. Misce	℞ fumiterræ, lupul. borrag. thymi, eupatorii an. M.ß. bull. in aq. epithymi ad ℥v quibus add. syrupi de pomis, de epithymo, oxymel. simp. ana ℥ß. Misce.	℞ el. diasenæ lenitivi ℥v diacathol. sol. conf. Hamech an. ʒij dissol. in decoct. comm. fl. et fr. in qua bullier. flo. genistæ sambuci ana parum. f. potio	℞ el. diasenæ ʒvj. hermodactylorum, Benedictæ laxativæ ana ʒij. cum saccharo f. bolus.	℞ pill… fethidarum… cum sy… no f. p…

ANT	CORRO	BORA	NT.
Pillulæ	Electuarium	Confectio	Trochiscus.
℞ pil. de hermodact. ℈iiij cum syr. de stœchade fiant pil. n. v. ℞ pill. de lap. lazuli, indarum ana ℈ij cum aq. beton. f. p. n. v.	℞ cons. flor. stœchad. anthos ana ʒß cu[m] mica cydon. f. elect. Vel ℞ tab. diamoschi dulcis, diambr., dianthos ana ʒj cum syrupo de pomis f. electuar. cui adde fol. auri pur. n. ij	℞ spec. diarrhod. abb., diamosch. dulc. diambræ ana ʒß sacchar. alb. in aq. sal. dissoluti q. s. f. conf. in rotulis.	℞ gr. pæoniæ lig. aloes, cubebarum, nucis mosch., saturegiæ, serpilli, ana ʒß sp. diamoschi dul. ʒj sacchar. albiss. ʒij f. pulvis subtiliss. detur ʒj in aur. et inter cibos
℞ pill. de lap. lazuli, indarum ana ℈ij. cum syrupo de pomis f. p. n. v.	℞ troch. de pino, tab. diacalaminth., diapenid. ana ʒj cum syrupo de hyssopo f. electuarium	℞ rad. iridos, lig. aloes ana ʒj capill. vener. hyssop. betton. melissæ ana ℈j sacch. dissol. in aq. capillo. ven. q. s. fiant rotulæ	℞ sem. urticæ, hyssop. siccæ, ireos ana ʒß sacchar. albiss. ʒjß f. pul. subtiliss.
℞ pill. de fumoterræ, de epithymo ana ℈ij cum syrupo de pomis f. pill. no v. deanventur.	℞ tab. diamarg. frigid. diaborrag. el. laetificantis ana ʒß cum syrupo de pomis f. electuarium.	℞ spec. diamarg. frig. pleris archont. dianthos ana ʒß sacchari albiss. in aq. melissæ dissoluti q. s. f. confect. in rotulis.	℞ specier. cordial., diacinnamomi, diamosch. dulcis, dianth. ana ʒß sacchar. albiss. ʒij f. pul. subtiliss.
℞ pill. de hiera, de fumoterræ [struck] indarum ana ʒß cum mica cidoniorum f. pil. no. IX	℞ aromat. rosati, diagalangæ, diamosch. dulc. in tab. ana ʒß cum mica cydoniorum f. electuarium.	℞ spec. arom. rosat. diacalaminth., diamoschi dulc. ana ʒß, sacchari albi in aqua absynth. dissol. f. conf. in rotulis	℞ troch. de absynthio, de ligno aloes, spec. diamoschi dulcis ana ʒß sach. albi ʒjß f. pul. subtilissimus.
℞ pil. de lapide armeno, de fumoterræ, de lap. lazuli ana ℈j hellebori nigr. ʒß cum syrupo de epithymo fiant pilulæ no vij	℞ tab. diacosti, diacyminі, diagalangæ ana ʒß conf. buglossæ ʒjß. M. cum syrupo de pomis f. electuarium	℞ sem. anisi, carui, ameos, sp. galangæ ana ʒß sacch. albi q. s. f. rotulæ	℞ troch. de absynthio, de eupatorio, de aniso ana ʒß sacchar. alb. ʒij. fiat pulvis subtilissimus
℞ pill. de lap. lazuli de fumoterræ, ana ℈ij cum aqua fumariæ fiant pilulæ no vij	℞ quat. cons. cordi. tab. diambræ, diamosch. dulcis ana ʒij cum syr. de scolopendria f. electuarium.	℞ spec. diamarg. frig. diambræ, diamosch. dulcis ana ʒß cum saccha. albo q. s. in aq. scolopend. f. rotulæ.	℞ spec. diatrion santalon, diacalaminth. troch. de cappar. ana ʒß sacchar. albiss. ʒjß f. pulvis subtilissimus.
℞ pill. de benedicta, hiera vel Hermetis ana ℈ij cum syr. de betonica fiant pill. no vij.	℞ tab. elec. ducis. lithontribon, diacalaminthæ ana ʒß cons. flor. mal. vel ʒjß cum syr. de betonica f. elect.	℞ scolopendriæ, scolop. sp. diacalaminthæ, lithontribon ana ʒß sacchari albi in aqua maluæ dissoluti f. rotulæ.	℞ sem. petroselini, urticæ, cubebarum. melissæ, flo. genistæ ana ℈j cum sacchar. albi ʒij fiat pulvis subtilissimus
℞ pil. de Benedicta, de lap. lazuli, indarum ana ℈j cum aq. Matricariæ fiant pil. no v	℞ elec. ducis, diambræ, diacalaminthæ in tab. ana ʒß. cum syr. de pomis f. elect.	℞ spec. elect. Ducis, diambræ, diacalaminth. ana ʒß cum sacchare in aq. matricariæ f. rotulæ.	℞ nucis moschat., scolopendri, cinamomi ana ʒß croci, artemisiæ, pulegii ana ℈ß sacchari albi ʒij f. pulvis subtilissimus
℞ pill. de hermodactylis, foetidarum ana ℈ij cum syrupo de epithymo f. pill. no vij	℞ cons. flor. sambuci, stœchados, rosar. ana ʒvj cum mica cydoniorum q. s. f. electuarium.	℞ origani, cort. citri. cap. par. zinzib. calaminthi, asari ana ℈j pulverizen. ita subtiliss. et cum sacch. albi ʒij in aq. betton. q. s. dissoluti fiat confect. in rotul.	℞ acori, calaminti, asari ana ʒj spec. aromat. rosati ʒß cum sacchar. albi ʒij fiat pulvis subtilissimus.

Frigidioresne temperamento an calidiores viris sint fœminæ.

Ex Plutarch. Symposiacon III Quæstio quarta.

Hæc cum dixisset Sylla, Apollonides qui ordinibus militaribus præfuerat accipere se dixit de senibus prolatam rationem. de mulieribus autem videri sibi prætermissam earum frigiditatem, quæ calidissimum restinguat vinum, vimque eius et fervorem opprimat. Cum hoc quoque videretur dictum probabiliter Athryilatus Thasius medicus moram quandam iniecit, esse quosdam inquiens qui fœminas non frigidas sed viris calidiores censeant: alios quibus vinum non calidum sed frigidum videatur. Quod cum miraretur Florus: de vino inquit Athryilatus rem explicandam huic relinquo me demonstrans, nam paucis ante diebus hac de re fueramus inter nos collocuti. Feminarum autem caliditatem existimant primum glabritie demonstrari, consumpto a calore excremento quod abundans alioqui in pilos vertitur. Deinde sanguinis multitudine, qui cum fons caloris in corpore videatur esse, tam copiosus est fœminis ut eas inflammet atque incendat nisi multæ eis et celeres accidant purgationes. Tertium argumentum ab eo ducitur, quod in sepulturis fit ac calidiora feminarum quam marium corpora arguit. Traditum enim est Vespillones cadavera urenda ita componere ut decem virilibus apponerent unum muliebre unaque incendere, quod muliebre corpus quidpiam tædæ simile atque pingue habeat, efficiatque eo ut reliqua etiam facilius ardeant. Porro si id calidius est quod ad gignendum est proclivius: cum virgines prius quam pueri ad rem veneream incitentur, ne hoc quidem leve est argumentum muliebris caliditatis. Maius etiam hoc et ad persuadendum aptius quod gelu et hyemem mulieres facilius perferunt, plerique enim minus algent quam viri, omninoque paucas vestes desiderant. Ego autem inquit Florus his ipsis ratiocinationibus everti istam iudico opinionem. Primum enim quod frigus magis tolerant eò fit quia sæpenumero simile a simili minus afficitur. Deinde non semen genitale prius in

mulieribus nascitur: sunt enim frigidiores, sed alimentum duntaxat et materiam quod maris subiiciatur semini. tum longe citius desinunt parere mulieres, quam gignere viri. Quod vruntur cadauera mulierum promptius ob pinguedinem fit, quod corporis pars est frigidior. atque iuuenes et qui corpora exerceant, minime pinguescunt. Illa autem menstrua purgatio, non est copiosi sed vitiosi et corrupti sanguinis, qui concoqui cum non possit, et excrementum sit, locum in corpore non inueniens ubi subsistat, ob imbecillitatem excidit plane languidus et conturbatus caloris defectu. quin et horror ac rigor plerumque purgationem patientibus accidens, satis ostendit frigidum esse et inconcoctum id quod agitatur et secedit e corpore. Qui vero glabrities calorem potius quam frigus causam habere dicatur? cum videamus calidissimas corporis partes maxime pilis obseri. omnia enim ista vi caloris in superficiem expelluntur, ab eo vellicatam et apertam. Leuitas autem a densitate est quam frigus efficit. Densiora autem mulierum esse quam virorum corpora, mi Luce, discere possis ex iis qui concumbunt cum mulieribus vnguento aut oleo delibutis. opplentur enim vnguento inter concumbendum, etiamsi mulieres non contrectent neque attingant, corpore id ob calorem et raritatem attrahente. Verum enimuero de mulierum natura aiebat, in vtramque partem satis fortiter est disputatum.

Plinius lib 36. cap. 9.

Is obeliscus quem Diuus Augustus in circo magno statuit excisus est a rege Semnesertaeo quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit; 125 pedum altitudine et dodrantis praeter basim eiusdem lapidis. is vero qui est in campo Martio nouem pedibus minor a Sesothide. Inscripti ambo:
Rerum naturae interpretationem Aegyptiorum opera philosophiae continent.
Haec ibi Plinius.

Alciati Iurisconsulti epitaphium. Virtute vixit / Memoria vivit / Gloria vivet

Stephani Pansini Iurisconsulti celeberrimi { Corpus humo tegitur / Fama per ora volat / Spiritus astra tenet

Romae in Carthusianorum ecclesia.

Neq; calceus podagra, neq; annulus preciosus reduuia, neq; diadema dolore capitis liberat. Plut. de tranquillitate.

Reduuia aliis reduuia morbus est quum cutis extra vngues se soluit, Graece παρωνυχία. Reduuire est soluere Plin. lib 29. Lana succida reduuias sanat ex aqua frigida. Placidus Grammaticus accipit reduuias pro serpentum exuuiis

Venti per angustias occulte spirantes molestiores sunt apertis Plutarchus de Herodoti malignitate.

Quoties res hominum cum animo meo reputo, tacite incusare fatum soleo cuius maligna perpetuaq; in omnibus rebus lex est, vti ad summum perducta stare loco nesciant finisq; omnium appetat, vbi incrementa consumpta sunt P. Cunaeus in Satyra Menippea Dandi venales.
Confer aphorismum iij primae sectionis.

Quid me vrges? Bibe adhuc bibe! C. EO SOBRIVS ANNIS
Qui largè viuet, parcius iste bibet.
Vis me ebrium esse bibendo? C. EO SOBRIVS ANNIS
Non extinguenda at vita riganda scyphis.
Heus bibe: iam bibi: Adhuc bibe C. EO SOBRIVS ANNIS
Ebrietas multos sustulit ante diem.
Hem bibe adhuc bibe; nolo. C. EO SOBRIVS ANNIS.
Vis tu homo, quod brutus bos asinusq; fugit.
Hospes es, atq; ideo bibe: C. EO SOBRIVS ANNIS
Non licet hospitibus certa aconita dare.
Val Abiuro aeternum hac lege tuum hospitium
Val Flagro tibi esse hospes, sospes et esse mihi.

iakoby hei pothnat. mit mugo sia nagiopo.

Dissipatio assidue fit tenuius substantiae quam quae reparare possunt proportionem vitalis caloris decuntur. Quod auri non facit.
Vide in Hollan. 486. Et Coacas

Ventorum aiebat Aristo molestissimi sunt ii qui amictum nobis retegunt. Plutarch de Curiositate

Sicut cucurbitulae pessimum a carne humorem educunt sic aures curiosorum pessimos sermones ad se trahunt. Ibid.

Videatur pulcherrimus Plutarchi commentariolus super Philippidis Comici dictum. Cum et Lysimachus rex quodam tempore dixisset: Quanam rerum mearum te impertiam? respondit Philippides. Modo ne arcano ullo. et caetera quae sequuntur pulcherrima.

Diogenes cum videret Dioxippum Olympico certamine victorem curru inuehentem a muliercula formosa quae pompam spectabat oculos non posse auellere, sed reiecto retro vultu eam intueri: Videte inquit athletam cui puella ceruicem intorquet. Ibidem.

Amico aliquo dicente Habeo aliquid noui quod tibi dicam, responde as Malim vtile aliquid et conducibile. Ibidem

---

‡ Talia non meruit supplicia sospitium
Num ex ~~deus~~ ~~unus~~ vitiis Divos wy feri sospitibus?

De Deo plus aut minus ~~tantum~~ sciunt gbghtubf, quam ~~quantum~~ mxuifsbok et dbmxhoktubf tantum hi, quantum illi nesciunt; infinita enim restant his et illis cognoscenda. tatatum hi, quantum illi nesciunt; infinita enim restant his et illis cognoscenda quae variament tamen stag hic non valet Med: si ab aequalibus aequalia demantur quae remanent sunt aequalia.

Numeri nullum ius et imperiū est in naturā corporis. Est tamen
magnum imperium eius qui creavit omnia in numero pondere, et mensura
Vita subsistit in vitali principio partium solidarum quod est ἀρχὴ ζωτική
unde ipsa vivacitas; et in insito nectare cuius perennitas est
a corde. Sustentatur autem a diæta et spiritu. Ergo
per Dei clementiā vitæ hominum custos est et conservatrix natu
ra quæ sustentatur atque reficitur spiritu et diæta. Ac certe vita ho
minum fato concedit primum τῇ φύσει i. natura τὸ διακρίνε-
σθαι i. effluxus perennitate, et consumptione humidi primigenii: mox
τῇ ἀνάγκῃ i. necessitate cui suppetit spiritus et diæta τὸ συμμί-
γνυσθαι id est commixtione cibi ac spiritus omniumque quæ assumuntur
quæ tam convenienter naturæ non adiunguntur quam illa erant quæ contin
ter effluunt. Hinc semper aliquid naturæ decedit et semper aliquid ex
crementi accedit, unde morborum proventus et infirmitatis accessio.
Quæ duæ sunt causæ fatales interitus ut visum est præceptori (intellige
Hippocratem) cuius individua comes est ratio. Nam ea quæ extrinsecus
inferuntur et vim naturæ adferunt dicta φαῦλα ἢ φλαῦρα, cœli ad
versæ tempestates, καὶ πάντα τὰ βίαια; hæc sane non fato sed ca
su mortifera sunt ante diem. folio 438. L. D. editionis Parisin
sis anno 1621

Bis in anno venam secare, semel balneum in mense ingredi,
~~semel in septimana coire~~. convenientissimum. Mfxhoxt.

Accipe dum dolet, dum dedolebit dare nollet
Causidicus. Medicus ~~meretrix~~ rasorsi monachusque ~~atque~~ Meretrix
~~Se operam suam gratis locare nolunt~~.
Quatuor hi dant nil gratis munera cessent

Quæ facile sciuntur non sunt vera. quæ speciem aliquam veri similitudinis et probabilitatis habent magno labore magno temporis dispendio inveniuntur.

Nobilior est promotio atque perfectio seminis ad animal, quam parvis ad sanguinem. 44°

Fœminarum uterus omnium quæ in alvo continentur nobilissimus et non sine causa ipsum divinus Plato ζῶον ἐπιθυμητικὸν nominasse videatur: Tum uteri concupiscentia maius bonorum affectat quam hepatis. Ipsum vero ἔργον uteri, admirabile est quantum hepatis ἔργον dignitate præcedat. Est enim τὸ ἔργον hepatis tantum αἱματώσις, nutriendo: uteri autem τὸ ἔργον est γένεσις καὶ τελείωσις i. generatio atque perfectio animalis. Nam ipsa virtute uteri semen animatum promovetur atque perficitur ab eo quod erat ad id quod actu esse debebat. 44°.

Quid vero? nonne huc spectat divina illa vox præceptoris. Περὶ δὲ γυναικείης φύσεως καὶ νοσημάτων τάδε λέγω μάλιστα μὲν τὸ θεῖον ἐν τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἴτιον εἶναι, ἔπειτα αἱ φύσιες τῶν γυναικῶν. Numen in hominis magnam vim habet, inde naturæ mulierum. 44°

Affectu przeciwko komu nie bywała serdzio z pełnych które wypii, bo tatibyry znati. bo takiem sposobem ten by miał większy affect nie który więcy wypiia: A iesli tan swoieni zdrowiu z tym ust przypisała, cało ma być szczerego affektu przeciw sobie. Qui sibi nequam cui bonus?

Ioannes Lygeus medicus in libri de harmonia corporis humani prefatione. Damocratis certe de re medica libri carmine conscripti Galeno plurimum laudantur et summo habentur in precio, ut qui non solum memoria facile con tineri sed nec a suo perverti ordine possint. Est liber Mede Harmonia corporis humani editus Parisiis anno 1555

Caroli Wittesteyn seu a petra alba Placen tini Vera totius medicinae forma ad Serenissi mum Alexandrum Farnesium Placentiae et Parmae ducem ac Germaniae inferioris Proregem.
Antverpiae Ex officina Christophori Plantini Architypographi regii. 1588.
in 8°

Quod Philoxenus Poëta dixit eas carnes suavissimas esse quae carnes non sint, itemque pisces qui pisces non sint, de eo pronunciare sinemus istos, quos palato plus sapere quàm corde Cato aiebat. Plutarchus de audiendis poëtis.
Non tantum egregium est scire vincere, sed etiam posse vinci pulchrum est ubi victoria est damnosa, cum sit revera etiam Cadmea quaedam victoria. Plut de liber. educandis

Dicentibus iurgia, irato altero:
Qui non repugnat dictis est sapientior.

77

ODE

Ad Illuſtriſsimum, ac Reuerendiſs. Dom.

D. NICOLAVM PACIVM

Samogitiæ Epiſcopum

Cùm

Excellentiſs. Dominus

IOANNES BROSCIVS

Philoſophiæ Doctor

Publicus in Academia Cracou.

Matheſeos Profeſſor;

In celeberrimo Patauino

Gymnaſio

Ad ædem Cathedralem,

ritu ſolenni,

Doctor Medicinæ

renunciaretur:

Anno 1623
XI Augusti Hora 13.
promotus sum.

Mansi Patauii integris
quatuor annis, et
quatuor diebus. quinque
festiuitates S. Antonii
vidi. Veneram X Junii
anno 1620. discessi
XV Junii 1624. Veni
Cracouiam XIII Julii.
Sit laus Deo.

Estr. XXVIII 301

Cuncta habent ad se Magnates aurea: sunt
Ad se Magnates fercula cuncta habent.

à

M. LAVRENTIO SMIESCHOVVIC

TYLICIANO

nuper in Academia Crac. Eloquentiæ

Profeſſore;

In

Symbolum amicitiæ

&

argumentum obſeruantiæ

conſcripta.

Laudanum opiatum D. Francii

℞ extracti opii cum aceto destillato parati ℥ß
extracti specierum diamoschi ʒij
extracti croci ʒj
olei caryophyllorum destillati ℈ß
M. simul in massam.

Detur à ij ad v grana, ad conciliandum somnum, sedandos dolores, et coercendas fluxiones quascunque immodicas, praesertim vero tenues et calidas.

Longescunt per aestatem corpora at cum iis animi. Vide Mus. Pueri si aestate bene valent satis discunt. Pontanus tribuit Martiali. Vide lib ~~[illegible]~~ x epigram lxv.

28

Strophe I.

EPISCOPEA dignitate ac moribus,
Animoq; digno ſtirpe caſca Paciorum,
Digno Senatus LECHICI Patre almo,
Celebrande Præſul algidæ Samogitiæ:
Vitæ qui ſpatijs floridioribus
Ad Patriæ & Sancti excubias gregis
Decurſis, reliquam educas ſenectu-
tem , inter euectas animas ſophorum
Galenica Antenoris in Vrbe;
Hocq; agis HEROVM ac dium operæprecium
Des vt opem ingenijs, iſthæc foueaſq; benignus.

Laſka Boża: dobre zdrowie
Co trzeciego niech kto powie.

Antiſtrophe I.

O in theatrum gloriæ celſiſſimum
Et in triumphalē inferendi currū, amici-
ti iubare laudis, quæ mori vetabit
Illos, mori qui litteras bonas nolunt,
Vt ſolis radioſa atq; coruſca lam-
pas, lumine implet noctiuagas faces,
Mundi mira decora, cæli ocellos,
Sydera ; è queis poſtea rorat omnis

A Copia

Philosophi Chinenses quinque elementa numerant, nec de ea re dubitare aut disceptare fas est: metallum, lignum, ignem, aquam, terram. et aliud ex aliis nasci affirmant. Aerem quia non vident non agnoscunt. Ubi nos aerem, ibi vacuum esse volunt. Hunc ad modum doctis, valet ingenio: Mathematicis rebus impense delectatur. Horologiis [illegible] et percussionibus cymbali horas indicantibus spectandis voluptatem capit non vulgarem.

Copia cornu vitaq; mundi:
Sic cuiusq; Viri Principis optima laus
Munifico, ingeniorum, ſi accēdat lumine, ſtellas;

Fpodus I.

Quæ noctis horum temporum
Agant procul tenebras,
Et influant orbi Vniuerſo
Vita, vt opinio belluoſa
Obtorto collo exanimetur.
Hæc hæc munificentia,
Mæcenates Diuum ſimiles
Hic creat, & repoſtos
Lugubri rogo eripit;
Vociferantibus il-
lorum mnemata pulchra,
Per orbis oras,
Litteris canoris.

Stro-

Strophe II.

Ergo ex Ioanne Broſcio (qui non dierum tã eſt vetus, verùm laborũ , qui ſeniles
Notas inurunt, dente pertinaci,
Licet ante iuſtæ ætatis orbitam fixam)
Hos fructus referes inclyta gloria
Gentis Polonæ, Præſidium et decus
Noſtrum, Præſul Honore: cuius aula
Broſcij muſas aluit, deditq;
Illis ſecretum penetrale
Munificæq; manus præſtitit omne genus,
Vnde tuam expectant ſolamina certa ſenectam.

Antiſtrophe II.

Hunc ſat ferunt in aſtra ſudores graues
Academia in Cracouienſi, quos potenter
Annos tot exudabat, Archimedis,
Diophanti, & Euclidis, & acris Ptolemæi
Conſultus, validè & conſcius omnium
Quæ calculatorum celer ingenium, quæcunq; Geographorum, & illa
Quæ arbitrorum ſydereûm globorum
Exercere ſolent. Dabat huius

Doctrinæ teſtes tot monimenta ſuæ,
Quæ in manibus myſtarum albos meruere lapillos.

Epodus II.

Sed verò adeſt hac in cele-
brata Antenoris Vrbe
Senaculum Hippocrateæ artis,
Nomina clariſona, hierophantæ
Diuinæ Hygiæ & Panaceæ.
Adeſt CREMONIVS geli-
dos vls penetrans vſq; triones,
Non morituro ad omne
Sæculum ſuo inclyto
Nomine; cuius ab ore
Exactæ Sapientiæ, v-
niuerſa pendet
Europæ juuentus.

Strophe III.

Adeſt, Patauij illa celſa gloria
Stupor exterarum gentium, alter archiatros
Hippocrates SYLVATICVS; cui mor-
tali datum eſt mori vt alios vetet. Quid Sal

Il-

Illud mentis, acetum ſapientiæ
SALA? & NIGER ſciti ac niuei eloqui?
Quid Germaniæ ocellus, illa fama
Artis, humani & ſceleti SPIGELIVS?
Iſtorum ſub pollice docto
Fingebatur noſter, manu & indubia
Ducebatur ad alta Machaonia. Ecce aliæ gran-

Antiſtrophe III.

des animæ in Aeſculapij myſterijs
Quorum ille ſenſa aure bibit acri, de quibus vel
tacere præſtat quàm loqui minutim;
En littera donant eum ſalutari,
Certatimq; ſuis vatibus inſerunt;
Quibus cluet ſublime PATAVIVM
PATAVIVM anteiens celebritate
Et ſuo ad Cœlum poſitu vniuerſas
Vrbes. Nam veluti auricomus Sol
Cœlorum in medio gaudet habere thronum;
Sic ſi reſpicias gelidam videasq; calentem

Ep-

Epodus III.

Zonam, ſedet PATAVIUM
Medium inter illam vtramq;,
Tantum à priore quantum ab alte-
ra, paribus ſpatijs, reductum.
Inde ibit noſter fauſto omine
Enutritus ab eximi-
is cinctutisq; Magiſtris, in
Dulce ſolum cupitæ
Patriæ; Hoſpes omnibus
Gratus, inhoſpitus at
Hoſtiſque omnigenis mor-
bidis malis, quem
Grandè ſingula expa-

Strophe IV.

ueſcent, malèq; poſſeſſa corpora deſerent.
Nec infima eſt gloria viris placuiſſe ſummis
Qui hunc ambiunt, votiſq;, & in loco val-
de liberali dextera: ſuamq; ægram
Vitam, tot publicis ſolicitudini-
bus, munijſq; infractam ab Atlanticis,
Artis materiam offerunt beatam;
Quiq; opem vitamq; hominum guberni-

o proprio moderantur; ij vi-
tam ipſi concredunt, nobile depoſitum;
Pæoniamq́; manum flagitant, & ſpebus honori-

Marhanus Capella corripuit primam in flagitat

Antiſtrophe IV.

ficis feraces ingeni motus cient.
Proporro nil iſti ambigunt, ſat hunc tueri
Valere ſpartam Serapiam, moraſq́;
Morti facere, cui Philoſophiæ abſtruſa,
Cauſsarum in gremio perquè recondita,
Diu ſatis ſunt manſa remanſa, & in
Apricum toties reducta campum;
Qui ad libellam omnes numeros vocare
Doctus Arithmetico ire triumpho,
Symmetriarum myſta peregregius;
Menſuram, numerū, ponduſquè doſinq́; fidelē

Epodus IV.

Non iſte ſeruaſſit? Itere
Hoc nuper ibat, Galliæ
Podalirius Fernelius, qui
Poſt ſua docta mathematum tro-
phæa, in ſperſus puluere multo

Ad

Ad cauſas ſapientiæ,
Omne tulit punctum in Medicina.
Tu quoquè Præſul alme
Calculo adnuis tuo,
Nonniſi qui macroco-
ſmi cauſſas penetrarit,
Cum ope aduenire
Poſſe microcoſmo.

Deo gloria, & gratia.

Pat auij, Typis Martinianis.
Superiorum Permiſſu. 1623.

Ioannes Barclaius in Argenide. lib 1

In oculis rubor tumebat, quem admota gelida temperavit.

Interim Poliarchus delibuto aceto vulnera lavit. ne tumorem acce-
derent, oleoque deinde quod Hyperici floribus tinctum erat permulsit, secu-
rior nullis interimque remediis quam in Medicorum fide inquietissimam
medendi, ex supervacua curationis mora interdum captantium.

Si gubernatori navis utcunque praestanti stolidum rudem in successionem
non suscipimus, nec quos ille seminavit ista eruditus: Nec philosophiae
scholam proximis exhibet praeceptori, sed sapientia simillimus ex
cepit: Cur regnandi unam hanc artem praeceptorum plenissimam
et repetitis erroris omnium perniciem pendet, pueris tradimus qui
si hereditatis iure habent ut regnent nobis iure eodem ut parea-
mus exhibitum est

Senticum morbum esse, nec aëris patientem - lib 4.

inter caeteros talentum dividam ne illis reditus in patriam, mendicita-
te deformis fit

Facilius aegri morbum pati quam expelli medicina lib iij

Destituebat animi impetum corpus acri quartana pertinaciter concussum
quam etiam novorum consiliorum magnitudo et anxietas ita auxit, ut quae
nox sequuta est remissius quidem inborans, longiori quam antea aestu
saevierit. Neque pirgus Gelanorum ingrata mali usque erat certiora
pericula deffluentis. At Poliarchus medicinae impatiens, quod viribus
per iacunia subductis, morbum iubebat domitari; omnesque exem-
plis ad memoriam revocatis quos audiverat a se febrim depulisse

insistente vini poto, eidem genus remedii reperiri constabat. Nihil … rum est inquit, si me ex praecepto medicorum ex haustu et morem febris simul peribit. Adhuc dum vires sunt malo cum ea decernere et curari meo ductu. Antiquum quidem in personam salutem erit hoc factus. Sed satis est quod non lente repraesentabit quaeque de me fata decreverint. Nam hoc status est verum et fit au… bus agitare quam extingui. Ita obfirmatam mentem non preces non lachrymae Gelanori hoc discrimen abominantis flexerunt non invocata Hygeius, non matris amicorumque memoria. Ipsa de… Regina Hyanthe frustra oravit. Ergo consiliis suis relictis cum post triduum febris ex constituto iam rediret, foco admotus ho… rorem membrorum frigentium excepit veterrimi vini haustu quod multo vehementius suum ignem fundebat in sobriis v… et mero non assuetis. Negantes medici adesse se posse admonentes (ut aiebant) sibi mortem. At subridens Polian… si illi abirent, saltem medicum Bacchum (ut eum saepe … Pythus appellat) adfuturum respondit. Simul in febris rigore pugnare multo vino pergebat, donec sanguine calefacto, parti… aliis quam qui ex morbo fervor est, tremantia membra composuit. Sicut cum diu conspudasset, diligenter detersus est. Iamque sibi … videbatur. Mirum dictu; cum iterum hac se tecta in morbum con… esset incantis atque felicitas, et quae plurimum Medicorum … consilia fortuna nobilitat, exegerat incommodam febrim. Hyan… et temeritatem remedii habuerat in doloris maximi causam … postquam conspexit incolumem nullum laetitiae modum adhibuit

vernix . 282 . 262 . 264 278

FRANCISCI PORTI,

CRESPEIENSIS VALESII,

MEDICIQVE PARISIENSIS

Medica Decas,

Vide folio 101 ubi suum affinem vocat Fernelium

EIVSDEM AVTHORIS IN SINGVLA librorum capita Commentarÿs illuſtrata.

OPVS SCITV FACILLIMVM ob metrum, & ad praxin vtiliſſimum.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Sumptibus Melchioris Mondiere, viâ Iacobæa propè S. Benedictum.

M. DC. XI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

℞ Sand ʒj
Tartari ʒß
zingiberis ʒij
caryophyllorum ʒß
Diagrydii gr. x
Misce et fiat pulvis
Dosis ʒij

Montagnana pulvis similis est huic in consiliis suis de Asthmate prope finem consilii 102.

~~Franciscus Bossuetus [illegible] libris xij [illegible] conscripsit de arte medendi [illegible] hoc [illegible]~~

Nos eme Lector habes libro plus frugis in isto
Virgilii tota quam sit in Aeneide.
Omnigenos etenim morbos sanare docemus
A summo capitis vertice ad usque pedes.

Ars quæ sanitatem tuetur, ijs qui sibi paruerint, firmissimam sanitatem pr[æ]mittit: qui verò aut voluptate, aut ambitione victi parere recusant, ijs perinde est, ac si omninò non esset. Galenus lib. 6. De sanitate tuenda

* De arte medendi libri xij [illegible] veterum et recentiorum [illegible] sententia omnibus medic[inae] studiosis [illegible] utiles authore Francisco Bossueto [illegible] Doctore medico Lugduni apud Matthiam Bonhomme 1557 in [illegible]

Sapienter monebat Archigenes non nasci morbum sed perfici cum foras se prodit. Vide Lap. Philosoph. Dogmaticorum Palmarii Pariſiis 1609.

84

OPERIS DEDICATIO CHRISTO.

NATE patris ſummi, ſupera quùm ſede relicta
Viſus es humana facie, miriſque notaſti
Prodigijs te principium, verumque tonantem,
Auditum ſurdis, orbatis lumine viſum
Reſtituens, iterumque iubens ſe reddere vitæ,
Quos ſtygio mors atra priùs damnauerat orco:
Indè trucis domitor lethi, cacodæmonis, orbis,
Incluſos Erebo priſcos in ſumma vocaſti
Sydera, feciſtique tuo gaudere triumpho:
Quantus in humanos tuus ardor, amica voluntas
Quanta foret patuit. Ferus hinc, amenſque putandus
Mortalis, tibi qui laudes ac dona recuſat:
Idque negat quod habet pulchrum. Sunt munera certè
Parua hominis collata Deo, qui poßidet omne
Quod tellus, quod pontus habet, quod in aëre vaſto eſt

Quodque polo. Sed tu mentes, non dona requiris.
Hinc ego, pæonia cecini quæ nuper in arte
Dogmata, iam multos quæſita labore per annos,
Mente tibi læta voueo. Da, maxime Regum,
Hoc opus vt perſtet, querulos ſoletur & ægros:
Cumque tuis per te donetur laurea vati.

Author Lectori.

VT primùm, omiſſo in humanioribus artibus docendi munere, Medicinæ me voui, ſtatim animaduerti ſtipatas, ſeptaſque ſpinis roſas, medullam ſub oſſe, nucem latere ſub nucleo. Multa quidem à doctiſſimis viris enodata, nodos tamen, eoſque Gordios eſſe quamplurimos, qui non paucos auocarent ab hac illuſtri, humano generi perutili, ſumméque neceſſaria ſcientia. Quare nihil tùm in votis habui, quàm in poſterum eniti, & in hoc incumbere, vt quæ maximè digna viderentur, pro viribus elucidarem, facerem denique, vt faciliùs memoriæ mandarentur, eſſentque quaſi præſentia tùm, quùm medicinæ profeſſor, ſeu declamans ac docens in ſcholis, ſeu conſilium apud ægros iniens, his opus habere videretur. Id vt conſequerer, in oratione metrica, quæ clarior, auguſtior, nobiliorque quàm ſoluta morari ſatiùs viſum eſt. Ideóque verſibus datis iampridem Hippocratis Aphoriſmis, eiuſdemque prognoſtico: libriſque quatuor de Signis morborum editis, non infælici, ſi quod audio verum eſt, omine: maiore dein ſtudio iuuandæ profeſſionis incenſus, in Pathologiam ac Therapeuticen haud ſegniter incubui. Mandata metris heroicis, inque decem digeſta libros, in apertum ac lucem affero. Videſis, erudite Lector, eaque lege, perlege. Sen-

Pathologia, Medicinæ pars eſt, quæ morbos edocet. Therapeutice quæ curat.

ties, ſi Medicinæ, ſanitatiſque tuæ deſiderio teneris, non mediocrem, ni fallor, è lectione fructum. Forſan & aliquam à metro voluptatem, quæ te releuet à rugata fronte, quam inferre plerumque ſolet alta, & ſeria meditatio. Sed imprimis fructum. Euolutis enim cuiuſque morbi ſignis cauſiſque, numquam in poſterum te fallet interioris morbi, cæci priùs latentiſque cognitio, nec eiuſdem ideò curatio, quam in hac noſtra Decade facilè reperies. Quam vt vniuerſam legeris, æſtimabis vt voles. Scias tamen non eſſe duodecim duntaxat, vt Æneis Maronis, & Statij Thebais, ſed triginta vel plus annorum opus: vt ſi quid ex ea frugis percipis, benè preceris Authori, qui vt facilem tutamque medendi viam poſteris relinqueret, in ea ſtruenda conſenuit. VALE.

30 annorum opus

AVTHORIS MENS, ET AD OPVS EVOLVENDVM INVITATIO.

BELLA gerat miles, Graioſque extollat in armis,
Germanos, Gallos, Heſperioſq́; duces.
Bella probent iſti, quibus iræ & iurgia Cordi,
Factaque ciuili ſanguine pinguis humus.
Non tuba, non litui, non rauca tonitrua Martis,
Non clypei ardentes, telaque grata mihi.
Pax mihi ſancta placet, placet ars quæ proroget æuum,
Pallenteſque animas ex Acheronte trahat.
Hinc mihi ſuſcipitur pars deſcribenda, dolorem
Quæ notat, & querulos non ſinit eſſe dies.
Quæ facit vt grauibus morbis attrita leuentur
Corpora, & is redeat qui fuit antè vigor.
Huc ades, ô, ſanos quicúnque tibi exigis annos.
Hæcque, redux vt ſit longaque vita, lege.

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE, A noz Amez & feaux les gens de noz Cours de Parlemens, de Paris, Roüen, Thoulouſe, Bourdeaux, Dijon, Grenoble, Aix & Rennes, Baillifs, Preuoſts, Seneſchaux deſdicts lieux ou leurs Lieutenans, & à tous noz autres iuſticiers & officiers qu'il appartiendra, Salut. Noſtre bien Amé MELCHIOR MONDIERE Marchand Libraire de noſtre Vniuerſité de Paris, Nous a faict dire & remonſtrer qu'il a recouuert vn liure intitulé *Medica Decas*, FRANCISCI PORTI, Lequel il deſireroit volontiers faire Imprimer: Mais il doute qu'aucuns Imprimeurs ou Libraires de ceſtuy noſtre Royaume pour le fruſtrer de ſes grands frais & miſes, faicts & à faire le vouluſſent auſſi Imprimer ou ſuſciter les Libraires & Imprimeurs eſtrangers de ce faire, & les expoſer en vente à ſon treſ-grand dommage & perte s'il ne luy eſtoit ſur ce pourueu de remede conuenable, humblement requerant iceluy. POVRCE eſt-il que nous inclinant liberallement à la requeſte dudit expoſant, & pour aucunement le releuer de ſes grands frais & miſes qu'il a conuenu & conuiendra faire pour mettre ledit Liure en lumiere. Auons par ces preſentes permis & accordé, permettons & accordons de noſtre plaine puiſſance & authorité Royalle audit MELCHIOR MONDIERE & autres ayant droict de luy qu'il puiſſe faire imprimer ledict liure intitulé *Medica Decas* FRANCISCI PORTI, Meſmes auec les augmentations qu'il pourroit recouurir & ioindre audit liure, s'il y eſchet & ce tant de fois, & en telle marge & Caracteres qu'il verra bon eſtre, ou ceux qui auront droict de luy, & ce durant le temps & terme de ſix ans prochains & conſecutifs, à conter du iour & datte que la premiere impreſſion ſera acheuee d'imprimer. Auec deffences à tous Libraires, Imprimeurs & autres de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer ou faire imprimer, ſoit dedans ou dehors noſtre Royaume, tronquer ny alterer ledict liure, augmenté ny autrement, ny en extraire aucune choſe, vendre ny debiter, ſi ce n'eſt du conſentement dudit MELCHIOR MONDIERE, ou autres ayant droict de luy ſur peine de confiſcation des liures & exemplaires qui ſeront trouuez auoir eſté imprimés & mis en vente, contre & au preiudice des preſentes, ſoit en public ou en particulier, & de mil liures d'amende pour chacun exemplaire qui ſera trouué auoir eſté imprimé & ſaiſi, & en outre d'autres mil liures d'amande aplicable, vn tiers à nous, vn tiers aux pauures de l'Hoſtel Dieu de ceſte ville de Paris, & autre tiers au denonciateur ſans aucune diminution pour les exemplaires trouuez ou ſaiſis. Voulons & nous plaiſt auſſi qu'en mettant au commencement, ou à la fin dudit liure vn extraict des preſentes, ſoient tenus pour ſuffiſamment ſignifiee & veuë à la cognoiſſance de tous, comme ſi expreſſement & particulierement elles leur auoient eſté ſignifiee. SI VOVS MANDONS, & à chacun de vous endroict ſoy, commandons que de nos preſentes grace, congé, permiſſion & contenu cy-deſſus, vous faictes & laiſſez iouyr ledit expoſant ou ayant droict de luy, & vſer plainement & paiſiblement, ceſſant & faiſant ceſſer tous troubles & empeſchemens au contraire. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, nonobſtant oppoſitions quelconques, Clameur de Haro, Chartre Normande, Normandie priſe à partie & autres lettres à ce contraires. Auſquelles nous auons deſrogé & deſrogeons par ces preſentes pour ce regard, & à la derogatoire des derogatoires. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. Donné à Paris le 17. iour de Iuillet, l'an de grace mil ſix cens douze, & de noſtre regne le troiſieſme.

PAR LE ROY EN SON CONSEIL.

Signé,

DE VABRES.

Hippocrates componit hominem ex continentibus, contentis, et incitantibus seu impetentibus.
Fernelius libr. de morborum differentiis cap iij preclare ait: Quod in contentis est vitium morbi causa est, quod in partibus morbus, quod in functionibus symptoma.
Idem de Symptomatis lib. 1 cap 2 Tria sunt omnino symptomatum genera summa: Actio laesa, excrementorum vitium ac simplex corporis affectus. Posteriora duo ex laesa functione, haec vero ex morbo proficiscuntur

FRANCISCI PORTI CRESPEIENSIS VALESII MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ decados

Creſpeium vrbs eſt ducatus Valeſiorum apud Gallos, ducẽtis triginta fere ſtadiis Lutetia, regni Metropoli diſtans, authoris patria.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

FERT *animus varios hominũ tẽtare receſſus,*
Et clauſos in eis picea caligine morbos,
Quoſque ſuis ſignis cauſiſque efferre ſub auras,
Hiſque vias cunctis faciles aperire medendi.
Sed mihi mens eſt ſola, meum, DEVS, *aſſere carmen,*
Daque tuo validas præſenti numine vires.
Namque quod immenſum patuli complectitur orbis,
Hoc noſtrum breue corpus habet: nec quicquid in illo eſt
Aut hoc ſcire licet, niſi te, qui conditor horum
Mirus es, & ſolus noſti abdita quæque magiſtro.
Tu ſolus teneris medicam vim ſuggeris herbis,
Eque mari, tellure, polo, mortalibus ægris
Cuncta ſalutifera largiris munera dextra.
Te duce nunc ergo, fore quod precor vtile multis
Ordiar, hoc & opus fauſto molimine claudam,

Mens authoris.

Homo mũdi compẽdium, ſeu paruus mundus. Deus vtriuſque mundi mirus opifex.

COMMENTARIVS.

Cur hoc opus Medica decas inſcribitur.

1 HOc opus Medicæ Decados titulo ſignauimus, quia decem librorum eſt, in quibus ea continentur, quæ maximè pertinent ad exquiſite, abſolutéque medendum. Primis enim quatuor, cauſæ, ſigna que morborum exponuntur, ſine quorum cognitione tuta eſſe nequit eorum curatio, quæ ſex reliquis libris abſoluitur: quibus ideo Therapeutices, vt primis quatuor Simiotices, & Ætiologices nomen indi poteſt. Eſt verò Simiotice Medicinæ pars, quæ per ſigna morbos inueſtigat, Ætiologice per cauſas. Nam αἰτία cauſa τὸ σημεῖον, ſignum eſt. Cauſa verò nominatur id, vnde manat & procedit actio. Quæ quadruplex apud Phyſicos: Efficiens materia, forma, finis, & ex his apud medicos externa quædam & euidens, quæ procatarctica, ſeu prophaſis: quædam interna, ſeu continens & occulta. Eaque duplex, antecedēs & coniūcta, quæ incluſa corpori morbum aut ſanitatem indicat. Hinc cauſarum aliæ ſalubres, quæ ſanitatis ſunt, inſalubres aliæ, quæ morbi: quas quoniam medicus imprimis inueſtigat, Ætiologiam quæ de cauſis, & Simioticem, quæ de ſignis inſalubribus agit, Pathologiam communi nomine dicunt. Cauſa vero morbi, præter naturam affectus eſt qui præcurrit morbum: qui lædit actionem morbus: quique morbum ſequitur, ſymptoma. Signum autem id appellatur, quod nos in alicuius latentis cæcique cognitionē adducit. Quod in arte medica neceſſarium, quia plura ſunt in nobis præter naturam incluſa, quæ quum nullis ſenſibus percipi queant, ſolis ſignis intelliguntur. Signorum autem genera ſunt ex Galeni mente triplicia: nempè ſigna cruditatis & coctionis, ſalutis & mortis, & Criſima, ſeu decretoria. Quorū nonnulla ſalubria, nempè quæ coctionis & ſalutis ſigna ſunt, quæ Peptica poſſis appellare. Quædam inſalubria, qualia cruditatis & mortis, quæ nomines licet Apepta. Quædam neutra, qualia ſunt Criſima: quæ ſi pepſeos, ſeu coctionis ſigna præceſſerint, ſalutem: ſin cruditatis, morbi diuturnitatem, aut mortem indicant. Inſalubrium ſignorum alia morbi ſpeciē declarant, vt pulſus celer, creber, & inæqualis febrem: alia ſedem affectam, vt pulſus durus membranam, mollis pulmonem, aut partem aliquam molliorem: alia morbi cauſam, qualia Plethoræ, Cacochymiæque ſigna ſunt: & in

Huius decados libri quatuor primi ſunt de ſignis & cauſis: reliqui ſex de curatione morborum.

Quid Simiotice & Ætiologice.

Cauſa quid & quotuplex.

Pathologia.

Quid cauſa morbi, morbus, & Symptoma.

Quid Signum.

Diuiſio ſeu differentia ſignorum ex Gal. l. b. de Criſib. & Comment ad Aph. 12. lib. 1. Aph.

Signū est quicquid ſenſibus noſtris obviū aliud quoquā latens et occultū comitatur et indicat.

Signa cuiuſquy morbi

vno quoque genere nonnulla propria ſunt & inſeparabilia, Græcis Pathognomonica, quaſi morbi regulæ, quæ quia morbi conſtituunt eſſentiam, morbum etiã aſſiduè comitantur, cũ eoque pariter inuadunt, pariterque deſinũt: vt in phrenitide febris ac deliriũ: inexhauſta ſitis, & adurens calor in cauſo. Quædam ſubapparent in morbis, eiſque ſepius aſſidẽt ἐπιφαινόμενα, & συνεδρεύοντα, ideo ſolita nũcupari. Cum morbis interdum incipiunt, aliquando ſuperueniunt: aliquando nec in his ſunt omnino, cõmunia multis: qualia ſunt vigiliæ, deliriũ, capitis dolor, anorexia, linguæ ſiccitas. Ex his ſumma ſignorum genera duo conſtituunt, Diagnoſtica, ſeu demonſtratiua, quæ præſentem morbi ſtatum, nempe partem affectam, morbum, eiuſque cauſam aſſignant: & prognoſtica, quæ ventura denuntiant atque portendunt, vt victurus ſit æger, an moriturus: ſanæ mentis futurus in poſterum, an deliraturus. Eadẽ hoc opere ſignorum & cauſarum genera percurruntur, quibus per morbos, in quorum etiam curatione verſamur, præteritorum meminiſſe, præſentia cognoſcere, proſpicere futura licet, vnde ſecuritas ægris, medicis verò fides, & amplitudo nominis acquiritur.

propria ſeu Pathognomonica. Signa Communia.

Duo ſumma ſignorum genera.

Quam vtilis & illuſtris ſignorum cauſarumque cognitio.

Homo paruus mũdus.

2. Homo μικρόκοσμος, ſeu paruus mundus, magni nẽpe mũdi compendium iure nominatur. Nec enim penitiùs rimanti minor in homine quam mundo ſtruendo ſolertia ſummi lucet artificis. Vt enim in mundo

Hominis collatio cum mundo.

——— Cælum ac terras campoſque liquentes,
Lucentemque globum lunæ, titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Sic in homine ſpiritus a principibus partibus in omne corpus effuſus vitam impertit. Quodque in cœlo ſunt intelligẽtiæ, hoc facultates in homine. Quatuor in mundo elementa ſunt, ignis, aer, aqua, terra. Sunt hæc eadem in homine: & præter hæc peculiaria quatuor, ſanguis, pituita, & vtraque bilis. Inſita cælo ſoloque vis animalia, ſtirpes, reliquaque in mundo viuentia fœcundat. Primigenius calor & ſanguis omnes corporis humani partes vbertim alit, nouæque proli materiam formamque ſuppeditat. Quumque ſint quatuor in mundo ſeu natura dotes, eſſe, viuere, ſentire, intelligere: has omnes ſolus homo in ſe complectitur. Habet namque

Quatuor in mundo, ſeu natura do-

...tes.

cum elemẽtis vt ſit, cum plãtis vt viuat, cum brutis vt ſentiat, cũ formis diuinis vt intelligat. Sed & hominis oculus poteſt cũ Sole de præſtãtia cõtẽdere. Nam Sol quidem ſuo lumine luſtrat terras, totique mũdo decori eſt. Oculus autem hominis, Solis, Lunæ, reliquorum errantium corporum ortus & occaſus, eorumque motus ocyſſimos inueſtigat, ſtellarum fixarum immenſum numerum contemplatur, magnitudinem quærit: ſpecies animalium varias, arborum, plantarum metallorum differentias videt: cuncta denique magni orbis ſupera, infera diſcernit, & efficit vt noſtra mens, qua nihil in orbe præſtantius, multiplici rerum inſignium imagine rapta, numinis bonitatem, prouidentiam, ſapientiam, magnitudinem admiretur, in eoque vt vero, ac ſummo, ſoloque bono conquieſcat.

Hominis oculi cũ Sole, qui mundi oculus eſt collatio.

SIGNA PERFECTÆ SANITATIS, eiuſque cauſa.

CAPVT PRIMVM.

Finis medicinæ, ſanitas. Signa ſanitatis.

QVISQVIS *in arcanum deſcendit Apollinis antrum:*
Phæbigenæque ſenis nitidis fontibus haurit,
Arceat vt querulos humano è corpore morbos,
Inquirat primùm cauſas ac ſigna ſalutis.
Namque ſalus ſcopus eſt, in quo medicina quieſcit.
Floridus ergò color, facilis ſpiratio, ſenſus
Integer ac motus, pulſuſque ſine ordine numquam
Tactus, et à placido lux non ingrata ſopore.
Veſicæque ſerum media conſiſtere forma
Quod ſolet, & flauo perfundi ſ a ſ e colore.
Idque quod excludit ſolers natura per aluum
Molle, figuratum, nec tetri vllius odoris.
Denique quæque ſuæ ſic libera functio parti,

Vrina laudabilis.

Deiectio ſanitatis index.

Sit dolor vt nullus qui ſeſe expandat in artus,
Sanorum ſunt iſta notæ, contraria morbi.
Cauſa boni tanti Iecur eſt, quo purus in omnes
Sanguis abit partes, & eis alimenta miniſtrat.

Cauſa perfectæ ſanitatis.

COMMENTARIVS.

1 QVINQVE ſunt medicinæ partes, Phyſiologia, quæ naturā hominis inueſtigat: Hygiene, quæ de tuenda ſanitate præcepta dat: Ætiologice, quæ cauſas: Simiotice, quæ ſigna morborum edocet: Therapeutice, quæ curationē eorum tribus abſoluit, Diæta, Chirurgia, Pharmacia: ex quibus duas omninò ſummatimque colligit Galenus: Vnam tuendæ ſanitatis: alteram morbi profligandi. Quorum officia ſunt quidem inter ſe contraria, quùm illi ſit propoſitum tueri, huic immutare ſtatum corporis. Sed vtriuſque facultatis inueniendæ communis ratio, quùm nec præſentem ſanitatem ſeruare, nec amiſſam reſtituere poſſis, ſi quid ipſa ſit, quid morbus ignores. Ideo nos morborū ſpecies hoc opere diſtincturi, ſignaque, cauſas, & curandi normam pro viribus expoſituri, Sanitatis, quæ morbo dignitate prior eſt ac tempore ſigna, cauſaſque præmittimus. Sanitas autem, eſt concinnitas & harmonia conſtituentium hominem calidorum, frigidorum, humidorum & ſiccorum, ſeu quatuor in nobis elementorum temperies: ſeu naturalis affectio perficiens actionem. Quæ duplex eſt: optima, quam habitum ſimpliciter bonum appellat Galenus; & vitio proximè expoſita, qualis eſt Athletarum euexia. Prioris hoc: poſterioris ſequenti capite notas & cauſas exponimus. Cæterum huius loci ſigna vocabis τεκμήρια, quia certa ſanitatis ſigna ſunt. Ea namque trium principiorum optimam cōſtitutionem certò denuntiant. Senſus quidem ac motus integer, tranquillus ac ſuauis ſomnus Cerebri: ſpiratio facilis ac pulſus æqualitas Cordis: vrina laudabilem nacta conſiſtentiam, aluique fæces compactæ minimi fœtoris, Hepatis, & partium naturalium. floridus etiam color humorum omnium ſymetriæ ſignum eſt. Indolentia & cuiuſque partis facultatum integritas nec intemperie, nec ſolutione continui, nec vllo denique præter naturam affectu detineri corpus indicat. Horum autem omnium cauſam facimus Iecur: quoniā etſi tria corporis humani, quod medicinæ ſubiectum eſt, principia concurrunt ad eius actiones obeundas, Iecur tamen primum eſt, maximeque neceſſarium. Quùm enim id ſit officina fonſque ſanguinis: ſanguis autem ſpiritus Cordi ſuggerat, vt Cor Cerebro, cauſæ ſine qua non rationem etiam id obtinere putandum eſt.

Medicinæ partes.
Lib. 1. de Sanitate tuenda.
Sanitas morbo prior.
Quid ſanitas.
τεκμήρια.
Sanitas duplex.
indiciū tertiū à demonſtratione natum Gal. Cōmēt. 3. in prog. part 9
Quænā principum partium totiuſque corporis ſanitatem indicant.
Cur Iecur ſanitatis cauſa.
Corpus humanum medicinæ ſubiectum eſt.

EVAEMIÆ, SEV BONITATIS ſanguinis, & Polyæmiæ, ſeu Plethoræ ſigna cauſæque.

CAPVT II.

SANGVIS *Vbi bonus eſt, & in hoc ſymmetria quædam*
Humorum, facies apparet læta, ruborem — *Euæmiæ ſigna.*
In niueo candore gerens, vt rubra videntur
Lilia mixta roſis, mens eſt tranquilla, vigorque
Corporis, in placido rident ſpectra omnia ſomno.
Vena quidem plena eſt, plenoque arteria motu
Pulſat, et à multo carnoſa eſt ſanguine moles,
Nil tamen in vitio eſt. Sed vbi Plethora, dolor fit — *Plethoræ ſigna.*
Ponderis obtuſus, roſeo diſtenta cruore
Vena premit, grauitaſque omnes incumbit in artus.
Sudor ab inceſſu citò fit, grauis atque profundus
Somnus habet, facies rubicunda vt purpura turget.
Plenior eſt, magnuſque, manumque ferire ſuetus
Pulſus, et a minimo ſequitur diſpnæa labore.
Brachia, crura, manus, & carnea quæque tumeſcunt,
Vena reſecta leuat, tenuis potuſque, cibuſque.
Pronus in hunc habitum eſt iuuenis, hilariſque ruborem — *Euæmiæ Plethoræque cauſæ.*
Qui gerit in vultu, cui naturaque ciboque
Vena tumet, facilis ſomnus, ſine vita labore,
Cor, Iecur & ſanum, quod fons opifexque cruoris.
Adiuuat et tempus vernum, Zephyrique tepentes,
Et ſolitum ſumi ſoluens mœrore falernum.

COMMENTARIVS.

1 SANGVIS αἷμα Græcis, humor eſt calidus humidus, dulciſque, colore ruber, qui reliquos humores, pituitam & vtramque bilē in ſe cōplectitur. Quum enim vniuerſas corporis partes alat, carnoſæ rubræque ſincerum purumque ſanguinē, albæ pituitoſum: terrenę fœculentæque melancholicum: igneæ, tenues, magiſque mobiles bilioſū vt ſibi magis cōueniens & familiare trahūt alimentum. Quod fieri nō poſſet ſi ſincerus & vnus eſſet ſanguis, nec conſtaret variis humoribus. Superat tamē portio puri ſincerique ſanguinis. Sed & pituita coctione dulceſcit & vertitur in ſanguinem: bilis vtraque retunditur, fitque ſanguinis permitione benignior. Ita ſanguis etſi mixtus, dulcis eſt, vt cedat in omnium corporis partium alimentum: nutrimur quippe dulcibus. Vt vero ſanguis quatuor conſtat humoribus: ſic exquiſite bonus eſt a moderata temperie quatuor elementorum.

Quid Sanguis. *Sanguis non ſolus inuenis.*

2 Plethora, ſeu plenitudo, ſanguinis eſt in vniuerſo corpore redūdantia. Quæ duplex. Vna quidem ad vires, quū citrà tunicarum tēſionem exuperat ſāguis, corporique grauis eſt. Ad vaſa dicitur altera, qua cōtinentia vaſa, ſeu venæ ita tenduntur, vt penè rūpātur. Poſterior hæc ſpecies habitū facit Athleticū, quē citò ſolui iubet Hippocrates depletione per venæ ſectionem, metu ruptionis vaſorum ob tenſionem, aut extinctionis natiui caloris ob denegatā perſpirationē. Minuetur enim Phlebotomia ſanguis, calorque quam antè minùs opreſſus ventilabitur.

Plethora quid, & quotuplex. *Aph. 3. lib. 1. Aph.*

3. Omnis color ſimilis humori, cuius dominatu corpus tenetur, efflorеſcere ſolet, cùm in omni cute, tùm in facie. Quū enim hæc tenuis raraque ſit, vapores ſurſum elatos propriùs & faciliùs excipit. Ita rubet in plethora facies ab exuperātia ſanguinis: vt pallet a bile, nigricat a melancholia, ſubtumet & albicat a pituita redundante, rubet immixto cādore, quando pituitæ iuſta proportio iuncta ſanguini eſt, quæ illius feruorem temperans euæmiā ſeu ſanguinis bonitatem facit, & Corpus εὔκρατον, ſeu bene temperatum. Placida tum mens eſt, ſomnuſque ſpectris hilaribus & riſu plenus, à blandis vaporibus in Cerebrum elatis.

Cur color vultus humoris dominatum indicat.

4 In plenitudine validè pulſant plenæque ſentiūtur quum tanguntur arteriæ, quia plenæ vaporoſo ſpiritu. Spiritus enim materia ſanguis eſt, qui viget in Plethora. Sed & venæ pleniores ex copia ſanguinis quem continent, nonnihil per anaſtomoſin transfundunt in arterias, niſi humores admodū craſſi viſcoſique ſint, vt fere fit in Plethora cacochymica. Tùm etiam in leui labore difficultas ſpirandi eſt, quia muſculi thoracis pigri ſunt, nec facilè dilatantur, quia turgidi plenique ſanguine. Eſtque reſpiratio frequentior ob vſum: minor verò quoniam arctatur interna thoracis capacitas. Plenis etiam in vniuerſo corpore muſculis fit ſpontanea laſſitudo.

Cur arteriæ valde pulſant in Plethora. *Spiritus materia ſanguis Cur ſpirandi difficultas & ſpontanea laſſitudo.*

FLAVÆ BILIS EXVPERANTIS ſigna cauſæque.

CAPVT III.

Bilis flauæ ſigna.

QVVM ſuperat bilis, ſimilis color ictericorum eſt,
Sicca cutis, ſolituſque in ea calor acer & vrens
Admotam mordere manum: caro ſubdita pauca,
Efferamens, vltrix, ſubitam procliuis in iram,
Et breuis implaciduſque ſopor: vehemenſque, frequenſque,
Plenaque ſentitur compreſſo arteria carpo.
Acre caui renes lotium flauumque profundunt,
Cui ſit hypoſthaſeos minimum. Si puſtula fœdat
Vlla cutem: vel ſi vomitu motuve per aluum
Sordida fœx manat, croceo micat illa colore.
Frigida et vda iuuant, & quum ſe felle repurgat,
Fert facilè id natura, leuamen & vtile ſentit.
Cauſæ bilis. *Pronior in bilem vigil eſt, raroque cibari*
Qui ſolet & parcè, qui ſe mœroribus implet:
Vir, iuuenis, calido qui degit in aëre crebrò,
Qui calidus ſiccuſque fuit ſimul hauſit vt auras.
Qui ſeſe exercet nimium: nec vt ante ſolebat
Sponte vel arte poteſt remorantem excludere bilem.

COMMENTARIVS.

Quid bilis & eius differentiæ.

XΟλὴ, ſeu bilis ac fel, humor eſt calidus ſiccus. Qui duplex eſt: naturalis & præter naturam. Qui naturalis, ſanguini mixtus vtilis eſt alendo corpori, colore flauus, citrinus aut ſubpallidus, amarus ſapore, cōſiſtētia tenuis, flori vini ſimilis, & bilis ſimpliciter appellatur. Qui præter naturā, addito nomine pallida, vitellina, æruginoſa, porracea, rubra, ἰσατώδης, ſeu glaſtea bilis nuncupatur: nominibus pro vario colore diſtinctis. Flaua quæ propiùs ad naturam accedit, commune nomen eſt

Cur flaua bilis exuperans faciem & oculos imprimis tingere videtur.

omnium. Quæ quum exuperat, corpus quidem omne ſuo colore tingit, vt in ictero, ſed imprimis, magiſque conſpicuè faciem & oculos. Hos quidem ob natiuum adnatæ tunicæ candorem, cuius alteratio vel minima viſu detegitur: faciem verò ob raritatem ac tenuitatem eius loci cutis.

Cur acute de temperamento indicium naſcitur.

Cur bilioſi macilenti.

Cur vehemens frequenſque pulſus.

2 Cutis naturaliter conſtituta quum optimè temperata ſit, ex carne molli, neruoque duro conſtans, proindéque duri molliſque, & humidi ſiccique medium occupauerit, exceſſus cuiuſque continuò fit particeps, vt ex eius contactu liceat de corporis vniuerſi temperamento iudicare. Quare bilioſi calidi ſiccique ſunt ad tactum dominante bile: quæ calida, ſicca, & a caloris exuperantia pariter acris ac mordax eſt. A qua bilioſi quoque macilenti ſunt, quia ſanguis in his acrior, ideoque minùs alibilis. Sed & ideo minùs adipoſi carnoſique, quia calor & ſiccitas in eis exuperans humiditatem ebibit, nec ideo permittit ſanguinem in adipem faceſſere, aut multum liquorem ſolidis adhæreſcere fibris, vt ex eo concreto carnoſa fiat ſubſtantia. Ebibit etiam, & abſumit eorum humidum ignis, quo ſanguis in arterijs feruens ac bullans vehementem ac frequentem pulſum excitat.

Affectus animi vehementes à corde.

Cur in bilis exuperantia vigiliæ.

3 Ira omniſque ferocitas & audacia perturbationes animi ſunt, eam facultatem ſpectantia, quæ θυμοειδὴς, Græcis, nobis iraſcibilis & animoſa dicitur, quæ Cordis eſt. Cor vero viſcerũ omniũ calidiſſimũ bile dominante maximo ardet incendio. Quare tùm eius ſedis affectus, qui rationis ſunt impotes magis exurgunt vimque ſuam exſuſcitant. Sed & calor ex eo ſubditiſque partibus in corporis arcem euolat, vndè continuæ vigiliæ, vel ſomni breuitas. Nulla namque aut certè pauca fit euaporatio, quam anathymiaſin vocant, ex qua cerebrum irroretur & humeſcat: ſine qua nec longus, nec placidus ſomnus poteſt obrepere.

Cur in bilioſis vrina, vomitus, deiectioneſque flaueſcunt.

Variæ bilis pro variis ſedibus quas occupat effectus.

4 Bileſcit magna ex parte bile dominãte ſanguis. Hinc vrina quæ ſanguinis ſerum eſt, colore flauo perfunditur. Flauus item vomitus, ac deiectiones, quia qualis ſanguis, tales humores & excrementa. Porrò bilis ſi non excernitur, & in cerebro reſidet, vigilias excitat, & deliria rixarum & iracundiæ plena. Si in ore ventriculi, ſitim, nauſeam, inappetentiam, oris amarorem, animi defectionem parit, vt in inteſtinis, dyarrhæam, dyſenteriã, in cute carbunculos, herpetes, eryſipelata. Hanc igitur excerni ſpontè vel cholagogo pharmaco, vomitu ve perutile.

Quid hypoſthaſis, & quæ laudabilis.

5 Craſſior vrinæ portio caloris inſiti vi ſecreta hypoſthaſis eſt. Quum autem bilis tenuiſſima ſit, ea reliquos humores in corpore ſuperante materia craſſa vel nulla, vel pauca eſt. Vndè ſequitur vrinam quæ tunc excernitur, aut nullum aut exiguum habere ſedimentum. Commendatur autem hypoſtaſis alba, læuis & aqualis.

MELANCHOLIÆ DOMINANTIS ſigna, cauſæque.

CAPVT IV.

FVSCVS ei color eſt nigra qui bile redundat,
Corporis & gracilis totius & arida moles.

Signa melāc-holiæ.

Horrid⁹ aſpectus, vaga mẽs, nõ garrula lingua.
Ingeniũ ſolers, & mœror acerbus, & horror
Exanguis, trepiduſque, pauor qui nocte ſilenti
Sæuior, exagitat pulla ſub imagine mentem.
Sæpe canina viget, citò nec ſedatur orexis,
Et ructus fiunt acidi, pulſatio rara
Lentaque: quodque ſerum madidis à renibus exit
Albicat ac tenue eſt, interdum liuet: & atrum
Meijtur & craſſum. Cutis eſt vitiligine nigra,
Aut ſcabie conſperſa. Hæmorrhois exit in ano,

Hæmorrhois à ſanguinis fluore ſic dicta, venarũ eſt in ano dilatatio, velut in crure varix. Mariſcaquæ ἠσυκή ſeu ficus tuberculum eſt in ſede rotundum, vlcerosum, durũ, sub ū doloris particeps.

Vel varix in crure, tumens in ſede mariſca,
Cancer-ue in mammis. Cibus hic qui flatibus implet
Noxius: Euchymus bonus eſt, ilimis & vnda
Plurima, quæ tenui fuerit permixta lyæo.
Pharmacaque illa iuuant, ducunt quæ nigra per aluum.
Cui ſiccum gelidumque Iecur cum Corde, Lienque
Debilis obſtructuſque, huic humor aduſtus abundat,
Aſſiduis vt qui curis vigilique ſeuerus
Incumbit ſtudio, ſuperos vt mente capeſſat,
Terreniſ-ve inhiet rebus: qui vina propinat
Craſſa & rubra: cibo qui ſeſe & carne ſaginat

Cauſæ melancholiæ.

Terreſti, ſale condita: cui nulla per anum,
Nec cruris venas, vteri neque nigra feruntur:
Præcipue ſi quis ſenior, ſi frigidus annus,
Aut calidus ſiccuſque, & inæquales autumni.

COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA frigidus ac ſiccus humor eſt. Qui duplex: vnus naturalis, craſſus, fæculentus ac niger, alioquin benignus, & ex eorum humorum numero, qui ſanguini miſcentur ad corporis nutritionem, vinorum craſſorum fæci ſimilis qui μελαγχολικὸς χυμός, ſeu melancholicus ſuccus appellatur. Alius præter naturã craſſus etiam at niger, ac redditus vſtione mordax, acidus, acerbus, ſplendidus, exedens, qui effuſus in terram ebullit, eamque fermenti & aceti inſtar attollit, inſuauis prorſus & ſic ingratus, vt hunc nullum guſtare audeat animal: ita denique ferinus, vt quod vlcus excitat, nullam omninò recipiat ſanationem, qui μέλαινα χολὴ ἀκριβὴς, ſeu atrabilis exquiſita dicitur, de qua ſic loquitur Hippocrates, *morbis quibus vis incipientibus ſi atrabilis infrà ſupra-ve exierit, pernicioſum.* Et alibi, *dyſenteria ſi ab atra bile incipit, lethale.* Quo fit vt idem occultos cancros attingere veter, quos ab atra bile naſci certum eſt. Corpus verò melancholicorum, colore fuſcum, obſcurum, ac nigricans eſt, humoris melancholici tenuiſſima portione in cutem effuſa: quod in ictero nigro ſolet eſſe conſpicuum.

Melancholia quid & quotuplex.

Aph. 22. & 24. lib. 4. Aph.

Aph. 38. lib. 6.

Melancholicorum color.

2 Gracilitatis cauſæ ſunt victus & humorum tenuitas, raritas corporum, digerentis vel nutrientis, vel ambarum facultatum naturalis imbecillitas, & intemperies ſicca. Poſtrema graciles facere ſolet melancholicos, vt & curæ perpetuò ferè comites. Sed et melancholicorum corpus vt plurimum exuccum eſt et aridum, quia partes aluntur aduſto, fœculento, ideo ſicciore ſanguine. Eſt aſpectus etiam ac vultus horridus, quia rugoſus ob temperamenti ſiccitatem.

Gracilitatis cauſæ.

3. Melancholicorum vaga mens eſt ob agitationem ſpirituum animalium. Agitantur verò ſpiritus à flatibus, quorum maximus in ijs prouentus eſt, à toto quidem corpore ſuſcitatis, ſed potiſſimũ è præcordijs. Non tamen quæ mente agitant ſtatim effutiunt, neque garruli, ſed taciturni ſunt. Mens enim eorum varia rerum imagine confunditu, vndè mœrent, metuuntque, vitamque ſibi tam acerbam putant, vt mortem exoptent, ſibique violentas interdum adferant manus. Sunt autem ingenioſi: ſiquidem intelligẽtiæ cauſa ſiccitas eſt ignea, vnde dicebat Heraclitus ſplendorem ſiccum animum eſſe prudẽtiſſimum. Imprimis autem hi ſunt ingenioſi qui ab aduſta bile, non ferina ſunt melancholici.

Cur melancholici graciles, excarnes, horridi aſpectus & rugoſi.

Cur melancholicorum vaga mens, & ijdem ingenioſi taciturnique.

Intelligentiæ cauſa.

4. Mœtor eſt opinio mali præſentis, vt futuri metus. Vtriuſque cauſæ multæ ſunt. Sed in melancholicis, qui eos affectus perpetuò comites habent, et ſic inſitos, vt omnes animi motus ad eos referãtur et conuertantur, vna eſt ſpiriuũ obſcuritas. Vt enim ſpiritus ſplẽdidi recreãt, ſpeque beant animum, ita caliginoſi deijciũt ſine rerum expectatione meliorum. Hinc eis in ſomnis obuerſantur fumorum rerumque nigrarum imagines, vt ſqualidorum hominũ phãtaſmata, mortuorũ è ſepulchro ſurgentiũ fictę voces, eæque lugubres, et alia generis eiuſdem metus, mœſticiæque plena. Quorum cauſa eſt fuliginoſus aterque vapor è ſubiectis partibus in mentis ſedem irrepens, aut ibi genitus.

Quid mœror & metus, & eorum præcipua cauſa.

Quid appetentia.

5 Appetentia, quam orexin dicunt, plenitudinis deſiderium eſt, ortum habens a penurię ſenſu. Quæ deprauatur ſi modū excedit, & canina vocatur appetentia, quùm ab acidis humoribus ventriculus infeſtatur, aut vniuerſum corpus exhauſtum aſſiduo eget alimentø. Sed melancholicis canina fames eſt ab acido humore, per vas breue in vētriculum effluēte, & roſionem ſuctui analogam inducente: vel a ſola refrigeratione vētriculi, quæ quum inanitionis ſenſum adferat, ad famem excitãdam poteſt plurimùm. Refrigerationis verò ventriculi nota ructus eſt acidus, illis, vt potè flatu diſtendi ſolitis frequens.

Quid appetentia canina.

Quid Lien.

6 Lien, pars corporis eſt rara, ſpongioſa, nigricans; ſeu parenchyma nigri fœculentique ſanguinis, ventriculo ad ſiniſtrum hypochondriū incumbens. Qui melancholici ſucci copia turgens, exonerat vt plurimùm ſeſe per inteſtina vel per veſicam. Per inteſtina quidem naturaliter & ſæpius: per veſicam rariùs, & veluti modo critico. Quam viā quū affectat ſolutis obſtructionibus, vrina craſſa eſt, inſuperque liuida, vireſcens aut nigra. Qui colores non periculum denuntiant ijs, quibus Lien intumeſcebat, quibus ſuppreſſi menſes, aut alius quiſpiam melancholicus erat affectus: Sed aliquandò morbi ſolutionem, maximéque ſi nulla febris, nec vllum ſymptoma graue eſt, vt in quibuſdā experti ſumus: aliàs malum. Vireſcens enim & liuidus color imbecillitatem ſummam natiui caloris, niger extinctionem portēdit. Quod certiſſimum eſſe putes, ſi virium imbecillitas, acuta febris, & tenuis vrina cernitur. Albens autem ac tenuis vrina, vel obſtructionis, vel imbecillæ coctionis eſt ſignum.

Albens ac tenuis vrina quid indicat.

Quid cibus Euchymus, & quis.

7 Euchimus ſeu boni ſucci cibus eſt qui in ventriculo probè coquitur, qualis hædina, vitulina, ſuilla caro, gallinarum, phaſianorum, perdicum, columbarum, merularum, turdorum, turturum, paſſerum, reliquorumque, quæ in omnis exceſſus mediocritate conſiſtunt, vt & ouum tremulum & ſorbile. Piſcis item ſexatilis, pelagicus, littoralis omnis, qui nec inſuaue nec odoris mali, nec glutinoſum quicquam in guſtu repręsētat, qualis aſellus, muręna, gobius, alijque de quibus alibi dicturi ſumus. Panis etiam ſiligineus, ſimilaceus, & vinum generoſum quidem ac lene ſed lympha dilutum. Id enim inter cibos referre cū Galeno placet, cum id omne quod alit cibus ſit: id autem alat citiſſimè. Addo, quod ſi quibuſdam naturis, melancholicis imprimis conducit vinum. Nam mœrorem diſcutit, quia cardiacum, & frigidum ſiccumque temperat humorem, quia calidum humidum. Cautè tamen atrabilarijs & maniacis dandum, ſi dandum: quia caput tentat, feritque, ſuoque calore ſopitum ignem excitat in furias.

Lib. 3. de Alimentis

Vini dotes, & noxæ.

93

SIGNA CAVSÆQVE PHLEGMATIS, ſeu pituitæ dominantis.

CAPVT V.

QVVM pituita grauat, facies cum corpore toto Signa pituitæ.
Albicat, interdùm liuet, plumbi ve colorem
Fœda refert, mollis cutis eſt & frigida tactu.
Corporis ampla tumet moles pinguedine laxa,
Molleſcit paruo lentoque arteria pulſu.
Albet id aut liuet quicquid veſica profundit,
Nunc tenue, & craſſum modò, confuſumque, quod ima
Parte ſui multum eſt. Vomitu motu ve per aluum
Erumpit pituita, madoreque corpus inerti
Diffluit, hique vigent qui ſunt à phlegmate morbi.
Mens hebes eſt, ſenſuſque grauis, ſomnuſque profundus.
Nubis hyperboreæ, vel aquæ ſunt plena tumentis
Somnia, tardi ſunt obcunda ad munia greſſus.
Phlegma ſubire vias queis ſe natura repurgat
Vtile, conueniunt calidi potuſque cibique.
Natura Iecur humidius, Cor, atque Cerebrum, Cauſæ pituitæ dominantis.
Frigidiuſque parit numeroſum phlegma, notuſque.
Deſes vita, frequens ſomnus, cibus humidus, vſus
Creber aquæ, acris hyems, ſenium, gula, vitaque in vdo
Acta ſolo, gelidoque diu conſueta ſub axe,
Et ceſſans quæ per nares aluumque ſolebat,
Per ſputum vomitumque priùs pituita moueri.

COMMENTARIVS.

PITVITA, quæ temperamento frigida humida, conſiſtentia tenax, craſſa, lentaque, alba colore, triplex: dulcis, acida, ſalſa. Prima, naturalis eſt humor, contentus in venis qui per ſe ἄποιος, ſeu qualitatis expers & inſipidus tempore dulceſcit, & coctione tranſit in ſangui- *Pituita, frigidus, humidus, craſſus, lętus & albus humor.*

nem. Acida ſalſaque præter naturam ſunt: illa quidem ab ingenti nata frigore, cruda penitus: hæc autem ab externo calore putrida. Quartam addit Galenus vitro fuſo ſimilem, vitream ideo nominari ſolitam, adeo frigidam, vt vbicumque ſit, dolores moueat acerbiſſimos, quæ ſub acida poteſt contineri.

Lib. 2. de different. febrium.

Quid ab adipe pinguedo diſcrepet.

2 Per pinguedinem, adipem hic intelligmus. Etſi ſic inter ſe differunt, quod illa mollior: hæc craſſior. Et pinguedo celeriter in ignem poſita liqueſcit, neque rurſùm vbi liquata fuit facilè cogitur. Adeps verò non facilè funditur, fuſuſque celerrimè congelatur. Hic vero fit ex pinguiore ſanguinis portione per tenues venas, frigidis exanguibuſque venis affuſa, quarum vi, olei craſſioris inſtar cogitur. Cuius magnam copiam pituitoſi congerunt. Illis quippe minor eſt Cordis, reliquarumque partium calor, quam qui humidum pingue, quod in eorum corpore copioſum eſt, poſſit reſoluere.

Adipis generatio.

Pituitoſi cur adipoſi.

Cur à pituita pulſus mollis, paruus, tardus, Cerebrum hebes, ſomnus multus.

3 Pituita redundante mollior pulſus; ob humidum Cordis, vt totius corporis temperamentum. Paruus, quia Cor frigidius: ideoque ſunt pituitoſis exiles arteriæ venæque, quum & hi minus habeant ſanguinis, & ex conſequenti minus vitæ, ex Hippocratis Aphoriſmo 44. lib 2. Tardus vero pulſus, quia minima motus arteriarum neceſſitas eſt. Cerebrum etiam hebes, ſomnique multi, quia ſi corpus vniuerſum redditur humidum à pituitæ dominatu, multò magis id, pituitæ fons & ſcaturigo. Sunt & tùm inſomnia plena grandinis, imbrium, aquarum, vt ignis & incendij redundante bile: rubri ruſique coloris dominante ſanguine, melancholia fuſci: fœtoris quum humorum in corpore putredo eſt. Ex his námque ſopitis in ſomno ſenſibus, offerre ſe menti, quæ numquam ociatur, eorum imagines & ſpectra congruit, quæ referant humoris in corpore dominatum Et vt animi mores corporis temperamenta ſequũtur: ſic animo, quo maximè tempore liberior eſt, vt in ſomno, humorum redundantium ideas obſeruari conſentaneum eſt.

Qualia pituitoſis, bilioſis, ſanguineis, melancholicis inſomnia.

HVMORIS AQVOSI NOTÆ cauſæque.

CAPVT VI.

Humoris aquoſi ſigna.

SI liquidæ dominentur aquæ, color omnis abibit
Floridus, inque genis & vultu luridus omni
Pallor erit, molliſque in eis, manibus pedibuſque
Aſſurget tumor, & digito pars tacta prementi
Cedet, in affectu veluti qui dicitur hydrops.
Abdomenque tumeas interdùm mole, meantis

Ac remeantis aquæ ſonitum dabit: humor aquoſus
Effluet in renes, et laxam crudus in aluum.
Mollis erit pulſus tardéque mouebitur: idem
Paruus erit, rarus, tenuique liquore madebit
Alba cutis, ſine tuſſi erit & ſputatio multa,
Mens hebes et ſenſus, ſopor vt quum phlegma redundat.
Cauſa mali Iecur obſtructum durum-ve, Lien-ve
Debilis obſtructus-ve, aut ſcirrho durus vt Hepar: *Redundantis humoris aquoſi cauſæ*
Ventriculus-ve cibos gelido præ frigore praue
Conficiens, nimiuſque cibi potuſque madentis
Vſus, in his quibus eſt imprimis grandius æuum.
Si quis et aſſolitus ſudor, vel aquoſus ab aluo
Qui fluit ante fluor ceſſat, neque potibus exit
Reſpondens vrina, ſerum conſurgit et hydrops.

COMMENTARIVS.

1 PITVITA quædam craſſa lentaque, de qua priùs: quædam inſtar aquæ tenuis et liquida, ob id ὕδωρ, dicta veteribus. Qua dominante pallet vultus, reliquaque in textu poſita ſigna conſequuntur inſiti caloris penuria, qua vera denegatur hæmatoſis. Tùm enim viſcera refrigerata ſunt, maximeque Iecoris ſãguifica facultas infirma, quæ reponit ſerum pro ſanguine, quo manus pedeſque, corpus etiam interdùm vt in Leucophlegmatia generali turget ædemate. Turget autem et attollitur ab humore ſeroſo flatui permixto.

Pituitæ duplex genus.

Oedema laxus, eſt albus indolenſque tumor.

Quid abdomen eiuſque diuiſio.

2 Abdomen ea corporis humani regio eſt, quæ à pube ſurſum verſus ad præcordia peruenit: cuius pars inferior hypogaſtrium, vmbilicus media, ſuperior hyponchondria continens Epigaſtrium appellatur. Quamuis Epigaſtrij nomine totum abdomen ſignificari velit Galenus, qui trifariã id diuidit: in hypochondriũ partem ſuperiorem, quam nos Epigaſtrium appellari proprie diximus, vmbilici regionem, et imum ventrem, quem τὸ ἦτρον, et hypogaſtrium ait nominari. Fluctuat autem abdomen, tactuque ſonitum edit, quum exudauit è venis humor ſeroſus flatus particeps in epiploi, peritonei, inteſtinorumque, quæ ſubiecta ſunt abdomini ſeu ventri ſpatium. Quod quidem non ſemper, ſed aliquando fit: nempè tùm quùm ad Hepatis vel Renum obſtructionem contumacẽ accedit venarum, quæ ſub abdomine ſunt laxitas. Nam aliâs ex habitu corporis interdùm in aluum aqua confluit, ob materiæ grauitatem, loci declinum ſitum, et ſphincteris muſculi laxitatem: interdum in renes.

Comment. ad Aph. 35. lib. 2. Aph. Fluctuantis & ſonantis abdominis cauſa.

Renum munus.

quorum munus eſt per emulgentes venas ſerum ſuperuacaneum è genere venoſo recipere, & in veſicam amandare.

FLATVS DOMINANTIS NOTÆ cauſæque.

CAPVT VII.

Signa flatus

TEnsivi *Colum, flatu dominãte, dolores*
Ventriculumque premunt, corpuſque per omne vagantur:
Fit ructus crepituſque frequens, tinnitus & auris:
Palpitat & membrum, celerique per aëra motu
Creditur in ſomnis tonitru-ve, aut turbine ferri.

Cauſa.

Quem creat humore ex crudo calor, haudque reſoluit
Imbellis nimiùm, turbas ita concitat amens,
Corpora diſtendens quorum cauitate moratur,
Vt ſolet æolijs incluſus ventus in antris.

COMMENTARIVS.

Quid flatus.

1 FLATVS qui φῦσα, vapor eſt craſſus ac turbidus, in omni caua corporis parte colligi ſolitus, in qua calor imbecillus, humorque crudus eſt. Qui quanquàm πνεῦμα, ſeu ſpiritus ob quandam ſimilitudinem appellari poteſt, longè tamen aliam habet eſſentiam. Spiritus enim, qui natura calidus & æthereus, miti blandoque calore perfuſus, naturales in corpore motus ciet, authorque fit tuendæ ſanitatis. Flatus autem errabundo motu corpus impetẽs, eiſque partibus in quas irruit, dolorem ac moleſtiam inferẽs, varios vagoſque præter naturã ſuſcitat affectus. Dolorem verò tùm excitat, quùm per mẽbranas, neruoſaque corpora fertur: tenſioniſque ſenſum inuehit, quia quùm aëris naturæ ſit particeps, ideoque tenuis, ac mobilis, ſe in poros corporũ inſinuat, eaque diducit, atque diuellit. Præcipua verò flatuum ſedes inteſtinum craſſum ſeu Colum eſt, quorum vi id nonnullis ampliſſimè dilatatum, diſſectis corporibus ſæpè vidimus, Eſt & Ventriculus, in quo non rarò crudi ſucci congeruntur, à quibus flatulenti ſpiritus excitati diſtẽdunt, & immanem excitant cruciatum, quod huius, vt Coli interior mẽbrana neruoſa ſit.

Diſcrimen inter flatum & ſpiritũ. *Quando fit à flatu dolor ac tenſio.* *Quæ præcipua flatuũ ſedes.*

2 Vt in mundo venti cum impetu ſurgentes arbores impetunt, eaſque radicitus interdùm euellunt, onerarias naues in mari vel abſorbent vndis dehiſcentibus, aut ſcopulis illidunt, nautis incaſſùm pugnantibus. Sic flatus ſine ſede ſtabili per vniuerſum corpus nonnumquam excitantur, qui vi tenuitateque ſua corpus rarefaciunt, & carnes, ex Hippocrate libro de flatibus, findunt, vagiſque ideò doloribus exercent, eò maioribus, quò plùs diſtendunt, & in partes magis ſenſibiles incumbunt.

Notanda comparatio.

3 Ructus, flatus eſt per gulam & os excuſſus. Qui vel acidus eſt, imbecillo ventriculi calore cibos mutante quidem, at non vincente. Vel fumoſus & nidoroſus, igneo calore eoſdem aſſante, vt ructus acidus frigidi, nidoroſus calidi ventriculi nota ſit. Crepitus verò, flatus eſt per rectum inteſtinum & anum exitus: qui vel ſonorus, vel ſtridulus eſt, vt à materia flatulenta, ſiccciore, humidiore-ve conflatur, vel vt exitum facilem aut difficilem, aperto clauſo-ve podice nanciſcitur.

Quid ructus eiuſque differentiæ.

Quid crepitus, & eius ſpecies.

4 Tinnitus aurium fit à flatulento ſpiritu, auditus organa, quæ ſicca ſunt & ſolida, membranea nimirùm & cartilaginea feriente. Collecto autem in membri cauitate craſſo vaporoſóque ſpiritu, nec exitum habente palpitatio naſcitur: in qua pars palpitans huc illucque concutitur, attolliturque quùm dilatatur, compreſſáque deprimitur. Si verò flatuoſi ſpiritus celeri blandoque motu cerebri corpus diſtendunt, inſomnia fiunt inſtar rei currentis aut volantis. Sin agminatim ac vi concurrunt, inſtar turbinis aut tonitrus.

Tinnitus aurium vndè.

Palpitationis cauſa.

Flatus per ſomnum in Cerebro varij effectus.

IMMINENTIS MORBI SIGNA, cauſæque.

CAPVT. VIII.

SI præter ſolitum macies, aut corpus obeſum,
Aut calor aut grauitas, aut ſomnia plena tumultus,
Eque breui ſomno ſopor, aut cutis vlcere fœda eſt,
Fertur & in pectus, ceruicem, crura, genu-ve
Sudor iners, animus languet, fit debile corpus,
Et dolor aut oculos tenet, aut præcordia, pectus,
Aut capitis venas, horror-ve perambulat artus,
Spiritus aut grauis eſt, repetituſ-ve oris hiatus,
Affore prædicas, vel adeſſe in limine morbum.
Exuperat quia tunc humor: nimiuſ-ve, maluſ-ve.

Ingruentis morbi ſigna.

Cauſa.

COMMENTARIVS.

Cur inſolita macies & plenitudo morbi nuntia.
Cap. 2. lib. 2.

1 QVVM aliquis plenior eſt, & coloratior quam conſueuit, ſuſpecta habere ſua bona debet, inquit Celſus. Quia quùm in eodem habitu conſiſtere, nec vltrà progredi poſſit, ferè retrò, quaſi ruinâ quadam reuoluitur. Hîc igitur, vt in Athletica plenitudine ſoluendus habitus venæ ſectione, maximè ſi ponderis ſenſus à leui motu, vel laſſitudo ſpontanea comitatur. Peius tamen eſt, quùm aliquis contrà conſuetudinem emarcuit, quoniam in his quæ ſuperant eſt quod morbus demat; in his quæ deſunt, non eſt quod ipſum morbum ferat. Ea namque ſubita macies conſumi cum carne ſpiritus, ideóque in morbo fore virium exolutionem indicat. Hîc itáque cui marcor eſt inſolitus quieſcat, boni ſucci cibis alatur, repurgetur vicibus, vt idoneis medicamentis prauitas humorum è corpore deturbetur, & euchymia conuenientibus naſcatur alimentis. De quo quia non eſt hic locus, plenius agetur octauo libro in Cachexiæ, & Atrophiæ curatione.

Cur immodicus & præter naturam calor, morbi nuncius.
Hipp. Aph. 4. lib. 2. & Aph. 39. l. 4.

2 Calor, cùm vniuerſalis tùm particularis noxius. Vniuerſalis enim, aut viſceris alicuius, præcipuéque Iecoris aut Cordis intemperiem calidam, aut humoris accenſi motum ac febrem indicat. Particularis verò, partis eius quæ calet alterationem. Quod de inſigni calore ſentiendum: qui ideò morbi nuncius eſt, quia receſſit ab eucraſia ſeu bona temperie, quæ non eſt aliud quam ſanitas. Vndè fit vt non modò calor aut frigus, ſatietas aut fames, ſed & id omne malum ſit, quod naturæ modum exuperat.

Laſſitudo ſpontanea triplex.

3 Grauitatis ſenſus, qui laſſitudo ſpontanea dicitur, in ea maximè incidit corpora quæ mali ſucci ſunt & excrementis abundant. Que ſiue ſit vlceris, ſiue tenſionis, ſiue mixtus, index eſt morbi. Superuacaneus enim humor, aut incaleſcet, aut putreſcet impenſiùs. Cuius vapor elatus in cerebrum, ſi varius ac multiplex erit, tumultuoſa, confuſaque pariet ſomnia: quæ ſoporoſa longáque, ſi pituita: breuia ſi bilis exuperet. Erit itaque laſſitudo ſpontanea particeps vlceris, quam Cacochymia genuit, idonea purgatione demenda: Tenſiua ſectione venæ. Quæ mixta eſt ex ambabus, phlebotomia, catharſique vacuanda.

Poſtularum & vlcerum eruptiones quid indicēt.
Aph. 15. l. 2. Aph.

4 Puſtularum ac vlcerum eruptiones cacochymiæ ſigna ſunt, quæ fieri calfacto ſanguine ab humore bilioſo conſueuerunt. Obſeruandum tamen eſt, an hæ criticæ ſint an ſymptomaticæ. Criticæ tùm erunt, quùm natura potens omnem ſarcinam per eas in cutem depoſuerit. Quod manifeſtum fiet, ſi ſanis ſimilia ſint, vt monet Hippocrates, excrementa. Sin bilioſa, ſymptomaticæ, morbique ſunt indices. Corpus igitur erit medicamento bilem educente repurgandum, nec omittenda venæ ſectio, ſi calidiorem ſanguinem puſtularum & vlcerum authorem eſſe compertum ſit: eſtque non vlceroſa modò, ſed & tenſiua laſſitudo.

Sudorem nō eſſe tertiæ coctionis excrementum.
Perfectè ſani raròſudant.

5 Sudor à nonnullis dicitur humidum tertiæ concoctionis excrementum. Quod ſi verum eſt, vtiliter & ſæpiùs, & ab omnibus educi debet, vt ſtercus quod primæ eſt, & vrina ſecundæ. At perfectè ſani raro ſu-

dant, ſudant plethorici, quique ſe nimiùm ſaginant, qui vehementes exercitationes, concitatoſque corporis motus ſubeunt, qui balneis vtuntur, quique Solis radios experiuntur æſtiuis ardoribus. Sed à copia plethoricis, reliquis à cauſa violenta ſudor excitatur: quique per ſanitatem ſudor fit, in malis ducitur. Vt etiam hic ſudor malus eſt, qui primis fit morbi temporibus. Bonus duntaxat in morbis hic ſudor eſt, qui die fit critico, qui febrem perfectè ſubmouet aut certè minuit, quique tepidus per vniuerſum corpus expanditur. Sed hic ideò bonus eſt, quia ſuo tempore materiam morbificam excludit, non abſolutè bonus: vt hinc conijcere debeamus eum eſſe venturi morbi vel preſentis indicem. Dicamus igitur ἄδηλον διαπνοὴν, ſeu latentem, noſtroſque ſenſus fugientem cutis perſpiratum eſſe verùm tertiæ coctionis excrementum, quæ Diocli placuit opinio, non ſudorem, quem vrinæ congenerem eſſe certum eſt, quoniam eum, vrinæ ſuppreſſio ſæpiùs aduentante criſi ſignificat: & qui ſæpè ſudant, rarò meiere ſunt ſoliti. Quare ſi per ſeſe ſudor malus eſt, verè dixit Hippocrates: Quòd, vbi ſudor, ibi morbus; iſque quùm in capite, ceruice, pectore, genu, cruribus, aut alia quauis parte corporis erumpit, morbum præſentem aut ingruentem indicat.

Sudor bonus qui.

Verum tertiæ concoctionis excrementum.

Aph. 36. lib. 4. Aph.

6 Lipothymiæ, ſeu defectus animi multæ cauſæ ſunt, vt profluuium alui largum, & omnis immodica vacuatio, caloris & frigoris exuperantia, cruditas inſignis, obſtructio vel inflammatio partis principis, ventriculi os ſuperius (quod cum corde ſummam habet affinitatem,) malè affectum, neruus percuſſus, vt & muſculi caput, malignum in arterijs vlcus, venenum epotum: ea denique quibus vitale robur exoluitur. Quùm autem ſine morbo deliquium eſt animi, teter aliquis vapor in Cor illabitur, aut intercipiuntur ſpiritus, aut humores à copia comprimuntur.

Lipothymiæ cauſa.

Deliquium animi ſine morbo quid indicat.

7 Vagus dolor, flatus aut bilis, ideóque crudi calidi-ve copiam humoris indicat: vt horror prauitatem humorum cutem permeantium. Qui quùm incumbent parti, morbum inferent. Horror autem eſt ſimilis mari dùm incipit iam turbari, & inæquale reddi. Nam vt tranquillo pacatoque mari ſuperueniens ventorum fremitus & fluctuum inæqualitas tempeſtatem: ſic in morbis horror humorum agitationem portendit. Ex quo colligas horrorem febris eſſe nuncium: vt etiam eſt oſcitatio, à qua paroxyſmi febrium incipere conſueuerunt.

Vagus dolor & horror citra morbum quid ſignificant.

Horror ſimilis mari dum incipit turbari.

Horror febris nuncius, vt oſcitatio.

8 Spirandi difficultas in eo qui nondùm ægrotat, ſi cum grauitate totius corporis eſt, à plethora naſcitur, à qua venæ muſculique thoracis implentur tenduntúrque. Quare Peripneumonia, vel Pleuritis, aut aſthmatis parens deſtillatio metuenda.

SIGNA FEBRILIS ACCESSIONIS, eiuſque cauſæ.

CAPVT IX.

Signa paroxiſmi febrilis.

INgipit & febris, gelido ſi frigore corpus
Contrahitur, naſuſque riget, tuſſiſque recurrit,
Viſque labat, capitiſque dolor, vomituſque, ſoporque
Obſidet, atque latens negat altum arteria motum.
Os hiat interdùm, manus vtráque panditur. Horum.
Cauſa calor ſubitò ima petens, geminanſque calorem
Internum, ac nudans externas frigore partes.

Cauſa.

COMMENTARIVS.

Quot vniuerſi morbi, paroxiſmique tēpora.

Cur initio paroxiſmi partes externæ frigent, friget naſus, tuſſis frequentior, capitis dolor eſt, vomitus, paruus pulſus, animi defectus.

1 VT vniuerſi morbi, ſic paroxyſmi febrilis quatur tempora ſunt, ἀρχὴ, αὔξησις ἀκμὴ παρακμὴ, ſeu principium, augmentum ſtatus, ſeu vigor, & declinatio. Paroxyſmi verò ſeu febrilis acceſſionis hoc præcipuè loco cauſas ſignáque perſcrutamur. In cuius initio externæ partes algent, quia calor cum ſpiritibus, & ſanguine fertur ad Cor, obſeſſum à materia febrili: friget naſus, quia quùm ſit oſſeus, & cartilaginoſus, quicquid habet caloris citiſſimè relinquit, reuocato ad interiora calore. Tuſſis quàm antè frequentior, pituita decumbente in fauces & thoracem. Eò verò tunc potius inclinat fluxio, quia cerebrum caloris minùs habens, affluente ad cor ſpiritu cum ſanguine, non benè coquit, nec retinet. Quodque non retinet, via decliui in fauces pulmoneſque decumbit. Addè quod cor impensè calidum attrahit inſtar cucurbitulæ quod ſibi vicinius eſt. Defectus etiam tùm eſt animi, vapore febrili in cor illapſo. Capitis dolor eſt, vaporum è corde in cerebrum metaſtaſi. Vomitus autem excitatur, humoribus è ventriculi fundo viciniſque partibus in ſtomachum erumpentibus. Interdùm verò ſola fit nauſea. Sed & ſopor fit, refrigerato plenóque vaporibus cerebro. Paruus & contractus eſt pulſus, iſque profundus quia calor intrò cogitur, & cor obſeſſum vitales ſpiritus per omnem arteriam non æqualitèr effundit. Oſcitatio fit ab humiditate ventoſa, vaporoſoque ſpiritu in muſculis inferioris maxillæ contento. Pandiculatio, vaporibus aut flatibus brachiorum inania ſpatia perreptantibus. Et hæc quidem in ſingulis febrium intermittentium exacerbationibus repetunt, non in continuis

Oſcitationis & pandiculationis cauſæ.

febribus: in quibus vt intermiſſio nulla eſt, ſic à principio ad finem vnica duntaxat acceſſio, quæ in multos dies extenditur. Ideóque in continuis quatuor morbi tempora non æque manifeſta ſunt, vt in intermittentibus. Agnoſcuntur tamen è cruditatis & coctionis ſignis, & ſymptomatum imminutione, vel auctione. Continuæ namque febris initium eſſe dicitur, vbi cruda ſunt omnia, mitia ſymptomata: quæ quùm augentur, augmentum eſt, quùm in ſæuitiæ ſummo ſunt, vigor: quùm remittunt, coctionis ſignis apparentibus, declinatio. Nam inquit Hippocrates noſter,

Morbi tempora manifeſta magis in intermittentibus febribus quàm continuis.

Omnia quùm morbi veniunt abeuntque minora,
Sed grauiora extant rapido veniente vigore.

Author Hippocratem appellat ſuum, cuius Aphoriſmos & prognoſt. opus verſibus expreſſit

Sic incipiente quotidiana continua graue corpus eſt, propenſitas in ſomnum, vrina tenuis & alba, liquida, crudaque deiectio. Sub augmentum vrina fit craſſior, cum enæoremate craſſo, quod in vigore ſubſidet magis: ſed in eo magis moleſta nox & febris auctior, quæ remittit in declinatione. Primis febris tertianæ continuæ temporibus vrina tenuis eſt, flammea, coloris aurei, capitis dolor, vigiliæ, calor vniuerſum corpus occupans, acer ac mordax, ſitis, pulſus frequens ac durus: quæ magis exaſperantur in augmento, ſummè ſæuiunt in ſtatu. Verùm vrinæ tùm flaueſcunt cum hypoſtaſi laudabili, ruffæ ſunt compactæque fæces alui. Quæ vt coctionis, ita ſalutis ſigna ſunt, quibus poſitis, remiſſio ſymptomatum, & requies in declinatione ſperanda.

Febrium cōtinuarum tempora quibus agnoſcuntur.

AVGMENTI SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT X.

AVGETVR, ſi febris abeſt, tepidoque calori
Cedit, & æqualem ſolitus retinere tenorem
Pulſus, inæqualis fieri maiorque videtur.
Quæ fiunt, quia ſe calor intùs ad extima ſenſim
Explicat, hinc pulſus micat, & tepor exit in artus.

Augmenti ſigna.

Cauſa.

COMMENTARIVS.

1 PERIODVS ſeu circuitus, qui morbi quaſi per circulum ab ijſdem in eadem eſt reditus, duas habet partes: acceſſionem, quam παροξυσμὸν: & remiſſionem quam ἄνεσιν appellant: quarum remiſſio periodi melior pars eſt: acceſſio ſeu proxyſmus deterior, quem ob id exacerbationem dicunt: cuius principium, quod ἀρχὴν & ἐπισημασίαν vocant antè notauimus. Iam ſequitur augmentum. In quo febrilis calor mediocris eſt, nec in omne corpus effunditur æqualiter, quia tùm natura non omnes ſuas copias explicare poteſt, quibus noxium humorem

Quid Periodus & quot eius partes. Periodi pars deterior paroxyſmus eſt, aneſis, ſeu remiſſio melior.

foras eliminet & excludat. Pulſus inæqualitas tùm apparet, quia ſyſtole quam dyaſtole celerior, vt putris expurgetur fuligo.

SIGNA STATVS ET CAVSA.

CAPVT XI.

SIN[1] vigor eſt, corpus calorigneus omne pererrat.
Quæque minùs viguêre priùs ſymptomata, 2 culmen
Sæuitiæ ſummum retinent. Perit inque vigore,
Cur ſunt in vigore ſæuiſſima ſymptomata. *Viribus aut præſtans morbum ſuperemine tæger.*
Inclyta quandoquidem gemini ſit pugna caloris,
Quo perit externus, minor eſt ſi noxius humor:
Sin maior, noſter calor & natura fathiſcit.

COMMENTARIVS.

Quid vigor, ſeu ſtatus. 1 VIGOREM dicimus morbi, paroxyſmíque tempus ordine tertium, in quo ſymptomata ſummè vigent. Vt & Statum, quod in hoc acceſſio nec augeri nec minui, ſed in eodem quaſi ſtatu gradúque conſiſtere videatur. In eo namque corpus vniuerſum incaleſcit ex æquo, niſi quùm febris ſuperuenit magnis viſcerum inflammationibus, aut aliter maligna eſt. Tùm enim exuruntur viſcera: partes autem externæ, reuocato in corporis meditullium calore frigent. Quod in acutis, quæ continuæ ſunt non intermittentes, lo cum habet.

Quo morbi tempore moritur æger. Signa communia mortis & ſalutis. 2 Æger in peſſimo morbi ſtatu moritur, igitur in vigore. Vigor enim eſt peſſimum, maximúmque morbi ſymptoma. Morituri verò communia ſigna ſunt, morbi magnitudo, concoctionis defectus, ſeu cruditas humoris, & ſumma virium imbecillitas. Vt contrà, morbi tolerantia facilis, εὐφορίαν vocant, pepaſmus, & virium robur ſecuritatem pollicentur. Sed vt æger in continuis, acutis & malignis febribus exiſtente vigore perit, ſi forſan huic occumbendum eſt: ſic in intermittentibus & blandis in vigore leuatur, ſuperuenientibus in eo, quo criſis eſſe ſolet, profuſis ſudoribus, aut hæmorrhagiis, aut vrinis, aut alui fluoribus, vt in capitibus de criſi notabimus.

SIGNA COMMVNIA FEBRIVM & cauſæ.

CAPVT XII.

SÆPIVS hîc capitis dolor eſt, ſitis, arida lingua
Scabráque, ſingultus, iactatio corporis, æſtus,
Nauſea, lapſáque vis, vomitus, priuatio ſomni,
Lumborum grauitas, anorexia, mentis & error,
Icterus, augurij, niſi lux iam ſeptima, praui,
Et guſtus malè gratus, & imis faucibus hærens
Aſperitas, malè fit qua deglutitio, ventris
Profluuium, rigor & dyſpnæa, oppreßio ſudor.
Quæ vario motu bilis, calidíque vaporis
Attactu fiunt, & edacis viribus ignis.

Quæ vigere ſoleant in morbi ſtatu ſymptomata.

Icterus antè ſeptimum diem malus, hippoc. aph. 62. lib. 4.

Cauſæ grauiorum ſymptomatũ in ſtatu ſeu vigore.

COMMENTARIVS.

HÆc quia ſimplicia non ſunt, ſed grauiſsima ſymptomata, quæ ſæpe curationem in ſe conuertunt, eaque communia multis febribus, in vigore vexare ſolita, de his hoc libro, ſignis & cauſis morborum vniuerſalibus explicandis deſtinato ſcribimus, febrium ſigna ſpecialia cauſaſque diſtinctiùs libro ſecundo tradituri. Fit igitur in febribus capitis dolor, è ſubiectis partibus vapore, vel tenuiore ſanguine è venis maioribus ſursùm elato. Sitis eſt, interiore ventriculi tunica vel exſiccata calore, vel imbuta nitroſo quodam & acri calidóque humore. Lingua ſiccior eſt ab æſtu, & acri calidóque vapore: cuius vis intenſa putanda eſt, quùm ſcabra fit, intenſiſſima quùm nigreſcit. Singultus ab inanitione, vel repletione naſcitur: interdùm etiam ab humoris corrupti, ventriculi tunicis impacti acrimonia, vel eiuſdem mali-gnitate, qualem peſtilens febris inuehit. Conuulſiuus ventriculi motus eſt, quo quicquid eius tunicis moleſtum eſt expellere conatur. Eiuſdem eſt cum vomitu generis, ſed eò fortior & vehementior. Nam ſingultu natura quæ in ore vẽtriculi penitiùs inſederunt exigere contendit: vomitu ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur. Iactatur hinc indè corpus, nulla ſeruata figura corporis, quem affectum ἀλυσμὸν appellant, à turgente in venis materia, & huc illúcque delata. Vel cæca malignitate cor obſidente: vel ab æſtu, vel oppreſſione: æſtuat autem, vapore quoquouerſum expanſo. Nauſea fit ab humore, vel infeſta quali-

Primus hic decados lib. de ſignis & cauſis morborum vniuerſalibus agit.

Capitis dolor in febribus vndè.

Sitis in febribus cauſæ.

Linguæ ſiccitas, ſcabricies & nigredo quibus fit cauſis.

Singultus cauſæ

Quid ſingultus.

Quid ἀλυσμὸς & eius cauſæ.

Nauſeæ cauſæ.

Quando fit vomitus & nauſea.

Quid nauſea. tate laceſſente ventriculum. Quam ſequitur vomitus, ſi facultas expultrix ventriculi valida eſt, in eoque ſunt quæ hunc mole ſua grauent, aut mordacitate contriſtent. Sin infirma vis, & ſola qualitas offendit, aut tenuior, aut craſſior & lentior humor, non fit vomitus, ſed irritus vomendi conatus, quem nauſeam appellamus. *Lipothymiæ cauſa.* Lipothymiæ, ſeu defectus animi cauſa pernicies eſt febrilis humoris: vel æruginoſa, vel praſſina, vel vtraque bilis ventriculi os, præcordiorum ve membranas acriter vellicans: aut ſymptomatum vehementia, vigiliæ, dolor, tumor, immodica repentináque vacuatio, tenuiſ-ve victus ratio. *Vigiliarum cauſæ.*

2 Vigiliæ crebræ ſunt in febribus à calido acrique vapore Cerebrum exſiccante, & ſuprà modum attenuante diſſipantéque ſpiritus: Vel à qualitate pernicioſa, vel oppreſſione, ſiti, dolore. *Lumborum grauitatis cauſæ.* Lumborum grauitatem facit materiæ febrilis portio in venam cauam, aut maiorem lumbornm arteriam decumbens, vnde lumborum etiam, renumque non rarò dolor inſurgit, pondere ibi diutiùs conſiſtente. *Anorexiæ cauſæ.* Anorexiam, ſeu cibi faſtidium adfert corruptus vapor in ventriculum exhalans: vel infenſa qualitas: vel humor quiuis ipſum quaſi ſaturans, præcipuéque calidus ventriculum offendens. *Caloris effectus.* Calor enim ſolida corpora laxando diſſoluit, & ad attractionis functionem, quę deficit in Anorexia, reddit imbecilliora. Humida verò fundendo ſuprà modum extendit. *Delirij cauſa.* Delirij cauſa bilis eſt cerebrum obſidens.

Guſtus deprauati, degluttiendi ſpirandique difficultatis, & dyarrheæ cauſæ.

3 Guſtus deprauatur, quum os linguaque perfuſione bilis amareſcit: aut humoris ſubſtantia vaporeque polluitur. Deglutiendi difficultas eſt, quum aliquis vapor craſſus aut pituita caloris vi ſicceſſit in faucibus & ore ventriculi, viamque cibo ſaliuæque reddit anguſtiorem. Bilis in aluum irrumpens alui profluuium excitat. Spiritus ægrè ducitur à pręcordiorum oppreſſione, Cordis & Pulmonum æſtu, bile & putredine ibi genita, vel è venis eò procumbente.

Rigoris, horroris, frigoris, oppreſſionis cauſæ.

4 Calidus ac putris humor extrà venas conditus, ſi plurimus eſt, iſque vehementèr acer ac mordax, & impetu in pręcordia ruens eorum membranas feriat, rigorem adfert: horrorem ſi minùs acer eſt & minore copia. Sin paucus, & lentè languidéque mouetur cum acrimonia minima, frigus inuehit. Quod in quartanis obſeruatur: vt horror in quotidianis febribus & hæmitriteo: rigor in exquiſitis tertianis. Oppreſſionem facit praſsina, vel æruginoſa bilis circà cor exæſtuans: vel eiuſdem in præcordiis aut viſceribus firmatæ, ac ventriculum diaphragmaque prementis copia vndè præcordiorum diſtentio, & in contactu preſſuque dolor.

Quid ſudor.

5 Sudor eſt humoris feroſi per ſpiracula cutis excretio. Qui quùm affatim, per vniuerſum corpus, in acceſsionis febrium intermittentium fine, ſeu declinatione, in continuarum criſi, vacuata craſsiore coctaque reliqua materia profunditur, ſalutaris eſt. Aliàs ſymptomaticus, & præter naturam.

 39

SIGNA DECLINATIONIS FEBRILIS, eiuſdemque cauſa.

CAPVT XIII.

QVVM verò querulæ ſit declinatio febris,
Tunc omnis ferus ardor abit, placidéque mouetur *Signa declinantis febris.*
Pulſus, & inſani deterrima quæque vigoris
Signa retuſa cadunt, naturæ cuncta regentis
Imperio, quo tuta ſalus ſperabilis ægro.
Nullus enim propria morbi ratione perire *Nullus in morbi declinatione moritur.*
Declinante poteſt morbo. Poſitóque vigore
Si quis obit, nouus affectus fuit, aut grauis error
Commiſſus, quo vitalis reſoluta facultas.
Declinat ſed ob id febris, quia pulſa vigore eſt *Declinationis febris cauſa.*
Portio materiæ peccantis multa per aluum,
Sudores lotium-ve, vt ſi ſupereſſe videntur
Relliquiæ, facilè has vincat natura pepaſmo.

COMMENTARIVS.

1 IN febris declinatione, Vigoris grauiſſima ſymptomata vaneſcunt, perſpirante caliditate, mediumque corporis relinquente. Quo tempore cibandum ægrum præcipit Hippocrates. Signum verò cibandi potiſſimum ait, quùm calor ad eius pedes deſcenderit. Tùm placidus ac naturalis pulſus, dyaſtole ſyſtolem æquante. Nullus autem in declinatione perit, niſi grauiter erratum ſit ab aſſidentibus, ægro vel medico: morbus ve alius priori ſuccedat. Nam excluſa materia febrili per criſin, quæ fit in vigoris fine, nihil hoſtile ſuo ſinu clauſum natura continet: ideò quùm prouida ſolerſque ſit, ordine cuncta regens, quicquid à febre pop ulatum eſt ſenſim reſtaurat.

Lib. de rat. vict. in acutis.

Cur in declinatione nemo perit.

SIGNA CAVSÆQVE MORBI ſalutaris.

CAPVT XIIII.

Signa morbi ſalutaris.

CESSERVNT *morbi furiæ, & manifeſta ſalutis*
Spes fulget, [1] *modicè quandò ſua crura reducit,*
Inque latus dextrum læuumque volubilis æger
Vertitur, atque die vigil, atra nocte quieſcit,
Nec labor à ſomno eſt, ſed ab hoc deliria ceſſant.
Febriliſque calor, ſitis ac dyſpnæa remittit,
Sputáque liberiùs calido de pectore cedunt,
Et quatiunt madidum ſternutamenta cerebrum.
[2] *Quùm ratio ſibi conſtat: vt & ſibi conſtat orexis,*
Et non immitis facilis tolerantia morbi eſt,
Integer & pulſus, faciéſque ſimillima ſanæ.
Quùm molles calor æqualis ſpatiatur in artus,
Inque cutim ſudor tepidus diffunditur omnem
Febrilem ardorem ſoluens, hypochondriáque vnâ
Molleſcunt, nec in his dolor eſt, ventriſque videtur
Plana cutis, vomitúque ſimul cum phlegmate bilis
Reiicitur. Nec ſpem matulæ concluſa minorem
Hæc vrina dabit, cuius ſit hypoſthaſis alba,
Læuis & æqualis. Sed & excrementa leuamen
Significare ſolent decliuem miſſa per aluum,
Mollia ſi fuerint, connexa & ruffa colore.
Sic nihil his ſupereſt, quod non natura domarit.
Cauſa aut naturæ vigor eſt, proba-ve ipſa iacentis
Temperies, facilis vel coctu noxius humor.

Integer pulſus habetur, cuius ſyſtoles & dyaſtoles eſt æqualitas.

Salutaris morbi cauſæ.

COMMENTARIVS.

Hyperbolicæ figuræ quæ. *Crurũ, ceruicis, manuum reductio mediocris, & facilis in vtrumque latus decubitus quid indicet.*

1 HYperbolicæ figuræ, quæ nimium extenſis neruis fiunt, dolorificæ; doloris autem exortes, quæ medium ſitum habent. Huius generis eſt, crurum, vt ceruicis & manuum reductio mediocris, validam indicans animalem facultatem, ideóque morbi ſecuritatem ægro pollicens: vt pollicetur decubitus facilis in vtrúmque latus, quo robur indicatur facultatis corpus per muſculos mouentis. Vigiliæ quoque diurnæ ſalubres, quoniam his, ſpiritus animales illuſtrantur ab aëre diei luminoſo, quique per ſomnum immobiles & craſſi redditi ſunt humores perſpirabili cute digeruntur. Somnus item nocturnus ſanitatis ſignum eſt, quia ſpiritus animales reparat, & humores concoquit, calore in corporis meditullium ſeu fundum reuocato, qui per vigilias & diurnum aëris ſplendorem externam corporis faciem, ſeu cutim affectabat. Sic cùm à ſomno meliùs habet æger, nec vt antè delirat, bonum. Humoris enim ferocia retuſa eſt. Idem puta quùm febrilis deferbuit calor, ſitis ac ſpirandi ſublata difficultas. Sternutamenta coctionem indicant, & robur excretricis in Cerebro facultatis: ideóque laudantur in omnibus, exceptis pulmonum affectibus. Vt enim cerebrum commouent, ita fluxionem in imbecillos pulmones accerſunt

Vigiliæ diurnæ cur ſalubres. *Somnus nocturnus cur ſalutaris.* *Vtilis eſt, quoties ſoluit deliria ſomnus.* *Hip. Aph. 2. lib. 2.* *Sternutamenta quid indicant.*

2 In omni morbo valere mente, & benè ſe habere ad ea quæ offeruntur, bonum: contrarium verò malum. Hoc enim ventriculum, Cor, Iecur & Cerebrum, reliquumque neruoſum genus ſanum eſſe nunciat. Ventriculum quidem & Iecur, quod in his alimenti bona coctio fiat. Cerebrum verò, quod ſana mens integras indicet animales facultates. Cor denique, quod vitalis natiuuſque calor in corpore dominetur. Benè ferre morbum etiam in bonis habendum eſt, quia mitis humor, coctúque facilis hic eſt qui morbum facit. Pulſus integer & æqualis, facieſque ſanæ ſimilis, naturalis, ideóque ſanitatis index. Laudatur & ſudor vniuerſalis, etiam ſi primo die fiat, vt in Ephemeris, ſi febrem perfectè ſubmouet, quod affectum, eiuſq; cauſam ſublatam indicet. Hypochondria ſi mollia ſint & æqualia ſine dolore, ſubiectarum partium, & muſculorum abdominis, meſenterij, Lienis, Hepatis, ventriculique temperiem indicant: vt intemperiem, nempè phlogoſin, phlegmonem, obſtructionem, ſcirrhum, aut flatus, ſi tenduntur, attolluntur, obdureſcunt. Venter planus & æqualis eſt, quùm omnes abdominis muſculi ſuam ἐυσαρκίαν retinent, quorum robore coctio cibi fit melior, & faciliùs ab aluo fœces excluduntur.

Hip. Aph. 33 lib. 2. *ἐυφορία ſeu morbi tolerantia.* *Quis ſudor vtilis.* *Hypochondria.* *Venter planus & æqualis.*

3 Vomitus ex pituita & bile commixtis ab Hippocrate laudatur, quia contrarius humori ſincero omnium deterrimo. Nam ſincerus, ſeu ſolitarius & impermixtus humor, ſi bilis eſt, caloris: ſin pituita, frigoris exuperantiam indicat. At pituitæ permixta bilis, ex calido frigidóque temperiem, in qua naturæ conſiſtit eſſentia, denuntiat.

Hippoc. lib. prognoſt. *Sincerus humor, cur malus.*

4 Omnis hypoſthaſis humoris copiam deſignat: cocti quidem, ſi fuerit alba, læuis & æqualis, vndè morbi ſecuritas: crudi verò, quæ ab his qua-

Quid hypoſthaſis indicet.

Quibus cauſis fit hypoſtaſis alba, læuis & æqualis. *Deiectio mollis cur bona.* *Cur natura bilem in inteſtina trāſmittit.*

litatibus defecerit. Alba quidem eſt, ei tribuente natura colorem ſolidarum partium, nempè venarum & arteriarum quas permeat: læuis & æqualis, aſperitate caloris vi domita. Deiectio mollis, ſeu liquidi durique particeps, eademque ſibi cohærens, bona, nempè quæ partium vndè manat, indicat temperiem. Ruffa fit, bile è cyſti fellis inteſtina præterlabente. Quam in hunc vſum natura deſtinauit, vt excrementa viſcida craſſáque diutiùs in inteſtinis ſtabulantia per aluum excluderentur, & quaſi natiuo clyſtere proluta ſecederent.

PERICVLOSI MORBI SIGNA, cauſæque.

CAPVT XV.

Morbi periculoſi notæ.

AFEFCTVS *grauis eſt, vbi* [1] *torret & exedit ignis*
Interiora vorax, atque exteriora gelantur.
Carnoſumque genus ſubitò macileſcit, & æger
[2] *Pus ſpuit, erigiturque, auras vt captet hiando:*
Aut [3] *nimium vigil eſt, nimióque ſapore grauatur,*
A vomitu patitur ſingultum, oculique ruborem,
A ſomno metuitque, [4] *horret ſudore profuſo.*
Cruribus expanſis manibúſque cubare ſupinus
Aſſolet, aſſiduéque trucem tolerare dolorem
Lugubri ſe voce refert. Neque damna ſequuntur
Inferiora, vides ſi quando [5] *hypochondria tendi.*
Si [6] *noua quùm febris, fera mens à ſede mouetur,*
Dentibus & ſcabris viſcoſus lentor adhæret:
Exurenſque calor capiti eſt manibuſque, ſed imo
Sentitur ventri frigus laterique moleſtum.
Sunt lacrymæ inuitæ, febris irrequieta, frequenſque
Spiritus & vehemens, [7] *vomitus ſincerus & album*
Si lædit phreneſis lotium: aut ſi furfuris inſtar
Aut fili ſedimen retinet: [8] *penituſque repreſſa,*
Aut nimio in febri eſt aluus furibunda fluore.

Cauſæ.

Praua iſthæc, quia cruda notant, nimium-ve calorem,

101

Quo molles vri partes, & viſcera certum eſt:
Vndè niſi citus occurras via proxima letho.

COMMENTARIVS.

1 VT ſalutares hi morbi ſunt, qui cum ſignis ſecuriſſimis progrediuntur, qualia ſuperiori capite notata ſunt: ſic hi maximè periculoſi, qui ſunt grauiſſimis ſtipati ſymptomatis, qualia quæ deſcribuntur hoc capit. ad quorum explicationem accingimur. In acutis morbis, qui ſine magna fuerint inflammatione, non modò non refrigerari extrema, ſed etiam peruri accidit. Sed quùm inflammationis calor ita vehemens eſt, vt ad ſe cucurbitulæ inſtar ſanguinem ex toto attrahat corpore, viſcera tùm exuruntur: externæ verò partes, ſanguinis ad viſcera confugientis abſentia refrigerantur. Quod ideò fit, quia concepto intus incendio calor natiuus opprimitur. Subita tum interdum fit macies, colliquato per igneum calorem hoc humore ſecundario, qui carnis molem conſtituebat.

Salutares morbi ſunt, qui cum ſignis ſecuriſſimis progrediuntur: periculoſi lethaleſque, quibus exitioſa ſigna ſunt.

Cur magnis & malignis febribus ſubita macies.

2 Pus ſignum malum eſt, abſceſſus nimirum in thorace. Materiam verò purulentam excerni, bonum. Vindicatur enim Pulmo, ſiquidem eſt expectoratio laudabilis, ab exeſione, quæ aliàs intrà quadraginta dies cõtingeret. In morbi verò ſtatu citrà proprium Pulmonis affectum erectum ſedere velle, ſignum eſt inquietudinis & delirij. Qui namque benè morbum tolerat, immotus potius cubare cupit. In Pulmonis autem affectu, malum quidem ſignum eſt, inflammationis nempè tum eius tum cordis, ſed ægro erigi quàm cubare melius eſt. Sic enim Pulmo ſe magis explicat ad aëris attractionem, indéque maius refrigerium.

Erectum ſedere velle quid ſignificet.

3 Ex intemperie ſicca primi ſenſorij, ſeu Cerebri, vel à ſiccis & bilioſis humoribus in cerebrum elatis vigiliæ fiunt. Sopor autem ab intemperie frigida humida, craſſis pituitoſiſque ſuccis Cerebrum, primarium pituitæ fontem opplentibus. In epidemicis etiam febribus interdum obrepit ſopor, maligna aura Cerebrum obſidente, & eius functiones interpellante. Sopor vbique malus eſt. Sed & ſomnus & vigiliæ, ſi modum exceſſerint malum: quia quùm ſymmetria quadam & iuxta proportione ſanitas definiatur, omnes etiam exceſſus & immoderationes in vitio ſunt. A vomitu etiam, ſingultus & oculi rubicundi malum. Singultus enim hic, qui ſtomachi conuulſio eſt, ab inanitione naſcitur, quùm eum præceſſerit vomitus in quo conſequuta purgatio eſt. At ab inanitione, ſiccitate purgatione nimia conuulſio lethalis ex Aph. 1. 2. 3. 4. lib. 5. Aph. Sed hîc etiam ideò lethalis, quod veriſimile ſit Cerebrum neruorum principium per conſenſum, aut Ventriculum affectu primario, vel vtrumque phlegmone tentari. Quod ſi ad hæc oculorum rubor eſt, certum inflammati Cerebri ſignum. Metus etiam à ſomno malus eſt, ſignificatque fumorum, præcipuè melancholicorum copiam aut cacoithiam. Quam ſi natura ſuperare per ſomnum, quo tempore calor eſt vegetior, haud poteſt, multò minùs per vigilias poterit.

Vigiliarum & ſoporis cauſæ.

Cur à vomitu ſingultus & oculi rubicundi malum.

Metus à ſomno cur malus.

A ſudore horror non bonum Hipoc. Aph. l. 7
Supini decubitus mali.

4 Horror ſudori ſuperueniens, ſiniſtri eſt ominis. Indicat enim aliquid ſupereſſe materiæ morbificæ in partibus ſentientibus, quam natura fatiſcens & velut euicta excludere non potuit: ideóque ſudorem fuiſſe decretorium non decernens, quod pernicioſum & dyſcritum eſſe ſolet. Sunt & ſupini decubitus in malis, quia naſcuntur à motrice facultate languida: niſi ea forma cubare conſueuit æger, nec in alterutrum latus facilè conuertitur, ob alicuius vicinæ partis dolorem. Trux autem & continuus dolor plurimum de viribus detrahit: quoniam aſſiduis curis & vigilijs ſpiritus exhaurit, triſtique ſenſu vellicans, humores acuit, carneſque tabefacit atque conſumit.

Trux & cõtinuus dolor quid agit.

Hipochondriorum tenſionis cauſæ.

5 Hypochondria tenduntur à flatibus, vel phlogoſi, vel tumore aliquo præter naturam, vel intemperie ſicca partium ſubiectarum, ſi cum dolore viſcerum eſt inflammatio. Sin ſine dolore, craſſior humor aut frigidus tenſionis eſt cauſa. Sed vt in febribus ardentibus, hypochondriorum tenſio cum dolore, partium ſubiectarum inflammationem, ideóque periculum indicat: ſic interdum ingruente criſi per nares ſanguinis eruptionem portendit. Impetus enim humorum in caput ex Galeni ſententia ſignum eſt.

Cõment. 2. ad part. 5. li. I. epid.

Delirium initio morbi quid portendit.

6 Quùm initio morbi delirium eſt, metuenda phrenitis in ſtatu. Quùm enim initijs morborum mitia ſymptomata ſint, in vigore fortiora: non dubium, quin ſi delirium initio morbi eſt: in ſtatu phrenitis, quæ delirio ſimplici ſymptoma maius eſt, conſequatur In pernicioſarum verò febrium paroxyſmis calor manuum & capitis, friguſque ventris & laterum, natiui caloris extinctionem portendit, diffugiente vna febrili calore. Nulla porrò febris continua leuiter terrere debet. Ea namque primigenium humidum depopulatur, nullumque relinquit tempus idoneum, quo vires attritæ, cibo reparari queant. Ex febribus verò continuis ea moleſtiſſima, in qua æger ἀσώδης ſeu irrequietus, & anxius eſt. Eadem & periculi pleniſſima. Nam in hac à multo, feróque humore virtutem opprimi coniectura eſt.

Cur nulla febris continua terroris expers.
Moleſtiſſima febris quæ.

Quare malus eſt ſincerus vomitus.

7 Sincerus omnis humor præter ſanguinem excluſus, prauam indicat affectionem, ideóque ſincerus vomitus. Quum phrenitis eſt, albicans vrina ſignificat humorem bilioſum in Cerebrum rapi, indéque febrem augeri. Si febris eſt ſimplex, & cum alui fœcibus albet vrina, phrenitis metuenda. Si ſine febre talis eſt, obſtructionem aut cruditatem indicat ideóque ſemper mala. Quùm in huius hypoſthaſi furfures fila-ve cernuntur, flammeo febris ardore ſolidæ partes attinguntur atque tabeſcunt. Sin febris nec adeſt, nec adfuit, veſica duntaxat afficitur.

Albicans vrina.

8 Alui ſuppreſſio hîc, nota eſt immodici Ventriculi, Iecoris, vicinarumque partium caloris humidum abſumentis. Sed pernicioſum alui profluuium in febre. Nam illud ſpiritus exoluit exhauritque, febris autem eoſdem aſſat & abſumit. Fit autem ab intemperie calida humida, vel bilis erumpentis copia, vel infirma retentrice, vel humorum è ſuperis partibus decubitu: vel acri quauis materia ventriculi os inferius lancinante, vel copia ciborum grauante: vel denique maligna qualitate, quam cœli conſtitutio peſtilens attulit, vel humorum putredo.

Cur in febre pernicioſa diarrhæa.

Diarrhæ cauſæ.

MORBI LONGI SIGNA ET cauſæ

CAPVT XVI.

SIn minùs hæc noceant, morbi mora longa ſequetur,
Cuius erunt hæc ſigna.[1] *Calor modò corpus habebit*
Nunc frigus, ſudor-ve fluet cum febre, color-ve
Vnus & alter erit, nec fiet[2] *marcidus æger.*
Quæ modò pura fuit, bullas vrina refundet:
Alba-ve ſubſident, & ab illis rubra ſequentur,
Rubráque quæ fuerat modò, fiet hypoſthaſis alba.
Humores varij multique in corpore, motus
Tàm varios pariunt. Ideò niſi tempore longo
Natura ſubigi hi nequeunt, nec Apollinis arte.

Signa morbi longi.

Cauſa.

COMMENTARIVS.

1 SI calor & frigus in ægro corpore ſibi inuicem ſuccedunt, ſignum eſt variarum affectionum. Quas quia natura nequit vno tempore ſubigere, morbum fore longum neceſſario colligendum eſt. Idem eſto de coloris in morbo viciſſitudine iudicium. Sudor etiam qui febrem non ſoluit, materiæ copiam ſubeſſe teſtatur. Qui lethalis eſt, ſi frigidus cum acuta febre: ſin cum mitiore, morbi diurnitatem ſignificat. Vt ſudor multus, frigidus calidus ve ſemper fluens, frigidus grauiorem, calidus leuiorem morbum indicat. Quod non de critico ſudore dictum exiſtimetur: ſed de ſymptomatico, eoque qui toto morbi ſpatio citrà criſim vllam apparet.

Quid ſignificet caloris frigoris in ægro corpore viciſſitudo.

Hippocrat. Aph. 37. & 42. lib. 5. Ah.

2 In omni morbo natiuus calor atteritur & imminuitur, nec ſufficiens alimenti fit in omne corpus diſtributio: vndè contingit carnoſas partes conſumi. Quùm itaque morbi ſpatio corpus non manifeſtè vel parum emarcuit, morbi diuturnitas accuſanda. Humores namque morbidi craſſilentique ſunt, iique multi. Quare nec facilè, nec citò diſſipabiles, nec breuioris pepaſmi capaces.

Cur macies in morbo, cur etiam & quando ægri non macileſcunt.

3 Vrina quæ modò pura eſt & naturalis: modò bullas habet, aut quaſdam quaſi maculas in ſuperficie: quæq; in fundo quid album, læue, deindè rubrum ſubſidens deponit, iure morbi diuturnitatem accuſat. Quod enim interdum pura cernitur, albam ac læuem habens hypoſthaſim, ſignum eſt naturæ roboris, & coctionis alicuius materiæ. Quod deindè

Vrinæ coloris & conſiſtentiæ varietas.

bullulas aut maculas refert, aut in imo rubet, argumentum eſt peccantis humoris: quem quùm natura nondum aggreſſa ſit, ad eius mitificationem coctionemque non breue tempus requiritur.

CRISEOS VENTVRÆ[1] SIGNA & cauſæ.

CAPVT XVII.

Signa futuræ criſeos.

ANTE criſim currens varijs nox aſpera ſignis
Proditur, vt [2] capitis, colli, ſtomachique dolore,
Comate, dyſpnæa, lachrymis non ſpontè profuſis,
Obtuſo ſenſu, ſpectris lucentibus, auris
Tinnitu, motu labij, lotióque retento.
[3] Præuenit & tempus ſolitum, ſæuóque rigore
Feruorem ingeminans acceſſio territat ægrum.
[4] Hinc ſalit & clamat, vigil eſt, delirat, anhela
Conficiturque ſiti, nec ſpem putat eſſe ſalutis.
Spes tamen eſt medico, qui viderit antè vigorem
Cocta per vrinas excerni plura, per aluum
Sputáque, nec vires præſenſerit eſſe caducas.

Cauſæ criſeos.

Sed tanti motus geminus calor vnica cauſa eſt,
Dum fouet impuros, retinetque in corpore ſuccos
Externus, quos natiuus calor euocat extrà
Sanguinis effluuio de nare, ſero ve citato
Renibus è patulis, vel apertis fœcibus ani,
Vel cute præmolli largo ſudore madente.

Quatuor cõmunes excretionis criticæ viæ, per nares hæmorrhagia. ſero copioſo per vrinas, alui profluuio, per anum, ſudoribus per cutem.

COMMENTARIVS.

Signa criſima.

1 SYMPTOMATA quæ fiunt ab orgaſmo materiæ noxiæ naturam impetentis, quæque mutationem ſubitam indicant, ſigna criſima, ſeu decretoria vocantur, quia quid in proxima criſi futurum ſit quaſi decernunt, & paulò antè indicant. Fit verò criſis excretione liberali morbificæ

bificæ materiæ per hæmorrhagiam aut ſudorem, aut vomitum, aut aluum, aut vrinas, aut mulieribus per menſtrua. Ex quibus ſingula ſuis ſignis criſimis denuntiantur. Vt ſanguinem è naribus fluxurum eſſe portendunt aurium ceruiciſque rubor, inuitæ lachrymæ, oculorum caligo ſplendórque, capitis, colli, frontis ac temporum grauitas, illícque pulſatio venarum, aurium pruritus, hypochondrij indolens tenſio, pulſatio ſpinalis arteriæ, faciei rubor, pulſus magnus, tremorque manuum, & vrina cum alui fœcibus ſine manifeſta cauſa candicans. Mulieribus autem lumborum grauitas, dolor ac tenſio, menſium eruptionem denuntiat. Vomitus ſigna ſunt, horror inferiorum partium, frigus, pulſus durus, & inæqualis, obuerſantes oculis tenebræ, dolor capitis mordax, ventriculi dolor, ſputatio tenuis, inferioris labri motitatio. Sudorem deſignant pulſus vndoſus ac mollis, rigor, aluus, ac vrina ſuppreſſa. Cęterarum excretionum peculiaria ſigna non habentur. At ſi priora non apparent & criſis imminet, inferiorem excretionem per aluum vrinaſve conijce.

Quæ ſanguinē è naribus fluxurum eſſe portendunt.
Quæ menſtrua ventura denuntiant.
Signa vomitus.
Sudoris erupturi ſigna.

2 Sequentium ſignorum hæ cauſæ ſunt. Aduentante criſi capitis, colli ſtomachíque dolor excitatur à turgente in his partibus materia morbifica. Coma fit ex humorum aut vaporum cerebri ventriculos imbuentium abundantia. Dyſpnęa ſeu ſpirandi difficultas naſcitur, obſeſſo Corde, nec benè ſe ab excrementis fuliginoſis expediente. Lachrymæ non ſponte fluunt, commota in oculis aquoſa materia per orgaſmum. Obuerſantur oculis obſcura, rubra, lucentia. Lucentia quidem (ea μαρμαρυγὰς appellant) à ſplendore, tenuitatéq; ſpirituum influentium in oculos. Rubra autem à ſpirituoſi ſanguinis in minimas oculorum venas illapſi copia. Sed à fumis circùm oculos diſcurrentibus obſcura ſe offerunt, vndè Scotodinia, ſeu tenebricoſa vertigo. Tinnitus fit aurium à feruidioris ſpiritus concitatiore motu per auditus organa. Tremulus labiorum motus à concuſſione neruoſi generis. Supprimitur vrina, vel quod oblita videtur peculiaris muneris ſui natura in ſero è renibus propulſando, vel quod eadem opprimitur. Quod vtrum ſit conijci debet è coctionis aut cruditatis ſignis. Si enim ſigna cruditatis præceſſerunt, opprimitur. Sin coctionis, eſt probabile ferri ſerum in venas, & ab his in cutem, ideoq; ſudores expectandi: quod certiùs, ſi pulſus ſolito mollior.

Symptomatum ſeu ſignorum huius loci cauſæ.

3 Paroxyſmus criticus anticipare ſolet ob concitatiorem humoris motum. Humorem verò concitat vterque calor, inſitus ſeu natiuus, & aduentitius: ille quidem, vt excludat noxium: hic, vt naturam opprimat. In qua contentione de vita diffidit æger, & familiares eius calamitatem deplorant. Sed medicus prudens terreri non debet, verùm intrepidus ſpectator eſſe, non fabulæ, ſed huiuſce ſeriæ contentionis, ſi præuiderit concoctionem, quæ criſis accelerationem & ſalutis certitudinem ſpondet: à qua nullum ſe vidiſſe qui perierit cum Galeno memoriæ mandauit Ætius.

Quam ob cauſam anticipat acceſſio critica.
Galenus I. de criſib.

4 Quæ ſequuntur, ſigna ſunt vigoris acceſſionis criticæ. In cuius declinatione libera ſequitur, & liberalis excretio, ſi criſis eſt futura ſalutaris, vt ſæpius accidit. Nam ex ægrotis longè plures ſeruari quàm interire ſolent, niſi conſtitutio cæli ſit peſtilens.

Æt. tetrab. I. ſermon. I. cap. 24.

E

MALÆ CRISEOS SIGNA.

CAPVT XVIII.

Signa ſiniſtræ criſeos.

ILLA quidem, veniunt ſi forſitan indice nullo,
Atque ſuis malè ſe purgauit fæcibus aluus,
Sputa malè & pectus reiecit: aquoſaque renes,
Craſſa-ve temporibus aut nigra aut fœtida primis
Deiecere, & vis moribundis viuida membris
Nulla micat, criſis eſt, ſubiti ſed plena pericli.
Nam benè naturæ numquam ſuccedit, vbi vis
Deperit in morbis, & non niſi cruda videntur.
Sic praſina & viridis malè ſit deiectio, pallens,
Ruffa nimis, liuens, pinguis, ſpumoſa, cruenta,
Viſcida, nigra. Malè & renes purgantur aquoſo,
Et craſſo tenuique ſero, gràueolente, nigroque.
Sputáque quæ pleno feruente in gutture, quæque
Non excluduntur facilè, & ſpumoſa, rotunda,
Candida, quæque virent mala ſunt. Mala pallida, nigra,
Flauáque ſincerè ſolam referentia bilem.

COMMENTARIVS.

Quid criſis & quotuplex.

1 CRISIS quam hocloco ſcrutamur, eſt morbi in melius peiuſ-ve ſubita mutatio, ſeu præceps, ad ſalutem mortem-ve tranſitus: non autem vt aliquando ſumitur, ſolutio morbi ſenſim facta, λύσις potiùs appellanda. Nam vt vera fiat criſis, debet eſſe contentio, & in qua natura plurimum in expulſionem humoris ſuperuacanei laboret. Quæ ſi fit ad ſalutem, criſis abſolutè, & per antonomaſiam appellatur. Sin ad mortem, mala criſis. Vt imperfecta quæ aliquam effatu dignam mutationem, non tamen integram ſolutionem efficit. Imperfecta porrò criſis eſt, quæ metaſthaſi, ſeu tranſlatione materiæ fit, vt quæ deſinit in abſceſſum. Perfecta, quæ fit eccriſi, ſeu per excretionem inſignem, vt per hæmorrhagiam, ſudorem, diarrhæam, à qua nihil febrilis humoris omninò ſupereſt. Malæ vero criſeos cauſæ, ſunt humorum cruditas & virium

Signa malæ bonæque criſeos.

imbecillitas: vt bonæ robur virium, & humorum coctio, quam pepaſmum appellant.

Cauſæ.

2 Superiori capite commemorata futurę criſeos ſigna mala ſunt, ſi cruditatis ſigna præceſſerint. Nam cruda quæ ſunt & incocta, inque malos abſceſſus conuerſa, criſeos fruſtrationem aut dolores, aut morbi diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas indicant, inquit Hippoc. Cruditatis verò, ideóque criſeos improbæ ſigna petuntur ex vrinis prauis, ſeceſſibus & ſputis. Ex quibus vrinæ virides, ſeu praſinæ, tuſſæ, ſpumantes, cruentæ, caloris exceſſum: obſtructionem aut ſummam cruditatem aquoſæ, ſeu pellucentes albæ: ſyntexim ſeu colliquationem pingues, craſſitiem humoris viſcidæ: putredinem fœtidæ: liuentes & nigræ natiui caloris extinctionem portendunt. Idem eſto de deiectionibus ſputiſque iudicium, in quibus ſimilis color & æque prauæ qualitates extiterint. Natura verò criſim quodam die quem ἐπίδηλον & θεορήτικον, hoc eſt indicem & contemplabilem appellant, denunciare ſolet, ſiquidem toto morbi ſpatio cum cauſis noxijs dimicat. Quùm ergo criſis nullo die præuiſa contingit, lethalis eſt, quia nulla priùs apparuit nota naturæ contendentis, vt indè colligere liceat eam quaſi feſſam & obrutam dare manus, ſeque victam annuere. Fit autem mala criſis vt plurimum diebus paribus, vt ſexto, octauo, decimo, duodecimo, decimoſexto, non æque quarto, qui ſeptimi non raro bonus eſt index. Interdùm tamen vt bonus, ſic malus eſt decretorius:

Lib. 1. Epid. ſect. 2.

Ex quibus cruditatis ſigna petuntur.

Vrinæ prauæ, vt deiectiones & ſputa.

Natura criſim indice die denuntiare ſolet.

Quibus diebus fit mala criſis.

Hippocrat. in prognoſt.

Nam ſummè tranquilla febris, comitatáque ſignis,
Quæ ſunt tuta, die quarto citiuſ ve relinquit.
Quæque gradum feritatis habet deterrima ſummum,
Diráque ſigna gerit, quarto necat aut priùs ægrum.

Decimuſquartus autem dies, etſi par videtur, impar tamen habendus eſt, quoniam è duplici ſeptenario fit, vt triplici vigeſimus, quadrageſimus è ſextuplici.

3 Primis morbi temporibus, principio nempè & incremento cruditatis apparere ſigna ſolent in mala criſi, quùm ea veros dies criſimos vt plurimum anticipet. Vt in acutis raro ſeptimo: non rarò ſexto comparet grauiſſimis ſtipata ſymptomatis. Quo fit vt ſextum diem, peſſimum decretorium tyranno Galenus aſſimilet. Eſt verò lethalis criſis magis ſubita, quia fit natura minimum repugnante, crudáque, quæ quouis eſt morbi tempore materia. Salutaris verò non æquè pręceps. Natura namque diutiùs occupatur in humore noxio ſubigendo coquendóque, neque coctio fieri, niſi tempore & mora poteſt. Omnis tamen criſis citò fit & confertim, neque quadragesimum diem, qui terminus acutorum eſt, ſuperare conſueuit: ſi quidem earum febrium eſt quæ ex calidis humoribus accenduntur. Qui quia celeres motus habent, ſubitas etiam excitant in corpore mutationes.

Mala criſis cur ſubita.

Cur bona criſis mala tardior.

Cur omnis criſis citò fit.

BONÆ CRISEOS SIGNA cauſæque.

CAPVT XIX.

Cauſa bona ſalutariſque criſeos.

TVTA *criſis fiet, critica ſi luce mouetur,*
Si vires adſunt, & blandi ſigna pepaſmi.
Namque die critico benè fit certamen, & humor
Efferus eſſe nequit, quem coctio mitificauit.

Signa coctionis ex vrinis, deiectionibus & ſputis.

Quæ tunc eſt, quandò lotium micat, inſtar & auri
Flaueſcit, cuius ſit læuis hypoſthaſis, alba
Æquaque: fæx alui molliſque, ſibique cohærens,
Nec multùm fœtoris habens, ſubfulua colore:
Sputáque craſſeſcunt mixta cum phlegmate bile.
Sic natura potens & viribus vſa triumphat.

COMMENTARIVS.

Criſimi, ſeu critici dies, qui. Aph. 36. lib. 4.

1 DIES decernendi vim habentes, & in quibus criſis morbi contingit, criſimi, ſeu critici nominantur. Hi verò ſunt ex Hippocrate tertius, frequens in peracutis, quartus, ſeptimus, nonus, vndecimus, decimuſquartus, decimusſeptimus, & vigeſimus, cæterique quaternario, ſeptenarióque numero comprehenſi ad quadrageſimum, à quo die rarò criſes fieri per ſudores, aut omninò per alias excretiones, ſed per concoctionem, aut abſceſſus conſueuerunt. Criſis autem citiùs aut ſeriùs ventura cognoſcitur ex morbi more, ſpecie, & paroxyſmorum circuitu. Sic placidiſſimæ febres, quæquæ cum ſignis ſecuriſſimis progrediuntur, quarto die vel antè deſinunt: peſſimæ verò, quæque lethalia ſigna præ ſe ferunt, quarto die, vel prius ægrum tollunt è medio Et ex febribus tertiana celerius quàm quotidiana iudicatur, quia bilis citius, tardius pituita mouetur. Vtque paroxyſmi feſtinauerint, & priſtinam horam anticipauerint magis, ita citius indicationem affore ſignificant. Sin pigrè moueantur, horamque prorogent, ſera vel nulla criſis expectanda. Sunt autem criticorum dierum alij κατ' ἐξοχὴν critici ſeu criſimi, quales ſeptimus peracutorum, decimuſquartus acutorum ſimpliciter: vigeſimus, 27. 34. & 40. acutorum morborum ex decidentia terminus, qui κύριαι ἡμέραι, ſeu principes dies appellantur quod, in iis imprimis ſecuræ fiant criſes. Quidam incidentes, & intercalares, vt tertius, quintus,

Ex quibus criſis citius aut ſerius ventura cognoſcitur.

Critici dies trium generum, principes, intercalares & mali.

nonus, inter bonos malóſq; medij. Quidam mali, quales ſunt pares, quos ſuperiore commentario notauimus. Funeſtas namque criſes paribus diebus, vt ſalutares imparibus maximè fieri citrà controuerſiam eſt.

2 A viribus indicatio petenda ſemper eſt in morbis, quùm vitam vel ipſas eſſe vires, vel eius actiones neceſſe ſit. At virium aliæ ſunt animales, aliæ vitales, naturales aliæ. Conſtant animales, ſi valet mens & ratio, ſi placidus obrepit ſomnus & à ſomno meliùs eſt, nec ſunt immodicæ vigiliæ: ſi vegeti ſunt & integri ſenſus. Vitales verò, ſi libera ſpiratio, ſi pulſus æqualis, febris nulla. Naturales, ſi benè ſe habet æger ad ea quæ offeruntur, ſi mediocris aut nulla ſitis, ſi naturalis appetentia, quam orexin dicunt, non canina, nec nimia: ſi deiectiones compactæ ſunt, & hypochondria mollia. Sed in morbis vt virium robur, ita pepaſmus, ſeu materiæ morbificæ coctio victricis naturæ ſignum eſt: nempè quæ tandem humorem crudum, efferum, rebellem, & à naturali penitùs alienum, vi caloris inſiti mitificauit, domuit, & ad temperiem reuocauit: fecitque quoad potuit, naturali ſimilem: at non omninò. Nec enim vt in pepſi cibus, ſic in pepaſmo coquitur humor. In pepſi namque ſeu naturali coctione cibus in alimentum vertitur. In pepaſmo ſeu coctione morbifica mitior fit duntaxat, & à natura domatur humor ad excluſionem, vel in pus, vt in inflammationibus, vel in ſputa boni moris, vt in thoracis affectibus: vel in deiectiones & vrinas laudabiles, vt in febribus morbiſque reliquis, de quibus natura triumphare conſueuit. Ideóque quùm vrinæ coloris aurei, læuem, albam & æqualem habentes hypoſthaſin: deiectiones ſubfuluæ, compactæ, minimum fœtidæ: ſputáque craſſiora, pituita & bile commixta ſe in morbis offerunt, ſecuritatem, ideóque criſim optimam oſtendunt.

Virium triplex genus. Animales vires quibus ſignis agnoſcuntur. Virium vitalium & naturalium ſigna.

Pepſis propriè eſt alimenti: pepaſmus humoris morbifici coctio.

SIGNA MORTIS, EIVSQVE cauſæ.

CAPVT XX.

AT lethale malum, caua ſunt ſi lumina, lapſa
Tempora, ſi naſus ſit acutus, & vtraque languet
Frigore, & auerſa eſt imis in partibus auris,
Dura ac tenſa cutis frontis, facieſque colorem
Pallentem, rubeum-ve priùs commutat in atrum.
Si fugiunt oculi lumen, lachrymaſque profundunt
Inuiti, ac tenues illorum ſanguine venæ
Liuenti nigro-ve tument, pituitáque canthis

Signa mortis.

Hæret, & apparet, quoniam malè palpebra iuncta eſt
In ſomnis album tunicæ, reſolutáque pendent
Labra, rigentque gelu, liuentque, ſopitus & æger
Semper hiat, neque quicquam oculis videt, auribus audit.

Sudor frigidus cum acuta febre mortem, cũ mitiore, morbi longitudinem ſignificat.

Eſſe etiam lethale putes ſudore gelato
Perfundi, gelidoſque pedes pendere deorsùm
Febre graui, rigidum neque poſſe inflectere collum,
Dyſpnæaque premi, malè deglutire, vorare
Immiſſos non poſſe cibos, deliráque verba
Multa ſeri, fierique ægro languente rigorem.
Nec minùs horrendum eſt, vlcus ſi liuet & aret,
Cruráque cum manibus nudantur, & vltima frigent,
Spiritus efflatur gelidus, paleæque leguntur,
Et dolor à coxis veniens ad viſcera tranſit.

Cauſa mortis, eiuſque variæ ſpecies.

Natiuus calor extinctus cauſa vnica lethi eſt.
Qui perit aut ſenſim, lentéque ſenilibus annis,
Febribus vt longis, & vbi natura recuſat
Ferre cibos, nec alit, quia tùm languore tenetur,
Atrophiamque parit gracilem, gracilemque Maraſmum,
Aut ſuffocatur citò. Sic apoplexia fortis,
Sic Angina premit. Stricto-ve reſoluitur enſe,
Quo cruor amplus abit. Diro aut cadit ille dolore.
Sic Tetanus quatit, vt raptant laniantque miſellum,
In diuerſa actæ quùm ſe effudêre quadrigæ.
Febribus aut magnis calor hic natiuus, ab illo
Cogitur igne mori, qui tùm populatur & vrit
Corpus, & accenſa dominatur in omnia flamma.

COMMENTARIVS.

Signorum mortis venturæ cauſæ.

Oculorum cauitas vnde.

1 HVIVS loci ſignorum quæ in morbis acutis præcipuè locum habent, in iiſque imminens exitium portendunt hæ cauſæ ſunt. Oculi caui fiunt, quia pauci tùm in eos efferũtur animales ſpiritus, quorum copia per ſanitatem illuſtrabantur. Caui quoq; fiunt, oſſea quidem

ſuperſtite, ſed exhauſta carnea ſubſtantia. Carnea verò moles in acutis & adurentibus febribus citò vaneſcit, & abſumitur ob calidam & humidam: oſſea non item, ob frigidam ſiccamque temperiem. Naſus acuitur, quùm ſubſtantia carnoſa, quæ circà pinnulas narium eſt, abſumitur, & natiuus in eis languet & extinguitur calor. Conſumitur verò facilè carnoſa ſubſtantia, quia pauca: calorque natiuus facilè marceſcit & exhauritur, quia nares, vt aures cartilagineæ ſunt, proindè naturali conſtitutione frigidæ. Cutis frontis minimum carnis habet, ideóque promptiſſimè in acuta febre ſicceſcit, & ſiccitate tenditur, duriorque fit: vt conuelluntur aurium fibræ, faciei color in nigrum vergit, refrigerato ſanguine. Lucem effugit æger ab imbecilla videndi facultate. Lachrymas effundit inuitus à retentrice debili, non ab orgaſmo ſeu materia turgente, vt paulò antè criſim accidit. Tenues oculorum venæ ſi pallent, liuentve, refrigerationis ſanguinis: ſi nigricant, extincti natiui caloris ſunt indices. Eſt autem in oculorum canthis, ſeu angulis ſordes pituitam referens potiùs, quam in adnata tunica. Illi namque rugoſi ſunt: hæc æqualis & lubrica. Sordes autem excrementum eſt ſemicocti alimenti, nullum interdùm indicans periculum, vt in Ophtalmia. Sed in acutis, vt hîc, accedentibus aliis ſignis lethalibus, imbecillitatem portendit regentis oculum facultatis naturalis, quæ coquere nequit alimentum. In ſomnis album oculorum apparet, muſculis qui palpebras mouent conuulſis ob ſiccitatem. Minùs autem horrẽdum, ſi ſanguinis aut alui fluor, aut mæror vehemens, aut inedia, vigiliæ, aut quæuis immodica vacuatio præcurrerit: vel æger ita per ſanitatem ſomnum inire conſueuerit. Quidam enim ſunt λαγόφταλμοι, qui palpebris apertis leporum inſtar dormire conſueuerunt.

Cutis frontis cur dura tenſáque.
Qua cauſa moribundis inuiſa lux, nigreſcit facies, deciduũt inuitæ lachrymæ, tenues oculorum venæ, pallent, liuent, nigricant.
Cur in angulis oculorum ſordes.
Qui fit, vt in ſomnis album oculorum appareat.
λαγόφταλμοι.

2 In febre non intermittente, ſi labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertitur, ſi non videt, ſi non audit, imbecillo iam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors. Sunt enim illa conuulſionis à ſiccitate ſymptomata. Sed & auditus viſuſque priuatio, ſignificat ſenſificam interire facultatem, vt ſopor & hiatus oris exolui motricem. Sudor etiam frigidus cum acuta febre lethalis, quia natiui caloris indicat extinctionem. Proſtratio, ſeu deiectio corporis, quam ἔρειψιν appellant, imbecillitatis extremæ ſignum eſt. Nec enim hæc accidit, niſi ſoluto robore, ſi corpus velut exanimum in pedes deuoluitur. Quod ſi pedes etiàm frigent; vicina mors, facultate quę corpus moderatur extincta. Moribundi verò pallet aut liuet, ſi quod eſt vlcus, venularum quæ huic adiacent, marceſcente ſanguine: bilioſo quidem, quùm pallet: atrabiliario quùm liuet: aut potiùs à necroſi, ſeu natiui caloris extinctione.

Hipp. Aph. 49. lib. 4. Aph.
Quibus cauſis labri, ſupercilij, oculi, naſi peruerſio, viſus auditusſque priuatio, ſudor frigidus, proſtratio corporis, & in pedes quì frigidi ſint deuolutio.
Pallor aut liuor vlceris lethalis.

3 Extrema frigent in acutis ingruente morte, calore duntaxat hęrente circà viſcera. Quod intelligitur, ſi venter & latera calida ſint: aut eodem emortuo, quod expiratione frigida cognoſcitur. Flocci verò paleæque colliguntur, exhalantibus ad oculorum vaſa vaporibus quaſi nebulis, & ſic in pupilla hærentibus, vt ob craſſitiem viſorium ſplendorem ſeu ſpiritum foras egredi prohibeant, & imaginatione lęſa putent ægri ſe vel in veſte, vel in pariete, vel alio ſimili talia corpuſcula cernere, qualia ſunt

Extremorum frigus.
Quibus cauſis flocci paleæque leguntur.

hæc, quæin pupilla conſederunt. Quod Phrenitidis ſignum eſt aduentantis, aut iam præſentis, ſi contingit in morbi vigore. Sin emorientibus facultatibus, extinctionis ſpiritus animalis certiſſimum indicium,

Cur dolores ab inferioribus partibus in acutis ad ſuperiores ferri lethale.

Dolores porrò circa coxas, & inferiores partes orti, ſi ad viſcera tranſierunt, mortem ſubeſſe teſtantur. Nam, quandiù natura ſuperior, tandiù vitium à nobilioribus partibus detrudit in ignobiliores, nec permittit ab his in illas anadromen ſeu recurſum fieri. Si etiam hi dolores in viſcera tranſlati ſubitò deſierint, propinqua mors. Nec enim in humorem noxium expellendum inſurgit natura, ſed victa dat manus, & oppreſſa reſoluitur, maximè ſi alia ſigna lethalia pariter acceſſerunt.

Quid mors.

4 Mortem dicimus natiui caloris extinctionem. Mors enim opponitur vitæ, quæ quum natiuo calore contineatur, eiuſdem priuatione mors benè definietur.

Quis natiuus calor.

At per natiuum calorem, non elementarem, ſed cœleſtem & planè diuinum intelligimus, qui perenni animæ motu ſuſcitatus corpus vegetat animatque, túmque deficit, quùm ſe noſtra mens corporis vinculis eximit. In cuius à corpore diſſolutione neceſſario friget corpus, quia cœleſti ſuo priuatur igne.

Internæ mortis cauſæ.

Mortis autem cauſæ ſunt, vel internæ, vel externæ. Internæ quidem, humoris copia difflationem prohibens, craſſities & lentor meatus occludens: frigus comprimens caloremque natiuum ſuffocans, calor diſſoluens, deſiccans & adurens: dolor pungens, & acerbitate ſua vigilias excitans, ſpiritus exhauriens, natiui caloris inopia, partium imbecillitas coctionem impediens.

Externæ.

Externæ ſunt, peſtilens aër cor inficiens, contuſio, caſus, virulentorum animalium vt araneæ, ſcorpionis, aſpidis morſus, venenorum multæ ſpecies, pugionis, telorum & aliorum vulnus infligentium ictus, bombardarum impetus, & infinitæ aliæ, partim quæ ſingulis diebus accidunt, partim ab authoribus, qui de mortibus non vulgaribus ſcripſere produntur.

FRANCISCI PORTI MEDICÆ DECADOS

LIBER SECVNDVS.

SIGNA CAPITIS AFFECTVVM vniuerſalia, cauſæque.

CAPVT I.

QVVM dolor eſt capiti mordax, vapor acer abundat. *Variæ capitis doloris ſpecies.*
Quùm grauis, humoris ſignatur copia. Pulſus
Arguit ardorem: ſi ſola eſt tenſio, flatum.
Tenſio ſin grauis eſt, membranis humor inhæret
Plurimus, in quibus eſt ſenſuſque & cauſa doloris.
Si breuis & leuis eſt dolor hic, fumóque lyæi,
Phœbeis-ve ortus radiis, vigili-ve labore,
Cauſiſ-ve externis aliis, Cephalalgia. Longus *Cephalalgia.*
Sin & tantus is eſt, vt nec contentio vocis,
Nec ſtrepitus, nec odor, nec lucis ſplendor, id omne
Denique quod plenum reddit caput exagitatque
Iam nequeat ferri, morbus Cephalæa vocatur. *Cephalæa.*

COMMENTARIVS.

1 CAPVT corpus eſt ſupra collum, Cranio conſtans & Cerebro, virtutis animalis ſedes. Cerebrum autem, ἐγκέφαλος Grecis, pars capitis mollis, alba, flexuoſa, neruorum, motus, ſenſuſque principium, pituitæ fons: in quo plures habitant morbi, quorum curationem hoc libro, quod fœlix fauſtumque ſit aggredimur. *Quid caput. Quid Cerebrum.*

Quid dolor lib. 4. Tuſcul. Lib. 2. de loc. affect. Dolor conſiſtit in ſenſu. Doloris differentiæ.

2 Dolor eſt motus aſper à ſenſibus alienus ex M. Tullio. Vel potiùs triſtis ac moleſtæ rei ſenſus: vt blandæ voluptas ex Galeno. Qui fit, quùm temperies repentè mutatur, aut continuitas ſoluitur. Conſiſtit autem dolor omnis in ſenſu, nec niſi in partibus ſentientibus poteſt contingere. Qui ſi pungens, acer ac lancinans, bilem: ſi tenſiuus, ſpiritum ſeu flatum: ſi grauans, humoris copiam indicat. Grauans autem ſi pariter eſt obtuſus, pituitæ; ſi blandus, ſanguinis: ſin pungens pulſanſque bilis exuperantis, aut inflammationis, interdum & pituitæ vitreæ ſignum habendum eſt: pituitæ vitreæ quidem, ſi inſtar acus, aut terebri perforantis, aut impacti pali pars diuelli videtur, vt in colico dolore. Pulſatilis dolor arteriarum eſt, quæ à partium vicinarum inflammatione comprimuntur: punctorius & tenſiuus membranarum. ὀςεόκοπος, ſeu dolor oſſium in his membranis eſt quæ oſſibus adiacent. Alius eſt dolor qui λάπαρος, ſeu laxus ac mollis ab Hippocrate nuncupatur: per quem is intelligitur qui ſit phlegmones ac tenſionis expers.

Lib. 6. Epid.

Cephalalgia & Cephalæa quid, & earum inter ſe diſcrimen.

2 Κεφαλὴ caput: Cephalalgia, & Cephalæa capitis peculiaris dolor eſt: in Cephalæa quidem diuturnus, vehemens, & ægrè cedens: non continuus, ſed morbi comitialis inſtar per acceſſiones & interualla repetens exacerbarique ſolitus, cum imbecillitate capitis: ob quam ociùs ac frequentius acceſſio repetit. In Cephalalgia verò nec diuturnus nec vehemens, ſed qualis à ſole, labore, crapula ſolet excitari: quare mitior, nec vt in Cephalæa capitis imbecillitati coniunctus: ideóque nec irritatu adeò facilis. Omnis verò capitis dolor in eius membranis eſt: qui vel externus vel internus. Quùm externus eſt, afficitur pericranij membrana, dolorque ſentitur in radicibus capillorum, qui preſſu redditur acutior. Sin internus, nimirum intra caluam, Cerebri meninges intemperiem, aut ſolutionem continui contraxere.

Omnis capitis dolor in eius membranis. Capitis dolor internus & externus.

PHRENITIDIS SIGNA ET cauſæ.

CAPVT II.

Phrenitidis duo ſigna pathognomonica, continua febris & delirium.
**Aßidentia Phrenitidis ſigna.*

DELIRAT *cum febre phrenitide preſſus anhela.*
Affore quam vel adeſſe docet priuatio ſomni:*
Vel ſomnus varia turbatus imagine rerum.
Ex miti fera vox, ſquallens & lippus ocellus,
Effundenſque acres lachrymas, venæque tumentes
Sanguine, per nares ſtillans cruor, aſpera lingua
Garruláque, exiguus potus, collectio vana
Floccorum, pulſuſque frequens, duruſque, celerque,

Vrinæ niueus color, & ſpiratio rara.
Quam mouet igne micans bilis: quæ mentis in arce
Dum ſedet, inflammat Cerebrum, geminamque Cerebri
Meningem parili diſtendit & arripit igne.

COMMENTARIVS.

1 PHRENITIS eſt Cerebri & membranarum eius phlegmone cum acuta febre, & continuo delirio. Phlegmone quidem à calidorum humorum affluxu: febris quoniam affecta nobili parte, Cor in conſenſum trahitur: delirium fit, vitiata Cerebri temperatura. Delirium autem eſt ratiocinationis aut imaginationis læſæ ac deprauatæ ſymptoma, παραφροσύνη, παράνοια, λῆρος Græcis, Latinis deſipientia, dementia, ſeu mentis alienatio: qua ægri præpoſterè ratiocinantur, aut aliena cogitant. Id quidem vel ſine febre eſt, vel cum febre. Si cum febre, Phrenitis eſt, aut delirium ſimplex, in ardẽtium febrium vigore ſuſcitari ſolitũ. Sin ſine febre, vel eſt Melancholia, vel Lycantropia, vel Mania. Diuiditur verò Phrenitis in exquiſitam, & ſpuriam ſeu notham. Illa cerebro primario laborante contingit, cuius duo Pathognomonica ſigna ſunt, delirium & febris continua. Hæc per conſenſum diaphragmatis vitium ſuum in Cerebrum tranſmittentis facilè, quùm eius ſubſtantia neruoſa ſit membranoſaque. Quo fit vt veteres diaphragma phrenes nominarint, quoniam eo phlegmone laborante phrenitis conſequi ſoleat. φρένες verò propriè mens eſt, quam νοῦν καὶ διάνοιαν appellant, à qua phrenitis nomen accepit, quoniam in ea mens maximè leditur.

Quid Phrenitis. — *Quid delirium.* — *Delirium duplex.* — *Phrenetis duplex.* — *Phrenetidis nomen vnde deriuatum.*

2 Bilis, quæ cauſa Phrenitidis, in Cerebro turgens vigiles facit. Sique tum initur ſomnus, turbulentus eſt: non à flatibus, vt in melancholia maniáque, ſed à biliosi vaporis aut ſanguinis acrimonia, calore, motu concito validóq;. Ferox etiam ex miti reſponſio, ſignum eſt bileſcentis ſanguinis in Cerebro. Quúmque ſint in phrenitide deliria duorum generum: vnum cum riſu: ſerium & ferox alterum: ſecurior eſt iocoſa garrulitas, quæ calidioris duntaxat ſanguinis exuperantiam indicat. Magis horrenda ferox & ſeria, cuius melancholicus aterque ſanguis eſt cauſa. Nonnumquam verò phrenitici priùs feroces, placidi ſubindè fiunt, vel metu, quo refrigeſcunt ſpiritus, vt quùm vincula proferuntur: vel ſedato bilis paroxyſmo. Squallidi ſunt oculi cum lachrymis ab imbecillitate ſpiritus animalis, qui plurimus exhauritur per vigilias & febrem. Rubent etiam adnata tunica phlegmonem patiente propter imbecillitatem viſorij ſpiritus, ſanguinis venularum aſſidentium copiam & acrimoniam. Nec ſolùm oculi venæ rubent, ſed & tument reliquæ capitis venæ, caloris Cerebri ſympathia, quo ſanguis ſurſùm attractus, Cerebri primùm, indè capitis venas implet, atque diſtendit. Stillat tum ſanguis è naribus, eroſa potiùs acrimonia ſanguinis quàm aperta vena. Lingua ſcabra fit & aſpera ſanguinis appulſu, quo etiã non rarò nigricat.

Vndè vigiliæ ſomnuſque turbidus. — *Hippocrat. Aph. 53. lib. 6.* — *Cur ſquallent oculi cum lachrymis.* — *Cur rubent.* — *Stillantis ſanguinis è naribus cauſæ.* — *Linguæ ſcabræ aſperæ nigricantiſque cauſæ.*

Phrenitis est functio deprauata principum omnium facultatum cerebri, nata a cerebri intemperatione quae originem traxit a phlegmone meningum. Horum principes facultates (cogitatio et imaginatio maxime) deprauantur; verum memoria percellitur tantum.

Vide squaloris descriptionem apud Gorraeum

Loquacitatis cauſa.

3 Ob bilis, humoris ſubtiliſſimi motum in Cerebro multæ ſe phreneticis offerunt imagines: quas quoniam hi ſermone conantur explicare, loquacitatis vitium incurrunt. Contenti verò ſunt exiguo potu, quia non ſitiunt. Non ſitiunt autem, vel quia ſiticuloſam affectionem non ſentiunt, languida facultate appetitrice ſtomachi: vel quod ardoris cauſa longius abeſt à ventriculo: vel quòd eis mens ægrotat. Aliâs multa ſiti torqueri debent, quùm in illis cauſa ſitis abundet, intemperies nempè calida ſiccáque. Non autem re vera floccos, aut paleas, aut ſimile quidpiam phrenitici colligunt: ſed colligere ſe putant, vel cogitationis, vel ſenſus, vel vtriuſque iudicio deſtituti.

Cur phrenetici parum bibunt.

Cauſa cur paleas inaniter phrenitici colligunt.

Cur frequẽs, paruus, tremulus, & conuulſiuus phreneticorum pulſus.

Lib. 4. de cauſ. pulſ.

Vrina phreneticorum cur albicans.

Phreneticorum rara ſpiratio quare.

4 Vt in phrenitide pulſus frequens, ſic paruus tactu percipitur: frequens quidem ob vſum, ſiquidem affectus eſt ab immenſo calore: paruus autem, ob arteriæ duritiem à ſiccitate contractam; quæ quoniam ſatis diſtendi non poteſt, pulſus quodam modo ſubtremere videtur. Quùm verò ſubtremit pulſus, & immodicè creber eſt, imminet ex Galeno ſyncope. Cor namque trahitur in conſenſum, idque cum Cerebro ſummo ardet incendio, quo vires atteri neceſſum eſt, & ſyncopem affore. Perpetuum autem hoc habent phreniticorum pulſus, vt cum conuulſione quadam motus eorum abrumpatur. Hinc in illis pulſum tremulum & conuulſiuum notamus, vtrumque pernicioſum. Albet autem vrina phreniticorum, quia bilis, qua tingi ſolet, in Cerebrum tota rapitur. Rara in illis ſpiratio, quia qui delirant, non norunt quandò ſit inſpirandum expirandumque, quùm obliuioſi ſint. Itaque magnum & rarum ſpirant, vt longitudine reſpirationis id natura compenſet, quod breuitate debet & frequentia fieri.

LETHARGI CAVSA, NOTÆQVE.

CAPVT III.

Lethargi cauſa, pituita putris.

AFFECTVM *mouet hunc opplens pituita Cerebrum*
Putrida, qua rara eſt ſpiratio, magnaque, vultus
Decolor, vndoſus pulſus, manuum tremor, atque
Craſſior vrina eſt iumentorum inſtar. Hiatus
Oris & eſt, & lenta febris, ſopor altus, & huius
Vis tanta, vt iaceat Lethargicus immemor horum
Quæ nouit quondàm, proprij vel nominis. Hincque
Lethargus, quòd in hoc obliuio ſumma notetur.

Signa.

COMMENTARIVS.

1 LETHARGVS ab obliuione, quæ λήθη vocatur, nomen habet, quod ex principibus animæ facultatibus memoriam inprimis offendat. Offenſionis cauſa eſt, intemperies humida frigida, qua Cerebrum phlegmatis exceſſu ita grauatur, vt æger inexpugnabili dormiendi neceſſitate detentus, incidat in earum rerum, quas ante nouerat, obliuionem. Affectus eſt Phrenitidi contrarius, eique non rarò ſuccedens, à medicamentorum impensè refrigerantium vſu, quibus Phrenitidis curatio tentata eſt. *Vndè Lethargus.* *Lethargus phrenitidi contrarius.*

2 In Lethargo pulſus vndoſus eſt, magnus, rarus & languidus. Vndoſus quidem ab arteriæ mollitie: magnus ab eiuſdem facili dilatatione, propter mollitiem & humoris copiam: rarus à caloris paucitate: à facultatis imbecillitate languidus. Decolor, exanguis & plumbea facies à pituitæ dominatu: manuum tremor, inſurgente facultate, contráque nitente humore craſſo viſcidóque, quo nerui manuum imbuuntur. Oris hiatus ab humiditate ventoſa, vel ſopita motrice facultate, craſſior, & turbida iumentorum inſtar vrina profunditur, ab humore craſſo, & ſpirituum in venis agitatione per febrem. Eſt verò febris à putredine pituitæ: quæ lenta, quia pituita tardi motus eſt. Sopor autem à pituita multa Cerebrum imbuente, grauantéque, à qua Lethargus inter ſoporoſos affectus numeratur. *Signorum Lethargi cauſæ.* *Oris hiatus vndè.*

RELIQVORVM A LETHARGO Soporoſorum affectuum ſigna, Cauſæque.

CAPVT IIII.

NVLLA Caro febris, ſopor eſt ſed tantus in ægro, *Cari ſigna.*
Vt ſenſu motuque vacet, clauſique putentur
Interiſſe oculi. Sed inerti in corpore vitam
Eſſe docet facilis ſpiratio. Sic Catalepſis *Catalepſeos ſeu Catoches ſigna.*
Seu Catoche eſt, oculus quando reſeratus vterque
Immotuſque manet: ſine ſenſu immobile corpus
Et motu ſtat in hac, in qua fuit ante figura,
Seu ſtans, ſiue ſedens. Notat omnem Coma ſoporem.
Phlegma Carum non putre facit: pituitaque bili *Cauſæ cari, catoches, ſeu comatis vigilantis, & comatis ſoporiferi.*
Mixta parit Catochen, vigilans ſeu coma: ſed vno
Coma ſoporiferum generatur phlegmate dulci.

COMMENTARIVS.

Quid ſomnus & eius vtilitas.
Soporis, qui ſomnus præter naturam eſt, cauſa.
Affectus ſoporoſi quinque.

1 NATVRALIS ſomnus, animalium facultatum quies eſt: à natura datus, vt per vigilias exhauſti ſpiritus vireſque reparentur, meliorque fiat coctio, reuocato ad interiora ſpiritu cum ſanguine. Præter naturam is eſt, qui humore multo, viſcido, lento, frigidóque Cerebri ventriculos, eiuſque ſubſtantiam opplet, & animales actiones intercipit: nec verè ſomnus, at ſopor habendus. Hinc Apoplexia, Lethargus, Caros, Catoche ſeu Catalepſis, & Coma ſeu Cataphora ſoporoſi dicuntur affectus, quia nimio humore cerebrum imbuunt, à quo ſopor altus excitatur, animali facultate vel obruta, vel ab obeundo munere detenta.

In quibus lethargus caruſque cōgruant & diſcrepent.
Cur carotici ſine ſenſu motuq; ſūt, & ijſdē oculi clauduntur.

2 Vt Lethargus ita Caros continuus præter naturam ſopor eſt, vtérque pituitę copia genitus. Sed Lethargus poſteriorem Cerebri ventriculum, Caros anteriores occupat. In Lethargo pituita putret, vndè febris: in Caro minimè. Pituitæ redundantia maior in hoc, in illo minor, vndè Lethargici interrogati punctíque reſpondent: ſilent Carotici. Qui ſine ſenſu motúque iacent, ſopita facultate motus & ſenſus, ob humoris frigidi, craſſi, lentíque copiam: clauſos habent oculos, quia craſſus humor priores Cerebri ventriculos implens, muſculos palpebras mouentes premit.

Signum Pathognomonicum catoches.
Lib. 5. de partium morb. & ſymptom.
Cauſa Catalepſeos.
Coma quid

3 Apertos eſſe oculos, in eoque habitu conſiſtere quo correptus eſt æger, pathognomonicum habetur Catalepſeos ſeu Catoches ſignum. Quod malum vt rariſſimum, ſic à doctiſſimo Fernelio bis, ſemel duntaxat à nobis obſeruatum in muliere quinquagenaria, quæ noſtris vſa remedijs, priſtinæ eſt reſtituta ſanitati, vocatis in conſilium Petro Laffilæo, & Symone Malmedio clariſſimis facultatis medicinæ Pariſienſis doctoribus. Cauſa videtur ſiccitas oculorum muſculos tendens. Vel potiùs humoris in Cerebro congelatio, qua rigent, & quaſi conuelluntur oculi, corpúſque redditur immobile, quia ſpiritus animalis præ torpore ferri in neruos, partéſque ſentientes prohibetur. Coma verò ſeu Cataphora, dicitur præter naturam omnis in ſomnum delatio. Quúmque ſit Coma duplex: vigilans, quod ἄγρυπνον dicitur, & ſoporiferum: Lethargus & Caros ſoporiferi Comatis nomine comprehendi poſſunt: Catalepſis & Catoche vigilantis.

APOPLEXIÆ SIGNA CAVSÆQVE.

CAPVT V.

Apoplexiæ venturæ ſigna.
Apoplexiæ præſentis notæ.

ARCTA *breuiſque nocet ceruix, graue pondus, inerſque*
Corporis, in pigrum delatio crebra ſoporem
Vertigóque. Ab eis Apoplexia namque timenda.

Quæ ſi contingit, motus ſenſuſque repentè
Concidit, eſt diſpnæa, grauis ſtertorque prehendit.
Tollere quam ne poſſe putes, niſi debilis extet.
Sæpiùs hanc etiam ſequitur reſolutio partis.
Viſcidus & craſſus geliduſque hunc excitat humor *Apoplexiæ cauſa.*
Affectum, qui ventriculos, ac molle cerebrum
Implet, & occludit tenues cæcoſque meatus
Neruorum, per quos animæ via, viſque patebat.
Interdum nimius cruor, atque Apolipſis habetur.

COMMENTARIVS.

1 APOPLEXIA motus & ſenſus, omniſque functionis animalis eſt repentina priuatio. In quam propenſi ſunt, non modò qui breui ceruice ſunt, corpore graues & pigri, ſomnolentique, ſed & qui dentibus in ſomno ſtrident, quibus elatæ ſunt iugulares venæ, partium extremarum frigus ſine febre, totius corporis palpitatio, ſplendores oculis obuerſantes, lotium æruginoſum, nigrum, paucum: farinaceum ſedimentum habens ex Paulo. Quæ ſigna rariùs obſeruantur, quia non niſi facto iam morbo medicus accerſitur. Non accerſitur verò, quia non preit acutus dolor, qui futurum apoplecticum imminentis periculi moneat, cogátq; vocare conſilium. Signorum autem hic expoſitorum hæ cauſæ ſunt. His qui breui preſſáque ceruice ſunt, iugularia vaſa ſtricta ſunt & anguſta, quibus ideò ſpiritus vitalis aſcenſu, deſcenſu prohibetur animalis. Talis autem conſtitutio ceruicis ſeu colli his inprimis eſt, quibus breue quidem, ſed obeſum corpus, cum ampliore cerebri medulla. Corporis grauitas ac torpor, elatio venarum iugularium, totius corporis palpitatio, lotium farinaceum ſedimentum habens, frigus extremarum partium ſine febre, plenitudinem totius corporis indicant: Sed in ſomnum propenſitas, ſplendor oculorum, vertigo, dentium ſtridor, Cerebri potiſſimum. Vndè fit, vt id tandem mole materiæ frigidioris obrutum, ſine motu ſenſúq; concidat, & ſtertore prænuntio ſuffocetur. Eſt autem in Apoplexia motus ſenſuſque priuatio, quia principes ventriculi, corpuſque Cerebri turgent & implentur humore, quo facultatem impediente ſpiritus animalis in neruos ingredi non poteſt.

Quid Apoplexia. — *Paulus Ægin. lib. 3. cap. 18.* — *Signorum Apoplexiæ cauſæ* — *Quinam à natura colli breuioris ſunt.* — *Cur in Apoplexia motus ſenſuſque priuatio.*

2 Quùm Apoplexia fiat à plena conſummatáque priuatione virtutis animalis ad neruos affluere ante ſolitæ, quia motus ſenſuſque deficit, mirum eſt, cur muſculi thoracis moueantur ad reſpirationem. Sed cauſa eſt, reſpirationis neceſſitas, vim neruis contentam ad actionem excitantis, ad quam cogunt & adnituntur omnes thoracis muſculi. Nec diù reſpiratio manet integra, ſed difficilis euadit, ac ſupreſſa iugulat. Tùm ſtertor fit, turgentibus humore arteriæ aſperæ cauitatibus.

Cur in motus ſenſuſque plena priuatione reſpiratio. — *Vndè ſtertor.*

3 Apoplexia fortis nullo prorsùs modo: debilis ægrè curatur, inquit

Aphor. 42. lib. 2. Hippocrates. Ergo ſola debilis Apoplexia, quæ dignoſcitur ex æquali reſpiratione, vt fortis ex inæquali, degenerat in eam Paralyſin, quam hemiplegiam peculiariter appellant, protruſa nimirùm è poſteriore Cerebri ventriculo in ſpinalis medullæ partem alterutram materia. Quæ non contingit à Caro, quia tantum in hoc opplentur anteriores Cerebri ſinus: nec à Lethargo, in quo, etſi ventriculus Cerebri poſterior obſidetur à pituitæ copia, deeſt tamen cauſæ magnitudo.

Cur nec à caro nec à Lethargo contingit Apoplexia.

Apoplexiæ cauſa ex Galeni 3. De loc. affect. & Fernel. lib. 5. de morbis cap. 3.

4 Galenus Apoplexiæ cauſam eſſe contendit frigidum, craſſum, ac viſcidum quippiam, quod affatim Cerebri ventriculos implet, ideóque pituitam: quam ſolam eſſe vult Fernelius, non ſanguinem, nec melancholiam. Quùm tamen multi quondam hilares, & ſub Ioue, quod aiunt, nati, quadrati, & euſarci, rubore multo ſaturati, quùm vergunt in ſenium Apoplexia corripi ſoleāt, quod à nobis in pluribus obſeruatum: probabile videtur à multo craſſo, fœculentóque ſanguine, Cerebrum, motus ſenſúſq; commune principium opplente naſci, nonnumquam Apoplexiam. Quod indicat ſanatio. Nam initio morbi pleróſque larga miſſio ſanguinis non ſolum ab interitu, ſed & à morbo ſæpè vindicat. Nec inficias it Galenus, cauſam huius affectus interdum eſſe diatheſim phlegmonoſam in Cerebro conſiſtentem, per quam Apolipſis, ſeu venarum interceptio fit, qua facultas animalis in partes inferiores influere vetatur.

Apolipſis, ſeu venarum interceptio.

Sed quia ſenilis eſt hic morbus, & ſenes plurimis excrementis à pituita redundant, pituitam ſolam, id eſt primariam, & cauſam ſine qua non exiſtimare cum Fernelio, rerum naturalium indagatore doctiſſimo poſſumus & debemus: ſiquidem ex plethoricis, & ijs qui multo redundant ſanguine, hi ferè ſoli in Apoplexiam incidunt, qui crapulæ inertiæque ſeſe dediderunt, à qua plurimus in corpore ſuperuacaneus, iſque viſcidus & pituitoſus humor congeritur: dicunturque γέροντες πολύαιμοι, non quod multo puro, ſed pituitoſo redundent ſanguine.

Senes multi ſanguinis.

SIGNA CAVSÆQVE PARALYSEOS.

CAPVT VI.

Paralyſeos notæ.

PARS ſenſum motumque negat reſoluta, grauiſque eſt,
Et ſubitò caſura, leues ſi attollis in auras:
Laxa etiam molliſque, & inerti frigore torpens:
Quumque malum vetus eſt, ſine pulpa & marcida tabe.
Quam pariunt luna lucente, & ſub Ioue ſomnus
Egelido, vitæ ratio quæ mollior, ictus,
Caſus, at imprimis lentúſque, ac frigidus humor.

Cauſæ.

Qui ſpinæ

Qui ſpinæ neruos, ne vis animalis in illos
Influat, occludit: partem hinc vetat ille moueri.

COMMENTARIVS.

1 RESOLVTIO neruorum, quæ παράλυσις, ſeu πάρεσις, ſymptoma eſt facultatis animalis, qua pars corporis motu ſenſuque deſtituitur. Cuius cauſa multiplex: vt frigus neruum comprimens & indurans: calor emolliens, & humorem colliquans, laqueus conſtringens, callus ac tuberculum, contuſio ex caſu vel ictu, vertebrarum luxatio. Et ex humoribus ſanguis interdum multitudine ſua vias ſpirituum intercipiens, aut humiditate nimia ſpiritus extinguens, aut neruos emolliendo diſſoluens. Interdùm bilis, quùm ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi, & in neruorum origines effunditur. Melancholia vix vnquam: ſæpiſſimè pituita, quæ craſſitie & lentore neruo tenaciter inhęreſcit. Denique cauſa quæuis ſpiritum animalem, quaſi radium in neruum ingredi prohibens. Quia verò Paralyſeos cauſa continens in neruo eſt, neruorum hic ex anatome diſtributio tenenda, vt quorum nam ea vitio fiat, intelligatur. Paralyſis imperfecta, ſtupor eſt, quo motus ſenſúſque torpet & hebeſcit, veræ plerúmque nuncius. In quam tùm deſinit, quùm cauſæ accedit magnitudo.

Quid Paralyſis.
Paralyſeos variæ cauſæ.
Stupor, motus ſenſuſque torpor qui ναρκη ſeu νάρκωσις.

2 Paraltyica pars grauis eſt, quia motu, qui conſiſtit in actione, priuatur: ideóque priuatur, quod in eam à ſuperno principio, nempè Cerebro facultas non influit. Motus verò celeritas à facultatibus pendet. Ergò pars ea, in quam facultas non illabitur, neceſſario grauis erit. Quæ tandem velut atrophia contabeſcit: quia quùm ſenſu careat, alterationem quoque ſui non agnoſcit, vndè nec ſibi attrahit alimentum. Adde quod eadem animali priuata ſpiritu, vitali quoque & naturali deſtituitur, ideóque calore pariter ac ſanguine. Quibus ex cauſis laxa quoque, mollis & frigida.

Cur Paralitica pars grauis eſt, in atrophiam abit, fitque laxa, mollis & frigida.
Galen. lib. Quod ſanguis in arterijs contineatur.

SIGNA, CAVSÆQVE VERTIGINIS.

CAPVT VII.

VNDA, trochus, rota, curſus, & impetus omnis in orbem,
Externæ cauſæ vertiginis eſſe putentur.
Proxima cauſa vapor tenuis, caliduſq́; cerebrũ
Qui ferit & ſenſus, & ſic impellit agitque,
Corruat vt prenſus vertigine ſæpe, ruentem

Vertiginis externæ cauſæ.
Vertiginis interna cauſa.

Ni retinet paries, aliud corpuſ-ve propinquum.

Aertiginis primariæ ſigna.

Quæ tùm cenſetur Cerebri primaria, quando
Viſus hebes, grauis auditus, tinnitus & auris,
Læſus odor, guſtuſque, caputque dolore grauatur,
Menſque ſopore graui premitur. Sed ab inferiore

Vertiginis eius, quæ ventriculi ſympathia naſcitur notæ.

Parte malum naſci ſtatuas, vbi nauſea, morſus
Cordis, & appoſitæ pariunt faſtidia menſæ,
Tùmque æger queritur circùm ſe cuncta rotari.

COMMENTARIVS.

Vertigo quid. Vertigo duplex, ſimplex & tenebricoſa.

1 VERTIGO Capitis affectus eſt, quo ita cerebrum & ſenſus exagitantur, vt circumagi videantur omnia. Δίνος dicitur quúm ſimplex eſt. Σκοτόδινος quùm offunduntur oculis tenebrę. Σκότωμα commune nomen vtrique eſt. In quo caligat viſus, quùm fumoſi ſpiritus efferuntur in oculos. Grauis auditus eſt à vaporoſa: tinnitus aurium à flatulenta materia.

Signorum vertiginis cauſæ.

Læditur odor & guſtus à vapore bilioſo: ſopor eſt, dolor capitis grauans à copia. Nauſea, cardialgia & anorexia fiunt commotis humoribus calidis, ijſque bilioſis in ventriculo: quorum vapor in Cerebri ſinus elatus, Scotomatis, ſeu vertiginis eſt cauſa per ſympathiá.

Vertigo, diminuta epilepſia.

Vertiginem verò diminutam Epilepſiam plerique dixerunt, quòd huius habeat rudimenta, in eamque interdùm, aucta cauſa deſinat.

EPILEPSIÆ SIGNA, ET CAVSÆ.

CAPVT VIII.

Imminentis Epilepſiæ ſigna.

SIGNA *quidem herculei ſunt præcurrentia morbi*
Plurima, mens & ſenſus hebes, vaga ſomnia, pondus,
Truxque dolor capitis, faciei pallor & oris,
Ventriculi dolor & morſus, vomitúſque cupido,
Defectúſque leues animi, nebulæque vagantes
Circùm nictantes oculos. Sed morbus vbi iam eſt,
Corruit in ſpaſmum ſine munere lucis, & auris,

Præſentis Epilepſiæ notæ.

Et ſtertit, clamat, lotium ſemenque profundit,
Membra quatit, ſtridet, ſolet & clamare Caducus.
Phlegma paroxyſmum facit hunc, piceuſque Cerebri

Ventriculos implens, nec eos penitus tamen, humor,
Vimque animæ cohibens, atque aura infenſa Cerebro
Effera, furtiuo comes & ſociata veneno.
Quæ quando tenerum petit, exagitatque cerebrum,
Pugna fit, ingrediente illa, excludente Cerebro:
Qua pugna exurgit, quæ nunc Epilepſia fertur.

COMMENTARIVS.

1 EPILEPSIA, conuulſio totius eſt corporis, non perpetua ſed typica ſeu periodica, cum mentis & ſenſuum oblæſione. Cuius materia vel in Cerebro gignitur, vel in id è ventriculo, vtero, crure, vel alia corporis parte tranſmittitur: eaque vel craſſus humor ex Galeno, ſpiritus meatum in Cerebri ventriculis obſtruens: ideóque pituitoſis familiaris eſt affectus, bilioſis non accidit, ſi authori libri de morbo ſacro credimus. Repente tamen incipiens ac deſinens paroxyſmus, in eóque vehemens agitatio, motuſque ſaltuoſus, & ſpumæ per os eductio, non tam craſſitiem humoris (Craſſa namque mouentur ægrius) quàm tenuitatem indicare videntur. Adde quod ingenioſi, quique tenuem Cerebri ſubſtantiam valdè ſenſilem habent: qui vini fumoſi & victus ratione vaporoſa delectantur, crebriùs in Epilepſiam incidunt. Vndè colligi poteſt à pituita tenui, ſpumoſa, flaua bile, atræ bilis ichore, vapore acri, & odoribus Cerebrum ferientibus Epilepſiam interdum excitari. Quod veriſimilius tamen eſt in ea quæ ſympathia fit. Primariam enim, craſſum humorem in Cerebro, pituitæ ſede, cauſam habere par eſt. Quem Cerebro moleſtum vt expultrix facultas excutiat, ſe ad motus vehementiſſimos excitat, vt in ſternutatione, quam ideò paruam Epilepſiam eſſe memoriæ prodidit Auicennas. Ceterùm Epilepſia ſic dicitur, quia mens & ſenſus ἐπιλαμβάνονται, i.j. intercipiuntur ac vinciuntur in hoc affectu; quo fit vt eo perculſus æger nec audiat, nec videat, nec præteritorum meminerit. Caducus à cadendo nominatur. Hoc enim perculſi repente concidunt. Comitialis à comitiis, quæ tùm ſoluebantur olim, quum hoc affectu corripiebatur quiſpiam. Herculeus & ſacer à magnitudine. Puerilis quòd pueros ſæpè torqueat, cùm ob crapulam, tum intemperiem humidam eorum Cerebri. Lunaticus quòd interlunio natos corripere ſoleat, & lunæ motu concitetur. Veteribus elephanticus ob curationem, vt in elephantia ſi deſperatam. Vix enim ab anno vigeſimo quinto ſanatur ex Hippocratis Aph. 7. lib. 5.

Epilepſia quid. — *Lib. 3. de loc. affect. ca 3.* — *Coniecturæ quibus non ſola pituita Epilepſiæ cauſa probatur.* — *Multiplices Epilepſiæ cauſæ.* — *Epilepſiæ varia nomina horumque cauſæ.*

NB Hoc verissimū eſse comperi ex sex puerorū natis ... qui interlunio nati, omnes epileptici fuerunt

2 Incipiente paroxyſmo repentè cadit epilepticus, oppletis Cerebri ventriculis, & ſpirituum animalium ductibus interceptis & obruratis, non tamen omninò. Spiritibus enim via relinquitur, qua Cerebrum concuſſione nititur quod noxiū eſt excutere. Stertit vt in Apoplexia, à qua nec ſede, nec cauſa, ſed ſola magnitudine differt Epilepſia, decūbente

Signorum Epilepſiæ cauſæ. — *Epilepſia ab Apoplexia magnitudine differens.*

in fauces & tracheiam arteriam pituita, fauciumq; & colli venis ſanguine turgentibus, viaſque pulmonis arctantibus. Clamat ab affectus vehementia, quoniam inſigniter conuellitur. Vrinam præter voluntatem effundit, ſolutis veſicæ muſculis à concuſſione conuulſoria. Stercus emittit, laxato ſphinctere, & muſculis ani leuatoribus. Quod duntaxat accidit in graui paroxyſmo. Cæterum huius affectus horrenda ſymptomata præ ſe ferunt non ſolitarium humorem, ſed abditam & cæcam, eamque veneni participem qualitatem, infenſam Cerebro: quam quia ſoli Diui norunt, curationem ad eos benè referunt. Diciturque iure morbus ſacer, non ſolùm ob eius magnitudinem, ſed etiam quòd in hoc ſi in vllo τὸ θεῖον ſit. Nolim tamen Epilepticos arcendos à medicorum limine, qui plurimos quotidie à nobis proſperè fœliciterque ſanari videam. Sed inueteratam & annoſam Epilepſiam natu maiores obſidentem qui peſſundet & radicitus euellat rarus eſt: cuius tamen curandæ normam ſi quid eis poteſt, ſuo loco docebimus. *Lib. 6. cap. 10.*

INCVBI SIGNA CAVSÆQVE.

CAPVT IX.

Incubi ſigna.

MENS *ſtupet & ſenſus, ſpiratio læditur & vox,*
Et graue terret onus, quando premit Incubus ægrum.
Cauſa. *Cauſa melancholia eſt circùm præcordia turgens.*
Aut pituita cibo nimio contracta, meroque:
Qua vapor exhalat craſſus, diaphragmáque tendit,
Pulmoniſque vias arctat, nebuliſque coactis
In Cerebro, lædit trepida ſub imagine mentem.

COMMENTARIVS.

Quid incubus. Incubi ſignorum cauſæ.

1 INCVBVS grauis eſt oppreſſio corporis, nocturnaque ſuffocatio, reſpirationem lædens, vocemque ſupprimens. In quo mens & ſenſus hebeſcunt, craſſioris pituitæ vel melancholiæ vapore è præcordiis in Cerebrum expirante: ſpiratio difficilis eſt, preſſo diaphragmate cum Pulmonibus à ſubiecta craſſa, flatulentáque materia. Putat tùm æger ingenti ſe mole premi, ſuffocationiſq; non leui terrore percellitur, ob grauem corporis oppreſſionem. Ephialtes & pnigalion græcis hic appellatur affectus: qui nec Deus, nec ſemideus, nec Dæmon, nec incubans, quod *Vera incubi cauſa.* veteres aliquando credidere, vetulæ: ſed vapor quidam craſſus eſt, qui partim vias ſpiritus animalis intercipit, vndè ſpiritus, vociſque difficultas: partim in Cerebrum elatus, animum ſpectris exagitat, fitque læſæ imaginationis affectus, in Epilepſiam, ſi moras exigerit, deſinens.

MELANCHOLIÆ MORBI SIGNA, Cauſæque.

CAPVT X.

Melancholiæ naturalis ſigna cõmunia.

MVLTA *melancholiæ natiuæ ſigna feruntur.*
Sicca velut cutis & macies, pallorq;, ruborque
Puniceus vultus, vitiligóque nigra. Sed huius
Quæ ſedet in Cerebro, morbíq; eſt nomen adepta
Signa duo tibi ſint, mœrorque, metuſq; perennis.
Tùm malè mens fingit, deliráque verba ſonare
Vox ſolet. A ſicco cauſa eſt gelidóque Cerebro.

Melancholiæ morbi ſigna pathognomonica.

Cauſæ intemperies frigida ſiccæ Cerebri.

COMMENTARIVS.

1 MELANCHOLIA triplex. Vna quæ totius corporis vitio fit, cuius ſigna cauſáſque lib. 1. cap. 4. dedimus. Altera quam vocant hypochondriacam, ſeu flatulentam, de qua poſtea. Tertia primaria de qua nunc agimus. Quæ mentis eſt alienatio: qua qui laborant, aut cogitant, aut loquuntur, aut faciunt abſurda, & à ratione diſſidentia. Quæ rurſum triplex: Melancholia morbus, Lycantropia, Mania. Melancholiam morbum facit ater ac fæculentus humor in Cerebro conſiſtens, cuius pathognomonica ſigna ſunt aſſiduus metus & mœror. Nigrior aterque magis humor eſt qui Lycantropiam committit, quam à vulgari melancholia diſtinguit vlulatus. Qui hoc affectu prehenduntur, conſpectum hominum fugiunt, luporum inſtar in ſolitudinibus vlulãt, & à gallis *Loups garoux* appellantur. Maniæ cauſas ſignáque ſequenti capite perſequimur, cuius cum affectu lupino multa communia.

Melancholiæ ſpecies.

Melancholiæ primariæ definitio ſpecies & cauſa.

Lycantropiæ ſeu lupini morbi ſigna.

MANIAE SIGNA, CAVSAEQVE.

CAPVT XI.

Maniæ ſigna.

HANC *ſequitur plerũq; furor malè ſanus, & amens:*
Quo lucent oculi, facies horrenda videtur,
Tabeſcit vigili corpus miſerabile cura:
Atria tota tremunt ira, clamore, miniſque,

Nocteque vicini reboant vlulatibus agri.
Nec modò vel clamor: vel ſunt minitantia verba.
Pugna ferox rabidis inſurgit dentibus, vncis
Vnguibus, inſultúque hirtarum more ferarum.
Cauſæ. *Non parit effrænum ſanguis, pituita-ve lenta,*
Sed bilis flaua interdum: at magis atra furorem.

COMMENTARIVS.

Melancholia morbus, eiuſque cauſæ.

1 MELANCHOLIA morbus, deprauatus eſt principis facultatis motus, vt omne delirij genus. Quæ fit cùm ab intemperie frigida ſicca Cerebri, tùm ab atra bile, quæ rationalem animæ partem occupans, tenebras offundit, à quibus metus & moeſtitia neceſſariò conſequuntur. Ad eam ſi manifeſta quædam accedit cauſa, vt ira frequens & excandeſcentia, moeror ingens, anxia cura, quæ humorem magis exuſſerit, vſtioneque magis ferum, ferinumque reddiderit, inſilit affectus, quem à verbo græco μαίνομαι, quod eſt inſanio, ferocio, maniam ſeu furorem & inſaniam appellant. In qua lucent à tenuitate ſpirituum animalium oculi: vultus horridus eſt à ſiccitate, per quam etiam tabeſcit corpus. Clamor excitatur, vlulatus, minæ, pugna ferox, ab animi per furorem impotentia.

Vndè Mania. Signorum Maniæ cauſæ.

CATARRHI SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XII.

Catarrhi ſigna.

QVVM *pituita mouet liquidum malè ſana Catarrhum,*
Frigus ineſt capiti, facies fit pallida, murmur
Vox ciet, & ſopor eſt, vrinaque crudior exit,
Mens ſtupet & ſenſus, motus torpore tenetur.
Sin calor in cauſa eſt, oculus rubet, interiorque
Pars oris lacerata dolet, dolet & caput omne.
Teter odor penetrat nares, color aureus extat
Emiſſo in lotio. Scapulas lumboſque catharrhus
Permeat interdum, varioſque effuſus in artus,
Efficit innumeris corpus miſerabile morbis.

In capite exuperans humor ſit cauſa catarrhi. *Cauſa.*
Quam mala temperies Cerebri, Iecoriſue, Lienis
Ventriculi-ve fouet, caliduſque & ventus, & aër,
Egeliduſque: ſed hic dum comprimit, & liquat ille:
Flanſque notus, locus humidior, potuſque cibuſque,
Moeror & ira fremens, metus & damnoſa voluptas.
A quibus, atque animi reliquis affectibus, vri
Spiritus ipſe ſolet: ſi mœror frigore: ſæuus
Si furor igne: nimis ſi mens eſt læta, reſolui.

COMMENTARIVS.

1 CATARRHVS, eſt humoris ſuperuacanei è capite deſcenſus. Cuius cauſa plenitudo eſt, Cerebri inferiorum-ve partium vitio contracta. Cerebri quidem, alimentum ob intemperiem frigidam non coquentis: aut id quod attraxit non abſumentis, nec in halitum digerentis. Partium autem inferiorum, vt eſt Pulmonis, Iecoris, Lienis, ventriculi, reliquorumque viſcerum calidior intemperies: qua vaporibus ſursùm elatis, Cerebrum grauidum prægnanſque, non tam facultatis expultricis robore, quàm retentricis imbecillitate, quod moleſtum eſt, amandat, & in ſubiectas partes volens nolens abire patitur. Aër etiam, frigidus quidem & aquilonius exprimendo, vel calorem intrò cogendo: calidus autem & auſtrinus humores liquando, fundendóque catarrhi cauſa eſt. Metus item & mœror, ira, gaudium & affectiones animi cæteræ, ſpiritus refrigerantes, calfacientes, aut reſoluentes, hiſque ſimiles externæ cauſæ, eandem in diſtillatione procuranda, quam internæ vim effectumque nanciſcuntur. *Catarrhus quid & eius cauſa.*

2 In catarrho capitis frigus eſt à pituitæ dominatu. Rauca vox, non habente liberum exitum vocali materia, quia fauces intercipiuntur ab humoris decubitu. Sopor, Cerebri ventriculis pituita turgentibus. Vrina cruda, prolabente per venoſum genus in renes pituita: mentis ſenſuſque ſtupor, occupante pituita Cerebrum. Torpet etiam motus, quùm eius portio decumbit in ſpinam, quæ neruorum muſculos mouentium origo eſt. Oculus contra rubet, à tenuis bilioſique ſanguinis influxu in exiles oculorum venas. Oris interior pars laceratur ab humoris acrimonia. Dolet caput, humore acri Cerebri membranas pungente, ac diſtendente: fœtent nares ab humore putri circa priores Cerebri ventriculos. Color aureus in vrinis, eſt à bilis exuperantia. *Signorum Catarrhi Cauſæ.*

3 Catarrhus, omnis fluxionis commune nomen eſt. Propriè tamen catarrhus appellatur quùm in os deſcendit humor: vt quùm in nares illabitur, Coryza: quùm in fauces, Branchus: quùm in pectus, Rheuma, quùm in columellam, Vua. Sed & quùm in neruorũ origines catarrhus *Varia catarrhi nomina pro varia in partes fluxione.*

incumbit, Apoplexiam, Paralyſim, ſtuporem, tremorem inuehit. In ſenſuum organa cæcitatem, ſurditatem, tinnitum, odoris priuationem. In Pulmones tuſſim, aſthma, Phtiſim: in ventriculum cruditatem; in inteſtina diarrhæam. Si etiam in Iecoris reliquorumque viſcerum venas ſe inſerit, ibique craſſeſcit, obſtructionum & morborum indè naſcentium origo eſt, authorq; primarius. Quoties autem externæ capitis venę vel ſero, vel humore multo turgent, quod ſuperuacaneum eſt ſub cutem verticis effundunt, è qua in externas corporis partes diſtillatio fertur in oculos, in dentes & maxillas, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, latera, dorſum, in lumbos, in coxendices, in crura, in omnes etiam corporis articulos. Quo fit, vt ab eo loco qui intrà caluam & pericranium eſt, omnis ferè doloris externi cauſa petenda ſit: vt ab internis capitis partibus interna fluxio naſci conſueuit.

Externa fluxio ab externis capitis venis: vt ab internis interna.

DE RHEVMATISMO, SEV Rheumate.

CAPVT XIII.

Rheumatiſmi ſigna, cauſæ.

AFFECTVM *dic Rheuma, calorq; dolorq; repente*
Sic cadit in membrum. Parit hoc qui defluit humor
Partibus è ſuperis, Cerebrum, Pulmoue, Lienue,
Seu Iecur extiterit, valido quæ robore, quicquid
Stagnat in his procul effundunt, & in infima quæque,
Præcipuè inualidas, velut eſt caro, glandula partes.

COMMENTARIVS.

1 AFFECTVS hic, qui Rheumaticus à Galeno vocatur, Catarrhi ſpecies eſt, non ea de qua verſus, Si fluit ad pectus dicatur Rheuma catharrhus, ſed repentina fluxio, non in articulos, quæ parit Athritidem, verum in medios artus, & imbecillas corporis partes, vt glandulas & carnes irruens: interdum ſine febre, ſæpè cum febre, quam accerſit phlegmone. Quem affectũ obſediſſe plures obſeruauimus anno ſalutis 1604. ſub initium autumni, tùm frequens imbribus, quos æſtas torrida præceſſerat. Vndè probabile, liquatis humoribus huius Rheumatis frequentiam contigiſſe. ναυτίωσις τῶν φλεβῶν ſeu nauſea venarum à Michaele Mareſcotio, Pariſienſi medico celebri, mihi totique vrbi charo dicebatur hoc Rheuma. Quod verè dictum exiſtimem, quum in omnibus, quos hoc prehenſos vidi, vidi verò quamplurimos, notatim neminem, qui de partium internarum, vt Cerebri, Pulmonis, Iecoris, Lienis dolore quereretur, vt probabile ſit harum robore ſuperuacaneum & ſanguinem &

Gal lib. 2. ad Glauconem lib de curandi ratione per ſãguinis miſſionem.

nem & ſerum in habitum corporis amandari pellique, & in muſculis ac perioſtijs crudeliter interdum, & acerbè ſæuire.

OPHTALMIÆ SIGNA ET CAVSA.

CAPVT XIIII.

SI rubor adnatæ, ſordes, lachrymæque, dolorque *Ophtalmiæ ſigna.*
Diſtendens pulſanſque, Ophtalmia vera fatigat.
Quam gignit tunicæ, quæ Coniunctiua vocatur
Fuſus in exiles venas cruor igneus, atque *Cauſæ.*
Diſtendens præ mole, mouenſque calore dolorem.

COMMENTARIVS.

1 OPHTALMIA, ſeu Lippitudo, externæ eſt oculi tunicæ phlegmone. Quæ tùm naſcitur, quùm tenuis bilioſuſque ſanguis in exiles & obſcuras oculorum venas illabitur: in quas affluit humor à Pericranio per venas externas: vel à Cerebro per internas. Sed & eius cauſæ quædam externæ ſunt, vt fumus, caſus, percuſſio: quædam internæ vt humor acer, plethora, diſtentio à craſſis humoribus, flatulento-ve ſpiritu. Affinis eſt Epiphoræ: in hocque cum ea conuenit, quòd in vtróque affectu ab acri fluxione lachrymę decidunt. Sed hoc differunt, quòd oculi candidũ in Ophtalmia, ſolùm oculi cilium in Epiphora rubeſcit. *Quid Ophthalmia.* *Ophtalmiæ cauſæ.*

2 Adnata tunica, cuius color eſt candidus, ita dicitur, quoniam adnaſcitur corneę: Coniunctiua, quia coniungit oculum cum orbita ſua, quæ producitur à Pericranio. Sedes eſt Ophtalmiæ. In qua rubet oculus ob ſanguinis afluxum: ſordet ab excremento pituitoſo, quòd in oculi cantho maiore eſt: lachrymæ funduntur acres à ſero bilioſo: dolor eſt diſtendens ac pulſans ex copia ſanguinis & ſpirituum, minimas oculi venas agitantium, & membranam extendentium. *Ophtalmiæ ſignorum cauſa.*

DE AMAVROSI, SEV GVTTA SERENA.

CAPVT XV.

SI ſit hebes, vel nulla acies, pupilláque fulget, *Amaurosis ſigna.*
Lumina morbus habet, qui gutta ſerena vocatur.
Quam generare ſolet viſiui obſtructio nerui. *Cauſa.*

H

COMMENTARIVS.

Quid ἀμβλιωπίας, & eius cauſa.

1 VISVS hebetudinem ἀμβλιωπίαν, vocant. Quæ fit citrà vitium quod vel in oculi tunicis, vel in ampliore contractiore ve pupilla, vel alia quauis externa oculi parte conſpici poſſit. Vndè patet internum quid eſſe quod ſpiritus, humores, aut tunicas alteret, ſiue craſſitiem, penuriam, aut imbecillitatem viſiui ſpiritus: ſiue corrugationem, aut denſitatem tunicæ, ſeu nerui optici, craſſo viſcido-ve humore quodam obſtructionem. Ab ea ſola maioris minoriſque ratione diſſidet Amauroſis ſeu Cæcitas, quam potentior, vt illam imbecillior efficit cauſa. Sed Amauroſin ideò guttam ſerenam appellant, quod in ea ſereni ſint, & ſine næuis & maculis oculi, benè vidétium omninò ſimiles, qui tamen ab interiore gutta, ſeu pituita neruum opticum obſtruente viſu priuantur.

Amauroſis & Amblioπia ſola cauſæ magnitudine diſtinguuntur.

Cur Amauroſis gutta ſerena dicitur.

Examen cauſarum Amauroſe os.

Humor cryſtallinus primum viſus organum.

Spiritus viſorij varietas.

2 Viſio fit per pupillæ foramen. Quæ ſi micat ſplendetque, viſionis offenſa vel in humore criſtallino eſt, qui primum ac præcipuum viſus eſt organum: vel in optico neruo, via ſpiritus animalis: vel in Cerebro. Humoris criſtallini vitium dolor præceſſit ab ictu, caſu, vel acrioris humoris influxu, quibus hic à ſua ſede dimotus eſt. Si cæcitas repentè accidit, obſtructio nerui eſt: ſi pedetentim, intemperies eiuſdem, aut adſtrictio potius. Sin Cerebrum imbecillæ, vel deperditæ viſionis eſt cauſa, ſpiritum animalem aut non ſuppeditat, aut corrumpit, ob intemperiem ſimplicem, aut cum humore. Tumque non viſus modo, ſed & reliqui ſenſus afficiuntur, eaque ſigna comparent quæ de affecto Cerebro notauimus. Spiritus autem viſorius vel craſſus & paucus, vt in ſenibus & nyctalopibus: vel craſſus & multus: tumque longo quidem tempore, ſed in aëre duntaxat luminoſo fit viſio: vel paucus & ſubtilis, vt in myopibus: vel paucus, ſubtilis & lucidus, & tunc oculi noctu magis micant: vt in Tiberio Cæſare notauit Suetonius in eius vita: vel multus & lucidus, ac tum acutè diſtinctéque cernitur. Contrà perit viſio, ſi paucus & obſcurus ineſt oculis animalis ſpiritus.

GLAVCOMATIS, ET SVFFVSIONIS, ſeu Catarrhactæ ſigna, Cauſæque.

CAPVT XVI.

Glaucoma quid & Suffuſio.

GLAVCOMA eſt, vbi denſatur cryſtallinus humor.
Sin fumi, muſcæ-ve oculum, tepidi-ve vapores
Eludunt, & ab his nubes hærere videtur

Suffuſionis primariæ notæ.

Cærula pupillæ, vel grandinis æmula duræ,
Detinet affectus Suffuſio dicta latinis.

Quæ vera eſt, Cerebrique ſolet primaria dici,
Si concreta manet nubes, oculumque fatigat
Aſſiduè. Sin fumi abeunt, redeuntque, nec vnum,

Signa ſuffuſionis per conſenſum.

Sed per vtrumque oculum parili caligine currunt
Eſt notha, ventriculi conſueta errore cieri.
Cauſa huius calidus vapor eſt à bile, cauoque
Per Cerebri ventres oculi ſe immittere neruo
Suetus, ibique vago viſum deludere motu.

Suffuſionis nothæ cauſæ. Veræ ſeu primariæ Suffuſionis cauſæ.

Humor at illius tenuis veréque ſeroſus,
Qui per viſiuum neruum meat, indéque lapſus,
In pupillæ hæret, coit atque foramine ſenſim.

COMMENTARIVS.

Quid Suffuſio. Quotuplex.

1 SVFFVSIO, græcis ὑπόχυσις, & ὑπόχυμα vulgo catarrhacta, humoris eſt præter naturam, vel in pupilla vel inter corneam tunicam & cryſtallinum humorem concretio. Quæ duplex. Vna Cerebri eſt, de qua nunc agimus, & ea propriè dicta Suffuſio. Altera ventriculi, nonnunquam & corporis vniuerſi ſympathia fit. In illa vnus duntaxat oculus falſis rerum ſimulachris ſemper eluditur. In hac viſa diſcedunt, ac deindè recurrunt, & oculum vtrumque ſimul obſident. Suffuſſionis propriè dictæ materia ſeroſus eſt humor: qui è Cerebro per opticum neruum ſe inſerit in oculum, in eoque concreſcit ſenſim. Alterius calidus vapor eſt, aut fumi, qui ab vſto humore in Cerebrum elati, per venas & arterias oculis offundunt caliginem: quod in Phrenitide & bilioſarum febrium criſibus interdum accidit. Eaque notha Suffuſio fugax eſt, non vt vera conſtans & permanens. Cuius ſpeciem habet Glaucoma. Sed ſuffuſio humoris externi: Glaucoma humoris cryſtallini ſiccitas eſt atque concretio.

Materiæ veræ Suffuſionis. Nothæ Suffuſionis materia. Suffuſionis à Glaucomat. differentia, Pupillæ foramen quid. Signum Suffuſionis Pathognomonicum. Signa Suffuſionis curabilis, & incurabilis.

2. Pupillæ foramen via eſt ſpiritus animalis, qua rerum externarum ſpecies cernuntur, & excipiuntur. Huic nubes incumbens pathognomonicum eſt Suffuſionis ſignum. Color autem eius nubis quæ, Suffuſionem facit obſeruandus. Si enim fuerit cæruleus vel aureus, vel ſimilis ferri nitentis aut aquæ maris, ſanabilem indicat hypochyſim, ſeu Suffuſionem. Sin grandinem æmulatur, vel eſt coloris candidi ſine ſplendore: vel gypſei, nigrive, ſanari nequit, quia perfectam indicat humoris concretionē, qui Chirurgi manu demendus eſt: ſed non antequam obſeruetur pupilla. Nam ſi altero oculo clauſo micat, & clarior apparet, dilataturque, forè ſpes eſt vt viſus punctione facta recuperetur. Si nec amplior nec clarior eſt, nil ſperandum: Vt etiam deſperata res eſt, ſi Suffuſio locū mutat. Quùm incipit hic affectus, corpuſcula quædam tenuia, quæ vel lucent vel nigricant oculis obuerſantur, quæ in ſtatu concreſcunt in nebulam.

AVRIS PHLEGMONES SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XVII.

Auris phlegmones ſigna.

VIX *tumor aut rubor eſt, vbi flammeus ignis in aure,*
Sed pulſans pungenſque dolor, grauis & calor intus
Aeſtuat, vndè febris, facto quæ pure quieſcit.
Sanguis in hoc mordax tenuem meninga, calenſque
Cauſa. *Dum ferit & neruum parit hæc, deliria, dirum,*
(Fit niſi, quæ gliſcit, minor inflammatio) lethum.

COMMENTARIVS.

Auris phlegmones cauſa.

1 AVRIS inflammatio fit ab acri tenuique ſanguine, qui ab interioribus venis inter craſſiorem membranam, eamque quæ pretenditur auris meatui collectus, dolores excitat acerbiſſimos, eoſque ſimptomatum vehementia periculoſos. Auris namque maximè ſenſibilis eſt, ſiquidem in vtramque neruus inſignis cum meningibus inſeritur, à quibus inflammatione pulſatis & laceſſitis febris, delirium, à quibus plerúmque mors, ſi curationis ratio contemnitur, incurrit. A flatulento ſpiritu circùm aurium membranas coërcito, non minor interdum quàm in phlegmone dolor excitatur, ſed in quo nec calor nec grauitas eſt, vt in illa, ſed ſola cum tinnitu, ſtrepitu-ve diſtentio.

Dolor auriũ à flatu.

2 Vix in auris inflammatione conſpicuus tumor aut rubor, quoniam eſt interna phlegmone: quam indicant calor & dolor pulſans, pungens, febriſque: quæ non tam acuta quàm lenta ſolet eſſe, quia materia pauca, & à Corde longè diſtans: periculoſa tamen ſympathia Cerebri.

Cur in aurium phlegmone lenta febris.

FLATVS ET OBSTRVCTIONIS aurium ſigna, Cauſæque.

CAPVT XVIII.

Flatus & obſtructionis ſigna.

TINNITVS *flatum, grauitas ſine febre, dolorq;,*
Significat clauſos à craſſo humore meatus.
Quique vel à Cerebro flatus, vel ab interiore
Parte venit per conſenſum, redit, itque. Sed auri
Qui primarius eſt, ſed & firmatur in aure.

Vagus aurium dolor.

Obſtruit, & flatus generat pituita, liquorque *Cauſæ.*
Craſſior, idque vias quod & arctat & occupat auris.

COMMENTARIVS.

Variæ flatus ſpecies.

1 VT variè flatus impellitur, ita varios edit ſonitus: vt ſibilum quùm exiliter elabitur: tinnitum, quùm illius curſus interrumpitur à re ſolida ſiccáque: ſonitum, quùm pleniùs erumpit: ſtrepitum, quùm impellit validè: fluctuationem, quùm hinc indè diſijcit. Fit autem in aure à flatulento ſpiritu nonnumquam acerbus dolor, à diſtentione membranarum quibus includitur & coercetur: non ab obſtructione, quæ craſſioris humoris, ideóque minùs mobilis ſæpius eſt ſoboles. Sed obſtructionis aurium variæ cauſæ ſunt, vt pituita craſſior, animalculum, lapillus, feſtuca: liquor etiam aliquis in meatum auditorium illapſus, vt acetum, aqua, vinum & ſimile quippiam. Quædam etiam excreſcentia carnis, aut ab vlcere cicatrix poteſt auris meatum obturare.

Obſtructionis aurium variæ cauſæ.

SIGNA CAVSÆQVE PAROTIDIS.

CAPVT XIX.

Veræ Parotidis ſigna.

POST *aures tumor atque rubor, dolor & calor acer*
Eſſe ſolet, quandò formatur vera Parotis.
Laxus vbi tumor ac mollis ſine febre, nec vrens,
Nec velut ante dolens, notha ſit, non vera Parotis.
Frigidior facit hanc & coctu longior humor.
Aſt illam calidus, criticus perſæpe, malignus
Interdum: graue tùm caput, obſeſſumque veterno,
Mens ſibi non conſtat, neque febris anhela remittit.

Nothæ Parotidis ſigna.
Cauſa veræ Parotidis, & nothæ.

COMMENTARIVS.

1 PAROTIS ex inflammationum eſt genere, quæ fiunt glandulis ſecundùm aures affectis. Ex his quæ vera eſt, veræ phlegmones habet notas, tumorem, ruborem, calorem, dolorem. Phlegmone namque tumor eſt præter naturam calidus, prominens & circumſcriptus, qui partem quam obſidet rubore tingit, calore diſtendit, diſtentione ex calore & copia dolorem acerbum excitat, in ea maximè parte quæ ſit ſenſus eximij particeps. Cuius materia, continenſque cauſa ſanguis eſt, qui è venis arterijſq; maioribus in minores, & ab ijs non ſolum in cutem

Quid Parotis vera.
Quod Phlegmone.
Quæ materia phlegmones.

Quid notha Parotis.

ſed & ſubiectam carnem illabitur. Hæc in vera Parotide materia vel à Capite, vel à toto corpore, quod aliquando per criſes accidit, fibris aurium incumbit, in peſtilenti conſtitutione ſuſpecta. Quæ notha Parotis eſt, vera phlegmone non habenda, ſed tumor laxus, ædematis particeps, latéque ſe porrigens: quæ rariùs quàm vera ſuppurat.

DOLORIS DENTIVM SIGNA Cauſæque.

CAPVT XX.

Triplex doloris dẽtium ſedes.

QVi *dentem dolor angit, atrox, nullique ſecundus,*
Aut dentis radice ſedet, neruumque fatigat:
Aut dentis ſolido concluſus corpore ſæuit:
Aut in gingiua. Neruus ſi cauſa doloris,

Doloris in neruo denti ſubſtrato ſigna.

In longum fertur rabies dentiſque profundum,
Nec tumor eſt, neque dat tactu gingiua dolorem.

Doloris in Gingiua nota.

Humorem ſin hæc ſupera de parte fluentem
Excipit, vt premitur dolet, at leuiore dolore,
Conſpicuumque facit tactu viſuque tumorem.

Doloris à phlegmone in ſubſtantia dentis ſigna.

Inflammata ſed eſt vbi iam ſubſtantia dentis,
Sæuit in hac calor incluſus, ſpatiarier ipſe
Quùm nequeat, neruoque ſuum communicat ignem.

Cauſa.

Fluxio cauſa ſeri eſt ſuperis è partibus acris.

COMMENTARIVS.

Gal. lib. v. de compoſ. medic. ſecũdum loca.

1 HIc triplicis dentium inflammationis notas exponimus, nimirum eius quæ fit in neruo, ſolida ſubſtantia dentis, & in gingiua, quam Galenus confirmat his verbis. Etquidem, inquiens, in meipſo manifeſtè percepi, non dolentem modo, ſed etiam pulſantem dentem, quemadmodum carnoſæ partes inflammatione vexatæ conſueuerunt. Quare mirabar, quòd in dente phlegmone poſſet oriri. Sed quùm etiam alio tempore dentem dolerem, perſpicuè ſenſi, non ipſius dentis, ſed gingiuarum inflammatarum eum eſſe dolorem. Vtriuſque itaque doloris ſenſum expertus, alium quidem in gingiuæ, alium in ipſius dentis ſubſtantia eſſe clarè ſcio. Quod etiam neruus ad radicem dentis ſubſtratus aliquandò doleat, imponat autem nobis vt credamus ipſum dolere dentem, rationi conſentaneum eſt. Etenim quod exempto dente rem aneat adhuc exigua portio doloris, id ob nerui inflammationem cõtingit.

Iam verò quùm liuidi dentes interdum tota ſua ſubſtantia reddantur, nihil mirùm ſi phlegmone ſimile quid patiātur. Cui rei hinc maior accedit fides, quod tùm nutriantur, tum augeantur per totum vitæ ſpatium. Id quod euidenter in ijs dentibus liquet, qui ſunt exemptis oppoſiti, vt potè qui ſemper augeſcunt: ſiquidem quantùm augentur dentes, tantùm in læuigatione ciborum atteruntur. Hæc ille, quibus non ſine cauſa dolorem dentium immanem eſſe putandum eſt, quùm inflammatione triplici corripi ſoleant, ſintque partes inflammatione tentari ſolitę, nempè neruus, gingiua, dens, ſenſus eximij. Diſtinguntur autem inter ſe ſignis peculiaribus. Si namque ſolus neruus inflammatione præhenditur, non apparet tumor, quùm neruus ſolida ſit, non carnoſa ſubſtantia: dolor eſt in imo vbi maximè ſedet neruus, quem tamen ad ſuperficiem dentis ferri ſæpius in anatome vidimus. Tumet autem doletque gingiua quùm inflammatur, quia carnoſa ſenſuſque particeps. Dentis verò phlegmone cognoſcitur ex totius corporis dolore: qui hoc grauior, quòd in ſolida ſubſtantia dentis hærens ſpatiari, dilatarique non poteſt.

Quibus ſignis inflammatio nerui gingiuæ, denteſque diſcernitur.

VITIORVM LINGVÆ SIGNA, Cauſęque.

CAPVT XXI

SI malè lingua ſapit, ſucco vitiatur amaro,
Aut acido, ſalſoue, Breuis vel craſſior æquo
Lingua facit blæſos, balbóſque, vt & humor abundās,
Quo ſolet hæc eadem ſiccoque humore reſolui.
Deprauata negat guſtum, reſoluta loquelam,
Balba & blæſa grauat male gratis vocibus aures.

Deprauati guſtus cauſæ.
Cauſæ blæſitatis & balbutiei.
Paralyſeos linguæ cauſæ.
Deprauatæ, paralyticæ, balbutientiſque linguæ ſigna.

COMMENTARIVS.

1 GVSTVS, ſaporis eſt ſenſus: guſtandi primum organum lingua. Quam ideò natura mollem eſſe voluit, & mollibus neruis donauit, quia mollia & humida, non dura ſiccaque de ſaporibus iudicium ferunt, humorque ita neceſſarius eſt ad guſtum, vt cauſam ſine qua non obtineat. Deprauatur verò guſtus alieni ſaporis perceptione, quo linguæ corpus, vel ipſum veſtiens membrana proluitur: qui ſalſus eſt à pituita putri è Cerebro decumbente: vel acidus ab incocto & frigido humore, vel amarus ab humoris bilioſi vapore. Guſtus ſenſus peruertitur, neruis mollioribus, qui à cerebri tertia quartaque coniugatione in linguam diſſeminantur affectis. Et ijſdem obſtructis guſtus perit, aut imminuitur. Linguæ fit paralyſis, neruis etiam prorſus impeditis qui in eam à ſeptima cerebri coniugatione feruntur. Blæſi balbique ſunt, qui minùs

Guſtus quid. Guſtus organū lingua. Lingua cur natura mollis. Quibus cauſis guſtus deprauatur, peruertitur peritque. Qui blæſi balbique.

Variæ blæſitatis, balbutieique cauſæ. articulatè loquuntur. Quod vitium varias habet cauſas, vt linguæ breuitatem & craſſitiem nimiam, quibus ea minus liberè poteſt exeri: copiam affluentis humoris à qua τραύλος, ſeu balbus impeditè loquitur: interdùm & ſiccitatem, quæ linguæ motum impedit. Vt enim quis liberè pronuntiet, præter optimam linguæ conformationem, oportet nec ſiccitate linguam areſcere, nec immodico humore perfundi.

AFFECTVVM QVI NARIBVS INSVNT ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXII.

Fœtoris narium cauſæ.

FOETET odor, ſquallens ſi nares obſidet vlcus:
Quale quod à venere eſt, quod & Ozæna vlcus habetur.
Sin tumor his calidus, Sarcoma, Coryza-ve noxæ eſt,

Cauſæ fœtoris & vlceris narium.

Interijt liquidi, minor eſt vel ſenſus odoris.
Naris ab externis, velut ictu & vulnere cauſis
Fœtet, & vlcus habet. Sed id infert ſæpiùs humor
E capite incumbens, & ſalſus, & acer in illam.

Calidi tumoris cauſæ.

Qui calidus tumor à bile eſt, nimio-ve cruore.

Corizæ cauſæ. Sarcomatis cauſæ.

A Cerebroque fluens gignit pituita Coryzam.
Excreſcens Sarcoma facit caro, ſæpius orta
Sordibus è variis, ſibi quas cumulauerit vlcus.

COMMENTARIVS.

Quid nares. Anteriores ventriculi Cerebri verum odoratus organũ.

1 NARES, ſunt odoratus deferens inſtrumentum. His enim per ethmoideum, ſeu cribratum os odores efferuntur in proceſſus mammillares, & anteriores Cerebri ventriculos, verum odoratus ſenſorium. Quæ partes à temperie ſi deſciuerint, aut obſtructæ ſint, iudicium odorum peruertitur. Nares autem multis quidem cauſis, vt ictu, caſu, vulnere, ſed potiſſimum ab humoris in eas è Cerebro decumbentis acrimonia contrahunt vlcus. Hoc ſi recens eſt, cruſtula nigra ſiccáque tegitur: quæ dùm tangitur, irritaturque, ſanguinem aut ſerum effundet cum fœtore minimo. Sin vetus, Ozæna tum dicitur, ſordidiore obducitur cruſtula cum fœtore graui, vt & vlcus ibi è lue venerea contractũ,

Ozæna. Quid Sarcoma.

quod

quod narium oſſa tenella ſolet exedere, & ſi non occurritur, corroſa palati oſſa magna deformitate perforare. Sarcoma carneum eſt in naribus præter naturam excrementum informe. Polypus autem carneus tumor in naribus, non informis, ſed Polypodis piſcis effigie, ex craſſis & viſcidis genitus humoribus, vt à tenuibus Coryza: quæ liquidi eſt, & crudi humoris è capite in nares diſtillatio. A quibus affectibus quùm nares obſtruuntur, vapores ex rebus odoriferis per eas efferri nequeunt in anteriores Cerebri ventriculos, in quorum ſinibus odoratorum ſenſus abſoluitur. Sique meatus narium penitus occupantur, vt poteſt in Sarcomate Polypoque contingere carnis incremento, perit omnis odorandi ſenſus. Sin minùs, vt in Coryza, minuitur tantùm odoratus, nec de rebus odoriferis integrum iudicium ferri poteſt.

Coryſa quid.

INFLAMMATÆ COLVMELLÆ ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXIII.

Phlegmones Columellæ notæ quæ ſunt oeſophagi & faucium titillatio, moleſta cum vorandi diſficultate.

OESOPHAGVM *fauceſque tumens ſæpe Vua fatigat,*
Jncaſſumque Vorans timet hæc ne ſtranguletæger.
Gargareon, ſeu gurgulio, Columella vocata,
Vuaque cauſa metus: quam diſtillatio laxam
Dum facit, inflammátque, quaſi ſuffocat, & arctat
Spiritus id quo tranſit iter potuſque cibuſque.

Inflammatæ Columellæ cauſæ diſtillatio.

COMMENTARIVS.

1 GARGAREON ſeu gurgulio, græcis κίων & κιόνι, ſeu Columella, caruncula eſt ab oris extremo pendens, quam augendæ voci quaſi plectrum natura fabricauit. Ea quùm laxior à diſtillatione redditur, & ſuperiore ſui parte tenuis, inferiore craſſa rotundáque per inflammationem effecta, σταφυλὴ vua nominatur, quod vuæ vitis è pedunculo ſuo dependente ſit ſimilis. Tum ea vorãdi difficultatem infert, cibi aditum in œſophagum ſuo pendulo corpore præcludens. Metuit verò ne ſuffocetur æger, non tantum obſtructa via cibi, ſed etiam ſpiritus. Sed hic metus paruipendendus eſt, quùm reſpiratio ſit libera. Nec tamen curandi ratio negligenda, ne aucta fluxione ſequatur Angina, cuius ſigna cauſæque ſequentibus verſibus exprimuntur.

Varia Columellæ nomina.
Columella quid.

ANGINÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXIIII.

Anginæ ſigna. Cauſa.

NON bene deglutit ſpiratque Cynanchicus, inque
Faucibus ardentem queritur ſe ferre dolorem.
Cauſa calens tenuiſque cruor, qui guttur inundat,
Vicinaſque gulæ carnes, iugularibus ortus
E venis, ſubitóque viam, qua ſpiritus exit
Ingrediturque cibus, potuſque occludere tentat.

COMMENTARIVS.

Quid Angina.

1 ANGINA, quæ κυνάγχη græcis, eſt faucium & gutturis partium phlegmone, ſtrangulationi proportione reſpondens. In qua ſumma neceſſario fit deglutiendi ſpirandique difficultas. Nam ab inflammatione gulæ gutturiſque muſculorum arctantur hi meatus, per quos cibi, potus, & ſpiritus introitus eſt. Cuius affectus cauſa eſt ſanguinea bilioſáque fluxio, quæ è venarum iugularium ramis eò pertinentibus, in guttur, eiuſque vicinas ſedes irruit, ſi vera eſt Angina, quæ diſpneæ comitem habet febrem. Notha namque fit à pituita è Cerebro in fauces decumbente, cuius tumor eſt ædematis particeps, anodynus, indolens & febris expers.

Anginæ veræ cauſa. *Anginæ nothæ cauſa.*

2 Dolor in Angina fauces occupans, fit ob tumorem inflammatorium, qui quatuor à medicis poſt Hippocratem conſtituit Anginę ſpecies. Prima eſt, quùm interni pharyngis ſeu faucium muſculi phlegmone laborant, quæ Synanche vocatur. Secunda quùm externi, quæ Paraſynanche. Tertia quùm interni muſculi Laryngis, ſeu gutturis inflammationem patiuntur, eaque Cynanche. Quarta quùm externi, quæ Paracynanche dicitur. Periculoſiſſima verò hæc Angina eſt, in qua phlegmonem patientibus internis laryngis & faucium muſculis ſpiritus ægerrimè trahitur, febriſque, tumor & ſuffocatio repentè ſuperuenit, de qua ſic ſtatuit noſter Hippocrates Aph. 35. lib. 4.

Quatuor anginæ ſpecies.

Quùm quis febricitat, rigidumque inflectere collum
Arte repente valet nulla, nulloque tumore
Conſpicuo, malè deglutit, lethale putandum.

At ſecuritatis hæc plena, in qua tumor externus eſt, externos duntaxat faucium muſculos occupans, vt idem Aph. 37. lib. 4. ſic ait.

Si tumor in collo eſt, angit cum rauca Cynanche,
Spes bona. Namque foras exit cauſa effera morbi.

Porrò Cynanches nomen apud Hippocratem Anginæ ſpecies omnes notat, cuius temporibus non tam verborum quàm rerum erat cura.

120

OBSTRVCTI PVLMONIS CAVSÆ, ſignáque.

CAPVT XXV.

MVLTVS in obſcuris humor, lentuſque cauernis
Pulmonis latitans, crudum tuber-ve, lapiſ-ve,
Siccior aut pituita, globoſáque grandinis inſtar
Obſtruit: vndè grauans oppreſſio diſplicet, atque
Tuſſis acerba, frequens, & anhelus ſpiritus ægro.

Obſtructionis in Pulmone cauſa.

Signa.

COMMENTARIVS.

PVLMO propriè totius corporis molliſſima & laxiſſima pars eſt, reſpirationis & vocis organum. Cuius interdum appellatione omnia etiam quæ in eo vaſa ſunt, & arteriam aſperam intelligimus. In quem crebra fit è Cerebro diſtillatio, primùm humoris ſeroſioris & pituitoſi, qui mora craſſeſcit, lenteſcitque, coitque vel in grandinem, vel lapidem, ſeu calculum, crudumque tuberculum, à quibus obſtruitur Pulmo, vel potius ipſius alæ, ſeu bronchia. Tum oppreſſionis ſenſus, quia grauis humor eſt, qui reſpirationis vias intercipiens fuliginoſorum excrementorum exitum, & aëris ingreſſum prohibet. Tuſſis eſt, vt per eam humor noxius excludatur: reſpiratio difficilis ab oppreſſione.

Quid Pulmo.

Cur quùm obſtruitur Pulmo ſenſus eſt oppreſſionis, tuſsis, diſpnæa.

ASTHMATIS ET CATARRHI SVFfocantis indicia, Cauſæque.

CAPVT XXVI.

SI nihil aut minimum valida de pectore tuſſi
Exilit, & facilis non eſt quæ ducitur aura,
Stertor & auditur, vel ſibilus, Aſthma putato,
Quùm ſine febre malum eſt, ſenſimque ac tempore natum.
Fit verò iugulans ab eo quandóque Catarrhus,
Sibilus & ſtertor citò ſi contingit, & aura
Sic premit, erecta vix vt ceruice trahatur.
Obſtructi cauſa eſt Pulmonis & Aſthmatis vna.

Aſthmatis ſigna.

Catarrhi ſuffocantis ſigna.

Quam ſi conſequitur noua fluxio, magnáque, natum
Eſſe putes ſubitum, præfocantemque Catarrhum.

COMMENTARIVS.

Aſthmatici qui. *Quid Aſthma.* *Aſthmatis cauſa.* *Quid Catarrhus ſuffocans.*

1 QVI citrà febrem densè ſpirant, quod anhelent Aſthmatici dicuntur. Nam Aſthma græcis, anhelatio ſeu ſuſpirium appellatur latinis. Dicuntur & Orthopnoici quòd in eis tanta ſit ſpirandi difficultas, vt non niſi recto thorace, ſeu recta ceruice ſpirare cogantur, metu ſuffocationis. Cauſæ ſunt eædem quæ Pulmonis obſtructionis: imprimis verò humoris craſſi lentique, Pulmonum bronchiis impacti copia, crudumque tuberculum in pulmonibus genitum: ideóque febris expers hic affectus eſt, quia frigidus. Quem interdum ſequitur Catarrhus ſuffocans: nempè quùm ad Pulmonum infarctus ſubita multáque inciderit fluxio, ab humidiore cœlo ſolove, aut crapula genita: vt non ſit is aliud, quàm repentina, inopinatáque fluxio in partes reſpirationi dicatas, quæ grauibus ſuis ſymptomatis imminentis exitij metum incutit.

Tres difficilis reſpirationis gradus ex Celſo cap. 4. lib 4. *Lib. 1. de loc. affect. cap. 3* *Cur ſtertor.*

2 Spirandi difficultas ex Celſo, ſi modica eſt, nec ex toto ſtrangulat, dyſpnæa: ſi vehementior cum anhelitu ſonóque Aſthma vocatur. Quùm acceſſit id quoque, ne, niſi recta ceruice trahatur ſpiritus, Orthopnæa. Poſtremum hoc genus ægrè ſpirandi eſt in Catarrho ſuffocante verius quàm dyſpnæa. Quanquam hæc ex Galeno ſymptoma eſt læſæ reſpirationis, Orthopnoicis, Aſthmaticis, Pleuriticis, Empyicis commune, ideóque cæteras à Celſo poſitas difficultatis ſpirandi differentias in ſe continet, quomodo à nobis frequenter vſurpatur. Cæterum in obſtructione Pulmonis, Aſthmate & Catarrho ſuffocante ſtertor quidem & ſibilus eliditur, partim quia calore Cordis & Pulmonis, motuque frequenti ſiccus eſt redditus humor: partim quia Pulmonum alis, quæ natura ſiccæ ſunt, pertinaciter impingitur, quo fit vt vias ſpiritus arctans & cohibens Orthopnæam inferat.

PERIPNEVMONIÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXVII.

Peripneumoniæ ſigna.

IN Peripneumonia dyſpnæa, ruborque genarum
Exiſtunt, oculique tument, graue pondus in imo
Pectore fit, ſternum retrahens, hypochondria, dorſum:
Spiritus exhalat calidus, tuſſique moleſta
Sputa cruenta meant, aut fellis tincta colore,

Spumeaque interdùm: febris irrequieta fatigat,
Pulſat inæquali mollique arteria motu.
Sed duplex Peripneumonia eſt. Quæ vera, cruoris
Eſt calidi ſoboles. Notha ſed, quæ crebior eſſe
His ſolet in terris, acris tenuiſq; fluoris.

Peripneumonia duplex vera, nothaque, & harum cauſæ.

COMMENTARIVS.

1 PERIPNEVMONIA, ſeu pulmonis inflammatio duplex: vera, nothaque. Vera phlegmones, aut eryſipelatis ſpeciem gerit. Atque ſi non Anginæ, vel pleuritidi ſuccedit, ſed per ſe naſcitur, fit ex ſanguine bilioſo, tenuique è dextro ventriculo Cordis per venam arterialem in pulmones violentius excuſſo, ibique putreſcente. Sed notha Peripneumonia, quæ frequentior in his locis eſt, ab acri tenùique diſtillatione cõtrahitur è Cerebro, confertim in Pulmones illapſa, ſine cruenta, (quæ in propria peripneumoniæ ſpecie fit) expuitione. Tum ſpiratio difficilis, ob vehementem in Pulmone, Cordeque calorem, aut viarum ſpiritus anguſtiam, aut virium imbecillitatem: Quæ tres conſtituuntur à Galeno dyſpnœæ cauſæ. Genæ rubent, ex tenui calidoque vapore in eas elato, quo venularum eius loci ſanguis accenditur: Accenſus verò rubere conſpicitur, ob tenuitatem & raritatem cutis. Tument oculi, quia vapores ex Pulmone rectà conſcendentes in oculos, humorem in eis contentum rarefaciunt, ac dilatant. Eſt in pectore grauitas, attracta per calorem è vicinis venis & carnibus, vt loquitur Hippocrates, materia. Quæ vt copioſior eſt ita magis pulmonem onere grauat, & periculoſum inducit affectum. De quo non valdè queritur æger, quùm Pulmo ſit indolens, illius ſubſtantiam non ingrediente neruo, ſed dumtaxat per eius membranam effuſo. Calidum autem expirat Peripneumonicus, quia multus in thorace calor eſt.

Peripneumonia quotuplex, & vnde naſcitur. Cauſæ ſignorum Peripneumoniæ.

Lib. 4. de loc affect. cap. 6.
Lib. 1. de morb.
Cur in peripneumonia de dolore minùs queritur æger.

2 Non ſemper in Peripneumonia cruentum expuitur: ſed tùm quum hæc eſt vera phlegmone, coctaque materia. Sin eryſipelas eſt, bilioſum: vt album, ſi pituita decumbit à Cerebro. Sed ex materiæ Pulmonibus incluſæ qualitate febris maior, aut minor eſt. In bile quidem acutiſſima: remiſſior in ſanguine, in pituita ferè lenta. Mollis autem in hoc affectu pulſus eſt, quia pars mollis, pulmo nimirum afficitur, paulóque durior eſt pulſus à bile, mollior à ſanguine, molliſſimus & vndoſus à pituita.

Cur in Peripneumonia nõ ſemper cruentũ expectoratur.
Cur maior aut minor febris.
Cur mollis pulſus.

EMPYEMATIS, SEV SVPPVRATIONIS ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXVIII.

Empyematis ſigna.

EMPYVS eſt, quiſquis patitur ſub pectore pondus,
Incaſſum tuſſit, ſudatque, rubore genarum
Tingitur, atque cauos oculos habet, aſpicit vngues
Curuari manuum, digitoſque caleſcere ſummos.
Cui febris comes eſt, & circùm puſtula corpus
Erumpens, dyſpnæa, pedum tumor, atque ciborum
Auerſus guſtus, ſitis, &, ſi nulla ſalutis
Eſt via, pus viride aut liuens, ſpumanſve profuſum.
Ex Peripneumonia, Angina, tenuive fluore
A Cerebro, aut Pleuritide quùm natura refundit
Thoracis medium in ſpatium quod vertitur in pus,
Empyicos facit id: qui ſi ſe pure grauante
In quadraginta haud vacuant per ſputa diebus,
Haud quaquam gracilem poſſunt euadere tabem.

Empyematis cauſæ.

Gal. commẽ. ad Aph. 27. lib. 5. & ad Aph. 44. l. 7. Aph.

COMMENTARIVS.

Cur Empyi non ſatis expectorent: & quæ difficilis expuitionis cauſæ.

Comment. ad caput de Empyemate lib. progn.

Aretæ. lib. 1. de Signis & cauſis diuturn. morb. cap. 8.

Cur empyicorum genæ rubent, oculi caui ſunt, curuantur vngues digitorum, extrema calent.

1 EMPYI, ſeu purulenti propriè vocantur, qui in thoracis intermedio ſpatio collectum pus habent: quale ſæpius ab inflammatione pulmonis, vel eiuſdem vomica rupta, vel Angina, Pleuritide, Catarrhoue conſequi ſolet, tranſlata in thoracis vacuitatem morbifica materia. Quæ niſi in quadraginta diebus repurgetur, exedi pulmonẽ à putri pure neceſſum eſt, vnde phtoë ſeu phtiſis excitatur. Empyi verò nihil commentatione dignum expuunt tres ob cauſas: nempè lentorem puris, denſitatem membranæ pulmonem ambientis, & facultatis expultricis imbecillitatem. Sudant verò, vel ſudore, ex Galeni ſententia continuo; qui malus eſt, quia virium imbecillitatem arguit, alimento diſcuſſo, nec ideo conferente. Vel eodem in remiſſione febris apparente, ex Aretæo: qui minùs habet periculi. Genæ rubent inflammato pulmone. Oculi caui fiunt in febribus acutis & longis, ardore febrili populante, conſumenteque partes eorum carnoſas: confeſtim quidem in acutis: in longis vt hic, ſenſim. Curuantur Vngues in Empyemate, quia caro, quæ hos vtrinque firmat, conſumitur: Vnde partes eorum ſolidæ, quæ reli-

quæ ſunt, veluti ſiccitate conuelluntur. Sed & digiti ſummi calent, quia calor ſolidas partes occupat & inuadit, dùm maraſmus conſequatur. Nam & ſi in diuturnis morbis extrema digitorum magna ex parte refrigeſcunt, quia quicquid eſt natiui caloris intrò cogitur: vel natura minus belle concoquens aſſumptum alimentum, ea ſuo genio fraudare ſolet, non idem fit in tabe: in qua Hectica febris ſolidis corporis partibus hæret, ideoque ſummis digitis calor eſt: in quibus, conſumpta carne, relinquitur primigenius humor, caloris pabulum, donec omnis extinctus ſit humor: quo extincto digitos frigere, lethale.

Cur Empyicis & tabidis erumpũt puſtulæ, tument pedes, reſpiratio difficilis, ſitis inappetentia, ſputũ viride, liuidum, ſpumans.

2 Empyicis & tabidis erumpunt puſtulæ, vel à cacochymia, vel à ſanie in corporis habitum effuſa. Spiratio libera non eſt, obſeſſo Pulmone à materiæ purulentæ copia, qua nec ipſe, neq; Cor bene dilatatur. Tumét pedes, incipiente ab his totius corporis extinctione, nempè longe diſtantibus à fonte natiui caloris, & plus habentibus oſſeæ membranoſæque ſubſtantiæ quàm carneæ. Ciborum eſt auerſio, appetendi facultate, quæ in ore ventriculi ſedem habet, emoriente. Sitis eſt à ſiccitate partiũ & febre: viride ſputum à calore flammeo, liuens ab imminuto calore natiuo, vſtoque per febrem humores: ſpuman à calore agente in craſſum & lentum humorem: quæ ſigna ſunt in Empyemate lethalia. Bona verò, quùm febris eodem poſt eruptionem die dimiſerit, pus album læue, concolor apparuerit, citraque dolorem excuſſum, & eductum è pectore.

Signa in Empyemate ſalutaria.

SIGNA CAVSÆQVE PHTYSEOS, Seu Tabis.

CAPVT XXIX

Signa Phtyſeos.

PROMINET *his humerus, dira qui tabe tenentur:*
Sunt graciles aures, oculus cauus, arida febris:
Tempora lapſa, fluunt ſupera de parte capilli.
Eſt pedibus manuumque volis calor, excutitúrque
Per tuſsim cruor, aut ſanies fœtore moleſta.
Spiritus haud facilis, coſtæ ſine carne, recondit
Pectus onus, liuet facies, pallet ve, tumet ve,
Debilis eſt pulſus, languor, marcórque caduci
Corporis, incurui fiunt velut alitis vngues:
Interdum fluit aluus, & hinc prædicito lethum.
Vlcus pulmonis tabem facit: vlceris author
Humor edax, auſus teneram depaſcere carnem.

Phtyſeos cauſa.

Pronior in tabem eſt, lenta qui febre tenetur,
Vt phtiſica qui prole ſatus, qui pectore preſſo,
Qui crebrò tuſſit, minimumque è pectore ducit:
Quíque cauo fœdum pus in thorace recondit.

COMMENTARIVS.

Quid Phtiſis & eius cauſæ.

1 PHTISIS ſeu tabes, communiter atrophia ſeu marcor, & corporis extenuatio quæuis eſt. Propriè verò, de qua nunc agimus, exulceratio, vel vlceroſa diſpoſitio pulmonis. Cuius duæ cauſæ: vitioſa conſtitutio pulmonis, & humor exedens. In quam propenſi ſunt, quibus ita pectus anguſtum eſt, vt à tergo ſcapulæ alarum auium inſtar emineant, quibuſque è capite in reſpirationis organa catarrhus incumbit: qui tabida ſtirpe nati ſunt, quique mollem ac tenellam, corruptuque facilem habent pulmonis ſubſtantiam. Fit & à ſuppreſſo ſanguinis ſputo tabes, vt à Peripneumonia, Angina, Pleuritide, non excluſa per anacatharſim morbifica materia.

Phtiſeos ſignorum cauſæ.

2 Hi quibus ſublimes ſunt humeri, ſeu ſcapulæ, φθινώδεις, ſeu, πτερυγώδεις appellantur. Attolluntur autem his humeri, muſculis eorum marceſcentibus, ſi tabis initium eſt: aut maraſmo conſumptis, ſi phtiſis eſt abſoluta. Gracileſcunt verò phtiſicis aures, earum carnoſa ſubſtantia, quæ pauca eſt citò conſumpta, cartilaginoſa ſuperſtite. Caui fiunt oculi, oſſea relicta ſubſtantia, diſſipata carnea. Febris autem hic putris eſt, & ſimptomatica, lenta quidem, ſed continuis madoribus ſæpe diffluens cum aluo liquidiore: quo fit vt corpus ſuprà modum exhauriat. Conſumit ea primò ſpiritus, deindè carnes colliquat, parteſque ſolidas demùm extorret, & ſic exſiccat, vt quùm poſtremum attigit phtiſeos gradum σκέλετος potiùs, quàm homo videatur. Capilli defluunt, exhauſto per ſiccitatem alimento: vel eo non affluente, quia naturalis facultas languet. Volæ manus & plantæ pedum calent in phtiſi, quia quum naturali cõſtitutione ſicciſſimæ, ideoque glabræ ſint, incaleſcente per viſcerum ardorem febremque corpore facile ſuſcipiunt incendium, & calidæ ſiccæque tanguntur. Sputa cruenta ſunt ex acriore defluxione, qua tabidi non modò tuſſiculoſi, ſed & rauci fiunt. Sed & cruentum ſpuitur rupta, vel exeſa in pulmonibus vena: vel corrupto pulmone, cuius portio putris interdum excludi cernitur. Non autem omnes tabidi cruentum aut purulentum per tuſſim excludunt, vt nec Peripneumonici.

Hippocrat. Aph. 11. lib. V. Gal. lib. 4. de præſag. pulſ.

3 Ægrè ſpirat phtiſicus, quia pulmonis alæ non ſatis expanduntur ad Cor flabellandum, ob illius ſiccitatem, & virium imbecillitatem. Quod autem expuitur, ſi fœtet carbonibus iniectum, malum. Hoc enim putrere pulmonis ſubſtantiam, & ex conſequenti tabeſcere Cor indicat, illius putrentis aura laceſſitum. Cordi enim celerrimè & maximè labem ſuam pulmo communicat, quum ſedem habeat ei omnium coniunctiſſimam, perque maximos canales riuoſque, nempe venam arterialem, & arteriam venoſam ſuos affectus in illius ventriculos effundat.

In tabidis

2 In tabidis coſtæ primùm & maximè viſuntur excarnes, quia muſculos habent natura tenues, qui ideò febrili calore, qui Pulmonem & Cor ei vicinum obſidet facilè liquantur, & abſumuntur. Pondus his ſubiacet, materia purulenta in pulmone contenta: pallet, liuet, tumetve facies, extincto penè natiuo calore. Pulſus eſt debilis, imminuto vitali ſpiritu: languor eſt ex virium impotentia; marcor à ſiccitate partium, etiam ſolidarum. Vngues alimento ſuo deſtituti reſiccantur, & ſiccitate curuantur, præſertim conſumpta digitorum carne. Pernicioſus hic alui fluor atque lethalis eſt, vel quia partes ſuperiores, eas præſertim quæ thorace continentur ita reſiccat, vt nec denique moueri queant, nec aërem inſpirare: vel quia partes omnes debita inſpiratione fraudendo vires deijcit, omninóque deſtruit.

Alui fluor in tabe cur pernicioſus atque lethalis.

SIGNA VERÆ NOTHÆQVE PLEVritidis, eiuſque Cauſæ.

CAPVT XXX.

Signa veræ Pleuritidis pathognomonica.

ASSIDVI *comites veræ Pleuritidis hi ſunt,*
Febris acuta, dolor pungens latus, arctior æquo
Spiritus atque frequens: tuſſis, qua ſæpe cruenta
Sputa abeunt, alioque interdùm imbuta colore:
Tacta notans paruum, durumque arteria pulſum.
Si notha Pleuritis, quia pars externa laborat,
Nec tantus calor eſt, nec febris acuta, nec vlla
Sputa cruenta meant. Sed nec ſputa eſſe neceſſe,
Exiguum vel in hac pulſum, durumque, remitti
Omnia nempe ſolent: latus inque recumbere ſanum
Delectat: quæ forma minùs tolerabilis illi eſt,
Qui vera premitur Pleuritide. Namque ſupinus
Aut iacet, aut potius latus incuruatur in ægrum.
Cauſa cruor veræ Pleuritidis, inſitus illic,
Veſtit vbi coſtas cingens membrana. Nothæque
Cauſa vel eſt flatus, vel diſtillatio: vel qui
Externas ſanguis partes thoracis inundat.

Nothæ Pleuritidis ſigna.

Cauſæ Pleuritidis vtriuſque, veræ & nothæque.

COMMENTARIVS.

Quid Pleuritis. 1 PLEVRITIS eſt inflammatio membranę coſtas ſuccingentis. Quæ duplex. Interna ſeu vera, cuius ſigna pathognomonica damus & externa, ſeu notha. Vera fit à ſanguine, qui è caua vena in eã quæ azygos appellatur, ac dein in tenues coſtarum venas incurrit, hiſque vel apertis vel diſruptis, inſilit in muſculos meſopleurios aut ſuccingentem coſtas membranam. Notha fit à flatu, tùmque dolor vagus eſt: aut diſtillatione, præceſſitque vel in ceruice vel ſcapula dolor. Aut à ſanguine, qui è caua vena emergens, propagatur in partes thoracis externas. Febris autem in Pleuritide, præſertim interna, ſeu vera, vehemens & acuta eſt, ob Cordis viciniam, & feruidum putremq; ſanguinem. *Signorum Pleuritidis cauſæ.* Dolor lateris pungens, quia membrana ſuccingens lancinatur, ac diuellitur ab humoris acrimonia, vt ab eiuſdem copia tenditur. Spiratio parua eſt, à fuliginoſorum excrementorum abundantia, Pulmonis, Cordiſque motum liberum impediente: crebra, vt quæ debet eſſe magna nec poteſt, frequentia compenſetur. Difficilis item eſt, quoniam arctatur interna thoracis capacitas à materia phlegmonoſa, ſuccingente membrana contenta. Pulſus durus, quia meninx natura dura læditur: paruus quia Cor oppreſſum minus dilatari poteſt.

Quid tuſsis. Hippocrat. Aph. 12. lib. 1. Aph. 2 Tuſſis, eſt efflatio vehemens, qua quicquid inſtrumentis ſpirandi moleſtum eſt, expellere natura contendit. Per quam ſi ſputum apparet initio Pleuritidis, morbus breuis: ſin differt, longus eſt futurus, & periculi plenus. Aut enim ſuffocabit, aut in empyema vertetur, niſi venæ ſectio, remedium in hoc affectu ſingulare κατ᾽ ἴξιν facta, cauſam antecedentem ſuſtulerit. Quod de vera Pleuritide audiendum. Nec enim in ſpuria, quæ externos coſtarum muſculos occupat, tuſſim aut ſputum non eſſe damno eſt, neque tenſionem, neque duritiem pulſus, nec febrem, neque ſpirandi difficultatem. Eius quippè materia thorace non clauditur, vt eius pondere pulmo grauetur, aut putri vapore Cor laceſſitum incandeſcat.

HÆMOPTYSEOS, SEV CRVENTÆ EXpuitionis è Pulmone & thorace ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXXI.

Signa cruentæ expuitionis è pulmone.

PVRPVREVS *tenuiſq; cruor ſpumanſq;, frequenti*
Excluſus tuſſi nullo comitante dolore,
Pulmonem accuſat. Grauis eſt ſin tuſſis, & illa

Cruoris è thorace ſigna.

Craſſus in os reſilit ſanguinis, grumoſus & ater,
Inferius vitium eſt, & pectore conditur imo.

Hemoptoiſeos cauſæ.

Cauſa mali rupta eſt, vel aperta, eroſa-ve vena.

COMMENTARIVS.

1 NON tantùm è Pulmone vel thorace cruentum emanat, ſed etiam alijs è locis. Quod ex peculiaribus internoſcere ſignis licet. Qui enim è gula ventriculove ſanguis effunditur vomitione: qui è gingiuis lingua, qui ex ore, expuitione ſimplici: qui è faucibus, gurgulione, gutture, ſcreatu: qui ex arteria aſpera, tuſſicula: vt qui è Pulmone, tuſſi ſimplici: è Thorace valida tuſſi, quia materia tuſſis à thorace trahitur ad pulmonem, hinc ad aſperam arteriam, quæ via longa eſt educendo ſputo vel ſanguini in thoracis partibus contento. Verùm è pulmone ſanguis ruber eſt, tenuis ac ſpumans, quod in eo continenter agitetur & incaleſcat. Quique ſanguis hinc educitur dolorem non excitat, quia neruus interiorem pulmonis ſubſtantiam non ingreditur. Quo fit vt pulmonis affectus initio ferè lateant & benè cogniti, vix ſentiantur. E thorace craſſus & grumoſus, nigerq; ſanguis exit: qui poſtquam is è venis aut ruptis, aut apertis, aut eroſis excidit in illius capacitatem, aliquamdiu ibi retinetur, dum in aſperas pulmonis arterias traducatur ab hiſque per tuſſim excludatur.

Quibus ſignis agnoſcimus e quibus locis emanet ſanguis.

Pulmonis affectus, cur dolorem non adferunt.

Cur craſſus & grumoſus è thorace ſanguis exit.

SIGNA SYNCOPES, ATQVE CAVSÆ.
CAPVT XXXII.

TEMPORA *ſi ſubito ceruixque madore gelántur,*
Menſque labat ſenſuſque, extremáque corporis algent,
Pallor & in vultu eſt, & pulſus nullus habetur,
Aut rarus nimium, Cordis cadit ignea virtus.
Sunt lapſus cauſæ variæ, metus, ira, laborque,
Sanguinis immodicus fluor, & fluor omnis ab aluo.
Trux etiam dolor, aura grauans, ac peſtifer aër,
Mens vigil, atra fames, febrilis & igneus ardor,
Pluráque, quæ vires animæ Cordiſque reſoluunt.

Signa Syncopes.

Syncopes Cauſæ.

COMMENTARIVS.

1 SYNCOPE, præceps eſt virium omnium lapſus. Quem infert duplex cauſarum genus. Vnum quidem eorum quæ ſpiritus immutant & alterant, vt humoris vitium, aëris maligna qualitas, venenata vis: aut corrumpunt diſſoluuntque, vt ira, voluptas, anxietas, cura, mœror, metus, dolor, vigiliæ, corporis raritas aut denſitas, alimenti penuria. Genus alterum eſt eorum, quæ ſolidorum corporum, in quibus inſitus calor eſt, & humidum primigenium, quo quaſi glutino robur eorum continetur, temperamentũ vitiant, eorumve ſubſtantiam exoluunt. Eſſentia

Quid Syncope.

Syncopes duo cauſarũ genera.

Gal. lib. 12. method.

namque virium quibus regitur corpus, in duobus, nempè ſpiritus, & ſolidorum corporum temperamento conſiſtit. Ideóque ſi ſpirituum & ſolidorum corporum exolutio repentè fit, partium principum, totiuſque corporis molem ocyſſimè ruere, labique neceſſum eſt. Ab exolutione verò, quam lipothymiam & lipopſychiam appellant, ſola magnitudine ſyncopè diſtinguitur. Si quidem in hac vis omnis in ſpiritibus & ſolidis conſiſtens ὀξέως καὶ ἀθρόως repentè vniuerſimque diſſoluitur. In Lipothymia autem exoluuntur aliqua ex parte ſpiritus, ſolidorum corporum incolumi ſubſtantia. Quare Lipothymiam leues: Syncopem magnæ & vehementes inferunt cauſæ. Cuius duo pathognomonica ſigna ſunt, exoluto quidem natiuo calore frigiditas, digeſtáque ſolidorum corporum ſubſtantia ſudor, quem Syncopticum & Diaphoreticum appellant.

Syncopes duo ſigna pathognomonica.

CAVSÆ, SIGNAQVE SPECIALIA FEbrium. Et primùm Ephemeræ ſeu Diariæ.

CAPVT XXXIII.

201

Ephemeræ febris cauſæ.

EXTERNA *tantùm fit febris Ephemera cauſa.*
Vt calidis phæbi radijs, mœrore, labore,
Sollicitóque metu, curis vigilantibus, ira.
Quam non ſæua premunt ſymptomata. Namque calore
Principium è blando ducens, in rore madenti
Deſinit, æqualis pulſus, lotiumque calorem
Natiuum, reliquaſque notas proferre videtur
Sanorum ſimiles, ſpeciem niſi denique mutet.

Ephemeræ ſigna.

COMMENTARIVS.

Quid febris.

1 POST ſigna cauſaſque Syncopes, peculiares febrium notas cauſaſque perſequimur, quia Febris eſt Cordis affecti ſymptoma, nempè calor præter naturam è Corde in omne corpus effuſus. Quæ vel eſt primaria vel ſymptomatica. Hæc nobilium partium, vt pulmonis, hepatis, renum, ventriculi comitatur inflammationem. Illa (de qua ſequentibus capitibus ad libri finem) in ſpiritibus aut humoribus, aut ſolida ſubſtantia reſidet. Quæ ſpiritus occupat, Ephemera, quę conſiſtit in humoribus, Humoralis: in ſolidis verò partibus Hectica nominatur. Humoralis vel à plethora fit, vt ſimplex & putrida Synochus; vel Cacochymia: eaque vel pituitoſa, quæ Quotidianam: vel bilioſa quæ Tertianam, vel melancholia, quæ Quartanam facit, in maioribus quidem vaſis continuam, in minoribus aut extra vaſa, intermittentem.

Febris diuiſio.

Vide comparationem quam proponit Avicenna Fen prima. Tract 1. cap. 1.

1 Euidentes (externas & procatarcticas ſynonymos appellant) cauſæ ſolæ non lædunt, niſi cauſa quædam interna latitet in corpore, quæ illarum impetum excipiat, ait Galenus. Ergo quum ab euidentibus cauſis, vt ira, labore, ardore Solis excitetur Ephemera, non mirum ſi leuiter affligit. Adde quod ea reſidet in ſolo ſpiritu, qui vt tenuis & vagus eſt, ita leuem citóque diſſipabilem febrem infert. Proprium autem & inſeparabile Diariæ ſignum eſt caloris ſuauitas, vt mordacitas & acrimonia putridæ. Ideo verò blandus eſt calor in Ephemera, quòd ſoli ſpiritus, qui calidi humidique ſunt, efferueſcant. Æqualis eſt in eadem pulſus, celer tamen ac validus, eaque nota à ſanorum pulſu diſtinguitur. Sed ob id æqualis, quòd humores in arterijs contenti non impelluntur, nec vlli vapores putridi, vel acres, vel maligni cor impetunt, vt in cæteris febribus. Naturali ſimilis vrina, quia non in humore, ſed ſolo ſpiritu vitium eſt. Vnum verò diem ſi ſuperet Ephemera, vel ſimplex Synochus, vel alio dicenda nomine, prout à ſpiritibus in humores malum ſerpſerit.

Lib. de optima ſecta.

Cur leuis parumque moleſta ſit Ephemera.

SIGNA, CAVSÆQVE SYNOCHI.

CAPVT XXXIIII.

NOSCITVR *ex ſomno, lotij vultuſque rubore,*
Et pulſu Synochus magno, celeríque, calórque
Qui viget eſt blandus, turgeſcit vena, toríſque,
Ponderis eſt ſenſus, dyſpneáque iuncta fatigat.
Quæ duplex. Simplex vna, altera putrida. Cuius
Turgidus in venis maioribus vnica ſanguis
Cauſa rubens: impurus in hac, at purus in illa.

Synoch i ſigna.

Synochus duplex: cuius vnica cauſa ſanguis: purus in Synocho ſimplici: corruptus in Synocho putrida.

COMMENTARIVS.

1 SYNOCHVS latinis continens appellatur. Cuius materia ſanguis eſt, contentus vaſis maioribus, inter alas & inguina poſitis. Hæc continua febris eſt, quia vapor eius aſſiduè cor impetit dum integrè ſit ſoluta. Synochus porrò duplex. Vna putredinis expers, quam Ephemeram plurium dierum nominat Galenus: altera putrida. Quæ quùm vnicam dumtaxat habeat acceſſionem, vt reliquæ continuæ, tres tamen eius differentię ſtatuuntur. Aut enim æqualiter viget, neque creſcens, neque decreſcens, hinc ὁμότονος πυρετὸς dicitur & ἀκμαστικός. Vel ſenſim augetur & ἀναβατικος, ſeu ἐπακμαστικος. Aut ab initio ad finem vſque minuitur, vndè παρακμάστικος, deductis è græcia proprijs nominibus aſſolet nuncupari.

Sanguis in venis præcipuéq. maximis putrentem excitat Synochũ, ait Gal lib. 9. metod. Qui tamẽ lib 2. de differẽtijs febriũ cap. 2. flauam bilẽ eiuſdem eſſe materiam profitetur: ſed pro bile notari puta bilioſum ſanguinem.

Cauſæ ſignorum ſynochi.

2 In Synocho propenſitas in ſomnum eſt, à vaporibus in Cerebrum efferri ſolitis à turgente ſanguine: qua cauſa rubet facies. Rubet & vrina, ſero ſanguinis eius copiam referente: calor mitior, quia ſanguis omnium humorum mitiſſimus. Celer quidem pulſus eſt in omni Synocho propter vſum: æqualis in ea, quæ putredinis expers eſt, inæqualis in putrida. In qua Syſtole quàm dyaſtole concitatior tactu percipitur, quia maior expurgandæ fuliginis quàm refrigerandi Cordis incumbit neceſſitas. Magnitudinem pulſus facit copia ſanguinis & ſpirituum, à qua laſſitudinis ſenſus, ſpirandique difficultas.

SIGNA, CAVSÆQVE QVOTIDIANÆ.

CAPVT XXXV.

Cauſa febris quotidianæ pituita.

QVVM *pituita putri Cor inficit vda vapore,*
Quottidieque ſibi febrilem ſuſcitat ignem,
Languidus eſt pulſus, graue fit, turpíque veterno,
Segne iacet corpus, lotium tenuatur & albet,
Frigus in ingreſſu febris eſt, acceſſio longa,
Nox grauis, & liquidis crudíſque reſoluitur aluus.

COMMENTARIVS.

Cur hæc febris quotidiana dicitur.

Cauſæ ſignorũ quotidianæ febris.

1 FEBRIS hæc Quotidiana dicitur, quia paroxyſmus in ea, ſi ſimplex eſt, & intermittens: aut anadiploſis, ſeu reduplicatio, ſi continua quotidie reuertitur, ferèque ſub veſperum, quo tempore pituita ſolet excitari: vndè nox grauis. Pulſus verò languidus, vt paruus & rarus eſt initio paroxyſmi, quia facultas grauatur ab humore multo, frigido craſſoque, poſt autem crebrior euadit vi vtriuſque caloris, natiui nimirùm & præter naturam, qui quum in acceſſionis augmento, tum in vigore conſueuit pugnam indicere. Sopore quaſi Comate præhenditur æger ab humoris copia & craſſitie, qua corpus graue fit. Vrina tenuis eſt ab obſtructione, albicans à pituitæ dominatu; ſed vrina craſſior euadere ſolet ſub acceſſionis finem, ſolutis obſtructionibus. Eſt liquida deiectio, quia crudus, acceſſio longa, quia contumax, nempe craſſus & viſcidus, neque coctu facilis humor eſt.

CAVSI, SEV FEBRIS ARDENTIS SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XXXVI.

CONTINVAS inter febres magis ignea Cauſo Cauſi nota.
Nulla datur. Qui quùm ſæuit, perit omnis orexis, Orexis I. appetentia non eſt in ardẽte febre, quia bilis in ſtomachum irruens eam deijcit.
Morſus in ore ſedet ventris, citrinaque primum eſt
Scabraq;, dein piceum trahit arida lingua colorẽ:
Spiritus haud facilis: ſic & ſitis ignea torquet,
Æger vt in Tanaim miſſus, Rhodanumve, Padumve Tanais Scytiæ fluuius eſt, Rhodanus Galliæ, Padus Italiæ.
Vix leuet hanc, hauſtis pleno de gurgite lymphis.
Exagitat corpus, ſemperque laceſſit adurens
Flammea vis, feſſoſque ſopor non irrigat artus.
Dureſcit pulſus, lotium quoque nigricat, ante
Quod croceo viſum fuerat ruffo ve colore.
Non benè deſcendit fæx, ſi deſcendit in aluum.
Vox malè rauca ſonat, clangoſaque, clauibus atque
Fronti ſudor ineſt, patulis è naribus ater
Deſtillat ſanguis, ſquallet cutis, atque tremore
Cor quatitur, ſicco concreſcunt frigore partes,
Mens ſibi non conſtat, conuulſio denique lethi
Nuncia ſuccedit, medici niſi ſedula cura
Vindicet ægrotum primis à morte diebus.
Flammea vis bilis parit hunc, labor impiger illam: Cauſi cauſæ.
Æſtus, dira fames, iuuenilis & acrior ætas,
Ira furens, fumanſque merum, piperataque cuncta.

COMMENTARIVS.

Hippo. lib. de ratione vict. in acut. & Galenus comment. ad aph. 58. l. 4. aphor.

1 CAVSVS fit, quum æſtiuo tempore reſiccatæ venulæ bilioſos, acres ac ſeroſos humores in ſeipſas attraxerint. Iſque verus ac legitimus eſt Cauſus, bilis ſinceræ ſoboles, ſemper quidem dum omnino remiſerit vigens, at tertio quoque die magis exurens, cum his ſymptomatis quæ

Pathognomonica ſigna febris ardentis.

hoc capite perſtringimus; ex quibus pathognomonica duo ſunt, adurens calor, & ſitis inexhauſta. Mitior eſt alius ex bile pituitaque genitus, qualis hybernus, cuius hic ſigna non attingimus, contenti duntaxat ea perſequi, quæ vnius, eiuſque ſimplicis humoris dominium referunt, nę ex humorum permiſtione ſequatur ſignorum indiſtincta cõfuſio. Quamobrem hic accipe ſyncerae bilis exuperantis graphicam deſcriptionem ex ſignis, quorum hæ ſequuntur cauſæ. Perit in ardente febre ciborum appetentia, mordet*ur*que ventriculus à bile, vel eius vapore lancinante ſtomachum: lingua citrino, nigroque colore tingitur, ſcabraque fit, à bilis redundantis fuligine; ſpiratio difficilis, ab organorum reſpirationi ſeruientium ſiccitate, qua muſculi thoracis mouentur ægriùs. Sitis eſt inexplebilis ab igneo calore, quo quia torretur corpus, καῦσος ab Hipocr. πῦρ dicitur. Durior eſt pulſus à ſiccitate corporis arteriarum: vrina nigrior apparet ab aduſto ſanguine. Igneus ardor ἄλυσμον, ſeu inquietudinem & vigilias parit, & à ſiccitate conuulſionem, ſcabritiem cutis, vocem clangoſam, Cordis palpitationem, ſtillam nigri ſanguinis è naribus, delirium: à quibus extremarum partium frigus & ſudor ad clauiculas & frontem: qui quia Diaphoreticus eſt, imminens exitium portendit. Sudor quidem interdùm febrem ardentem ſoluit, expurgata per eum eius cauſa bile: ſed oportet ſudorem vniuerſi corporis, non partis eſſe, fierique die critico, viſis priùs pepaſmi, ſeu coctionis humoris morbifici ſignis.

Cauſæ ſignorum ardẽtis febris, quam καῦσον appellant.

207

Febres tertianæ puræ ſunt a flaua bile putrefacta at mota et extra vaſa lata præſertim in conſiſtentium ætate biliosiſſima tempore æſtiuo in regione calida et ſicca, et in iis præcipue qui laboribus vigiliis et ſolis ardore et cibis calidis et ſiccis aut immodico pharmacorum calidorum ac exſiccantium uſu, curis et ſimilibus uſi fuerunt Bacchanalib.

Febris tertianæ nothæ ut in ardente causa ut plurimum est craſſa bilis putrefacta interdum bilis cum pituita admiſta et unita.

TERTIANÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XXXVII.

Tertianæ ſeſigna.

QVVM viget hæc febris, terna quæ luce recurrit,
Fit rigor & vomitus, capitis dolor, & calor acer
Percurrit corpus, ſitis & dyſpnæa fatigat;
Sunt vigiles oculi, lotium micat, inſtar & auri
Flaueſcit, pulſus vehemens duruſque reſurgit,
Inque paroxyſmi eſt extremo tramite ſudor.
Par Cauſo hic cauſa eſt, bilis tamen acriùs illic
Vrit, & interdùm corpus conſumit ab igne.

Cauſa bilis.

COMMENTARIVS.

FEBRIS à bile Tertiana dicitur, quod in ea tertio quoque die recurrat
1 acceſſio, ſimplex quidem, ſi febris eſt intermittens: ſin continua, fit

anadiploſis

anadiploſis. Huic καῦσος eſt ὁ μογενὴς. Eandem enim cauſam habet, in ijſdemque corporibus, & eadem anni parte ſolet excitari. Sed inter ſe maioris minoriſque ratione diſtinguuntur. Nam quæ ſymptomata remiſſa ſunt in Tertiana, ſummè vigent in Cauſo. Veræ autem intermittentis Tertianæ breuiſſima eſſe cõſueuit acceſſio, nempè quatuor, quinque, ſex, ad ſummum vndecim, aut duodecim horarum.

Gal. lib. 1. ad Glauc. cap. 8.

2 In febrium intermittentium initio frigus, aut horror, aut rigor fit, quia cõcitatus tùm, quaſique turgens humor putridus membranas concutit. Etſi paucus eſt, vt in leuioribus Tertianis, aut parùm acer, aut lentus ac languidus, vt in Quotidianis, ſolùm frigus inuehit. Sin copioſior, aut acrior, aut concitatior, horrorem. Quùm verò plurimus, iſque vehementer acer ac mordax, vt in exquiſitis Tertianis, magno impetu in præcordia fuerit excuſſus, rigorem infert. Itaque ſinceram Tertianam, quæ ſit intermittens incipit ob eam cauſam rigor: ſudor finit, reſeratis caloris vi cutis meatibus. Reliqua ſigna ſunt bilis varias partes obſidentis: vt capitis dolor & vigiliæ Cerebrum; vomitus ſitiſque ſtomachum, dyſpnæa pectus: vrina flammea flauaque, renes: vehemens duruſque pulſus arterias.

Cauſæ ſignorum Tertianæ.

HÆMITRITÆI, SEV SEMITERTIANE ſigna Cauſæque.

CAPVT XXXVIII.

HORROR continuæ iunctus notat hæmitritæum.
Quam duplex humor gignit; pituita, feroxque
Bilis, & ex harum concurſu naſcitur horror.
Qui quia ſæpe redit, premit atque diutiùs ægrum
Quùm morbi furor eſt, horroris febris habetur.

Horror, vt rigor, refrigeratio quadam eſt dolorifica, cum inæquali corporis concuſſione.

c

COMMENTARIVS.

1 HÆMITRITÆVS, ſeu ſemitertiana ſic dicitur quia media materiæ pars ex huius humoris eſt genere quo Tertiana fit. Cõflatur enim ex pituita & bile: quæ quùm æqualiter inter ſe miſcentur & peccant, exquiſitam faciunt hæmitritæum. Acceſſionis verò quotidianæ ſignum eſt refrigeratio, tertianæ rigor: horror vtrinque medius. Quùm igitur quotidianæ Tertianæque febris acceſſiones concurrunt in hac febre, fit horror. Hinc hæmitritæus φρικώδης ſeu horrifica febris appellatur. Quæ periculoſa cenſeri debet, tùm quia continua, tùm quia contrarijs conſtat humoribus, quorum vni ſi medendo conferas, alteri non rarò plurimum incommodes.

Cur febris hæc hæmitritæus, ſeu ſemitertiana dicitur.

Cur hæmitritæus periculoſa.

Hemitritæus continua febris.

Examen in hæmitritæo notandum

2 Hæmitritæus continua febris eſt. Vel enim excontinua quotidiana fit & intermittente Tertiana, vel ex intermittente quotidiana, Tertianaque continua. Conijcitur autem ex peculiaribus vtriuſque ſignis humorne pituitoſus, qui quotidianam: an bilioſus qui Tertianam conſtituit, exuperet. Nam ſi bilioſæ febris indicia plura ſunt, qualia rigor, anorexia, vomitus, aut nauſea, ſitis, ſudor, vincit bilis. Sin plura dominantis pituitæ ſigna comparent, vt frigus, ſopor, albæ deiectiones, vrinæ crudæ, pituitoſus humor abundat. Sin horror eſt, & humoris vtriuſque ſigna miſcentur æqualiter, exquiſita fit hæmitritæus.

QVARTANÆ SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XXXIX.

218

Febris quartanæ ſigna.

Si quartana venit febris, penetrabit in altum,
Oſſáque contundet frigus; tremor indè ſequetur
Horridus, & ſtridor, lotium tenuabitur, atq;
Pulſus in ingreſſu tardus, raruſque micabit,
Vt calor exiſtet maior, propiorque vigori.
Sudor erit paucus, reddentur ſicca per aluum,
Lentáque permultas acceſſio curret in horas.
Quartanæ veræ niger humor putris origo eſt,
Frigidus & ſiccus, fæx vſti craſſa cruoris,
Autumno fieri ſolitus, ſenibuſque moleſtus,
Cui locus in Splene eſt. Bilis quæ vergit in atram
Quartanæ fit cauſa nothæ, quæ prendere ſueuit
Sæpè viros æſtu medio: locus illius Hepar.
Salſa & eam pituita poteſt immittere febrem.

Quartanæ veræ cauſa eiuſque ſedes, quaque anni parte, quoſq; prehendere ſolita.

Quartanæ nothæ cauſæ, locus, quibus & quanam anni parte familiaris.

COMMENTARIVS.

Quartanæ diuiſio, eiuſque variæ cauſæ.

Vndenam oſſium laſſitudo contundens, tremor ſtridor, in Quartanæ paroxyſmo.

1 QVARTANA febris vel eſt vera, vel notha. Vera fit à melancholico ſanguine, nempè vſto, frigido, ſiccóq;. Notha ſæpiùs à flaua gignitur bile, non vſta quidem, ſed quæ iam vritur, & tranſit in atram: rariùs è pituita ſalſa. Veræ itáque Quartanæ continens cauſa melancholia putris eſt, in qua quarto quoque die paroxyſmus, ſi febris eſt intermittens reuertitur, cæteris diebus à febre liberis: ſin continua, quæ rarò fit, ſingulis quidem diebus viget, vt in cæteris obſeruatur, ſed quarto quoque die reduplicat acceſſio.

2 Melancholicus humor fœculentus eſt, maximéque terreſtris: ideóque in intimo corporis receſſu conditus, ſi forte, velut in febre concitatur, ſolidiores partes, vt artus & oſſa primùm obſidet. Quumque ſit frigidus & pondere grauis, frigoris & laſſitudinis ſenſum ibidem inducit, quem ὀστοκόπον, oſſium ex laſſitudine dolorem appellant; non eum quidem, vt in Tertianæ rigore pungentem, ſed verè contundentem: quo dentes ſtrident, vniuerſumque corpus tremore concutitur.

Tremoris, & reliquorum Quartanæ ſignorum cauſa.

3 Tremor fit, animali facultate membrum attollente quidem, verùm id diu nequeunte propter humoris, muſculum aut neruum imbuentis grauitatem. Vrina tenuis eſt, obſtructis meatibus: quod fieri ſolet initio morbi. Poſt enim craſſeſcit, reſeratis caloris vi ductibus, per quos ea tranſcolari aſſolet. Pulſus acceſſionis initio rarus ac tardus eſt, nondum calfacta materia: taliſque diù permanet, quùm ægre calor accendatur. Nec is accenſus, in omne corpus æqualiter effunditur, ſed eſt cum permixtione quadam frigoris, & permanente quodam artuum, ac oſſium dolore. Sic languida fit acceſſio. Deiectio pauca fit, quia ſiccæ fœces in arido corpore: paucus in febris declinatione ſudor, quia quùm ſiccus ſit humor, deeſt etiam ſeroſa materies.

LENTÆ FEBRIS SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XL.

Febris Lentæ ſigna.

LENTA *febris placida eſt, querulique ignara doloris.*
Non ſecura tamen. Si quidem pulſatio parua,
Crebra quoque, æqualemque negans retinere tenorem,
Effœtæ vires, & marcida membra, nec vllo
Firma cibo, vitium vix emendabile ſignant.
Cuius cauſa latens obſtructio, putris, & humor
Conſumens, ac tabe liquans id viſcus, inhæſit
Cui ſemel, hoc ſeuſit Cerebrum, Pulmo-ve, Iecur-ve,
Ren-ve, Lien-ve. Sed id quodnam ſit, diſcere poſſis
E proprijs cuiuſque notis, poſituque locorum.

Cauſæ

COMMENTARIVS.

Fernel Pathol. lib. 4. Cap. 8.

Quare lenta febris non negligenda.

1 LENTA febris ſymptomatica eſt, omnium putridarum mitiſſima: in qua æger tàm leui ſymptomate premitur, vt ſæpiùs ægrotare

ſe non exiſtimet. Cuius tamen negligenda curatio non eſt, quùm obſtructio, putredoque latitans, interdúmque viſceri contumaciter inhærens, eam pariat: nec ante deſinat, quàm eius ſubſtantiam labefactet atque corrumpat, vndè ſequitur atrophia, marcorque denique, præcipuè ſi nobile viſcus, vt Pulmonem aut Iecur obſederit. Ideóque ſi nulla viſceris alicuius, cuius ſedem luſtraueris, aut meſenterij obſtructi vel inflammati ſigna ſunt: pulſus tamen paruus, frequens, celer, & inæqualis tactu percipitur, ſi languet æger, vireſque ſibi minui ſenſim, liquarique corpus animaduertit, interdúmque leuiter animo linquitur, ſubſtantiam partis alicuius corruptam eſſe putes, ex qua grauis halitus in Cor efferatur, qui continuam febrem, eamque lentam inferat. Sin alicuius viſceris, partiſve tenſio dolorve ſuſpicionem obſtructionis aut putredinis adfert, conuenienti vacuatione præmiſſa parti labanti his remedijs ſuccurre, quæ lib. 5. cap. 18. deſignamus.

Quomodo lentæ febris ſedes exploranda.

FEBRIS HECTICÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XLI.

Hectica febris cauſa.

Ex ſicco veniens calidóque diaria febris,
Lentáque corrupto memorata è viſcere naſci,
Illius caput eſt quæ dicitur hectica. Quæ ſi
Partibus incumbit ſolidis, duruſque, frequenſque eſt,
Debilis ac paruus pulſus, caua tempora, plumbum
Fœda refert facies, nullus dolor afficit ægrum.
Tangenti primò blandus calor eſſe putatur,
Mox tamen eſt mordax, lotióque innare videtur
Pingue oleum, corijque inſtar cutis aret, inanis
Deprimitur venter, corpuſque fit oſſea moles.

Signa.

COMMENTARIVS.

Etymologia febris Hecticæ.

Lib. 9. method.

1 FEBRIS ea de qua nunc agimus, Hectica propriè nũcupatur, quod ægerrimè ſolui queat, & in habitu ſit corporis: quamuis omnis febris contumax à quocumque nata ſit humore communiter ἑκτικὴ vocitetur, vt σχετικὴ ſolutu facilis: ἕξις enim, quam habitum dicimus, vndè nomen Hecticæ, qualitas eſt à ſubiecto ægrè mobilis, vt σχέσις facilè. Galenus vero calidam ſiccam intemperiem ab externa cauſa profectam Hecticæ principium eſſe ſic ſtatuit. Quoties, inquiens, alicui

vel ex laſſitudine, vel ira, vel pluribus curis, vel vigilijs, vel triſtitia, vel inedia longa, vel vniuerſis vnà coeuntibus ſiccatum corpus eſt, ac febris inuaſit, quæ & aridam reddit cutem, & igneum calorem refert, eum vtique timor eſt hectica febre correptum iri, potiſſimum æſtate, cœlique ſtatu calido, ſiccoque. Quod verum eſt. Etſi enim externæ cauſæ ſolæ non læduut, vt idem ait, internas tamen diſponunt, & impellunt interdùm ad ſui ſimilem intemperiem.

Lib. de cauſis procat.

2 Solidæ partes triplici ſubſtantia conſtant, humida, carnoſa, fibroſa. Si humidam (quæ proprium eſt partium alimentum) febrilis populatur calor, primus eſt hecticæ gradus; ſi carnoſam, ſecundus: ſin fibroſam & membranoſam, quæ propriè ſimilaris & ſolida nuncupatur, abſumit, tertius. Quę poſtrema ſpecies hectica, maraſmodes, ſeu tabes & marcor appellatur, prorſus incurabilis. In hac enim, quam hoc capite præcipuè notamus, exhauſto humido primigenio, cui in ſolidis partibus eſt peculiare domicilium, remanet extrema ſiccitas, & virium imbecillitas, vndè mortis neceſſitas ineuitabilis.

Solidarum partiũ ſubſtantia triplex.

3 Hecticis pulſus durus eſt ob arteriæ, vt & totius corporis ſiccitatem: frequens, vt refrigeretur Cor, crebro aëris appulſu: debilis ab infirmitate vitalis facultatis. Paruus autem, quia Cor (cuius hectica febris primùm, deindèque reliquarum partium ſimilarium ſubſtantiam obſidet) caloris natiui penuria marceſcit, deferuntque ſpiritus cum ſanguine, quibus exiſtentibus in omnem dimenſionem dilatatur arteria. Peculiare tamen hecticæ ſignum eſt hora vna, vel duabus à cibo crebreſcere pulſum, ac celeriorem euadere. Quod non pendet à proprio naturalique, ſed hectico calore partium ſolidarum, quæ cibo potuque, vt calx aqua prolutæ atque madentes, calorem acriorem in omne corpus effundunt.

Cur hecticæ pulſus durus creber, debilis paruus. Pathognomonicum hecticæ ſignum.

4 Non eſt in hectica febre dolor, quoniam æqualis eſt intemperies. Intemperies autem æqualis non affligit, quoniam hæc eſt velut acquiſititia natura. Nullum autem corpus à ſua natura patitur: doletque dumtaxat id, cuius natura corrumpitur, non cuius iam mutata atque corrupta eſt.

Quare nullus in hectica febre dolor. Galen. lib. 2. de ſympt. cauſ.

5 Quia febrilis hecticæ calor internus eſt, potiſſimùm in viſceribus hærens, primò non ſentitur. At ſi diutiùs admouetur manus, paulatim acredo quædam, & velut eroſio, percipitur. Quod ideo fieri putem, quia calor acer ad tangentis medici manum, quæ temperatior eſt, tanquam ad humidum accurrit. Sunt autem hecticorum vrinæ pingues & oleoſæ, colliquatione partium ſolidarum. Cutis inſtar corij ſicca, quod eſt ſummæ ſiccitatis omnium corporis partium nota: ſiquidem cutis referre ſolet totius corporis temperamentum: hinc depreſſus venter & corpus oſſeum.

Cur hecticus calor nõ ſentitur initio. Cur hecticorum vrinæ pingues & oleoſæ, ſicca cutis, depreſſus venter, & corpus oſſeũ.

FEBRIS CARDIACÆ, SEV SYNCOPALIS ſigna, Cauſæque.

CAPVT XLII.

Febris Cardiacæ notæ.

FIT Corde affecto febris omnis. At eſſe putatur
Cardiaca imprimis, ſolet hoc & nomine dici,
In qua Cor ſaliens vehementi palpitat ictu,
Circà ventriculum eſt grauis æſtus, & huius in ore
Morſus, & aura frequens, & parua, rubor faciei,
In Cordis regione dolor, vapor in cute rorans.
Cui neque tu tepido, gelido neque fide, ſed ori
Admoueas naſoque manum. Si frigidus indè
Spiritus emanat, properum fore conijce lethum.
Cauſa calor Cordis vehemens, quo ſpiritus omnis
Vitalis perit, atteriturve. Vel aura maligna,
Quam parit in nobis obſcænus & improbus humor.
Corruptuſve cibus, crudus, ſociuſque veneni:
Peſtifer aut aër, feriens aut bilis amara
Ventriculum, cuius Cordi eſt dolor acer ab ore.

Hippocrat. Aph. 65. l. 4. Aph.

Cauſæ.

COMMENTARIVS.

Quid Cardiaca febris. Febris Cardiacæ ſignorum cauſæ.

1 CARDIACA febris hæc dicitur, in qua Cor peculiariter affligitur: ſiue per Cor viſcus illud perpetuò pulſans, quod eſt vitale principium, intelligamus: ſiue os ventriculi, quo qui dolent, χαρδιαλγεῖν, Cordis dolore affici perhibentur. Syncopalis etiam febris appellatur, quia, frequentes inducit ſyncopas. Tum ab inflammationis magnitudine Cor palpitat: ad ventriculum æſtuans calor eſt, à bile flaua, vel praſina ibi turgente, vel magna illic infeſtante qualitate. Cardiogmos, Cordis, ſeu potiùs ventriculi roſio, ſeu morſus ab iiſdem excitatur cauſis. Reſpiratio frequens ac parua eſt ab oppreſſione, faciei rubor à vaporum aſcenſu, quos excitat inſignis phlegmone: cuius ſignum eſt ingens in regione Cordis dolor. Cutis mador eſt non ſudor, qui criticus ideo non eſt, at ſymptomaticus, nempe Diaphoreticus & Syncopticus.

1 Expiratio tepida blandaque per ſe bona: ſuſpecta tamen in hac febre, in qua commemorata ſigna mala ſunt. Vt enim quis intereat, vnum eſſe malum ſignum ſatis eſt. Si verò admota naſo & ori manu, frigethalitus, in propinquo mors eſt. Indicatur enim hoc, natiui caloris extinctio. *Galen. Cõmen. in lib. Prognoſt.*

CAVSÆ SIGNAQ; FEBRIS PESTILENTIS.

CAPVT XLIII.

AVSTRINVS, *ventiſque ſilens, ac nubifer annus* *Peſtilentis febris cauſæ.*
Omen habet, ſtygiæque iacit fundamina peſtis.
Quæ quando tremulum malè verſat, & obſidet ægrum,
Languidus apparet pulſus, crebérque, celerque,
Paruus, inæqualis, capitis dolor, & graue pondus, *Signa.*
Mæror, & aſpectus varius, toruúſque, frequénſque
Defectus, vomitúſque, ſitis, dyſpnæa, phrenitis,
Egelidumque foris frigus, calor intus adurens,
Lethæuſque ſopor febri coniunctus edaci.
Ne lotio fidas. Sed quum tumor inguina pungit,
Auribus, axilliſque ſubeſt, antráxque perurit,
Effuge ſi metuis. Sin vir cupis arte mederi,
Quære DEVM *primò, calida qui iuſtus in ira*
Nos ſolet humanos ſontes hoc perdere telo.

COMMENTARIVS.

1 AVSTER ventus eſt calidus humidus. Qui ſi largos imbres effudit, humiditatem inducit corporibus, eo maiorem quo ſine ventilatione flatuque fuerit. Nec enim tum corpora benè difflantur, nec digeri poteſt humor ſuperuacaneus, vnde neceſſaria putredo. Quæ quum ſit vulgaris, ex infecto aëre, quem omnes hauriunt, vel inuiti, genita, febrem infert Epidemicam. Ergo quum annus Auſtrinus, pluuius, à ventis in totum ſilens fuerit, peſtilens expectanda febris, qualem in Epidemicis deſcribit Hippocrates. Peſtis verò febris eſt epidemica contagione deleteria. Quam quidem, ſimplex & pura ſit, nullius intemperiei vel putredinis eſſe ſobolem, ſed cæcam, malignam, & inexplicabilem quæ à ſuperioribus aëre cauſis manet ac

Quibus cauſis ſuccedat peſtis.
Quid peſtis.
Lib. 2. de Abditis rerum cauſ. cap. 12.

deducatur, longa verborum rerumque ſerie demonſtrat Fernelius. Qui ne videatur ab Hippocratis & Galeni (qui omnium peſtilentium febrium cauſam eſſe putredinem ſtatuunt) opinione omninò diſcedere, tria communium morborum, quæ pendent ab aëre genera cõſtituit, Endemium, Epidemium & Peſtilens. Primùm à terrenis & inferioribus expirationibus putridis oriri vult. Secundum à vehementi temporum tempeſtatumque mutatione, quæ febres & putredinem pariter inuehit, proficiſci. Tertium ob oculta malignaque qualitate cœlitus immiſſa deriuari. Cuius ſententiam vt veram amplectimur. Nec tamen hic ſola peſtilentis febris ab eo conſtituta ſigna pathognomonica, quæ ſunt pulſus paruus, frequens, inæqualis, & ſyncope, ſed & Epidemiæ communia ſigna perſequimur, quum illa vix vnquam ſine putridæ permiſtione ſpectetur.

Signorum peſtilentis febris cauſæ. 2 Pulſus eſt in hac febre languidus, quia natiuus calor minimus eſt, præter naturam plurimus, à quo vitalis atteritur facultas. Etenim aura peſtilens, vt omne veneni genus, genuina ſuâ proprietate Cor, vitæ fontem ac domiciliũ primò petere ſolet, ac dein reliqua viſcera, totumque corpus inuadere. Paruus etiam pulſus eſt ab oppreſſione, celer ac frequẽs ob vſum: inæqualis cùm à febre putri, tùm à maligno vapore Cor agitante. Toruus aſpectus, agitari ſiccarique notat animales ſpiritus, vndè phrenitis: quæ fit, vrſitis & vomitus, à bilis exuperantia. Animi deliquium naſcitur à maligno vapore in Cordis arcem elato: frigus externum, internuſque calor eſt à viſcerum incendio. Quique ſopor eſt, vt plurimum accidit concidente robore facultatis animalis, niſi multus dominetur humor ab auſtrali conſtitutione genitus. Lotium eſt aliquandò ſanorum ſimile, ſæpe turbidum vt notat Hippocrates, & nos obſeruauimus in eo peſtilenti ſtatu, qui Lutetianos imprimis torſit anno ſalutis 1580.

Lib. 3. Epid. ſect. 3. partic. 15. 3 Quum in inguine tumor apparet, Hepatis: quum in axillis, Cordis: quum ſub aure, Cerebri robur indicatur, ſi febris nondùm apparet, vel mediocris eſt, & ſymptomatum leuitas cum virium robore. Sin ſigna quæ commemorãtur hoc capite ſe proferunt, nec apparente bubone vel carbunculo minuitur, malum. Hinc enim colligitur materiæ malignæ quantitas. Nec verò ſignis vel optimis fidendum in hac febre, quia cuncta ſunt infida, moriturque repentè, qui vitam in multos annos polliceri videbatur. Cæterùm ob hominum ſcelus diuinitùs immitti peſtem in Dauide notatur: cuius ob numeratum populum crimine peſtilens morbus triduò ita ſæuijt, vt ſeptuaginta hominum millia perierint. Eandem luem Ieremias & Ezechiel Prophetæ Iudæis minantur, errata ſua non agnoſcentibus. Quod & ſenſit Homerus, qui peſtilentiam Iliados initio ſcribit inuaſiſſe Græcos Apollinis nutu, ob captam necreſtitutam Chryſæida, Chryſæ ſacerdotis filiam.

Lib. 2. cap. 24.
Cap. 24. Prophetiæ
Cap. 25. Prophetiæ 3.

FRANCISCI

131

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII MEDICÆ DECADOS

LIBER TERTIVS.

OESOPHAGI, SEV GVLÆ, STOMAchique malè affecti ſigna Cauſæque.

CAPVT I.

BVLIMVS, atque fames, quæ dicitur eſſe canina. — *Oeſophagi peculiares affectus.*
Pica, dolor Cordis, potus, via ſtricta, cibíque, — *Anorexiæ periphraſis.*
Lautarúmque dapum faſtidia longa, ſitiſque
Contingunt patiente Gula mortalibus ægris.
Quæ calet, eſt vbi ſicca ſitis: ſi Bulimus, alget — *Quibus ſignis & cauſis affectus œſophagi, ſeu Gulæ diſtinguntur.*
Atque canina fames: ſuccis ſi Pica grauatur
Impuris. At ſi multis, anorexia. Cordis
Sin morſus, pungens bilis vapor hæret in illa.
Rarius œſophagus Scirrho, Stomachuſque premuntur,
Aut calido, rubroque tumore, vel vlcere fœdo.
Tùm dolor in ſpina dorſi eſt, glutire moleſtum. — *Scirrhi, phlegmones aut vlceris Gulæ, vel Stomachi ſigna.*
Namque per hæc anguſta via eſt potuſque, cibique.

COMMENTARIVS.

OESOPHAGVS, ſeu Gula viæ cibi nomen eſt proprium: Stomachus commune. Quare qui Stomachum ait, œſophagum etiam, ex Ga- — *Galen. lib. 4. de vſu part.*

leni mente complecti videtur, vndè plures ea nomina confundunt. Propriè tamen œſophagus ille meatus eſt, qui à faucibus ad os vſque Ventriculari Laryngi ſubtenditur. Stomachus autem, Ventriculi ſolum ſuperius orificium, quod Xiphoridi cartilagini ſubiacet, à natura comparatæ, vt ipſius ſit propugnaculum. Quibus partibus affectus, qui præter naturam inſident præcipui ſunt Bulimus, ſeu fames ingens: quæ fit, quùm os Ventriculi refrigeratur ab externa cauſa. Vehemens autem frigus cuiuis neruoſæ parti, quamobrem & Gulæ moleſtiam infert. Quod vt tollatur, Stomachus fame, quæ calidi ſiccique deſiderium eſt, tenetur. Hinc in cibos auidiſſimè ruit. Quorum copiam quùm nequeat conficere Ventriculus, frigidus fit, oppreſſo calore natiuo: veréque tùm proſternitur appetentia, pulſus languet, & animi deliquium frequens accidit. Itaque Bulimus, vt nomen ſonat, initio quidem famem ingentem habet, poſt inappetentiam. Interdùm etiam ab externa refrigeratione fit Canina fames: at ſæpiùs ab acido quodam humore, ventriculi os imbuente. Leuat eum, qui Canina fame laborat vomitus, qui non eſt in Bulimo. Appetentiæ deprauatæ ſymptoma Pica eſt, qua Stomachus alienos cibos, vt terram, carbones, incoctas carnes, & peiora his expetit, mulieribus grauidis magis peculiare vitium: cuius cauſa eſt humor excrementitius, ventriculi tunicis impactus. Sitis eſt frigidi humidique potus appetentia. Quæ duplex. Naturalis, & animalis. Illa principium ducit à Iecore: hæc ab orificio ventriculi per neruos ſextæ coniugationis illic inſitos, per quos cibi potuſque penuria preſſum animal inuitatur ad expetendum id, quod ſibi iucundum eſt: vt quod inuiſum auerſatur in Anorexia, in qua alimenti copia referto corpore, nihilè ventriculo venæ ſugunt.

Bulimus quando fit. — *Quid fames.* — *Caninæ famis cauſæ.* — *Pica quid, eiuſque cauſæ.* — *Quid Sitis, eiuſque differentiæ.* — *Anorexia.*

INTEMPERIEI VENTRICVLI SIGNA, & Cauſæ.

CAPVT II.

Intemperiei calidæ Ventriculi ſigna.

LONGA *ſitis, gelidi facilis concoctio potus,*
Grataque quæ frigent admotaque, ſumptaque, nidor
A calidis, ſenſus rodens, vt & oris amaror,
Nauſea, ſingultuſque, notant ardore teneri
Ventriculum. Facit hoc flauæ exuperantia bilis. (*Cauſæ.*)
Aut calor impreſſus tunicis, aut falſior humor.
Aſt vbi frigus habet, contraria ſigna ſequuntur. (*Intemperiei frigidæ ſigna.*)
Nulla ſitis, calid uſque placet potuſque, cibuſque,

Quæque calent admota iuuant, ructuſque ſequuntur
Ingeſtas epulas acidi, concoctio tarda,
Frigoris & ſenſus, ventris graue pondus & horror.
Quæ calor & natiuus inops, & phlegma procurat.
Ventriculus ſin humidior, potuſque, cibuſque, *Humidioris ventriculi notæ.*
Qui liquidus nimiuſque nocet, languore citato,
Gratus & eſt ſiccus ſoliduſque, ſaliua frequenſque,
Multaque pallenti ſine tuſſi manat ab ore.
Cauſa horum frigus partis, pituitaque multa, *Cauſæ.*
Bilis at exſiccat tunicis impacta, calorque
Igneus, indè placent potuſque, cibique madentes. *Siccioris ventriculi cauſa, notæque.*

COMMENTARIVS.

1 QVVM ventriculus intemperie calida premitur, diuturna ſitis affligit, ſi talis intemperies eſt impreſſa parti ſolidæ, nempè tunicis. *Intemperiei ventriculi ratio.* Sin vitium eſt in humoribus, quos ille ſuo ſinu continet, his facilè ſublatis ceſſat & ſitis. At calida torrentur & aſſantur à calido ventriculo: quare frigida ſola conferunt, nempè quæ temperent illius ardorem. Quùm verò putreſcunt in ventriculo ſucci, nauſea ſingultuſque fiunt, quibus illi, quia moleſti ſunt, excludendi denuntiantur. Eſt verò Ventriculus membranoſa pars, oblonga, caua, rotunda, duabus tunicis conſtans, cibi potuſque promptuarium: cui geminum os eſt, ſuperius, quod Stomachus: inferius, quod Pylorus appellatur. *Quid ventriculus.* Cuius actio propria cõcoctio eſt, quæ caloris inſiti fit munere. *Ventriculi actio propria concoctio.* Qui ſi nihil omninò ab intemperie frigida coquit, ἀπέψια, ſeu cruditas: ſi tardè βραδυπέψια: ſin malè, δυσπέψια, ſeu deprauata coctio nominatur: quæ tria ſunt alteratricis ventriculi ſymptomata. *Facultatis alteratricis vẽtriculi ſymptomata.*

2 Cibus propriè dictus, non qui fortem aliquam habet qualitatem, vt acerbam, acrem, ſalſam, amaram, qui potiùs medicamentum alimentoſum eſt quàm cibus, ſed dulcis humectat: multoque magis ſi liquidus ac multus. *Cibus qui propriè dictus.* Sed imprimis humectat potus. *Cibus & potus humectat.* Ideóque qui cibus potuſque plurimus in ventriculum humidum ingeritur, ei valdè moleſtus eſt. Eius enim intemperiem auget, vimque & facultatem obtundit, atque diſſoluit. Quúmque tùm huic multus humor aquoſus innatet, aut eius tunicis impactus ſit, expuitio frequens eſt ſine tuſſi, ſaliua multa per interioris tunicæ continuationem in os exurgente.

CHOLERÆ MORBI CAVSA, NOTÆQ;

CAPVT III.

Cholera morbi cauſa. INTESTINA *ferox, Stomachumque immaniter vrget*
Bilis, & erumpens vomitu, motuque per aluum
In Cholera, ſubitum dat ſigna minantia lethum,
Signa. *Namque intrò refugit pulſus, crebróque cietur:*
Singultus, ſitis eſt, extremaque frigore torpent,
Quique venit ſudor malus eſt, fit luridus vnguis,
Conuelliqúe manus, carnoſaque ſura videtur,
Mens labat, & diri ſequitur mors plena doloris.

COMMENTARIVS.

Quid Cholera morbus. 1 CHOLERA morbus, perturbatio ventris eſt, in qua bilis, quam Choleram vulgus Medicorum appellat, ſurſùm ac deorſùm violenter expellitur. Non tamen ἀπὸ τῆς χολῆς, ſed ἀπὸ τῶν χολάδων, plerique deriuant. At vtrumque verum eſt, quùm ſit hic acutiſſimus affectus ventriculi, inteſtinorumque commune vitium. Nec verò ſola bilis hîc educitur. Nam inquit Aretæus, quæ primùm euomuntur, aquæ ſimilia: quæ anus effundit, ſtercorea ſunt & liquida, tetrique odoris; ſiquidem longa cruditas id malum excitauit. Si magis ſæuiat morbus, tùm ſyncerè flaua bilis, deindeque nigricans excitatur: deiectiones quoque ſimiles ſunt. *Aret. lib. 2. de ſign. & cauſ. acut. morb. cap. 5.* Tùm paruus ac frequens eſt pulſus ab oppreſſione, & interno æſtu. *Signorum Choleræ morbi cauſæ.* Singultus ac ſitis, ob bilem pungentem os ventriculi ſuperius, ibique ſenſum caloris excitantem. Extrema frigent, obruto intùs, & penè ſuffocato natiuo calore, ab interno, quod mirè ſæuit incendio. Sudor malus, quia paucus, ac diaphoreticus: aut ἐφίδρωσις, aut δίεσις, ſiue mador, non verus ſudor, præſertim apparentibus ſignis Lethalibus. liuent vngues à nigricante ſanguine: conuelluntur manus ac ſuræ, neruoſi generis ſympathia. Nam in hoc affectu ventriculus & inteſtina, vicinæque his membranæ cum neruis agitantur à copia flatuum, violento motu bilis, & eiuſdem acrimonia atque calore: quibus vt hæc, ſic extremæ partes reſiccantur, diſtenduntur atque conuelluntur. Animi deliquium & ſyncope ſequitur, affecto Corde per conſenſum oris ventriculi; mors dira per conuulſionem, ſtrangulatum, & inanem vomitum. Quamobrem huic morbo præſenti remedio ſuccurrendum, quod huius operis octauo libro deſcribimus.

OBSTRVCTI IECORIS SIGNA, & cauſæ.

CAPVT IIII.

Obſtructionis hepatis ſigna.

QVVM Iecur obſtruitur, lateris pars infima dextri
Tenditur, & grauis eſt, hebetique dolore moleſta,
Sed ſine febre grauis, nulloque notata tumore.
Cauſa vel è tenero eſt labens pituita Cerebro,
Quæ per ventriculum tenues inuiſere venas
Ducentes alimenta ſolet, Iecorique propinquas
Viſcari, ac lento Iecur ipſum occludere ſucco.
Vel craſſi, multi ve cibi. Biliſve coacta,
Atque diu concluſa loco: quæ craſſior æquo,
Viſcidiorque mora, longos parit effera morbos.

Cauſæ.

COMMENTARIVS.

1 IN Iecur facultatis naturalis ſedem, & præcipuam gignendi ſanguinis officinam humor aliquando pituitoſus è Cerebro per ventriculum & venas illabitur. Interdum etiam craſſum, viſcidum & multum illuc tranſmittitur alimentum. Nonnumquam bilioſus humor ibidem craſſeſcit, & contumaciter adhæret. Quùm autem per tenuiſſimas meſenterii venas, quæ ad portas cauáque Iecoris ſe colligunt, craſſus hic humor neceſſario traducatur nec ab ijs ſe facilè explicet, neceſſum eſt vt vias obturet. Quo fit, vt nullũ viſcus æquè vt Hepar obſtructione tentari ſoleat. Quùm autẽ id obſtruitur, hypochondrij dextri tenſio fit, potiſſimum ſi mox à cibo ſubitur exercitatio, tùm à craſſioris humoris ibi reconditi mole & grauitate, tùm à flatibus, qui in cruda materia non rarò ſolent excitari. Dolor hebes eſt, quia pars affecta minimum ſenſibilis. Nam in hepar minimus duntaxat inſeritur neruus, non tam ad ſenſum, ait Galenus, quàm ad infeſtæ rei dignotionem à natura tributus.

Iecur facultatis naturalis ſedes, gignendique ſanguinis principiũ.
Iecoris obſtructionis variæ cauſæ.
Signorum obſtructi Iecoris cauſæ.
Gal. lib. 5. de vſu part.

PHLEGMONES IECORIS SIGNA, Cauſæque.

CAPVT V.

Inflammationis Iecoris ſigna.

SI Iecur igne tumet, graue fit, premiturque dolore,
Qui dextras meat in coſtas, iugulumque propinquum,
Sicca tenet tuſſis, dyſpnæaque, febris acuta,
Nauſea, neglectuſque cibi, ſitis arida, linguæ
Scabrities, & huic ſanioſus lentor inhærens,
Erumpit vomitu bilis ſyncera, vel aluo
Reijcitur, lotiumque rubens veſica profundit.
Cauſa. *Gignitur à multo tumor hic, calidóque cruore,*
Quem venæ in Iecur eructant, vbi putret & ignem
Accendens, carnem pariter vitiatque, liquatque.

COMMENTARIVS.

Hepatis inflammationis modus. *Iecoris phlegmone cur periculoſa.* *Signorum inflammati Iecoris cauſæ.*

1 QVVM ſanguis tenuis ac feruidus, aut acer, aut præ copia turgidus è ſuis vaſis in carnoſam hepatis ſubſtantiam effertur, ibique putreſcens, parenchymia labefactat, Iecur inflammationem concipit. Cuius phlegmone periculoſa ob ipſius viſceris nobilitatem, febris magnitudinem, & conſenſum, quem id cum principibus partibus nanciſcitur. Tùm in hypochondrio dextro grauitas. Nam hepar ibi conſiſtens ſanguinis multi copia tumet, ſuáque mole deprimitur. Dolor à nothis coſtis ad iugulum vſq; protenditur per continuationem ſuccingentis membranæ, quæ tùm conuellitur, ſeu retrahitur: quod imprimis obſeruatur, quum tactu premitur hepatis regio. Sicca tuſſis eſt. Nec enim in thorace materia continetur, vt excludi poſſit per tuſſim, at ſub diaphragmate reconditur. Ideóque non propriè tuſſis appellari poteſt, ſed ad tuſſim proritatio quędam, ab humoris ſeroſi reſudatione in diaphragma, hepati incumbens, & contiguum. Qúumque phlegmone gibbam hepatis partem magis obſidet, ſpirandi difficultas, tuſſis, dolor iugulum retrahens eſt grauior, ſituſque lateris dextri longè moleſtior. Qùum ſimam, ſeu cauam, cibi faſtidium, nauſea, ſitis vomitio, deiectio ve involuta biliosa magis vrget, nec æquè grauis eſt in latus ægrum decubitus. Febris autem hæc vt acuta eſt, ita ſymptomatica. Nec enim in venis maioribus eius proxima continenſque cauſa reconditur, ſed in parenchimate Iecoris, ex quo vapor teter ac putridus aſſiduè Cor impetit, dùm febris omninò deſinat, Eſt enim affecta pars

Signa gibbæ Iecoris partis inflammatæ.

Signa phlegmones in ſima parte Iecoris.

Cordi vicina, quæ & inſignem veluti tubum haber, nempè venam cauam, per quam affectus ſuos eidem communicat. Sitis hic eſt, lingua flaueſcens, deindè nigricans, & ſcabra fit ab inflammationis magnitudine: vomitus ſynceræ bilis & æruginoſæ, calidioribus à phlegmone redditis humoribus: ſimilis etiam deiectio, flaua bile per ſummum calorem aſſata. Rubrum à ſanguinis exuperantia lotium eſt: craſſum ac turbidum ab humorum Iecoris partes implentium abundantia. *Conſenſus Iecoris cum Corde.*

ABSCESSVS IECORIS SIGNA, Cauſæque.

CAPVT VI.

SANGVINE *quùm ſiſſa eſt Iecoris caro mollis ab acri,* *Quandò fit Abſceſſus Iecoris.*
Abſceſſum patitur, fœdique eruptio puris *Abſceſſus ſigna.*
Imminet, horror ineſt, & ab hoc calor acer & vrens,
Et dolor, & febris, facto quæ pure quieſcit.
At ſanioſa dein abeunt, aut rubra per aluum.
Immixtum puri lotium eſt: neque floridus vlla
Corporis eſt in parte color, gracileſcit & æger
Vera tabe fluens vitiato fonte cruoris.
Vis ideò languet, defectio crebra, frequenſque,
Debilis ac paruus pulſus: neque cogitur vlcus,
Cuius odore graui partes alimenta recuſant:

COMMENTARIVS.

1 ABSCESSVS communi nomine diſpoſitio eſt, per quam à ſe inuicem diſtant quæ ſe contingebant corpora. Quare medium in abſceſſu ſpatium eſſe neceſſum eſt, quod aliquam ſubſtantiam contineat: quæ varias alterationes aliquando ſuſcipit. Nam & lapides, & teſtæ, carbones, amurca, lignum, hiſque ſimilia corpora nonnumquam in abſceſſibus inueniuntur. *Quid Abſceſſus ex Galen. lib. 2. ad Gla.* Propriè verò dicitur abſceſſus collectæ materiæ in pus, aut alienam ſubſtantiam conuerſio, quam Apoſtema nominant. *Abſceſſus propiè dictus.* Sic tranſeunt in Abſceſſum inflammationes, quarum materia ſanguis eſt extra venas putreſcens. Cuius ſi tanta putredo eſt, vt ab inſito calore vinci ne- *Abſceſſus materia.*

queunt, tranſit in Gangrænam. Sin vincit natiuus calor, coctione faceſſit in pus; eaque puris collectio abſolutè dicitur Abſceſſus. Huius generis eſt, qui Iecoris inflammationi ſuccedit, ex quo vix quiſquam ſeruari poteſt. Iecoris enim vlcerata ſubſtantia non magis quàm Pulmonis reparari poteſt, nec vlcus contractum exſiccari, quia perenni colluuie ſordet, ob aſſiduè affluens alimentum: quod vitiari contingit, & ex conſequenti prauè confici ſanguinem, non ali corpus, ideóque mora tabeſcere. Qûum pus fit, maiores dolores ac febres fiunt quam facto iam ipſo, quoniam Abſceſſu facto materia febrilis foras excluditur, in Iecoris quidē abſceſſu per deiectiones, ſi ſima pars vacuatur: ſin gibba, per vrinas: quodque rubrum excernitur, crudius: quod ſanioſum & albicans, magis coctum. Pallet autem & ſubtumet, fitque cadaueroſa facies in hoc affectu, quia prauus, nec alibilis ſanguis eſt: Ob quam cauſam languet corpus, pulſus paruus eſt, & frequens animi deliquium.

Cur abſceſſus Iecoris periculoſus.

Signorum abſceſſus cauſæ.

SCIRRHI IECORIS SIGNA, ET Cauſæ.

CAPVT VII.

Scirrhi Iecoris cauſæ.
Quid Scirrhus.
Scirrhi Iecoris ſigna.

HEPATIS *obſtructi ſoboles, calidi'ue tumoris*
Eſſe ſolet Scirrhus, tumor exigui've doloris
Et ſenſus, vel nullius, ſi verus habetur.
Quem circumſcribit Iecoris ſitus atque figura.
Exanguis facilè in dextra tùm parte reclinat
Æger, at in læua regione quieſcere neſcit:
Ventriculo ſentit quia tunc incumbere molem
Quæ premit, atque illum propè ſuffocare videtur.

COMMENTARIVS.

Vide Galenũ lib 2. ad Glauc.

INFLAMMATIO duplex, humida, ſicca. Prior à calida fluxione membrum occupante fit, quę Phlegmone dicitur. Poſterior à naturali calore membri efferueſcente, quam appellant Phlogoſin. Phlegmone rarò Scirrhi Iecoris eſt cauſa: ſed niſi primis diebus occurratur, quia Iecur viſcus eſt calidum humidum, in periculoſum Abſceſſum ferè deſinit, vt antè notatum eſt: quem idonea vacuatione, ſumptis & admotis refrigerantibus, quæ ſuo loco deſcribemus, ſæpè præuertimus, pluresque vidimus Iecoris vera phlegmone preſſos, priſtinæ reſtitutos ſanitati. Phlogoſis verò Iecoris, Scirrhum facit in ictericis, & naturâ bilioſis, vt

obſtructio

obſtructio contumax ab humore craſſo, terrenoque per eius effuſo ſubſtantiam, illicque coaleſcente. Scirrhus verò præter naturam tumor eſt durus & indolens: etſi dolor eſt aliquis in incipiente quùm pars affecta premitur, ſed nullus in confirmato. Qui ſi gibbam, ſimamque ſimul, vel etiam gibbam ſolam hepatis partem occupat, tumor eſt in Hypochondrio circumſcriptus, qui tactu facilè dignoſcitur. Sin ſimam duntaxat, nulla Iecoris, proindè nec Scirrhi figura notari poteſt. Quin & tumor plerúmque decipit, quùm profundus ſit, & à gibboſo Iecoris corpore, quod primum occurrit, tangi prohibeatur. In Scirrho verò Iecoris decubitus ſiniſtri lateris moleſtus eſt, tùm quia tenduntur ligamenta, quibus id alligatur: tùm quod in Ventriculum incumbit moles, quæ ſuffocationis metum incutit. Contrarium obſeruatur in Scirrho Lienis.

Quid Scirrhus.

Quibus notis Iecoris Scirrhus manifeſtus aut occultus eſt.

Cur in Scirrho Iecoris moleſtus eſt ſiniſtro decubitus.

HEPATIS IMBECILLI SIGNA, Cauſæque.

CAPVT VIII.

NOVERIS *Hepaticos, niueus ſi cremor ab aluo*
Labitur, aut liquidus, vel crudus quilibet humor,
Rubra velut ſanies, aut fæx velut atra cruoris.
Improba temperies, aut corruptela cruenti
Viſceris iſta facit, quæ vires diſſipat omnes.
Sic vbi cui trahere eſt data vis infirma, per aluum
Secedit niueus liquor: & ſi languida virtus
Quæ retinet, ſanies tenui permixta cruori.
Si quæ ſanguifica eſt imbellis, cruda ſequuntur;
Vndè pedes primò, partes hinc quæque tumeſcunt.

Hepatis atoniæ ſeu imbecillitatis ſigna.

Cauſa.

Hepatis attractricis imbecillæ notæ.

Retentricis languidæ ſigna.

Facultatis ſanguificæ debilis notæ.

COMMENTARIVS.

1 HEPAR imbecillum dicitur, cuius facultates à ſuo munere deficiũt. Et Hepatici propriè nominantur, quibus citrà manifeſtum aliquod in viſcere malum, in proprijs actionibus langueſcit Hepar. Vndè colligendum affectionis Hepaticæ cauſam eſſe ſolam Iecoris intemperiem, per quam facultates quidem omnes, ſed alteratrix omnium prima, ad tantam imbecillitatem peruenit, vt quæ priùs ex proba temperie laudabilem creabat ſanguinem, ab ea deficiens crudum ac ſemicoctum reponat. Ita confectus Chylus expultrice ventriculi facultate naturaliter in meſaraicas

Hepar atonon.

Hepatici qui dicũtur.

Affectiones Hepaticæ cauſa.

Imbecillitatis Iecoris demonſtratio.

venas impellitur, attrahendus à Iecore: cuius quùm facultas attractrix languet, Chyloſa, quæ cremoris ſpeciem habent, per ſedem elabuntur, non attrahuntur, vt ex his fiat ſanguis in partium corporis alimentum. Quùm etiam Hepar eſt validum, exugit à ventriculo veniſque proximis humorem, quem incraſſat coctione. Quùm imbecillum, eum vt antè trahere non poteſt, ideóque liquida per aluum excernuntur, vt & cruda omnia, alteratrice & ſanguifica vi languida. Cuius certum argumentum eſt, ſi pedes primùm, indè cæteræ partes intumeſcunt: vt in ijs animaduertitur, qui è graui morbo reſurgunt, Hydropicis etiam, ſcirrhoſis, ictericis.

Rubra veluti ſanies deiecta per ſedem quid ſignet.

Rubra verò veluti ſanies loturæ carnis recens mactatæ ſimilis deiecta per ſedem, alteratricem Iecoris facultatem moliri aliquid indicat, ſed imperfectè, nempè quæ ſanguinem non gignat calore & conſiſtentia laudabilem: retentricem verò plurimum imbecillam, vt quæ ſemicoctum ſanguinem ſinat effluere.

Deiectio nigra.

Quæ verò deiectio nigrum ſanguinem refert, (quæ tamen niger ſanguis non eſt, nec grumus, ſed veluti fæx, limuſque ſanguinis ad atram bilem propiùs accedens) frigidam Iecoris intemperiem arguit: vt calidam colliquationes primùm humorum, dein carnis, hepatis, deiectioque bilis craſſa, graueolens & valdè colorata.

TENSIONIS LIENIS, EIVSDEMQVE Scirrhi ſigna, Cauſæque.

CAPVT IX.

Tenſi Lienis ſigna.

DISTENDENS *tumor eſt in molli ſæpe Liene.*
Quem Dyſpnæa notat, leuis & defectio Cordis
Et pallens facies, concoctio praua, ſoporque
Confuſus ſpectris, pauor, & præcordia læua
Flatibus aëris cum murmure tenſa ſonoro,
Contemptuſque fugax rerum, graue corpus, inerſque.

Cauſæ.

Cuius vt interdum cauſa eſt pituita, liquorque
Crudus, vt egelidæ quibus eſſe frequentior vſus
Pomorumque, olerumque ſolet: ſic ſæpiùs ater
Eſt humor, fæx punicei, limuſque cruoris.
Qui ſi plurimus eſt, & Splene coercitus atro,
Non in ventriculnm rapitur, nec fertur in aluum:
Tenditur, & primo laxum facit eſſe tumorem,
Craſſior indè mora Scirrhi ſit cauſa Lienis,
Túmque dolor minor eſt, grauius ſed pondus in illo.

COMMENTARIVS.

1 LIEN humoris Melancholici, qui veluti fæx eſt, limuſque ſanguinis, ſedes eſt. Cuius corpus inſtar ſpongiæ laxum & rarum, & humores quos in ſeſe continet flatulenti ſunt: hinc fit interdùm, vt ſine Scirrho diſtendatur. Scirrhum indicat tumor Lienis durus ac renitens: tenſionem contrà tumor in Hypochondrio laxus, cedenſque tactui. Tenſionis verò materia ſæpe Liene ſolo concluditur, túmque Splenis ſitum, figuramque retinet, nterdùm vniuerſum Hypochondrium implet. Nonnumquam etiam in Omentum expanditur, túmque ſub vmbilico tumor eſt. In hoc dyſpnæa fit, preſſo Diaphragmate per Lienis amplificationem: & tùm maximè, quùm ventriculus cibo turget, aut in dextrum latus decumbitur, aut curritur. Leues animi defectus obrepunt, fuliginoſis vaporibus in os ventriculi ſuperiùs aut Cor elatis. Dyſpepſia, ſeu praua cibi potusque coctio fit, quia tumor attollit ventriculum, ideoque cibi vel illius fundum ingredi nequeunt, vel diutiùs immorari. Somnus turbulentus eſt à craſſiorum vaporum aſcenſu: qui quùm fuliginoſi nigrique ſint, terrorem incutiunt dormienti. Rugitum & murmur in Hypochondrio ſiniſtro creant flatus, cùm ab humore Melancholico, crudo ve, tùm ab imperfecta Chyloſi. Rerum contemptum adfert fuliginoſus aterque vapor menti tenebras offundens. Ignauum & graue corpus eſt, ab humoris terreſtris limoſique dominatu, præciquéque quùm durities & Scirrhus Lienis corpus occupat.

Lien humoris melãcholici ſedes.

Materiæ tẽſionis locus multiplex.

Signorum tenſi Lienis cauſæ.

HYPOCHONDRIACÆ MELANCHOLIÆ ſigna, Cauſæque.

CAPVT X.

VSTVS & *interdùm præcordia detinet humor,*
Inuoluens picea trepidam caligine mentem.
Qui quando ferus eſt, & anhelo turget ab æſtu,
Mollia ventoſo reboant Hypochondria flatu,
Cor tremit, & validè pulſans citò linquitur, atque
Puniceus faciem tingit color, iraque feruens
Præcipitat, fumus teneros obſcurat ocellos,
Inſtabiliſque tenet fera deſperatio vitæ.
Hunc intemperies parit, aut obſtructio morbum,
Concluſo in venis meſaræi humore maligno.

Hypochondriacæ Melancholiæ ſigna.

Cauſæ.

Gal lib 3 τῶν ἐπιδημιῶν comment, ubi Hippocrates hypochondrium simpliciter nominat, dextrum interpretatur propter excellentiam quâ præstat alteri. I. Gorræus

Qui Iecoris calidi vitio, vitiove Lienis
Feruet ibi, & fumis Cerebrum nigrantibus implet,
Murmure, rugituque vagis Hypochondria, cedens
Vix ope pæonia, Phœbique potentibus herbis.

COMMENTARIVS.

Hypochondrium quid.

mucronata cartilagine

Nominis ratio est quod ὑπὸ τὸν χόνδρον ἐστι posita... sit. Neque vero musculi tantum sed et interna subiecta illis viscera eo pariter nomine appellantur quod sub nothorum costarum cartilaginibus condita sint. itaque ἐπιγάστριον ab hypochondrio non distinguitur. I. Gorræus.

1 HYPOCHONDRIVM mollis eſt, & ſine oſſibus corporis humani regio, quæ à Xiphoide Cartilagine & nothis coſtis vtrinque adilia vſque protéditur. Quibus ſedibus quoniam includitur materia multiplex, quidem ſed hic nigra præſertim & aduſta, flatulentaque; quæ hinc prodit affectio, Hypochondriaca melancholia, ſeu flatulentus morbus appellatur. Atra tùm bilis, Hypochondriacæ melancholiæ cauſa continens dum incaleſcit & putret, pernicioſam ſubſtantiæ conditionem induit, quæ ferino vapore, non è Liene tantùm, ſed & è meſenterio, viciniſque ſedibus in Cor & Cerebrum exhalat, eaque ſymptomata, quæ commemorantur hoc capite concitat, quorum cauſæ ſuperiùs expoſitæ ſunt: Hæque potiſſimum inſigniter pulſant arteriæ quæ præcordijs inſunt, quia bilis æſtuantis ibi focus eſt.

MORBORVM, PRÆCIPVEQVE PHLEGmones meſenterij ſigna, & Cauſæ.

CAPVT XI.

Meſenterij morbi minùs cogniti, quia minùs dolorifici. Nam ad inueſtiſgandas morborum cauſas ægri dolor gemituſque multum facit.

MVLTIPLICES *latitàt meſaræi in corpore morbi.*
Qui quùm ſint leuibus ſoliti ſe promere ſignis,
Inculti iacuere diu. Quin ſæpe fefellit
Clauſus in hoc tumor accenſus. Nec enim dolor vrget,
Nec febris, nec magna ſitis. Sed pondus in imo
Ventre grauat, ſanieſque rubens, puſque exit ab aluo.
Namque meſenterio deſit quùm ſenſus, eidem
Nec dolor, aut aliquod grauius ſymptoma notatur.
Hoc etiam quùm ſit veluti ſentina caduci
Corporis, humorem recipit quencumque, fouetque,
Hunc retinetque diu, quia nil quod pungit in ipſo eſt.
Inde Diarrhœas, lentaſque ſine ordine febres,

Atque alios plures, quorum cauſa abdita morbos
Jllic ne dubites, ſi pars ea dura, recondi.

COMMENTARIVS.

1 MESENTERIVM corpus membranoſum eſt, medium inter inteſtina ſitum, vndè nomen habet: per quod plurimæ venæ diffuſæ ſparſæque ſunt, quibus quaſi manibus Iecur ſuccum ad ſeſe trahit, quem vertat in ſanguinem. Quas venas, vt arterias à trunco magnæ, quæ ſecundum lumbos fertur deriuatas veſtit atque tuetur, non modò ſuis tunicis, quas accipit à Peritonæo, ſed & adipe multo, glanduloſóque corpore, quod Pancreas appellant. Has ſedes, veluti totius corporis ſentinam eſſe Fernelius annotauit, in quam ſuperuacuorum humorum colluuies influit: ideóque choleræ, melancholiæ, Diarrhææ, Dyſenteriæ, Cachexiæ, languoris, Atrophiæ, lentarum, errantiumque febrium, latentium etiam morborum cauſas in his plerumque ſedibus, quorum depulſione deploratis ſalus redderetur, animaduertiſſe ſe profeſſus eſt: idque minùs à priſcis obſeruatum, quod ipſa pars doloris exors eſſe videatur. Non tamen penitus indolens meſenterium eſſe videtur, quùm præter venas & arterias neruum etiam vnum accipiat, eique grauitatis tenſioniſque ſenſum tribuat Auicennas. At ſenſum aut nullum, aut perexiguum in hoc eam ob cauſam eſſe reor, quod adipe multo diſtendi ſoleat, cuius frigore ſtupor, etſi natura ſenſus eſt aliquis, inducitur. Hinc opinionem ~~Fortij~~ Fernelii mei libenter amplector.

Quid meſenterium, quod meſeræum & lactes appellatur.

Fernel. lib. 7. Pathol. cap. 7.

Auicen. lib. 3. fen. 14. cap. 11.

Fernelium author ſuum appellat, quoniam huic affinis eſt, cõtracto cum Maria Plancia Fernelij nepte, Gulielmi Plantij filia connubio.

ICTERI FLAVI, NIGRIQVE NOTÆ, Cauſæque.

CAPVT XII.

ADNATÆ croceuſ-ve color, viridiſve, fluenſque
Per lotium bilis, deiectio candida, ſumpti
Quæque colore cibi eſt; Arquati ſigna putentur.
Quam parit infarctus Iecoris, Scirrhus-ve, calor-ve.
Aut in folliculo fellis contenta, nec indè
Excludi facilis bilis, quia craſſior: obſtat
Aut lapis, aut tuber, nequit aut excernere cyſtis.

Icteri ſigna.

Vel bilis critico cutis in ſpiracula motu
Per febres elata, aut potio dira veneni,
Aut è vipereo iaculatum dente venenum.
Icterus interdùm niger eſt, quo tingitur atro
Sicca colore cutis, metus eſt, graue corpus, & horror
In ſomnis, mærorque die. Niger hunc parit humor
In venas raptus, non excipiente Liene.

Icteri nigri ſigna.

COMMENTARIVS.

Icteri varia nomina.

Aurigo

1 DICITVR Icterus ab aue, quæ græcis ἴκτερος, latinis Galbula Vel ab ea quæ ἰκτῖνος, ſeu miluus nominatur, quod oculi ſint miluo ſimiles, auricolores nempè. Vel à muſtella ſyluestri, quæ vocatur ἴκτις, ſeu viuerra, cuius oculi etiam inſtar auri micant. Vocatur & Aurigo, quod non ſolùm oculi, ſed & vniuerſum corpus auri colore, ex bilis exceſſu tingatur. Morbus etiam arquatus ſeu arcuatus à ſimilitudine cæleſtis arcus: qui etſi

Mille trahit varios aduerſo Sole colores,

Præcipuè tamen in phæniceo flauus eſt. Denique regius, quia mulſo, regum olim potione, cultiore lecto, ludis, iocis, lautis epulis, cantu, reliquiſque curatur, quibus optimatum regumque mens exhilarari ſolet. Ex Icteri verò cauſarum varietate varia per aluum Icterici reijciunt. Vt ſi cyſtis, ſeu veſica fellis obſtruitur, fæces albæ ſunt atque cretaceæ, tardéque deſcendunt. Nec enim tùm ſubit aluum bilis, ſed in Iecur ac venas, vniuerſumque corporis habitum fertur: quam denique natura propellit in renes vna cum vrina, quam ſuo colore tingens, craſſam impuramque reddit. Si calida ſiccáque totius corporis, ac præſertim Iecoris intemperies, aut animalis virulenti morſus, aut potio deleteria, facultatiſ-ve ſecretricis imbecillitas Icteri cauſa eſt, & obſtructio nulla, per vrinas aluumque ſecedit bilis. A Liene ſi naſcitur Icterus, excrementa porracea nigráque redduntur, & quùm arida ſint, ne tardiùs ab aluo deſcendunt: vt & quæ candicant à folliculi fellis obſtructione. Sin à ventticulo Icteri cauſa pendet, talia ferè per aluum exeunt qualia ſumpta ſunt, læſa coctrice facultate.

Cur albæ deiectiones, vrinæ in Ictero flauæ.

Quando per aluum ac vrinas exit bilis.

Quales in Ictero à Liene deiectiones.

Quales à ventriculo.

ATROPHIÆ CACHEXIÆQVE SIGNA, & Cauſæ.

CAPVT XIII

Atrophiæ ſignum & cauſa.

ATROPHIA *corpus ſenſim langueſcit & aret,*
Viſceris aut partis vitio pereunte calore.
Aſſurgit contrà ſi fortè Cachexia vexat
In molem, vndè graues ſunt, at ſine viribus artus.

Cachexiæ ſigna.

Pallidus eſt liuenſque color, ſpiratio rara,
Neglectuſque cibi eſt, abeuntque impura per aluum.
Ventriculus turgens corrupto humore, ciboque:

Cauſæ.

Viſceris aut mala temperies, qua cruda ſequuntur,
Debilitáſque huius cauſa eſt, qua ſanguine prauo,
Quæque alitur malè pars, habitum mutatque priorem.

COMMENTARIVS.

Quid Atrophia.

1 ATROPHIA nutritionis defectus eſt, quo corpus ſenſim marceſcit & abſumitur. In hac, vt in Cachexia, vires effætæ languēt, ſed in Atrophia quod nulla: in Cachexia quod improba ſit nutritio. Cachexia namque malus corporis habitus eſt, qui ex praua ratione victus, & viſcerum, ventriculi præſertim & Iecoris imbecillitate contrahi ſolet, vndè malè coquitur alimentum, crudumque permeat ſingulas corporis partes: quibus apponitur & agglutinatur quidem, non perfectè tamen aſſimilatur, fitque mendoſa, ſeu vitioſa nutritio: quæ ſolidas partes attingens, totius corporis œconomiam euertit. Affectus eſt oppoſitus Enexiæ, qua chyloſis, æmatoſis, omniſque naturæ functio ſuccedit, ideóque bonus color, facilis ſpiratio, validæ vires, denique ſanitas. In cachexia contraria ſunt omnia: nempè coctionis imbecillitas atque cruditas, prauitas & corruptela ſanguinis, color pallidus, citrinus, liuidus & plumbeus, graue corpus & inualidum. In cuius quidem initio ciborum auiditas eſt, ſubindè magna cruditas, nequeunte ventriculo quod aſſumpſit coquere præ natiui caloris inopia. Sed in fine faſtidium, multis, iiſque crudis humoribus in ventriculo fluctuantibus.

Cachexia quid, & vndè.

Enexia, ſeu bonus habitus Cachexiæ contrarius.

HYDROPIS SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XIIII.

Hydropis ſigna communia.

HYDROPEM *fœdus color arguit, & tumor ingens,*
Et ſitis, & dyſpnæa, cibique auerſa cupido.
Occupat & varias inflatio turgida ſedes.

Aſcitis ſigna.

Sic vbi venter aquis, ſpatiumque quod ilia complet
Cum pedibus tumet, & ſcrotum, gracileſcit & omne
Quicquid ab his supereſt, Aſcites eſſe putetur.

Anaſarcæ ſigna.

Aſt Anaſarca, ſero turgent ſi brachia, mammæ,
Collumque, & facies, & venter pendulus extat.
Sin tumet Abdomen, ſonitumque dat, vt caua pulſu

Signa Tympaniæ.

Tympana, Tympanias, ſeu ſiccus dicitur hydrops.

Hydropis cauſæ.

Omnibus ex cauſis eſt prima Cachexia, per quam
Obſtruitur Iecur, & Scirrho, calido-ve tumore
Prenditur, hocque Lien non atro humore repurgat,
Renve ſero, cyſtis fellis neque bile moleſta.

Quo modò ſuppreſſio menſtruorum & hæmorrhoidum hydropis cauſa.

Quúmque diu menſes ceſſant, neque mittit ab ano
Fundere quæ ſolita eſt hæmorrhois atra cruorem,
In ſuperas cruor it partes, vitiatur & Hepar.

Hydrops quando fit.

Hydropis verò ſequitur generatio, quando
Fundit aquas gelidum roſei vice ſanguinis Hepar.

COMMENTARIVS.

Quid hydrops eiuſque ſignorum cauſæ.

1 HYDROPS tumor eſt præter naturam: totius quidem corporis in Anaſarca, ſeu Leucophlegmatia: ventris autem in Aſcite & Tympanite, quæ tres habentur hydropis ſpecies. Fœdus verò color in hydropico eſt, ſæpe pallidus, & ex virore albicans à Cachexia. Sitis vrget, quia peritonæo contentus humor ſalſedinem acquirit, vndè febris etiam eſt, ſed lenta. Difficilis eſt ſpiratio, diaphragmate preſſo ex aquarum in Abdomine ſtagnantium, ſi ſit Aſcites: aut flatuum copia, ſi Tympanites: aut à plenitudine, venarumque diſtentione, ſi Leucophlegmatias.

tias. Hydropis verò cauſæ multæ ſunt, vt Iecoris phlegmone, Scirrhus, intemperies, Lienis & folliculi fellis ſanguinem non depurantium vitium: Renum ſerum non trahentium obſtructio vel imbecillitas, menſium & hæmorrhoidum ſuppreſſio, vel immodicus fluor, vndè ſuffocatur, vel exhauritur ſpiritus cum ſanguine. Quibus & alijs pleriſque cauſis, vt longis febribus refrigeratur hepar, & hæmatoſis deprauatur. Cauſa verò Princeps malus eſt corporis habitus. Ideóque priuſquam Hydrops fiat, Cachexiæ ſigna ſolent præcurrere. Et hæ quidem remotiores cauſæ ſunt: proxima verò ſanguificationis defectus.

FÆCES ALVI RETENTAS QVÆ SIGNA Cauſæque comitentur.

CAPVT XV.

Signa retentarum alui fæcum.

INTESTINORVM *ſinuoſis orbibus humor*
Affixus, clauſuſque diu, nec lapſus in aluum,
Ventriculo, Stomachoque nocet, Cerebrumque vapore
Percellit, corpuſque graui torpore fatigat.
Cauſa tumor ſtabulans in eis, aut ventre, calorque — *Cauſæ.*
Hepatis imprimis, vermes, aut enterocele,
Quique cibi aſtringunt, vt mala cydonia, potus:
Sæpiùs aſtringens iniectum Clyſma per anum,
Senſuſve obtuſus (Cerebro patiente veternum,
Affectuſve alius, quo nerui humore replentur.
Ceſſant & fæces vbi deſinit ire per aluum
Bilis, ab occluſa cyſti, quæ fellis habetur.
Aut vbi claudit iter pituita, coercita pridem
Inteſtinorum latebris, & gypſea facta.

COMMENTARIVS.

Quænam à retentis alui fæcibus noxæ.

1 RETENTÆ fæces alui ventriculo nocent, coctionem impediendo. Nocent & ſtomacho, vaporibus, aut fumis, aut humoribus excitatis, qui neruos ſextæ coniugationis illic inſitos feriant: à quibus etiam in Cerebrum effertur vapor tenuis, à quo vertigo, cephalalgia: vel craſſus, à quo Lethargus & Apoplexia plerúmque contingunt. Denegata

Retentarum alui fæcum cauſæ.

quippè excrementorum vacuandorum communi via peculiares corporis meatus implentur, obſtruunturque. Supprimuntur verò fæces à cauſis dictis, vt tumore præter naturam in inteſtinorum ſubſtantia genito; vel à vermibus, enterocele, ſeu inteſtinali hernia: cibis autem, & matis aſtringentibus: vel ab obtuſo ſenſu, vt in Apoplexia, paralyſi, Veterno, ſopito neruorum principio: vel ſtimuli, nempè bilis penuria, quod fit in Ictero, rapta in corporis habitum, cutemque bile. Vel denique vi caloris exhauſto ſucco, vel à meſenterij venis exucto. Sed inter humores maximè pituita ventrem ſupprimit, non ea tenuis, & aquoſa, quæ gigni in Cerebro conſueuit: ſed craſſa lentaque, peculiare ventriculi & inteſtinorum excrementum, quæ ibi concreſcens vitrea fit & gypſea, & in Cæci, Coliue inteſtini cellulis interdùm coercita concreſcit in calculos.

ILEI, SEV VOLVVLI SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XVI.

Voluuli ſigna.

QVVM *nihil occluſa penitùs deſcendit ab aluo*
Voluulus exurgit, Stomachus quo turgidus humet,
Et dolor intenſus cruciat cum murmure ventrem,
Singultus vomituſque, furorque, & ructus inanis
Accedit, dyſpnæa, ſitis, pallorque, rigorque,
Defectuſque animi, ſtranguria, ſudor & algens;
Denique crudelis conuulſio, nuncia lethi
Sæuit, &, horrendum, dependet ſtercus ab ore.
Ileon efficiunt cauſæ, quas diximus antè
Eſſe retentarum fæcum. Sed prima putetur
Igneus eſſe tumor, quo ſtringitur inteſtinum,
Inſtar & intenſæ ſolitum eſt conuellere chordæ.

Voluuli cauſæ ex cap. 15. repetendæ.

COMMENTARIVS.

Signum Ilei pathognomonicum. Signorum Ilei cauſæ.

1 IN Ileo nihil in aluum ſubire proprium eius ſignum eſt, & inſeparabile. Tùm humet Stomachus. Arctatis enim inteſtinis ab obſtructione, ſurſùm exprimitur humiditas. Inſtar chordæ tenſæ conſtringi, & circumuolui inteſtina videntur ob magnam ex Ilei phlegmone tenſionem. Quem affectum ideo χόρδαψον, & εἰλεὸν dici contendunt:

quamuis propriè dici poſſit Ileos ab inteſtino tenui, quod ordine tertium eſt. Ab eo vomitus, deſipientia, ſingultus, & conuulſio malum, ait Hippocrates, quia ventriculus & Cerebrum ſympathia laborant. Fieri verò conuulſionem imprimis malum & lethale. Sic enim inteſtina retro acto naturæ impetu violenter moueri coguntur, moleſtamque materiam ad ſuperiora loca reiectare. Quæ quùm ſit putris & graueolens, cibos omninò corrumpit, vt nec chyloſis, nec hæmatoſis eſſe poſſit. Quare ſi protrahitur malum, corpus neceſſario marceſcit, & contabeſcit Atrophia. Sed non eſſe longa poteſt affectio, quùm ad ſymptomatum vehementiam vapor humorque fætidus ſtomachum grauiter feriens frequentes lipothymias inuehat, & infecto breui Corde ſyncopem, quam præit, comitaturque ſudor frigidus. Stranguria naſcitur compreſſis renibus ab inteſtinorum obſtructione, incaleſcenteque in illis lotio. Stercus per os excluditur, ventriculo non trahente, ſed ab inteſtinis excrementa violenter compreſſa recipiente. Is enim duntaxat à ſuperioribus trahit, cùm ob appetentiæ ſenſum in eius ore ſuperiore poſitum, tum ob rectas eò directas fibras, quibus trahendi facultas eſt, vt expellendi tranſuerſis, obliquis retinendi. Ileon porrò definit Aretæus phlegmonem in inteſtinis, quæ pernicioſum dolorem, tormina nimirùm tanta, & tam acerba concitat, vt illis plurimi naturæ concedant: vndè colligas phlegmonem eſſe coniunctam Ilei cauſam. Sed antecedens habenda ciborum multorum, variorum, inuſitatorumque corruptio, & alia ſuper aliam cruditas, præter alias obſtructionis cauſas, quas ſuperiori capite notauimus.

Hippoc. Aph. 10. lib. 7. Aph.

Ventriculus duntaxat à ſuperioribus trahit.

Triplex fibrarum genus.

Ilei cauſæ.

AFFECTI COLI SIGNA, Cauſæ.

CAPVT XVII.

NAVSEA *cum vomitu eſt Colo patiente, dolorq;*
Diſtendens, idemque vagus cum tormine diro.
Non benè ſe renes lotio, neque fæcibus aluus
Expediunt, crepituſque loco rugitus in imo
Ventre ſonat, ructuſque frequens expirat ab ore.
Rariùs, interdùm tamen inflammatio cauſa eſt,
Quam mordax bilis parit: at pituita frequenter,
Sæpiùs & flatus, qui quùm diſtendit, acerbum
Torminibus varijs mouet, immanemque dolorem.

Colici doloris ſigna.

Cauſæ.

COMMENTARIVS.

Inteſtinorum numerus.

1 SVNT inteſtina ſex numero. Primum Ecphyſin, & exortum appellant, Pyloro continuum. Secundum à duodecim digitorum longitudine Dodecadactylon, & Ieiunum, quod ſemper cibo ſit vacuum. Tertium Ileon, ſeu tenue. Quartum eſt cæcum. Quintum Colon. Sextum, idemque poſtremum eſt Rectum, quod in anum recta via fertur. Colon igitur inter Cæcum Rectumque medium eſt. Quod varij generis fæces, pituitamque maximè vitream, flatuſque ſuis cellulis coercitos continet, à quibus eius ſubſtantia membranoſa diſtenditur, atque corraditur: interdùm etiam, ſed rariùs à bile, tam immanes excitat cruciatus, vt medicamenta dolorem ſedantia Colica pharmaca veteres appellarint, ab affectu, qui quia maximos dolores habet, imprimis ſedari poſtulat communi deducto nomine. Fit quidem in Colico, nephriticoque dolore vomitus, ſed in Colico frequentior & grauior, quia Colon eſt ventriculo vicinius, ſenſum habet exquiſitiorem, materiam qualitate peiorem, & copia maiorem. Dolorque colicus diſtendit, ſi cauſa mali flatus eſt. Sin pituita craſſa, maximéque vitrea, ſic corradens atque dilacerans eſt dolor, vt quaſi terebello perforari ſentiatur inteſtinum: túmque magis fixus eſt dolor, vt & quùm phlegmone tentatur Colon: vagus autem & qui circuire videtur, hanc illamque partem variè torquens atque concutiens quùm flatus eſt. Tùm rugitus & murmur loco crepitus excitatur, flatibus exitum ſibi quærentibus, ſolidoque inteſtini corpore ſubſiſtente, contraque nitente. Flatus autem in inteſtinis contenti debent expultricis facultatis robore per anum excludi crepitu, nec facilè poſſunt dolente Colo, propter inſignem obſtructionem, qua nec admittitur enema, nec admiſſum benè reijcitur, vndè ſæpe pro crepitu ructur eſt. Hinc praua coctio, flatibus ventriculum attollentibus & refrigerantibus.

Colici doloris cauſæ. — *Colica pharmaca.* — *Cur in Colico dolore vomitus quam in nephritico frequentior & grauior.* — *Rugitus & murmur vnde.*

AFFECTIONIS CÆLIACÆ, LIENTERIÆQUE ſigna, & Cauſæ.

361

CAPVT XVIII.

Communia Cæliaci Lienterici fluoris ſigna.

ASSIDVÈ *ſine bile fluunt lutulenta per aluum*
Albaue, torminibus nullis, nulloque dolore,
Cæliaco morbo, Lienteriaue premente:
Aſpera fit ſed in hac, quia non tritura ciborum eſt,
Sed quales ſumpti, citò traducuntur in aluum.

Cæliaci fluoris à Lienterico diſcrimē.

Læuis & æqualis ſed fæx apparet in illo.
Nam cocti rudimenta cibi chyloſa feruntur.
Hos intemperies, retinenſque infirma facultas
Ventriculi parit affectus. Retinet malè languens
Frigore, vt egelidæ potu, ſumpto-ve liquore *Cauſæ.*
Pingui, quale oleum eſt, & adeps, & mollia iura.
Vel fungis, & ijs, quibus eſſe maligna facultas
Aſſolet: aut poto, quo mors venit atra veneno.
Interniſ-ve malis, bile irritante, feráque,
Manante à prauis reliquis humoribus aura.

COMMENTARIVS.

1 AFFECTIONIS Cæliacæ nomine fluor hic ventris intelligitur, in quo excrementa læuia pariter & aquoſa, ſemicoctáque per aluum aſſiduè feruntur. Cuius cauſam ſtatuit Ætius imbecillitatem ventriculi, qui perfectè coquere ac digerere nequeat alimentum. Sed Fernelius, Medicorum æui noſtri lumen, non cruditatem, non imbecillam ventriculi coctionem, ſed imperfectam, malamque chyli diſtributionem, quam meſenterij, Lienis, aut Iecoris obſtructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum, maximéque fugacium, & potus immoderata copia peperit, eius eſſe cauſam aſſeuerat. Lienteria eſt æquabilis & continua ſuperficies, ſeu læuitas inteſtinorum. Quæ fit vel à relicta cicatrice, vel ab humore glutinoſo, qui interiorẽ inteſtinorum cauitatem oblinit, redditque lubricam: quas ob cauſas aſſumpti cibi ſtatim elabuntur. Nam, vt retineantur, ſiccitas & aſperitas, his contrariæ cauſæ requiruntur. Sed & Lienteria primæ coctionis imbecillitatem agnoſcit, qua Ventriculo cibos non conficiente nec retinente, contingit eos tales ab aluo deſcendere, quales fuerint per os aſſumpti. Quibus in affectibus fæces ſolo ventris rugitu vel murmure, nullo torminum doloriſ-ve ſenſu feruntur in aluum, cinereo vel albo colore. Quæque cinerea ſunt excrementa, graueolentia ſolent eſſe, præſertim in fluore Cæliaco, quia diutiùs hęſerunt in ventre, faciléq; putruerunt, natiui caloris benignitate deſtituta. Minimum fætent in Lienteria, quia nõ retinentur in ea cibi, ſed vt ſumpti ſunt ſecedunt: & quia non retinentur in ventriculo, non etiam alterantur. Sic in Lienteria fit aſpera deiectio: læuis & æqualis in affectione cæliaca. Color autem albus vt plurimum eſt, quia bile priuatur. Sin chyloſus cremoris ſpecie, meſentericus habendus eſt, qualis in hepaticis, ab attractrice Iecoris, & retentrice ventriculi facultate languida.

Quid affectio Cæliaca, eiuſque cauſæ.
Æt. Tetrab. 3. ſermone 1. cap. 37.
Fernel. lib. 6. Pathol. cap. 10.
Lienteria quid, eiuſque cauſa.
Cur in cæliaco fluore fœtent alui fæces, non in Lienterico.
Meſentericus fluor quis.

DIARRHÆÆ DYSENTERIÆQVE ſigna, & Cauſæ.

CAPVT XIX.

Diarrhæa ſigna.

Dyſenteriæ ſigna.

Vtriuſque morbi cauſæ.

VLCERE *ſi nullo bilis, pituita-ve ſola*
Mixta-ve decliuem furioſa recumbit in aluum,
Crede Diarrhæam. Sin torſio ventris, & vlcus
Affligit, manatque cruor cum fæcibus alui,
Sæua Dyſenteria eſt, miſerum quæ lancinat ægrum.
Acrior hanc humor gignit, minor acer at illam

COMMENTARIVS.

Diarrhæa quid, eiuſque cauſa.

1 ETSI Diarrhæa dici poteſt omnis alui fluor: propriè tamen is eſt, quo pituita ſine inteſtinorum exulceratione, vel vtráque bilis, ſeu ſincera, ſeu mixta vacuatur. Fieri verò conſueuit, quùm irritatur ventriculus à materiæ copia, vel acrimonia, vel à maligna qualitate, oſque ventriculi ſuperius ſeu Stomachus valens eſt, inferiores verò partes & pylorus languent. Materia vel in ventriculo gignitur, vel aliundè affluit: vt pituita tenuis ac ſpumans à Cerebro: craſſa muccoſáque vel à meſenterio, vel ab inteſtinis: flaua vel à Iecore, cyſti-ve fellis: interdum etiam è meſenterio, in quo etiam diutiùs aſſeruari, recondîque ſolet, vt melancholia & atra bilis, quæ ſæpius tamen in Liene cumulatur. Ad Diarrhæam etiam refertur id profluuij genus, quod adipoſum & oleoſum, ideò prauum, quia ſyntecticum. Dyſenteriæ verò ſpecies quatuor. Prima, qua ſanguis floridus per circuitus emanat, ἁιμάτηρα græcis, nobis ſanguinea, ſeu cruenta. Secunda, qua ſanguis aquoſus, loturæ carnium haud abſimilis per aluum abit, ὑπάτηρα dicta, nobis fluor hepaticus. Tertia fit è melancholico, nigricantéque ſanguine, ſine certo nomine. Quarta, cuius hîc ſigna damus, iunctam habet inteſtinorum exulcerationem, deiectiones ramentoſas, cruentas ac dolorificas, quæ Dyſenteria verè nominatur. In qua ſi cruor & ramenta reliquis excrementis æquè commiſcentur, in ſuperioribus: ſin ſupernatent, in inferioribus inteſtinis vlcus eſt: quem affectum tormina Latini vocant. Cuius cauſa bilis eſt flaua, vel atra, vel pituita ſalſa, quorum acrimonia vellicatur & eroditur inteſtinorum ſubſtantia.

Dyſenteria quotuplex.

Dyſenteria propriè dicta, vlcus eſt inteſtinorum.

Dyſenteriæ veræ cauſæ.

TENESMI SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XX.

TENESMVM ſæuire docent dolor acer in ano, Teneſmi ſigna.
Deſeſſuſque frequens, muccoſáque pauca per annum
Reddita, quæ guttis fuerint infecta cruoris.
Cauſa mali bilis mordax, pituitáque ſalſa. Cauſa.
Sed pituita magis, quæ viſcida firmius hærens,
Non niſi conatu, diriſque doloribus exit.

COMMENTARIVS.

1 TENESMVS eſt aſſidua deſidendi cupiditas, in qua muccoſum quiddam & cruentum egeritur. Cuius eædem, quæ Dyſenteriæ veræ cauſæ ſunt, acrimonia nimirum vtriuſque bilis, & pituitæ ſalſæ. *Quid Teneſmus, eiuſque cauſæ.* Sed Dyſenteria commune vlcus eſt inteſtinorum; Teneſmus ſolius inteſtini recti, vel potius eius extremæ partis exulceratio. Dicitur ἀπὸ τῆς τάσεως i. à contentione, quod hoc affecti plurimum in egerendo conentur, nitanturque. *Teneſmus vndè.* Dolor in ano tùm acer eſt, quia pars affecta neruoſa, humorque mordax: frequens deſeſſus, quia rugis ani contentus humor acer ac pungens ad excretionem inuitat, nec quamuis inuitet, niſi ſenſim excludi poteſt. *Signorum Teneſmi cauſæ.* Paucus ſanguis cum muccoſis excernitur, reſeratis ani venulis à conatu: vel potius eroſis ab humoris acrimonia.

LVMBRICORVM SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XXI.

SI lumbricus edax in corpore conditus hæret, Lumbricorum, ſeu vermium ſigna.
Fit Lientericus fluor, & cum murmure venter
Torquetur, vitreos ſuffuſio fallit ocellos:
Palleſcit facies, vritque ſine ordine febris.
Pruritus nares, & tuſſis ſicca fatigat,

Inteſtina fero ſuctu, morſuque premuntur,
Pungitur & ſtomachus. Tremor hinc, defectio, morbus
Quem veteres dixere ſacrum. Quæ tanta ferendo
Quùm non ſint, morti occumbunt plerumque puelli.
Hunc creat humoris crudi non ſola putredo,
Sed calor inſignis, ſine quo generatio non eſt
Illorum, quæ terra parens animala promit.

COMMENTARIVS.

In quibus corporis partibus vermes præcipuè naſcuntur.

1 IN quibuſdam corporis partibus, vt auribus, veſica, ſordidis vlceribus exigui vermes aliquando, licet rarò naſcuntur, σκώληκες appellati. Sed ἕλμινθες ſeu lumbrici, de quibus hoc capite, creantur in ſolis inteſtinis. Horum quidam longi ſunt ac teretes, ſeu rotundi, in ſuperioribus & gracilibus inteſtinis naſci, & in ventriculum ſubeuntes per os interdùm & nares exire ſoliti.

Lumbricorum genera.

Quidam lati, ex tenuium inteſtinorum, vt volunt, ſubſtantia geniti, longitudine nonnumquam incredibili, Sunt alij parui, tenues ac teretes, quos in longanonis extremo, vel muſculi ſphincteris initio generari vehemens ad anum pruritus indicat.

Cauſæ ſignorum vermium.

Quùm autem vermes in inteſtinis ſtabulant, alui fluor eſt, ab imbecillitate ventriculi: tumque ſeminis cucurbitæ ſimilia cum fæcibus in aluum præcipitantur. Tormina ſunt à crudæ materiæ portione in flatus abeunte: vel eiuſdem acrimonia, quam à putredine contraxit. Suffuſio fit, fumis craſſis & putridis in oculos exhalantibus. Pallent etiam qui lumbricis infeſtantur à pituitæ dominatu: vel quia minus conficiunt ſanguinis quàm par ſit alendis omnibus corporis partibus. Cruditate namque plurima ſcatent, & lumbricis auidè cibum rapientibus contingit interdùm eos velut atrophia contabeſcere. Quorum ſi facies, vt aliquando rubet, accuſanda febris: quæ fit minor aut auctior ex inordinato motu vermium, excitantium materiam in inteſtinis putrem, cuius teter vapor in Cor excitatur. Pruriunt nares ab inhærente in his pituita ſalſa. Tuſſis fit, commota in Cerebro liquatáque pituita, & in fauces decumbente: quæ quùm eſt tenuis & pauca, ſicca fit, non vera tuſſis. Vermes verò famelici ſugunt interdùm ac mordent inteſtina. Nam alimenti penuria pituitam dulcem, hærentem eorum tunicis attrahunt, ex qua nutriantur. Quod verum eſſe docet euentus. Etenim cibo ſumpto morſus & roſio conquieſcit. Tùm verò pungitur ſtomachus, quando lumbrici ſurſum remeant: vt tremor eſt, vellicato ab ijs punctóque ſtomacho: morbus ſacer, ſympathia neruorum & Cerebri: deliquium animi, Cordis cum ore ventriculi conſortio.

Cur lumbrici potius pueris, quàm adultis naſcuntur.

Lumbrici verò gignuntur pueris quàm adultis potiùs. Sunt enim magis addicti gulæ pueri, natiuique caloris in humido plurimùm habent, quo in crudam craſſamque materiam agente viuum animans producitur.

IMBECILITAS

IMBECILLITATIS RENVM SIGNA, & Cauſæ.

CAPVT XXII.

Renum imbecillitatis ſigna.

SI nullum vitium eſt quod apertè Renibus obſit,
Nec calidus tumor, Abſceſſus, nec arena, nec vlcus:
Et dolor à Lumbis dorſum pertingit, ibique
Figitur, obſcænumque refert vrina cruorem,
Aut ſpeciem commonſtrat aquæ, labat actio Renum.
Debilitant Renes in equis agitatio crebra,
Inſolituſque pedum motus, curſuſque, grauiſque
Ad lumbos caſus, contuſio, vulnus ab ictu,
Potus aquæ nimius, fuerit quæ ſordida limo,
Conſtringenſque gelu, ſoluens calor, amplior æquo
Vena trahens, mulgenſque ſerum, medicamina quæque
In Renes ducunt lotium, nimiumque refundunt,
Vlcus, vt Abſceſſus, reliquæ cauſæque doloris.

Cauſæ.

COMMENTARIVS.

Renes imbecilli quandò dicuntur.

Renum munus.

1 RENES tùm imbecilli dicuntur, quùm citrà manifeſtum in ijs malum à proprio munere deficiunt. Eſt autem eorum peculiare munus & actio ſerum è venis in veſicam expellendum trahere, & cum ſero ſanguinem, quem ſenſim in ſuam ſubſtantiam immutent. Itaque ſi nec inflammationis, nec Abſceſſus, nec vlceris, nec arenularum ſigna ſunt, & vrina naturalis non eſt, Renes imbecilli ſunt. Sique loturæ carnium recentium aſſimilis eſt vrina, Renum facultas non ſegregat ſerum à ſanguine. Renes enim ſi naturaliter habent, multum tenuioris humidioriſq; ſanguinis cum bile ſimul attrahunt. Et bilioſi quidem excrementi quicquid minùs craſſum eſt cum vrina permeat. Sanguis verò carni Renum aſpergitur inſtar fæcis cuiuſdam: indè iam vaporis modo paulatim in totam carnem diſpergitur, adhæreſcitque, fitque demùm alimentum renibus. Ideóque natura ſerum bilioſum eſt, non cruentum. Et quùm aquoſum eſt, alteratricis Renum facultatis imbecillæ ſignum habendum, ait Galenus. Quod tale profundi cenſet Auicennas antè cibi digeſtionem, & aduentum eius ad venas: poſt verò craſſum & cruentum, aut loturæ carnis aſſimile.

Gal lib 5. de vſu part.

Gal. lib. 1. de criſib. & Auicenn. lib. 3 fen 18. tract. 1. ca 12.

DIABETIS SIGNA ET CAVSÆ.

CAPVT XXIII.

Diabetis ſigna.

PLVRIMA *præcurrunt Diabeten ſigna, ſaliuæ*
Albedo, os ſiccum, calor imo à ventre, geluve
Veſicam penetrans, gracileſcens corpus. Atingens,
Et numquam ſedata ſitis comitatur, eaque
Creſcit in immenſum potus: minor attamen hic eſt
Incocto lotio. Teneri nam carnea moles
Corporis, in te nuem transfertur, abitque liquorem.

Cauſæ.

Cauſa huius calor igneus, & robuſta trahendi
Vis Renum, nimis & retinendi ignaua facultas,
Sæpiùs humoris vitio, ſalſive, vel acris,
Quo Renum corpus ſiccatur, & vritur igne.

A Dipſade ſerpente morſi ſummè quidem ſitiunt, ſed non vt in Diabete profuſe meiunt.

Dipſadis à morſu, Lybicas qui ſulcat arenas
Magna ſitis, potuſque frequens, ſed mictio nulla
Paucave ſurgit ab hoc, nec vt in Diabete profuſa.

COMMENTARIVS.

Quid Diabetes.

1 DIABETES vrinæ fluor eſt, in quo vt bibendi neceſſitas inexplebilis, ita plurimùm bibit æger. Copioſior tamen vrina potu eſt. Quare quùm indè gracilitas, & atrophia marcorque conſequatur, mole corporis in vrinam abeunte, trahentibus quidem hincindè caloris vi renibus, ſed à venis, ventriculoque præcipuè ſugentibus, benè definitur hic affectus ab Aretæo carnium & membrorum in vrinam colliquatio. Diabetes verò dicitur, quoniam in eo non moratur in renibus vrina, ſed ocyſſimè διαβαίνει. i. pertranſit. Dicitur & Dipſacus, vel à Græco verbo δίψα, quæ ſitis eſt, quia ſiticuloſus affectus: vel à Dipſade reptili fera, cuius morſus inexpugnabilem excitat ſitim, vt eximio verſu canit Lucanus 9. Pharſal. Vocatur & Hydrops ad matulam à Galeno, quod in eo præſens matella ſit oportet, ad excipiendum labens aſſiduè ſerum. Cauſa tantæ ſitis in Diabete videtur eſſe, totius quidem corporis ſiccitas, ſed œſophagi, Ventriculique maximè, tota in renes affluente humida ſubſtantia: quo fit vt ſaliua candicet ſpumetque, ſit os aridum & exſuccum, venter incaleſcat, calore humidi defectu tùm acriore. Lotium aquoſum eſt, nec à potus

Aret. lib. 2. de cauſ. & diutur. morb. cap. 2.
Gal. lib. 6. de loc. affect. cap. 3
Cauſæ ſignorum Diabetis.

qualitate mutatum, quia ſine mora permeat, nullo coctionis rudimento. Galeno tamen Diabetis cauſa renum imbecillitas eſt, vrinam diutiùs retinere nequeuntium.

RENVM INFLAMMATIONIS notæ.

CAPVT XXIIII.

Renũ phlegmones ſigna.

IGNIS *edax Renum, quem copia ſanguinis auget,*
Inducit grauitate trucem, pulſuque dolorem,
Qui circà pubem, lumbos, & inania ſæuit
Ilia: tùmque rigent extremæ frigore partes:
Vicini ſtupor eſt cruris, lotiumque frequenter
Exit, & exſicca fæces retinentur in aluo.
Tenditur hinc venter, vomitus, ructuſque ſequuntur,
Aſſiduuſque calor febrilis corpus adurit.
Proxima cauſa cruor, quem mulgens vena refundit *Cauſæ.*
In renes. Iuuat hanc ſolitus renouare dolorem
Calculus, aut grumus renum cauitatibus hærens
Sanguinis, aut ſanies, pituitave craſſa, fluenti
Vrinæ qua claudit iter, mouet indè calorem.

COMMENTARIVS.

1 INFLAMMATIO, quæ Phlegmone, tumor eſt calidus, ex immoderata ſanguinis in partem influentis copia genitus. Ea quùm Renes obſidet, grauitas eſt ob humoris abundantiam, renumque ſubſtantiæ denſitatem: pulſans dolor, turgentibus arterijs eius loci ſpirituoſo, feruido, multoque ſanguine. Sed & lumbos, pubem, hiſque vicinas partes diſtentione ſæpe conuellit dolor, dilatatis membranis ab inflammationis magnitudine. Rigor extremarum partium eſt, remeante in viſcera calore. Inſignis autem arteriæ magnæ, venæque cauæ ramus incumbens dorſo in Renes, & vtrumque crus expullulat: qui quùm à renibus in eorum phlegmone comprimatur, doloris in crure ſtupidi fit cauſa per conſenſum, ex opinione Galeni. Quamquam, eodem authore ſtupor, ſeu torpor ſenſus motuſque diminutus, neruoſarum partium eſt, à Paralyſi ſola ma-

Quid phlegmone.

Cauſæ ſignorum phlegmones renũ.

Gal. comment. 1. in lib. 6. epidem. part. 5.

Gal. libr. de ſympt. cauſ. & lib. 5. cap. 18.

gnitudine diſſidens. Ex quo cenſuerim turgente grauique præ ſanguinis copia crure ſubiectum comprimi neruum, preſſuque ſtuporem parere. Quod verò frequenter meijtur in Renum phlegmone, fit ideò, quod horum immoderato calore lotium redditur acrius, indéque pungens ac lancinans ad excretionem ſui ſollicitat. Sed iſta mictio, quæ primo tenuis & aquoſior eſſe ſolet, deindè rubra, craſſaque, ſæpe cum dolore fit, vt in ſtranguria. Quod verò Galenus ait lib. introduct. in pulſus vrinam his ſupprimi, quibus renes patiuntur inflammationem, ſic accipiendum: In renum phlegmone copioſam vrinam non profundi, quùm eius portio partim abſumatur, partim retineatur à renibus. Crebrò tamē, ſed guttatim vrinam excerni propter acrimoniam, quam habet naturaliter à permiſtione bilis, & à calore renum aſciuit, docet euentus & experientia. Deiectio quoque tùm tarda eſt, humore propter vicinum incendium exhauſto, defectuque bilis, cuius vt vehiculi penuria fæces in inteſtinis ſtabulant. Adde quod tùm inteſtina comprimuntur & obſtruuntur ob renum dilatationem. Quúmque fæces alui non exeunt, impeditur coctio, ſequiturque flatuum ſeges à cruditate. Tùm & continua febris. Aſſiduè namque putridus vapor in Cor aſcendit per arterias, quæ pari magnitudine qua venæ in renes inſeruntur.

Interpretatio loci Galeni.

ABSCESSVS RENVM SIGNA & Cauſæ.

CAPVT XXV.

Abſceſſus Renum ſigna.

HINC *grauitatis ineſt & ſenſus maior, & horror*
Febrilis, ſanguiſque dein, ſanieſve, caro've
Meijtur, aut fundo matulæ pus ſubſidet, vndè
Maius telephio, grauiuſque relinquitur vlcus.
Namque coire nequit, lotium quia proluit illud,
Nec ſinit aſſiduo liquidi ſicceſcere tactu.
Fit verò Abſceſſus, quùm primis icta diebus
Non fuit è cubito ſatis, aut è poplite vena,
Nec benè digeſtus ſtabulans in renibus humor.

Cur vlcus Renum vix ſanabile.

Cauſæ.

COMMENTARIVS.

1 OMNIS phlegmone quæ digeri nō poteſt trāſit in Abſceſſum. Minùs verò digeri poteſt illa, quæ in denſa, compactaque carne, nec benè perſpirabili cōſidet. Talis eſt caro renum, quorum ideò phlegmone ſæpiùs in Abſceſſum vertitur. Qui quandò fit, maior in affecta ſede grauitatis ſenſus eſt, quia materia phlegmones tùm vnita coquitur, & coctione craſſeſcit.

Phlegmone quæ reſolui nequit in Abſceſſum deſinit.

Signorum Abſceſſus cauſæ.

Febris etiam & horror in Abſceſſu ſimul affligunt: febris quidem, putris ſubſtantiæ vapore in Cor elato: horror verò, mordaci materia cutem erodente. Sed hæc varia, inordinatáque cum horrore febris eſt, ait Galenus: forſan quod materia purulenta non vſquequáque moueatur, ideóque nec putridi vapores in Cordis arcem continenter exhalent. At Abſceſſu facto conquieſcit horror ac febris, dolorque minuitur, expirante, & foras egrediente putri materia. Quùm autem exiguæ carunculæ cum vrina ſimul exeunt, renum exulceratorum certiſſimam exhibent cõiecturam. Apparent enim eroſa, putrique renum ſubſtantia. Ita ſanguinis puriſ-ve mictio renum aut veſicæ vlcus indicat. Sique pus fœtidum, liuidum, aut muccoſum eſt, malignum. Sin album, æquale, læue, paucum, benignum & ſalutare. Sed vlcus renum ſi radices egerit, inſanabile. Nam eorum exeſa ſubſtantiæ portio ſpermatica reparari nequit, & vrina præterfluens aſſiduè non ſinit vlcus agglutinari, quam acris ſit, & renum vias humectet. Vlcus autem vt curetur exſiccari poſtulat.

Gal. 6. de loc. affect. cap. 3.

Portio ſpermatica renum ea eſt cauitus mẽbranoſa, per quam vrina transfluit. Alioquin eſt carnoſa renum ſubſtantia.

NEPHRITIDIS, SEV CALCVLI Renum ſigna, & cauſæ.

CAPVT XXVI.

Calculi renum ſigna.

CALCVLVS *in Rene eſt, lotium ſi fertur aquoſum*
Principio, purumque: dein ſabuloſa reſidunt,
Spurcáque non rarò ſanies commixta cruori
Meÿtur, eſtque grauis ſedes affecta, propinqui
Fit ſtupor & cruris, nec dorſi ſpina repandi
Flectitur ex facili. Species non vna doloris.
Namque cauo Renis ſtatuas hærere lapillum,
Si dolor obtuſus forſan premit. At furor amens
Torquet, & immanis, quùm ſede priore relicta
Vretera petit. Bilis pituitaque demum
Reÿcitur vomitu, leuior quo redditur ardor,
Æger in affecta querulus ſi parte recumbit.
Viſcidus & craſſus, ſeu ſit pituita, vel alter
Humor, & exſiccans calor, vtraque cauſa lapilli eſt.

Cauſæ.

Cuius ſunt varij, vario pro humore colores:
Calculus at potiùs ruffi eſt in Rene coloris.

COMMENTARIVS.

Quid Nephritis. 1 NEPHRITIS commune nomen eſt omnium renum affectuum. Propriè tamen calculus hoc nomine deſignatur, forſan quod is omnes renum morbos magnitudine ſuperet, ſitque cruciatus vehementia cæteris anteponendus. *Nephritidis cauſa.* Cuius cauſa craſſus eſt crudusque ſuccus, & igneus in renibus calor, qui humorem adaſſans, eum cogit & indurat in lapidem. Inſita quoque renum arenoſa calculoſáque conſtitutio, quam qui à parentibus contraxêre, nephtritici doloris acerbitatē vix vnquam effugiunt. *Signorum nephritidis cauſa.* In Renum verò calculo quùm dolor eſt ingens, ſerum crudum ab eiſdem attrahitur: Hinc vrina meijtur aquoſa. Meijtur & tenuis obſtructis meatibus, per quos id modò quod eſt tenue percolatur, & craſſum in Renis cauo retinetur, appoſitumque calculi molem auget. Pura tum̄ eſt, at ſolutis obſtructionibus, naturæ medicamentiue robore ſubſidunt arenulæ. Sed & quando calculus è renis ſubſtantia prodijt in eius cauitatem, quia ſubſtantiam cui adhæreſcebat contundit atque dilacerat, cruor & ſanies cum vrina profunditur. Sedes affecta grauis eſt, ob calculi molem & pondus. Spina dorſi non facilè flectitur, quoniam hac inflexa concutitur calculus, qui dolorem acerbum attritu concitat. Quùmque conſiſtit in Renibus calculus, dolor obtuſus eſt: ſiquidem hi neruos exiguos recipiunt. Sin ille ſe in vreteris caput inſinuat, acerbiſſimum inuehit dolorem, quia dilatando lancinat, interdumque dilacerat vreterem, cuius eſt neruoſa ſubſtantia. Fit autem in dolore nephritico, velut & colico vomitus, connexione Renum & coli per peritonæum, vt ſentit Galenus. *Gal. comment. ad part. 6. lib. 6. Epidem.* Sed & è ſexta coniugatione gracilis neruus renibus & omnibus inteſtinis diſtribuitur, per quem eſt illis connexio, ſocietaſque cum orificio ventriculi. Qui verò fit vomitus in Coli, Renumque cruciatu pituitoſus eſt initio, quia talis ſuccus in ventriculo creari ſolet à cibis craſſis aut multis: deindè bilioſus aſſato: æruginoſus denique, per dolores ac vigilias corrupto ſanguine. Per vomitum verò calculoſi liberantur ab acceſſionibus, at non ab affectu. Tum enim doloris acerbitas conquieſcit, rene liberiore: ſed materia coniuncta, nempè calculus, non tollitur. Ita ſi decumbit in affectam partem æger, remiſſum dolorem ſentit, quia calculus non ſuſpenditur, vt quùm in contrarium latus inclinat. Nec tamen hinc ille ſanationem recipit, quia de calculi mole nihil eo pacto detrahitur.

LITHIASIS, SEV VESICÆ CALCVLI ſigna, & Cauſæ.

CAPVT XXVII.

SIN veſica fouet lapidem, leuis ille putetur *Veſicæ calculi ſigna.*
Quùm prurit pubes, contrectaturque pudendum
Sæpius. At grandis fieri grauitate notatur,
Tumque dolor triſtis motu, ſaltuque cietur,
Mictio fitque frequens, excernendique per aluum
Crebra cupido tenet, lotium craſſeſcit, idemque
Turbatur, fundumque petens pars ſpiſſior, albi *Cauſæ.*
Viroſi-ve refert puris, mucci-ve colorem.
Hunc gula dat pueris, ſenibus pituita, ſatiſque
Stirpe lapillifera ſemen, multus cibus, atque
Pinguior, anguillæ, piſcis genus omne, quod implet
Limoſo corpus, lentóque vt glutine ſucco.

COMMENTARIVS.

1 LITHIASIS calculi morbus eſt, communiter quidem Renum ac veſicæ, ſed huius quàm illorum magis peculiaris. Cuius cauſa cruditas eſt, ardorque ventris aut veſicæ, quo vrina retinetur, quodque craſſiſſimum ac turbidiſſimum in ea eſt aceruatur, ac denique concreſcit in tophos. Tùm pruritus pubis ac perinæi fit ob titillationem oberrantis calculi circà pubem & iſthmum veſicæ: ſignificatque calculum exiguum ſi grauitas affectæ partis, & alia in verſu poſita ſigna non comparent. Quibus exiſtentibus, prutitus huiuſce cauſa ſerum aquoſum eſt, quod quando calculum præterlabitur, ob meatus anguſtiam tenuatur, & acrimonia ſua ſenſibiles veſicæ partes leuiter pungit ac mordicat. Veſica porrò membranoſa eſt, pluribus & magnis prædita neruis ad exquiſitiorē ſenſum. Quare quùm in hac agitatur calculus, dolorem acerbū inducit. Sed & dum vrinæ meatū obturat calculus, vrina calefit, & mora contrahit acrimoniam: ideóque pungens excretionem ſui concitat & impellit. Quùmque ſemel & copioſè, ſphinctere muſculo violentius compreſſo nequeat excerni, quod ſemel non poteſt, frequentia

Quid Lithiaſis, eiuſque cauſæ.

Signorum Lithiaſis, ſeu veſicæ calculi cauſæ.

mictionis expellere natura contendit. In Lithiaſi verò fit aſſidua deſidendi, deiiciendique cupiditas, inteſtino recto à calculi magnitudine compreſſo: vel potius irritatis muſculis ani leuatoribus, qui veſicæ ſubſtrati eidem ſpincteri adhærent. At calculoſi variam vrinam effundunt: interdum quidem ſplendidam, ſeròque ſimilem, quando quod craſſum eſt in veſica manet: aliquando ſubcruentam, veſica à calculo qui ſcaber ſit & inæqualis exulcerata: craſſam interdum ac turbidam cum ſedimento muccoſo vel purulento, ab arenularum, & humoris craſſi viſcoſique copia, quam adiunxit, agglutinauitque ſibi calculus, ac dein vrina præterfluens, quæ natura mordax, tenuiumque partium eſt, corraſit: vel ab vlcere veſicæ ſordido.

Varietatis vrinarum in veſica calculo cauſa.

389

PHLEGMONES VESICÆ SIGNA, & Cauſæ.

CAPVT XXVIII.

Inflammationis veſicæ ſigna.

INFLAMMATA *fero cruciat veſica dolore.*
Quem rubor ignitus perinęi prodit, & ardor,
Febris acuta, grauis diſtento in pectine ſenſus,
Fæcibus occluſæque viæ, lotiumque retentum.
Veſicæ in ceruice tumens hunc concipit ignem
Muſculus, à venis propè ſe maioribus ortum:
Veſicæ totum qui corpus inambulat, idque,
Si mora ſit morbi, ſphacelo gliſcente perurit.

Cauſæ.

COMMENTARIVS.

Æt. tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 26.

1 INFLAMMATIONEM veſicæ lethalem facit Ætius, non quod hæc nullam omnino, ſed difficillimam admittat curationem. Eſt enim veſica neruus, vt Aretæi verbis vtar, frigidus, albuſque, ab innato calido longiſſimè, proximè verò externo frigori poſitus. Quare quùm inflammationem patitur, in gangrænam incidit facilè, niſi ſubitum remedium imminens periculum anteuertat. In veſicæ verò, vel potiùs eius ſphincteris phlegmone diſtenduntur pecten & pubes ab vrinæ copia, quæ ob vrinarii meatus anguſtiam foras egredi prohibetur. Rectum etiam inteſtinum incaleſcit & coarctatur, vndè reſiccantur, ſupprimunturque fæces. Non ita tamen, vt illis via penitus occludatur, vt accidit in voluulo: ſed quod ab aluo decidit paucum eſt, &, vt in Teneſmo, cum excernendi conatu, niſuque maximo. Sique accidit vrinam ſupprimi

Inflammationis veſicæ ſignorum cauſæ.

ſupprimi, periculoſiſſimum ſymptoma eſt. Si enim immiſſo cathetere viam ad excretionem molimur, partem irritamus, aucto dolore. Si ſupreſſioni non occurrimus, ſymptomata conſurgunt in Iſchuria cap. 30. commemoranda. De cuius, vt veſicæ phlegmones curatione lib. 9. ſcribimus.

STRANGVRIÆ, DYSVRIÆQVE SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XXIX.

ACRES SERVM, *vel veſicæ malè firma retentrix* — *Stranguriæ cauſæ.*
Affectum parit hunc, eſt cui Stranguria nomen.
Qua ſtillat lotium ſine ſenſu, infirma facultas — *Signa.*
Eſt ſi veſicæ. Sin cauſa eſt acrior humor,
Fit dolor, vt dolor eſt quùm ſæua Dyſuria pungit.
Quam mala temperies, tumor, atque Abſceſſus, & vlcus, — *Dyſuriæ cauſæ.*
Et flatus, ſed & vrinæ magis excitat ardor.

COMMENTARIVS.

Tres difficilis mictionis ſpecies.

1 VRINA vel guttatim effluit, vel difficulter & cum dolore, vel omnino ſupprimitur. Prima ſpecies Stranguria: ſecunda Dyſuria. Tertia vocatur Iſchuria, de qua ſequenti capite. Quùm verò Stranguria, quam vrinæ ſtillicidium appellant, ab imbecillitate retentricis veſicæ naſcitur, fertur vrina ſine ſenſu, quia torpet tùm in veſica motus & ſenſus, ab intemperie maximè frigida. Quùm ab acri ſero, dolor fit, quia tale ſerum pungit & vellicat membranoſum veſicæ corpus: quod accidit & in Dyſuria, in qua præterea calidior intemperies, tumor, Abſceſſus, vlcus, flatus in micturiendo cruciatus acerbitatem adferunt.

ISCHVRIÆ CAVSÆ, SIGNAQVE.

CAPVT XXX.

Iſchuriæ cauſæ.

NON *benè ſecedit geminis affectibus iſtis*
Acre ſerum, fluit id tamen. Aſt Iſchuria quando eſt,
Supprimitur. Cuius ſuppreſſi obſtructio cauſa,
Vel Renum, vel Veſicæ ceruicis, adurens
Quem gignit tumor, aut lentum pus, craſſior humor,
Sanguinis aut grumus, calloſum tuber, adultus
Calculus, exangues nimiùm qui ſæuit in ægros.
Tenditur vreter, lotio quia plenus vterque,

Iſchuriæ à Renum inflammatione ſigna.

Tenditur & Renum regio, grauitaſque, dolorque
Hæret ibi, & lumbis meiendi nulla cupido:
Mens ſibi non conſtat, moribundaque membra videntur
Horrere interdùm, neruiſque rigere coactis,
Nec veſica tumet, lotium ſi in Rene retentum eſt.

Iſchuriæ ab inflammatione Veſicæ ſigna.

Sin in Veſica, tumet hæc cum pube, doletque:
Meiendi premit aſſiduus, ſed is irritus ardor.
Veſicamque petens pleno trahit ore Catheter
Longus aquas, quæ non, obſtructo Rene trahuntur.

COMMENTARIVS.

Quid Iſchuria.

1 QVVM ita ſe Veſicæ corpus habet, vt quod in ea continetur exprimere nequeat, vrina ſupprimitur: quod ſymptoma vocatur Iſchuria. Sed & Iſchuria tùm eſt, quùm nihil vrinæ penitus in veſicam demittitur, abolita Renum actione; quæ ſignis in verſu poſitis diſtinguntur. Supprimitur igitur vrina, vel oppleta veſica, vel vacua, renibus in eam nihil tranſmittentibus. Quùm plena veſica non permeat vrina, vel os eius anguſtum eſt, vel imbecilla veſicæ facultas. Os anguſtum eſt, aut quia conniuet, aut obſtruitur. Conniuet autem vel tumore præter naturam, qualis eſt phlegmone: vel ingenti ſiccitate, qua-

Quot modis vrina ſupprimitur.

lis quæ per febres ardentes excitatur. Obſtruitur autem à grumo, craſſo pure, lapide vel callo, vel tuberculo quod in meatu concreuit: vel ſcirrho, vel phlegmone, vel alio quouis præter naturam eius viam intercipiente, & obturante. Fit & Iſchuria quùm vrina diutiùs quàm par eſt retinetur. Veſica namque tùm ſero nimio repleta diſtenditur, diſtentaque fit arctior, ſic vt eius meatus, ob anguſtiam & contractionem in ſeſe, nihil humoris exire patiatur. In Iſchuria porrò ſurſùm vrina remeans rigorem, horrorem, delirium infert, bilis acrimonia quæ redundat, Cerebrum, neruoſaque corpora feriente.

SATYRIASIS, SEV PRIAPISMI ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXXI.

ARRIGITVR nulla ſi forte libidine coles, Priapiſmi ſigna.
Et tetano quodam premitur, medicina paranda eſt
Quæ citò ſuccurat. Siquidem diſtenditur imus
Venter, & exorto gelido ſpes nulla madore.
Cauſa vel egrediens adaperta per oſcula vitæ Cauſæ.
Spiritus eſt, nimiúmque patens arteria: túmque
Vix dolor, impendet verò citò ſyncopa, ſi non
Addis opem: flatuſve cauum, comitante dolore
Diſtendens penem, ſed cum leuiore periclo.

COMMENTARIVS.

1 SATYRIASIS, ſeu Priapiſmus, eſt colis extenſio permanens in longitudinem atque circulum, nullo ſtimulante veneris deſiderio. Fit à cauſa frigida, nempè flatulento ſpiritu in fiſtuloſo neruo genito: vel calida, nimirùm arteriarum oſculis nimiopere patentibus. Cui poſteriori cauſæ quàm primùm occurrendum, ne vitali ſpiritu in neruum fiſtuloſum affatim effuſo vires exoluantur. Prior autem cauſa minùs vrget. Nec tamen eſt curatio negligenda, quùm vtriuſque ſymptoma ſit conuulſio, quæ doloris magnitudine vires deijcit. Fiſtuloſus quippè neruus flatulenti ſpiritus copia tenſus reliquùm genus neruoſum ſympathia quadam afficit, vndè doloris acerbitas, & propera natiui caloris extinctio. *Quid Satyriaſis, ſeu Priapiſmus.*

VERÆ GONORRHÆÆ SIGNA, & Cauſæ.

CAPVT XXXII.

Gonorrhææ veræ ſigna.

QVVM *nequit obſcæni fieri tentigo pudendi,*
Et fluit immodicè veneris ſine munere ſemen,
Id crudum fluit inſtar aquæ, tenuiſque liquoris.
Et tunc à lumbis totum macileſcere corpus
Incipit, & tenues languor grauis occupat artus.

Cauſæ.

Accidit hoc vitium quandò eſt reſoluta facultas
Vaſorum quæ ſperma parant, in ſeque recludunt.
Vis perit at retinens ſpaſmo, coituque frequenti,
Semine vel nimio, liquido tenuique, vel acri,
Priſtinus aut veneris quùm ceſſat & exulat vſus.

COMMENTARIVS.

Gonorrhææ quid — *Gonorrhææ cauſæ.* — *Cauſæ ſignorum Gonorrhææ.*

1 OMnis ſeminis excretio, ſiue quæ tenſo pudendo fit, ſiue non, Gonorrhæa generali ſignificatione dicitur. Propriè vero ſic nominatur, in qua ſemen aſſiduè citra pudendi tenſionem effluit, quam hoc capite deſcribimus. Et hæc quidem ſpermaticorum vaſorum vi retentrice reſoluta fit. Quæ verò tenſo pene accidit, affectio pudendi eſt conuulſioni ſimilis, excreticis nata robore. Cuius arrectio naturalis excitatur à copia ſpirituum, fiſtuloſum, ſeu cauum neruum implentium. At in gonorrhæa ſpirituum inopia Coles arrigi deſinit. Crudum enim ſemen eſt, quoniam in Paraſtatis coctionem non admittit: in quibus non immoratur ob ſpermaticorum vaſorum infirmitatem. Quúmque ſemen ſit ex omni corporis parte deciduum, eius etiam fluor immodicus vniuerſas corporis partes emaciat debilitatque, ſpiritibus qui robur tuentur, molemque corporis augent cum ſemine ſimul abeuntibus.

GONORRHÆÆ VIRVLENTÆ ſigna, Cauſæque.

CAPVT XXXIII.

ILLE quidem vetus eſt, & primis natus in annis. *Gonorrhæa virulenta nouus morbus.*
Hic verò cuius meditamur ſigna, fefellit
Morbus auos, noſtróque genus deducit ab æuo.
Atque Gonorrhææ vocitatur nomine fædæ,
Furtiuo quia congreſſu de cole perenne
Seminis effluuium eſt, non aduertentibus ægris. *Gonorrhææ virulentæ ſigna.*
Quodque fluit ſemen, candet, pallet-ve colore,
Fætet odore graui, tenſóque vt fune pudendo
In mictu ſenſus ferus eſt, acerque doloris.
Hinc ductum penis ſtillans depaſcitur vlcus:
Suppreſſum-ve cauat perinæum virus, & extrà
Materiam fundit, priùs intùs pure coacto.
Quam gignit malè virus olens, ſortiſque malignæ, *Cauſa.*
Partibus incluſum genitalibus, atque reſoluens
Hanc vim vaſorum, calidum quæ ſperma recondunt.

COMMENTARIVS.

1 GONORRHÆA vera, de qua priùs, veterum ſcriptis innotuit: fæda verò, quæ contactu polluit, luis venereæ ſoboles eſt. Quam Hiſpanos primò contraxiſſe certum eſt in Hiſpaniola noui orbis inſula, quo tempore illic, ductore Columbo cum claſſe reſederunt, anno ſalutis 1496. Poſt quæ tempora Fernando principi Siculo ſuppetias ferentes Hiſpani contra Carolum VIII. Galliæ Regem venerea labe fædati, Neapolitanos & Gallos, Italoſque polluerunt, vt ab illis ideò iure dicatur Hyſpanicus. In qua vigilantibus atque dormientibus ſemen elabitur, non aſpermaticorum vaſorum ac teſtium imbecillitate duntaxat, vt in vera Gonorrhæa, ſed etiam à ſeminis ipſius virulentia.

Venereus morbus & virulenta Gonorrhæa quando primum capit.

Gonorrhææ virulentæ cauſæ duæ, ſpermaticorum vaſto-

rum imbecillitas, & ſeminis corruptula.

Quod ſi albicat, minùs noxium, quia naturali ſimile: citrinum & ſubuiride magis virulentum eſt & acrius, ideóque citius exedit & exulcerat. Fætet autem ab inſigni putredine, qua contagione polluit atque contaminat. Dolorem infert in emictione quam alio tempore grauiorem, quia qùum vrina ſit acris, locum permeans exaſperat. Nec verò virulentus hic ſeminis fluor citò ſupprimi debet. Aliàs remeante materia colligitur intus abſceſſus circà teſticulum: aut in Perinæo, quo pus tetrum & graueolens effunditur.

Signorum ſedæ Gonorrheæ cauſæ.

VENEREI MORBI SIGNA, Cauſæque.

CAPVT XXXIIII.

Luis venereæ ſigna.

DIRA *lues, veneris quæ nomine proditur, omnes*
Inficit, & minimis latitat, vix cognita, ſignis
Principio, ſenſimque truci, queruló que dolore
Exigit à ſcorto meritas pro crimine pœnas.
Exſucca ſiquidem primo radice pilorum
Barba cadit ſenſim, decorant neque tempora crines,
Aſpiciturque cutis macula conſperſa frequenti
Et parua, crocei, furui, rubei-ve coloris.
Puſtula dein maior cruſtis obducta videtur,
Sicca, rotunda caput, frontemque, & tempus vtrumque
Corpore cum reliquo vario fædare colore.
Vlcerat & teneras fauces, tenerumque palatum
Virus, & authores morbi genitalia ſedes.
Qúmque malum gliſcens ſolidis in partibus hæret,
Tùm dolor & grauitas capiti eſt, atque aura maligna
Effuſa in latos humeros, perioſtia, collum,
Oſſáque, membranas, tendones, vincula, neruos,

Affligens in nocte magis cruciatibus implet
Innumeris, corpuſque vigil tabeſcit, & indè
Viribus exhauſtis homo fit deforme cadauer.
Cauſa mali tanti venus eſt, coituſque nefandus,
Quo ſemen primò, cruor aura deindè maligna
Vertitur in ſaniem, quæ partes inficit omnes,
Sepſque velut ſerpens diſſoluit, & exedit oſſa.

Cauſa.

Seps, ſerpentis genus membranas, oſſa, vincula corporis, morſu virulento liquans atque diſſoluens.

COMMENTARIVS.

1 MORBVM hunc non Gallicum, Hyſpanicum, Italicum, aut Neapolitanum, inuiſum ſuæ cuique genti nomen, ſed venereum appellamus, quia venerer cōcubitu primùm & maximè contrahitur. Cuius cauſa putre, virulentumque ſemen eſt, omnes quidem humores ſua labe conſpurcans: at maximè pituitam huic concolorem, eiuſdemque temperamenti, quam nonnulli communem huius morbi volunt eſſe materiam. Contagioſus affectus eſt, qui cum vlcere, vel ingenti cruciatu varijs locis emergit & extuberat. Inficit autem contactu, non halitu ſolo. Nam huius venenata qualitas ſimplex & ſolitaria non eſt, ſed in humore, vt ſubiecto quodam & vehiculo ſubſiſtit, ſenſimque graſſatur, primò ſpiritus, dein humores, partes denique ſolidas inquinans: miſerabile quidem ſcortatorum flagellum; ſed in ſontes interdum, vt puellos, veluti ſontes affligens. Cuius ſignorum hæ cauſæ ſunt. Crines è capite, barbáque decidunt à tenui malignoque vapore, vel potius alimenti defectu. Etſi enim in ægro ſanguis eſt, non alit tamen vt dec et, ob inſignem eius corruptelam. Puſtulæ variæ corpus occupant, maſſa ſanguinis labem ſentiente, ex qua portio quędam tenuis in corporis habitum rapta, cutis denſitate cogitur: hæque rubræ ſunt quùm peccat ſanguis: nigræ quùm atra bilis: albæ quùm pituita: flauæ, citrinæ, ſeu pallidæ, quùm bilis in ſanguine dominatur. Siccæ ſunt & ſine pure ſæpius, at ſi negliguntur, ſerpunt in ambitum, & cutim excauant, vndè fit vlcus virulentum & ſordidum. Noctu dolores exacerbantur, & ingraueſcunt: vel quod pituita nocturno tempore moueri ſolita, in partes ſentientes fluxione decumbit, in hiſque congeſtam materiam excitat: vel quod ob immenſas vigilias (quæ præter naturam ſunt, vt naturales diurnæ) doloris ſenſus eſt exquiſitior. Dolor verò plerumque tantus eſt, vt oſſa quaſi terebello perforari ſentiantur, tendines & vincula diſtendi, rigere nerui, perioſtia, membranæque reliquæ diuelli. Tabeſcit verò corpus in hoc affectu, quia non modò partium corporis temperamentum, ſed tota ſubſtantia peruertitur, vix vt vlla deinceps probo, puróque fruatur alimento. Nec tantùm à negle-

Venerei morbi cauſa.

Semen per ſe, vt pituita frigidum & humidum eſt, ſpiritus acceſſione calidum.

Morbus venereus quid.

Venerei morbi ſignorum cauſæ.

Cur in venerea lue nocturni dolores.

Cur macies, interdùm & mors.

cta lue venerea tabes, ſed & mors ſenſim obrepit, quia vires concidunt, ſpiritibus exhauſtis per vigilias, atrophiam, & doloris acerbitatem: corrupto denique ſolidarum partium temperamento. Quamobrem hæc erit adferenda curandi ratio, quam auſpice diuino numine, libro nono decados huius attingemus.

LIBRI TERTII MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI

MEDICÆ DECADOS

LIBER QVARTVS.

CALIDIORIS VTERI SIGNA, CAVSAEQVE.

CAPVT PRIMVM.

QVum calor eſt vteri, reliquum calor vrere corpus *Calidioris vteri ſignæ.*
Aſſolet, & mēſes certa ſine lege feruntur,
Fundentes paucum ac tenuem, nigrumve cruorem.
Vlcerat aut leuiter pungit comitante dolore,
Pruritumve mouet blanda dulcedine ſenſus
Acer, vt hic, tenui qui ſub cute clauditur humor.
Ardet amans mulier, venerique in imagine tota eſt.
Natiuus calor in cauſa eſt paulo auctior æquo, *Cauſæ.*
Incumbenſque vtero calidus cum ſemine ſanguis,
Ætas et florens, repetitaque balnea ſæpe,
Inſtructæ dapibus menſæ, mollique liæo,
Et plauſæ pedibus choreæ, ſaltuſque frequentes,
Fuſaque plena iocis, teneroque cupidine verba.

COMMENTARIVS.

Vterus quid, eiuſque varia nomina, horumque cauſæ.

VTERVS concipiendi gerendique fœtus inſtrumentum eſt, cuius ſubſtantia neruoſa membranoſaque, qua ſe, quum erit opus, magis minuſque dilatet, vt in grauidis & puerperis. Qui μήτρα græcis, matrix nobis appellatur, quod ab hoc animantia cuncta velut à matre ducant originem. dicitur & vulua, quaſi volua, quod in eo voluatur fœtus: aut vulua quaſi valua, quod per eam valuæ inſtar apertam fœtus, tempore partus egrediatur. Qui quamuis poſterior ſitu ſit omnibus viſceribus (hinc & ὑστέρα dicitur) & ignobili loco conſtitutus, nimirum inter veſicam & rectum inteſtinum: cum principibus tamen partibus ſummam habet affinitatem per neruos, venas & arterias. Per quæ organa ſuos illis affectus ſæpe communicat, vt hoc libro, quo morborum hyſtericorum peculiares traduntur notæ cauſæque, demonſtrabitur.

Signorũ calidioris vteri cauſæ.

Quum eſt intemperies vteri calida, reliquum corpus calidum eſſe non eſt neceſſe, niſi pariter calidum ſit totius corporis temperamentum. Sæpe fit tamen vt is toti corpori ſuam intemperiem communicet, ſiquidem cum omnibus eius partibus conſentit. Tùm verò menſtrua purgatio nullum ordinem ſeruat, quia ſanguis ob tenuitatem & acrimoniam è venis ocyus elabitur. His autem mulieribus tenuis ſanguis effluit quibus bileſcit ſanguis: niger quibus per aduſtionem fit melancholicus. Paucus autem exit immoderato calore plurimùm humoris à ſanguine, ſeu ſeroſi ſanguinis conſumente. Sunt verò mulieres, quarum vterus eſt calidior laſciuæ magis atque ſalaces. Nam præterquam quod ſanguis concitatur, ſemenque titillat in vaſis per calorẽ, humiditas etiam ſeroſa cum ſpiritu iuncta commouetur, & euacuari poſtulans, acrimonia & mordacitate ſua genitales partes excitat ad agendum, eiſque voluptatem incredibilem ſuſcitat, acrium, ait Galenus, humorum exemplo, qui deliteſcentes ſub cute maximum pruritum inducunt, ſuoque motu non exiguam inferunt voluptatem. *Lib. 4. de vſu part.*

FRIGIDIORIS VTERI SIGNA CAVſæque.

CAPVT III.

Signa frigidioris vteri.

FRigidiore labant vtero titubantia crura,
Deficiunt menſes, venerisque retunditur ardor,
Os coit & collum, ſtupor eſt in pectine, lumbis.
Namque gelat frigus, denſat, cohibetque cruorem,

Neruoſaſque ferit partes: tremor inde, rigorque,
Et ſtupor & pondus vteri in regione moratur.
Cauſa calor natiuus inops, quo crudior humor,
Exiguus cruor in venis, pituitaque multa.

COMMENTARIVS.

IN affectu vteri frigido crurum imbecillitas eſt, neruis qui eorum muſculos mouent per conſenſum affectis. Eadem verò titubant frigore, vel quia rigent torpent-ve ab intemperie frigida ſimplici: vel quia craſſo viſcido-ve quodam humore eorum nerui referti ſunt. Retinentur ſubſiſtuntque menſes, quia frigus cogit ſanguinem, in vteri venis contentum, & meatus per quos elabi debet obſtruit. Veneris appetentia retunditur: ſi quidem vt ad congreſſum inuitat calor & humor acer, a quibus pruritus & titillatio: ſic ab eodem euocat frigus, à quo ſenſuum ſtupor & omnis voluptatis alienatio. Tum os vteri contrahitur. Eſt enim id, vt totum vteri collum, muſculoſum quidem, ſed dura cartilaginoſaque carne compactum: ideoque per ſe iam frigidum, intemperie frigida totius vterini corporis redditur frigidius, ideoque ſtrictius: frigoris autem eſt conſtringere, vt dilatare caloris. *Signorum frigidioris vteri cauſæ.* *Vteri ſubſtātia quæ.* *Frigoris & caloris effectus.*

ΟΣΦΥ'Σ, ſeu lumbus, communiter ea dorſi pars eſt, qua cingimur: propriè verò pars intra dorſum quinque vertebris omniū craſſiſſimis, maximiſque compacta. Quæ quoniam oſſi ſacro (quod firmiſſimis ligamentis connectit vterum) adhæret, vteroque ſubiacet, eius quoque conſentit affectibus. Cuius ſi frigida fuerit intemperies, eaque ſimplex, ſtuporis tantum: ſin cum humore, grauitatis quoque ſenſu lumbus obſidetur. *Quid lumbus.*

SICCIORIS ET HVMIDIORIS VTERI ſigna cauſæque.

CAPVT III.

EST vbi ſicca nimis, lunaria menſtrua deſunt, *Siccioris vteri ſigna.*
Fit ſterilis mulier, nigroque hypochondria ſucco
Sæpe tument, vteri cancer metuendus, eique
Si pariter calor eſt, ſacer ignis, funeris author.
Humida ſin matrix, vterino ſæpe fluore *Humidioris vteri ſigna.*

Fœmina vexatur, menſes & aquoſa profundunt
Siccioris vteri cauſæ. *Multaque, ſentit onus pubes lumbique moleſtum.*
Exſiccant vigiles curæ, labor, ira, fameſque,
Siccior humor, vt eſt bilis, niger humor, & aer
Sæuior, vt boreæ, calidique potentia Solis.
Humidioris vteri cauſæ. *Humectat pituita, cibus qui crudior omnis,*
Lactis, lactucæque, olerumque frequentior vſus,
Pinguia iura, cibus pinguiſque, & dulcia poma,
Lymphaque, ſomnus iners, & vita laboribus expers.

COMMENTARIVS.

Variæ ſterilitatis cauſæ. INTEMPERIES vteri ſicca, ſterilitatis vna quidem, non ſola cauſa eſt. Omnis enim intemperies vteri ſterilitatem inferre poteſt. Nam, quæ mulieres frigidos vteros habent, non concipiunt, ob eorum ſubſtantiæ denſitatem. Humidis extinguitur genitura. Siccioribus & æſtuoſis alimenti penuria ſemen, ex Hippocrate, corrumpitur. Nec ſolum intemperies vteri ſteriles facit: ſed & principum partium, *Aph. 5.62. lib. Aph.* vt ventriculi, iecoris, lienis, pulmonumque latens vitium, obſtructio, ſcirrhus, cachæxia, leucophlegmatia, icterus, atrophia, tabes, lenta febris, omnis denique cacochimiæ ſoboles. Item viri ſemen infœcundum, eiuſdemque partium obſcænarum vitia, qualia ſunt Gonorrhæa: ſpermaticoum vaſorum obſtructio, coarctatio, contuſio, teſtium pudendique paruitas, & mala confoſmatio quælibet. Ad hæc in mulieribus, teſtium, ſpermaticorumque vaſorum vitia, ceruicis aut oris vteri vel amplitudo, vel anguſtia, obſtructio, obliquitas, peruerſio, ab eiſque menſium ſuppreſſio. Qua ſi retinetur in vtero ſanguis, incaleſcens, eryſipelas, efferus & nigricans cancrum infert. Sin ſurſum remeat in hypochondria, melancholiam hypochondriacam, lienis tenſionem, eiuſdemque & iecoris ſcirrhum, hydropem denique, ſanguificatione læſa parturit. Viragines vero, ſaltatrices, & cantrices, naturaliter non purgantur, quoniam inquit Ætius, quicquid in ijs ſuperfluum eſt, nimia exercitij vehementia conſumit. Eædem ob ſiccitatem ſunt ſteriles, quia ſemen quod à viro in earum vterum immittitur, priuatum alimento, nempe menſtruo ſanguine, vel aduritur, vel euanidum excidit.

MENSTRVÆ PVRGATIONIS præter naturam ſuppreſſæ, ſigna, & cauſæ.

CAPVT IIII.

MENSTRVA ſi vitio quodam retinentur, in omni Menſium retentorum ſigna.
Corpore pondus ineſt, ſed ineſt in pectine maius,
Atque dolor lumbis, femorique inſiſtit vtrique,
Syncipiti colloque grauis. Tum febris & horror,
Nauſea, defectus, vomitus, priuatio vocis,
Et ſitis exoritur, ſed non inſurgit orexis,
Purpureuſque cutim tumor, aut ſacer ignis adurit.
Turbidius fieri lottum, matulamque rubore
Sæpius, interdum picea fuligine tingi
Cernitur, aut guttis multo conamine labi.
Denique vel proprijs vaga mens à ſedibus errat,
Abdomen-ve tumet, turgent & crura, pedeſque.
Craſſior in venis retinet muliebria ſanguis, Menſium
Sanguinis & grumus, caro creſcens, frigus, et humor ſuppreſſorũ cauſæ.
Lentus, adeps, id et omne, quod os vteri arctat et opplet:
Cura, laborque, fames, ſudorque, fluorque cruentus,
Quæque vel imminuunt, ſpiſſant, ſiccantque cruorem.

COMMENTARIVS.

Quid mẽſes ſeu mẽſtrua.

MEnſes, quos græci καταμήνια dicũt, vacuatio sãguinis eſt per vterum, ſingulis menſibus recurrere ſolita quos menſtrua nominamus & lunaria, quod menſibus lunaribus moueãtur. Quibus ſuppreſſis graue corpus eſt, quia plenis vteri venis ſanguis in alias continuatione quadam illabitur, eaſque turgidas reddens, tenſiuam parit laſſitudinem: maiorem quidem in pectine, qui incumbit vtero, cuius in venis conculcatus ſanguis eum onere grauat: dolor lumbis ineſt, femorique, tenſis vteri ligamentis à plenitudine: ſyncipiti colloque per conſenſum, à vaporibus: febris ſuccedit ab obſtructione, putredinis parẽte:

Signorum ſuppreſſionis menſtruæ cauſæ.

Lumborum ac femorum doloris cau-

Horroris cauſæ. fit horror à tenui mordacique materia é ſanguine in ſentientes illapſa partes: vt nauſea, vomituſque, commotis qui in ventre ſunt humoribus, & inferiore ventriculi ore ſurſum acto. Lipothymia naſcitur vellicato ore ſuperiore ventriculi ab acri vapore, vel oppreſſo corde potiùs. *Nauſeæ, vomituſque cauſa.* Nàm ab vtero ſurſum elatus ſanguis thoracis venas implet. vndè diſpnæa: multuſque é maioribus vaſis interdum excitatur vapor, quo pericardium humore perfunditur, defectionis crebræ cauſa. *Lipothymiæ cauſæ.* Raró, nec niſi quùm affectus eſt hyſtericus apnœa, ſeu priuatio vocis eſt: quæ fit affecto neruorum principio, cum quo maximè conſentit vterus per neruos & ſpinæ membranas vel muſculis: linguæ ſanguinis copia prægnantibus, ideoque ad motum ineptis. *Apnœa, ſeu priuatio vocis vnde.* Vrina turbatur ex humorum vitio, & ſpirituum agitatione: colore rubet à ſanguinis dominatu: nigricat à fæculento vſtoque ſanguine, cuius cauſa calor aut frigus eſt. Nam ab vtroque nigredo fit: à calore quidem in humidum agente; frigore in ſiccum, vt demonſtrat Auicennas. *Vrinæ turbidæ rubentis nigricátiſque cauſæ. Auicen. li. 1 fen. 1. doct. 4.* Ideo ſanguis, qui in venis cõcitatus efferbuit, & contra qui perſtitit immobilis, terreſtrem que nactus eſt qualitatem, ſerum nigricans in renes exprimit ſuppreſſis menſibus, à quibus mulieres interdùm in phrenitidem, maniam, & melancholiam incidunt, bilioſo vel aduſto vapore & ſanguine in mentis domicilium elato. Fit & nonnumquàm ſuppreſſis menſibus hydrops oppreſſo iecore præ copia ſanguinis. Facultas quippè ſanguifica ſanguinis refluentis impetu victa reſoluitur, natiuoque ſuo fraudata calore fũdit aquas pro ſanguine, quæ primò decumbunt in abdomen, crura, pedes, decliues partes, naturaque frigidas. *Hydropis cauſa.* Menſtrua verò purgatio præter naturam deficit multas ob cauſas, externas quidem, vt inopiam cibi potuſque, laborem ſudoremque nimium, curas, mærorem, profuſionem ſanguinis immodicam. *Menſtruæ purgationis præter naturam ſuppreſſæ cauſæ.* Internas autem, vt ventriculi, iecoris, lienis, pulmonum intemperiem, obſtructionem, ſcirrhum, icterum cachexiam, atrophiam, aſthma, tabem, & alios id genus affectus, quorum vitio venarum ſanguis labefactatur: qui craſſus etiam lentuſque fit otio diuturno, viſcoſorum & craſſorum alimentorum vſu, frigidæque multa potione. Sic vteri refrigeratio, obſtructio, peruerſio, & quicquid interius os eius obturat, vt concretus ſanguis, adipis copia, caro excreſcens, adnata pellicula, malè inducta cicatrix ab vlcere, conformationis denique naturale vitium ſuppreſſionis menſium plerumque fit cauſa.

αφωνια

HYSTERICÆ SVFFOCATIONIS notæ, cauſæque.

CAPVT V.

STrangulat hinc vterus, ſi non ſuccurritur, ægram.
Namque cibos grauidus venter faſtidit & odit: *Hyſtericæ ſuffocationis ſigna.*
Et deſiderium ſequitur, ſed inane, vomendi.
Cor labat obſeſſum, breuis eſt ac ſæpe mouetur
Spiritus, atque rubet facies, geminæque putantur
Occludi fauces. Gelido perculſa pauore
Fæmina tunc diffidit, & vt moribunda quieſcit;
Vt motu pulſuque carens, ita munere linguæ.
Non tamen horrendæ ſunt hæc certa omina mortis.
Sed pulſus, ſenſuſque redit, quum murmure leni
Venter mollior eſt, vteri laxantur habenæ,
Eque locis humor liquidus muliebribus exit.
Cauſa vapor ferus ex vtero de menſibus ortus
Suppreſſis, vel ſuppreſſo de ſemine, quouis *Hiſtericæ ſuffocationis cauſæ.*
Humore aut putri tetrum referente venenum.
Qui ſurſum elatus, tremulæ premit organa vocis,
Cor pariter, cerebrumque ferit. Vel motus inanis
In ſuperas partes vteri diaphragma prementis.

COMMENTARIVS.

SVFFOCATIO, ſeu ſtrangulatus vteri nominatur hic affectus, quoniam in hoc, vteri vitio reſpiratione præpedita ſuffocari putatur mulier, tetro quodam vapore in diaphragma cerebrumque per ſpinæ membranas & neruos, inque cor per arterias elato. Vel vteri corpore ſurſùm impulſo, mutuoq; contactu ventriculum diaphragmaq; premente: vel remeante ex vtero in venas, arteriaſque ſuperiores ſanguine, quo thoracis venæ præcipuè turgent, & plenæ carotides arteriæ ſpiri- *Vteri ſuffocatio cur dicitur.*

tum intercipiunt. Nec verò ſolum à ſuppreſſis menſibus, quorum ſuperiore capite commemorata ſigna cauſæque ſunt, ſed etiam à retento

Hyſterica ſuffocatio ſimilis epilepſiæ.

ſemine contingit hyſterica ſuffocatio, Quæ quùm ſit epilepſiæ ſimilis: Epilepſia verò fiat non à repletione tantùm, ſed etiam inanitione, ſiccitas etiam interſtrangulatus vteri cauſas recenſetur. Interdùm enim impenſè vacuatis, inanibuſque muliebribus vaſis vterus ſurſum ad iecur conuertitur, a quo demùm humiditatem attrahat, vt plerique cen-

Gal. lib 6. de loc. affect. cap. 5. Hippoc. lib. 1. de morb.

ſuere contrà Galeni ſententiam, Hippocratis doctrinam ſequuti. Nec enim abſurdum eſt vterum ſurſùm, deorſum, & in vtrumque latus concitari, quùm id admota manu verum eſſe deprehendatur. Tum cibos non benè conficit ventriculus, ſiquidem eius os, præſertim inferius cõprimit vterus dùm ſurſùm attollitur. Eſtque nauſea, ſeu vomitus ina-

Cauſæ ſignorum hyſtericæ ſuffocationis.

nis, quia nihil aut parum cibi continet ventriculus ob frequentem antè paroxyſmum anorexiam. Nec leuat vomitus, quia ſuffocationis cauſam coniunctam non tollit. Reliqua ſigna quum inſolita ſint, plenaque terroris, à ſuppreſſi ſanguinis ſola copia, putridive ſeminis vulgari

Spiratio à vita, vitaque à ſpiratione ſeiungi non poteſt.

qualitate fieri non poſſe videntur. Sed rationi magis eſt conſonum ex illis ſpiritum quendam, aut vaporem tenuem ſuſcitari, qui ſcorpionis ictus inſtar efferus & malignus, principes corporis partes offendit. Sed vt in confeſſo eſt ſpirationem à vita, vitamque a ſpiratione ſeiungi nõ poſſe: ſic pulſum non eſſe, viuere tamen animal videtur impoſſibile. Mulieres tamen hyſtericæ quùm paroxyſmus eſt vehemens, ſine ſpiri-

In vehemẽti paroxyſmo mulieres hyſtericæ ſine ſpiritu pulſuque iacent.

tu pulſuque iacent, interijſſeque vulgò putantur, quæ nihilominùs viuunt. Venenatus quippè malignuſque vapor non modò per venas & arterias, ſed & cæca ſpiracula ſublatus ab vtero, partium quas attigerit facultates offendit, & earum intercipit functiones. Aut, vt quidam opinantur, frigidum humidumque ſemen corpus vniuerſum refrigerat, vt qui reliquus eſt in corde calor ſine reſpirationis pulſuſque nota tueri ſe

Tranſpiratio.

poſſit, contentus ſola tranſpiratione quæ per cutis poros, ſeu meatus

Gal. 6. de loc. affect.

efficitur. Quæ tranſpiratio quamuis cordis arteriarumque motu definiatur, hîc tamen ita paruus eſt, vt omninò ſenſum effugiat. Calor enim imbecillus, ventilatione, quæ ſpiratione fit, & arteriarum euidenti motione non indiget, vt probat Galenus eorum animantium exemplo, quæ per hyemen in latebris ſine reſpirationis vſu degunt, conuenientique vita fruuntur.

FÆDI VIRGINVM COLORIS ſigna cauſæque.

CAPVT VI.

PAllet vbi in viridi glaucoque colore puella,
Faſtidit malè ſana cibos, capitiſque dolore
Cum lenta febri quatitur, graditurque moleſtè,
Dyſpnæa premitur, nebulis caligat obortis,
Cordis & à tremulo metuit ſua funera motu:
Linquitur & crebrò. Parit immoderatior vſus
Hæc olerum, crudique cibi, fructuſque fugacis,
Potus aquæ creber gelidæ: vel lactis opimo
Qui fiunt de lacte cibi cum ſacchare dulces:
Creta cibi glutita loco, terræque comeſtæ,
Quæque aliena nimis, quibus humor craſſus abundat,
Qui tenues gipſat venas, clauditque meatus,
Ventriculumque grauat. Solet interdumque puella
Mandere quæ nimio iecori ſunt noxa calore,
Vt caſiam, moſchamque nucem, piper, atque foratum
Zingiber, Æois quæ tranſmittuntur ab Indis,
Et noſtros alioſque ſales, quibus irrita fiunt
Menſtrua, naſcuntur variique in corpore morbi.

Signa fœdi virginum coloris.

COMMENTARIVS.

FÆDI Virginum coloris cauſa princeps obſtructio: ſed hæc vt plurimùm à copia praui ſucci. Qui ſi frigidus, vt eſt pomorum, pyrorum, olerum crudorum, fructuum fugacium plenior vſus, & aquæ larga potio, pallet vultus. Si calidus, vt nucis moſchatæ, zingiberis, caſiæ ſeu canellæ, ſubuiridis & ſubflauus. Sin à natura penitùs alienus, vt cretæ, ſalis petræ, ſalis communis, ſeu marini, ſalis albi, reliquorumque ſalium, & aliorum id genus eſus, color ſæpe plumbeus, vndè menſtrua ſupprimi cõtingit. Tùm anorexia fit à praui ſucci qualitate ventriculum

Fædi, ſeu pallidi virginum coloris cauſa:

Fædi virginum coloris. ſignorum cauſæ.

obſidente: capitis dolor, vertigo, palpitatio cordis, lipothymia frequens à multo prauoque vapore, cerebrum, corque feriente: lenta febris à putredine: motus difficultas ab humoris copia neruos & muſculos imbuente.

FVRORIS VTERINI SIgna & cauſæ.

CAPVT VII.

Furoris vterini ſigna.

QVVM *furor eſt vteri, lachrymis nunc mœret obortis,*
Nunc ira effreni ſæuit, nunc gaudet, et inſtar
Mænados impatiens, dicenda tacendaque paſſim
Effutit mulier. Cui non cyrrhæus Apollo,
Nec Lucina placet, paphiæ vt placet aliger infans.
Quod loquitur Venus eſt, Venus eſt quod mente capeſſit.
Prurit inexpletus qui dicitur eſſe pudoris
Hic ſinus, attactuque virum ſe velle fatetur.
Cauſa. *Cauſa eſt infecti genitalis ſeminis aura,*
Quæ mouet hinc vterum, mouet inde vapore maligno
Elato in cerebrum, trepida formidine mentem.

COMMENTARIVS.

Furor vterinus vnde dictus. Morbus hic furor vterinus appellatur, quia cerebro per vteri conſenſum affecto rabioſum in eo ſequitur delirium. In quo flet interdum, mox excandeſcit: nonnunquam & ſæpius inſolenti gaudio geſtit mulier, pro varia qualitate vaporum cerebrum ferientium, qui vel ſanguinei ſunt, vel bilioſi, vel aduſti. *Æt. tetr. 4. ſermon. 4. c. 74* Quanquam Ætius hic negat vaporum aſcenſum: ſed qualitatem vitioſam ab vtero per ſpinæ medullam, & alias ſibi inſertas propagines in cerebrum emitti contendit vtero conſiſtente, non, vt in ſtrangulatu ſuperas ſedes affectante. *Furoris vterini cauſa.* Furoris autem vtetini præcipua continenſque cauſa copia ſeminis eſt: qua quum maxime turgeant, quæ calidi temperamenti ſunt, ætate florentes, virgines, quæ

Veneris conſuetum vſum intermiſerunt, quæque cibis euchymis & multis indulſerunt, etiam vterino furore corripi conſueuere.

MENSIVM IMMODICE FLVENtium ſigna & cauſæ.

CAPVT VIII.

DECOLOR *eſt mulier cùm menſtrua plura feruntur,*
Ventriculuſque nouas ſpernit, vetereſq; relinquit Menſium immodicè fluentium ſigna.
Incoctas epulas, auidus quas ante reeepit,
Vnde pedum tumor eſt, atque omnis corporis albus,
Membraque vitali torpent exhauſta calore. Cauſæ.
Labitur immodicè ſanguis quum plurimus, atque
Diſtendens, venæ patefacta per oſcula fertur,
Nec bene naturæ cohibetur legibus vllis,
Aut tenuis reſerat venas, roditque calore
Pungentique, acrique: vel eſt vbi ruptio vaſis.

COMMENTARIVS.

Cauſæ ſignorum menſium immodicè fluentium.

FLORIDVS color emicat à ſpirituum & ſanguinis vbertate. Quum vero menſtruis immodicæ fluentibus cum ſanguine ſpiritus ſimul exeant, neceſſum eſt faciem fieri decolorem. Quumque tum etiam langueat natiuus calor, ventriculus quos aſſumpſit cibos non cõficit. Nauſeat etiam, quia iecur fruſtratum ſuo genio felleum quid in eũ tranſmittere cõſueuit. E mẽſium etiam immoderato fluore non modò pedes, ſed & vniuerſum corpus œdematoſum ac turgidũ eſt inſtar leucophlegmatiæ, quia natiuus atteritur calor: qui quum in viſceribus minimus exiſtat, elucere nequit in habitu corporis. Hinc mendoſa fit partium extimarum nutritio, in aquas flatus alicuius participes abeunte ſanguine.

FLVXVS MVLIEBRIS A menſibus diſcrimen, vtriuſque ſigna & cauſæ.

CAP. IX.

418

Menſtrue ſanguinis ſigna.

Menstrvvs hic ſanguis, certo qui tempore prodit
Ex vtero, tunicamque, rubens vt purpura tingit.

Fluoris muliebris ſigna.

At fluor eſt, quando ſanies nullo ordine fertur
Pallida, vel citrina, ſed & commixta cruori.
Quæ qua parte fluit, corrodit & excitat vlcus,
Quod plerunque graui nares offendit odore.
Interdum lactiſque ſero, niueoque videmus
Cremori ſimilem ex vtero manare liquorem.

Cauſæ menſtrui ſanguinis, & fluoris muliebris.

Exuperans tenuiſque cruor, venæque patentes
Menſtrua rubra mouent, habitus malus, & malus humor
Viſceris, aut vteri ipſius fit cauſa fluoris.

COMMENTARIVS.

Menſtrua quando incipiunt.

MEnſes anno decimo quarto ſæpius incipiunt, quinquageſimo ferè deſinunt, ſexageſimo vix vnquam apparent. Fluunt autem bene habitis mulieribus quarta quaque hebdomade, ſeu quouis lunari menſe, qui viginti ſeptem diebus & tertia ferè diei parte peragitur, iunioribus quidem vt plurimum increſcente, ſenioribus verò decreſcente luna, vnde verſus.

Ariſt. lib. 7. de animal. cap. 2.

Luna vetus veteres, iuuenes noua luna repurgat.

Ariſtoteles tamen ab ea ſententia deflectere videtur, dum ait profluuium menſium non increſcente, ſed decreſcente luna contingere; ideoque nonnullos cauillo ſexum fœmineum lunæ tribuere, quoniam ea

decreſcente purgetur mulier, mox que repleantur ambæ. Quemadmodum & quũ ait menſtua ſingulis menſibus paucis moueri contra vulgarem medicorum opinionem, & mulierum ſanarum experientiam, quæ quoque lunari menſe pati ſe menſtrua magno ſuo commodo profitentur. Quorum periodi cauſam refert Galenus in naturæ vim, omnia certis legibus adminiſtrantis: aut in ſẽpiternos & immutabiles lunæ curſus, quæ vt luminum varietate tũ creſcẽs tũ decreſcens mẽſem dimetitur: ſic hominis, maximéque fœminæ, vt reliquorum etiam omnium humores rata ordinis conſtantia regit atque moderatur. Non autem vt menſtruus ſanguis, ita fluor muliebris ordinem ſeruat, ſed incertus & inordinatus eſt, natura ſuperuacaneos humores tum regere nequeunte propter eius imbecillitatem. Namque fere fit, vt ad refrigerationem viſcerum, obſtructionem & ſcirrhum (vnde cruditas & cachexia) fluor iſte conſequatur, & corruptus humor à reliquis corporis partibus procumbat in vterum. Quare ſæpius eas mulieres exercet, quæ crudis oleribus, aqua multa, lacte, placentis, lachanis, artocreis, & aliis id genus ventrem farcire conſueuerunt. Hic verò fluor ſanioſus eſt à bilis exuperantia, ſi pallidus & citrinus: ſi cremori ſimilis, à pituita, quæ cacochymis mulieribus, iiſque maximè quæ fœdis coloribus & leucophlegmatia prehenduntur eſt frequens. Ille, ſi cum ardore lumborum eſt, interdum Gonorrhææ, qua mulieres vt viri torquentur, ſignum eſt: veræ quidem, cùm expers eſt acrimoniæ fluor: virulentæ, quum graueolens. Sed in Gonorrhæa, materia per interualla, ſenſimque decidit: aſſiduè verò in vterino fluore. Sanies immixta cruori eſt, corroſis vteri venis ob acrimoniã humoris: vel apertis ob eius copiam, aut vaſorum imbecillitatem. Copiam indicat fluor multus: acrimoniam longus, ſtillans ac pungens.

Galen. lib. 2. de dieb. decret.

Cur fluor muliebris inordinatus

Quæ ſanies effluit in gonorrhæa muliebri, non ab vtero, ſed à vaſis ſpermaticis, et per ceruicem vteri ferri videtur.

VTERI DEBILIS INDICIA, cauſæque.

CAPVT X.

Debilis vteri notæ.

MENSTRVA *nigra fluunt, & aquoſa ſine ordine, quando*
Debilis eſt vterus, veneriſque cupidine nulla
Tangitur imbellis mulier, refugitque viriles
Contactus: ſemenque viri ſi forté recepit,
Non retinere diu potis eſt, atque ocyus infans,
Si concepit, abit, prærepto tempore partus,
Quumque inſtant menſes, grauitas cum pectine crura

Cauſæ.

Occupat, & lumbos, ſtomachuſque, caputque premuntur.
Debilitat pituita vterum, quam crudior vnda
Pota parit, crudique cibi, fructuſque fugaces,
Frigus, & aſſiduus mœror, partuſque frequentes,
Difficileſque nimis, creberque ſequutus abortus:
Et quæ natiuum minuunt, hebetantque calorem,
Vinclaque diſſoluunt vteri, vireſque reſoluunt.

COMMENTARIVS.

Vterus quãdo debilis.

DEbilis tum cenſetur vterus, quum à proprio munere deficit. Huius verò peculiare munus eſt, ſuperuacaneum ſanguinem ſingulis mẽſibus emittere, retinere virile ſemen in conceptum, vt & fœtum ad idoneum excluſionis ſeu partus tempus. Quæ non fiunt quum imbecillus eſt: ſed repurgantur mulieres bis aut ter, ait Ætius, in menſe: quod in pluribus annotauimus. Nonnullæ verò ſunt, in quibus nec dierum numerus vllus obſeruatur, adeò menſes incerto ordine ſæpe repetunt ac deſinunt. Quumque niger & aquoſus ſanguis elabitur, nec in venerem prona mulier eſt, refrigerati ſanguinis eſt nota. Grauitas etiam inſtantibus menſibus in lumbis, cruribus, & vicinis vtero partibus hic eſt, non tam à copia, quam à qualitate frigidi craſſi pituitoſique ſanguinis. Hinc & ſurſum elati vapores craſſi ventriculum caputque grauant.

Æt. tetra. 4. ſerm. 4. cap. 73.

INFLAMMATIONIS VTERI SIGNA, & cauſæ.

CAPVT II.

Phlegmones vteri colli ſigna.

FEruidiore tumor genitus de ſanguine, collum
Afficit, immiſſo digito ſi durius illud
Contrahitur, tactuque facit preſſuque dolorem.
Sin vteri fundo tumor eſt, dolor vrget in imo
Ventre & pube ferox, vrinaque tardius exit.
Ardor ineſt lumbis ſpinam diffuſus in omnem:
Nec fæces abeunt ſolito de more per aluum.
Inguina tum, coxæque grauant, febriſque calore

Signa quibus in vteri fundo ſcitur inflammatio.

Ilias in corpus diffunditur omne malorum.
Nam capitis dolor hinc, deliria, ſudor in imis
Partibus, horrores varij, genuumque, pedumque
Torpor: & exiguum denſumque arteria pulſans,
Defectumque notans animi docet eſſe periclum.
Feruidus ac tenuis cruor huius cauſa putetur *Cauſa.*
Affectus, venis vteri qui clauſus, in illis
Putret, & accepto corpus populatur ab igne.

COMMENTARIVS.

INflammationis vteri cauſa tenuis eſt, feruidusque ſanguis, qui è vena caua per exiguas venas in vteri ſubſtantiam illabitur, ibique collectus putret & accenditur. *Inflammationis vteri cauſa.* Cuius dolor in ceruice ſeu collo maior eſt. Huic enim, vt virgæ maris, cæteriſque quæ ad pudendum ſpectant nerui plures inſiti, quòd ſenſum abſolutiorem, venereorum ratione poſtulent, vt Galenus animaduertit. *Cur dolor in vteri collo maior.* At collum vteri quia muſculo ſum inflammationem concipit, quæ ex duritie cum dolore cognoſcitur. Quum enim duplici ſubſtantia conſtet, muſculoſa nimirum & cartilaginea, calore phlegmones comite ſiccius, ideoque durius efficitur. *Colli vteri ſubſtantia, duplex.* Dolet autem, quia vi caloris alteratur, & copia ſanguinis in eius venis capillaribus contenti diſtenditur. Sed in vteri phlegmone tardiùs vrina profunditur, compreſſa veſica per vteri dilatationem. Tardior etiam deiectio, quia rectum inteſtinum arctius eſt, & duriores alui fœces ob affectæ partis viciniam. *Cur in vteri phlegmone mictio & deiectio tardior.* Sed ſi vteri pars antica phlegmonem concipit, dolor eſt in hypogaſtrio pubeque tactu cõſpicuus: ſi poſtica tantùm, ad anum moleſtiæ percipitur ſenſus. Sin inflammatio totum vteri corpus occupat, omnes etiam eius partes dolor obſidet, & ea ſymptomata quæ verſibus exponuntur aſſurgunt partium ſympathia. Sique ſequitur abſceſſus, fit vlcus non rarò depaſcens, & in vlceratum carcinoma plerumque degenerans, cùm hic locus excrementis putredinique pateat.

ABSCESSVS VTERI SIGNA, cauſæque.

CAPVT XII.

Abſceſſus notæ.

SIGNA *vbi dicta vigent, horrorque ſine ordine nullo*
Febrilis redit, itque freques, ſanioſa propinquant,

Cauſa.

Abſceſſuſque, & ab hoc ſequitur pus, ſanguine putri
Hoc faciente. Vteri quod pus è corpore manans
Illius medium in ſpatium, tandem exit in auras,

Varia loca, per quæ vteri pus elabitur.

Eque vteri ceruice meat ſæpe, intrat in altum
Rarius abdomen, veſicam, quodque vocatur
Rectum inteſtinum, ſed ab his & ſedibus exit.

COMMENTARIVS.

Via puris vterini melior ac deterior.

Quibus notis vteri pus in veſicam, aut abdominis inteſtinorumque ſpatium penetraſſe deprehenditur.

INtempeſtiuus horror cum febre ſuppurationem inflammationis indicat. Qua in vtero facta per abſceſſum, bene pus in illius capacitatem incidit, quæ via naturalis eſt. Male in abdominis ſpatium & inteſtina penetrat, aut in veſicam. His enim indicatur ab acrimonia puris exeſam vteri, vicinarumque partium eſſe ſubſtantiam. In veſicam erupiſſe pus deprehenditur, ſi id vnà cum vrina profluit in vteri ceruicem. Abſceſſum etiam in rectum inteſtinum penetraſſe certum eſt, ſi cum pure fæcis aliquid ex vteri ceruice labitur. In abdominis verò capacitatem ingreſſum pus eſſe coniectura eſt, ſi venter imus onere premitur atque diſtenditur.

SCIRRHI

159

SCIRRHI VTERI SIGNA & cauſæ.

CAPVT XIII.

SCirrhus ineſt vtero, tumor eſt ſi durior illic
Non cedens digitis, hebes et, vacuúſque doloris. Scirrhi vteri notæ.
Tumque premit teretes, ſedeat ſi fœmina, lumbos.
Sin ſtet, onus parti incumbit, grauitaſque pudendæ:
Segne iacet corpus, malè crura, pedeſque mouentur. Cauſa.
Terreus hunc humor generat craſſuſque tumorem.

COMMENTARIVS.

VTERI ſcirrhus his notis cognitu facilis interdum fit ab humore craſſo terrenoque per ipſius effuſo ſubſtantiam, illicque concreſcẽte: fitque ſenſim. Interdùm ab inflammatione nec diſſoluta, nec in abſceſſum conuerſa. Tumque phlegmones vteri ſigna nuper expoſita præceſſerunt.

DESCRIPTIO CARCINOMATIS & eius in vtero ſigna & cauſæ.

CAPVT XIV.

CANCER *inæqualis tumor eſt, tactúque renitẽs,*
Luridus aſpectu, turgentibus vndique venis, Quid Cancer.
Mole grauis, ſaniem, comes eſt ſi forſitan vlcus
Effundens tenuem, fuſcam, nigrámve colore, Carcinomatis in vtero ſigna.
Cuius odor teter virus docet eſſe malignum.
Interdùm hic vterum mollem depaſcitur, & tunc
Inguinibus ferus ardor ineſt, pecténque piloſus,

Venter & inferior quatitur lumbique dolore.
Atra parit cancrum bilis, clauſoque calore
Effera, quæ molles ſolita eſt erodere partes,
Imprimis vterum, geminaſque in pectore mammas.

COMMENTARIVS.

Cancer vnde nomen habet.

Hippoc. aphoriſ. 38. lib. 6. aphoriſ.

Cancri ſignorum cauſæ.

Paulus Ægin. c. 26. lib. 4. de re medica.

HIc affectus ab animali Cancro nomen habet. Quod vt aſperum ac durũ eſt, & ſi quid forcipibus ſuis ceperit, haud facile dimittit: ita tumor iſte prominet, tactuque renititur & ægrè tractabilis eſt, nec ab eo loco, in quo ſemel hæſerit, auelli tollique poteſt. Cuius feritas ex eo cognoſcitur, quòd quo blandius tractatur, hoc ſæuior & inſolentior eſt. Cuius ideo curationem Hippocrates tentari vetuit. Inæqualis autem hic tumor eſt cum rotunditate. Pariunt hanc inæqualitatem venæ, quæ in ambitu turgidæ, cancri pedum effigiẽ exprimunt, vt tumor ipſe Cancri corpus. Luridus autem aſpectu eſt, ob nigricantes venas: grauis quia fæculentus eſt, nec meabilis humor, qui cancrum facit. Qui ſi cum vlcere eſt, ſaniem, non verum pus effundit. Nec enim pepaſmi capax eſt hic humor atrabiliarius, quum ſit toto genere præter naturam. Partes verò laxę, molles, & quæ craſſiſſimam materiam prompè ſuſcipiunt, eædem & cancrum, ex Ægineta, facile cõtrahunt. Ideoque quum in omni corporis parte molli cancer oriri poſſit, in mammis vteroque maximè verſari conſueuit. Calor in hoc ac dolor eſt quaſi ferientis acus: minùs quidem in vlceris experte, magis in exulcerato, præcipuè ſi cauſa ſanguis eſt feruidus & atra bilis. Nam melancholicus humor, frigidus nimirum & ſiccus, grauat quidem, ſed exiguo vel nullo doloris ſenſu.

MOLÆ SIGNA, CAVSÆQVE.

CAPVT XV.

428

Signa Molæ fætuſque communia.

COnceptum primis fallit Mola ſæpe diebus.
Menſtrua nam ceſſant, lumbi grauitate premuntur,
Vtraque mamma tumet, ſenſimque attollitur imus
Venter, et appoſitæ pariunt faſtidia menſæ.

Signa molæ propria.

Sed dolor hinc veluti pungens, vitiumque coloris,

Et graciles artus, oneroſum in pectine pondus,
Non motus leuis atque fugax, geſtatio longa,
Duraque pars vteri quando eſt, Mola vera putetur.
Quam multi generant menſes & invtile ſemen. Molæ cauſæ.
Hinc caro multa, ſed informis, ſine munere motus
Et ſenſus, quia morboſum quod ſemen in ipſa eſt.

COMMENTARIVS.

Mola, caro quædam eſt informis, quæ veluti fœtus in vteri capacitate gignitur, alimentumque ſumit per venas, quas intùs habet, nutritur & augetur more plantarum. Ideò velut in conceptu, ſic in Mola menſes ſupprimuntur, menſtruo ſanguine in alimentum abeunte: ponderis ſenſus eſt in lumbis, quoniam hi ſubiacent materiæ menſium & Molæ corpori. Mammæ turgent, tranſlata illuc ex vteri venis ſanguinis portione. Venter attollitur, quia Mola pariter ac fœtus incrementum ſumit in vtero ventri ſubiecto. Fit etiam anorexia, quia dum impletur vterus, inteſtina ſursùm attolluntur, & inferius os ventriculi ſubleuant: inde commouetur bilis, cibique vel corrumpuntur, vel non digeruntur. Molam verò à vero fœtu diſtinguũt ſigna ſequentia, quorum hæ cauſæ ſunt. Dolor veluti punctorius eſt in Mola, corrumpi iam incipiente materia. Nec enim hic humores, vt in legitimo fœtu natura regit. Fædatur color, quia natiuus calor & ſanguis alteratur. Corpus velut atrophia contabeſcit, quia ventriculus & hepar nutriendis partibus dicata languent: ventriculus quidem Molæ pondere preſſus: Hepar autem refluente ſanguine quaſi ſuffocatum, vnde ſequitur interdum hydrops. Pondus in pectine, totoque hypochondrio grauans, cùm ob incumbentem Molam, tùm & ſuppreſſos menſes. Motus etiam eſt inſtar lapidis, quia Mola naturali duntaxat motu cietur, fœtus autem etiam animali. Quamobrem hic calcitrans, ſurſùm, deorſum, & in vtrũque latus ferri percipitur: Mola tantùm deorſùm, ſua nempe mole præcipitata. Quæ quadrageſimo die, tertióve menſe ſæpius excluditur: per multos etiã interdum annos, totaque vita geſtatur in vtero, per ſeſeque mollis ſcirrhoſum corpus contrahit, à ſcirrho tamen diſtinctum, quia hic in vteri ſubſtantia, in eius verò capacitate Mola continetur. Cuius generationis duæ cauſæ ſunt: efficiens quidem viri ſemen paucum & infœcundum, eo nempe calore deſtitutum, quo perfectè formam hominis abſoluat: materialis verò copia menſium ad ſemen accedens, eiuſque formatricem vim, ſi qua ſit, obruens.

Mola quid.

Molæ fœtuſque ſignorũ cauſæ.

Cauſæ ſignorum Molam à vero fœtu diſtiguentium.

GONORRHOEÆ MVLIEBRIS veræ, ſeu ſimplicis, & virulentæ ſigna & cauſæ.

CAPVT XVI.

Gonorrhææ muliebris ſimplicis ſigna.

SEMINIS *effluuium maris inſtar fœmina ſentit.*
Quod ſi ſit ſimplex, vteri'e ceruice ſeroſum
Ac niueum fertur vicibus, paucúmque, ſine vllis
Jllecebris veneris, ſine mœſto, acrique dolore,
Non fætore graui. Sin virus miſcuit illi
Congreſſus mala ſors, fædique cupidinis ardor,
Craſsius eſt, niuei, flaui, viridiſque coloris,
Acre, cutim lacerans, grauiter fætentis odoris,
Aſſidueque fluens, comes eſt cui ſæpius vlcus.
Cauſa Gonorrhææ par huic quæ dicta virorum.

Gonorrhææ virulentæ ſigna.

Vide cap. 32. & 33. lib. 3.

COMMENTARIVS.

Gonorrhæa vera mulierum quid ab vterino fluore diſcrepet.

Gonorrhææ virulentæ prauitas.

GONORRHOEA vera mulierum non multum ab vterino fluore diſtare videtur: niſi quod in hoc maius effluuium eſt, in illa minùs: Gonorrhæa virulenta vt ab ingenti, nec vulgari corruptela contrahitur, ita ſe promit virulentis, ſummeque fœtidis excremẽtis, quæ vix in vterino fluore videas in quo communis humor in vitio, non vt in Gonorrhæa ſemen, cuius vt natura præſtantior, ita putredo deterior. Locis etiam inter ſe diſtinguuntur. Vterinus quippe fluor ab vteri capacitate manat: à ſpermaticis vaſis Gonorrhæa. Fertur in vteri ceruicem fluoris vtriuſque matteria, quæ quùm acris eſt, & excedens, pudendum vlcere contaminat.

INFLATIONIS, SEV TENSIONIS vteri notæ, cauſæque.

CAPVT XVII.

Inflationis ſeu tenſionis vteri ſigna.

TENDITVR *inferior venter, pectenque tumore.*
Pars quoque tenſa dolens imitatur tympana tactu,
Flatibus incluſis vtero, quos fœmina latè
Percipit efferri nonnunquam è ſede verenda,
Seu ceruice vteri, qua ſe exonerare ſueuit.
Cauſa quidem flatus, ſed & huius craſſior humor,
Sanguinis aut grumus, gelidi qui cogit & arctat
Os vteri, nec ab hoc patitur ſecedere flatum.

COMMENTARIVS

Tenſionis vteri cauſæ.

TENSIONIS vteri cauſa flatus eſt, qui vel à crudo humore, qualis eſt pituita craſſior, vel à ſanguinis grumo os eius obſtruente ſuſcitatur. Quæ tenſio dolore afficit propemodum aſſimili colico: non tanto tamen quum vterus amplior, laxiorque ſit & carnoſior Colo. Tenſus autem vterus quũ percutitur ſonat, ab incluſa huic flatulenta materia, qualis eſt ea quæ Tympanitem hydropis ſpeciem parit. Diſtinguitur in hoc, quod Tympanites vniuerſum ventrem occupet, vteri flatulentus tumor duntaxat inferiorem: flatus autem in hoc affectu per vteri ceruicem exitus idem ſolatium adfert, quod crepitus per podicem in cruciatu colico. Flatulenta namque materia, quæ in vteri vacua capacitate coërcebatur excluſa, tenſio dolorque conquieſcit.

Tenſionis vteri à Tympanite diſcrimen.

HYDROPIS VTERINI SIGNA, & cauſæ.

CAP. XVIII.

Hydropis vterini ſigna.

PONDVS ineſt vtero grauius, ſi gignitur hydrops.
Nec velut in flatu digitis pars dura reſiſtit.
Sed vario motu ſurgens vnda atque relabens
Fluctuat, & tactu mollem notat eſſe tumorem.

Cauſæ.

Huius vt Aſcite cauſa eſt vitiúmve Lienis.
Aut Iecoris, quibus occulta regione viarum,
Copia multa ſeri vacua in matrice recumbit.
Suppreſſive diu menſes, quibus ichor in omne
Incumbens vteri ſpatium diſtendit, & implet
Paulatim ventrem medium ſtagnantibus vndis.

COMMENTARIVS.

Signorum huius loci cauſæ.

SEROSVS & aqueus tumor, qualis qui cõſtituit hydropem, flatulẽto grauior. Hic enim aëreus, aqueus ille. Tumor & hic quem flatus pariunt digitis non cedit, quia tenditur: ideóque tenditur quia ſicceſſit in eo contentus aër tùm à motu, tum ab aliquantulo calore. Cedit verò tactui tumor aqueus, quoniam impenſè mollis.

ASCENSVS AC DESCENSVS VTERI notæ, cauſæ.

CAPVT XIX.

*A*SCENSV *tumidæ dolitant præcordia metræ,* *Aſcenſu vteri ſigua.*
Defectus cordis leuis ac Dyſpnœa fatigat.
Deſcenſu grauis anus, vt muliebre pudendum.
Non facilis lotio datur exitus, effugit, horret *Signa deſcenſus.*
Fœmina congreſſus, petijt quos antè viriles.
Crebra grauiſque vteri geſtatio, caſus & ictus, *Aſcenſus & Deſcenſus vteri cauſæ.*
Humoris multi perfuſio laxat habenas,
Datque vtero ſpatium, quo ſe modò iactet ad auras,
Aſcendatque locum ſuperum, modò flectat ad imum,
Vt fugiat quod obeſſe putat, lætumque ſequatur,
Sic ſtomachus fugat ore cibos quos ſpernit, eiſque
Obuius it, quos eſſe ſibi præſentit amicos.

COMMENTARIVS.

DVM ſurſum attollitur vterus dolorem infert, Diaphragma namque premit, plurimum ſenſile, quia membranoſum & nerueum: quo preſſo difficultas fit ſpiritus, quoniam arctatur interna thoracis capacitas: ideoque ſequitur & animi defectio, corde non ſatis ventilato. Talis autẽ aſcenſus cauſa flatus eſt, vaporque tenuis, qui facile diſſipatur ac euaneſcit: vt admota manu calida, qua deorſum deuoluitur vterus. In huius verò deſcenſu grauatur inteſtinum rectum & pudendum, his enim incumbit: vrinę difficultas eſt, quia veſicam ſua mole premit, eiuſque vias occludit. Tumque mulier viriles amplexus reformidat, quia muliebri pudẽdo, ſedi Veneris incũbit vterus, cuius corpus craſſum eſt, denſum ac dolorem tum inducens, ratione fibroſarum partium quibus alligatur inteſtino recto veſicæque: quas diſtendi neceſſe eſt, laxatis ligamentis robuſtis, quæ illum oſſi ſacro ſpinæque connectunt. Nihil eſt autem quod æque Venerem arceat ac dolor: ſiquidem Venus eſt excellens tangibile, natura conceſſum animantibus ad ſpeciei cuiuſque con-

Signorum Aſcenſus & Deſcenſus vteri cauſæ.

Quid Venus & cur fugienda.

Excellens ſenſibile, corrumpit ſenſum.

Excellens tangibile corrumpit animal ex Ariſtotele.

ſeruationem. Quod quia corrumpit animal, & animum à diuinis auocat, fugiendum eſſe plurimi magni viri cenſuerunt.

CONCEPTVS SIGNA, cauſæque.

CAPVT XX.

Conceptus ſigna.

HORROR *ab ardenti coitu, ſemenque retentum,*
Supreſſi menſes, Venerisque remiſſior ignis:
Os vteri clauſum, mamma vtraque turgida, ventris,
Lumborum, laterumque tumor ſine pondere, liuens,
Exortis facies maculis, et ſegnis ocellus,
Conceptus cauſæ. *Nauſea, defectuſque leues, anorexia, pica*
Conceptum perhibent. Lotio ne fide, nec vllis
Antè notis, fœtum quam nôris ſede moueri.

Quo tempore conceptus fiunt, & cur incipiẽtibus aut deſinentibus menſtruis.

Concipit hæc mulier, ſucci quæ plena, viroque
Iuncta, cui laſciua Venus ſit amica. Sed illo
Tempore conceptus fiunt quo menſtrua ceſſant,
Incipiuntque. Etenim conſpergi rore cruoris
Semen habet, iungique illo ceu glutine, fœtus
Hinc vt conſurgens, formámque, alimentaque ſumat.

COMMENTARIVS.

Hipp lib. de carnibus.

MVLIER quum in ventre concepit, ſtatim ait Hippocrates, horret, calor, dentium ſtridor conſequitur, conuulſio occupat articulos, totumque corpus, vterumque ſegnities ac torpor. Quod fieri putem reuocatis in vterum ſpiritibus cum ſanguine, quibus calidior vterus ſemen retinet, vnde conceptus. Cuius cauſa, non ſolus calor eſt, ſed oſcula vaſorum vteri, per quę menſes erumpunt aperiri neceſſum eſt, quum mulier eſt conceptura. Quod contingit incipientibus aut deſinentibus fluere menſtruis. Hoc enim tempore nec multitudine ſangui-

Quomodo conceptus fit.

nis influentis eluitur ſemen, vt quum menſes vbertim & copioſè fluunt, nec ſemen alimento ſuo priuatur. Sanguinis enim veluti rore conſpergitur, cuius aſperitate quadam, ceu viſco, vteri parietibus adhæret, ibique retinetur ad fœtus formationem. Tum mulieri ſupprimuntur menſes, quia ſanguis menſtruus abit in fætus alimentum, remiſſior eſt Venus, quia mulier eo ſemine potitur, cuius ante deſiderio tenebatur. Et ſi mulier grauida congreſſum non recuſat, præter conſuetudinem omnium animalium, quæ vbi grauida fuerint, fugiunt mares ex Ariſtotele, cui conſentit experientia. Grauidæ clauditur os vteri, quoniam is omnem ſuam capacitatem contrahit ad retinendum ſemen & fætum. Turgent mammæ, portione ſanguinis illuc ex vtero confluente, vnde lac fiat, idoneum exituro fætui nutrimentum. Tumet venter ſine manifeſto pondere ſi ſana ſit mulier, quia tumoris cauſa naturalis eſt. Sin etiam quid præter naturam eſt, vt Scirrhus, Hydrops, Mola, vel corpus cacochymia redundat, tumor eſt oneroſus. Quia verò purus grauidæ ſanguis ex vniuerſo corpore diſtillat, & in fætum deſcendit, tota ſit ex Hippocrate, cũ virore pallida. Quo poſito non eſt mirũ ſi languent illius oculi. Nã affluente ex omni corpore in vterum puro ſanguine ſpiritus animales, à quibus ſit viſio, non æquè vigent. Hi namque fieri debent vt ſolent è ſummè tenui defœcatoque ſanguine. Qui ſi decumbit in vterum, impurum in plexu retiformi neceſſum eſt elaborari, à quibus ſpiritus fiant aliquantulum caliginoſi. Cæterum motus fœtus in vtero, certiſſimum eſt conceptus inditium, non alia. Nam, quæ petuntur ex vrinis valdè ſuſpecta ſunt, nec dum vſu ſatis explorata, quamuis Auicennas plura commemoret. Supprimi poſſunt menſes à craſſo ſanguine, vel vteri refrigeratione, vel ictero, vel aliis ante commemoratis cauſis. Poteſt os vteri claudi à tumore præter naturã, vt phlegmone, ſcirrho, tuberculo. Nauſeam, anorexiam, lipothymiam inducere vitioſi poſſunt humores in ſtomacho ventriculoque ſtagnantes. In Mola mammæ turgent, vigentque plures notæ conceptus irritæ. Sed ad vteri regionem admota manu calida ſi motum percipis lenem, blandum ac ordinatum, quo venter inferior aliquantulum impellatur & attollatur, certiſſimum habeto fœtus indicium, quod ideo tecmirium poſſis appellare.

Ariſt. lib. 7. de animal. c. 4.

Hippo. lib. 1 de morb. muliebr.

Auic. lib. 1. fen. 1. 2. c. 10 doct. 3. fen. 21. cap. 11.

Motus fœtus in vtero: ſignum grauiditatis tecmirium.

CONCEPTI MASCVLI SIGNA.

CAPVT XXI.

Maris conce-pti ſigna.

SI geſtat fœcunda marem, bene tincta colore eſt,
Lætaturque iocis, & quum de ſede recedit,
Promouet antè pedem dextrum, Iecorique propinqua
Parte vteri fœtum retinet, ſentitque moueri
Ocyus, & leuiter dexter micat huius ocellus:
Dextera mamma tumet magis, atque arrecta papilla eſt
Nigraque, lac niueum citiùs quam læua profundens,
Illiuſque loci turgeſcunt ſanguine venæ.
Cauſa. *Cauſa calor maior genitalis ſeminis, vnde*
Mas calidus magis eſt, ſolidus magis oſſibus, atque
Partibus his quæ robur habent, pluriſque cruoris.

COMMENTARIVS.

Bonus calor & hilaritas vnde. A Calore bonus color & hilaritas. At mulier quæ marẽ vtero gerit calidior eſt ea quæ concepit fœminã, quũ à ſemine quod perfectius & calidius fiat maſculus: ideoque lætior & coloratior. Partes verò dextræ calidiores, quia ſecundum hepatis rectitudinem locatæ ſunt vt ſcribit Galenus. Ideoque mulier quæ dextra vteri parte fœtum moueri percipit, magiſque tumentem habet dexteram mammam, venas *Gal. l. 14. de vſu part.* ampliores, eiuſque loci magis micantes arterias: dextrúmque pedem primùm è ſede progreſſura promouet, ſæpius maſculum vtero continet quia mas fœmina calidior. Quod vt probabile, ſic aliquando fallax. *Cur ſigna maſculi ſunt aliquando fallacia.* Quum enim ſit duplex generationis maſculorum principium: in fœminis quidem dextra matrix, in viris autem dexter teſticulus, è ſiniſtro viri teſte ſemen in dextrum vteri ſinum immitti poteſt, quod quum ſit imbecillius, fœmellam producet. Fieri quoque poteſt, vt viri ſemen aquoſum, crudum ac languidum in frigidæ matricis cornu dextrum ef-

fundatur, tumque pariat fœminam. Sed & aquæ crudæ frigidæque ſola potio partum fæmineum efficit, ſit licet in dextram vteri regionem à viro ſtrenuo fœcundum ſemen emiſſum. Conformatur verò citiùs mas, quum à fortiore, craſſioreque genitura naſcatur. Idem mouetur prius, quia femella fortior eſt. Tempus verò principij motus ambiguum apud authores eſt. Nam Hippocrates mares moueri dicit trimeſtres. Auicennas non tertio menſe quidem, ſed poſt tertium maſculos: poſt quartum fœmellas moueri indefinitè pronunciat. At mulieres, quibus fidem in ſimilibus adhiberi vult Hippocrates, mares quadrageſimo plerumque die, nonnumquam & menſe tertio, additis ad hunc quindecim fere diebus moueri maſculum: fœminam verò ſæpius medio imprægnationis tempore, nimirum intra quartum & quintum à conceptu menſem ſumere motus exordium aſſerunt, experientia longa confirmatæ. Cæterum vbi mamma maior, illic fœtus eſt, quia plus ſanguinis in eius venas illabitur, ibi & oculus ſplendidior quia plures, vegetioreſque ſpiritus in eum efferuntur. Sed in fœtu maſculo mammarum papillæ nigricant, firmæque ſunt & arrectæ propter ſiccitatem à ſanguinis fuligine: pluſque dextera mamma tumet, celeriuſque lac effundit, quia pars ea calidior.

Maris generatio curcitior.

Hippoc. lib. de natur. pueri & 2. de morb. Auicen. lib. 3. fen. 2 tra. 1. cap. 15.

CONCEPTAE FOEMELLAE ſigna & cauſæ.

CAPVT XXII.

Conceptæ fœminæ ſigna.

FOEMINEAM *prægnans vtero ſin fœmina prolem*
Concipit, effuſos à ſe fugat anxia riſus,
Decolor eſt, vteri pars turget læua, ſiniſtra
Mamma tumet, nimium tamen eſt ea mollis, & huius
Flaccida conſpicitur, non firma ac recta papilla:
Ex qua lac mulctum citò labitur, inſilit infans
Tardiùs, èque caua leuiter matrice mouetur.
Frigidius facit hoc ſemen, quo ſpiritus omnis
Fœmineus fit hebes, crudus cruor, humidiorque:
Tardat & hæc, quæ motum dat, ſenſumque facultas.

COMMENTARIVS.

Cauſæ ſignorum cõceptæ fœmellæ.

QVVM natura frigidior humidiorque mare ſit fœmina, mulieri fœmellam geſtanti duplicatur frigus, quo denſatis ſpiritibus, introque ſe recipiente ſanguine fit illa decolor ac triſtis. Quumque fœtus calidiores in vteri calidiore parte conſiſtant, frigidiores etiam in vteri frigidiore loco par eſt contineri: fœmellam igitur in vteri ſiniſtro cornu. Quo fit vt vteri ſiniſtra pars, & ſiniſtra mamma tumeat: quæ mollior eſt, quoniam aquoſum, crudumque lac continet , quod è mãma mulcta cito diffluit, quia tenue. Lac verò mulieris geſtantis maſculum, quia ſuſtinet exquiſitam coctionem moderatè ſpiſſum eſt, album colore, odore gratum, ſapore dulce; quod quum in vnguem inſtillatur neque tardiùs, neque citiùs diffluit, ſed aliquandiu remanet atque conſiſtit, velut hydrargyri fruſtum, aut margaritæ granum, vt loquitur Auicennas. Fœmina verò mare tardiùs mouetur in vtero, nempe poſt quartum à conceptu menſem, vt antè notatum eſt: ſed vt hic vehemétiùs, ſic illa celeriùs. Quod à calore non pendet, quum ſit ea mare frigidior, ſed ab animi moribus. Eſt enim oxythima mulier, ideoque veloces ac ſubitos habet corporis motus. Adde quod illi ſeroſior, ideoque mobilior & ſanguis & ſpiritus, quam eſſe puto leuitatis eius animique cauſam.

Lactis optimi dotes.

Cur fœmellæ celerior, maris vehementior motus.

MORBORVM A CONCEPTV ſigna & cauſæ.

CAPVT XXIII.

Morbi à plethora & cacochimia.

Signa cacochymiæ.

Q*VAE ſine ſuccorum vitio concepit, in omni*
Tempore quo grauida eſt nullis patet obuia morbis.
Sin praua humorum plena eſt, multaque ſaburra,
Euchymos refugit ſuccos, rabieque canina
Vult alienorum ſatiari mole ciborum.
Et niſi purgetur vomitu, aut medicamine blando,
Non bene tum ſpirat, mens anxia linquitur, atque

Circumfunduntur picea vertigine ſenſus.
Inguinibuſque dolor, femorique oneroſus vtrique *Signa plethoræ.*
Hæret, vt & lumbis, & pondere crura vacillant.

COMMENTARIVS.

MVLIER prægnans, quæ nullo plethoræ aut cacochymiæ vitio tenetur, nihil offenſionis neque moleſtiæ toto geſtationis decurſu patitur, quia natura tum nihil habens oppoſitum, in conuenientes vſus ſingula legitime diſponit. Omnes verò, ſed præcipuè mulieres, & inter eas grauidæ cacochymi corporis in anorexiam frequenter incurrunt, & euchymos ſeu boni ſucci cibos auerſantur. Prauos enim humores in ventriculo congerunt, qui bileſcunt putredine. Nihil autè eſt quod æque facilè vertatur in bilè ſi calorè aduentitium nanciſcatur, quam cibi dulces. Tales ſunt euchymi: quos ideo natura vitioſis humoribus turgens faſtidit atque contemnit, eorumque loco cibis alienis & peregrinis, vt acidis, auſteris, & omnino vitioſis oblectatur. Hinc fit, vt quæ Pica ſeu Malacia, caninæ famis æmula detinentur, terram, teſtas, carbones, pannos veteres, putria coria, crudas carnes & ſimilia his à ſecundo ad quartum ferè geſtationis menſem expetant. Quæ quum interdum in ventriculo concoqui nequeant, vomitione reiectantur. Ideoque repurgari debent, vt geſtationis tempore minus ſentiant incommodum, fœtuſque, ſublatis prauis humoribus, puriore fruatur alimento. Lene verò debet eſſe medicamentum, ne commotis nimiùm humoribus fœtus in vitæ diſcrimen adducatur. Maius verò periculum ſubit primis, poſtremiſque menſibus. Primis quidem chorio membrana, quam ſecundinam appellant, imbecilliore, nec vtero ſatis firmiter per cotyledones alligata. Poſtremis autem, eadem quaſi ſua ſponte dilabente: quemadmodum accidit arborum fructibus, qui prima generatione pediculis infirmis continentur, & vbi perfectè maturuerunt minima vel nulla vi decidũt. Quare iubet Hippocrates medio tempore, quarto videlicet ad ſeptimum vſque menſem turgente materia medicamentum dari prægnantibus. Tum enim vehementiores motus ſuſtinent, nec tantus metus eſt abortus, quum membranæ fætum inuoluentes, vtero longè firmius inhæreant. Vena ſecabitur parcè, ſi plethoræ ſigna ſunt, vt ſuo loco dictabimus.

Prægnantes cacochymiæ cur in anorexiam incurrunt.

Cur alienos cibos apetunt.

Prægnantes cacochymiæ repurgãdæ. Quo medicamenti genere. Quando.

Hipp. aph. 1. lib. 4. aph.

ABORTVS FVTVRI SIGNA & cauſæ.

CAPVT XXIV.

Abortus futuri ſigna.

LAc fluit è mammis aqueum, ſi perditur infans:
Quæque priùs tumidæ fuerant, gracileſcere mammæ
Cernuntur, ventris regio laterumque minor fit.
Sunt lumbi coxæque graues, validéque moueri
Aſſolitus fœtus, raro lentéque cietur.
Emanat primò ſanies commixta cruori,
Purior hinc ſanguis, tum grumi ſanguinis atri,
Eque locis tandem fœtus muliebribus exit.

Cauſæ.

Febris acuta, metus, mærorque, fameſque, fluorque
Sanguinis, et ventris, vocis contentio, ſaltus,
Et pernix in equo et pede curſus gignit abortum.
Vt quæ ſuffitu lædunt, vel odore maligno:
Qui malus & nimius cibus eſt, muccoſus & humor,
Vinclaque diſſoluens vteri, & cotyledonas implens.

COMMENTARIVS.

Quid abortus, & eius variæ cauſæ.

ABORTVS eſt immatura violentaque fœtus excluſio. Cuius multæ cauſæ ſunt, vt metus, mœror, inedia, febris acuta, diarrhæa, ſanguinis immodica profuſio, ſaltatio, durior equitatio, vectioque, aliæque plures euidentes cauſæ. Quæ ſi deſunt, & mulieres bimeſtres aut trimeſtres abortiunt, his inquit Hippocrates, acetabula mucco plena sũt nec poſſunt præ grauitate fœtum continere, ſed abrumpitur. Tum aquoſum lac è mammis elabitur ab imbecillitate coctricis mammarum facultatis, quæ ab attractricis virtutis impotentia graci-

Hipp. aph. 45. lib. 5.

166

leſcũt. Quũ abortiendi verò tempus imminet, venter ſuperior & hypochondria contrahuntur. Hypogaſtrium autem ſeu venter inferior cum lumbis expandit ſe atque dilatat, quia fœtus cum retento ſanguine deorſum præcipitatur: qui lentè mouetur ac languidè, quoniam opprimitur à vicini ſanguinis qualitate vel copia, natiuique caloris inopia languet. Manat ab vtero tum aqua ſanioſa loturæ carnium aſſimilis, grumique ſanguinis: qui rubent magis ſi fœtus viuit. Sin is extinctus eſt, nigreſcunt, cùm ab aduentitio calore putrentis iam fœtus, tum ab extincto calore natiuo. Sed in vero partu primum exit fœtus expultricis facultatis vi, fœtus exitum quærentis & matris ad excluſionem nitentis robore: quorum imbecillitate poſtremo ſequitur abortus. *Imminentis abortus ſigna, ſignorumque cauſæ.*

FOETVS IN VTERO MORTVI ſigna & cauſæ.

CAPVT XXV.

EXTINCTVS *grauida fœtus retinetur in aluo,* *Signa fœtus in vtero mortui.*
Si dolor eſt oculis, capiti cordique moleſtus,
Defectuſque frequens, & teter anhelitus, horror
Febrilis, ſimiliſque ſacri conuulſio morbi.
Venter & inferior gelidus pendere videtur,
Nec profert vteri ceruix contacta calorem.
A cauſis fœtus quibus excidit interit ipſis.

COMMENTARIVS.

EXTINCTO fœtu dolor eſt oculorum, capitis, cordis, vteri cum his partibus ſympathia. Sed doloris cordis nomine cardialgiam etiam, ſeu cardiogmum intelligimus, oris ventriculi ſymptoma: quod vt lipothymia, (quam defectus nomine ſignamus), frequens eſſe conſueuit, cùm ab humoribus in vtero commotis per ipſius dilatationem tum à corrupti fœtus vapore ſtomachum feriente. Tunc & grauida fœtidum expirat: is enim breui corrumpitur, eiuſque corrupti vapores ſurſum elati per os matris exeunt. Cuius halitus graueolentiam interdum & ipſa percipit, quum in priores cerebri ventriculos, odoratus ſe- *Signorum extincti in vtero fœtus, cauſæ.*

dem, aura putris aſcendit, & eoſdem inquinat, & inficit. Succedit febrilis horror, & epilepſiæ conuulſio ſimilis, putridis è fœtu vaporibus Cor Cerebrumque ferientibus. Inferior venter, cui ſubiacet vterus, & vteri ceruix, admota manu frigent, vel quia natiuus calòr in fundum abijt, vt ſe putredini fœtus opponat: vel quod is ita paruus eſt vt externis partibus communicare ſe nequeat.

DIFFICILIS PARTVS INDICIA, cauſæque.

CAPVT XXVI.

Partus difficilis notæ.

QVAE paritura breui eſt, & aquas, roſeúmve cruorem,
Ex vtero, partu fieri nequeunte, profundit,
Quæque leues patitur, nec valdè ſæpe dolores,
Ægrius in lucem producit fœmina fœtum,

Cauſæ.

Difficilem partum mala conformatio matris,
Vis minor & breuitas vteri, ceruicis & huius
Stricta via, & pubis compages ſtrictior oſſis,
Calculus, & fæx dura facit quam continet aluus:
Fœtus & infirmus, geminus, monſtroſus, & æquo
Grandior, inuoluens membranaque firmior: vno
Si pede, vel gemino fertur, ſeque exerit infans
Porrecta, tenſave manu, vel vtraque, vel vna:
Inve nates duplicatus abit, ventremque, latuſve
Exhibet, haudve caput, quod abit primum omine fauſto.

Fœlix, facilisque partus eſt, quum infantis caput primum exit.

COMMENTARIVS.

Difficultatis partus variæ cauſæ.

PARTVS difficultas his quidem paucis notis agnoſcitur, ſed à pluribus cauſis efficitur, vt mala conformatione matris, breuitate corporis eiuſdem, & virium imbecillitate, dolorum in parturiendo metu, mala conformatione tum vteri, tum ceruicis eiuſdem, aut eorundem anguſtia, firmiore oſſis pubis compactione, calculo veſicæ, reliquiſque

liquiſque poſitis in verſu. Quæ Medicos aſtantes non mediocriter angunt: chirurgis & obſtetricibus maximum adferunt negotium: matrique & fœtui ſæpius exitium. Quibus quanam arte medendum ſit libro decimo dicetur. Cæterùm Allantoides membrana lotium iam efformati fœtus in ſe recipit & continet ad partus tempus, vt id cum fœtu ſimul exiens tranſitum ei facilem lubricumque præbeat. Quod ſi totum effluat priuſquam fœtus excludatur, viæ fiunt ob ſiccitatem aſperæ, per quas ideo ſummo cum labore fœtus egreditur. Idem cõtingit, ſi multus ſanguis exeat ante partum. Quo inſtante ſi fœtus ſe validè mouet, manibus pedibuſque calcitrans cum frequentibus doloribus, facilè citoque ſecedit ab vtero. Nam illum inuoluentes membranæ, quæ tres numero ſunt, allantoides, amnios, & Chorion, citò rumpuntur, hiſque ruptis foras exilit. Sin is parùm & inualidè ſe explicat, languidi dolores & ex longioribus interuallis recurrentes ſentiuntur. Etenim cotyledones, acetabula vocant, ſecedunt ægrius, vixque Chorion ab vtero diducitur, ideoque difficilis partus eſt.

Allantoides fœtus ſerum ſeu lotium continet ad partus tempus.

Signum ſubiti partus.

Membranarum fœtum inuoluentium numerus.

Longioris partus nota.

EXANTHÆMATVM INDICIA, cauſæque.

CAPVT XXVII.

ERVMPENT *illis papulæ, quibus oris hiatus*
Crebrior, expanſæque manus, corpuſque per omne
Punctio, cum querulo capitis dorſique dolore,
Raucaque vox, facieſque rubens, lachrymæque profuſæ,
Spiritus haud facilis, naris pruritus & auris,
Et pauor in ſomnis tremulus, febriſque, ſitiſque eſt.
Cauſa venenatus vapor eſt, humorque malignus,
Aeris enatus vitio, vitiúmve ciborum,
Vel proprius ſanguis, ſanguis vel menſtruus, hærens
In cute, ſeque in ea manifeſto tempore promens.

Exanthæmatum ſigna.

Cauſa.

His ideo pueri nuper genitricis ab aluo
Educti, impubeſque magis tentantur, eaſdem
Incurrunt numquam raróve virive, ſeneſve.

COMMENTARIVS.

Exanthæmata & Ecthymata quid, horũque differentiæ.

EXANTHÆMATA & Ecthymata Græci vocant eruptiones leues efflorescentes in cute, quas Latini papulas appellant: quarum differentiæ plures. Quædam enim rubræ, flauæ, pallidæ, violaceæ, liuidæ, nigræque conſpiciuntur, pro humoris qui cutem inficit colore vario. Quædam in faſtigium attolluntur & extuberant: aliæ deprimuntur & latæ ſunt, vt plus minuſve caloris obtinet hæc, ex qua fiunt materia. Nonnullæ ſine dolore ſunt, ſine pruritu, ſine vlcere. Quædam contra pruritum excitant, & ſummum inferunt ſcalpendi deſiderium, cutim exaſperant, rodunt & exulcerant, ſanieque virulenta plerumque ſordeſcunt. Aliæ porro malignæ ſunt & exitioſæ, vt quæ peſtilenti conſtitutione graſſantur, quæ febribus acutis ſuperueniunt cum ſymptomatum exitialium ſyndrome: quæque ſub mortem, & in morte certis corporis partibus excitantur: quæ quia rubræ ſunt, purpuræ nomine vulgo deſignantur. Aliæ critico modo naſcuntur, quales in ſynochis febribus interdum apparent: vt & variolis atque morbillis, criticis quidem interdum, ſæpe tamen ſymptomaticis, ideoque medici manum poſcentibus. Quas maculas rariſſimè ſenibus & viris, ſæpius iuuenibus & adoleſcentibus, ſæpiſſime pueris & infantibus videri ſolitas ex mẽſtruo gigni ſanguine qui poris corporis inhæſit & robore naturæ tandem excluditur, Arabum eſt opinio. Quum autem erupturæ ſunt papulæ, maximeque variolæ morbillique fit oſcitatio in muſculis inferioris maxillæ, & pandiculatio, varijs in locis contento ſpiritu flatulento. Punctio naſcitur ob humores acres in cutem elatos, cuius denſitate coguntur & in papulas abeunt. Capitis dolor eſt, putridis vaporibus eò delatis cum ſanguine. Dorſi grauitas querula, quoniam huic vena caua ſubiacet, in qua quia multus eſt ſanguis iſque feruidus, in eo lumbiſque maculæ primùm & maximè cernuntur. Raucedo fit, liquata vi febrilis caloris in cerebro pituita, eaque in fauces decumbente: vel excitatis exanthæmatis in vocis organis. Interdum enim guttur, pulmones, inteſtina cum alijs interioribus partibus hîc ſcatere deprehenduntur. Inuoluntariæ lachrymæ decidunt, non tam ab imbecilla retentrice, quam ab orgaſmo, etſi ab vtroque. Sique papulæ ſint mali moris, non modò difficilis anhelitus, ſed & ingens febris, æſtus, iactatio corporis, creber animi defectus, & alia generis eiuſdem perniciosa ſigna ſe proferunt. Pruriunt nares ab acrioribus illis humoribus. Pauent in hoc affectu cum tremore maximè pueri, ob agitationem ſpirituum animalium, & neruoſi generis infirmitatem.

Variæ papularum naturæ.

Variolarum & morbillorum cauſæ ſed aliæ ſunt mandatæ verſibus.

Signorum in exanthæmatis apparentium cauſæ.

FEBRIS PORPHYROIDIS, SEV purpuratæ ſigna, cauſæque.

CAPVT XXVIII.

SANGVINEVS *nuper, qui Gallica corda Cometes* *Inſignis Cometa viſus apud Gallos anno ſalutis 1579 peſtis & ciuilium bellorum portentum: Purpuratæ febris ſigna.*
Terruit aſpectu, præter ciuilia bella
Intulit & peſtem: cuius fundamina iecit
Illa febris, rubicunda dedit cui purpura nomen.
Quæ vetus aut non eſt, aut non meminere vetuſti:
Non reticenda tamen. Si quidem hanc comitantia ſigna
Effera ſunt & rara, aliјs neque congrua morbis.
Nam ſimul ac cepit ſopor eſt, animuſque frequenter
Linquitur: vrinæ variæ: modò namque videntur *Vrinarum in purpurata febre varietas.*
Sanorum ſimiles, nullumque referre periclum
Inſtar aquæ tenues, craſſæ modò, deinde rubentes
Confuſæque. Tremit pulſus, crebróque mouetur *Pulſus tremulus, paruus ac frequens.*
Non pleno pulſu, ſic paruus at ipſe, petentem
Vt fugiat plerúmque manum, nec ineſſe putetur.
Fit vaga mens, vaga lingua, madens magis, arida rarò, *Lingua tremula cõuulſoria.*
Non cubat in dextrum læuumque, ſupinus at æger.
Purpureæ fœdant maculæ lumboſque, nateſque,
Vt genus omne cutis: mollemque feruntur in aluum,
Quæ tetro fœtore grauant, cineritia, flaua, *Deiectionũ varietas & fœtor.*
Albaque, quæque virent, & quæ ſunt ruffa colore,
Non compacta, ſeri ſed aquæue imitantia formam.
Fit grauis auditus, hebes eſt, rationis & impos *Quum in declinatione purpuratæ febris faciei, manuſque tument ſi-*
Mens, abeunte licet morbo, phreneſique remiſſa.
Seb redit ad ſeſe ſenſim, craſſóque vapore,

guum eſt humorem craſſum diſcuti morbum ideo fore ſalutarem, ſi meliora ſigna pariter affulgeat.

Diſcuſſo, flatuque manu, facieque tumente
Si non eſt diſpnæa, licet ſperare ſalutem.
Efficit hanc humor corruptus ab aere fœdo,
Vel prauo, nimioue cibo: quo ſumma putredo
Sanguinis, vnde cutis florum conſpergitur inſtar
Purpureis maculis: quæ, ſi febris acrior vrit,
Denique puniceum referunt, violæve colorem.

Cauſæ.

Sed magis è cœlo deducta malignior aura,
Et malus aſpectus, paulóque ſeuerior aſtri.
Vel caput in noſtrum diuini numinis ira
Juſta cadens, qua dum premimur pro crimine noſtro,
Vota, preceſque Deo primum, quem læſimus ipſi
Fundamus, veniamque humiles, pacemque petamus.
Tum medica ſanare manu nitamur: abunde
Suppetias dabit hic, cauſa eſt qui prima ſalutis.

COMMENTARIVS.

Porphyrois ſeu purpurata febris cur appellata.

HÆc febris Porphyrois, ſeu purpurata nominatur, quod in ea corpus maculis purpureis fœdari, tingique ſoleat: per ſe naſcens, & primaria, non aliis febribus ſuperueniens, peculiaribus cognita ſignis & obſeruata Lutetiæ millies à nobis, quo tempore magna ciuium ſtrage ſæuijt anno ſalutis milleſimo quingenteſimo, octogeſimo primum: inde 1590. & 1596. Cuius originem à magno Comete repetimus, qui priùs, anno nempe 1579. viſus eſt multis diebus in Gallia ſub veſperum cœlo ſereno ab Oriente per meridiem in Occidentem rapidiſſimè ferri, colore puniceo, crine longo: qui minari viſus eſt Gallis ea, quæ ſubinde nimiùm experti ſumus, nempe clades & funera morbis innumeris, & bellis conſequuta ciuilibus. Eſt enim ex occultis naturæ cauſis Cometa, ſupraque qualitates elementarias diuinum quid habens, ſed nunquam impunè videri ſolitus: ideoque dirus, ſanguineus, triſtis, terrificus, metuendus crine minaci dicitur à Poëtis, quia peſtes, bella, principum interitus, regnorum mutationes, & alias humano generi clades ſolet portendere: quod & Aſtronomi docent, perque multa ſecula demonſtrauit euentus. Cometem verò quo maior eſt ac diuturnior, hoc ſæuiores, magiſque perennes calamitates inferre volunt: ideoque quum hic noſter diu viſus ſit ſanguineo colore, magnitudine ſtellam Veneris longo interuallo ſuperante, non ſine cauſa per multos annos effectus ſuos in

Origo purpuratæ febris eius quæ viguit anno 1580.

Deſcriptio magni Cometæ.

Cometa, Meteorum eſt igneum, quod ab exhalatione in ſuprema aeris regione naſcitur.

Gallos exercuit. Purpurata verò febris continua eſt, alterius à reliquis febribus generis. Nam etſi propiùs accedere videtur ad Synochum, non accedit tamen. Siquidem in ſynocho magnus creberque pulſus, vrinæ rubræ craſſæque ſunt: in hac tam exiguus, vt vix ſentiatur: vrinæ variæ. Neque Cauſus eſt, quoniam in eo calor adurens, lingua ſicca, ſitis ingẽs: in hac febre nec ſitis eſt nec manifeſtus calor, ſed ſopor, & linguæ ſæpius, etſi non ſemper humiditas. Non eadem de quotidianarum tertianarum, aut quartanarum eſt genere, quum huius, & illarum ſigna minimè reſpondeant. Sed credibile putredinem inſignem omnibus humoribus inſidere, quæ purpuratam hanc febrim inferat. Quamuis enim purpureę maculæ quæ cutim inficiunt, indicent peccare ſanguinem; deiectionum etiam & vrinarum varietas non eum modo, ſed & reliquos à ſanguinis maſſa ſeiunctos humores ſentire labem, parique cum ſanguine contagio fœdari ſignificat: vt inde bene colligas eam ab omnium qui ſunt in corpore ſuccorum inſigni putredine generari, cuius à cœlo prima cauſa petenda ſit, quia non ſporadicus, ſed epidemicus & popularis affectus eſſe conſueuit, iſque peſtilens, & ſi non peſtis. In qua febre ſopor eſt à copia vaporum è ſanguine caput implentium: delirium à maligna qualitate ſpiritus animales agitante: lipothymia frequens ab oppreſſo Corde, qua cauſa pulſus paruus, conuulſiuus ac tremulus. Varietas vrinarum à variorum humorum natura naſcitur. Suntque tenues vt plurimùm deiectiones & aquoſæ, quia crudæ: crudæ verò quia tardius natura coctionem aggreditur ob humorum febrilium varietatem, copiam & feritatem: quæ ſi non inſpiſſantur, perſtantque variæ & graueolentes, funeſtæ. Lingua tremula eſt à conuulſione, delirio, nimioque quo perfunditur humore, quo fit, vt rarius appareat arida. Supinus decubitus eſt, tum quia vena caua incumbens dorſo ſanguine turget, vnde lumbi nateſque ſanguineis maculis imprimis conſpurcantur, tum quia motrix facultas languida, peneque ſepulta, nimium oppleto cerebro, motus ſenſuſque principio. Grauitas auditus & hebetudo mentis ab iiſdem fit cauſis quibus & ſopor. Flatus in facie manibuſque in huius febris declinatione διαφόρησιν, ſeu diſcuſſionem & euaporationem humoris morbifici per inſenſiles cutis meatus indicat: vbi pariter ſpirandi facilitas, in thoracis affectibus ſalutare ſignum affulſerit.

Purpuratæ febris ab aliis diſcrimen.

Cauſa coniuncta purpuratæ febris.

Cauſæ ſignorum purpuratæ febris.

Pulſus σπασμότρομος, id eſt conuulſoriè tremulus.

ARTHRITIDIS SIGNA ET CAVSÆ.

CAP. XXIX.

453 *Arthritidis à capitenatæ ſigna.*

SI capitis grauitas ſegni comitata veterno eſt,
Occipitiſque tumor ceræ inſtar mollis, & albus,
Denſaque quæ caluam ſuperat cutis, atque deorſum,
Frigidus, aſſimiliſque ſero delabitur humor,
Ceruicem feriens, humeros, cubitoſque, manuſque,
Vel dorſum incuruum, coxamque, genuque, pedeſque:
Humidius caput eſt gemebundæ Arthritidis author.

Arthriditis à iecore ſigna.

Sin hæc ſigna latent, & protinus icta dolore
Pars tumet, atque leui pallet cum febre, rubet ve:
Tum Iecur in vitio eſt, & turgida vena cruore,
Namque fluit Cerebri, Iecoriſque è ſedibus humor
Mollis in articulos. Actum pituita putetur,

Humorum in Arthritide dominantium ſigna.

Albus ſi tumor eſt, propè nullo extante dolore.
At ſanguis, dolor eſt vbi pulſatorius, atque
Vena tumet, partiſque rubet tumor igneus illic,
Si tumor exiguus, pallens color, ac dolor acer,
Flaua viget bilis. Color eſt ſin plumbeus, atra.
Frigoris hinc ſenſus, pergit dolor intus ad oſſa.

Cauſa.

Cauſa mali fluor eſt, quem turgidus excitat humor,
Articulum quoque vis malè firma & laxa, potentis Vide et 455.
Nata meri vitio, veneriſque, cibique nocentis.

COMMENTARIVS.

Arthritis quid, & quot eius ſpecies.

ARTHRITIS communis omnium articulorum dolor eſt. In cuius initio articulorum vincula, & quæcunque ex oſſibus orta ſunt, & in oſſa inſeruntur, dolere incipiunt. Quumque malum auctum eſt, ſuturæ capitis, vertebræ ceruicis, dorſique dolent, oſſiſque ſacri poſtrema pars. In articulis tophacea quædam coaleſcunt

vt nihil ferè ſit in vniuerſo corpore doloris expers, inquit Aretæus. Huius tres ſpecies, Iſchias, Chyragra, Podagra. Si dolor à poplite vel tibia tranſit in Cotylam, ſeu coxæ cauum, aut clunem aut lumbos tantùm, Iſchias eſt. Sin magnum pedis digitum dolor primùm occupat, rurſum calcem in priori parte qua nitimur, deinde cauum, & poſtremus omnium intumeſcit malleolus, Podagra. Si ſoli manus articuli dolent, aut ſimul afficitur flexura cubiti, chyragra. Quùm in omnibus hiſce partibus ſæuit dolor, arthritis eſt, quam à podagra principium ſumere ſolitam eſſe ſcribit Galenus. Eſt autem Arthritis morbi genus vt acerbitate doloris horrendum, ita ſi radices egerit, tam infauſtum in curando, vt in eorum numerum aſcribatur, quæ vulgus appellat Medicorum opprobria. Cuius cauſa vitioſus, ac redundans humor eſt, in articulis fluxione primùm, inde congeſtione cumulatus: qui vel ſanguineus eſt: vel quod ſæpius, pituitoſus, aut è pituitoſo, bilioſoque mixtus ex Galeno. Solum tamen humorem frigidum Arthritidis cauſam ſtatuit, non tantum ex Neotericis eruditiſſimus Fernelius, ſed & inter veteres Medicos eximius ſcriptor Aretæus. Quorum rationes etſi maximi momenti ſunt, ſuperat tamen eorum opinio, qui varios humores Arthritidem parere confirmant. Nos verò duplicem eius fontem agnoſcimus, Cerebrum, & Hepar, viamque fluxionis à cerebro, quam non minus acutè quam verè ſtatuit Fernelius & humoris ſpeciem admittimus. Sed & varios humores ab hepate veniſque in articulos influere cum Galeno, cæteriſque claris authoribus conſentaneum iudicamus, expoſitis ſignis, quibus humoris cuiuſque dominium indicatur: à quibus erit etiam petenda curandi ratio, quam libro decimo ſequimur, vt nimirùm Arthritidem à pituita plegmagogo pharmaco, & diſcutientibus admotis: à bile cholagogo, topicis anodynis, & refrigerantibus: à ſanguine phlebotomia: melanagogis hanc quæ fit à melancholia ſanemus. Cur autem à varijs humoribus laceſſantur articuli facit partium mittentium robur, recipientium imbecillitas naturalis, aut parentum arthriticorum vitio contracta, viarum laxitas, ac tenuitas humorum influentium. Tenuitas autem iſta ſerum eſt, cuiuſque humoris excrementum: quod eſt tenue quum in articulos influit: in quibus quum delituerit diu, craſſior ac viſcoſior efficitur humor, à quo gignuntur tophi ſeu nodi, quibus articuli diſſiliunt, foraſque prominent. Periodicus hic morbus eſt, Vere quo ſanguis augetur, & Autumno, quo generantur ichores exacerbari ſolitus. Vnde ſcripſit Hippocrates Sæpiùs Autumno fiunt ac Vere podagræ.

Aret lib. 2. de ſig. & cauſ. acut. mort. c. 12.

Gal. comm. ad aph. 28. lib. 6. aph.

Arthritidis cauſæ.

Gal. l. 10. de comp. med. ſecundum loca.

Fernel. lib. 6. path c. 18.

Arthritidis origo duplex.

Adiuuantes Arthritidis cauſæ.

ELEPHANTIASIS SIGNA ET CAVSAE.

CAPVT XXX.

Elephantiaſis incipientis ſigna.

FOEDA *Leontiaſis ſolita eſt quæ lepra vocari,*
Quæque Elephantis habet nomen, dat mitia primò
Signa ſuæ feritatis, ineſt quia copia ſomni,
Dulcis & alta quies, creberque cupidinis ardor,
Et veluti ſanis interdum durior aluus.

Increſcentis notæ.

Dein ſtupet, et gelido violatur frigore corpus:
Nec flos ille manet, qui viuidus eſſe ſolebat,
Sed flauo cutis eſt, albo, nigróve colore,
Duraque, fiſſuriſque patens, rimiſque dehiſcens.

Elephantiaſis cõfirmatæ ſigna.

Sæuiùs at gliſcente malo grauis halitus exit,
Rauceſcit quoque vox, lotium turbatur et albet,
Liuet, et obſcœnum facies malè tincta colorem
Induit, aſſurgunt varij fœdique tumores,
Labraque craſſeſcunt, inuertunturque, colorque
Plumbeus illarum parte inferiore videtur.
Quæque patere ſolet cruſtatur, & vlcere naris
Obſtruitur piceo, tenuatur et auris, eique
Immixto nigrore rubet, maiorque videtur
Quam prius, & partes naturæ lege piloſæ
Glabreſcunt, flauent oculi, fixique tenentur,
Lucenteſque minùs curuum ſinuantur in orbem,
Contrahitur quoque frons, multiſque fit aſpera rugis,
Lingua tumet varis, & ei vtraque ſubdita vena
Nigricat: eſt Lichen, quem Pſora & lepra ſequuntur.

Incubus

Jncubus exercet, terrent vaga ſomnia, mœror
Aſſiduus comes eſt, humeri panduntur vt alæ,
Spiritus eſt tardus, pulſus quoque. Denique ſenſus
Deperit, & cana maculatur grandine corpus.
Cauſa melancholicus ſanguis, terrenus & omnis,
Vſtus, limoſus, ſalſus, concretus & humor: Elephantiaſis cauſæ.
Sæpius at niger è Iecore aut è Splene, per omnes
Corporis effuſus partes, & labe maligna
Totam corrumpens vitiato corpore maſſam.
Cuius pernicies tanta eſt, contagio tanta,
Lędat vt accumbens elephanticus, aere lędat,
Qui ſpurco vel ab ore meat, vel corpore toto.
Quique elephantiaco ſatus eſt de ſemine, lepram
Incurrat, vitio quæ ſeminis hęret in illo.
Sed noua ne tanti fiat generatio morbi, Quænam advitandā elephantiaſin fugienda
Vitentur carnes aſinæ, ceruique, bouiſque,
Viſcoſique cibi reliqui craſſique, falernum
Craſſius, atque vigil quæ corpora cura perurit.
Juncta viro mulier quando muliebria ſurgunt,
Se metuat miſcere viro, veneremque repellat.

COMMENTARIVS.

ELEPHANTIASIS cancroſus eſt vniuerſi corporis tumor. Cuius materia melancholicus humor eſt, qui venenatam qualitatem aſciſcens, viſceribus primùm, deinde partibus omnibus contagioſum virus impertit. Eo demum inquinatæ, terrenum hunc & melancholicum ſuccum vel ex puriſſimis alimentis gignunt: eiuſdem veneni participem quo imbutæ nutritæque, in ſimilem denique naturam abeunt, totiuſque ſubſtantiæ morbus efficitur. Qui dicitur elephantiaſis, quia cum Elephante communicat in multis quæ percurrit Aretæus Leontiaſis quia quiſquis in hunc affectum incidit, multas in fronte rugas irati Leonis in ſtar ad ſupercilia contractas habet. Satyriaſis ob inexplebile veneris deſiderium, ſatyris olim commune vitium. Herculeus quia nullus eo maior neque valentior. Summam enim ad mortem inferendam vim obtinet: quippe cuius & mortis eadem origo eſt,

Elephantiaſis quid & eius cauſa.

Huius morbi varia nomina.

Aret. lib. 2. de ſig. & cauſ. diutur. morb.

primigenij nimirum humidi ab alieno calore depopulatio, quam omnium partium terrena ſiccitas conſequitur. In cuius initio tranquillitas

Signorum incipientis elephantiæ cauſæ.

eſt, & à dolore ceſſatio, ſanguine craſſiore nondum malignam qualitatem adepto: placidus ſomnus, vaporibus è ſanguine in cerebrum elatis: qui maligna qualitate nondum impreſſa blandi ſunt. Nam, aucto demum affectu moleſtiſſimus eſt ſomnus, materiæ ſomniferæ corruptione: aut vigiliæ ſuccedunt ab humoris acrimonia, ſiccitate, malignitate, Procliuitas eſt in venerem ob ſalſos humores qui pruritum excitant, flatulentoſque ſpiritus è craſſiore, crudioreque materia genitos. Duriores alui fæces, quia viſcera ſicca, cæteræque partes aridæ omnem humiditatem imbibunt. Torpet vniuerſa quidem cutis, ſed maximè pedum ob humorum craſſitiem, continuitatem ſpirituum intercipiētem: floridus color non eſt, quia non coquitur alimentum, ſed raptim à partibus attrahitur, ideoque nec ſanguis laudabilis, nec vegeti ſpiritus fiunt. Nec eſt omnium elephanticorum vnus color: ſed quidam ſubflaui ſunt, quidam albicant, vt in Flandria, lociſque ſub arcto poſitis: ſubrubent alij: ſunt & alijs, vt in Ægypto, lociſque meridionalibus fuſcus nigerque color vmbræ mortique ſimilis, humoris atrabiliarij ſoboles, qui peſſimus omnium ac fœdiſſimus eſt. Exedit enim, eroditque, veram cutim, & ferinis vlceribus vniuerſum corpus implens extrema putredine conſumit, vt indè colligas pituitam ſalſam elephantiaſis albæ cauſam eſſe, rubræ ſanguinem, ſubfuluæ bilem: ſed præcipuam magiſque communem humorem atrum atque melancholicum. At ele-

Signorum increſcentis & elephantiæ cauſæ.

phanticorum halitus graueolens ac putridus eſt contagione ſerpens in alium. Nam eorum corrupta ſpiritus exhalatione, & vlcerum virulentorum fœtore vicinus inquinatur aer; quem quum haurire neceſſe ſit, eos quoque contingit elephantiæ labe conſpurcari, qui cum elephanticis aſſiduè verſantur, quibus ideò iure cætu hominum interdicitur. His rauca vox eſt, quia craſſeſcit, exaſperaturque grādinoſis verrucis eorum arteria aſpera cum gutture. Lotium turbidum, quia quum ſanguis craſſus ſit, inſtarque fœcis turbidus, illius quoque ſerum craſſum ac turbidum fieri par eſt: quamuis interdum ſit tenue, non natura, ſed obſtructis renum meatibus. Album etiam apparet, quia crudus ſanguis. At liuet facies, quia refriguit ſanguis. Refriguit verò, quia non difflatur ob cutis craſſitiem, qua pori non aperiuntur. Facies porro turpis & obſcœna. Mentum enim malæque craſſeſcunt, & liuido rubore tinguntur, in eiſque vt reliqua facie tumores extuberant, labra tument & inuertuntur, ſupercilia prominent, prædura, glabraque ſunt, deorſumque pondere vergentia. Craſſeſcunt & alæ nariū, & rimis diſcerptæ puſtulas nigras & cruentas excutiunt: quinetiam interdum eroſa cartilagine naſus excidit, deformi ſpectaculo. Piloſæ partes in aliis, in his glabreſcunt; nec enim aluntur, gignunturque pili ob cutis denſitatem & frigus. Oculorum figura ſphærica ſeu rotunda, quia quum craſſi ſint ſpiritus, radios etiam non emittunt: & in ſeſe concluſi ſe glomerant, ſeu coguntur in globum. Frons contrahitur ac rugoſa fit à ſiccitate. Siccitatis verò ſigna magis elucent in fronte, quæ fere tota cutis, non vt

verus muſculus, munita carne, qua poſſit natiuam humiditatem tueri. Lingua grandinoſis tuberculis maximè conſpicua, quia laxa, raraque ſupra muſculos omnes. Quare qui Suum lepram explorant, ſolam linguam intuentur & attingunt, ex eaque vel morboſa, vel ſana de reliquo corpore ſimile ferunt iudicium. Omnes porro venæ ſanguinem atrum in elephantiaſi continent: ideò nigreſcere viderentur omnes, ſi non cutis denſitas impediret: linguæ verò corpus maximè rarum, ſpongioſum ac poroſum eſt: hinc eius venæ perſpicuè nigreſcunt. Cęterùm impetigo quæ Lichen, cutis aſperitas eſt dura ſiccaque cum adurente pruritu. Quæ naſcitur à ſiccis puſtulis, vt ſcabies ab humidis. Eius materia bilis eſt, aut pituita tenuis, eaque putrida, ſalſave, quæ coercita ſub Epidermide eam corrodit & exedit. Deterior hac eſt Pſora, qua cutis durior, craſſior, ſerpentibuſque puſtulis aſperior eroditur, finditur furfuraceis quibuſdam nigris ab ea per attritum manantibus. Quæ quoniam ab atra bile in cutem effuſa naſcitur, ægrè ſanabilis. Deterrima lepra eſt, in qua cutis eroditur, depaſcitur, finditurque, non modò furfuraceis, ſed & ſquammulis, non ab Epidermide duntaxat, vt quum Lichen eſt, ſed à vera cute decidentibus, quæ proximus gradus eſt ad Elephantiaſin Grecorum, quam deſcribimus, quam & vulgus Gallicum Lepram appellat. In qua fit Incubus oppreſſi Lienis tumore, vel à cruditate: plena terroris inſomnia ſunt, atro vapore, fumóve cerebrũ peruadente: metus & mœror aſſiduus vt in melancholia morbo: tardus pulſus, quia refriguit ſanguis, craſſique ſpiritus, vnde motus etiam ſegnities. Reſpiratio quoque tarda fit ac difficilis. Quum enim ea fiat per muſculos, tum hi lentè mouentur ob ſtuporis ſenſum. Senſus cutis omnino perit, quia denſata tùm eſt, & frigore quaſi glacie coaluit, Quare nerui molles, tenues, & quaſi fibræ quæ per eam diſſeminantur, ita coguntur atque craſſeſcunt, vt ſpiritum non recipiant animalem. Motus autem etſi ſtupet, non tamen interit, quia natiuus calor in muſculis conſeruatur, cuius munere nerui qui motui deſtinantur, minùs offenſi ſpiritum animalem recipiunt ac retinent. Muſculi namque præter carnoſam ſubſtantiam venas & arterias in ſe continent: quarum ſpiritibus & ſanguine nutriantur, viuant & incaleſcant. Cutis autem ſiccior & frigidior eſt, vt potè mediam inter carnem neruumque naturam adepta: cui nec venæ nec arteriæ ſunt, ſed in quam illarum duntaxat extrema ſubeunt: denique partium omnium eſt imbecillima: ſiquidem totius corporis excrementa recipit, & interioribus externiſque patet iniuriis. Nec tamen ſicut in muſculis motus, ita ſenſus eſt, ſed in his velut in cute pariter amittitur. Quare qui volunt elephanticum experiri, acum illius in corpus adigunt. Ex cuius punctura ſi nullus doloris ſenſus excitatur, abſolutam Elephantiaſin eſſe pronunciant: vt eſt quum grandi-

Quid Impetigo, ſeu Lichen, eiuſque cauſæ.

Pſora, & eius cauſa.

Lepra, gradus ad Elephantiaſin Græcorum.

Elephantiaſis confirmatæ ſigna pathognomonica.

Cur in Elephantiaſi communis motus eſt ſublato ſenſu.

noſis verrucis corpus impletur aſſimilatrice vi languida: qua crudior alimenti portio præ frigore ſe colligens & candicans inſtar grandinis, natiui coloris indicat extinctionem.

Libri Quarti Medicæ Decados

FINIS.

FRANCISCI PORTI
CRESPEIENSIS VALESII,
MEDICIQVE PARISIENSIS,
Medicæ Decados

LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM.

HACTENVS *inualido latitantes corpore morbos,*
Quoſque ſuis aperire datum eſt ac promere ſignis,
Et naturales illis annectere cauſas,
Artis opus magnum. Sed eos dum demere conor,
Humanumque genus vita meliore beare,
Maius opus moueo. Faueas patris vnice fili,
Crux cuius clauſum nobis reſerauit Olympum,
Edoceaſque tuum, ſine te quid poſſe negantem
Vera loqui, medicaque manu ſanare Poëtam.

Hinc colligas ſuperioribus libris ſigna cauſaſque morborum. His ſequentibus curationem doceri.

COMMENTARIVS.

Quid Morbus.

MORBVS, affectus præter naturam eſt, à quo primùm læditur actio. Cuius cognitio à ſignis cauſiſque petita præſtans eſt & eximia, ſed quæ contemplationis eſt Phyſicæ, non actionis. Curandi methodus & ratio requiritur, quæ morbo finem imponat, eumque profliget. Quod vt fiat, medicus vocatus in conſilium vt à morbo ſtatuat, videat ex ſignis cauſiſque quis ille, & à quo ſit humore, ægri temperamentum, ætatem, vireſque ſcrutetur: ſedem affectam inquirat, ſitne pars princeps, & cuius actio cũctis animalis partibus ſit communis: an vilis, ſibique ſoli genita: cuius figuræ ſit, quo loco ſita: cuius ſenſus, acutíne an hebetis, obtuſique particeps, vt remedij genus accommodet. Cuius quantitatem ſcire ſolertis eſt, & vſu peritiſſimi, quum ægrorum ætas non eadem, non vis, non idem ſit affectus, non eadem regio, non idem tempus. Vtque morborum ideæ multæ, ſic varia remediorum genera, quæ petuntur è radicibus, folijs, floribus, fructibus, ſeminibus, metallis, & alijs ſimplicibus, & mixtis, quæ ex plantis, aut animalium, terræ ve corporibus eruuntur. Quorum intuebitur diſtinguetque formas, vires examinabit, & quid cuique parti magis affine ſit & congruum ſpectabit is, cui mederi tutò fœliciterque conſilium eſt, in quo verſamur hoc opere.

Quid agendum Medico curandi modum inituro.

HVMORES QVATVOR, SANGVINEM, BILEM, PITVITAM, MELANCHOLIAM ſanitatis morbique communes eſſe cauſas.

CAPVT PRIMVM.

SVNT vt in immenſo genitalia corpora mundo
Quatuor, ignis edax, aër, aqua, & infima tellus,
Ex quibus omnigenæ fiunt, pereuntque figuræ:
Quattuor humores ita ſunt fundamina prima
Corporis humani: ſanguis, pituita, crocique
Et picis aſſimilis bilis: qui legibus æquis
Temperiem ſi forte creant, nullumque laceſſit
Externum vitium, nihil eſt lugubre, ſed omnes
Peruadit ſenſus, trahit & ſua quemque voluptas.
Et quot narrantur Cumææ virginis anni,
Eſſe tot his poſſunt concordi pace ligatis.
Sin aliquis ſuperat, vel putridus inficit humor,
Infeſto turpes concurrunt agmine morbi.
Qui quum natiuum populent, hebetentque calorem,
Marcet opus iners, & præcipitata ſenectus
Ingruit, horrendæ certiſſima nuncia mortis.
Quam nemo vt vitare poteſt, medicina retardat,
Quoslibet humores compeſcere nata furentes,
Aut inhibere putres, & eoſdem excludere, ne pars
Ducat ab impura labem ſincera malignam.

Quatuor elementa mũdi, ignis, aer, aqua, terra.

Quatuor hominis elementa, ſanguis, pituita, & vtraque bilis.

Intemperies & humorũ putredo morbi mortiſque cauſa.

mox

COMMENTARIVS.

Quid elemẽtum. Ariſt. lib. 1. de cælo. Gal. lib. 1. de Elem.

ELEMENTVM eſt corpus, in quod reliqua corpora diſſoluuntur, vt definit Ariſtoteles. Vel, vt Galenus, minima rei quam conſtituit portio. Vel, prima & ſimpliciſſima pars, quæ in alias diuidi nequit. Quod vnum eſſe non poteſt, quum inde compoſitum corpus doleat, quodque dolet ſit ſenſus alterationiſque capax atque patibile: quodque paritur ab altero pati neceſſe ſit. Sed & alteratio paſſioque quælibet à calido frigidóve, aut humido ſiccove fit, nec ab his quatuor vllæ qualitates reperiri poſſunt, à quibus conſtituatur elementum. Hinc elementa quatuor, non plura, pauciorave traduntur. Quæ vniuerſi, ſeu mundi ſimpliciſſima corpora vocantur, quod ab his fiant omnia. Quatuor autem humores, ſanguis, pituita, flaua & atra bilis communia dicuntur animalium ſanguine præditorum elementa, quod ijs congenita ſint, & ab iis animalium generatio & vita conſequatur. Nam à ſanguine ſemen eſt, generationis noſtræ principium: omneſque corporis partes aluntur ſanguine, qui reliquos humores in ſe complectitur: quique cibus & potus in ventriculum ad alendum ingeritur, coctione fit ſanguis, quo reparetur ſubſtantiæ noſtri corporis effluuium. Fit ab his Temperamentum, quod eſt quatuor primarum qualitatum concentus ex omnium elementorum permiſtione. Quare ſi calidi, frigidi, humidi, ſiccique pares ſint portiones, & humores in hominis corpore ita coierint, vt vnus alium non ſuperet, iuſtum fiet Temperamentum quòd εὔκρατον aiunt, cæterorum lex & regula; corpuſque ſic habitum in multos annos extendetur, ſi non prauis, nec pluribus cibis oneretur, nec externis offendatur iniurijs. Sin diſſentientibus inter ſe qualitatibus & humoribus corpus à iuſta temperie deſciuerit, morbi fiunt; quos ſolers Medicus, quod ſuperuacaneum eſt vacuatione detrahens, quodque deficit adiectione ſupplens abiget, fietque velut author vitæ longioris.

Elementa quatuor dũtaxat. Elementa mundi. Animalium sãguine præditorũ elementa. Temperamẽtũ quid.

MORBVM OMNEM EXCLVDI contrarijs.

CAPVT II.

Demonſtratio qua contrarijs expelli cõtraria probatur.

AETNÆVM *tollit frigus glaciale calorem,*
In ſiccum liquor vdus agit, liquidũque viciſſim
Ebibit humorẽ quod vt ignis & arida ſiccat.
Finditur à tenui craſſum, molliquę reſiſtit

Ferrea

Ferrea durities, atque aſpera læuibus obſunt,
Raraque condenſis, et apertis clauſa, ſolutis
Quæ iungunt, coguntque ſimul, tergentia lentis.
Sic bilem lactuca domat, calaminta, thimuſque
Phlegma coquit craſſum, tenuatque, & amygdala dulcis
Mollit, vt omnis adeps quę dura atque aſpera tactu.
Mel roſeum putri deducit ab vlcere ſordes.
Lenta ſalix, vlmus, ſanicula, buglaque claudit
Vulnus hians, quia conſtingit, cohibetque fluorem.
Quumque intùs ſuperans & turget, & æſtuat humor
Purpureus, cæſa iuuat hunc educere vena.
Corporis in reliquis, quicumque meatibus hæret,
Purgatur vomitu, lotio, ſudore, vel aluo,
Naribus aut patulis, vtero vel hiante, pariue
Sede ſequax humor, plenos vt inaniat artus.
Si viget interiùs, teneras & viua medullas
Flamma vorat, gelido petitur medicamen ab hauſtu,
Lymphaque ſumpta vetat ſiccum marceſceſcere corpus.
Denique quæque ſuis pelluntur ab hoſtibus. Ergo
Omnis in humanum penetrat qui corpus, eique
Vim facit, excutitur ſua per contraria morbus.

Communes excrementorũ expurgãdorum viæ vẽtriculis, renes, cutis, anus, vterus.

COMMENTARIVS.

CONTRARIA dicuntur quæ ſub eodem genere poſita, plurimùm inter ſe diſſident, vt calor & frigus, humiditas & ſiccitas, ſanitas & morbus. Quæ ſolis tolli contrarijs, & contraria morborum eſſe remedia, theorema medicum ac phyſicum eſt, ab Hippocrate frequenter aſſumptum, & à Galeno repetitum ſæpius, quia veriſſimum. Non enim ſimilibus excludi morbos, ſed augeri certum eſt. Quamuis enim laſſitudinem ſedet laſſitudo, dum per muſculos effuſas humoris reliquias excutit: & vomitionem vomitio compeſcat, dum proritantem humorem vacuat: & dyſenteriam purgatio leuet, dum infenſam materiam, efficientem eius cauſam expellit: rheum etiam temperamento calidum febrem extirpet, dum bilem exuperantem, quæ materia coniuncta febris eſt expurgat, id quidem ex accidenri, non per ſe facere putandum

Hipp. lib. de flat. & aph. 22. lib 2. aph. Gal. lib 2. de optima ſecta, de cõſtit. art. lib. 1. de ſanit. tuend. & alibi paſſim.

Contraria per media non tolluntur. lib. 9. method.

eſt. Nec verò per media contraria tolli poſſunt. Non enim calida tepidis, ſed frigidis ad temperiem reuocantur, vixque quod obliquum eſt rectum euadit, niſi frequenter in aduerſum retorqueatur. Itaque cum Galeno ſtatuendum, curationis generaliſſimam indicationem vnicam eſſe contrarietatem: eique qui bene curandi viam tenere vult, in ijs remediorum generibus inſudandum, quæ contraria morbo deprehenderit. Ideoque quum aliquis affectus calidus, vt Cauſus aut Phrenitis in corpore bacchatur ac furit inſolentiùs, eum medicinæ profeſſor obtundat frigidis. Et contrà, ſi quiſpiam impenſè frigidus torpidas, vt Lethargus & Coma reddat actiones calidis, expugnet, inque reliquis ſimilem contrariorum legem obſeruet.

II.

Quid tenue, quæque tenuandi vi prædita.

Id tenue dicitur quod promptè ſe in corpus inſinuat. Tenuandi vim in ſimplicibus medicamentis obtinent origanum, calamentum, pulegium, thymum, anethum, hypericum, helenium, maiorana, ruta, cuminum, apium, Sarzaparilla, chyna, Guaiacum, quæ rarefacta cute frigidum, craſſum & concretum humorem inſito calore liquant, incidũt & attenuant. Craſſum autem id nominatur, quod hæret atque ſubſiſtit, nec ingredi corpus, aut altè penetrare poteſt. Huius naturæ ſunt vitis viniferæ folia, cupreſſus, myrthus, rubus, acacia, galla, rhus, oxyacantha, mala cotonea, ſorba, corna, meſpila, quæ cutim ita denſant, vt influentem humorem cohibeant, eumque parti leuiter affixum in aduerſum reijciant.

Quid craſſum, quæque vim incraſſandi occludendique poſſident.

III.

Quid durũ & molle.

Quod tactum ſuperat, durum: quodque cõtrà tactui cedit molle eſſe phyſici definiunt. Medici verò, quorum ſubiectum eſt humanum corpus, id durum eſſe ſtatuunt, cui carni noſtræ natura cedit, quod verò carni molle. Quare ſi Scirrhus, qui tumor durus, eſt in parte carnoſa, bene cataplaſma fit è radice brioniæ, cucumeris agreſtis, althææ, maluæ liliorum, ſemine lini, fœnugræci cum adipibus & oleis emollientibus. Aut ex œſypo, medulla vituli, ceruique, ſuis & anſeris cum adipibus, additis ad hæc ammoniaco, galbano, ſtyrace bdellio, gummi pini, ladano, terebinthina componitur emplaſtrũ. Sin œdema, mollis tumor, affligit, huic inducenda ſpongia madens oxycrato, vel ſimile quid, vt nimium laxa, molliſque pars humore digeſto ſiccetur, fiatque durior, inſtituta per contraria curatione.

Malactica, ſeu molliendi vim habentia.

IIII.

Aſperum appellatur corpus durum, cui partium inæquabilitas eſt: quale latum illud ſpatium quod à faucibus incipiens in Pulmones in ſeritur, arteriæ aſperæ titulo deſignatum. Vt læue, corpus molle ſuis partibus prorſus æquale, quales arteriæ reliquæ, læues ideo dictæ, quæ à corde profectæ, ſanguinē tenuē purū vaporoſumque cōtinent. Rarum autem id dicitur, quod magnos: denſum quod exiguos meatus obtinet. Quæ vt contraria ſunt, ita ſi corpori præter naturam inſident, contraria remedia requirunt. Cutis nāque raritas, eam inſpiſſantibus atque denſantibus quæ πυκνότικα vocant, vt aqua frigida, muccagine ſeminis pſillij, ſucco portulacæ, ſemperuiui, tribuli viridis contrahitur: tolliturque denſitas diaphoreticis ſeu diſcutientibus, & aræoticis ſeu rarefacientibus, vt althæa, malua, mentha, chamæmælo, lilijs, origano, calamento, meliloto, cum butyro, terebinthina, ſtyrace, reſinis omnibus, pinguedine ſuis & anſeris, & alijs, eius poros, ſeu meatus occludentibus.

Aſperū quid. *Læue quid.* *Rarum & dēſum quid.* *Cutem denſantia.* *Diaphoretica ſeu diſcutientia, quæ dicuntur & aræotica, quod cutim rarefaciant.*

V.

Apertum & clauſum eſſe contraria cunctis notum eſt. Itaque quum ſanguis ex aperta vena prorumpit vberiùs, ijs quæ glutinant & poros occludunt, vt terra lemnia, bolo armena, pilis leporis minutim inciſis cum oui candido, ſanguine draconis, myrrha, mumia, thure, maſtyche, ſalicis folijs, floribus, cortice, præcipueque lanugine: vel ijs quæ viribus occultis agunt, vt iaſpide, qui corallinus appellatur, hæmatite, corallio ſiſtendus. Sin contra videtur aperiendum, anaſtomoticis, quæ venarum & arteriarum ora dilatant & aperiunt, vt felle taurino, cyclamino, cæpis, allijs, ſed venæ ſectione potiùs vtendum.

Quæ cutis meatus occludūt, ſupprimuntque ſanguinem. *Anaſtomotica quæ reſerant ora venarum.*

VI.

Quæ ſolutionem continui patiuntur, per ea quæ ſeiunctas partes vniunt, κολλήτικα ſeu glutinantia dicta ſanantur. Sic recentia vulneris labra ſalicis, vlmi, plantaginis, hyperici, betonicæ, verbenæ, ſcabioſæ, buglæ, ſaniculæque folijs, aloë, myrrha, thuris corticæ, ſarcocolla, lythargiro, terræ lumbricis & cochleis admotis coaleſcunt. Contra verò continuum ſoluunt quæ ex alto vehementius attrahunt, ἕλκτικα dicta, cyclaminus, dictamnum, anagallis vtraque, pix, porrum, ſagapenum, terebinthina, fimus, fermentum, pſoricum, quæque valde tenuis & calidę ſunt eſſentiæ.

Glutinātia. *Continuum ſoluentia.*

Detergens & emplaſticum quid. Detergens, Græcis ῥυπτικὸν appellatur, id nimirũ quod ê quauis parte ſordes eluit. Cui contrarium eſt emplaſticum, quod quia craſſæ eſt, terrenæque ſubſtantiæ, corporis poris tenaciter inhæret & impingitur. Itaque quum in externa corporis parte ſordeſcit vlcus, mel roſatum, *Detergendi vim habẽtia quæ.* èque ſiccis roſis ſyrupus, cicerum, lupinorum, & orobi farina, terebinthina, mel, ſaccharum foris admota ſordes illius eluunt & expurgant. Siccant autem & occludunt bolus armena, terra ſigillata, lithargyrus, *Quænã emplaſtica.* ceruſa, pompholix, quæque ex ijs in momentaneos vſus componi, & in pharmacopolijs aſſeruari ſolent vnguentum roſatum meſues, deſiccans rubrum, diacalchyteos, ſeu palmæum, vnguentum album, rhaſis illuſtre nomine.

PLETHORÆ CVRATIO.

CAP. III.

Plethoram curãdi varij modi.

FLORIDVS *in venis ideo ſi ſanguis abundat,*
Hunc victus tenuis, repetitaque balnea ſæpe,
Frictio multa, aluus vel ſponte, vel arte ſoluta,
Siſyphiuſve labor minuit. Labor omnis inanit
Namque, fames ieiuna: mador cute fuſus aperta,
Fæxque per ima fluens, vetat augerique cruorem:
Hunc etiam ſenſim minuit, corpuſque tuetur,
Si nullta illius labat actio. Sin viget ingens,
Jmminet aut morbus, metus & ne forte grauetur
Natura, aut iaceat rubicundo oppreſſa cruore
Tollitur inciſa morbi violentia vena.

COMMENTARIVS.

PLETHORA duplex. Vna quidem, in qua ſanguinis bonitas, & humorum omnium æquabilitas eſt, citra manifeſtam grauitatem, venarumque & reliquorum vaſorum tenſionem, quam εὐέμιαν appellant. Altera, in qua ſanguinis vbertas & exceſſus euidens ex venarum arteriarumque tumore conſpicitur, quæ πολυαίμια nominatur. Illa per ſe diu ſubſiſtere poteſt, quum *eucraſia* ſit, & exquiſita ſanitas. Hæc minimè, quum ab optimo ſtatu ſit receſſus ac declinatio. Quamobrem ne morbum inuehat, impedienda materiæ ſubtractione per tenuem victum, aut excrementorum vacuatione per balnea, cathartica, frictiones. At ſi minùs iſta conferunt, quia multitudine ſanguis ita creuit, vt vaſa diſtendat, & eadem aut rumpat, aut obſtruat, miſſio ſanguinis citò celebranda. Sed etſi cum robore virium vehemens morbus citrà plenitudinem obſidet vena pertundenda. Non enim ſanguinis redundantia, ſed morbi magnitudo, roburque virium phlebotomiam, vt lib. quarto method. ſcribit Galenus, indicat. *Plethora duplex.*

II.

Quum balneum calore tepido corporis meatus reſerans, quod intùs eſt fuliginoſum, vaporoſum, ſeroſumque diſcutiat ac foras expellat, plethoram imminuit, & impedit ab obſtructione ſolitam naſci cacochymiam. Nec tamen eò priùs vtendum eſt, quam inedia victuſue tenuis, purgatio, maximeque venæ ſectio præceſſerit, ne per illud humores copia grauâtes fuſi colliquatique in partem imbecillam irruant. Vt verò balneum, ſic exercitatio frequens, crebraque frictio diſcutit acre ſoluit: ſed hæc agitatione, motuque calfaciendo ſiccandoque, balneum tepore molliendo, liquandoque. *Balnei commoda.* *Quid agendum ante balneum.*

EORVM QVÆ BILEM PRÆPARANT purgantque.

CAPVT IV.

CONCITAT *exuperans varios diroſque tumultus*
Bilis, & æſtiuis corpus ſolet vrere flammis,
Quos lactuca domat gelido quo frigore pollet,

1 acuta ſpina. Officinae Berberis vero Spinumaceti appellant.

Bilem alterantia, & præparātia.

Semper & herba virens, portulaca, oxyacantha,[1]
Plantago, intybi & omne genus, ſpecieſque roſarum,
Quæque cito creſcunt ſpinacia, quodque ſatiuum eſt
Solanum, noſtriſque frequens reperitur in hortis.
Herbaque purpureis halycacabus inclyta baccis,
Hic & hyoſciamus, cui flos cum ſemine candet,

Mādragoræ potus metuēdus quia ſoporem veternum & exolutionem inducit.

Mandragoræque maris, qui vix ſine crimine ſuccus:
Gramen, & Aſparagus, rumex, agrimonia, lichen,
Cum viola nymphæa, ſoporiferumque papauer,
Vua & acerba, ribis fructus, Veneriſque capillus,

Dioſco. c. 16 lib. 6.

Et myro citrino balanus diſtincta colore,

Pſillij ſemē aqua frigida maceratum & agitatum cholagogum eſt: ob id ſalubre bilioſis febribus, & inflammationibus thoracis.

Infuſum pſilli ſemen, prunumque, ſebeſtem,
Iuiubaque, atque rubens ceraſum, tamarindus, acetum,
Succus item mali quod punica grana recondit,
Et medi, fuluoque trahit quod nomen ab auro:
Citrulus, & melo, cucumiſque, cucurbita. Purgat
Caſſia, manna, rheum mittit quod barbara tellus,
Ventriculumque leuans Aloe, Iecorique nociua,

Bilem purgantia.

Præcipitique mouens Scammonea dira furore
Tormina, & inde ſeni, grauidæ, pueroque neganda.

Electuariū è pſillio, de ſucco roſarum, lenitiuum, diaprunum, catholicum.

A quibus eſt pſilli confectio, quæque roſarum
Dicitur è ſucco, quæ lenitiua vocatur,
Quæ diaprunum & quæ humores ſimul euocat omnes,
Et pilula aurea, communiſque, hyeræque, rheique.

COMMENTARIVS.

Lactuca quid, eiuſque facultates.

LACTVCA genus eſt oleris vt aqua fontis frigidum humidum. Non tamen vt aqua mollit, aut ventriculi præcordiorūm ve robur exoluit, ſed offenſione nulla pro ſucco feruido temperatum, eumque probum infert. Cuius folium ac ſemen phlegmonas & eryſipelata mulcet, ſitim reſtinguit, ſomnum accerſit, Veneris inſomnia cohibet, καρηβαρίαν ſeu capitis grauitatem à mero, inſita frigiditate ſanat. Hinc ἀκραιπάλη quod crapulam arceat appellatur. Cuius vires

Portulaca. imitatur portulaea, gradu tertio frigida, humida ſecundo: quæ febrium ardorem a bile, vomitumque reprimit, firmat ventriculum, dentium dolori ſubuenit lentore ſuo morſus experte, lumbricos necat, confertque dyſenteriæ ſub auſtero ſuo ſapore, quo putredinem arcet, & aliquantulùm aſtringit. *Plantago.* Plantago frigida ſicca ſecundo gradu bilis æſtum, ſitimque ſedat, aſtringendique vi ſanguinis reiectiones, dyſenteriam diarrhæamque ſupprimit. Iecoris ac renum obſtructiones expedit qua pollet abſtergendi facultate: cuius radicem, folium ac ſemen vſurpamus. *Intiborum genera, eorumque vires.* Intyborum genera ſunt quatuor, Cichorium, endiuia, ſcariola, cicerbita frigida ſicca ordine ſecundo, quæ calorem ſanguinis humorumque mulcent, Veneris æſtus extinguunt, viſcera, maximeque Iecur in farctu liberant, in hiſque collectam bilem eluunt quum amara ſint ac detergentia, quæ firmant etiam aſtringente facultate. *Sedum ſeu ſemperuiuum.* Sedum, quod ἀείζωον, ſeu ſemper viuum, vulgo barba Iouis deſiccat quidem, leniter, quandoquidem & mediocriter aſtringit: a quea tamen in eo vincit eſſentia, refrigeratque receſſu tertio. Quare dyſenterias, aluique profluuia potu ſiſtit, ad eryſipelata, phlegmonas herpetas, nomas & vlcera depaſcentia perutile.

Roſæ ſpecies & vires. Roſarum quædam albæ ſunt, aliæ rubræ, nonnullæ pallidæ: ſiccæ quidem omnes: ſed albæ minus, rubræ magis aſtringentes, vtræque frigidæ. Quare bilis temperant ardores, eiuſque putredinem arcēt, ventriculũ Iecurque roborāt, capitis dolores mulcēt, ſomnũ accerſunt. Roſæ verò pallidæ calidæ ſunt, abſtergentes & amaræ, ſubſtantiæque tenuis. Hinc venarum, arteriarum ac Iecoris obſtructiones explicant, bilem ſerumque purgant, eam ob rem Ictericis & hydropicis ſalutares. Sed vſu frequenti venarum aperientes ora ſanguinem eliciunt. Ex eis fit ſyrupus ad vncias duas cholagogus & hydragogus. Quibus eandem vim ac moſchatis roſis eſſe volũt. Sed quia moſchatis quã pallidis maior eſt calor, tenuitaſque ſubſtãtiæ, metus ſit ex earũ vſu crebro ne cum ſero ſanguis, reſeratis nimium ductibus exprimatur. *Spinacia.* Spinacia veteribus incognita, nunc in lautas epulas vernis ieiunijs pauperum ac diuitum menſis apponi ſolita molliunt, aluum & corpus humectant: Flatulenta ſunt ab excrementitio quo plena ſunt humore. Quamobrem elixari in ſuo, non alieno iure volunt, & cum aromaticis, vt pipere, caryophillis, nuce moſchata, butyroque cum omphacio coqui: quo modo flatus deponunt, fiuntque palato ſtomachoque gratiſſima. *Gramen & Aſparagus.* Gramen & Aſparagus moderatè refrigerant ſiccantque: quaque vi pollent abſtergendi, Iecur & renes ab infarctu vindicant. Illius ſola radix vſurpatur huius radix, ſemen & ſummitas, & hæc maximè, *Aſparagi ſummitas cur imprimis vſurpatur.* quod arrideat palato, ſtomacho ſit vtilis, grata Veneri: quam ſtimulare creditur, leuiterque mollire ventrem, ſi præ cæteris cibis ſumatur. Lapathi, ſeu Rumicis plura genera cõmemorat Dioſcorides, in quibus excellit Oxylapathũ & Oxalis, frigida ſicca gradu ſecundo: quæ quum ſit tenuium partium, Iecoris, Lienis, ac renum obſtructiones demit, & arenulas exturbat radice, folio, ſemine. *Oxylapathum & Oxalis.* Viola purpurea refrigerans & humectans ordine

primo, feruidos, acres & aduſtos humores temperat, dolores à calore natos narcotici more ſedat, ſomnum conciliat, aſperam arteriam thoracemque lenit, cordiſque tædia dimouet. Purgat lubricando quum recens eſt: quum ſicca, trahendo. Nam in recenti excrementia ſuperat humiditas: in ſicca ſapor amarus. Omphacium quoniam duntaxat acidum, planè frigidum eſt, ideoque calidis affectibus vtile. Quod autem vt acidū, ita ſaporis acris eſt, vt acetū, nonnihil caliditatis habet. Sed acetum aſcititio calore, quem à putredine contraxit, calidum eſſe putandum eſt. Per ſe namque refrigerans ac ſiccans eſt, bilioſis vtile, melancholicis infenſum. Tenuitate partium qua pollet corpus acidum altè penetrat & humores craſſos incidit; ſiccitate diarrhæas & hæmorrhagias ſumptum & admotum arcet. Inſito frigore febrium æſtus & ſitim extinguit, incipientes phlegmonas cohibet, appetentiam mouet, tollitque nauſeam. At viſcerum, partiumque ſubſtantiam acrimonia ſua vellicat: ideoque frequens illius vſus metuendus.

Violæ purpureæ vires.

Omphacium & Acetum.

Myrobalani fructus ſunt ignoti arboris. Quarum quinque ſpecies, Citrinæ ſeu flauæ, Chepulæ, Indæ, Empellicæ, ſeu Emblicæ, Bellericæ, quę refrigerāt, ſiccant, & bilis ardorem cohibent. Flauæ tamen præ cæteris bilem detrahunt: Empellicæ, Bellericæ, Chepulæ pituitam: Indæ ſeu nigræ bilem vſtam, non apertis qualitatibus, ſed inſita proprietate, qua pariter iucundum odorem frequenti vſu ſuſcitant, ſenectutem remorantur, hilaritatem adferunt. At aſtringendi vi Cor, Ventriculum, Hepar, inteſtina roborant, ideoque medicamentis acribus, vt Scammonio, Colocynthidi, Turpetho corrigendis rectè miſcentur, vt aſtrictione ſua celerem eorum actionem obtundant atque retardent. His verò quibus vel eſt, vel metuitur obſtructio nocent, quum etiam hanc, vt Meſueus annotauit, inferant. Ceraſorum plura genera ſunt, ſed à nobis hoc loco ſubacidum intelligitur, frigidum, ſiccumque. Quod appetentiam excitat, ſitim ſedat, languido æſtuantique ſtomacho Cordique gratum eſt, febrium ardores, gliſcentemque putredinem cohibet. Dulce contra ſtomachum offendit, malique ſucci eſt, ideoque putredinis & febrium cauſa. Pruna mediocriter humectant, & refrigerant, aluum humiditate lentoreque ſubducunt, quo nomine nocere ſtomacho produ̅tur. Quem non offendunt μέσα ſeu dulcacida, qualia Damaſcena sūt omnium, authore Galeno præſtantiſſima, niſi quantitate ſumpta, quum aliquantulum aſtringuant. Omnia quidem bilem alterant, purgantque: ſed dulcia lubricant, purgantque magis, quum humidiora ſint: ſubacida magis alterant. Tamarindus Indicæ palmæ ſylueſtris fructus eſt, frigidus ſiccus ordine ſecundo: qui bilem purgat, ſitim extinguit: ventriculi Iecoriſque calorem immodicum temperat, acutis ſuccurrit febribus: & eos affectus mulcet, quos humorum aſſatio peperit. Mali punici, ſeu granati acidi ſuccus refrigerans ac ſiccans, acerbus aſtringenſque bilis ardorem, aluique profluuia cohibet, acutarum febrium putredinem & malignitatem arcet, ſyncope ſtomachicæ medetur, viſcera roborat: vt Ribes, qui fructus eſt è ſuo frutice racematim dependens, ſubacidi

Myrobalani quinque generum.

Lib. 2. Ceraſorum ſubacidi vires.

Ceraſū dulce.

Pruna. Lib. 2. de alimentis.

Damaſcena

Tamarindus.

Malum punicum, ſeu granatum acidum.

ſubacidi, dulciſque ſaporis. Cuius ſuccus cum vini modo velut Ceraſum expreſſus deferbuerit, fæcemque depoſuerit in annum aſſeruari poteſt, ſopiendis febrium ardoribus vtilis, roſionibus à bile natis, ſitique ſedandę. Paratur ex vtroque nunc ſyrupus ijſdem dotibus prędi- tus. Mali Medici, ſeu Citrij & Limonij ſuccus acidior mali punici ribiſque ſucco, ſed minus aſtringens bilem retundit, auræ peſtilenti, veneniſque reſiſtit, renumque vias expurgans calculum educit. Cuius vires Aurantium malum æmulatur, ſi ſit pariter acidum. Dulce namque calidum eſt, & ab acidi viribus alienum. Citrulus, melo, cucumis, cucurbita refrigerant humectantque, fructu quidem magis, minùs ſemine: quod diureticum eſt, abſtergens & incidens. Citruli verò, melonis & quorum ſemina vulgò frigida maiora dicuntur, vt ſemina minora ſunt lactucæ, portulacæ, ſcariolæ & acetoſæ. Bilem iſta quidem domant, obtunduut, immutant & alterant contrarijs qualitatibus: purgant verò ſequentia. Caſſia fiſtula calfacit humectatque gradu primo. Bilem purgat leniter & eius æſtus obtundit, pulmonum ac thoracis affectus lenit, renum ac veſicæ conducit ardoribus, deuorata ſæpe calculos in eis naſci vetat. Sed ventriculum offendit quia flatulenta: nec aluo profluenti datur commodè quia mollis ac lubrica. Communis huius doſis ʒi ß, quæ minuitur infantibus, augetur in viris, ijſque quibus aluus eſt durior. Ab ea bolo ſumpta, vel diluta propere iuſculum exſibetur, vt minùs in ventriculo morata non offendat, purget citiùs, nec abeat in alimentum. Manna blandè bilem educit nulla virium offenſione, prægnantibus & infantibus ideo tuta. Cuius doſis ad ʒij extenditur, in iure pulli, vitulive, vel hordei decocto diſſolui ſolita. Rhabarbarum ſeu Rheum amarum guſtu, calidum ac ſiccum eſt ordine ſecundo. Duplici ſubſtantia conſtat: craſſiore, qua roborat & aſtringit: tenuiore, qua detergit purgatque. Bilem præcipuè, ſed & pituitam è ventriculo, Iecore, viciniſque his, non diſtantioribus ſedibus elicit: omni ætati, ſexuique familiare tutumque medicamentum. Infunditur in attenuante & humectante liquore, addito vino albo cum tantillo cinnamomi quum obſtructiones expedire & purgare volumus. In ſubſtantia verò datur aut in expreſſione quum aſtringere conſilium eſt. Memineris verò ſi calida Iecoris intemperies affligit, id vt maceres in humectãte & refrigerante decocto, cumque ſyrupo leniente ac refrigerante diſſoluas. Rheum enim ſicci Iecoris mors eſt, vt humidi vita. Quod infunditur à ʒij ad ʒiij. Aloe terget ac roborat; bilem ac pituitam è ventriculo, lociſque vicinis in aluum deriuat. Quæ quoniam vt Rheum lentè purgat, cinnamomo, nuce moſchata, macere, caryophillis additis ſtimulanda. Corporibus frigidis & humidis voracibus, hiſque qui multa cruda congerunt, quibuſque ventriculus humore plurimo confertus eſt, eximiè confert. At nocet hepati, quia tenues eius venas amarore vellicat: ſis ideo vitanda, quibus excreatur vomiturque ſanguis, aut ex aluo, vteróve profunditur. Ideoque vix ſola deſcribitur in vſum, ſed vel in eius locum ſimplex hyera ſuppletur, aut eius acrimonia

Ribes Arabibus nobis groſella rubra, ſeu trãſmarina dicitur.

Mali Medici, ſeu Citrij, Limonijque ſuccus.

Aurantium malum.

Citrulus, melo, cucumis, cucurbita.

Semina maiora & minora quæ?

Bilẽ purgãtia.

Caſſia.

Manna.

Rhabarbarum.

Aloe.

Scāmonium. *Diagrediū ſolum dare tutū non eſt.* *Diagredij doſis.* *Compoſita bilem præparantia.* *Compoſita purgantia.* *Pilulæ bilem ducentes.*

maſtiche, tragacantha, lenientéve decoto aut cathartico retunditur. Cuius dantur ad ſummum ʒ iij. Scammonium catharticorum maximum, calidum ac ſiccum ordine tertio cor, ventriculum, hepar, inteſtina lædit, & reliqua viſcera conturbat. Eius enim vt furioſi tenues humores, vt citrina bilis ac ſerum è remotiſſimis quibuſque partibus in ventriculum, aluumque feruntur, vnde ventriculus euertitur, appetentia deijcitur, mouetur nauſea, ſitis ac febris ingens, aluique fluor excitatur immodicus. Ideoque nec puero, nec ſeni, nec prægnanti, nec ardente febre iactato conuenit. Quum igitur eius qualitas tam infenſa ſit, non ſyncerum, ſed temperatum retuſumque datur ea permiſtione quam diagredium appellant. Quod nec ſolum dare tutum eſt, ſed eis iungendum medicamentis, quæ violentiam eius remorentur atque retardent: qualia ſunt è ſolutiuis caſſia, rheum ac diaprunum: è roborantibus conſerua roſarum, mina cydoniorum & maſtiche. Datur à granis ſex ad duodecim. Præparantia verò bilem compoſita ſunt oxymel & oxyſaccarum ſimplex, ſyrupus acetoſus, endiuiæ, cichorij, ſyrupus violaceus papauerinus, neunpharinus, roſarum ſiccarum, granatorum, myrthillorum è ſucco citri, limonum & cydoniorum. Purgantia Catholicum, diaprunum ſimplex, electuarium lenitiuum: quæ dantur ab ℥ i ad ℥ iß quia blandè purgant. At electuarium è ſucco roſarum, diaprunum ſolutiuum & è Pſillio quia diagredium recipiunt, vix ℥ ß excedunt. Hyera Galeni raró diſſoluitur ob amarorem, ſed catapotiorum forma ſolet exhiberi. Quum tamen vſus requirit à ʒ ij ad ℥ ß propinari poteſt. Pilulæ cholagogæ ſunt pilulæ communes, pilulæ Ruffi, de hyera, de Rhabarbaro, ſine quibus, aureæ & aggregatiuæ, quas & polychreſtas nominant, quod deſtinatæ ſint multis purgandis humoribus. Harum doſis a ℈ ij ad ℈ iiij.

MELANCHOLIAM PRÆPARANtium atque purgantium.

CAPVT V.

1. Polypodiū intelligo.

TEMPERAT *affectus quos bilis aduſta creauit*
Vtraque bugloſſi ſpecies, filiciſque minutæ
Dulcis, et auſteri radix guſtata ſaporis:
Capparis, eppythymus, tamariſcus, & excubiales
Deponens curas, & ſomnia vana meliſſa.

Malaque flagranti quæ commendantur odore,
Cuſcuta cum viola, lupulus, ſcolopendria, ſenna
Cum prunis, lactiſque ſero, vel dulcibus vuis.
Herbaque quæ lachrymas fumi ciet inſtar amaras:
Illaque qua quondam furijs Amythaone natus
Prætidas eripuit purgata mente Melampus,
Quæ niger elleborus communi voce vocatur.
Cuius radicis de cortice tundito drachmam,
Non magis, et pingui coquito cum iure, vel hordi
Cum lympha, mixto violæ, malvęue ſirupo,
Iuiubeo, lenive alio, ne ſiccior huius
Conuellat fera vis, ferat & pro munere lethum.
Principis hinc trahitur confectio nobilis hamech,
Iſque liquor regis qui dicitur eſſe Saporis,
Indaque, & è fumo terrę catapotia, quęque
Nomen ab Armenio ducunt, cyanoque lapillo.

COMMENTARIVS.

BVGLOSSVM & borrago manifeſtis qualitatibus melancholiam oppugnant & obtundunt. Calfaciunt enim humectantque gradu primo. Quaque vi Cor exhilarare produntur, eadem melancholicorum imagines, & ſpectra diſcutiunt. Bugloſſum quidem iniectum vino cauſam hilaritatis eſſe meminit Galenus, & Græci borraginem dicunt εὐφρόσυνον, quod ea pariter oblectet & exhilaret. vnde verſiculus, *Bugloſſum & borrago.* *lib.5.ſimpl.*

Dicit borrago gaudia ſemper ago.

Polypodium filiculæ radix eſt, dulcis auſterique ſaporis, moderatè calfaciens, impenſè ſiccans; quæ craſſos humores tergit, pituitam atramque bilem etiam à iuncturis blandè purgat. Cuius ſiccitas & auſteritas humectante quopiam, vt gallinaceo iure mollienda. Capparis amarus, acer, & acerbus, ideoque tergens, calfaciens & aſtringens Lienis prædurum tumorem diſcutit, eumque diebus quadraginta colliquat, præcipuæ cortex ſumptus & admotus. Eaſdem, ſed aliquantum imbecilliores vires habet fructus, qui Iecoris obſtructiones expedit, & cœtus appetentiam inuitat, ventriculumque recreat. Epithymus melancholiam præter cætera, quaſi prærogatiua quadam facilè, citraque moleſtiam purgat, inquit Meſuęus. Quare melancholiam morbum, *Polypodiũ.* *Capparis.* *Epithymus.* *Meſu.c.16. lib.2.*

hypocondriacam deſipientiam, timorem, vertiginem; febrem quartanam, vlcera nigra, cancrum, lepram vſu multo ſanat. Tenuat enim, reſoluit, obſtructiones aperit, firmatque viſcera. Sed quia calidus & ſiccus ordine tertio calorem auget, ſitimque parit, bilioſis naturis haud mediocriter incommodat, hoc ideo cautiùs vtendum, & temperandum humectantibus. Coquitur ad ℥j in ſero lactis, in quo Meſuæus alia pleraque medicamenta macerat; cuique facultates inſignes tribuit, vt nempe lauet, tenuet, obſtructa reſeret, tergeat, purget clementer & ſine morſu bilem flauam & vſtos humores: ideoque maniæ, melancholiæ, lichem, lepræ, malignis vlceribus, & cæteris cutis vitijs, ictero, febribus à bile putridis, Lienis tumori, denique morbis omnibus obſtructionem ſequentibus conferat: quod calidum ſiccum ordine primo.

vires.

Tamarix. Tamarix incidens & abſtergens Lienem ex vino coctus, idemque potus abſumit: ex cuius caudice vaſa potoria fiunt lienoſis vtiliſſima; cuius radicis cortex vſurpatur.

Meliſſa. Ab odore citri Meliſſa citrago nominata, calfaciens & ſiccans ordine primo vires habet eximias. Nam Cerebrum ab obſtructione vindicat, cor imbecillum firmat, labantem animum reuocat, animi ſollicitudines, nocturnaque ſomni ludibria fugat, vapores atrabiliarios à ſpiritibus & ſanguine ſuſcitatos educens: menſes expellit, conceptumque tum potu, tum inſeſſu iuuat.

Poma redolentia. Pomorum redolentium ſuccus odoris ſuauitate cor recreat, eiuſque palpitationem à bilis atræ fuligine genitam inſita ſubſtantia temperat.

Cuſcuta. Caſſutha, ſeu Cuſcuta calida receſſu primo, ſicca ſecundo cum aſtrictione quadam roborat & abſtergit, Icterum nigrum, febreſque lentas ac diuturnas abigit, quodque in venis, reliquiſque vaſis continetur à putredine vindicat, tũ herba tum ſemine.

Scolopendrium, ſeu Ceterach. Scolopendrium, quod Aſplenium ſeu Ceterach, tenuiũ partiũ eſt, cuius in aceto decocta folia diebus quadraginta Lienem abſumunt, Stranguriam, Icterum, ſingultumque ſedant & calculos in veſica comminuunt.

Fumaria. Fumaria, quæ Capnos, particeps acris & amaræ qualitatis, & aliquantulum acerbæ, calida primo, ſicca ſecundo gradu tenuat, obſtructa ſoluit, ventriculum, Iecur, interioraque reliqua viſcera firmat, aduſtos humores, bilemque leuiter ac ſenſim expurgat, mundat ſanguinem, & reliquos humores à putredine vindicat: viſum acuit: quod dum facit, quia lachrymas ab oculis vt fumus excitat, fumaria nominatur.

Lupulus. Quam facultatibus omnibus æmulatur Lupulus, at acrimonia minore.

Senua. Senua calida ſicca, ſubamara, detergens melancholiam quidem præcipuè, ſed & bilem & pituitam ex hypochondrijs, Liene, Meſenterio, Iecore, Cerebro, Pulmone, Cordeque blandè ſenſimque vacuat: ſenſus acuit, corpuſque floridum efficit & alacre. Nam contumaces viſcerum obſtructiones, veteres lentaſque febres, melancholiam, Epilepſiam, impetiginem, pſoram, elephátiaſin, omnẽ denique illuuiei ſentinã exhauriẽs natiuum calorem, & ſpiritus ante ſopitos lãguidoſque ſuſcitat.

Senuam emẽdantia. Ne verò torſionibus excruciet, ſumatur ex iure pingui, vel cum ea coquantur pruna, iuiubæ paſſulæ, quę leniant, aut ſyrupi lenięntes vt violaceus, iuiubinus aut althææ diſſoluantur. Quia verò lentè purgat, eſtque cacoſtomacha flatulentaque, permiſcenda quæ roborent ac ſti-

mulent, flatuſque diſcutiant, vt Zingiber, ſpica, cinnamomum, ſemen aniſi, fœniculique. Doſis eſt ab ℥ß ad ℥i. Elleborus niger ordine tertio calidus ſiccuſque, bilem imprimis atram, inde flauam, craſſamque pituitam in aluum tanta vi deturbat ac præcipitat, vt ex omnibus partibus humores, éque venis ſanguinem rapiat. Ex quo quum ſit purgatio difficillima, terroriſque pleniſſima, ſolis exhibenda robuſtis, tumque, quum morbi neceſſitas ac peruicacia requirit. Imprimis datur elephanticis, melancholicis, epilepticis, vertiginoſis, eiſque qui cancris & phagædænicis vlceribus infeſtantur. Melampodium appellatur à Melampo Amythaonis & Dercyppes filio, qui Præti regis Argiuorum filias, quæ Iunonis ira ſe eſſe vaccas arbitrabantur, eius ellebori nigri potione ſanauit, vt cum Poëtis ſcribit Hippocrates. Elleborus albus in vſum venire non debet, quia venenatæ qualitatis particeps in ſuffocationis periculum adducit cum totius corporis perturbatione. Præparant melancholiam atramque bilem, ſyrupus ſaporis, de pomis odoriferis, luporum fumariæ, ſcolopendrij, bugloſſi, meliſſophilli Fernelij: ſyrupus de thymo, epithymo, bizantijs, oximel & oxiſaccharum ſimplex & compoſitum, cum aquis meliſſæ baſilici, lupulorum, fumariæ, bugloſſi, borrag, abſynth, maioranæ, ſcolopend. Purgant Catholicum & electuarium lenitiuum, quorum doſis antè data eſt: confectio quæ dicitur hamech, cuius doſis ʒß hyera diacolocynthidos ad iij, ſed rarius, & nonniſi grauioribus morbis exhibenda. Pilulæ melenagogæ ſunt lucis minores & é fumaria, quarum doſis ℈iiij. Cautius & minore dorſi dantur Indæ, quæque de lapide cyanæo, ſeu lazuli, & de lapide dicuntur armeno, nimirum à a ℈ ʒi.

Elleborus niger.

Quibus datur Elleborus.

Hipp. Epiſt. ad Cratæuam.

Elleborus albus venenatæ qualitatis particeps.

Compoſita melancholiã atramque bilem præparantia.

Compoſita purgantia.

Pilulæ melãcholiam purgantes.

PRÆPARANTIA PITVITAM, EAMque purgantia.

CAPVT VI.

INTERIVS *ſi fortè grauat, mollive tumore*
Corporis externum vitiat pituita colorem,
Betonica hanc & thymbra, thymuſque & ſaluia findit,
Arthemiſia, ſerpillum cum floribus anthos,
Stæchas et origanum, calamintaque, pullegiúmque

Maiorana, capillares, eruca, galanga,
Succiſa, hyſſopus, niueumque & odore ſuaue
Marrubium, vermeſque ſatos in ventre necare
Mentha potens, apium, filipendula, petroſelinum,
Hippericum, marathrum, ſcabioſa, geniſta, chamædris.
Aiuga, pimpinella, chamæmælumque, meonque,
Enula *Emula, nubigenæque ſibi quæ nomen adepta eſt*
Centarium, Gentiana. *Centauri, nomenque dedit cui Gentius, eſtque*
Ariſtolochia *Quæ purgamentis partus celebrata mouendis.*
Radices etiam quibus eſt aperire poteſtas,
Quæque minora calent maioraque ſemina, craſſum
Attenuare ſolent, lentumque parare fluori
Cathartica phlegmagoga. *Phlegma, quod in liquidam deducit Agaricus aluum,*
Mitius hoc Aloe, Turpethum ſæuius illis.
Viſcera conturbat, corpuſque immaniter vrget.
Quoſque furens reperit tenues craſſoſque liquores,
Sedibus in ventrem rapit hos Colocynthis ab imis.
Ex illis diaphænicôn, benedictaque laxans,
Et diacarthamus eſt, hyeræ catapotia, lucis,
Coccia, quæque omnes vacuant polychreſta liquores,

COMMENTARIVS.

Thymus, Satureia, Pulegium. THYMVS calfaciens & exſiccans ordine tertio plurimum incidit ac tenuat, ideoque viſcera, maximeque pulmones thoracemque purgat. Epilepticos vei odore ſolo iuuat ,craſſa tenuans & excludens: flatus diſſipat, vrinam ciet, & menſes euocat, ſuſpectus prægnantibus, quia fætum ac ſecundas expellit atque præcipitat. Cuius vires ęmulantur pulegium & Thymbra, ſeu Satureia. *Betonica.* Betonica ſecundo gradu calida ſiccaque terget inciditque, coctionem adiuuat, pulmonem, Iecur ac Lienem expurgat, calculos in renibus atterit, epilepticis confert: contuſa, capitiſque vulneribus impoſita ea mirè glutinat, oſſaque fracta extrahit, virulentarum beſtiarum morſibus pota & illita medetur. Menſtrua mouet, omnes infarctus denique, ſeu cum febre, ſeu ſine febre ſint aperit. *Capillares herbæ.* Capillares herbæ, quarum nomine capillus Veneris propriè dictus, adiantum, polytricum, cæterach, & ſcolo-

pendrium intelliguntur, incidendi tenuandique vi ſine caloris exceſſu
præditę, in pituitam & bilem agunt, excrementaque craſſa, quę diu in
interioribus hęſere pręparant & excludunt: maximeque capillus Vene-
ris, ſeu adiantum album pectus & pulmones expurgat, ab eiſque craſſa
lentaquè ſputa promouet & expellit. Erucę folium manifeſtè calfacit, *Eruca.*
crudumque, Venerem largiore cibo concitat, vt & ſemen, vrinę cien-
dę pariter idoneum. Galanga, quam Acorum aiunt, duplex, maior & *Galanga.*
minor. Vtraque calfacit & ſiccat ordine tertio, ventriculum roborat,
eiuſque frigidis & flatuoſis medetur affectibus. Eadem indita naribus
Cerebrum firmat, halitum oris commendat, eiſque qui Veneri minùs
addicti ſunt vires animumque ſuſcitat. E Carthamo ſeu Cnico ſolum
ſemen à medicis vſurpatur, gradu ſecundo calidum ac ſiccum, abſter- *Carthamus*
gens, aperiens ac leniens. Quod conquaſſari ſolet, vt medullę vis edu-
catur: quæ pectus & pulmones expurgat vocem magis canoram facit,
pituitam aquaſque vacuat ac ſemen auget. Apium ordine ſecundo cal- *Apium.*
facit, ſiccatque tertio: Iecoris ac renum obſtructa reſerat, attenuando-
que flatus diſcutit: folium quidem in vſu eſt, at præcipuè radix & ſe-
men. Filipendula morbis omnibus à cauſa frigida natis, maximéque *Filipendu-*
ſuſpirioſis, aſthmaticiſque ſuccurrit, inflationes ſtomachi diſcutit, re- *la.*
numque doloribus, quos obſtructio calculuſque genuit opitulatur.
Petroſelinum ordine tertio calidum ſiccumque flatus attenuat atque *Petroſelinũ.*
diſſoluit, obſtructa reſerat, vrinam prolicit, menſes euocat, ſecundas
ac mortuum fœtum educit recens potum aut vuluæ ſubditum. Hype-
ricum quod & Androſæmon calidum ſiccumque reſerat ac reſoluit, pa-
riter glutinat aſtringitque. Quare ſubſtantiæ tenuitate menſes vrinaſ- *Hypericum.*
que prouocat & calculos eijcit, ſiccaque vi dyſenterias ſanat, & vlcera
ad cicatricem perducit folium quidem, flos ac ſemen vſurpatur: at ſe-
men iſchiadicis imprimis confert, veneniſque reſiſtit. Geniſta, ſeu Spar-
tũ pituitã & vtrãque bilẽ validè purgat, & humores ab articulis trahit:
vrinam efficaciſſimè ciet, calculos in renibus ac veſica conterit, nec in
his materiam figi, & lapideſcere permittit. Chamęmęlum Anthemidis *Chamæmæ-*
ſpecies tenuitate roſę perſimile eſt, temperatè calidum humidum. Ideo- *lum, ſeu ca-*
que quum ſit malacticum & anodynum, laſſitudinibus, ſi quid aliud *momilla.*
confert, doloreſque mitigat, ſedatque, tenſa remittit, emollit dura,
conſtipata rarefacit: febres omnes, quę ſine viſceris inflammatione
ſunt diſcutit, inſeſſu potuque calculos è renibus vrinaſque pellit. Cuius
decoctum in iure capi pullive conferre plurimum ad omnes internos
dolores, pręcipueque colicos ac nephriticos, Petrus Gofræus Ioan- *Meon.*
nis pater aſſerebat. Meon ordine tertio calidum, ſiccumque ſecun-
do menſes vrinaſque promouet, Arthritidi conducit, inflatio-
neſque ſtomachi diſcutit, ſed vſu crebriore caput tentat. Nam in
eo crudior humiditas cauſa fit flatuum, qui in caput elati dolorem *Gentiana.*
inferunt. Radix imprimis vſurpatur. Gentiana tertio gradu calfaciens,
ſiccanſque ſecundo deterget, purgat, tenuat, obſtructa liberat, amara
plurimùm. Qua vi menſes vrinaſque prouocat, venenatos ſerpentum

ictus eludit, ideoque commodè miſcetur antidotis. Hepaticis, ſtomachiciſque prodeſt, ventris tineas enecat, radice quam folio præſtantior. Ariſtolochia ſic dicitur, quod puerperarum lochia prouocet optimè: ſed infenſa grauidis, quod eas abortire cogat. Ea triplex eſt, rotunda, longa, clematitis. Sed rotundæ maxima vis, cuius acris ſubamaraque radix eſt, calida ſiccaque tertij gradus initio, quæ pituitam è cerebro quidem, ſed imprimis è pulmone ducit, in eoque lentum ac putrẽ humorem expurgans tuſſi, aſthmatique confert, vt & venena retundit.

Radices aperitiuæ. Semina quatuor calida maiora & minora. Agaricus fungus eſt in truncis arborum vetuſtate putreſcentium & eroſarum ortus.

Radices aperitiuæ vulgo dictæ quinque ſunt, apij, ruſci, aſparagi, petroſelini fœniculi. Semina calida maiora quatuor, aniſi fœniculi, carui, cumini. Minora quatuor, dauci, apij, amos, amomi. Sunt hęc alloiotica: cathartica ſequuntur. In quibus eſt Agaricus, calidus ordine primo, ſiccus ſecundo: qui craſſam lentamque pituitam primò, deinde bilem vtranque purgat, debilius quidem à neruis, articulis ſummiſque partibus: potentius, ac potiſſimùm à cerebro, pulmonibus, vtero, meſenterio, Iecore, Liene, à quibus obſtructiones & inueteratos affectus eximit. Cuius vt ſapor ingratus & ventriculo noxius emendetur, in vino maceratur, in quo zingiber aut caryophillum, aut ſpica maduerit, & concinnatur in trochiſcos. Probatur albus, lęuis ac friabilis, quique guſtu primo, dulcis, deinamarus & ſtipticus eſt. Niger, durus, denſus, grauis improbatur. Cuius infenſi, deindeque diluti doſis à ʒij ad ʒß.

De Medicamẽto purgãte notatu dignum.

Notandum autem Agaricum, vt & omne catharticum purgare, non à temperamento, nec vt contrarium agens in contrarium, nec vt ſimile trahens & euellens alterum, nec vt leue ſurſum, graue deorſum materiam purgandam agitans, non ab elementari denique manifeſtaque facultate qua calfacit, refrigerat, humectat, ſiccat, ſed occulta qualitate, quam cæleſtem vim, ſeu formam ſpecificam, ſeu totius ſubſtantiæ ſimilitudinem licet appellare. Quod poteſtate calidum in actum erumpit noſtri caloris natiui beneficio, cuius vi ſibi tota ſubſtantia familiarem humorem attrahit primò: deinde ſequi paratiorem.

Turpethum, vulgo Turbith radix eſt herbæ lactariæ, folijs ferulæ.

Turpethum calidum ſiccumque receſſu tertio, non modò tenuem, ſed & craſſam, lentamque pituitam è viſceribus, neruis & articulis euellit, ea per aluum potenter educens, quæ leuis purgatio ſubtrahere non potuit. Morbis frigidis & inueteratis eximiè confert: ſed ijs dandum qui viribus conſtãt, pueris, ſenibus, prægnantibus interdicendum. Nec ſeorſim dari debet, ſed amygdalarum dulcium ſucco, ſaccharo, zingibere, maſtiche temperatum atque correctum. Album & gummoſum eligitur. Cuius infuſi doſis ad ſummum ʒiij.

Colochynthis eſt cucurbitæ ſylueſtris fructus. Fel autem dicitur Terræ & plãtarum Mars, quod veneni

Fel terræ Plantarum Mars

Colocynthis inſigniter amara calfacit, ſiccatque gradu tertio. Bilem quidem vtramque, ſed primùm & maximè pituitam & aquam citrinam educit ab articulis, & è diſtantiſſimis, reconditiſſimiſque ſedibus impetu validiſſimo, quo ventriculum & viſcera, corpuſque omne conturbat, venas aperit, & ab eis elicit ſanguinem, inteſtina corrodit ac torſionibus excruciat. Quare ſola non exhibetur, ſed exquiſitiſſimè trita amygdalarum dulcium ſucco maceratur, cumque tragacãtha vel maſtiche cogitur in trochiſcos, vel ex iure pingui, alióve

leniente

leniente liquore diſſoluitur. Inueteratis & contumacibus conducit affectibus quos nec Agaricus, nec Turpethum euellere potuit, nullis niſi robuſtis, & ætate florentibus exhibenda. Probatur alba, rara, leuis, quoque leuior, eo melior. Doſis eius a ℈j ad ʒß. Pituitam præparant mel roſaceum, anthoſatum, mercuriale, geniſtatum, oximel ſcilliticum, oxiſaccharum compoſitum, œnomeli; ſyrupus acetoſus, ſyrupus eſtæchade, capillorum veneris: de hyſſopo, de praſſio, glicyrrhiza, citri cortice, de mentha, de arthemiſia, calamento, de abſynthio, bizantiis & eupotario: cum aquis apij, ſaluiæ, calendulæ, nepetæ, menthæ, aſparagi, petroſelini, fœniculi. Purgat hanc, vt cæteros humores Catholicũ, imprimis tum vtile quum humor heterogeneus in corpore dominatur, aut quiſnam in vitio ſit non eſt plane definitum: cuius doſis antè poſita. Peculiariter autem electuarium diacnicu, ſeu diacarthami, diaphænicum & benedicta laxatiua phlegma detrahunt ad vnc.ß. hyera ſimplex eadem doſi, ſed amarore maiore. Potentiùs purgat hyera diacolocynthidos & hyera Logadij, cuius doſis a ʒii. ad ʒ iij. cum decocto vel aqua beton. meliſ. ment. h petro, ſelini, fœniculi: ſed vtraque clyſteres ingredi ſæpius quam bibi ſolet. Pilulę phegmagogę ſunt, azaiareth, ſtomachicę, ſine quibus, de hyera compoſitę, de agarico, aggregatiuæ, quęque Coccię vulgò nominantur à ℈iiij ad ʒi. ß deglutiendę. Fortiores his habentur arthriticę, Indę, fœtidę, quarum doſis ʒj. vix excedat.

modo vicinas plantas interimat.

Compoſita pituitā præparantia.

Pituitā purgantia.

AQVAS ET SEROSOS HVMORES DVCENTIA.

CAPVT VII.

SI Iecoris renumve labans innata facultas
Purpurei vice fingit aquaſque ſerumque cruoris
Vnde tumor, mouet hunc, tenueſque exire per aluum
Humores ebulus cogit, molliſque Sabucus,
Sylueſtris cucumis, cyclamen, odoreque fragrans
Hæc roſa, quæ mixto pallet candore rubori, *Roſa pallida.*
Herbaque quæ retinet varios in flore colores,

Vt varios in nube refert thaumantias Iris,
Et thymelæa, ſed in pilulis non ſola voranda,
Daphnoides, Ricinus & eſula. Pollet ijſdem
Viribus & Lathyr, Soldanella, atque timendum
Euphorbi, niſi iam veteris lethale venenum.
Purgat ab his diacarthamus, ex hyeraque trochiſci,
Barbara quos Arabum gens appellauit Alhandal,
Pallentiſque roſæ liquor, è ſuccoque roſarum
Dicta tabella, & aquas ducens maiuſque minuſque:
Hydragogũ maius & minies. *Panis porcini, veluti lathyridis vnguen:*
E thymelæa etiam pilulæ, euphorboque potentes,

COMMENTARIVS.

A Quatuor humoribus, maximeque ſanguine ſuperfluitates quædam emanant, quas ἰχῶρες Greci, ſeroſos autem & aquoſos humores Latini ſolent appellare, quod inſtar aquę ſerique lubricę tenueſque ſint, à Iecoris ac renum imbecillitate pręcipuè genitę, dum illud impenſiùs refrigeratum hæmatoſin non procurat, ſed deſtinatos ſanguificationi ſuccos deprauat, & in ſeroſam ſaniem conuertit: hi verò dum eos è venis attrahere nequeũtes in ventrem demitti, aut in vniuerſum corporis habitum abire patiuntur, vnde ſequitur Aſcites & Anaſarca. *Hydragoga medicamenta ſerum, aquaſque mouentia. Sambucus & Ebulus.* Quas medicamenta quædam educunt, ob id hydragoga dici ſolita, quorum hic claſſem inſtruimus à Sambuco primùm orſi. Qui duplex: vnus arboreſcens: Græcis ἀκτὴ. Latinis Sambucus: alter puſillus, et ex herbarum genere, qui χαμαιάκτη nobis Ebulus appellatur, ordine ſecundo calidus ac ſiccus. Vtriuſque vires in mouendis hydropicorum aquis eædem, ſed ebuli paulò maiores, qui podagricis, Iſchiadicis & Venerea lue laborantibus confert. Sed quùm is, vt hydragoga ferè omnia ventriculo ſit grauis, leniente liquore vis eius emendari debet, in quo cinnamomum, ſpica, nuxve moſchata maduerit. Succus ad ℥j purgat: acini contuſi, & in vino albo, vel hydroſaccharo mixti drachmæ pondere bibuntur. Cucumer agreſtis ordine tertio calidus ſiccuſque, vehementer amarus, detergens & aperiens aquas ſurſum, deorſumque mouet, mirificeque ſanguinis ſerum expurgat ab intimis partibus, hydropicis & Arthriticis vtilis: pituitam etiam bilemque vacuat. *Elaterium eiuſque doſis.* E cuius ſucco leniter expreſſo ſiccatoque fit Elaterium, leniente liquore vel tragacantha temperandum, addito cinnamomo vel ſpica: quod à granis decem ad viginti poteſt exhiberi. Citrinam aquam, craſſamque pituitã ducit. *Iris.* Iris, calida ſiccaque receſſu tertio, obſtructionibus

quidem expediendis efficaciſſima, ſed ventriculo & viſceribus ob acrimoniam infenſa, qua venarum ora reſerans menſes mouet, aborſumque facit. Radicis ſuccus datur ad ʒj, ſicca tunſaque radix ad ʒij ex vuæ paſſæ iuſculo cum ſaccharo & cinnamomo, vel ſero lactis, vel capi vitulique iure cum lactucis alterato. Thymelæa planta eſt lactariarum maxima, calida ſicca, gradu quarto, cui vis inſigniter acris, ignea, mordens, vlcerans, inflammans, conſumens, vimque diſſoluens, Mezereon dicta, quaſi rapiens vitam. Aquas potenter educit: vt Daphnoides ſeu Laureola, cuius eſt ſpecies, eodemque gradu calfaciens & ſiccans, ideoque pariter exulcerans ac febrim accendens. Quia verò citrinas aquas, & melancholicos humores educit inſigniter, hydropicoſque mirè leuat, eius folia macerentur in aceto cum ſucco Ribis, cydoniorum, punici mali, portulacæ vel lactucæ, quæ deinde ſiccetur. Eo modo præparata foliâ coquantur a ℈ ij ad ʒi. in pingui & leniente iure cum ſaccharo & cinnamomo: vel ſume pulueris foliorum eius laureolæ grana ſex, ad ſummum grana decem, pulu. diamargarit. frigid. grana tria, conſer. violar. roſar. nenuph. aut bugloſ. ʒij. Miſceantur in opiatam aut bolum. Eſula minor, Græcè πιτύϊλος calida ſicca gradu tertio, ſeroſos & aqueos humores altiùs immerſos, pituitam atramque bilem etiam à iuncturis educit, ob idque doloribus arthriticis, & hydropi valdè conducit. Sed quia cordi & viſceribus obeſt, calore & acrimonia febrem accendit, exulcerat, & ora venarum aperit, vis eius ac ferocia ſtomachicis & hepaticis glutinantibus ac frigidis, vt Intybi, portulacę, ſolanive ſucco frenanda & cũ bdellio, vel tragacantha, vel cidoniorũ ſemine in aceto macerãda. Radicis cortex redactus in puluerẽ à quinque granis ad decẽ, lac autem à tribus ad ſeptem exhibetur. Tithymalorum ſpecies, quas Eſulæ nomine comprehendunt officinæ vim eandem habent, & eodem modo præparari ſolent: at vſurpari cautius. Nam ordine quarto calfaciunt, ideoque cauſtica vi pollent, interioreſque partes, maximéque viſcera inſtar ignis adurunt. Ricinus, qui palma Chriſti, calidus ſiccus ordine tertio ſeroſos ab articulis humores, & hydropicorum aquas, craſſam etiam pituitam bilemque purgat. Cuius ſemen kerua, ſeu regium granum: quod teritur & coquitur in antiqui Galli iure, confertque tum doloribus colicis, iſchiadicis podagricis. Vel coquitur in ſero lactis, aut lacte caprino, conducitque tum hydropicis. Doſis à quinque granis ad ſeptem. Eadem vi prædita cenſetur Lathyris ſeu Cataputia, cuius tria quatuorve folia cum oleribus ex pingui iure coquuntur: aut ſeptem ad duodecim grana teruntur, bibunturque cum albo vino lymphato, vel integra vorantur. Soldanellæ, ſeu braſſicæ marinæ puluis ad ʒj aut ſuccus ad ℥ß ſalubriter hydropicorum aquas educit. Cuius, vt reliquorum hydragogorum vſus longè tutior erit, ſi non ſeorſim ac ſolum exhibetur, at cum earum herbarum decocto, quæ ſtomachum heparque roborant, addito rhabarbaro. Euphorbium aqueos humores, craſſam lentamque pituitam ab extremis partibus omnium validiſſimè ciet. At quum ordine quarto calidum, ſiccumque

Thymelæa rapiẽs vitam faciens viduas ob inſignem noxã quam inferre ſumpta conſueuit.

Daphnoides ſeu Laureola.

Eſula minor.

Tithymalorum ſpecies ſeptem, Tithymalus Characias. ſeu Amigdaloides, Myrthites, Paralius, Helioſcopius, Cypariſſias, dẽdroides, Platyphilos. Dioſ. cap. 159. lib. 4.

Ricinus ſeu palma Chriſti.

Ab hoc exprimitur oleum, quod de Kerua nuncupatur

Lathyris, ſeu Catapucia.

Soldanella, ſeu braßica marina.

Euphorbiũ,

ſit, vrit, penetrat, exulcerat, & actionis violentia ſyncopen accerſit, Cuius vim infenſam ſic emendat Manardus. Maſtiches & tragacanthæ ana partem vnam, euphorbij partes duas ſumit, eaſque commiſcet: in medio crudi panis occludit, & in furno panem aliorum more coquit: coctũ vbi refriguit perfringit: quicquid intus inuenit à pane ſeiunctum, in catapotia cõformat, & imbecillioribus ad drach. vnã, robuſtioribus ad ʒiij, tutò dari poſſe cenſet. Ne tamen ſic emendatum offendat, exhibenda ſubinde potio eſt quæ refrigeret acleniat, vt & calor impenſior extinguatur, ſitque purgatio celerior. Ab his extant hydragoga compoſita quæ ſequntur: nempe ſyrupus roſarum pallidarum, qui datur ad vnc. ij, electuarium è ſucco roſarũ & diacarthami, hydragogum Fernelij maius & minus ad vnc. ß: hyera diacolocynthidos ad ʒiij, & ex ea trochiſci, quos alhandal vocant à granis decem ad viginti. Pilulæ è Thymælæa ſeu Mezereo & de Euphorb. ad ℈ij. Quorum vice purgat vnguentum è Cyclamino, vulgò de Arthanita & vnguentum è Lathyride Fernelij, illitum epigaſtrio, ſi vomitum ciere: hypogaſtrio, ſi ventrem purgare volumus.

Manardus epiſt. 5. lib. 16.

Hydragoga ſeu ſerum aquãque purgantia, eorumque doſes.

FLATVS DISCVTIENTIA.

CAPVT VIII.

Quæ flatus diſcutiunt.

ENSILIS *incluſus membri cauitate, vel errans*
Per varias ſine ſede vias in corpore flatus
Deſæuire ſolet, diroſque ciere dolores.
Quos apium, poliumque fugat, calaminta, galanga,
Quodque oris graue virus olens emendat aniſum,
Rutaque et origanum, menthaſtrum, laurus, anethum,
Theriaceſque loco quæ ruſticus allia ſumit:
Zingiber, abrotonum, caryophillumque, piperque,
Jnque venena potens marathri, daucique, Carique
Amnios atque cumini, et fragrans ſemen amomi,
Quodque ferit guſtu nares cerebrumque ſynapi.
Ergo ex his ſi purgandum, pituita trahatur
Cum diaphænico et paribus: partique dolenti

Succurrant calidi fotus, quos mentha parabit
Fragranti comitata thymo, ſumptæque tabellæ
E triplici piperum ſpecie, vel aromate, quod ſit
E nuce moſchata, ſpica nardi, atque galanga,
Purpureiſque roſis iuncto cum ſacchare moſcho.

Materia tabellarũ flatus diſcutiẽtium, imbecilloque & frigido ventriculo robur addentium.

COMMENTARIVS.

Quid flatus, eiuſque cauſæ.

FLATVS, ſpiritus eſt, ſeu vapor impurior, craſſior atque turbidior, quem imbecillus calor ex humida materia ſuſcitatum diſcutere non potuit. Cuius quum tres ſint omnino cauſæ: caloris imbecillitas, humida materia, partiumque quibus includitur, ſeu cutis ſeu muſculus, ſeu membrana ſit, denſitas, calfacientibus ac tenuantibus huius eſt procuranda diſcuſſio. Per hæc enim calore vegetiore reddito tenuatur ſpiritus craſſior, reſeratiſque meatibus in auras expirat & euaneſcit. In his eſt Apiũ, calidum ordine ſecundo, ſiccum tertio: quod vt flatus diſcutit, vrinas menſeſque mouet, epilepticis; quorum paroxiſmos irritat, fœtui & mulieri lactanti prægnantique noxium. Calaminta, cuius eſſentia tenuium eſt partium, & calida ſiccaque temperies, tum ea quæ montana, tum quæ nepeta ſeu Cattaria nominatur, à pituita flatuque natis affectibus ſuccurrit, vrinas ac menſes expellit, aſthmaticis, ictericiſque confert, ſudoreſque promouet. Elephanticos etiam iuuat, craſſos humores incidendo: ſed lactis ſerum ſtatim ebibendum, ne calor hinc adurens melancholicum humorem augeat & exaſperet. Prægnantibus obeſt, montana maximè, quæ admota potave conceptum interimit ac eijcit: ordine tertio calfaciens ſiccanſque. Sed Cattariæ vis ac facultas ignauior. Aniſum tertio gradu calidum ſiccumque ventris inflationes ſedat, vrinam prolicit, lac ad mamnas euocat, in Venerem ſtimulat, aluum, albaque fæminarum profluuia compeſcit, venenis aduerſatur, oris halitum commendat, cuius vt ſaporis gratia ſemen commodè panibus inſpergitur. Ruta duplex, montana ſeu ſylueſtris, ac domeſtica: Hæc tertio gradu calfaciens, illa quarto. Lethalium venenorum antidotum vtraque eſt, inflationes inteſtini coli, recti, vuluæque tollit, vrinas mouet, Veneriſque flammas extinguit, quum digerat deſiccetque ſtrenuè: denique craſſos ac lentos humores incidit, quod eorum eſt, in quibus calor ac ſiccitas exuperat. Origanum omnes obſtructiones aperit, aſthmaticis, peripneumonicis, ictericis, lienoſis, mouendiſque menſibus confert, flatuſque diſcutit, ſiquidem incidendi, tenuandi, calfaciendique vim inſignem obtinet. Menthaſtrum, ſeu mentha ſylueſtris tenuium partium eſt, tormina mulcet, nocturnas pollutiones cohibet, aſthmaticis ictericiſque conducit, fæminas à partu purgat, ventris tineas ex aceto pellit, huiuſque folia tam pota quam illita venenoſorum animalium ictibus opitulantur. Laurus vrinas menſeſque du-

Apium. Calaminta. Calaminta montana prægnantibus infenſa. Aniſum. Ruta duplex. Origanum. Menthaſtrum. Laurus.

cit, contrà ſcorpionum ictus ex vino bibitur, orthopnææ, tabi & omnibus thoracis rheumatiſmis ex melle confert, folio fructuque calfaciens: at fructu magis, ideoque diſcutiendis flatibus magis idoneo. Radicis cortex minùs quidem acer eſt & calidus, plus tamen amarus, aſtrictioniſque magis particeps. *Anethum.* Anethum aridum gradu ſecundo calfaciens ac ſiccans, inflationes ac tormina ſedat, vomitum aluumque ſiſtit, vrinas ciet, genitale ſemen extinguit, potuque lac euocat. Humidius autem minuſque calidum eſt viride. Quare concoquit, ſomnumque magis quàm aridum inducit, ſedatque dolorem, at minùs digerit. Cuius coma ſemenque ſolet vſurpari. *Abrotonum.* Abrotonum ordine tertio calidum ſiccumque digerit, inciditque potenter, ideoque flatus diſcutit: Lumbricos interimit amarore, ſtomacho noxium. Nam quod amarum omnino eſt ſtomachum offendit, vt quod acidum, auſterum, acerbum, & in ſumma quod aſtringens, ei gratiſſimum. Semina fæniculi, dauci carui, ameos, amomi ſunt venenorum frigidorum alexiteria; grataque ſtomacho cruditatibus ac pituita referto. *Stomacho quid infenſum, & quid amicum.* Concoctionem enim iuuant, & lentum humorem incîdunt, tormina flatuſque ſedant, quia calfaciendi ſiccandique vi prædita. *Compoſita flatus diſcutientia.* Compoſita diſcutiendis flatibus apta ſunt Electuarium aromaticum roſatū maius, diarrhodôn abbatis, confectio de baccis lauri, dianiſum, diacuminum, diagalanga, diatrium pipereôn: ſyrupi de thymo, epithymo, de mentha, de calaminta, de duabus & quinque radicibus vel ſoli, vel cum aquis apij, fæniculi, petroſelini, abſynthij, menthæ, nepetæ. Quæ commodè ſumuntur per os, vt admonetur emplaſtrum è baccis lauri & è meliloto, nardinum oleum, anethinum, laurinum, ricininum, ſeu dekerua, balaninum, oleum amygdalarum, & oleum è caſtoreo. Ex quibus peritus ſagaxque medicus ea ſeliget, quæ partibus affectis magis familiaria iudicabit. Sciendum verò ſemper eſſe ſuſpecta topica calfaciendi vi prædita pleno, necdum repurgato corpore, quum hæc in partem afflictam, fluxioni iam obnoxiam, vi caloris attrahant. Quare tum ad ea veniendum, quum præmiſſa vacuatione, plethoræ cacochymiæque ſatisfactum eſſe videbitur.

FEBRIS EPHEMERÆ, SEV DIARIÆ CVRATIO.

CAPVT IX.

Piritvs in ſolido venarum corpore clauſus
Æſtuat externis, ab eiſque Diaria febris
Inuadit cauſis. Quæ quamuis blanda, leuiſque,
Dat tamen interdum longo rudimenta calori,
Non ideo ſpernenda. Sed hanc ſi ſuſcitat ira
Mobilis, in ſeſe ſubito fera corda reſidant.
Si timor, aut mæror, veniant noua gaudia, menſque
Protinus exoneret pauidas interrita curas.
Crapula foeda fame, aut vomitu, balanove domanda,
Dira fameſque cibo, liquido ſitis aſpera potu.
Si verò elaſſis contingit Ephemera membris,
Sedabit feſſum requies pacata laborem.
Sin cutis hanc peperit denſatio, balnea proſunt,
Quodque poteſt oleum clauſos aperire meatus,
Quale quod aut Camomilla dabit, vel amygdala dulcis.

COMMENTARIVS.

Ephemera febris eſt omnium ſimpliciſſima, quia ſpiritus pręter naturam in venis & arterijs efferueſcens eius eſt materia continenſque cauſa. Qua nulla mitior, quum ſit eius pulſus æqualis, vrina concocta, blandus calor, omnia denique fere ſanis ſimilia. Non tamen eius eſt negligenda curatio, quum hæc in alias febres facile degeneret. Vt quum ex denſata cute retentis excrementis ea conſurgit, febris putrida ſequi ſolet a tetro eorum halitu primùm accenſo, dein infecto ſanguine. Quæque vel ab inedia, vel æſtu Solis acquiritur, in Tertianam aut Cauſum incidit, acrioribus redditis humoribus aduentitij ca-

Notandum. Ephemera febris ſimpliciſſima.

loris primùm in ſpiribus inſidentis commercio.

Quid Ira.

2 Ira ſanguinis eſt circa cor efferueſcentia, rationis freno temperanda. Quæ ſi diutius perſtans Ephemeram accendit, leniendus ac temperandus eſt calor ptiſanę vel aquæ coctæ potu, ſyrupo violaceo, nenupharino, limonum & tepentis aquæ balneo, ne ſymptomatica febris, vt Pleuritis aut Peripneumonia: vel aliqua primaria, nempe Synochus in plethorico, vt in cacochymo picrocholo Cauſus, Tertiana, vel hectica conſequatur. In cæteris Ephemeræ cauſis eſto ſimile iudicium, vt nimirum ei quod moleſtiam infert contrarium ſemper afferatur: vt labori quies, furori, triſtitiæ, ſermonum, actionum & ſpectaculorum iucunditas: intentæ cogitationi ratiocinationis intermiſſio: cibus inediæ, vigilijs, ſomnus. Aquæ verò tepidæ balneum non eos duntaxat ab Ephemera vindicat, qui in hanc à denſata cute ſemel inciderunt, aperiendo cutis meatus, & incaleſcentes ſpiritus temperando: ſed omnes pariter exiccatos curat, qui ſiccitatem ſeu à calore, ſeu frigore contraxerunt. Quum enim id naturâ ſit humidum, moderateque calidum, humiditate quidem natam à calore ſiccitatem corrigit: caliditate verò, temperata, moderatoque tepore concretum frigus ſoluit ac minuit. Lauandi verò ſunt ægri in prima febris declinatione: quumque loti fuerint, eis cibus euchymus offerendus, vt è butyro iuſculum, alteratum acetoſa lactuca, portulaca: vituli capique ius & carnes in ijſdem herbis elixæ: vel ouum ſorbile, vel hordeatum, amygdalatum, gelatina.

℞. decoctionis hord. vel aqu. lact. vel end. vnc. iiij aqu. viol. aut nenuph. vnc. j Miſce fiat inlep.

SYNOCHI SIMPLICIS CVRATIO.

CAPVT V.

QVÆ ſolita eſt vna finire Diaria luce,
Prorogat interdum ſpatium, roſeumque cruorem
Spiritus accendens, Synochi ſit proximus author.
Quam ſi nulla fouet manifeſta aut cæca putredo,
Febris & eſt ſimplex vena citò ſanguis aperta
Exeat vberius: gelida tum larga ſequatur
Potio, quæ corpus refrigeret. Hinc mador ille
Qui venit, aut vomitus bonus eſt, fluor & citus alui.
Non tamen expediet confertim exire cruorem

Duo Synochi ſimplicis remedia, venæ ſectio & gelidæ potio.

In quibus cauſis partienda venæ ſectio.

Si puer, aut gracilis, ſtomachi ſi debilis æger,
Senſilis & nimium, ſi multa bile redundet.
Partiri meliùs, ne vis frangatur. Obeſtque
Potus aquæ gelidæ, tumor eſt ſi viſceris, atque
Craſſior humor in hoc, qui ſit tenuandus. Et vſus
Inſolitus gelidæ, gelidum perſæpe tremorem
Diſpnæamque parit. Sed vbi vis firma vigorque:
Et metus in Synocho eſt, pars ne obruta ſanguine multo
Interitura ruat, ſanguis mittendus ad vſque
Defectum. Si dein metuas ne debilis vndæ
Lædatur potu ſtomachus, miſcere ſyrupum
Sis memor aut violæ, flaueſcentiſve limonis.
Mollia iura leuant vituli de carne recentis,
Gallinæque nouis pullis noſtræve, vel Indæ:
Et ptiſanæ ſuccus, benè quem ſorbere diebus
Continuis tribus ante iubes, quam ſegnis in artus
Somnus eat: tepida corpus tum mollis in vnda.

Sanguis ad lipothimiã quando mittendus.

Quid loco gelidæ propinandum.

Spiritus omniũ quæ ſunt in corpore tenuiſsimus.

Victus genus.

COMMENTARIVS.

Duo potiſsima Synochi remedia ex Galen. l. 9 method.

SPIRITVS omnium quæ ſunt in corpore tenuiſſimus, in febribus primùm incaleſcit. Ideò non modò Synochum, ſed & omnes febres, quas putridus humor accendit, neceſſario quædam antecedit Ephemera, calore primum in ſpiritu conſidente, qui dein in humores traducitur. Miſſio verò ſanguinis frigidæque potio potiſſima ſunt & maxima continentium febrium remedia. Quùm enim in his ſanguis præcopia corpus oneret & calore torreat, phlebotomia ſuffocationis periculum impendens tollitur, gelidæque larga potione corporis refrigeratur habitus. Nec ad perfectam curationem ſupereſt, ſi ad lipothymiam miſſo ſanguine ſudor, aut alui deiectio, biliſve vomitus, aut horum loco copioſa frigidæ potio febrem ſoluerit. At multa ſunt quæ nos auocant ab ea venæ ſectione, quę ἀθρόως, ſeu confertim ad animi deliquium celebratur, nempe temperamentum calidum, ætas, vt puerilis & ſenilis, rarus & gracilis habitus textuſque corporis, ventriculi os imbecillum, vel plurimum ſenſile, vel amara bile perfuſum. In quibus eſt partienda, non ſemel & copioſè tentanda vacuatio, ne pro lipothymia ſuccedat ſyncopè. Nec antè ſecare venam oportet, quã fœcum excluſioni prouiderimus, ne in vacuati ſanguinis locum teter è fœcibus halitus aut crudus humor reliquum inficiat, labefactetque ſanguinem. Has ergo ſic excludemus. ℞. fol. alth. malu. parietar. vio-

Quænã nocent ab ea ſectione quæ fit confertim, frigidæque potu.

lar. mercur. ana Mi. flor. chamęm. Pij. Coquantur in aqua & colentur ad lib. I. diſſolu. cathol. mell. commun. ſacchar. alb. ana. ℥j ol. violac. butyr. recent. ana. ℥j ß ſalis ʒj. Fiat clyſter indendus in anum. Quo reiecto, vel iuſculo vel oui vitello cibetur æger, indeque mittatur ſanguis. Si tamen tanta morbi vis eſt, vt metus ſit ne ſanguis in partem aliquam procumbens pleuritidem, aut alicuius viſceris inflammationem acceſſat, nullo præmiſſo clyſtere, nec balano tantùm ſanguinis aperta vena profundendum eſt, quantum vires tolerare videbuntur. A quo remedij genere potus aquæ frigidæ congruit, ſi vires conſtant, ſigna coctionis apparent, eſtque carnoſus ac boni habitus ille qui Synocho concutitur. Nec enim is omnibus vtilis. Nõnullis quippe ſpirandi difficultatem, conuulſionem ac tremorem inuehit, occluſis meatibus, & concuſſis imbecillibus corporis partibus: hiſque quibus obſtructio, vt putridus humor incoctus eſt: aut quibus in parte aliqua tumor, ſeu phlegmone, ſeu ſcirrhus vel ædema, plurimum officit. Craſſos etiam humores attenuari digerique prohibet, quum eos denſet & infarctus augeat. Ideoque quibus hæc incommoda metuuntur iulepi refrigerantes aqua frigida tutiores hoc modo deſcribendi. ℞. aq. coctæ ℥ iiij, ſyrup. de lim. & oxiſaccha. ſimpl. ana ʒ vj. Vel.

Clyſter emolliens.

℞. aquæ ſtillat. nenuph. & oxalid. añ ℥ij. ſyrup. de limon. ℥j. Miſce. Fiat iulepus in vnam doſim. Vel.

℞. decoct. hord. lib. ß ſyrup. violac. & iulepi roſar. ana ℥j Miſceantur & fiat iulep pro duabus doſ. Duabus poſt phlebotomiam horis Aetius ptiſanæ ſuccum exhibet, ab eoque quietem imperat. Succum eundem à ſomno propinat, quem continuat ad tertium vſque diem, quartoque die ægrum mittit in balneum. Nos autem vt ptiſanæ ſuccum, qui noſtrum hordeatum eſt, admittimus: ita iuſculum è vituli pullique gallinacei carnibus, altera tum oxalide lactuca, ſcariola valdè probamus etiam ante venę ſectionem vt viribus conſulamus, aut ſtatim à phlebotomia, quo refrigeretur corporis habitus, citoque partes omnes adeat alimentum, quas fortè nutantes ab immodica vacuatione roboret. Reliquo tempore carnibus elixis potius quàm aſſis alimentique pauci nutriendum, ſi virium robur eſt, morbique vigor expectatur. Alias paulò pleniùs alendum, eoque maximè tempore quo leuior æger eſſe videbitur, quóve per ſanitatem eſt cibari ſolitus. Balneum hîc rariùs vſurpamus vt maioris apparatus: quod tamen vtiliſſimum ducimus, pręſertim æſtiuis ardoribus.

Brasavolus Sex sunt sanguinearum febrium causae 1 obstructio 2 est repletio 3 multitudo exercitii non consueti laboriosa 4 consuetae evacuationis retentio 5 aquositas ipsius sanguinis ex comestis fructibus elaborata. 6 Humoris crassi et crudi copia sanguini admixta. etc.

SYNOCHI PVTRIDÆ CVRATIO. CAPVT XI.

PVTRIDA quæ Synochus, putri malè tuta calore eſt,
Quoque magis creſcit, magis eſt hoc plena pericli, *Putrida Synochus interdùm maligna.*
Peſtiferum in ſeſe claudens quandoque venenum.
Cuius vt effrænum poſſis cohibere furorem, *Venæ ſectio. Purgatio.*
Iniecto clyſtère priùs, reſerare neceſſe eſt
Non ſemel, illato ſatis amplo vulnere venam.
Tum purgare ſero lactis, ſennaque, rheoque,
Oxalide incocta, tamarindis, ſemine citri,
Fœniculi, cardique. Cibi ſint iuſcula crebra
Ex calidis gelidiſque, & corfirmantibus herbis *Carnes ſuperiori capite dictæ ſunt vituli pullique gallinacei, tùm noſtratis, tùm indici.*
Condita omphacio, cum carnibus ante relatis.
Aſſa caro ſi turricolæ comedenda columbæ,
Gallinæ iuuenis, oriundi è phaſide galli, *Phaſis, maximus Colchorum fluuius, a quo Phaſiano nomē.*
Iuniperóve alti leporis, ſit merſa liquori
Vel granatorum, citri, flauique Limonis.
Oxalidis radix in aqua cum gramine cocta
Gratus erit potus, nec in vtilis ille futurus,
Quem mera lympha dabit cum ſacchare iuncta roſato.
Sique labant vires, exhauſtæ à febre maligna, *Cardiaca.*
Has diſtillato reparandis viribus apto
Cardiacis & aquis, vt morſus, oxytriphilli,
Cum diamargaritôn, vel cornu monocerotis,
Puluere vel cerui reuoca, paribuſque canendis,
Quum proprios Cordis memorabimus ordine morbos.

+ intentio est caloris febrilis alteratio quod fieri potest cum rebus infrigidantibus et attenuantibus præsertim si sanguis crassus existat, ut cum oxysaccharo acetos. simp. syr. de endivia : vel existente tenui cum syr. de intubis, cum aquis et decoctis acetosæ portulacæ etc. Vel aliquo cum eclegmate seminum cum zuccaro vel tragacanth. diarrhodon etc.

COMMENTARIVS.

Synochorum materia ſanguis. SYNOCHORVM materia ſanguis eſt: qui rariùs putrere debet in vaſis, quum ſpirituum impetu ſoleat agitari, blandoque calore natura ſit pręditus. Si tamen obſtructio vera, non ſolam cutim, ſed & tenues Iecoris, habituſque venas inferciens: aut alia quædam cauſa perſpirationem ſic prohibet, vt neque vis refrigerans foris intrò ſubire, nec excrementa tenuia, acria, fuliginoſa intus foras erumpere poſſint, natiuum obrui calorem: ideoque ſanguinem putrere neceſſarium. Qui *Sanguis quãdo putret.* quum naturaliter habet, optimam temperiem nanciſcitur, fitque partium vniuerſi corporis idoneum alimentum. At ſi corrumpitur ac putret, fit deterrimus, fœtorem inſignem, ac plerumque malignam qualitatem inducens. Eſt enim calidus humidus, éque partibus heterogeneis conſtans. At à calido humido præter naturam putredo: à partium in ſanguine contentarum, nempe bilis, pituitæque diſſimilitudine diſ*Sanguis quũ putret, cur deterrimus.* ſidium. Quibus poſitis dubium eſſe non poteſt, quin periculoſa ſit, ac plerumque peſtilens putrida Synochus, qualem vidimus anno ſalutis 1580. quo Lutetiam epidemius morbus grauiter inuaſit, & anno Domini 1587. quo purpuratæ febres infinitos è medio ſuſtulerunt. In vtraque verò Synocho debet ſanguis liberaliter aperta vena profundi: ſed *Synochi putres quo tempore fuêre populares.* in putrida phlebotomiam partiri, & ex interuallis purgare meliùs eſt, quum in hac, plethora cacochymiæ iuncta ſit. Quare clyſmate ſordes in inteſtinis eluendę, tum vena tundenda eſt. Hinc ſequatur leue catharticum: ab eo bis, ter, quater, ſi virium robur eſt, morbique magnitudo requirit, iteretur venęſectio, qua febris deſinat, aut minuatur incendium. Clyſter hic erit. ℞. fol. alth. malu. parietar. violar. mercur. *Clyſter molliẽs, detergẽs ac purgans. Catarticũ.* ana mi. hord. integri, furfur. nodulo incluſ. ana Pi. Bulliant in ſero lactis. In vnius libræ colatura diſſolue diaprun. ſolut. mell. communis ſacchar. alb. ana ℥j. butyr. recent. ℥iij. fiat enæma. Sequenti verò forma catharticum parabitur. ℞. fol. hepatic. ſcariol. capill. ven. bugloſſ. borrag. ana Mj. ſemin. quatuor frigid. minor. card. fœnic. ana ʒj ſennæ & paſſul. mundat. ana ℥ß flor. nenuph. & bugloſſ. ana Pj. Fiat decoct. In cuius colatura infunde rhei elect. ʒij. cinnam. ſantal. citrin. ℈j. Diſſoluatur in expreſſione ſyrup. ſolut. roſar. ℥j vel ℥iß. Fiat doſis ſeu *Iuleporũ & apozematũ materia.* potus. Ex ſyrupis è chicorio, de granatis endiuia, nenupha, cum herbis decoctis, aut diſtillatis aquis acetoſæ nenupharis, oxalidis, oxytriphilli, cuſcutæ, ſolani, plantaginis, & ſimilium refrigerandi vim habentium apozemata iulepique fiant. Hic verò cathartica blanda conferunt, vt manna, ſenua, rheum, & ſyrupus roſarum pallidarum cum ſero lactis aut refrigerante & leniter aperiente decocto. Suſpecta ma-*Caſſia cur in Synocho putri ſuſpecta.* gis eſt Caſſia, quia nimium humectando putredinem augere poteſt, craſſiſque vaporibus quaſi nebulis excitatis replere caput, & ſoporem inducere. Meliùs Electuarium lenitiuum aut catholicum erit cum infuſo rhei, vel ſyrupo de cichorio cum rheo compoſito. Victus eſto re-*Victus.* frigerans ac tenuis. Vinum, oua, carnes ſi fieri poteſt, exulent, quia

ſanguinem morbi cauſam augent. Si tamen hæc virium imbecillitas aut conſuetudo requirere neceſſario videtur, vinum non polyphorum ſeu vinoſum, ſed oligophorum & aquoſum, album ac tenue, dilutum aqua mulra concedatur in paſtu: extra paſtum ptiſana pro potu ſit: vel oxalidis & graminis aqua cum liquiritia: vel aqua cocta cum ſaccharo roſato. Carnes ſint montanarum auium, paſſeres, turdi, merulæ, columbæ, gallinacei pulli, gallinæ, perdices, turtures elixę, alteratęque buglosſo, borragine oxalide, lactuca, ſcariola plantagine: vel aſſatæ: tum hæ, tum quas verſibus expreſſimus. Diſtillatum reſtaurans reparandis viribus iuuentum fiet è rebus mixti generis ad alendum & alterandum: quibus in balneum Mariæ coniectis per alembicum vitreũ liquor eliciatur, ita deſcribendum. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. cichorij. roſar. nenuph. ana ℥ij. puluer. elect. diamargarit. frigid. ʒj. ß trium ſãtal. & trochiſ. è caphura ana ʒj. croci ʒ ſs. ſemin. oxalid. citri, card. contuſ. ana ʒiij: iuſculi duorum caponum, alteratorum cum oxalide, lactuca, portulac. ſcariol. bugloſſ. borrag. lib quatuor. Conijciantur in balneum Marię cum mica panis albi in aqua roſarum macerata, fiatque diſtillatum igne lento, quod reſeruetur in vſum. Tum, ℞. eiuſdem diſtillati lib. ß. ſucci limon. ℥j. ſacchar. alb. ℥iij cinnamo. ʒß. Colentur per manicam Hippocratis, denturque vicibus cochlearia duo, tria, quatuor, vt res erunt. Tabellæ diamargariti frigidi, diarrhod. abbatis & aromatici roſati conferunt.

Diſtilatum reſtaurans.

VERÆ TERTIANÆ, CAVSIQVE curatio.

CAPVT XII.

TERNO *quoque die quæ febris adurit, in hocque*
Sæuitiam duplicat, calidoque ſimillima Cauſo eſt,
Vix viget in noſtris, & eis regionibus, in quas
Aſpera Sarmatici penetrat violentia venti.
Sed popularis ibi eſt, vbi veſper Phœbus anhelos
Tingit equos, Getulus vbi eſt, vbi barbarus Afer.
In quibus, hiſque locis quando furibunda mouetur
Bilis, & vrenti torret præcordia flamma:

In quibus regionibus febris ardens & tertiana ſyncera maximè vigent. In ardente febre parcè, partiteque vacuandum.

Humidiore iuuat ſubito potuque ciboque
Victus.
Exuccum refici corpus. Dabit humida potum
Vnda, cibum lactuca, geluque è carnibus hædi
Et vituli, pullique recens. Tum clyſmate molli
Fœcibus eductis mediocri vulnere venam
Tundito, labentemque cito cohibeto cruorem.
Pharmaca blanda leuant vomitu, motuque per aluum
Effrænam nimiùm placidè ducentia bilem.
Hydræleum, vomitorium. Blanda catharctica.
Lympha tepens, oleumque, huius ſi copia detur
In potu, vomitum facit, humoremque per aluum
Caſſia deducit, calabrinaque manna, rheumque.
Quam varius gelidis expreſſus ſuccus ab herbis
Alterat epotus, nimioque liquarier æſtu
Non ſinit humorem primum, tenueſque medullas.
Sic cum lactuca, portulacaque coquantur
Quę ſubito accreſcunt ſpinacia & intyba, lichen,
Prunaque cum ceraſis, nymphææque & violarum
Floribus, & gratus ſit ab his cum ſacchare ſuccus.
Topica: Oxicratum humi iactum bilis ardorē tēperat, aëre refrigerato, vt & refrigerantes herbæ floreſque.
Si verò externi noceat calor aeris, aer
Frigidus arte nouandus erit, quem ducat anhelus
Æger, humi iacto quod aquæ iungatur aceto,
Lactucis, ſalicum ramis, putealibus vndis,
Hyblæiſque roſis. Gelidis hypochondria, lumbos,
Thoracem, genitale pedes, externave quæuis
Ne priùs attingas, videas quàm ſigna pepaſmi.
Tumque potes Iecoriſque locum perfundere oliuo,
Quod roſa, quod capiant tria ſantala, & indere fronti
Populeum vnguentum, aut quod erit magis vtile ſomno:
Deinde cutim ſiccam tepidis immittere lymphis.

COMMENTARIVS.

EADEM eſt Cauſi, ſeu febris ardentis & Tertianæ veræ materia, nẽpe ſyncera bilis: ſed maioris minoriſque ratione diſtinguuntur. In tertiana namque mitiora ſunt omnia: nec calor omnino conſtans ſed vno die mitior, altero ſæuior. Itaque quo die minor eſt febrilis æſtus, cibare licet commodiùs, & ſi videtur ſecare venam, atque purgare. Sed in Cauſo perpetuus & æquabilis eſt ardor, vt nec manifeſtè tertio die reduplicans, ſic nec apertè remittens. Quamobrem in eo natura cum morbificis cauſis æqualiter aſſiduè dimicante, nullo tempore tuta vacuatio, quamuis tamen neceſſaria, bilis vt oppugnetur; eaque ſubita, quum acutiſſimus affectus ſit, quique nullas det inducias; Cibus item ob frequentem ſyncopem hora qualibet offerendus, quum tamen in vigore, qui continuus hic eſt, minimum cibi dandum eſſe moneat Hippocrates. Cauſus ergo Tertiana vera periculoſior, licèt iiſdem remediorum generibus tentetur affectus vtriuſque curatio. Quem in locis arcticum polum ſpectantibus, vt Gallia Belgica, Flandria, Dania, Suetia, Gothia, Grontlandia, Scotia vix reperiri diximus, quoniam illis aër ambiens frigidus eſt, quique continetur intùs calor, natiuus ac blandus eſt, non aſcititius & igneus. Ideoque nullam vel admodum exiguam in eorum qui ibi degunt corpore ſedem habet ſyncera bilis. Cuius copiam exaggerant qui ſunt in Ægypto, Numidia, Getulia, Nubia. Calor enim externus humores eorum exurens reddit acriores, magnaque ex parte bilioſos. Viget autem in Tertiana vera, Cauſoque calor & ſiccitas: ideoque refrigerandum & humectandum. Primus verò ſcopus eſt humectatio. Nam inquit Hippocrates, Quicumque ardente febre moriuntur, omnes præ ſiccitate moriuntur. Quum igitur hic liquida (quæ ſiccas partes citiùs peruadunt, irrorant, aluntque) conueniant, è pullis gallinaceis, hædina, vitulinaque carne cum oxalide, ſcariola, lactuca, portulaca coctis iuſcula fiant: paretur gelatina ſine cinnamomo: ex hordeo potiones, ſorbitiones, alimenta comparentur, Hordei cortice, qui deſiccat, ablato. Pruna in aqua cocta refrigerant & humectant, alunt, aluumque lubricant: ideoque valdè conferunt. Hydroſaccharum, ſeu bochetum potius quam hydromel ſeu mulſa pro potu ſit. Aqua quæ pura ac leuis eſt, omnis alieni ſaporis ac odoris expers, qualis quæ è fonte lympido per arenoſa loca profluit concedi poteſt. Ne tamen innato frigore viſcera debilitet, leuiter vitreo vaſe coqui, vel agitatione & transfuſione crebra tenuari debet, immerſaque cibarij panis medulla, panata quæ vulgò dicitur, aqua confici. Sed vtrãque ſuſpectam habe. Ptiſana vulgaris ex hordeo & liquiritia cum aqua coctis, febricitantium potus vtilis eſt, & valde ſalutaris. Quæ de cibo potuque dicta ſint. Venę ſectionem nunc attingamus. Fit enim is ob calorem immodicum magna ex parte bilioſus. Quare non debet Chyrurgus vt in ſynochis febribus & melancholicis affectibus, ſic in Cauſo

Quid Cauſus & Tertiana vera differant.

Aph. 8. lib. 1. aph.

Cur Cauſus in calidis regionibus quã frigidis frequentior.

Lib. 1. de morb.

Victus humidus.

Hydroſaccharum, hydromelite præſtantius.

venam amplo foramine vulnerare, ne cum tenuiſſimo ſanguine ſpiritus confertim exhalantes ſubitam afferant lipothymiam. Sed adacto in venę corpus ſcalpello viam anguſtam ſternere, qua ſubtiliſſima ſanguinis portio, quæ plus bilis in ſe continet, exiliat, meliorque ſanguis ac purior in venis relinquatur. Et ſi ſæpiùs pręſtat in ſecando maiùs, quàm minùs fieri vulnus. Sed hîc, ne vires excidant, parcè, partitéque vacuandum.

Cur Arabes venæ ſectionē in ardēte febre reformident.

Arabes autem à phlebotomia cenſent abſtinendum, quia bilis, cuius frenum aiunt eſſe ſanguinem, in hoc affectu citra ſanguinis copiam ſola putrere videtur. Quod in eorum ſolo, zonæ torridæ contermino, in quo febrium ardentium ideæ ſunt, & in quo corpora ſanguinis miſſione facilè reſoluuntur credibile. Sed in his Galliæ locis zonam frigidam ſpectantibus, nec procul ab arcto poſitis exquiſita febris ardens & ſyncera tertiana raró cernitur, pluſque ſanguinis in viſceribus Gallorum & Germanorum, & aliorum in frigidis locis degentium, quam Afrorum & Arabum eſt, quorum innatus calor Solis ardore vaneſcit, atque diſſipatur, euocato foràs ſpiritu cum ſanguine Quamobrem Auſtrales populi timidiùs, Aquilonares audentiùs vacuandi. His ideò phlebotomiam, illis συρμαισμὸν, ſeu vomitum putemus eſſe ſalutarem: qui ſollicitabitur hydrelæo large poto, vel eſu raphani, naſturtij, portulacæ, erucæ, ſynapi, aqua tepida dein affatim hauſta,

Diocles ep. ad Antigonum Aſiæ regem. Dioclȳ vomitoriū.

quod Dioclis eſt vomitorium. Rariùs verò Lutetiæ prouocatur vomitus, ſed iniecto balano vel enæmate vena tunditur. Deinde caſſia, manna, vel blandum ab his catharticum datur, quo bilioſus humor facilè ſequax citrà ventriculi noxam in aluum præcipitetur hac formula.

Clyſter.

♃. fol. althææ, mal. parietar. lactucæ, ana mi. flor. nenuph. P. ij. Bulliant in aqua, indeque colentur ad lib. I. Diſſolue medull. caſſ. mell. violat. ſacchar. alb. ana ℥j. butyri recent. ℥iij. fiat clyſter.

Potiones bilē educentes.

Deinde ♃. fol. endiu. ſcariol. lactuc. portulac. ana mi. tamarind. ping. ʒiij. ſemin. quatuor frigidi maior. contuſ. ana ʒi. prun. iuiub. ſebeſt. ana quinque numero, flor. viol. P. i fiat decoctio. In colat. infunde rhei elect. ʒij. cum ℈j cinnam. In expreſſione diſſolue elect. lenit. ℥j. ſyrup. violac. ℥ß. vel ♃. deſcriptæ decoctionis quantum ſatis eſt pro doſi, nimirum ad ℥iiij. Infunde medull. caſſ. ℥j. ß. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. ℥j. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ℥ß. fiat doſis. Vel ♃. ſyrup.

Bolus caſſiæ compoſitus. Bolus ſimplex.

de cichor. compoſit. cum rheo ℥j. elect. epſill. ʒij. Cum aqua lactuc. fiat potio. Vel, ♃. medull. caſſ. fiſtulæ recentis ℥j. Diaprun. ſolut. ʒij. Miſce. Sumantur è cochleari per bolos cum ſyrupo violac. Vel, ♃. medull. caſſ. ℥. jß. Cum ſaccharo fiat bolus, à quo ſorbeatur citiſſimè iuſculum, ne caſſia moretur in ventriculo, ſed ocyus ventrem lubricet ac molliat. E ſimplicium refrigerantium aquis ſtillatitjs, decoctis ac ſuccis varię potionum ſpecies, alterandæ domandæque bili familiares concinnari poſſunt his formulis. ℞. aquar. ſtillatit. endiu. lact. portul. ana ℥iiij. ſucci limon. & granat. ana ʒvj. ſacchar. alb. ℥iij. Modicè coquantur in iulepi conſiſtentiam pro tribus doſſ. Vel. ℞. aqu. ſtillat. nenuph. & lactuc. ana lib. ß. ſyrup. violar. & limon. ana ℥ij. Miſce

Syrupus.

fiat iulep. in quatuor doſes, que dentur in ſitu longiùs à paſtu. Syrupus

nouus

nouus parari poterit hoc modo. ℞. ſuccorum oxalid. borrag. lactuc. portulac. depurator. ana ℥iij. ſucci cucurbitæ ℥ij. flor. viol. P iij. Ferueſiant parum, indeque colentur. adde ſucci limon. & granat. ana ℥j. ſacchar. alb. lib. I. Coquantur in ſyrupi conſiſtentiam: de quo capiat æger cum aqua fontis, leui coctione correcta quum ſitis vrgebit. Temperabit ſequens apozema bilem ℞. aſparag. gramin. oxalid. oxylapath. ana ℥j. fol. hepatic. lact. portulac. ſcariol. polytr. ana Mj. ſem. quatuor frigid. maior. & minor. contuſ. ana ʒij. trium flor. cardiac. & nenup. ana Pj. Bulliant in aquæ libris duabus ad dimidias. Colatis adde ſyrup. viol. & elimonibus ana ℥ij: fiat apozema clarificatum, aromatizatum cinnamomo pro tribus doſibus. Notandum verò quod febrilis immodicus calor non tantùm humores liquat & abſumit, ſed & in ſolidis partibus humidum primigenium populatur & abſumit: ideoque refrigerantibus humectantibuſque pugnandum eſt. Quare ſi quæ refrigerant pariterque ſiccant ex vſu eſſe videantur, qualia ſunt oxalis, omphacium, ſuccus ribes, limonum, granatorum, & huius generis acida, quæ ſtomacho nauſeabundo, cordique grata ſunt, ea vel aqua, vel aqueo liquore debent humectari, vt omnibus qualitatibus in cauſum, & alios ſimiles igneos affectus agant. Vtque de Topicis quid ſentimus afferamus; corporis partibus litum fotum-ve, aut quid-vis aliud admouere, niſi poſtremis diebus, coctaque materia ſuſpectum, ne frigoris appulſu calor ad corporis centrum impellatur, coactoque intùs incendio febris lypiria conſequatur. Præſtiterit verò columbas, pulloſ-ve gallinaceos, catellos, aut receùs mactatorum animalium pulmones, aut vitulinas carnes raſo capiti, plantis pedum & hypochondriis inducere, vt tepido calore calorem igneum foras attrahant, laxatiſque cutis meatibus fuliginem educendo per accidens refrigerent. Si tamen ex delirio phrenitis metuitur, illinetur frons cum temporibus hoc linimento. ℞. oxirhod. ℥j. vnguenti popul. ℥ß. miſce pro litu frontis & temporum hora somni. Vel, ℞. ol. violat. ℥j. cærati refrigerant. Gal. ℥ß. aceti ʒij. His etiam regio renum illini poteſt, ſi in illis calor & dolor eſt. Balneum aquæ dulcis coctionis ſignis apparentibus hic ideo confert, quod corporis habitum humectat, & reſeratis cutis meatibus, fuliginoſis excrementis viam aperit, largoque ſudore criſim abſoluit. Sed ab ambiéte frigido metus. Ideo ne balneum ingrediatur æger, niſi calido cœli ſtatu, vel in calido conclaui.

Non, niſi poſtremis diebus coctaque materia topicis vtendum.

Linimenta.

INTERMITTENTIS TERTIANÆ veræ curatio.

CAPVT XIII.

IGNEVS *hic feruor, terna qui luce recurrẽs,*
Alterna placidam concedit luce quietem,
Nil habet infauſtum, nec tempora longa perrat.
Bilis enim quæ cauſa mali non multa, ſequax que eſt.
Hocque die, quo nec rigor eſt, nec feruidus ardor,
Se ſeparat natura cibis. Quo tempore venam
Tundere, purgantique iuuat medicamine ventrem
Mollire, inde cutis tenues reſerare meatus
Dulcis aquæ fotu tepido, Cibus humidus eſſe
Debet vt in Cauſo. Teneri ſed carnibus hædi
Porcellique, pedumque ſuum, vitulique licebit,
Pullorumque frui. Neque piſcis inutilis vſus
Dummodo petroſi, facile & qui in ventre coquantur
Conceßi fructus. Tremulis ſed tutius ouis,
Et ptiſanæ ſucco viues, veniente vigore.

Cibus humidus febricitantibus dandus.

COMMENTARIVS.

Tertiana vera duplex.

EXQVISITA Tertiana, cuius cauſa ſincera bilis, vel eſt continua, de qua priùs, vel intermittens, de qua nunc agimus. Vtraque curatur iiſdem remediis. At hæc, cuius acceſſionis principiũ rigor, finiſque ſudor eſt, paulò validiora tutiùs admittit. Quum enim in apyrexiam omnino deſinat, minus metuendum, ne quietis die, quo mouendum, ſi quid mouendum eſt, efferus concitetur humor qui morbum augeat: ſed non pius ad validiora progrediendum, quam ſit à blandioribus auſpicatum, præſertim quum ſit ſecurus, ſalutaríſque morbus, & cuius criſis in ſeptem periodis ad ſummum, ait Hippocrates affutura ſit, vt in ſeptem diebus continua ſolet iudicari. Mitiora cholagoga ſunt diaprunum ſimplex, manna, caſſia, rheum, & ſyrupus è cichorio cum Rhabar-

baro compoſitus. Validiora diaprunum ſolutiuum, electuarium è ſucco roſarum, è pſillio, ea ferè doſi quam huius libri cap. 4. & 12. notauimus. Parari poterit opiata refrigerans & humectans in ſimilem vſum hoc pacto. ℞. mucillag. ſemi. pſill. in ſucc. lactucæ, portulac. ſcariol. extractæ. ℥iiij. medull caſſ. ℥ij. pulpæ tamarind. pingu. & ſebeſtem ana ʒß. diagred. ℈ij. Cum ſyrup. violac. quantùm ſatis fiat opiata. Ex cuius ℥j. plùs minùs cum ſaccharo fiat bolus: aut cum aqua ſtillat. cichor. lactuc. portulac. vel ptiſana potio. Mittendus ſanguis, purgandum ac cibandum eſt extra paroxiſmos. Quum enim per circuitus redeunt morbi, in ipſis acceſſionibus abſtinendum, vt pronunciat Hippocrates. Ex quo præceptum hoc vniuerſale colligas, in morbis periodicis ſi quid mouendum eſt, antè, poſt-ve paroxiſmos eſſe mouendum.

Hipp. aph. 11. lib. 1. Aphoriſ.

Præceptum generale.

TERTIANÆ NOTÆ CVRATIO.

CAPVT XIV.

89

LONGA *frequenſque magis febris notha, ſed minùs illa*
Sæuit, ab imbelli naſci conſueta rigore.
Quo veniente nihil quod alat vacuet-ve, ſed antè
Poſt-ve dabis, placidæ explorans immota quietis
Tempora. Quumque humor non ſit ſincerus & idem
Cauſa mali, ſimplex nec erit medicamen & vnum.
At primis bilem iuuat exhaurire diebus,
Frigidiore cibo refici, potuque, deinde
Attenuante magis, cuius commota calore
Denique purgetur pituita moleſta deorſum.
Ergo capillares, lactuca, agrimonia, lichen,
Sennaque cum violis, marathri cardique coquantur
Semine, deinde rheum colato infunde liquori,
Expreſſumque dato. Bilem bene potio talis
Excludet, citiuſque vbi erit roſa pallida iuncta.
Phlegma ſimul ducet diacarthamus additus illis.
Caſſia vel primùm diapruno iuncta voretur,

Curandi intentiones 6.
1 in regimine sex rerum non naturalium. 2 Ventris lenitio ac materiae praeparatio. 3 evacuatio, peccante materia cum sanguine, per sectionem venae, aut corpore existente plethorico. Si vero materia a sanguine fuerit separata vomitu aut pharmaco solutivo evacuabis. 4. urinae ac sudoris provocatio. 5 membrorum quae laxa sunt roboratio. 6 symptomatum remotio. Vide Bacchanellum folio 89

Bilem, pituitamque mouentia.

Admonet Avicenna raro et tarde purgandum esse: importuna enim purgatio tenues solum partes succorum abducit.

Ex symptomatis remissis noscemus iam paratos esse succos morbificos.

Dein diaphænico,penſatis viribus ægri,
Sit ptiſana in potu primò,tum lene falernum,
Cum duplo,triplo vel aquæ. Vitulina cibus ſit,
Aut hædina caro: capus hinc,montana volucris.
Si calor interea nimium exuperare cruorem
Indicat,æſtiuo dextram pertundito venam
Tempore: at hyberno meliùs reſerare ſiniſtram.

COMMENTARIVS.

Paroxiſmi longi tertianæ nothæ cauſa.

TERTIANA nota non in ſeptem diebus aut periodis, vt legitima iudicatur,ſed in plures dies,interdum & menſes extenditur. Cuius paroxiſmus non vt tertianæ veræ duodecim ad ſummum horarum eſt, ſed ad octodecim horas exporrigit ſe atque dilatat. Cauſa tantæ longitudinis varia eſt humorum mixtio. Nam ad pituitam & bilem, quæ cõmunes huius febris cauſæ ſunt, melancholicus tandem accumulatur ſuccus,ex quo Lien obſtruitur & intumeſcit,maximè ſi ſub Autumnũ, vt ſæpius, ea febris inuadit: id eoque tum è catharticis non emittenda ſenna eſt,quæ melancholicos & vſtos humores blandè purgat.

Bilem purgantia.

Sed initio purganda bilis,quæ natura ſequacior, minuſque contumax. ℞. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ℥j. diaprun. ſolut. ʒiij. cum aqua gramin, fiat potio. Vel, ℞. fol. agrimon. ſcariol. capill. ven. ana Mj. ſemin. quatuor frigid. minor & fœnicul. dulc. ana ʒj. fol. ſenn. ʒiij. fiat decoctio: in colatura infunde rhei elect. ℈iiij. cum tantillo cinnam. In expreſſione diſſolue elect. lenit. & ſyrup. ſolut. roſar. ana ℥j. vel cathol. duplicat. ℥j. elect. de ſucco roſar. aut è pſill. ʒij. cum aqua cichor. diluantur in doſim.

Pituitam magis educentia.

Et hæc bilem potius educunt, vt ſequentia magis pituitam. ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham, vel diaphæn. ʒiij. cum aqua fœnicul. vel abſinth. vel menth. vel caléd. fiat potio. vel ℞. capill. omniũ beto. caléd. ſcabioſ. ana Mj. fol. orient. ſeu ſennæ mundat. ℥ß. fiat decoctio. In colatura diſſolue diaphæn. ʒij. ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric. ℥j. detur doſis mane, duabus aut tribus horis ante iuſculum.

Æti. tetr. 2. ſer. 1. cap. 8. Vomitum excitandi modus.

Perſtante febre vomitus à cibo confert, quem ſæpiſſime hanc ſuſtuliſſe febrem aſſerit Ætius. Hunc ſollicitabis aquæ tepidæ vel hydrelæi largiore potu, quem plerique procurant, admotis in gulam digitis. Præmittendus initio morbi clyſter: hinc vena ſecanda: purgandum iteratis vicibus corpus pro morbi contumacia! quæ fieri debent extra paroxiſmos. Eſt autem his in locis Tertiana notha quam vera frequentior, quia ſolùm frigidius, nempe longiùs ab æquatore diſtans.

NB

HEMITRITÆI CVRATIO.

CAPVT XV.

HORRIFICÆ typus eſt trux & ferus hæmitritæi,
Neruoſo nimiùm generi, ſtomachoque moleſtus.
Quem quia non vnus, varius ſed ardor & humor
Conſtituit, medium plerumque videmus ad annum
Sæuire, & fluida corpus conſumere tabe.
Quod ne contingat, febris remouenda putredo,
Quam pituita parit felli ſociata. Sed illo
Tempore ne vacues, fuerit, quo proximus horror.
Hoc procul, infernum perfundito clyſmate ventrem.
Sterne viam tepido, ſi fortè neceſſe, cruori.
Expurga croceam vitreo cum phlegmate bilem
Præſidijs illis, quibus eſt curatio febris
Alternæ tentata nothæ. Sed languor in ipſo
Sæpiùs eſt ſtomacho. Cui tu malè ſumpta coquenti
Cardiacis, & odoratis ſuccurre tabellis,
Quas roſa, quas dictabit ebur, ſpica Inda, crocuſque,
Moſchus & ambra, piper, nux & moſchata, macerque,
Cinnamaque, & gemmæ, cum berbere ſemen aniſi
Fœniculique, aloes & lignum, coraliumque:
Sacchare quæ dulci excipies, roſeoque liquore,
Et dabis ante cibos vnius pondere drachmæ.
Abſynthi hunc bene tùm, nardique perungis oliuo.

COMMENTARIVS.

HÆMITRITÆVS periculum in ſe ſemper includit. Nam continua febris eſt, horrore frequenti ventriculi os neruoſaque lædit, quæque ſunt in profundo commouens ſopores lethargicos, exolutiones quas ſyncope comitatur, linguæ ſiccitatem, deliria, vigilias infert. *Hæmitritæus periculi plena febris.*

In hæmitritæo quando cibandum, & quibus cibis alendum.

Quumque duplici conſtet humore, bilioſo, pituitoſoque, quem ſimul & ſemel vacuare natura vix patitur, vires morbi longitudine frangit, quas reſtaurari febris continuitas, horrorque ſæpe repetens non permittit. Sed vt viribus bene conſulatur, horis aliquot antè quam horror inuadat alendum iuſculis è veruecis, vituli, gallinæ carnibus cum bugloſſo, borragine, petroſelino, pimpinella, calendula. Nonnunquam & aſſa conferunt ex iis quæ ſuperiori capite notauimus. Eadem enim huius & Tertianæ nothæ victus, & curationis ratio tenenda: niſi quod in hæmitritæo plus eſſe pituitæ conſueuit, ideoque magis incidendum ac tenuandum eſt. Itaque præmiſſa purgatione ex iis quas antè ſignauimus, venaque ſecta, tale ſequatur apozema. ℞. quinque radicum aperient. macerat. in vino alb. ana ℥j fol. beton. pimpinell. calendul. ſcariol. capill. vene ana M j ſemin. aniſ. fœnic. ana ʒij. liquirit. ʒiij paſſul. & fol. ſemi. mundat. ana ℥j. ß. fiat decoctio. In colat. infunde rhei elect. & agaric. trochiſcut. ana ʒij. cinnam. nuc. moſchat. ana ʒß. zingib. grana ſex. in expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. & iulep. roſac. ana ℥j. fiat apozema pro duabus doſibus, quæ ſumantur duabus matutinis continuis.

Tabellæ cardiacæ pariterque ſtomachicæ.

Tabellæ cardiacæ, pariterque ſtomachicæ ſic fient. ℞. puluer. roſar. cinnam. nuc. moſchat caryoph. ana ʒß. raſur. eboris, margarit. elect. ana ℈j. ambr. moſch. ana gran. quatuor. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. & menth. fiant tabellæ pond. ʒj. vel, ℞. ſpecierum, ſeu pulueris elect. diarrhod. abbat. & aromatic. roſat. ſingul. ʒß diamargarit. frigid. caryophill. corall. rubr. ana ℈j. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. & abſynth. fiant tabell. de quibus vna ſumatur ante paſtus ſingulos, & à paſtu. Nam, vt roborant, ita cruda digerunt, concoctionique conferunt.

Conditum.

Conditum vice tabellarum ſic inſtituetur. ℞ conſer. roſar. cichor. borrag. ana ℥ß. cortic. citri condit ʒij. puluer. ducis. diarrhod. abbat. & fœnic. dulc. ana ʒj. folia auri minutim inciſa quatuor, cum ſaccharo quantum ſatis, fiat conditum: ex quo detur cochleare plus minùs, vt res erunt, manè, veſperi.

Linimentum.

Stomachus his illinendus. ℞. ol. abſynth. cærat ſtomach. Galen. ana ℥ß. puluer. caryophill. & maſtich ana ʒß. Vel, ℞. vnguent. roſat. meſu. ℥j. ol. abſynth. ℥ß. cæræ parum Miſce pro litu regionis ventriculi, vel ℞. cærat. ſtomach. ℥ij ol. nuc. moſchat. pulu. maſtich. ana ʒij. fiat emplaſtrum,

Scutum pro ſtomacho.

quod extende ſuper alutam admouendum ventriculo ſcuti forma.

QVOTIDIANÆ FEBRIS CVRATIO.
CAPVT XVI.

QVÆ pituita ſolet cunctis agitare diebus,
Vincitur his primùm, quibus eſt reſerare meatus
Occluſos data vis, lentoſque incidere ſuccos,
Queis tenuata, dein repetita ſæpe catharſi,

His quæ phlegma cient demitti debet in aluum.
Radices ideo, quibus eſt aperire poteſtas, — *Apozematum ad incidendam & coquendam pituitã materia.*
Mentha, meliſſa, capillares, ſimileſque parentur
His herbæ, quarum decoctio ſacchare leui,
Cinnameo pariter ligno condîta bibatur.
Si purgare voles, infuſus Agaricus, & quæ — *Pituitam purgantia.*
Antidotus recipit turbith, diadacridiônque
Ducere phlegma poteſt, ſed pæone dante magiſtro.
Turtur erit perdixque cibus, peregrina cothurnix, — *Victus.*
Et turdus gallinaque, torquatique palumbes.
Cum ſale panis erit, vel aniſo, vel coriandro
Piſtus, & è pura ſimila. Nec ſola bibetur
Lympha madens, tenui ſed erit permiſta Liæo. — *In quotidiana vena ſecatur non ratione cauſæ, quæ frigida, nempe pituita: ſed ratione febrilis æſtus.*
Scalpello interea venam reſerare tumentem,
Cauſa vetat morbi. Si non tamen ægra remittit
Febris, & in craſſo lotio rubor igneus extat,
Fac cruor exiliat; nimio ſed parce fluori.

COMMENTARIVS.

PITVITA frigida humida temperamento, conſiſtentia tenax, craſſa lentaque, quadruplex eſt, dulcis, acida, ſalſa, vitrea. Vel, ſi diuiſionẽ ex ſaporum varietate quærimus, triplex, dulcis, acida, ſalſa; ſiquidem vitrea pituita qualitatis eſt acidæ particeps. Ab his omnibus pituitæ formis, quotidiana naſcitur, exacerbari noctu ſolita, periculoſa, lõgaque: ſed ex acida, quæ febrim Epialam parit, deterior ac longior. Eſt autem Epiala, febris, in qua ſimul & ijſdem in locis caloris & frigoris ſenſus incidit: ſed frigus vehementius eſt, calorque mitior. Cuius eadem vt quotidianæ, cuius eſt ſpecies, ſed paulo validiora debent eſſe remedia, quoniam à frigidiore, magiſque tenaci pituita gignitur ℞. cathol. duplic. ʒ vj. elect. diacartham. ʒij. ant. ʒiij. ſyrup. capill. ven. ℥j. Cum aqua menth. fiat potio. Vel ℞. fol. endiu. pimpinell. capill. ven. ana Mj. ſemin. aniſ. fænicul. ana ʒß liquirit. raſ ʒij. fol ſeni ʒvj. fiat decoctio quę colo tranſmittatur ad doſim. In qua diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric ℥j. vel ℥j. ß. Incidetur, purgabiturque reliquus humor apozemate ſequenti. ℞. radic. apij, fænicul. petroſel. gramin. ana ℥j. fol pimpinell. ſaxifrag. meliſſ. calend. capill. ven. adiant. polytr. menth. cichor. totius ana Mj ſemin. card. fænicul ana ʒj. liquirit. raſ. paſſul. mundat. ana ℥ß. flor. anth. ſtæchad. bugloſſ. borrag. ana Pj. fol orienta. ℥j. ß. fiat de-

Pituita quatuplex.

Epiala febris quid?

Cathartica quotidianæ congrua.

coctio, & colat. ad ℔. ß. in qua diſſolue ſyrup. capilli ven. & è quinque radic. ana ℥j. in apozema pro duabus doſibus, quas dabis horis quietis, ſi febris eſt intermittens: aut minoris, vt vocant afflictionis, ſi continua. Nam in paroxiſmis ex Hippocrate, quieſcendum. Si prior apozematis doſis minus moueat quam par eſſe videatur, adde ad poſteriorem diaphæn. ʒij Malè verò vena tunditur in hac febre, ſi cauſæ, nempe phlegmatis rationem habeamus: quia tamen febris omnis in calore ſuam habet eſſentiam, vnde febris à feruore, πύρετος ab igne nominatur, hic interdum flabellare venam expedit, præcipue ſi craſſior & ſubrubens eſt vrina, ſi iunior æger, cibis addictus & crapulæ, ſi conſtitutio cœli feruidior. Nam in ſeniore, cœli ſtatu frigido minùs audendum eſt. At boni ſucci cibis alendum, & ijs aſſis potiùs quam elixis, fouendum corpus pelliceis veſtibus, & igne luculento, ſomnus in lectulo molli procurandus: imponendum ventriculo ſcutum: cuius in ſuperioris commentarij fine meminimus.

Hipp. aph 11. lib. 1. aph.

In quotidiana quando ſecanda vena.

QVARTANÆ FEBRIS CVRATIO.

CAPVT XVII.

Quare validis medicamentis initio Quartanæ non vtendum.

QVARTANÆ *metuas validо medicamine cauſã*
Demere principio. Nec enim bene terreus humor
Tum trahitur, ſed cõmotus magis aſperat ægrum.
Commodius ventrem clyſmo leuiore ciebis
Cum lenitiuo, vel eo quod cuncta repurgat.
Tum ſi res tulerit, violabis vulnere venam.
Sus iuuenis vitulúſque cibum dabit, hædulus, agnus,
Et capus & gallina, ſalax & garrula perdix.
Quique alius chymus bonus eſt, ab eoque labantes
Firmabis vires, vt eis, veniente pepaſmo
Stantibus, excludas piceum ſubigaſque liquorem.
Hinc dabitur valida corpus purgare catharſi
Cum ſenna, lactiſque ſero, quibus vtraque iungi
Bugloſſi ſpecies, ceterach, fumaria debet,
Eppithymum, tamarix, croceo cum flore geniſtæ:
Cumque illis coctis Indi confectio maior
Diſſolui, velut hæc, vulgo quæ dicitur hamech.

Thermarum

Thermarum, lignique cutem mollire ſueti,
Theriaces etiam, vel ſyntheſeos mithridatis
Vtilis vſus erit. Sed eis tamen vtere cautè,
Ne corpus ſiccum malè temperet igneus ardor.
Quando paroxiſmus febrilis deſinet atque
Æger erit mollique cibo, ſomnoque refectus,
In tepida bene ſuccedet ſi mergitur vnda.

COMMENTARIVS.

Validè purgantia cur initio Quartanæ non aſferenda.

QVARTANÆ veræ materia μελαγχολικὸς χυμὸς, ſeu melancholicus ſuccus eſt, frigidus ſiccus, idemque fæx, limuſque ſanguinis, qui putredine calorem adeptus febrem accendit. In cuius initio medicamentis valde purgantibus mouere corpus non expedit. Talia namque, quod vitioſum eſt, non excludunt, quia cruda tum eſt & contumax, non fluida ſequaxque materia: ſed humores exagitant, inductoque calore nimio bilem atram, quę μελαιναχολὴ nuncupatur ęxcitant: vnde pro ſimplici Quartana duplicem ac triplicem, interdum etiam ex humoris ferocia mortem inferunt. A leuioribus igitur auſpicandum in hunc modum. ♃. medul. caſſ. ʒx. ſemin fænic. dulc. puluer. ʒß. cinnam. ℈ß. miſce. cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſine ſaccharo ſumatur è cochleari cum ſyrupo, bugloſſ. vel è pomis odoriferis. Caſſiam ita deſcribemus initio, ſi ad humoris vſti ſiccique redundantiã ſiccũ etiam eſt ægri temperamẽtum. Aliàs ♃. fol. bugloſſ. borrag. fumar. ana Mj. ſummit. lupul. & trium flor. cord, ana Pj. fiat decoctio, in qua ferueat ſenſim fol. oriental. ℥ß. cũ ʒj. ſeminis fænic. dulc. In colat. diſſolue elect. lenit. & ſyrup. Saporis regis ana ℥j. fiat doſis. Si plethora cacochymica, vel aliqua ſolẽnis vacuatio Quartanæ febris cauſa fuiſſe videatur, ſanguis educendus amplo foramine reſerata vena, vt qui craſſior eſt, elabatur. Aperiatur axillaris interna ſeu baſilica, vel mediana ſiniſtra: deinde Saluatella ſeu Splenica. Dies autem venæ ſectionis, vt & purgationis eligatur præcipue qui paroxyſmum antecedit, in quo ſolet æger eſſe quietior atque vegetior. Vinum aqua dilutum quod lymphatum appellamus probamus in hac febre, quod humorem ſiccum temperet, coquat, alat, vireſque ſuſcitet & exhilaret. Euchymi cibi, qui moderatè calfaciunt humectantque pariter vſurpandi: qui modico ſale condiendi ſunt, vt magis tenuent, digerant ac roborent Tum verò validum catharticum vſurpandum quum ſigna coctionis apparent, vt eo craſſa fæculentaque materia funditus ouellatur extirpeturque. ♃. radic. apij, bugloſſ. borrag. & polypod. quern. ana ʒiij. fol. ſcolopend. ceterach. adiant. polytr. petroſel fænic. ana Mß fol. oriental. ʒvj. Bulliant in aqua & colentur ad doſim. In qua diſſolue confect. hamech. ʒij. cathol. duplicat colati & ſyrup. Saporis regis ana ℥j. Vel ♃. cathol. duplicat. & ſyrup. de fumaria

Medicamenta leuia.

ana ℥j.diaprun.ſolut.& confect.hamech.ana ℈iiij. cum ſero lactis, vel cum aqua card. vel meliſſ.fiat potio. Vel, ℞ maſſ.pilul.è fumar. ℈ij. pilul.indarum & è lapide lazuli ana ℈j.cum ſyrup.de pomis odoriferis malaxentur, fiantque pilulæ 5,deglutiendæ veſperi. Si cõtingit, vt antè notauimus, Quartanam ab vſta bile, ſalſaque pituita gigni. ℞. elect. lenit. ℥j.diaphæn.ʒij. aut ʒiij.ſyrup.violac. & capill, ven. ana ℥ß. Cum aqua fumariæ vel bugloſſ. vel endiu.diluantur in doſim. Cõferet ſerum lactis ad lib.ß. plus minùs epotum diebus intermiſſionis, addito cochleari ſacchari communis, vel potius ſacchari roſati, quod ſtomachum, qui tum imbecillus eſt, magis roborat. Calidum ſolium ſeu vaporarium, quod hypocauſtum ſeu Laconicum ac thermas appellant, initio Quartanæ vitandum, ne cruda materia vi caloris in cutem rapiatur, & augeatur obſtructio. Sed in fine cocta materia ſalubre. Parabitur ex origano calamẽto, pulegio, mentha meliſſa, floribus hyperici, chamæmæli, meliloti, quæ bulliant in aqua cum vini albi parte. Fient hypocauſti loco fotus è ſimili materia: tum litus ex oleis abſynthij, menthæ, chamæmæli, maſtiches, capparis, quibus ventriculi regio, Splenque roboretur. *Guaiacum & Sarzaparilla.* Guaiacum & Sarzaparilla ad expellendas melancholici morbi reliquias nõ mediocrem etiam vim obtinent, quia frigidum & craſſum humorem calfaciunt, tenuant, liquant & in vaporem halitumque mollita reſerataque cute digerunt, ſed melancholico, non atrabiliario ſucco redundãte, in quo calida ſiccaque nocent: vt lac aſininum vtile, quo humores acres temperentur, in aluumque ſecedant, aridumque corpus molliore pabulo reſtauretur. Quia verò Quartana febris ſiccus affectus eſt, ſolius Theriaces & Mithridatij ſuſpectus vſus, etiam cocta materia, quia calidioribus conſtat ſimplicibus. Sed hac opiata vel ſimili temperabitur. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. viol. ana ℥j. conſer. flor. geniſt. ℥ß. theriac. & mithridat. veter. ana ʒj. confect. alkermes, ſpecier. elect. è gemm. & lætificant. Galen. ana ℈ij. pulpæ cucurbitæ ſaccharo conditæ ʒiij. Cum ſyrup. de pomis odoriferis fiat opiata. De qua ſumatur ſæpe nucis auellanæ quantitas.

FEBRIS LENTÆ CVRATIO.

CAPVT XVIII.

QVVM regio ventri medio ſubtenta, Iecurve,
Aut Cerebrum, pulmóve leuis, renéſve, Liénve
Continet humorem, febris quo lenta ſequatur.
Quæ claudunt obſtructa vias reſeranda: deinde
Stagnans illuuies proprio medicamine ſenſim,
Sæpe etiam purganda, mali dum cauſa recedat.

Parſque diu impuram ſenſit quæ marcida labem,
Naturæ reddenda ſuæ. Sic molle Cerebrum
Arboreo purges quem mittit Agaria fungo.
Ad robur cui iunge Rheum: ſimul adde meliſſam,
Betonicam cum nymphæa, violiſque, roſiſque.
Conferet à paſtu quæ ſit conſerua roſarum,
Fœniculi ſemen conditûm, vel coriandri.
Si Iecur in vitio eſt, Agrimonia & Intyba cocta
Cum ſenna, infuſoque rheo purgantque, coguntque,
Hunc quicunque in eo ſtabulatur inutilis humor.
Sed Cordi diamargaritôn dat vtrumque leuamen,
Mollis & antidotus opij de nomine dicta,
Caſſia pulmoni cum renibus. Apta Lieni
Senna, ſed adiunges cum capparis & tamariſci
Cortice quod flatus nocuos diſſoluat aniſum;
Aut apium, marathrum ve. Iubes ſi forte cruorem
Effundi, vulnus citò comprime. At irrita ne ſint
Quæ facienda putas, iterumque iterumque videto.
Nobile nam viſcus, cuius tenuata calore eſt,
Et non vulgari conſumpta putredine moles,
Deſinit in fluidam, nunquam reparabile, tabem.

Lentæ febris Cerebri vitio contractæ curatio.

COMMENTARIVS.

LENTA febris eſt, vt prius attigimus, quum pulſus paruus, creber & inæqualis cum imbecillitate virium, extenuatione membrorum & marcore ſe promit, nullo vel exiguo dolore, vt parum ab hæctica diſtare videatur. In qua videndum quænam malè affecta ſedes hanc pariat, vt in eam remedia conferamus, quæ ſolet vt plurimũ eſſe Iecur, & Lien cum meſenterio. Quare ſi in hypochondrio dextro dolor eſt, dolorque manus attactu notabilis. ℞. rad. oxalid. oxilapath. petroſel. fænic. ana ℥j. fol. agrimon. ſcariol. lichen. capill. ven. ana Mj. ſemin. quatuor frigidor minor. aniſ. coriand. præparat. fænic. dulc. ana ʒij. fol. ſenn. mundat. ℥j. fiat decoctio, in qua infunde rhei elect. ʒiij. cinnam. & nuc. moſchat. ana ℈j. In expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. ſimplicis, ſi bilis redundare videatur, aut ſyrup. laxat. roſar. cum agarico, ſi craſſior humor eſt & obſtructio contumax ℥ij. Fiat apozema pro duabus doſ.

Quid Lenta febris, cuius cauſæ ſignaque dantur lib. 2 cap. 40.

Apozema quum lenta febris à Iecore vel Meſenterio.

Quando in lenta febre ſecanda vena.

Sumantur duabus matutinis continuis, ſi robur eſt, vel alternis & interpoſitis, ſi virium infirmitas. Aperiatur deinde baſilica plùs minùs pro viribus, maximè ſi bilioſus humor obſtructionis, febris & doloris cauſa eſſe videbitur. Sin læuum hypochondrium tumet cum obtuſo dolore grauique,

Purgatio quùm à Liene lenta febris eſt.

℞. quinque rad. aperient. polypod. quern. cortic. rad. cappar. & tamariſci ana ʒiij. ſemin. card. fænicul. liquirit. raſ. ana ʒj. flor. trium cord. & geniſt. ana Pj. fol. ſennæ ʒvj. Fiat decoct. in colat. diſſolue cõfect. hamec ʒij. ſyrup. capill. ven. è cichor. compoſit. cum rheo & elect. lenit. ana ℥ß. Fiat doſis: à qua vena ſecetur; dextra. primùm, deinde ſiniſtra, ſi vires ſinunt, corpúſque cacochymia plethorica redundare videatur. Aliàs frequens erit vſus catholici duplicati cum ſyrup. ſolut. roſar. & è cichor. compoſ. cum rheo diſſolutis in aqua cuſcutæ, gramin. endiu. capill. ven. aut, ſi languet æger, mannæ, in iure pulli, vitulique ſorbendæ. Senna cum cephalicis in textu poſitis & agarico infuſo dabitur vbi Cerebri vitium eſt à pituitæ redundantia: Caſſiæ ſi calida Iecoris aut renum intemperies. Cordi robur addetur opiatis & tabellis, quæ huius libri capite poſtremo deſcribentur.

FEBRIS CARDIACÆ, SEV ſyncopalis curatio.

CAPVT XIX.

Cardiaca febris, acutiſsimus affectus, ideoque cito perimens.

CARDIACÆ *febri, comes eſt cui ſyncopa crebra*
Ni citò ſuccurras, ſubita nece concidit æger,
Ergo in aqua vitæ, tenuique liquore roſarum
Caphura pauca madens forti iungatur aceto:
Naribus indatur, vires reparabit odore.
Vtque minor fiat calidi inflammatio Cordis,
Ocyus è vena tepidus cruor effluat. Aura
Nata leui vento, lenive impulſa flabello

Odoranda in cardiaca febre.

Egelida inſpiretur, & intinguatur aceto
Pannus, aquiſque roſæ, bugloſſi, nenuphariſque
Santala quæ capiant, granum chermeſque, crocumque,

Fotus thoraris.

Pro fotu thoracis. hic vnguine deinde roſato,

Potus in cardiaca febre congruens.

Pulueribuſque, dabit quos moſchus & ambra linatur.
Potus erit quæ lympha capit cum ſacchare ſuccum

Granati mali, medi ve, vel oxytriphilli:
Lympha vel, vt cito vis reparetur, odora falerno.
Sit liquidus cibus ex acidis cum carnibus hædi, *Cibus.*
Euchymûmque auium pullis, ſucciſque gelatis.
Monocerotis erit ceruique perutile cornu,
Puluis & è gemmis, bezoardica quæque feruntur
Toxica, vipereumque è Corde fugare venenum.

COMMENTARIVS.

HVIVS febris cauſa vel eſt ferina qualitas, cor laceſſens & impetês, vel bilis os ſuperius ventriculi lancinans, vnde cor oppreſſum æſtuat & phlegmone tentatur. Quia verò diſſipantur hic exoluunturque ſpiritus, vnde ſyncope frequens, liquidis cibis & multum alentibus citò ac ſæpe reparandi. Conferet ergo gelatiun, ius carnium vituli, capi, perdicis, vitellus oui recens, vinũ odorũ, tenue. ℞ diſtillati reſtauratiui communis lib. ß. ſucc. limon. & granat. ana ℥j. ſacchar. alb. ℥iiij. cinnam. ʒß. Colentur per manicam Hippocratis, denturque ſæpius ad cochlearia duo, tria quatuor, vt res erunt. Item ℞. aqu. ſtillat. morſ. oxalidis, oxytriph. ana ℥ij ſyrup. de limon. & iulep. roſac. ana ℥j. aqu. theriac. & imperial ana ℥ß. confect. alhermes ʒj. Miſceantur in Iulepum pro duabus aut tribus doſſ. ℞ aqu. ſtillat. roſar. ℥iiij. aqu. vitæ & aceti roſac. ana ʒj. caphur. ambr. moſch. ana gran. duo Miſc. Intinguatur in his nodulus ad odorandum naribus admouendus. Si coniectura eſt dominantis flauæ bilis, aut praſiuæ, vtendum crebro clyſtere: vena ſecanda eſt ad ℥iiij. quinque, ſex, vt vires ferent. Secanda verò eſt, vt minuatur febris & generatio bilis impediatur, à qua non rarò ſequitur oppreſſio.

Febris Cardiacæ cauſæ.
Cardiacæ febri quæ conferunt.
Diſtillatum reſtaurans.
Iulepus Cardiacus.
Nodulus ad odorandum.

FEBRIS HECTICÆ CVRATIO.

CAPVT XX.

SI calor exuccum corpus populatur & vrit
Hecticus, hunc vena fruſtrà tentabis aperta
Tollere, vel ſolita ventrem turbare catharſi.
Frigidiora iuuant, madidoque liquêtia ſucco.
Ergo communi ptiſanæ ſit cremor in vſu:
Juſcula ſint vituli de carne, hædique nouelli,
Lactucæ è foliis portulacæque recentis.

Lac donet muliebre cibum, vaccæve, capræve
Lentipediſve liquans aſinæ, det amygdala dulcis,
Expreſſumque gelu, diſtillatique liquores
E cochleis, nemoris teſtudine, turture, pullis
Gallinæ, pinguique capo. Liquiritia lymphæ
Mixta ſitim reuelet, niueumque quod Jndia ſacchar
Nigra parit, ficus, nucleis & paſſula demptis:
Juiubeus, violæque liquor, paucuſque liæus,
Si ſtomachus languet, neque ſunt in corpore vires.
Dulcis aquæ fotu fiat cutis arida mollis.
Auraque quæ fuerit nares ingreſſa patentes
Blanda ſit atque tepens. Somnum nymphæa procuret,
Lactucæ ſemen, ſemenque papaueris albi;
Otiaque & cantus placidi; cataplaſmaque Cordi
Admotum, quod conſeruam violæque, roſæque
Nenupharíſque ferat, cui coniungatur acetum.
Jllitus & thorax butyro ſæpe recenti;
Quod iuuat & linctum cum ſacchare more ſyrupi,
Inque cibis & iure datum: vaccæque boantis
Hectica membra leuat cremor de lacte coactus,
Caſeus expreſſus nuper, tremulumque quod ouum eſt.

COMMENTARIVS.

FEBRIS Hectica quæ ſimplex eſt, non quæ coniuncta cum febre putrida, vel eryſipelate, vel phlegmone partis alicuius, remedia maiora, nempe venæ ſectionem, purgationemque reſpuit. Hæc enim ſiccitate marceſcens ac debile corpus atterunt, & in maraſmum, exhauſtis ſpiritibus & ſanguine præcipitant, excepta Caſſia, quæ humiditatis exceſſu febris Hecticæ temperat ſiccitatem, viqne lubrica ſenſim ac blandè ſuperantem excludit bilem, corpuſque refrigerat. Ab ea ſecundas obtinet Manna in pulli, vituli, prunorumve diſſoluta iure. Quibus eccoproticis medicamentis, aut leui clyſtere mollietur aluus, ſi vel ea durior eſt, vel ob coctricis imbecillitatem crudorum in corpore prouentum eſſe ſuſpicamur. Et quoniam in Hectica vincit calor & ſiccitas, refrigerandum & humectandum, ſed humectandum imprimis eſt: quæque ſunt actu frigida, nec ſumi, nec admoueri tuto queunt, at ſubte-

pida, ne calor innatus, extremè tum languidus, ac neruoſæ partes, quæ quia carne nudantur ſenſum habēt exquiſitum, offendantur, imbecillaque reddantur viſcera. Sic balneum ex aqua dulci parandum eſt, ingredique tepidum, quod quoniam humectat inſigniter, febris Hecticæ remedium præſens eſt ac ſingulare. Blandus ac leuis aeris occurſus humectat, ideoque leuat, vt offendit frigidus. Somnus etiam Hecticis vtilis, quia blando ſuo tēpore ſanguinem & humores acres lenit ac temperat. Qui ſi non obrepit, vt ſæpè, ſollicitetur balneis, cibis, hordeatis, amygdalatis, ſyrupis & iulepis refrigerandi humectandique vim habentibus. Ex cibis alij ſunt tenuioris, liquidioriſque ſubſtantiæ, qui quamprimum alterantur ac diſtribuuntur in corpus, ideoque cito reficiunt & vires adferunt, vt lac muliebre, caprillum, aſininū, butyrum recens, lactis amygdalarum dulcium & hordei cremor, oui tremuli vitellus, ius pulli gallinacei, capi, vituli, hædique lactantis, alterati lactuca, portulaca, ſpinaciis. Alij craſſioris naturæ ſunt: quæ vt ſolidius præbent alimentum, ita coquuntur ægrius, qualis eſt teſtudinum, cochlearum, cancrorumque caro. Vtrumque genus alimenti neceſſarium eſt in curatione febris Hecticæ, in qua triplicis ſubſtantiæ, nempe ſpirituoſæ, carnoſæ, ſolidæ iactura fit. Spirituoſam, carnoſamque ſubſtantiam inſtaurat prius victus genus, ſolidam poſterius. Verum vt vtrique ſimul conſulatur, paretur tale reſtaurans. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. viol ana ℥ij. ſpec. elect. diatragacanth. frigid. ℥ß diamargarit. frigid. ℈iiij. Decoctionis capi iuuenis pinguis & armi vitulini cum lactuca, portulaca, borragine, ſeminibus quatuor frigidis maioribus lib. quatuor. Cum carnibus vnius perdicis & teſtudinis, micæ panis in lacte infuſæ, & ſacchar. alb. ſingul. lib. 1. fiat diſtillatum in diplomate ſeu balneo mariæ per alembicum vitreum ex quo ſumantur ℥iij. plùs minùs quàm videbitur eſſe neceſſe. Lac muliebre præſtantiſſimum, quia naturæ noſtræ magis accommodatum ac familiare: quod è mamma ſugendum eſt. Aſininum ſequitur, hinc caprinum, quod recens mulctum in aurora bibi debet ab ℥iiij. ad ℥viij. vel etiam ad libram vnam. Minuenda verò doſis ſi in ventriculo corrumpatur. Sique ex nidoroſo ructu cognoſcitur vri, diluendum aqua. Si nacido deprehenditur aceſcere, ſaccharum commiſcēdum eſt, vel ſimplex vel roſatum quod corruptelam impedit ſtomachoque gratū eſt. Ad ſomnū conciliandū. ℞. ſyrup. violac. & nenuph. ana ʒvj. aqu. ſtillat. lactuc. ℥iij. vel ℞ aqu. ſtillat. nenuph. & lactuc. ana ℥j. ß. ſyrup. violac. & papau. ana ʒß. Vel ℞. ſyrup. papauer. rhead. ʒj. ptiſſanæ vulgar. ℥iiij. Miſceantur & fiat iulep. Detur hora ſomni. Vel paretur hordeatum aut amygdalatum cum ſaccharo, addita ʒj. ſemin. papaueris albi noctu ſorbendum.

Diſtillatum reſtaurans Hecticos.

FEBRIS PESTILENTIS CVRATIO.

CAPVT XXI.

81

QVÆ venit infecto popularis ab aëre febris,
Millia multa prius ferali ſternere clade
Aſſolet, auxilium quam ſedula cura medentum
Ferre queat. Si quæ tamen hanc ſuperare facultas,

Ignis putredinem arcet inſignibus ſuis qualitatibus.

Ardeat igne focus, luſtretur odore ſabæo
Tota domus. Boreæ pateant Euroque feneſtræ,
Nulla Noto, minus hoc Zephyri aura moleſta tepentis.
Sit nitor in cunctis. Verbis vultuque miniſter
Exhilaret, lethique metum deriuet ab ægro.
E terra & gemmis, animalibus atque metallis

Antidoti nobiles & vſitatæ.

Antidotos pæon ſibi prouidus eligat illas,
Quas vſus ratioque docent dare poſſe ſalutem:
Qualis theriace eſt, & quæ mithridatica fertur,
Alkermes, niueuſque cui dedit vnio nomen,
Quique rubens hyacinthus, & hæc cui nomen ab ouo.

Herbæ cardiacæ, corruptelam emẽdantes.

Extrahat & varios herbarum è corpore ſuccos,
Quos ſcabioſa dabit, prati regina, meliſſa,
Oxalis, oxytriphillum, & qui benedictus habetur
Carduus, & ſucciſa, & tormentilla, crepanſque
Iuniperus, borrago, bouinæque æmula linguæ,
Thapſique & ſcordi folium. Quibus addere vires

Pulueres cardiales.

Inſignes poterit, puluis bezoardicus, iſque
Qui venit è Cerui cornu viuacis, eoque
Monoceros quod fronte gerit. Cibus optimus ille
Qui facilis coctu, & ſucci bonitate labantes
Inſtaurat ſubitò vires. Ita iuſcula proſunt;
Quique gelatinæ celebratur nomine ſuccus:
Et diſtillatum reparandis viribus aptum,

Carnibus

Carnibus incoctis vituli, paphiæque columbæ,
Turturis & turdi pinguis, pullive, capive,
Perdicis, nemoralis auis, cui Phaſis origo eſt,
Cum diamargaritôn, & odoro puluere gemmæ.
Lympha mero præſtat: tenuis tamen vna liæi *Potus variorum genus.*
Non ad aquæ plures noceat ſuperaddita guttas.
Gratior ac melior cibus hic & potus habendus,
Punicei inſperges cui grana rubentia mali,
Aut acidum citri, flaueſcentiſque Limonis,
Purpureique ribis ſuccum, fructuſque liquorem,
Pomifer Heſperidum quo nobilis extitit hortus. *Pilulæ peſtem arcentes.*
Ex aloe pilulæ fiant, myrrhaque, crocoque,
Non aliud purgans, ſi peſtis ab aëre ſolo eſt.
Sin pariter vitium nimius vel putridus humor
Gignit, & igne micant oculi, vultuſque, cruorque
Craſſus ineſt ſputo, diſpnæa, dolorque fatigat
Gutturis, vrinæque rubent, arteria plenè
Pulſat, & obſeſſos grauitas incumbit in artus,
Ne dubites venam primis aperire diebus
Pleniùs, inde dato medicamine leniter aluum
Mollire, eſt ſi languida vis: ſin robur, abundè.
Profuit interdum temeraria ſumpta catharſis.
Quam tamen haud iubeat, niſi cum ratione machaon.

COMMENTARIVS, QVO CVRATIO peſtilentis febris abſoluitur.

LVES epidemica, ſeu peſtis, infinitos interdum è medio repentè tollit, quoniam interdum repente fit. Ad quam ſi etiam ocyùs accurrat Medicus, fit tamen vt abſolutam eius cognitionem non habeat, ideoque nec curandi rationem, modumque teneat. Quoniam etſi cauſa communis eſt aër, varia tamen ſymptomata ſunt pro putredinis varia natura, & ferina qualitate. Sic anno ſalutis 1580. menſe Iunio, quum efferum crebrumque tonitru pluuia larga comitatum tota fere nocte mouiſſet cœlum, repente fluxio incidit in fauces, vnde Bran- *Lues epidemica.*

Branchus, ſeu Coqueluchia quo tempore Pariſienſes afflixit.

Purpuratæ febres.

chus, Coqueluchiam appellarunt, ſequente die tam multos inuaſit, vt putem hominum viginti millia Lutetiæ hoc affectu laboraſſe. Menſe Iulio ſequenti ſæuiit peſtis ad Octobris finem acerrima, quæ, ni fallor, hominum in eadem vrbe quadraginta millia peſſundedit. Succeſſerunt epidemicæ à colore puſtularum Purpuratæ dictæ febres 1587. quæ menſe quidem Martio, ſed Aprili maximè terruerunt: quia plurimis exitio fuere, medicis de remedio vero dubitantibus. Metuebant enim ne calidioribus hydroticis, quæ maximè probantur in peſte, febrim exacerbarent: & ſecare venam in exiguo, feréque nullo pulſu, qui tum erat, non audebant. Sed & horrebant, ne quæ ferebantur in cutim exanthemata, miſſione ſanguinis intrò reuocarentur ægroſque ſuffocarent. At ratione ducti denique febres iſtas non ſolùm aeris conſpurcati, ſed & plethorici, cacochymique noſtri corporis eſſe ſobolem, plethoram crebra ſectione venæ ſuſtulerunt, cacochymiam purgatione, malignam ab aëre qualitatem cardiacis: ideoque tum infinitos ab orci faucibus eripuerunt. Anno 1590. & 1596. in quo toto fere Maio, Iunioque pluuiæ redundarunt, parem curandi normam inierunt, ægrorum maximo ſolatio. Sic interdum venienti peſtilentiæ nec citò nec tutò bene ſuccurritur. Quod vt fiat, cauſæ ſignaque luſtranda ſunt ad prognoſin & cognitionem morbi, de quibus priùs, facientia, vnde congrua remedia petantur: ad quæ iam pergimus. Quum itaque peſtis, quæ febris eſt epidemica, contagione deleteria, ſeu funeſta, de qua nunc agimus, ab aëre putri generetur: putredo autem à calido quidem humido, ſed humido maximè ſuſcitetur, in vicis publicisque viis & priuatis ædibus accendantur ignes ex odoriferis, vt iunipero, lauro, roremarino: vel è communibus lignis, quernisque præcipuè, additis, ſi lubet, thure, maſtiche, ſtyrace, benzoino, ligno ſantalino, rhodio, & ſimilibus ad ſuffitus idoneis, quibus ſiccetur ac depuretur aër, qui commune nobis eſt & neceſſarium ad hauriendum ſpiritum, ſeu reſpirationem elementum. Hebdomade quaque repurgentur à ſordibus viæ publicæ, præſertim in quibus olera, cauleſque vendũtur. Singulis diebus vnuſquiſque ciuium antè domum aquam inijci curet manè, veſperique, qua cum ſcopis nitorem conciliet, ac fætorem arceat. Priuatæ mundæ ſint ædes, nitida veſtis. Odoretur vnuſquiſque domi foriſque quod iucundè ſpiret, vt malum medicum, ſeu Cytrium caryophillis veſtitum, maioranam, ſpicam, lauandulam, veronicam altilem ſeu coronariam, quam Ocellum appellant. Nonnullis fætida placent, ideoque circumferunt, vt rutam, maximéque Galbanum, quod Dioſcorides ait aduerſari toxicis. Sed odorata, me iudice præferenda, quia dilatant, reſtaurant, roborantque ſpiritus: fætida contrahunt & impugnant. Priuſquam quis egrediatur domo, ſumat panis bolum cum vino lympha diluto, vel acidum iuſculum, vel immixto ſale butyrum, vel aliquot cerasa, vel damaſcena pruna ſi iuuenis eſt & bilioſus naturâ: vel conditam nucem: ſi ſenior, temperamentique frigidi, qui ſi non niſi prandere ſolitus eſt, mandat Angelicæ radicem. Communia iura parentur ex acidis, quæ putredini ſua ſiccitate reſiſtunt, febrique ſuo frigore, qualia ſunt oxylapathum, oxalis, oxytri-

Quid Peſtis, eiuſque curatio.

Ignes tempore peſtis accendendi.

Cur bene olentia fætidis præferenda.

Mane quid cibi ſumendum.

philum, omphacium: quibus adde pinpinellam, borraginem, buglosſum, endiuiam. Euchymis, ſeu boni ſucci cibis alantur ægri, ſanique: ſed alantur ſine carnibus ægri carnium ſuccis, qui facillimè cedant in alimentum, & à languido, qualis eſt ægrorum, bene coquantur, vt iuſculis, expreſſis, conſumptis carnibus vituli, pulli gallinacei, perdicis, turturis, columbæ iuuenis, capi, phaſiani, vt cuiuſque res erunt. Diſtillatum reſtaurans hoc modo parabitur. ℞. conſer. bugloſſ. borrág. roſar. ana ℥ ij. conſeru. nenuph. & viol. ana ℥ j. puluer. elect. de gemmis diamargarit. frigid. trochiſc. è caphur. ana ʒ j. radicis Angelicæ, tormentill. dictamni ſemin. oxalid. citr. card. ana ʒ ij. bracteas auri quatuor. aquę decoctionis vnius capi pinguis, alterati cum acetoſa lactuca, bugloſſo, borragine libras quinque. Reponantur in alembico vitreo cum carnibus minutim inciſis duorum pullorum & vnius perdicis. ℞ diſtillati ſuperioris lib. ß. ſacchar. alb. ℥ ij. cinnam. ʒ ß. Colentur per manicam Hippocratis ad vſum, quum opus erit. Vel, ℞ perdicis vnius, carni vitulini, pulli gallinacei, vel capi carnes inciſas. Recondantur in vaſe bene lutato ſine liquore vllo. Bulliant in balneo mariæ, dum perfectè cocta ſint, additis cinnam. ʒ ij. Exprimatur ſuccus ex quo dentur ℥ ij. plùs minus. Vel ℞. Cordis Cerui, perdicis vnius & phaſiani minutim inciſi carnes, cinnam. ʒ ij. Coquantur in balneo mariæ: ius exprimatur, quod die noctuque ſumatur ad ℥ ij. ſeu, ſi mauis cochlearia quatuor aut quinque. Ferunt Cerui Cor in peſtem arcana proprietate valere: velut os de Corde cerui: cornu quoque, ex quo maximè tenero, eique ſubiecta carne diſtillatur aqua nobilis. Sed & reliquorum animalium Cor valere muniendo noſtro Cordi poteſt, tum familiaritate ſubſtantię, tum quia duræ ſicceque carnis eſt, ideoque minus corruptibilis. His quibus carnium eſus non arridet, aut vti religio vetat, referantur in alembicum, aut balneum mariæ pulpæ Lucij, percæ, truttæ, aſtacorum & cancrorum, Soleæ, viuerræ, Rubelli, Rhombi, quo Turbotum noſtrum & Barbutam intelligimus, latos, lautoſque menſiſque gratos & euchymos piſces. Qui calidiore temperamento ſunt, bibant aquam diuinam, quæ parabitur ex lib. 4. aquæ fontis, vncijs tribus ſacchari, cum vnius mali medici, ceu citrij, Limoniſve ſucco. Gratus hic potus eſt ſanis ægriſque, futurus gratior, ſi cinnamomi ʒ j. iungatur. Confert & hydroſaccharum, addito ſucco ribis aut ceraſorum. Communis potus ex hordeo cum liquiritia, cui radix & ſemen oxalidis addi poteſt. Quæſtio de vini potu. Certè vinum quia calidum, febricitantibus omnibus obeſt: quia fumoſum & vaporoſum, nocet Cerebro, ſpiritus animales & vitales agitat turbatque. Detur aqua multa dilutum, vbi febris exigua, defectus animi frequens: & vbi quis per ſanitatem hoc vti ſolitus. Vinum odorum & lymphatum ſpiritus excitat & exhilarat, crudaque concoquit: eſtque reuera cardiacum; ideoque nec penitus improbandum. Quod vt ſenum viſitatus erit potus, ita iunioribus parum frequens, in quorum præcordiis ebullit naturâ, feruetque ſanguis. In obſeruatione cauſarum, ſignorūque morbi peſtilentis videndum, plethorane corpus turgeat, an cacochymia vexetur. Si plethoram rubor vultus, pulſus ſolito maior atque

Diſtillatum reſtaurans.

Aliæ diſtillati reſtaurantis formulæ.

De corde notanda.

Variæ potus formæ.

Aqua diuina

Vini potus an peſtilenti febre correptis vtilis?

Vinum quādo dandum & quomodo.

Quando ſecanda vena. frequentior, dyſpnæa, totiuſque corporis pondus arguit, enemate præ-
miſſo vena ſecetur: iulepus inde ſumatur, deſcriptus hac formulas. ℞.
aqu. ſtillat. oxalid. oxytriph. card. ana ℥iij. ſyrup. de ſucco acetoſæ &
è limon. ana ℥j. Vel, ℞ aqu. ſtillat. morſus. oxalid. vlmar. ana ℥ij. ß. ſy-
rup de limon. & oxyſacchar. ſimplic. ana ℥j. Miſce fiat iulepus in duas
doſes. Si minùs aquæ ſtillatitiæ probantur, tempuſque dat ſucco tur-
gentis herbas. ℞. ſuccorum oxalid. vlmar. ſcabioſ. ſcord. depurat. ana
℥iij. ſacchar. alb. ℥iiij. Coquantur leuiter in Iulepum pro tribus doſi-
bus. Conducit longiùs à paſtu ſumere, quo mador ſudorve conſequa-
tur, natura tum minùs in cibi coctionem occupata. ℞. lapid. bezoard.
grana ſex: dentur cum portione Iulepi deſcripti. Par quantitas ſumi po-
teſt raſuræ Monocerotis aut Rhynocerotis. Cacochymia, quam indicat
faciei pallor aut liuor, virium imbecillitas, anorexia, purgationem re-
Purgatio cardiaca. quirit. In hac à lenioribus auſpicandum, ne fractis à medicamento va-
lidiore viribus venenum inſolentiùs agat, ſeſeque explicet. Ideoque, ℞.
rad. oxalid. oxylapath. tormentill. ana ʒij. fol. bugloſſ. borrag. ſcabioſ.
ana Mj. ſemin. citri card. fænic. dulc. ana ʒß. fol. oriental. ℥ß. In colatura
diſſolue cathol. duplic. & ſyrup. Saporis regis ana. ℥j. fiat potio Deſcri-
bet alias medicus pro re nata: videbit quibus & quando validius medi-
Hypercatharticum cur metuendum. camentum exhibendum. Ab hypercathartico verò metuendum. Hoc
enim etſi viſum eſt aliquando contuliſſe, ſecluſis naturæ robore prauis
humoribus, in quibus erat impreſſa maligna vis: id tamen ſæpe natu-
ram debilitat, exoluit & opprimit: quam leue medicamentum leuat,
ſecluſa ſenſim ac ſine vi materia virulenta. Cuius expurgandæ quia ra-
tio potiſſimum eſt habenda, videtur in cardiacis potiſſimum inſiſten-
dum. Itaque ℞. aqu. ſtillat. ſcord. morſ & card. ana ℥ij ſyrup. de limon.
& capill. ven. ana ℥j. aqu. theriac. ℥ß. Vel, ℞. aquar. ſtillat. morſ. ſca-
bioſ. meliſſ. ana ℥ij. aqu. imperial. ℥ß. ſyrup. de limon. & è ſucco ci-
tri ana ℥j. confect. alkermes aut de hyacintho ʒß. Miſce fiat iulep. in
duas doſes. Si febris mitior, & pituitoſior æger, paretur decoctum è ſar-
zaparilla, chyna, lignive ſancti medulla cum paſſulis, tormentillæ &
angelicæ radice, ſeminibus additis citri card. fæniculi. Syrupus domini
Syrupus domini Braillonij. de Braillon, archiatri quondam regij, medicique Pariſienſis commen-
datur in huius vrbis noſocomio. Qui fit ex aqu. roſar. & aqu. vitæ ana
lib. I. cinnam. puluer. ℥ß. ſacchari quod ſufficit. Tutius datur ſeniori-
bus, in minore febre, cœlique ſtatu frigido humido, quam iunioribus
inſigniter febricitantibus æſtate feruida. Superat enim in eo calor, qui
Opiatæ. frigidis aquis, vt oxalidis & oxytriph temperari poteſt in Iulepum. ℞.
conſeru. bugloſſ. borrag. meliſſ. roſarum ana ℥ij. confect. alkermes,
ſpecier. elect. diamargarit. frigid. & è gemm. ana ʒj. cortic. citr. condît.
theriac. & mithridat. veter. ana ʒij. cū ſyru. de ſucco citri fiat opiata Vel,
℞. elect. de ouo ʒij. confect. alkermes & theriac. ana ʒß pulu. elect. dia-
margarit. frigid ℈j. conſeru. roſar. ℥j. Cum ſyrup. de granat. fiat opiata,
Tabellæ. auri foliis inuoluta, ℞. ſpecier. elect. è gemm. & manus Chriſti perlatæ
ana ℈ij. raſur. vnicorn. & lapid. bezoard. ana grana decē. Cum ſacchar.
in aqu. roſar. & meliſſ. ſoluto fiant tabellæ. Vel, ℞. raſur. ebor. & cornu-

ceru.ana ℈j.margarit.elect.ʒß.raſur.Vnicorn.& Rhynocerot.ana gran. ſex. Cum ſaccharo diſſoluto in aqu.roſar. fiant tabell. pond. ʒj. Capiat vnã æger longiùs à paſtu, vacuoque ſtomacho, ne cum cibis cardiaca vis obruatur ℞. conſer. roſar. bugloſſ. nenuph. viol. ana ℥ij. theriac. & mithridat. veter. ana ʒiij. puluer. cardiaci Fernelij, vel ectuar. diambr. ʒj. Fiat cataplaſma cum aceto vel ſucco citri regioni Cordis, &, manuum carpis admouendum. Et id quidem ditibus: ſequens pauperibus erit familiare. ℞. fol. abſynth. vulgar. rutæ, menth. meliſſ. calendul. ana Mj. roſar. rubr. Pij. Contundantur in mortario, ſimul addendo mithridat. veter. ℥ß. Cum aceto fiat cataplaſma. Extende ſuper linteum duplex, admouendũ Cordi. Tumor peſtilens ſuppurantibus & attrahentibus foras impellendus & coquendus. Qui ſi contumax eſt, durus, minuſque pepaſmi coctioniſque capax, admouendum pyroticum. Carbunculus leniendus anodynis, & ſuppurandus cum ſcabioſa, in butyro vel axungia ſuilla cocta, mixto oui vitello.

Cataplaſma regioni cordis, & manuum carpis admouendum.

Tumor peſtilens quomodo curandus.

Carbunculi remedia.

LIBRI V. MEDICÆ DECADOS Finis.

FRANCISCI PORTI MEDICÆ DECADOS,

Liber Sextus.

PRÆFATIO.

Hominis dignitas.

OS homini ſublime datũ eſt, vt in æthera mẽtem
Erigat, & dignum meritis ſe præſtet Olympo,
Sed ſibi ne nimium tribuat, doniſque ſuperbus
Se putet æqualem ſuperis. pars nulla caduci
Corporis immunis facta eſt, experſque doloris.

Humani corporis imbecillitas.

Singula morbus habet, totuſque homo morbus habendus.
Quinetiam pars nobilior magis apta ruinæ eſt.
Cor gerit ingentes animos: at id interit, ictum
Vulnere vel minimo. Si peſtifera aura laceſſit,
Cor primùm ferit aura nocens. Domus eſſe cerebrum
Creditur eximiæ mentis, ſopor altus at illam
Sæpe, furorve tumens ſolio detrudit ab alto.
Sed Medicina, Dei donum inuentumque retundit,
Pellit & exangues ægroto è corpore morbos.

Inuocatio.

Qua methodo id fiat, referet mea carmine muſa,
Spiritus alme faue, ſine quo labor irritus omnis.

COMMENTARIVS.

Homo perfectiſſimus, idemque ſi decidit à ſtatu miſerrimus.

HOc procemio perfectiſſimum omnium animantium hominem eſſe cogita, ſi ſe Dei, naturæque legibus addixerit. Sin aliter, ſuoque nutu vixerit, ſummis calamitatibus obnoxium. Nam, vt huius

cœleſtis ac diuina mens ad contemplandum meditandumque data, ſi ſe voluptatum illecebris, ac terrenis inquinamentis pollui fœdarique patitur, vix in poſterum erigit attollitque ſe. Sic hominis eximium, & numeris omnibus abſolutum corpus ſi ab externis internìſve morborum cauſis ſemel obſidetur, harum numero ſæpiùs opprimitur. Nec enim, quum ſit in eo naturali lege perfecta ſanitas, niſi à validiſſima cauſa cõcuti ſternique poteſt: quæ quum ſemel inſederit, opprimet, ſi non occurratur, citò proſtratis à morbi magnitudine viribus. Prudens itaque qui incipiente morbo ſubuenit; quique hunc præuenit prudentior, ne funeſti hoſpitis aduentu periclitetur.

SIMPLICIA CAPITI CONFERENTIA, quæ Cephalica dicuntur.

CAPVT PRIMVM.

Hic liber morborum Capitis curationem continet.

PRINCIPIO *capitis morbos vbi demere tento,*
Commemorare iuuat quænam magis apta Cerebro,
Ne nouus inſudet pæon, ſed limine in ipſo
Seligat è multis ægri quæ ſcribat in vſum.

Cephalicæ calida.

Si grauat ergo Caput pituita, Meliſſa probatur,
Saluia, Sampſucus, calamintaque, roſque marinus,
Betonica & laurus, marathrum, quæque herba calendis
Emittit florem, ſtæchas, ſatureia, nigella,
Quæque ſeneſcentes Euphraſia purgat ocellos,
Mentha, chamæmælum, accorus, & melilotus, aniſum,
Pæoniæque maris cum flore ac ſemine radix,
Rutaque, & illiricis quæ naſcitur Iris in oris,
Serpillumque, thymumque, Lauendula, & Indica nardus,
Centauræa minor: liceat quibus addere moſchum,
Caſtoreumque, & eam quæ nõn moſchata vocatur.

Cephalica frigida.

Fellea ſin bilis ſuperat, violæque, roſæque
Nymphæa & lactuca leuant, quod & inſidet hortis

Solanum, capitiſque fugans, auriſque dolores.
Hic & Hyoſciamus, cui flos cum ſemine candet,
Semper & herba virens, veſcum ac cereale papauer,
Caphura, lenta ſalix. Cytheræam his iungito myrthum,
Mandragoræque ſoporiferos è corpore ſuccos.

COMMENTARIVS.

Saluiæ vires.

HÆ ſequentes herbæ, quia peculiari dote capitis affectibus ſuccurrunt, Cephalicæ nuncupantur. Ita Saluia calida ſicca leuiter aſtringens Epilepſiæ, lethargo, paralyſi medetur: vtque Cerebrum, ita ventriculum, vterumque firmat. Ideoque Catarrhos comprimit, appetentiam excitat, conceptum retinet, vitalemque facit.

Sampſucus & roſmarinus.

Sampſucus ſeu Maiorana Cerebrum, neruoſque roborat, ab eiſque flatus, craſſamque pituitam elicit, vt & roſmarinus, qui memoriam imprimis firmat, tremoremque diſcutit.

Betonica.

Betonica ſubacris, incidendi vi pollens Cerebrum recreat, Epilepſiam, paralyſin, furoremque ſanat, thoracem ac Iecur expurgat: calculos etiam in renibus atterit, menſeſque ducit. Ictero ſubuenit, & affectibus omnibus quos peperit obſtructio.

Fæniculum.

Marathrum ſeu fæniculum calidum ordine tertio, primo ſiccum, ab oculis caliginem abigit, flatus diſcutit, viſcerum ac renum infarctus tollit, ſerpentum, canumque venenatis ictibus ſuccurrit, lac in mammis promouet.

Calendula vnde dicta.

Calendula, quæ Caltha, ſponſa Solis, ſolſequium, nobis Solſia nominatur, menſes & ſecundas morantes euocat, viſum acuit: Ictero, fœdis virginum coloribus, dypſnææ, capitis & Cordis affectibus demendis vtilis: frigidos etiam humores in ventriculo conſumit.

Stæchas.

Stæchas ſubaſtringens, acris & ſubamara deijcit pituitam atramque bilem: Cerebrum, neruos, ac ſenſuum organa mundat ac roborat: vtque frigidis Cerebri conducit affectibus, ſic obeſt calidis & bilioſis.

Acorus ſeu Galanda.

Acorus qui Galanga eſſe creditur, quum radice piperis & zingiberis modo linguam & fauces exurat, calidus habendus eſt ordine tertio. Quare Cerebri ventriculique frigidis affectibus opitulatur, magnoque vſu commiſcetur antidotis, ob inſignes eius in Galanga deſcriptas ante dotes.

Nigella.

Nigella, quæ Gith ſeu Melanthium calfacit, ſiccatque gradu tertio. Diſtillationes arcet odorata, frontique & temporibus admota.

Melilotus.

Melilotus ex anodynis eſt, leuiter reſoluens, digerens ac molliens: quæ dolores quidem omnes, ſed capitis maximè in aceto, vel oxycrato decocta, & illita leuat.

Nardus & Lauendula

Nardus Indica, quam Nardi ſpicam appellant, & Lauendula, ſeu Nardus Celtica familiaris nobis, calfaciens ſiccanſque gradu ſecundo, lethargicis ſeu veternoſis, conuulſis, epilepticis, apoplecticis, paralyticis, omnibus denique cerebri frigidis ægritudinibus conferunt: ventriculo robur addunt, Iecur & Lienem ab infarctu liberant, vterum calfaciunt, menſes, ſecundaſque pellunt, vrinam euocant, flatuſque diſcutiunt.

cutiunt. Cētauriū minùs, herba eſt ob inſignem amarorem fel terræ di- *Centurium minus.*
cta, quæ bilem pituitamque potu detrahit: qua vi quia febres expellit,
febrifuga nominatur. Porrò Iecoris ac Lienis obſtructiones tollit,
menſes & ſecundas euocat, Iſchiadicos iuuat, peculiarique dote vitijs
neruorum opitulatur. Alui tineas necat ex melle drachmæ pondere
pota, vmbilico pariter admota: lentigines, alphos, ſeu vitiligines,
varos, papulas, achotas, & reliqua vitia cutis, impoſita partibus emēdat.
Nymphæa, quæ vulgo nenuphar in paludibus & ſtagnantibus aquis *Nymphææ vires.*
naſci ſolita, tota refrigerat ordine ſecundo, ſed radix & ſemen exſiccat:
flos, quo magis vtimur, humectat: capitis à bile dolorem lenit, ſomnum
conciliat, omnem ardorem extinguit, Veneris inſomnia cohibet. Sola- *Solanum hortenſe.*
num Hortenſe, quod eſculentum eſt, refrigerat ordine ſecundo, ſimul
& aſtringit: qua vi capitis dolores tritum appoſitumque ſanat, phage-
dænicis & ſerpentibus vlceribus, ignibuſque ſacris extinguendis vtile,
quod & æſtuanti ſtomacho gratum. Hyoſciamus albus, cui flos ac ſemē *Hyoſciamus albus, papauer albū & ſemperviuum.*
album eſt: papauer album, quod eſculentum eſt, & ſemper viuum re-
frigerandi vi capitis ardores extingunt innoxiè, dolores ab æſtu & febre
natos leniunt, ſomnum inferunt cohibentque deliria. Nocent ſolanum
manicum, Hyoſciamus niger & papauer nigrum, quia dementant, & ſi *Opium.*
largiùs admittantur, narcotica venenaque vi mortem inferunt. Opium
autem quarto gradu frigidum, ideoque ſummè narcoticum, omnium
efficaciſſimum eſt ſopiendis doloribus & ardoribus, accerſendoque ſo-
pori, quem vel naribus illitum odore ſolo conciliat. Sed ſi medicamen-
tis inditur vt intrò ſubeat, eius frigida vis calidioribus temperanda. Ca- *Caphuræ vires.*
phura, quæ gummi eſt vaſtæ arboris in India naſcentis, Cerebrū æſtuās,
ſi naribus admouetur, odore recreat, cephalalgias mitigat, ſi tempori-
bus frōtique cum roſarum & ſolani ſtillatitiis aquis aut ſuccis immixta
per fotum admoueatur: incandeſcentis Iecoris inflammationes cum
ſantallis & roſaceo illita mulcet: gonorrhæam & album vteri fluorem
cum ſuccino & aqua nymphææ potu cōpeſcit, renes ac ſeminaria vaſa
refrigerat ideoque Venerem etiam extinguit, erumpentem cohibet, ſi-
ſtitque ſanguinem. Et quum à putredine corpora vindicet, venenis
etiam ac peſtilentibus affectibus medetur. Ex quibus non ſine cauſa Ca-
phuram ordine tertio frigidam ſiccamque perhibent, quamuis odora-
tā, acrem, ac tenuium ita partium, vt ea per ſeſe facilè in auras euolet,
quæ caloris communes notæ ſunt, ſi frigoris effectus non eſſent in Ca-
phuræ vſu conſpicui. Mandragora tertio gradu frigida ſoporem & nar- *Mandragora.*
coſin ſeu ſtuporem infert, ante ſectiones vſtioneſque quōdam bibi ſoli-
ta, radicibus in vino coctis, vt inducto potione veterno ſopiretur æger.
Capitis verò dolores, ac deliria præcipuè ſedat procurato ſomno, fe-
briumque temperat ardores, ſpiſſatis, denſatis & quaſi congelatis hu-
moribus ac ſpiritibus: quod facit fructus odore, folioque & radice tri-
tis, aut expreſſo ſucco cum oxyrhodino fronti & temporibus inducto.
Metuendus alioquin mandragoræ potus, quia veternum & exolutio-
nem infert, vt antè notauimus.

CEPHALALGIÆ CVRATIO.

CAPVT II.

IN capite eſſe notat Cephalalgia ſæua dolorem,
Ob cuius varias varia eſt curatio cauſas.
Nam calor aut ſimplex mouet hunc, & frigidus aër
Inſpirandus erit, ptiſana aut aqua ſola bibetur,
Aut minimo commixta mero. Cibus optimus ille,
Cui fuerit lactuca comes: ſomnuſque, quieſque
Conferet. Hinc gelido frons vnguine tota linetur
Vt roſeo cum populeo: ſucco ve madebit
Solani, ſemperuiui, violæque, roſæque,
Mandragoræ, vel hyoſciami, atque papaueris albi:
Sique dolor ferus eſt, opij, hiſque addetur acetum.
Cephalalgiæ à cauſa calida humida nata curatio.
Aut calor humori iunctus. Si feruida bilis,
Nymphæa, ſenna, violis, ſuccoque roſarum
Quæ pallent, & ea quæ Caſſia nigra vocatur
Æois aduecta locis purgabitur. Eſtque
Si plenum corpus, vena cruor ibit aperta.
Dolores capitis à frigore.
Quum dolor eſt capitis contractus frigore, carnes
Montanarum auium, panis conditus aniſo
Et ſale conducit, veteris quoque dona liæi:
Balnea ſicca, labor, mediocris copia ſomni.
Frons lita pulueribus calidis quos ſuccina, nuxque
Moſcha dat, atque oleo lauri, myrthique virentis:
Corpore purgato primùm, ſi frigidus humor
Cauſa mali, arboreo quem mittit Agaria fungo.
Quæ ſicca eſt intemperies, minùs afficit ægrum,
Vdaque, ſi nuda & ſimplex: ſed vbi eſſe moleſta
Ceperit, vt reliquas, hanc per contraria pelle.

COMMENTARIVS.

DOLOR capitis omnis, vt omnis dolor, ab intemperie, vel ſolutione continui, quæ ſunt primæ doloris ſpecies, excitari ſolet. *Intemperies duplex.* Intemperies verò duplex. Vna ſimplex & nudæ qualitatis, quam intemperiem ſine materia dicunt, vt calor frigusve ſolitarium, humiditas aut ſiccitas exuperans. Altera compoſita, cum humore ſeu materia, quum ſanguis aut bilis vtrauis, aut pituitoſus humor excedit modũ. Vbi peccat nuda ſolaque qualitas, alterantibus contrariis duntaxat vtendum. *Cephalalgiæ à calore ſimplici curatio.* Vt ſi calor ab inſolatu, vigiliisve Cephalalgiam excitauit, ſomnus, qui calorem temperat, inducendus iuſculis è lactuca, portulaca, ſpinaciis cũ butyro, vel hædi lactantis, pulli gallinacei, vitulique carnibus, vel hordeatis, amygdalatiſque ſumptis. *Iulepi refrigerantes.* Tum, ℞. aqu. ſtillat. lactuc. & nenuph. ana ℥iij. ſyrup. violac. ℥ij. Miſceantur & fiat iulep. in duas doſes. ℞. decoct. hord. vel ptiſan. vulgar. ℥iiij. ſyrup. viol. & granator. ana ʒß. Miſce fiat iulep. pro doſi. *Linimentum.* ℞. vnguent. popul. loti in aqua roſa. ℥j. aceti ʒij. Miſce pro litu frontis & temporum hora ſomni. *Balneum.* Balneum aquæ dulcis hic vtile, præſertim æſtiuis diebus. Sin contra ſolitarium frigus Cephalalgiæ cauſa eſſe videbitur, vt ſi quis ſub Ioue frigido noctes duxerit, iterve longum per niues egerit, ſanat luculentus ignis, victus ratio calfaciens è cibis aſſis, & vini veteris non fumoſi potus, pilens è bombace vel pellibus aptatus capiti. Tum, ℞. aqu. ſtillat. beton. calendul. meliſſ. ana ℥ij. ſyrup. è ſtæchad. & capill. ven. ana ℥j. Miſce fiat iulep. pro duabus doſſ. Intemperies humida vel ſicca ſimplex dolorem acerbum haud inuehit, quia paſſiua qualitas eſt: quæ ſi moleſta, contrariis alterantibus emendanda. Sed magis operoſa curatio quum intemperies eſt cum adiuncta materia. Tum enim eſt alteratio vacutioque neceſſaria, quum à plethora, vel cacochymia, vel vtraque ſimul Cephalalgia naſcatur. Quare ſi ſanguis exuperans cauſa doloris eſt, nec repugnat ætas, nec virium imbecillitas, ſecãda vena eſt, prius excluſis enęmate fęcibus. Flaua bile calorem ac dolorem excitante cholagogo purgandum. ℞. medull. caſſ. recentis ℥j. ß. Cum ſaccharo fiant boli. Vel ℞. medull. caſſ. ʒ. vj. diaprun. ſolut. ʒij. aut ʒiij. Miſceantur & fiant boli. Dentur è cochleari cũ ſyrup. violac. Vel ℞. fol. lactuc. portulac. cicho. tot. ana Mj. tamarind. ping. ʒij. ſemin. melon. citrul. fænic. ana ʒj. fol. ſenn. ʒiij. Bulliant in aqua iuſtæ quantitatis, & colentur ad doſim. In qua diſſolue elect. lenit. & ſyrup. ſolut. roſar. ana ℥j. Detur potio manè. *Litus.* Præmiſſis vniuerſalibus ſi non intermittit dolor, ad topica veniendum. ℞. vnguenti roſac. Meſuę, refrigerant. Galen. ana ℥ß. oxyrhodini ℥j opij gran. duo Miſce pro litu frontis & temporum. Vel ℞. ole. roſar. ℥j. ſucci roſar. & ſemperuiu. ana ʒß. aceti, cæræ nouæ ana ʒij. Igni lento mandentur pro litu frontis. Vel, ℞. lactuc. roſar. rubr. flor. nenuph. & viol. ana Pj. caput vnum papaueris albi. *Anacollema ſeu frontale.* Contundantur pro frontali, quod irrigetur aqua roſarum & aceto. ℞. decoct. lact. portulac. flor. viol. & nenuph. ℥iiij. ſyrup. violar. & nenuph. ana ℥ß. aut ʒvj. Fiat potio danda dormituro. Si pituita

capitis dolorem excitat, quia craſſus & lentus eſt humor, incidentibus ac tenuantibus apparandus eſt, vt oxymelite ſimplici, ſyrupo de hyſſopo, de ſtæchade, capill. ven. cum aquis cephalicis beton. meliſſ. ſaluiæ, calendul. ℞ aqu. ſtill. beton. ℥iij. ſyrup. capill. ven. ℥j. Miſce fiat iulep. Fiet ſequens apozema.

Apozema ſolutiuum. ℞. rad. apij fænicul. petroſel. ana ʒj. fol. hyſſop. calaminth. beton. meliſſ. capill. ven. ana Mj. ſemin. aniſ. fænicul. coriandr. præparat. ana ʒij flor. anth. ſtæchad. ſolu. calendul ana Pj. fol. ſenn. mūdat. ʒß. Fiat decoctio quæ colo tranſmittatur ad ʒvj. pro duabus doſibus: in quibus diſſolues ſyrupi ſolut, roſar. cū agaric. ℥ij. Sumantur continuis, aut alternis matutinis. Poſteriori miſcebis diaphænici, vel diacarthami ℈iiij. aut ʒij. ſi prior aluum minus lubricauerit. Conferunt in hoc affectu pilulæ lucis maiores, imperiales, aggregatiuæ, de agarico, deque hyera cōpoſitæ. Sic, ℞. maſſ. pilul. imperial. & cocc. ana ʒß. pilul. ex agaric. ℈j. Vel ℞. maſſ. pilul. aggregat. & lucis maior. ana ℈ij Emolliantur in aqu. meliſſ. fiantque pilul. 5. deglutiendæ veſperi, vel à primo ſomno. Pauperibus diaphæn. vel elect diacartham, ℥ß. in aqua beton. vel calendul. vino vel ympha diluto, vel ptiſana diſſoluta pro doſi conferet. Caput aſperiore linteo mane fricandum, pectendum, & ſacculus impletus milio, furfure, tantillo ſale tepidus admouendus. Non rarò caput

Pilulæ phlegmagogæ.

ſympathia, ſeu conſortij lege premitur, vel totius corporis, vt in febribus, vel partis alicuius, vt Iecoris, renum, vteri, ventriculi, ſurſum elato vaporoſo ſpiritu. Quod tùm agnoſcitur, quum parte dolente dolet & caput, nec dolor eſt permanens. Tum affectæ parti vel toti vacuatione prouidendum vt ſuadebit indicatio, quod in peculiaribus affectibus docebitur. At imminente criſi quum exurgit Cephalgia, nihil moliendum, ne naturæ motus interturbetur. Melancholicus humor Cephalalgiā inferens melenagogis educitur, vt pilulis è fumaria, decocto ſennæ, diſſoluto catholico cum electuario hamech. in aquis fumar. ſcolopend. cuſcutæ, beton. bugloſſ borragin. quorū formulas requires infra capite de melancholia morbo, & ſplenicis affectibus. A ſolutione continui genitus capitis dolor, vt à compreſſo, contuſo, vulneratoque Cerebro, poſt vacuationem remediis chyrurgicis emendandus.

CEPHALÆÆ CVRATIO.

CAPVT III.

LONGVS *vbi capitis dolor eſt, varia arte medendum,*
Cognoſcenda ſed eſt tam longi cauſa doloris.
Nam calor interdum. Qui ſi ferit, acris ab aluo
Secedat bilis, mannaque, rheoque, roſæque

Pallidulæ

205

Palliludæ ſucco. Sin & grauis, icta frequenter
Vena ſit, & primùm Iecur hæc quæ reſpicit, inde
Quæ caput. & violis alboquē papauere, flore
Nymphææ, paribuſque ferus mulcebitur ignis.
Sæpius at gelidus vapor eſt, flatuſque vel humor,
Frigidus & craſſus. Moueas quem ſæpe deorſum
His pilulis quæ phlegma trahunt, potove liquore,
Quem diaphænicôn, diacarthamus ingrediatur
Cum ſenna, quæ ſola poteſt mundare Cerebrum, Sennæ vires ac proprietates.
Vt iuuenile facit corpus, ſeniumque retardat,
Educens tetros varia de parte liquores.
Inde caput radas, oleo line, caſtoreique
Euphorbique, ſed oxyrhodum miſcebis. Ab illis
Saluia mandatur, maſtix, piper atque pirethrum.
Errhina è ſuccis anagallidis, elleborique, Sternutamentum.
Sampſuci, betæque, cyclaminis, atque ſynapi
Conuenient: quibus adiungi, ſi ditior æger,
Ambra poteſt, moſchuſque, manuque hæc naribus indi.
E nuce moſchata ſuffitum finge, roſiſque Suffitus.
Purpureis, macere, electro, vernice, Sabæo
Thure, aloes ligno: ſtyracen ben atque zoinum
Iungito, ſuffitus ſyrium quo ſpiret odorem.
Ex quibus & ſpica nardi cum cortice citri
Pulueribus factis, carpta & bombace receptis, Cucupha.
Indendum capiti facile eſt aptare cucullum.
Ex ijſdem, ladano puro, & gummi tragacantha,
Ambraque & moſcho pomum bene fingis odorum. Pomum Bonum odoratum.
Si ſedare malum nequeant hæc omnia, venæ
Sectio ſit frontis, pungantur crura, nateſque, &
Brachia, corniculis fixis, humeriſque duobus
Pendeat accenſis comitata cucurbita flammis.
Figantur capiti, varijſque pyrotica membris.

Si sit cephalæa ab humore calido
Eliciuntur ex Galeno quinque ad curandum intentiones 1 est universalis evacuatio 2 revulsio 3 malæ qualitatis repulsio 4 capitis particularis purgatio 5 capitis roboratio et si quid derelictum est resolutio. Baudenatus

COMMENTARIVS.

Cephalæa quid.

CEPHALÆA capitis morbus eſt chronicus & contumax. Quare præter vniuerſalia remedia, quæ tum hoc, tum ſuperiore capite memorantur vſurpanda primo, topica varij generis requiruntur, quæ diutius infenſum humorem à capite propulſent: qualia ſunt errhinum, ptarmicum, apophlegmatiſmus, gargariſma, linimentum, emplaſtrum, ſacculus, cornicula, cucurbitulæ, lotio capitis, ſuffitus, cucupha ſeu cucullus, pomum odoratum, pyroticum ſeu cauteriũ. Sic, ℞. ſucc. betæ, braſſicæ maioranæ ſaluiæ ana ℥ß. aceti ſcyllitic. vel alterius acerrimi ℥ij. Miſceantur in errhinum, quod vola manus exceptum pronocapite naribus tepidũ attrahatur. Vel, ℞. fol. anemones maioran. ſalu. beton. ana Mj. Terantur ſimul, & madeāt in aqu. beton. & vini albi ana ℥ij. Expreſſus ſuccus aptetur in errhinum, quod acrius fiet, addito radicis ireos, cucumeris agreſtis aut cyclamini ſucco.

Ptarmicum ſeu ſternutatorium.

Ptarmicum ſeu ſternutatorium ſic deſcribetur. ℞. maioranæ ſiccæ ʒj. pirethr. ʒß. euphorb. ℈j. Fiat omnium puluis: cuius portio immiſſa pennæ cauitati inſuffletur in nares. Vim habent inſignem ſternutamenti ciendi caſtorium, ptarmica ſeu ſternutatoria, batrachium ſeu ramunculus, naſturtium, pyrethrum, elleborus albus, euphorbium.

Apophlegmatiſmus.

Apophlegmatiſmus. ℞. ſacchari candi, maſtich. ana ℥ß. pyrethr. piperis longi ana ʒj. Fiat puluis includendus nodulo, & ore continendus. Vel, ℞. fol. beton. maioran. ſalu. ana Mj. Pyrethr. Pj. nuc. moſchat. ʒj. Bulliant in ęquis partibus aquæ & vini albi, tũ exprimantur. Vel, ℞. vuarũ paſſarũ expurgatarũ ℥j. liquir. ℥ß. ſemin. ſynapi tunſi. ʒj. piper. longi ʒß. Cum hydromelite coquantur in apophlegmatiſmum, ſeu gargariſma. Vua paſſa ſola, maſtiche, ſaluia, ſtaphyſagria, piper longum ore diu contenta pituitam eliciunt apophlegmatiſmi compoſiti loco, minore cum apparatu.

Linimentū.

Linimentum erit tale. ℞ ol. lil. ℥j, oxyrhod. ℥ß. ol. de caſtoreo ʒiij. ceræ ʒij. Vel, ℞ ol. chamæm. ℥j ß. ol irin. de euphorb. ana ʒij. Cum cæra pauca fiat linimētum.

Emplaſtrū.

℞. emplaſtr. de beton. & ſi ſuſpicio malignę qualitatis eſt alue venerea emplaſtr. de vigo cum Mercurio ana ℥j. Cum ol. camomil. pauco miſceantur in emplaſtrum, quod extenſum ſuper alutam admoueatur capiti raſo.

Sacculus.

℞. milij. ℥iiij. ſalis vulgar. ℥ij. baccar. lauri. ℥j. ß. ſemin. aniſ. fænic. ana ℥ß. flor. chamæm. roſar. rubr. ana Pj. Omnia contuſa terrefiant in ſartagine: recondantur in ſacculum, qui capiti calidus imponatur.

Lotio capitis.

Lotio, ſi nullus tumor eſt, inflammatio nulla, nullus catarrhus, huc etiam pertinet, vt incluſa Cerebro materia perſpirabili cute reſoluatur. ℞. fol. beton. ſal. origani calāment. ana Mj. ſemin. fænic. baccar. lauri ana ℥ß. flor. anth. ſtæchad. roſar. rub. ana Pj. Fiat decoctio pro capitis lotione ſeu fotu.

Cucurbitulis quando locus eſſe debet.

Cucurbitulis locus eſſe debet poſt ſolemnes vacuationes, quæ ſunt apertio baſilicæ primum in magna plethora; deinde mediana cephalicæque: tum frontis, ſi poſtica pars capitis, venæ puppis: ſi pars antica dolet, venarum denique temporalium eius partis in qua dolor excruciat; vt in hæmicrania, quæ dimidij duntaxat capitis dolor eſt, cuius eadem eſt cum cephalæa curatio. Sunt verò cucurbitulæ ſtrenuum

Hemicrania.

Tres sunt in cura hemicraniæ intentiones medendi 1 evacuatio 2 revulsio ac derivatio 3 malæ qualitatis permutatio.

reuulſortium, ob id inuentum, vt quæ in alto ſunt foras euocētur: quarum vices interdum cornicula ſubeunt. Cucufa, ſeu Cucullus fit ex pluribus, vt maiorana, ſaluia, roſis rubris, ligno aloes, cariophillis, ſtyrace, maſtyche, nuce moſchata, macere, pipere, calamo aromatico, granis kermes, citri cortice, baccis lauri, ſeminibus aniſi, fæniculi, ſandaraca, ſeu vernice, ſimilibus aromaticis alijs contuſis & pulueratis ad ℥ij. hac formula. ℞. fol. beton. ſalu. maioran. roriſmar. roſar. rub. ana Mj. flor. anthos, ſtæchados, chamæm. ana Pj. Ligni aloes, caryophill. piperis macer. ſtyrac. calamitæ granor. kermes ana ʒj. Fiat puluis, qui carpta bombace exceptus aptetur in cucullum. Ex eadem fere materia ſuffitus fit. ℞ ſemin. nigell. roſar. rub. ana Pj. ligni aloes, maſtich. thuris, benzoin ana ʒij fiat puluis craſſiuſculè tritus pro ſuffitu capitis. Pomum odoratum. ℞. maioran ſpicę nardi roſar. rubr. ana ʒij nucis moſchat. maceris ſchænanthi, caryophill. piper. ana ʒj. ſtyracis calamit. benzoin, ana ℥ß. Tritis & contuſis omnibus, exceptiſque ladano puro, vel gummi tragacanth. fingantur globuli, moſchi & amb. ana granis ferè decem additis. In contumaci ſummoque capitis dolore, cæteris præſidiis fruſtra tentatis ad Pyroticum ſeu Cauterium recurritur. Quod admouetur ceruici vel brachio ad muſculum deltoidem, qua humeralis vena perreptat, vel inter bicipitem & deltoidem: interdum & ei parti quæ dolore premitur, vitatis maximè neruoſis locis, quæ non, vt carnoſa, remedium hoc impunè ferunt. Quod ſi minùs confert, confugiendum ad Trepanum.

Cucupha ſeu Cucullus.
Suffitus.
Pomum odoratum.
Pyroticum ſeu Cauterium.
Trepanum.

PHRENITIDIS CVRATIO.

CAPVT IV.

QVVM ſedet in tenero Phreneſis furibūda Cerebro,
Iuſcula crebra leuant, incoctis mollibus herbis
Et gelidis, vt acetoſa, lapathoque, ſatiuo
Solano, portulaca, veneremque fugante
Lactuca, & ſolita placidos inducere ſomnos,
Butyro mixto, vituli vel carne vel hædi.
Eque ſero lactis clyſter mittendus in anum
Et prunis, aliiſque quibus vis blanda mouendi eſt.
Vena ſecanda cito iecoraria, vel mediana,
Si plenum corpus: caput hinc quæ reſpicit: & ſi
Longa mora eſt morbi, media quæ in fronte videtur,

Iuſcula refrigerātia.
Clyſter.
Venæ ſectio multiplex.

Quæque ſubeſt linguæ. Nonnunquam vena ſub aure
Cæſa latens dat opem. Sed vbi hæc celebrantur, ad ægrum
Reſpice, chyrurgum manibus ne lædat, adactum
Sæuiat in vulnus, nimioque cruore profuſo
Author ſit necis ipſe ſuæ, ſummive pericli.
Caſſia nigra rheo melior, quia mollior, atque
Blandius educens bilem: tamen hoc & habendum
Vtile, & infuſum meliùs potatur vtrumque,
Lactucæ, ſonchi, ſeridis, violæque liquori.
Potus Phreniticorum. *Hic lymphæ, non vina iuuant. Sed lympha bibenda*
Cocta magis ſucco cum ſacchare iuncta limonum,
Niptiſanam mauis cui ſit liquiritia mixta.
Si nequit his ceſſare furor, quia nox ve, dies ve
Nulla datur ſomno, Cerebrum ne torreat ignis
Conuellatque vorax, omni ſopor arte ciendus.
Lux ideo ſit rara, locoque phreniticus æger
Degat in obſcuro, rubeumque cucurbita pendens
Cucurbitularum et hirudinum admotiones. *Ex humeris punctis calido trahat ore cruorem.*
Pictaque vel naſum, vel tempora ſugat hirudo.
Oxyrhodumque, pilo raſo caput vngat, & vnguen
Populeum frontem, cum quo miſcebis acetum,
Mandragoræ ſuccum, ſolani, nenupharíſque,
Cumque croco tantillum opij. Qui preſſus ab hordeo
Cremor erit cum ſeminibus quæ frigore pollent
Coctus, & aſſumptus niueo cum ſacchare noctu,
Conferet ad ſomnum placidum: geliduſque ſyrupus
Nymphææ, violæque, papaueris atque roſarum.
Lotio pedum. *Pes ſed vterque priùs tepidis bene mergitur vndis:*
In quibus & ſemperuiuum, vitiſque coquatur
Fotus capitis. *Pampinus, atque ſalix, vernæ violæque, roſæque.*
Betonica & camomilla poteſt, & malua Cerebrum
Lenire in tepidis immerſa, incoctaque lymphis.

Pro

Pro capitis fotu. Poſt quem iuuat indere ſectos *Admonenda capiti raſo.*
Per mediam ſpinam, fuerit dum vita ſuperſtes
Gallinæ pullos, catulos, paphiaſque columbas,
Quæ fumos retrahant, blandoque vapore furentem
Compeſcant Cerebri contentum in partibus ignem.
Aſpera vincla ferat temerarius æger, vt illis *Phreniticus quare vinciendus.*
Vim minuat, minuatque minas, calor eque Cerebro
In loca decumbat, pariunt quæ vincta calorem.

COMMENTARIVS.

Quibus modis phrenitidi ſuccurrendũ.

QVIA Phrenitis morbus acutus eſt, præſens remedium efflagitat. Reuellendum verò clyſtere, venæ ſectione, purgatione, cucurbitulis, ligaturis extremarum partium. Repellendum linimentis, vnguentis, frontalibus, adhibendis initio: balneo fotuque moliendum ac diſcutiendum in fine. Minuenda ſymptomata quæ grauant, vt ſitis refrigerante ac humectante cibo, potu, ſomno: vigiliæ, tum ijs, tum hypnoticis & narcoticis. Clyſter hic ſit. ℞ quatuor emollient. lactuc. portulac. ana Mj. fiat decoct. in ſer lact. In lib. I. colaturæ diſſolue diaprun. ſolut. medull. caſſ. ana ℥ß. mell. violac. butyr. recent. ana ℥ij. fiat clyſter. Suſpectus hic oleorum vſus, quod incaleſcãt facile. Mittatur ab eo ſanguis è baſilica dextra primùm, hinc è mediana, cephalicaque ad vncias octo, vel nouem ſingulis vicibus, ſi robuſtus ac iuuenis æger eſt: ſin puer aut ſenior, minùs. Purgandum hoc pacto ℞ medull. caſſ. infuſæ in decocto, vel aqua ſtillit. lactuc. & endiu. ℥j ß. In expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. ℥j. fiat doſis. Vel, ℞ man. calab. infuſ. in decoct pulli cocti cũ hordeo lactuca portulac. ℥ij. detur expreſſio mane, vel, ℞. cichor. tot. endiu. lactuc. ana Mj. ſemin. melon. citrul. cucum. ana ʒj. tamarind. pingu. ʒiij. flor. viol. nenuph. ana Pj fiat decoct. In cuius colat. diſſolue elect. lenit ℥j. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ℥ß. fiat potio. Vel tale parabitur apozema. ℞. fol. oxalid. oxylapath. lactuc. portul. chondrill. cichor. tot. ana Mj. ſemin. quatuor frigid. maior. & minor. contuſ. ana ʒij pulp. prunor. damaſcen. iuiub. ſebeſt. ana ℥ß. flor. trium cord. & nenuph. ana Pj. Bulliant in aqua iuſtæ quantitatis & colentur ad lib. I. Diſſolue ſyrup. violar. ℥ij ſyrup. de limon. ℥j fiat iulep in tres doſes. ad cuius poſtremam infunde medull. caſſ. ℥j. ß. In expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. ℥j. Detur potio manè. Somnus verò qui rarus eſt in hac febre conciliabitur hiſce ſequentib. ℞. ſuccor. lactuc. & portulac. ana ℥ij. ſuccor. ſolani hortenſ. & ſemperuiu. ana ℥j ſacch. alb. ℥ij. ß. Coquantur ſimul in iulepum pro duabus doſibus. Vel, ℞. fol. lactuc. Mij. ſemin.

Clyſter. *Venæ ſectio.* *Medicamenta purgãtia.*

quatuor frigid. minor. & papau. alb. ana ʒij. flor. viol. borrag. & menuph. ana P. fiat decoctio: in qua colat. diſſolue ſyrup. violac. & papauer. rhead. ana ℥ij. fiat iulep. in plures doſes. vel, ℞. aqu ſtillat. nenuph. endiu. ana ℥ij. ſyrup papau. ℥j. Miſceantur & fiat iulep. pro doſi, quæ detur hora ſomni. Iulepi vicem ſupplebit hordeatum incoctis quatuor ſeminibus frigidis aut ſolo ſemine papaueris albi cum ſaccharo. Lauentur pedes è foliis ſemperuiui, lactucæ, ſalicis, vitis, roſis additis, & violarum floribus in aqua ſufficienti coctis. Litus repellentes & hypnotici.

Lotio pedum.

℞. oxyrhod. ℥j. vnguent. popul. & refrigerant. Gal. lotor. in aqua roſar. ana ℥ß. Vel, ℞. ol. roſac. papauer. & vnguent. popul. ana. ℥ß. aceti. ʒij. opij. grana duo. Miſce pro litu frontis & temporum hora ſomni. ℞. cortic. papauer. albi, radic. mandragoræ maris, ſemin. lactuc. portulac. contuſor. ana ʒij. fol. lactuc. Mj. flor. nenuph. viol. roſar. rub. ana Pj. Affundatur his contuſis aqua roſacea cum aceto pauco pro frontali. Vel, ℞. conſeru. viol. & nenuph. ana ℥j. theriac. aut mithridat. veter. ʒij. opij grana tria. Inuoluantur duplici linteo pro frontali. Raſura capillorum vtilis, qua fuliginoſi calidique vapores per inſenſiles capitis poros abeant. Ab ea.

Litus ſomniferi.

℞. oxyrhod. ℥ij. ol. violac. recent. aut veteris loti in aqua roſar. ℥j. Miſce pro capitis embrocha, raſo capillitio. Poſt aliquot dies morbi deriuandum & vacuandũ ab affecta ſede. Quare tundetur vena frontis, occipitis, temporum; admouebuntur humeris cucurbitulæ, variis capitis partibus hirudines. Sique mulieri phreniticę ſuppreſſa ſunt mẽſtrua, ſaphæna ſecta prouocabuntur. Tum materia craſſior cerebri meningibus in hærens, digerentibus ſequentibus eximenda. ℞. fol. origan. calament. beton. malu. ana Mj. ſemin. lini, fænugræci ana ℥ß. flor. chamæm. melilot. roſar. anth. & ſtæchad. ana Pj. Bulliant in aqua cum aceto pauco pro fotu capitis raſi cum ſpongia. Dein, ℞. ol. chamæm. & roſar. ana ℥j. aceti ʒiij. Miſce pro litu poſt fotum. Admoueri poterit horum loco pullus gallinaceus, columbinus, aut catulus per medium ſpinam ſectus, arietinus aut vitulinus pulmo, qui tepido calore reliquam in Cerebro materiam coquat, digerat, reſeratis meatibus foras euocet, natiuumque partis calorem ſuo tepore foueat. Si ſuppreſſa ſit, vt contingit interdum vrina, clyſteribus emollientibus, fotu renum & pubis ex malua, parietaria, berula, cypero coctis in aqua: vel litu ex oleo ſcorpionum, amygdalarum dulcium & axnugia cuniculi poterit euocari. Victus ſit refrigerans & humectans quem verſibus expreſſimus.

Embrocha.

LETHARGI CVRATIO.

CAPVT V.

LETHARGVM *ſopor altus habet, neque proficit. Ergo*
Verba ſonēt, & quo ſtudio lethargicus ardet
Gaudeat, vt miles tremulo clangore tubarũ,
Tinnitu argenti, atque auri fulgentis auarus,
Vt citus excutiat, poſito languore, ſoporem.
Non tamen excutiet penitus, niſi cauſa ſoporis
Demitur. Hanc ideò glande aut clyſtere reuelles, Clyſter.
Qui pigram moueat validis laxantibus aluum. Vena ſectio.
Si vacuare licet, capitalis vena ſecetur.
Ex hyeris ſimplex, & quam colocynthidos acris
Pulpa capit, datur in potu. Nec Agaricus albens Purgtio
Vtilitate minor, tepida maceratus in vnda
Betonicæ, cui zingiberis ſint addita grana.
Naribus inde thymum, calamintam, pullegiumque Errhinum, ſeu naſale.
Ireos attonſo capiti, piperum, laterumque
Funde oleum: caput origano thymbraque foueto. Litus, fotus.
In ceruice cucurbitulæ ſcapuliſque probantur, Cucurbitulæ.
Cruribus ac lumbis affixæ, ex igne voraci.
Vina iuuant, ſed mella magis, vel ſacchara, cocta
Cum lympha tenui: cibus eſt præſtantior aſſus, Victus.
Candidiorque Ceres & ſalſa fit vtilis ægro.

COMMENTARIVS.

SI Lethargus è phrenitide natus eſt, refrigerato nimio ab hypnoticis, Narcoticiſque Cerebro, ſolaque relicta videtur intemperies, emendanda topicis. Sin per ſe naſcitur, eſtque primarius, nec alteri ſuccedens affectus, acriori primò clyſtere reuellendum. ℞ fol origani calament. parietur betæ mercur. ana Mj. ſemin. aniſ. fænic. dauci carui,

cum. ana ʒj. fol. ſenn. ℥ß. Coquantur & colentur ad libram vnam. Diſſolue bened.laxat.ʒvj.confect.hyer.ſimplic ʒiij.mell.mercur.& ol. *Venæ ſectio.* aneth.ana.℥ij.ſalis ʒi.Vena ſecanda non eſt, ſi ſpectemus cauſam: at quia febris, ne creſcat calor, ſanguis ad vncias ſex aut ſeptem effundi *Purgatio.* poteſt, ſequentique die purgandum.℞.fol.beton.calendul. meliſſ. ana Mi.ſemin.aniſ.fænic.ana ʒi.flor.anth.ſtæchad.ana Pj fol.ſenn. mundat. ʒvi. fiat decoct. in aqua pro doſi.In qua infunde agaric. trochiſc. ʒi. ß. In expreſſione diſſolue diaphæn ʒij.ſyrup.capill.ven.℥j. Vel, ℞. elect. diacartham.℥ß.Cũ aqu.beton. fiat potio. Par ſit doſis bened.laxat.vel diaphæn.quæ, ſi robuſtior æger, ad ʒvi, extendi poteſt, etſi turius ſemper infra conſiſtere, quam vltrà progedi: quia medicamentum ſemel ſumptum velis nolis agit, ideoque ab hypercatharticis ſummè cauendum, miſcendaque ſæpius valida debilibus hoc modo.℞.cathol.duplicat.ʒvj.diaphæn.ʒiij.ſyrup.è ſtæchad.vel roſar.ſiccar.℥j. Cum aqua beton.fiat potio. Frictiones crurũ vtiles cum linteis aſperis, admotæque ceruici & humeris cucurbitulæ, quæque pituitam eliciunt è naſo, palatoque, quorum formulæ datæ ſunt capite de Cephalæa. Raſo, ſi æſtas *Epithema. ſeu fomentum.* eſt, capillitio: detonſo, ſi ſæuit hyems, fouendum ita caput eſt. ℞. fol. origan.thymi puleg. ana Mj. flor. anth. ſtæchad. ſalu. roſar. rub. ana Pj Coquantur in aqua & vino rubro auſtero cum aceti tantillo *Litus.* pro fotu capitis cum ſpongia.℞.ol. anethin. chamæm. rutac. ſingul. ℥j. pulu. nuc. moſchat. cariophill. ana ʒj. Vel ℞. ol. rutac. lil. ana ℥j. petrol. ʒij. cæræ ʒiij. Miſce pro litu capitis poſt fotum. Con*Opiata.*ſeruæ ſalui æ calendulæ meliſſ. anth. acori vel ſolæ ex vſu erunt, vel hoc modo compoſitæ.℞ conſeru.ſalu.calẽdul.roſar.ana ℥j. mithridat. veter.ʒij.cortic.citri.conditi ʒiij.ſpecier.elect.de gemm.& aromat.roſat.ana ʒß.Cum ſyrup.è ſtæchade fiat opiata, vel cum ſaccharo condî*Victus in lethargo genus.*tum. Victus ratio ſit calfaciens ac tenuans è cibis aſſis, aſperſiſque puluere caryophillorũ & moſchatæ nucis, aut puluere ducis, albo ſalſoque pane, vino veteri, non meraco, ſeu puro puto, ne fumis ſuis obſit, ſed aqua diluto, vel ex hydroſaccharo, vel hydromelite, ſimplici quidem, *Hydromel vinoſum.* ſed & vinoſo, quod cum palato ſummam init gratiam, ſummeque diſcutit, phlegmaque digerit.

CARI ET CATOCHES, SEV Catalepſeos curatio.

CAPVT VI.

COMA ſoporipſerum Carus, vt Lethargus habetur,
Sed maiore Carus cauſa premit, vnde paranda
Quæ ſtimulent, tenuentque magis. Bene potio fiet
Phlegmagoga. Ex hieris, & eis, quibus it pituita per aluum.

Frictio ſit vehemens, vincire extrema memento.
Non capitis barbæve pilis, non parce pudendi:
Sed crines ab eis euellas partibus, ægrum
A ſomno vt reuoces pungentis acumine ſenſus.
Vtile caſtoreum vel in hydromelite ſolutum.
Aut in aquæ vita: ſternutamenta probantur,
Suturæque coronali calida indita multa:
Qualia cantharidum puluis: fimus atque columbæ,
Allia, naſturti commixtaque ſemine ſcylla.
Mel dato vinoſum, dapibuſque immitte ſynapi.
Coma vigil Catoche eſt, Catalepſis & ipſa vocata. Catoches curatio.
Quam ſi purpureus cruor excitat, vt faciei
Teſtis erit rubor aut liuor, vena iſta leuabit
Præmiſſo clyſtere. Caput ſin forte grauatur
Frigore, purgabis pilulis, quæ nomen & auri,
Quæque ferunt lucis; quibus & ſine volumus eſſe:
Aut hyeris, quæ betonicæ ſoluantur in vnda.
Tum calidis oleis velut ireos illine, lauri,
Caſtorij, rutæ, vel anethi. Frigida proſunt,
Si calor exurens vigilis ſit cauſa ſoporis.

COMMENTARIVS.

EADEM lethargi Carique materia: ſed in hoc profundior ſopor eſt à copiſiore pituita, quæ maioribus remediis diſcuti debet. Itaque balanis & clyſteribus acribus initio mouendum ex hyera ſimplici & diacolocynthidos. Purgandum potione per os ex agarico, benedicta laxatiua, ſennæ foliis, additis cephalicis. ℞ fol meliſſ. beton. ana Mj. draget. cõmun. ʒij. fol. ſenn. ʒvj. flor. anth. & ſtæchad. ana Pj. fiat decoc. in aqua iuſtæ quantitatis. In colat. infunde agar. trochiſc. ℈iij. cum granis tribus zingib. expreſſione facta diſſolue confect. hyær. ſimpl. & cathol. duplicat. ſyrup. roſar. cum agaric. ana ℥ß. Cum aqua meliſſ. fiat potio. Vincienda ſunt arctè brachia, fricanda crura frictionibus aſperis, pilus è variis corporis partibus euellendus, vt excitetur æger, & materia reuellatur. ℞. caſtor. ℈iiij. Cum ℥ij. aqu. vitæ diluantur, fiatque potio, quæ frigidis Cerebri & neruorum affectibus imprimis opitulatur. ℞. maſſ. pilul. cocc. & ſine quibus ana. ℈ij. pilul. ex agaric. ℈j. Cum aqua

Purgatio.

calendul. diſſoluantur in doſim. Diluantur in hoc affectu pilulæ pro potu, quia Caroticus non bene deglutit, qui ſui penitùs eſt immemor. Necà pilularum amarore metuendum, quum idem non guſtet, ſopito ſenſus omnis principio. Topica fient ex ijs, quæ verſibus noſtris exprimuntur. ℞. fimi columbini ℥j. puluer. cantharid. ʒj. terebinth. maſtich. ana ʒii. ol. rut. lilior. ana ℥ß. Vel, ℞. emplaſt. de beton. ℥i ß. ol. petrol. vel è lateribus & è caſtor. ana ʒii. Subigãtur in emplaſtrum molle: quod extende ſuper alutam: admouendum ſyncipiti maximè, quia priores Cerebri ventriculos obſidet Carùs, vt Lethargus poſteriores. Catalepſeos eadem curatio, niſi quod ſi rubor aut liuor eſt vultus, vena ſecanda eſt, nec æquè calidis, validiſque remediis vtendum.

Tapica, ſeu remedia localia.

APOPLEXIÆ CVRATIO.

CAPVT VII.

Apoplexia morbus acutiſſimus.

FIT *citò, & in paucis Apoplexia clauditur horis,*
Interimitque hominẽ. Quare citò concute corpus,
Linteoliſque frica, rigidis & comprime vinclis,
Inque loco ſtatuas luſtret quem fulgidus aër.
Si que Apo lypſis erit, reſerata vulnere vena,
Plurimus ex templò cruor exeat ex humerali,
Dein capitis venis, & eis quas lingua recondit.
Si minus iſta leuant, effundat tacta cruorem
Corniculis cutis affixis, & hirudine picta.
E ſale gemmæo cum rutæ ſemine, melle,
Pulueribuſque hyerum balani formentur, vt illis
Acribus, officij memor extet inertior aluus.
Qui liquor ex herba eſt, cui ritè Calendula nomen,
Mixtus aquæ vitæ cum caſtoreo inditur ori,
Theriacave, hyeriſve, quibus vis ſumma mouendi eſt.
Inſeritur quoque ſal, calidum mordaxque ſynapi,
Spiritus vt redeat, tenuetur & improbus humor.
Sartago candens capiti ſuper addita confert,
Deque vigo emplaſtrum, quod molli extendis aluta,
Tum ſuper imponis capiti. Fert coſt us odore,

Nardus & Jris opem, capitique pyrotica fixa
Quâ ſutura patet. Moſchæ nucis vnda bibatur
Et caſiæ, melliſque meri quod ſpirat odorem.
Quumque paroxiſmus diſceſſerit artibus illis,
Phlegma moue valida, redeat ne deinde, catharſi.

COMMENTARIVS.

QVONIAM Apoplecticus repentè ſine ſenſu motuque concidit, ne confeſtim intercepta reſpiratione ſuffocatus animum efflet, ſubito præſidio prouidendum. Caput ergo collumque commouẽdum & agitandum eſt, fricanda brachia, cruraque frictionibus è linteis aſperis. Ligandæ manus ac pedes ligaturis dolorificis, quibus impediatur humoris congelatio, reuulſio fiat, tenuetur pituita, ſanguiſque frigidior incaleſcat. Sal in os inijciendum: ſynapi diſſoluendum in oxymelite, vel aqua vitæ, orique & naribus indendum: quo palatum etiam fricandum & irritandum eſt. Acri balano vel clyſmate mouendæ ex aluo fæces. ℞. pulu. hyer. diacolocynth. & ſalis gemm. ana ʒj. Cum melle cocto fiat ſuppſitorium. ℞ fol. origan. calament. thym. puleg. ana Mj. ſemin. aniſ. fænic. baccar. lauri ana ʒj. fiat decoctio. In colat. ad lib. 1. diſſolue confect. hyer. ſimplic. & diacolocynth. ana ℥ß mell. mercur. & ol. aneth. ana ℥ij. ſalis ʒj ß. fiat clyſter. Videndum an à pituitæ copia naſcatur affectus, quod ex adipoſo corpore, capite amplo medulloſoque, pallente ac tumente vultu, arcto gutture, pulſu paruo, venis exilibus agnoſcitur. An à ſanguine, quod faciei robur ac liuor, amplæ venæ, pulſus magnus ac frequens indicat. Et in hac Apoplexiæ ſpecie, quam ἀπολίψιν appellant, conſtantibus viribus largè ſanguis effundendus, primùm ex humerali, ſeu baſilica, dein è cephalica: poſt etiam è vena frontis, occipitis ſeu puppis, venis temporum, iis denique quæ linguæ ſubiacent, quas nigras & ranulas appellant. In altera verò ſpecie, quã à pituita fieri notauimus, venæ ſectionem plerique non admittunt. Quæ celebranda tamen, vt plenitudo vaſorum & obſtructio Cerebri minuatur, eoque modo ſit ſyſtole ac dyaſtole liberior, reſpiret, tranſpiretque Cerebrum. Sed cautiùs & parciùs cruor effundendus. Humeris, lumbis, natibus admouendæ cum multa flamma cucurbitulæ. Sed exuperante pituita, ℞. pulu. hyer. ſimplic. & diacolocynth ana ʒj ß. ſyrup. de hyſſop. vel è ſtæchad ℥ß. Diluantur in aqua vitæ vel calendul. Vel, ℞. elect. diacartham ʒvj. ſyrup. capilll. ven. ℥j. Cum aqu. ſaluiæ fiat doſis. Vel, ℞. benedict. laxat. ʒij caſtor. ℈iiii. ſemin. rutæ, nuc. moſchat. ana ʒß. Colatis per manicam Hippocratis cum aqu. beton. fiat potio. Vel, ℞. maſſ. pilul. cocc. & agaric. ana ʒj. diſſoluantur in aqua hyſſopi pro doſi, quæ è cochleari, vel cum ſyphone immittatur in gulam.

Frictiones & ligaturæ cur in apoplexia fiunt.

Balanus.

Clyſter.

Potiones pituitam educentes.

Aquas ſtilititias nucis moſchatæ, cinnamomi, ſaluiæ, calendulæ, meliſſæ, vitæ, vitrioli, theriacalis, & imperialis, hydromel etiam vinoſum tenuitate partium & calore non fumoſo plurimùm ad hunc affectum expugnandum valere certum eſt: vt conferunt eorhina, ptarmica ſeu ſternutatoria, litus, emplaſtra, pyrotica, quorum claſſis eſt in capite de Cephalæa. Morbus verò periculi pleniſſimus eſt, & vt noſter ſcribit Hippocrates.

Curari nulla arte poteſt Apoplexia fortis:
Debilis haud facilem recipit medica arte ſalutem.

Multos tamen ſine motu ſenſuque repente iacentes cum reſpiratione difficili ſanaſſe nos ſuperioribus remediis profitemur, quum initio morbi veniſſemus: ſed eos apolepticos veriùs quam apoplecticos: quibus ideo profuſa ſanguinis miſſio præ cæteris remediis ſalutem attulit, nulla paralyſi ſubſequente.

PARALYSEOS CVRATIO.

CAPVT VIII.

EST vbi pars reſoluta, calente linatur oliuo
Præmiſſo clyſtere: cruor, ſi copia poſcit
Effluat è venis capitis linguæque, bibatur
Hæc aqua quam reddunt cum ſacchare cinnama dulcem,
Hydromelique potens cum ſacchare & Iride coctum.
Offendit neruoſa merum: cibus vtilis aſſus. (Vinum neruoſis partibus infenſũ.)
Saluia, maiorana, calendula, primula veris,
Serpillum, origanum, lauruſque, ebuluſque, thymuſque,
Iuniperuſque in aqua pariter cum vulpe coquantur,
Balneaque his fiant, in quæ paralyticus æger
Deſcendat, Stuphæ paribus conduntur ab herbis.
Ex quibus incoctis, ſilicumque calore ſolutis
Aër, effumet, tepido quem clauſus in antro,

Ore,

Ore, poriſque cutis trahat in ſeſe æger apertis.
Balſama contulerint, his ſi illita membra fouentur, *Peruuinum balſamum.*
Quale quod aduectum Peruuinis nuper ab oris.
Aſſatum leporis Cerebrum, cui iungitur anthos
Conſerua, atque nucis moſchatæ puluis, habetur
Vtile. Purgetur corpus medicamine, ſennam
Quod capit & Turbith, & cui dat Agaria nomen. *Purgatio.*
Nec vomitus nocet hic. Quæ Sarſaparilla vocatur, *Sarzaparillæ, Guaiacique decoctũ.*
Si cum Guaiaco tepida maceretur in vnda
Potaque ſit, fundet craſſos in corpore ſuccos,
Quos cutis in tenues abiget ſudore meatus.

COMMENTARIVS.

1 PARALYSEOS multæ quidem cauſæ ſunt, vt priùs attigimus: ſed ferè ſemper pituita. Cuius generationem impedit victus ratio calfaciens ac ſiccans è Perdicibus, columbis, alaudis, cothurnicibus, & alijs euchymis auibus aſſis: biſcocto pane, vel cocto cum aniſi, fæniculique ſemine. Potus ex hydromelite ſimplici, vinoſove, vel hydroſaccharo cum cinnamomo. Luculentus etiam ignis è communibus lignis, iniectis in eum ſaluia, maiorana, Iunipero, lauro ſiccis ad ſuffitum, pituitam craſſam diſcutit ac tenuat. Quam per aluum primò clyſter excludat: tùm ea cathartica quæ ſequuntur. ♃ fol. beton. calend. meliſſ. chamædr. an. M i. ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparat. an. ʒß. flor. anth. & ſtæch. an. P i. fol. oriental. ſeu fol. ſennæ mundat. vnc. ſemis. Fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochiſc. drach. duas, cum ſcrup. nucis moſchatæ. Diluatur in expreſſione cathol. duplic. & ſyrup. capill. ven. an. vnc. vnam pro doſi. Vel, ♃ radic. apij fænic. pæon. maris an. ʒiij. fol. chamædr. chamæpith. primul. veris an. M i. ſemin. fænic. ʒj. flor. ſalu. P i. fiat decoct. In colatura diſſolue cathol. duplic. ʒvj. elect. Diacartham. ʒij. aut ʒiij. ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric. ℥j. vel, ♃ catholi duplilc. ℥ß. elect. diacarth. ʒij. trochiſc. alhandal. ℈j. fiat cum aqua calendulæ doſis, ſumenda manè. Vel, ♃. maſſ. pilul. cocc. & ſine quibus an. ʒß. pilul. de Agar. ℈j. cum aqua ſalu. formentur pilul. quinque, deglutiendæ veſperi. Balnea, vel ſtuphæ parabuntur in coctis herbis cephalicis & nerualibus, noſtris verſibus expreſſis. Aut ingredietur æger ſulphureas & nitroſas aquas: bibetve decoctum è ligno ſancto vel Sarzaparilla, quibus, reſeratis cutis meatibus, frigidus & craſſus humor, qui neruos opplet & obſtruit, incaleſcat, attenuetur, & in auras euolet. Opiatæ concinnabuntur ad robur è conſeruis roſarum, anthos, ſtæchados, enulæ campanæ, ſaluiæ, cum Theriaca, mithridatio veteri, diamoſcho dulci. Pars affecta linetur oleo

Victus genus in Paralyſi. — *Suffitus.* — *Purgantia.* — *Balnea, vel ſtuphæ.* — *Lignum ſanctũ ſeu Guaiacum.* — *Opiatarum materia.* — *Litus.*

chamæmælino, laurino, rutaceo, vulpino, lumbricorum, terebinthinæ: vel è caſtoreo, de euphorbio, de lateribus, quæ poſtrema nimio calore ſuſpecta ſunt, nec, niſi tentatis prioribus, admouenda. Tutius eſt, magiſq; roborans Peruuinum: balſamum vel id quod veri balſami vice deſcribitur ab Hollerio. Vel hoc noſtrum ſequens, paratu facilius. ℞ radic. ireos, enulæ campan. galang. craſſæ, quam Acorum eſſe perhibent an. vnc. vnam, fol. attractil. hyperic. ſalu. maioran. calendul. lauendul. primul. veris, chamædr. an. Mi. baccarum iuniper. lauri an. vnc. ſemis. flor. anth. ſtæchad. ſalu. calẽdul. an. P. ij. Cõtuſis omnibus effunde olei optimi, loti in aqua roſar. lib. i. ß. aquæ vitæ lib. ſemis. Sinantur hæc triduo macerari. Deindè coquantur ad dimidij ſucci conſumptionem. Exprimatur liquor, qui additis vncijs duabus olei nucis moſchatæ, terebinthinæ Venetæ lib. vna recoquatur in vaſe duplici. Coletur tandem, & in ampulla vitrea recondatur. Inungatur hoc balſamo paralytica pars, ſuperiniecto linteo duplici cum agnina aut vulpina pelle. Si copia ſanguinis, ictus, caſus, cõtuſio Paralyſin intulit, venæ conducit apertio, in pituita redundante ſuſpecta. Si bilis, cholagogis pugnandum, calidique litus, fotuſque metuendi. Sunt ex alijs cauſis quas lib. 2. ſcrutati ſumus varia pro re nata proferenda remedia, quæ ſolers medicus ex tempore ſeliget.

Balſanum authoris ad paralyſin.

Ex varijs cauſis varia curatio.

VERTIGINIS CVRATIO.

CAPVT IX.

QVI vapor in Cerebro eſt cæcæ vertiginis author
Turbidus, à calido ſi gignitur, elue blando
Clyſmate materiam, quæ clauſa reconditur aluo.
Incide & venam mediam, ſi vaſa cruore
Plena tument, venaſque dein ſub vtráque micantes
Aure, calens humeris, tibijſque cucurbita fixa
Proderit, oxyrhodóque vnctum caput, atque roſarum,
Granatique liquor mali commixtus aceto,
Coctus & in dulci, quem canna dat Jndica ſucco.
Quo lympham condire licet: quæ ſola bibetur,
Non perfuſa mero. Nocet hic Bacchuſque, Venuſque.
Attamen à crudo vertigo vbi nata, lyæus
Et ſenior, fumóque carens benè cedet in vſum,
Sit modò cũm Nymphis. Bulbus, faba, lenſque, cicerque,

Vinum vetus coquendis cruditatibus vtile, quod tamen in vertigine

Quique cibi flatus pariunt, niſi iungis aniſum, *lympha diluí debet, ne fumis oppleat Cerebrum.*
Hyſſopum, marathrumve, nocent. Cibus ille paretur,
Qui ſiccus, ſuccique boni eſt, velut aſſa columba,
Gallina & perdix. Pilulis purgare Cerebrum
His quæ phlegma cient bilemque perutile, & vna
Exonerare grauem ſtomachum, qui ſæpe vapore
Elato ſit cauſa mali. Quare ille tabellis
Firmandus Rhodijs, quas olim condidit Abbas. *Tabellæ diarrhod.*
Abſynthóque in aqua cocto, rubeóque fouendus *Fotus.*
Auſteróque mero, quibus addere ſantala poſſis.

COMMENTARIVS.

1 VERTIGO, ſpirituum eſt in anterioribus Cerebri ſinibus turbulenta commotio. Quos quicquid gignit, aut genitos excitat, externum internumve ſit, cauſa vertiginis habendum eſt, quam ſequentibus tollemus. *Quid Vertigo.* Si rotæ, trochive motus in orbem, aut aquarum, aliorumve ſimilis impetus Cerebrum oborta caligine commouet, nec rotam, nec trocho ludat, nec vndam ſpectet, quiſquis his offenſus Scotomate prehenditur. *Vertiginis curatio, pro cauſarum varietate.* Si calidus in Cerebro vapor à venis arterijſque ſuſcitatus, eundem affectum parit, venæ ſectione primùm è Cephalica: dein è vena frontis & arteria temporum plenitudo, calorq;, præmiſſo clyſtere, dematur, admoueaturque pyroticum occipiti, quod inion appellant. Si partium inferiorum vitio naſcitur, & per inediam, humoribus acrioribus redditis & exagitatis, tenuis in Cerebrum vapor aſcenderit, cibandum. Si craſſus humor, ab obſtructione, vel imbecilla coctione flatulentum ſpiritum excitarit, ♃. maſſ. interior. pilul. de hyera ſimplici ʒj. pilul. de agaric. ʒß. cum ſyrup. capill. ven. fiant pilul. 5. molles. *Pilulæ.* Si coniectura eſt regurgitantis ab hepate & meſenterio bilis, ♃. maſſ. pilul. aurear. & è rhubarbarb. an. ſcrup. 2. Subigantur ſimul in aqua cichor. fiantque pilulæ quinque, vorandæ veſperi. Ventriculum Iecurque roborant hæ tabellæ. ♃. ſpecier. elect. diarrhod. & aromat. roſat. an. ʒß. pulu. trium ſantal. *Tabellæ.* corall. rubr. an. ſcrup. 1. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. & abſynth. fiant tabellæ pond. ʒij. Sumantur quotidie duæ: vna manè, altera veſperi.

EPILEPSIÆ CVRATIO.

CAPVT X.

QVVM premit herculei vehemens acceſſio morbi,
Sit caput erectum; tremuli infera membra Caduci
Epilepſiam curandi modus. Aſperiore frica panno, manibuſque, vel arte
Diducas dentes, & aperto viribus ore
Theriacam ſucco rutæ miſcere memento.
Quo penna imbuta linguam, tenerumque palatum
Tangito: caſtoreum vel in oxymelite ſolutum
Suffitus. Scillitico indè gulæ: ſuffitum benque zoino,
Et nigra pice fac: oleumque imponito penna
Errhina. In fauces, vomitumque cie. Naſalia conſtent
Elleboro nigro & pyrethro. Purgabitur autem
Ex hyeris corpus, & ijs, quæ phlegma deorſùm
Venæ ſectio. Præcipitare ſolent. Sinuato in poplite vena,
Mallelo ve tumens, aut Saluatella ſecanda,
Hæmorrhoidum apertio. Sollicitanda vel eſt hæmorrhois, occipitique
Cauterium. Figendus cauter, ſcapuliſque cucurbita, cæſa
Cucurbitulæ cum ſcarificatu. Vt cute deindè trahas flamma populante cruorem.
Viribus occultis dat opem cum ſemine radix
Pæoniæ, viſcum quernum, humanumque Cerebrum
Quod tegit os, leporumque coagula, Corque lupinum,
Occulta vi Epilepſiæ cõferentia. Vulturis ac talpæ, milui Iecur, atque Cerebrum
Vulpis, hyrundinis & pullorum in ventre lapillus
Inuentus, teſtes Apri, Gallique ſalacis:
Coralium, Cerui cornu, pernicis & Alcès
Vngula, cornu etiam tardè gradientis Aſelli.
Puluere quæ dentur cum ſacchare, vel mithridatis
Antidoto, vel conſerua quæ dicitur anthos:
Cinnamea vel aqua, vel aqua cum theriacali,

Vel quæ Guaiaci eſt, Chynæ, vul Sarſaparillæ.
Fert & in hoc caro muſtellæ ſolatia morbo.
Nec fas lactantes illis vexare puellos,
Quæ fortes agitare ſolent. Sed Iaſpide collum
Cingatur, vel pæonia, viridi've Smaragdo.
Non venerem nôrit nutrix, neque munera bacchi,
Sed vel aqua ſola, vel quæ cum melle paratur
Viuat, & euchymis dapibus. Cibus optimus hic eſt
In morbo, quiſquis tenuis ſiccuſque Caduco.

Modus curãdi pueros Epilepſia torqueri ſolitos.

Victus genus.

COMMENTARIVS.

Epilepticus paroxiſmus horroris plenus.

1 IN Epileptico paroxyſmo, qui vehemens eſſe ſolet, plenuſque terroris, hæc afferenda ſunt, quæ primis verſibus attigimus. Deindè pituita, quæ communis eſt materia, præſertim vbi primarius affectus eſt, his, aut ſimilibus repurganda. ℞. radic. ireos, & pæoniæ maris an. ʒij. fol. Hyſſop. capill. ven. beton. meliſſ. an. mi. flor. calendul. anth. & ſtæchad. an P 1. ſemin. fænic. ʒj. fol. ſenn. mundat. vnc. ſemis. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochiſc. ſcrup. 4. aut ʒij. cum ſcrup. 1. nuc. moſchat. In expreſſione diſſolue elect. diacarth. ʒij. ſyrup. eſtæchade ℥j. fiat doſis. Vel, ℞. radic. angelic. pæon. maris, enulæ campan. galang. craſſ. polypod. quern. an ʒiij. fol. beton. chamærd. chamæpith. hyſſop. thymi, puleg. viſci quern. an. Mi. ſemin. cartham. fænic. liquirit. paſſul. mundat. an. ʒij. fiat decoct. In Colat. infunde turbith gummoſi, & fol. ſenn. mundat. an. ℥ß, agaric. trochiſc. ʒiij, zingib. gran. ſex, cinnam. ſcrup. 1. In expreſſione diſſolue ſyrup. laxat. roſar. ℥ij. fiat apozema pro duabus doſibus. Sæpiùs in hoc affectu cacochymiæ iuncta plethora eſt, ideóque vacuandum aperta baſilica, cephalica, vena frontis: dein Saluatella, malleolique vena quo maior à Cerebro reuulſio fiat. E quo materiam auertent humeris admotæ cucurbitulæ, fixum in inio pyroticum, apophlegmatiſmi, quæque pituitam è naribus trahunt, errhina, ſeu naſalia dicta, de quibus actum, capite de Cephalææ curatione. Coquent phlegma reliquum oxymel ſimplex, compoſitum, ſcylliticum, ſyrupus roſarum ſiccarum & ſtæchados, cum aquis hyſſopi, meliſſæ betonicæ, calendulæ per plures dies, hac iulepi formula. ℞. aqu. hyſſopi beton. meliſſ. an. vncias duas. ſyrup. de hyſſop. & oxymelit. ſimplic. an. vnc. vnam. miſceantur, & fiat iulep. in duas doſes. Robur addent ſequentes opiatæ. ℞. conſeru. roſar. anth. bugloſſ. borrag. an. vnc. 1. pulueris radic. pæoniæ maris, cranij human. an. drach. duas. raſur. cornuceru. corall. confect. alkermes an. drach. 1. ſpecier. elect. è gemm. drach. ſemis. Cum ſymp. de hyſſopo fiat opiata. Vel, ℞. ſpecier. elect. aromatic. roſat.

Medicamenta purgãtia.

Apozema laxatiuum.

Phlebotomia varia.

Pituitam coquentia.

Iulepus.

Opiatæ.

& lætific. Galen.an. ʒß. ſemin. pæon. mar. viſci quern. cranij human. corall. rubr. an. ſcrup. 1. raſur. coruuc. vngul. alces an. ſcrup. ß. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua hyſſopi fiant tabellæ pond. drach. vnius. Sumantur duæ quotidie: vna manè, altera veſperi. Ligni ſancti, ſeu Guaiaci, Sarzaparillæ, Chynæque decoctum in hoc affectu perutile, quia calfacit, tenuat, & ferinam humoris noxij qualitatem emendat. Victus autem hic ratio debet eſſe tenuis, calfaciens & ſiccans, & ſic aſſa quam elixa magis conferunt. Pueros autem imprimis torquet epilepticus affectus; qui maioribus remedijs laceſſendi non ſunt. Coralium, aut Smaragdum, aut Pæoniam collo geſtent, lac optimum guſtent è nutrice boni habitus. Aut ſi non lactant, cibis euchymis & paucis alantur: quoniam hoc vitium vt plurimùm à cibi copia naſcitur. Sanat autem interdum eos ætas prouectior, vt loci victuſque mutatio ex Hippocrat. aphor. 45. lib. 2. aphor. Videndum autem an ſenſus obiecto repentino & inſigni, vt tubarum clangore, ſtrepitu, terrore, cauſiſque ſimilibus, quod infantibus interdùm accidit, Epilepſia naſcatur: an ab acri, tenuique vapore. Quod contigiſſe ventriculi ſympathia meminit Galenus cuidam Grammatico: qui quoties vehementius docebat, vel cogitabat, vel eſuriebat, vel iraſcebatur fiebat epilepticus. Quem oblato pane in vino albo madente, propinatoque bis aut ter exhyera picra medicamine, ſic hominem erexiſſe gloriatur, vt reliquum vitæ cum integra ſanitate decurrerit.

Decoctum Guaiacinũ & huic ſimilium cur hic vtile.

Puerilis morbi curatio.

Galen. lib 5. de loc. affect. cap. 1.

INCVBI CVRATIO.

CAPVT XI.

Incubum curandi modus.

INCVBVS *vt ceſſet, tenebras lux diſſipet, ægrum*
Accurrens medicus quatiat, releuetque ſopore:
Contrahat & digitos, & in vnum cogat aceruum.
Clyſmate fumoſos reuocet, pellatque deorſum
Qui claudunt Cerebrique vias, Cordiſque vapores.
Si plenum corpus, dubitet ne tundere venam.
Tùm pilulis hyeræ purget, cyanique lapilli,
His & quæ gratæ ſtomacho. Nec agaricus albens,
Hyſſopi & marathri tepida maceratus in vnda
Cum ſenna noceat. Quæ deſcripta errhina proſunt,

Vena quandò ſecanda.

Cathartica.

Et quæ decliui deducunt phlegma palato.
Cruribus atque humeris admota cucurbita: puluis
A paſtu è gemmis, coriandro, coralióque
Purpureo, rubeiſque roſis, cum ſemine nigro
Pæoniæ. Niueo moueantur pectine crines.
Victus ab eupeptis dapibus, mulſáque petatur,
Et vino tenui, breuis eſto cæna, nec illis
Juncta cibis, ſoleant nebulis quæ opplere Cerebrum.

Apophlegmatiſmi. — *Victus ratio.*

COMMENTARIVS.

1 IN Incubo, quem Ephialtem, & Pnigalion etiam dici lib. 2. retulimus, hic ordo tenendus eſt, quem noſtris verſibus ſequimur, Nimirum vt ſtatim ad ægrum lumen afferatur, quo craſſæ, nigræque nebulæ, quæ terroris & imaginationis offenſæ cauſæ ſunt, diſſipentur & euaneſcant. Injiciatur clyſter, qui pituitam reuellat. Tùm venæ ſectione plenitudo minuatur. Purgetur corpus idoneis catharticis, apophlegmatiſmis, & errhinis Cerebrum. ℞. de[illegible]. carminat. lib. 1. hyer. ſimpl. bened. laxat. an. ℥ß. mell. mercur. & ol. commun. an. ℥ij. ſalis ʒi. miſce. fiat clyſter. Secabitur baſilica primùm, hinc cephalica: tùm ſaphæna, maximè ſi ſuppreſſi menſes, aut ſolita non fluit hæmorrhois, aut ſolennis aliqua deeſt vacuatio. Cautiùs tamen in materia frigida mittendus ſanguis. Cathartici talis erit formula. ℞. cathol. duplic. ℥ß confect. hamech. ℥ij. Infundantur in aqua beton. In colatura diſſolue ſyrup. Saporis regis ℥j. ſyrup. laxat. roſar. cum agaric. ℥ß. fiat potio. Commendat Ætius cum Dioſcoride Paulóque pæoniæ nigræ grana quindecim, quæ cum vino lympha diluto, vel aqua meliſſæ ſumi poterunt. Cæna paſca ſit, ex aſſis potiùs quàm elixis. Conqueſtus eſt apud me quondam barbitonſor chyrurgus, ab aliquot annis viduus, quod plerumque nocturnis horis ſentiret ſibi defunctam coniugem incumbere ſenſim, eiuſque mole frigida penè ſuffocari. Quod exiſtimans à craſſo nigróque vapore, quem ex diuturno mærore contraxerat, aut è putris ſeminis exhalatione contingere, ſecundas ſuaſi nuptias: quibus contractis, ſe ille ſenſit ab Ephialte liberatum.

Quia nocturnus hic affectus eſt, lumen efflogitat. — *Clyſter.* — *Venæ ſectio.* — *Potio purgans.* — *Hyſtoria barbitonſuris chirurgi.*

MELANCHOLIÆ CVRATIO.

CAPVT XII.

Clyſter. Purgatio lenis.

QVVM *niger in Cerebro ſedem ſibi legerit humor,*
Hunc reuoca clyſtere, vel hoc medicamine blando,
Quod lenitiuum tibi det, vel ſenna, ſerumque,
Incoctis malis, quæ pendula curta vocantur,
Semine cum marathri & citri, linguaque bouilla.

Venæ ſectio.

Deindè ſeca venam capitis, mediam-ve, vel illam
Quæ cubiti eſt primo, Jecur eſt ſi prima, Lienve
Cauſa mali. Sin lunaris purgatio ceſſans,
Eſt è malleolo cruor effundendus aperto.
Si nequis hinc ſedare malum, grauiore catharſi

Purgatio validior.

Eſt opus ex hyeris, vel ea quæ dicitur hamech:
Aut Diapruno: aut hæc ſi non ſatis, elleboriſmo.
Cautius inda dabis, ſed habent catapotia vires
Inſignes ex Armenio; cyanóque lapillo.

Pilulæ de fumaria.

Hæc etiam, quibus herba dedit fumaria nomen.
Tundendæ capitis venæ, ſopor arte parandus
E violis, & lactuca, cum nenupharinis
Floribus. In tepida corpus benè mergitur vnda.
Corque quod exhilarat benè ſumitur, vt quod habetur
E gemmis, Chermes confectio, Theriaceque,
Bugloſſi vel aqua, vel odoro pota lyæo.
Sanus erit victus vituli caro, capreolique:
Vt caro pullorum, quibus eſt fecunda coloni
Area, & alba Ceres, aqua dulci iuncta falerno.

COM-

215

COMMENTARIVS.

1 QVIA Melancholiæ cauſa frigidus & ſiccus humor eſt, humectantibus in eam agendum. Ideoque iuſculis aletur æger è capis, pullis gallinaceis, hædulis, veruecibus lactantibus, vitulis, phaſianis elixis, & alteratis lactuca, portulaca, bugloſſo, borragine, non aſſis, nec frixis. Bibet hydroſaccharum, ſeu bochetum, aut tenue vinum aqua dilutum. In humido lætoque verſabitur aere, gratiſque fouebitur odoribus, è floribus, maximéque violarum. Hauriet vaporem decocti althææ, maluæ, violarum, florum chamæmeli, ſalicum, lactucæ. Syrupum è nymphæa, papauere, violis à cæna ſumet, vt concilietur ſomnus, vincenſque in Cerebro ſiccitas temperetur. Purgatio frequens è Caſſia, manna, ſenna quoque, ſed emendata bugloſſo, borragine, lupulo, lactuca, floribus violarum & nenupharis. In affectu contumaci progreſſus fiet ad fortiora remedia, nempè pilulas Indas, è fumaria, lapide armeno, & cyanæo, ſeu Lazuli, confectionem hamech, & elleboriſmum: ſed ſenſim & cautè, ne talia ſiccitate ſua morbum exaſperent. Hoc ideo modò deſcribetur potio. ℞. radic. polypod. quern. ℥iij. fol. beton. lactuc. portulac. ſummit. bugloſſ. borrag. an. M1. cortic. ellebor. nigri, ſemin. aniſ. fænic. an. ſcrup. 2. fol. ſenn. vnc. ſemis. flor. Viol. nenuph. an. P. 1. fiat decoctio in ſero lactis. In colat. diſſolue cathol. duplic. infuſi & colati, & ſyrup. Saporis regis an. vnc. 1. fiat doſis. Vel, ℞. confect. Hamech ℥ij. diaprun. ſolut. ſcrup. 4. elect. leuit. ℨvj. Cum aqua meliſſ. fiat potio. Vel ℞. maſſ. pilul. è fumar. & pilul. Indar. an. ſcrup. 2. Cum aqu. beton. fiant pilul. 5. deglutiendæ veſperi. Vel, ℞. pilul. ſine quibus, & pilul. de lapide armeno an. ℨß. Cum aqu. lactuc. fingantur pilul. tres, à ſomno vorandæ. Vena primis diebus aperiri debet ſatis copioſè, ſi ruber eſt vultus, plethorica diſpoſitio. Sin oculi caui ſunt, horrida, nigraque facies, pulſus paruus & rarus, exiles venæ, temperandum ab hoc remedio, minúſque cruoris effundendum. Frequenti autem vtendum balneo, quo cutis aſpera ſiccaque fiat mollior, humectentur interiora, quæque latitant excrementa fuliginoſa, perſpirabili cute foras abeant atque vaneſcant. Obſeruandum autem in melancholia morbo ſi mulieribus, ſuppreſſi menſes, aut viris hæmorrhoides, vt arte prouocentur, Melancholicis enim ſi varices aut hæmorrhoides ſuperueniant, ſanatio ex Hippoc. Aph. 25. lib. 6.

Victus genus in melancholiæ morbo.

bochetum

Melancholia

Pugationes blandæ.

Fortiora remedia.

elleborismus

Potio purgãs, mediæ naturæ.

Pilulæ melanegogæ.

Quandò hic ſecãda vena.

Vtilitas balnei.

Interdum in aqua solum cinnamomum coquitur, interdum aqua saccharo dulcoratur quod hydrosaccharum vulgo aqua Hippocratis appellatur. Aquae saccharo [illegible] si [illegible] cinnamomum incoxeris facies bochetum Ex [illegible] partibus aquae et una mellis simul coctis donec mel despumaverit fit hydromel[illegible]

Oxycratum seu posca fit pauci aceti et multae aquae permixtione [illegible] in ardentibus et malignis febribus utilis. Nam aceti utraque qualitate causis putredinis resistit. Ruelinus cap. IX. in Dicta [illegible]

MANIÆ CVRATIO.

CAPVT XIII.

FERVIDVS interdū ſanguis caput occupat, humor.
Aut niger, aut flauus nimijs ardoribus aſſus,
Venæ ſectio. Vndè furor. Quo ne pereat mens obruta tandem,
Sanguinis in nimio feruore à clyſmate primùm
Purgatio. Incipe: tùm mediam, capitis dein cædito venam.
Cumque ſero lactis, cum lactuca, tamarindis,
Et manna, ſennaque ferus facito exeat humor.
Syrup. violac. è ſucco borrag. è cichor. fumariæ. Sed bilis quæcumque mouet damnoſa furorem,
Sacchareo è violis, atque è borragine ſucco,
Hoc & quem dederint fumaria, & intyba cedit.
Si tamen iſta minùs poſſunt, data Caſſia confert,
Sennaque cum lupulis, & eo medicamine, pruna
Quod capit, adiuncto, quem dat roſa pallida ſucco.
Balneum frequens. Rariùs irriguæ renouetur apertio venæ.
Sæpiùs at corpus tepidis molleſcat in vndis.
Vna melancholiæ lex victus atque furoris.
Ni quod in hoc debet minor eſſe, aut nullus Iacchi,
Sed ptiſanæ potus, vel aquæ cum ſacchare coctæ.

COMMENTARIVS.

Melancholia primaria triplex.

1 MELANCHOLIAM primariam, quæ mentis eſt alienatio, ſeu delirium ſine febre, triplicem antè notauimus. Nempè Melancholiam morbum, Lycanthropiam, Maniam. In quibus ferociſſima Mania, de qua nunc agimus. Qua quiſquis implicitùs tenetur, videtur interdum ſano ſimilis, prudens ac ſciens. Eum tamen adire medicus non debet, niſi prouidè cauteque, ne repentino inſiliente furore vim eius experiatur, quem antè videbat mitem & placidum. Vnius inter cæteros à me viſos in vico Diui Dionyſij memini, qui ſibi diuinos honores per me ſibi tribui volenti quùm minùs aſſurgerem, apprehenſa toga, mihi vim inferre voluit: & colaphum impegiſſet, niſi validis ma-

Maniacorum hyſtoriæ.

nibus eum à conatu deſiſtere coegiſſem. Nec mirum, ſi Maniacus in quoſuis, etiam notos & propinquos inſurgit, quùm interdùm etiam in ſe ſæuiat. Decumbebat olim in ponte nummulariorum honeſta mulier, aurifabri coniux furore percita: quæ nobis huic aſtantibus futurum aiebat, vt ſe Sequanæ fluuio præcipitem daret. Monuimus virum, vt feneſtras incumbentes flumini ferro clauderet. Nobis inauditis, feneſtriſque patentibus deiecit ſe, fuitque fluminis obruta vorticibus. Quùm itaque mania ferus affectus ſit, vt antè ſignauimus, blandis remedijs temperandus atque mulcendus, qualia ſunt è purgantibus Caſſia, in ſero lactis: manna in iure pulli diſſoluta: diaprunum, electuarium lenitiuum, ſyrupus Saporis regis: elleborus vix vnquam, & ſi præparatus in iure pingui, datuſque cum ſyrupo violaceo, nenupharino, reliquiſque vim eius retundentibus. Vtilis venæ ſectio baſilicæ, cæphalicæ, ſaluatellæ, cibus ac potus refrigerans & humectans, frequenſque balneum, quod corporis meatus reſerans fuliginem arceat: vt arcebit aqua tepida Capiti ſuperaffuſa. Per hanc enim tranſpirabit, digeretur, diſſipabiturque calidus ac ſiccus, ſiue bilioſus humor in Cerebro maniam inferens. Sed à calido, ſeu tepido fotu linendum ſubindè caput eſt oxyrhodino, quo refrigeretur, roboreturque Cerebrum. Conferet vt in Melancholia ſyrupus de pomis, de fumaria, de nenuphare, de violis & è papauere, cum aquis endiu. bugloſſi, fumar. lupulorum. Vinciendi verò maniaci, tùm vt lædere deſinant, ſibique temperent, moneanturque, quùm in lucidis interuallis erunt, ſui furoris: tùm vt vinculorum dolore materia noxia reuellatur à Cerebro, inque dolorificas partes abeat, atque transferatur.

Huius operis lib.2. cap.11.
Elleborus ſuſpectus.
Venæ ſectio.
Balneum.
Lotio capitis.
Oxyrhodinum.
Maniaci cur vinciendi.

CATARRHI CVRATIO.

CAPVT XIIII.

ASSOLITVS *genus humanũ vexare Catarrhus,*
Aut leuis, aut grauis eſt: gelidi penetrabilis idem,
Aut calidi ſoboles. Quandò leuis & calidus, tùm
Claude roſas molli lino, capitiſque foueto
Suturas, vnguen roſeum cum nenupharino
Iunge oleo, quibus exiguum miſcebis aceti,
Hiſque lines frontem. Menſa pyra cocta ſecunda,
Mala cydonia, quodque arcet fumos coriandrum
In cæna, & roſeum dabis atra in nocte liquorem.
Nec verò his ſolis calidumque, grauemque Catarrhum
Poſſe putes ſanare. Sed eſt vbi multa ſaburra

Catarrhi diuiſio.
Leuis Catarrhi curatio.
Quibus claudenda in Catarrho cæna.
Grauis Catarrhi curatio.

Humorum malè corpus habens, vacuare neceſſe eſt,
venæ ſectio. *Effuſo primùm reſerata ſanguine vena,*
Si plenum corpus: dein conueniente catharſi
Humores nocuos liquidam reuocare per aluum.
Purgatio. *Vt pilulis, fuluo nomen quibus extat ab auro,*
Atque diapruno, nouit quod ſoluere ventrem.
Hocque, diagredium quod habet, ſuccumque roſarum.
Conferet hinc mollem demittere corpus in vndam.
Quæ ſi fortè minùs poſſunt, tenuiſque, vel acris
Fluxio continuam tuſſim facit, hæcque ſopore
Curatio tuſſis ab acri fluxione. *Priuat anhelantem crebris ſingultibus ægrum,*
Aſperat & fauces, ſiſtet tragacantha, lutique
Catarrhum ſiſtentia. *Armenij puluis, Turcæque notata ſigillo*
Terra, ſabæum thus, electrum, ſpicaque, vernix,
Caphura, quæque roſæ conſerua eſt ſicca, ſyrupus
Quem myrthillorum vocitant cum nenupharino,
Quique papauer habet, ſopor it quibus altus in artus,
Denſatur tenuis, miteſcit & acrior humor.
Catarrhi frigidi curatio. *Frigidus at quandò eſt, leuioraque damna Catarrhus*
Immittit, milium ſatis eſt cum furfure macro
Et ſale. Contundes milium, ſalque, vſtaque in igne
Furfure cum frixo iunges: impletus ab illis
Sacculus, indetur capiti, & ſiccabit abundè.
Sin pituita grauat Cerebrum, ſubitamque ruinam
Purgantia pituitam & Cerebrum. *Parturit, hanc etiam pars ſuſtinet ima cadentem:*
Aluus liberior citò ſit, medicamine ſumpto
Ex illis, quæ ſenna, & Agaricus, & Colocynthis,
Et Turbith capiunt. Hinc & naſalia dicta,
Errhina, & apophlegmatiſmi. *Et quæ deuexo deducunt phlegma palato,*
Suffitus, cucuphæque citum reuocentur in vſum.
Vincula, & frictiones extremarum partium. *Brachia vincla premant cum cruribus, atque fricentur*
Jſta loca offenſis quæ longè à partibus abſunt.

Cornicula in longo, & veſicatoria morbo,
Et ſeto, & rutila comitata cucurbita flamma,
Stygmáque quod linquit ſua poſt veſtigia cauter,
Sæpè ſolent dubiam reuocare admota ſalutem.
Fit propiorque ſalus victu tenuante. Tamen ſint
Prandia longa ſatis, ſed nulla, aut paruula cœna.
Rara quoque in potu fumoſi cura lyæi.
Nocturnus veniat ſomnus, procul eſto diurnus.
Vitentur Phœbi radij, Phœbeſque bicornis,
Æolijque vagum turbantes aëra venti.

Victus genus in Catarrho.

COMMENTARIVS.

1 CATARRHVS caloriſne ſit, an frigoris ſoboles, animaduertitur ex ſignis, quæ lib. 2. cap. 12. dedimus. Sique caloris & plenitudinis ſigna comparent, ℞. fol. alth. malu. parietar. betæ, mercur. an. Mi. furfuris macri, hord. integr. an. Pi. fiat decoct. In colat. ad lib. 1. diſſolue cathol. vnc. 1. ſemis. mell. & ol. commun. an. vnc. duas. ſalis ʒj. fiat clyſter. Eo reiecto cibetur æger, paulòque poſt, ſi premitur, educatur è baſilica dextra ſanguis ad vncias nouem, ſi vir eſt: ſin puer aut ſenex, minùs. Vtque vires ferre poſſe videbuntur, ſequenti die, ℞. fol. lactuc. portul. cichor. tot. an. Mi. ſemin. fænic. coriandr. præpar. an. ʒi. liquirit. raſ. ʒij. flor. viol. & nenuph. an. Pi. fol. ſenn. mundat. vnc. ſemis. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. ʒij. nuc. moſch. ſcrup. 1. In expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. vnc. 1. mann. calabr. vnc. ſemis. Detur doſis manè. Si catarrhus indè non ſedatur, nec eſt plenitudo ſublata, Mediana, vel Cephalica ſecetur, hiſque catapotijs corpus repurgetur. ℞ maſſ. interior. pilul aurearum ʒi. pilul. imperial. ʒß. Cum aqua roſter. formentur pilul. quinque molles, deglutiendæ veſperi vel à primo ſomno. Conſerua roſarum quotidie dormituro dabitur, quantitate nucis iuglandis. Vel eius loco ſequens Hypnoticum. ℞. ſyrup. nenuph. vnc. 1. ſyrup. papau. vnc. ſemis. Cum vnc. 3. ptiſanæ fiat Iulep. Vel, ℞. ſemin. quatuor frigid. maior. mundat. papauer. alb. coriandr. præparat. an. ʒj. flor. trium cord. & nenuph. an. Pi. Bulliant in aqua. & colentur ad vnc. 4. Diſſolue iulep. roſac. & papauer. rhæad. an. ℥vj. fiat iulepus, ſumendus hora ſomni. Si catarrhum à pituita, ſeróque frigido naſci conijcimus, ℞ fol. beton. meliſſ. ſummit. hyſſopi an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparat. an. ʒj. turpeth. gummoſi fol. & ſenn. mundat. an. vnc. 1. fiat decoctio: de cuius colatura cape lib. ſemis. In qua diſſolue ſyrup. laxat. roſar. & iulep. roſac. an. vnc. vnam. fiat apozema pro duabus doſibus, quæ ma-

Catarrhi à calore & plenitudine curatio.
Clyſter.
Venæ ſectio
Potio purgans.
Iulepi ſomnum conciliantes.
Curatio à Catarrhi cauſa frigida.
Apozema.

Pilulæ. tutinis alternis hauriantur. Vel, ℞ cathol. duplic. ʒvj. elect. dicartham. ʒij. ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric. vnc. 1. Cum aqu. beton. dilue pro *Potio.* doſi. Vel, ℞ maſſ. pilul. de agaric. ſcrup. duos pilul. cocc. & ſine quibus *Conditum.* an. ſcrup. 1. fiant pilul. quinque deglutiendæ veſperi. Siſtetur tùm fluxio ſequentibus. ℞. conſeru. roſar. antiquæ vnc. 1. ſemin. aniſ. fænic. coriand. præparat. an. ʒj. pulu. elect. diair. & diatragacanth. frigid. an. ʒij. boli armen. terræ ſigill. an ʒj. Cum ſaccharo roſato fiat conditum. Ex *Suffitus materia.* quo dentur cochlearia duo, vel tria dormituro. Suffitus fiet è maſtiche, thure, ſtyrace, benjoin, ſuccino ſeu carabe, vernice, ligno aloes & rho-*Suffitus forma.* dio, nuce moſchata, macere, ambra, myrrha ſeorſim: vel hac formula, ℞ maſtich. ſuccin. vernicis, roſar. rubr. an. vnc. ſemis, ſtyracis calamit. benjoin an. ʒiij. caryoph. nuc. moſchat. mac. an. ʒj. Tritis omnibus *Maſticatoria.* fiat puluis ad ſuffitum. Contineatur ore, mandaturque ſaluia, naſturtium, pirethrum, vua paſſa, maſtich, ſynapi, quibus è Cerebro pituitoſus humor eliciatur. Ex ijſdem in aqua coctis in eum finem gargariſma *Agenda in contumaci catarrho.* parabitur, addito ſaccharo cando, vel glycirrhiza. Si contumax affectus, cucurbitulæ variis locis admouebuntur, vt & cornua, ſeto, pyroticum.

56

RHEVMATISMI CVRATIO.

CAPVT XV.

Clyſter. *SI carnes ſubito dolor & calor igneus vrens*
Venæ ſectio. *Rheuma dat, iniecto balano, clyſmo've per anum*
Fæx abeat: cubiti dein vena ſecetur abundè,
Purgatio. *Purgetur corpus proprio medicamine: nempè*
Si liquor exuperet bilis, mannáque, Rheoque,
Pallentiſque roſæ ſucco. Si phlegma redundat,
Albente hoc, regio quem mittit agaria fungo:
Et reliquis quibus aſſolita eſt pituita moueri.
Topica remedia. *Pars ea firmetur, vaga tum quam fluxio tentat,*
Vt ſi forte genu, vario adſtringente repelle.
Quale vel oxyrrhodum eſt, vel quod roſa donat oliuum,
Cum ſemperuiuo. Valet hordi iuncta farina,
Deſiccans rubrum, quod & è calchitide conſtat.
Si dolor eſt vehemens, molli cataplaſmate leni,

Quod mica panis niueo cum lacte paretur,
Butyro mixto, æzoique, roſæque liquore.
Stet ſuper oxycratum partem, quæ feſſa dolore eſt,
Siſtat vt vndantem, ſolitum deſcendere riuum.

Cataplaſma.

COMMENTARIVS.

Rheumatiſmus quid.

1 RHEVMATISMVS Catarrhi ſpecies eſt, fluxio nempè in partes potiſſimum externas irruens, robore viſcerum, & partium internarum, quod ſuperuacaneum eſt foras excludentium. Quia verò natura tùm imperfectè mouet, viget dolor, iniecto clyſtere ſanguis educendus pro viribus, ætate, conſtitutione temporis, magnitudine morbi, cæteriſque circunſtantijs à nobis expendi ſolitis. Sæpius verò cauſa ſerum eſt. Quod ſi bilioſum, ſumatur manna, caſſia, tùm ℞ elect. leuit. ʒvj. elect. de ſucco roſar. ʒij. ſyrup. roſar. pallid. ℥i Cum aqua cichor. fiat potio. Sin pituitoſum. ℞ cathol. duplicat. infuſ. in aqua beton. vnc. iß. cum ʒij. elect. diacartham. In expreſſione diſſolue ſyrup. laxat. roſarum cum agaric. vnc. 1. fiat doſis, manè ſumenda. Protopicis hæc erunt quæ verſibus deſcripſimus. In ingenti verò dolore, ℞. lactis vaccini lib. ſemis. micæ panis vnc. ʒ. vitellos duorum ouor. aqu. ſtillat. ſolani, ſemperuiui roſar. an. vnc. duas. croci ſcrup. 1. opij gran. quatuor, butyri quod ſufficit in cataplaſma, quod aptetur parti dolenti cum linteo. Sed in omni cauſa præſtantiſſimum oxycratũ. Diuturnus interdum hic affectus eſt, ægreque cedens: quem ferè per biennium expertus, diuina virgula ſuperaui tandem, adnittentibus illuſtriſſimis medicis, mihique chariſſimis Baſino ſeniore, Altino, Belliquerco, præceptore in humanioribus artibus olim meo, SanIacobæo, Seguino, Collerio: quorum conſilio partitis vicibus vncię ſanguinis plus centum detractæ, cholagoga ſæpius iterata è caſſia, manna, electuar. lenit. diapruno. Hypnotica in vigiliis ſummiſque doloribus: ad alendum lac aſininum, vaccinum, hordeatum, amygdalatum: euchymi cibi, elixi potiùs quàm aſſi: gelatina frequens. Potus erat ſæpè ptiſana vulgaris: interdum aqua ſola, qua delectabar, ſolabarque: nonnumquam & cum ea vini ſtillum. Balneum in declinatione profuit, in Catarrho & arthritide ſuſpectum. Morbus ab humeris in genuum Eryſipelas tranſiit, mihi ſoli ex dolore lancinante cognitum, quod ſeptimo menſe foras prominens, acerbitatem minuit, fuitque in eo verus Hippocratis Aphoriſmus, Eryſipelas extra ferri bonum.

Rheumatiſmi cauſa.

Varia cathartica.

Cataplaſma.

Quid actum in authoris Rheumate.

Vnciæ plus centũ partitis vicibus detractæ.

OPHTALMIÆ CVRATIO.

CAPVT XVI.

SI tunica hæc oculi, quæ coniunctiua vocatur,
Collirium. Igne rubet, ſuccus plantaginis atque roſarum,
Spumeus & liquor oui, & lac muliebre dolorem
Auferet, inſtilles citò ſi, neque fluxio magna eſt.
Venæ ſectio, præmiſſo clyſtere. Sin grauis, iniecto primum clyſtere, ſecanda
Regia quæ vena eſt, tum quæ mediana vocatur;
Denique quæ capitis nomen de nomine ducit.
Purgantia medicamenta. Purgetur primum blando medicamine corpus,
Quale hoc eſt, lenitiuum quod iure vocamus,
Catholicum. Caſſia, manna, Rheum, quod & omnia trudit in aluum,
Iunge Diaprunum laxans, ſuccumque roſarum,
Aut Diaphænicum, pariter ſi phlegma redundat,
Nec cedit primis Ophtalmia ſæua diebus.
Pilulæ. Vtere tùm pilulis, quibus auri nomen, & illis,
Quas alephanginas vocitant, quas lucis, & acris,
Seu pireæ pilulas hyeræ. Nec agaricus albens
Ex maſſa coniunctus eis, potuſ-ve nocebit,
Si nequis hinc tanti nodum diſſoluere morbi,
Cucurbitularum, & ſanguiſugarum admotio. Puniceo humeros accenſa cucurbita reddat.
Vicinaſque oculi partes exugat hirudo,
Venæ frontis apertio. Vena-ve tundatur, media quæ in fronte videtur,
Temporibuſque micans. Oculis collyria Rhaſæ
Contulerint, fronti verò cataplaſma, quod extet
E myrrha cum thure, volatilis adde farinæ
Quodlibet, excipiaſque albo tractabilis oui.
Si minùs iſta queunt, cauteria ſyncipitique,

Occipitique

Occipitique aptata ſolent afferre ſalutem.
Balnea ſunt primis morbi malè tuta diebus, Balnea.
Quæ tamen effrænos cohibent in fine dolores.

COMMENTARIVS.

1 QVVM Ophtalmia ſit oculi phlegmone, ſanguis influens auertendus ſectione venæ, cubiti primò, vel medianæ ſi magna plethora: deinde cephalicæ. Sique grauior & contumacior affectus eſt, vena puppis incidenda, venæve temporum: vel arteriotomiæ loco ſanguiſugæ ſunt admouendæ. Purgandum corpus initio clyſtere, tùm Caſſia, Manna, Rheo, Diapruno, reliquiſque, quæ facili verſu promimus. Repellendum aſtringentibus, vt bolo armena, terra lemnia, farina volatili, cum aqua plantag. ſolan. roſar. & albumin. ouor. admotis fronti cum aceto, ſi fluxio ſit per venas & arterias extrà cranium, vt ſæpe fit, quùm adnata tunica, quæ phlegmonem in Ophtalmia patitur, ortum habeat à Pericranio. Alioquin ſi per venas intrà cranium materia flueret, quod ex interno dolore capitis, & ſternutatione frequenti colligendum, non eſſet repellendum, ne ferretur humor in neruos opticos, vndè conſequi poſſet Amauroſis, aut huic affinis affectus. Sit igitur hoc anacollema, ſeu frontale. ℞. farinæ volat. vnc. 2. boli armen. vnc. 1. aqu. roſar. & ſolan. an. vnc. 2. cum duobus album. ouor. fiat frontale. Vel, ℞. deſiccant. rubr. & vnguent. roſac. an. vnc. 1. cum oxyrhod. fiat emplaſtrum molle pro frontali. Vel ℞. muccag. ſemin. cydon. & pſill. extract. in aqu. roſar. & ſolan. vnc. 4. caphur. gran. ſex, vel opij gran. duo. Vel, ℞. aqu. ſtillat. roſar. & plantag. an. vnc. 2. collyr. alb. Rhaſ. ʒij. cum oui albumine ſimul agitentur in collyrium. Lac mulieris anodynum eſt, vt pomum coctum ſub cineribus, & forma cataplaſmatis admotum, vel ſolum, vel cum lacte tritum. Vacuato corpore balneum vtile. Quo ſi non lenitur dolor, ad pyroticum accurre. Victus ratio ſit tenuis ac refrigerans. Interdicatur vino primis diebus. Degat æger in obſcuro, quia lux humores commouet, ſpirituſque reſoluit. Somno pariter indulgeat, qui concoquit humores acres, motuque priuat oculos. Animi denique vitet affectus, quibus agitati ſpiritus accenduntur.

Ophtalmia, oculi phlegmone.
Venæ ſectio multiplex.
Fluxio in Ophtalmia vel interna, vel externa.
Anacollema, ſeu frontale.
Collyrium.
Lac mulieris anodynum, vt omne lac.

SVFFVSIONIS, SEV CATARRHACTÆ Curatio.

CAPVT XVII.

CONSENSV *Stomachi ſuffuſio nata, leuatur*
His pilulis, hyeræ quas dicimus. Altera verò
Quæ vitio eſt Cerebri, ſi qua medicabilis arte,

Suffuſionis à conſenſu ſtomachi curatio.

Coccia, quæque mouent catapotia phlegma, ſerumque
Flagitat, adiecto rutæ, marathriue liquore.
Collyria. *E ſucco Chelidoniaco cum melle parentur,*
Felle capræ, agnorum, gallinarumue, ſuumue,
Accipitriſue, aut felle gruis Collyria. Mellis
Aquæ ſtillatitiæ pro catarrhacta. *Diſtillata potens aqua ſola, è melle roſato*
Seu fiat, ſeu communi. Vis maior in illa
Quæ Scyllam recipit. Sagapenum ritè probatur
Hac in aqua, aut pueri lotio, marathroue ſolutum.
Balſamaque, & puluis Sepiæ contuſus ab oſſe,
Varia remedia. *Saccharis & candi. Capitis ſit frictio crebra,*
Vincla premant extrema, cucurbitaque admoueatur
Ceruici primò leuis: indè cruore profuſo.
Stentque coronali ſuturæ cauſtica nigra.
Si concreta manet nubes, neque tempore cedit,
Hanc oculiſta manu, vacuato corpore demat.

COMMENTARIVS.

1 QVID Hypochyſis & Hypochyma, ſeu Suffuſio, quotuplex, quænam eius cauſæ ſignaque: quis eius locus, quæ curabilis aut non, antè notauimus. *Lib. 2. cap. 16.* Nunc eam quæ curari poteſt attingimus. Quæ ſi ventriculi ſympathia fit, prouocetur vomitus. At melior ex hyera picra repetita purgatio, quæ crudos humores concoquat & expurget. *Maſſa pilularum.* Vel, ℞. maſſ. pilul. de agaric. ʒß. pilul. cocc. lucis, & ſine quibus an. ʒij. puluer. hyeræ picræ, ſeu ſimplic. & rhei elect. an. ʒi. nuc. moſchat. ʒß. Cum ſucco fænic. & euphraſ. fingatur maſſa mollis. E qua cape ℈iiij. formenturque pilulæ quinque, quæ quarto quoque ferè die deglutiantur. Hic verò variam collyriorum materiam tradimus, quæ ex ægri ſenſu, morbique ſtatu variabitur. Et quoniam oculus corporis eſt pars nobilis, cuius ſenſus eximius, à collyrijs leuioribus auſpicandum & ſenſim ad acriora transeundum. *Collyria varia.* Vt, ℞. ſuccor. euphraſ. & fænic. an. vnc. 2. ſuccor. verben. & pimpinnell. depurat. an. vnc. 1. ſacchar. cand. pulu. vnc. ſemis. *Aquæ ſtillatitiæ mellis communis, roſati, ſcyllitici pro Catarrhactis.* Vel, ℞. aqu. ſtillat. rutæ, chelidon. fænic. an. vnc. 1. aqu. mell. roſat. vnc. ſemis. Vel, ℞. aqu. ſtillat. mell. ſcyllit. & euphraſ. an. vnc. 1. fellis agni, capræ, vel gallinæ ʒj. puluer. oſſis Sepiæ ʒß. Miſce pro collyrio. Aqua mellis communis, roſati, ſcyllitici commmendatur: ſed poſtrema virium maiorum eſt: reliquæ blandiores. Pueris lactantibus ſuffuſſione laborantibus nutrix premat dentibus fæniculi ſemen: vel ſagapenum,

ammoniacum, galbanum, quod eorum oculis inſufflet & inſpiret. Quia verò craſſior humor eſt morbi cauſa, victus ratio ſit tenuans, imprimiſque cæna parcior. Vitetur vinum & fumoſa. Vel ſi vini permittitur vſus, ſit id tenue, vetus, paucum, aqua multa dilutum. *Victus genus.*

AMAVROSIS, SEV GVTTÆ SERENÆ Curatio.

CAPVT XVIII.

PVPILLA *fulgente quibus priuatio viſus,*
Aut hebes eſt acies, ſi nerui obſtructio tanti
Cauſa mali, citò ne accurrat nouus humor adillum,
His quæ dicuntur cat apotia coccia, prægnans *Pilulæ ad Amauroſig.*
Expurga Cerebrum, vel eis quæ lucis habentur.
Deinde cucurbitulas humeris affige, ſub aure *Curcubitulæ.*
Cauſtica. Manduntur benè pullegiumque, thymumque. *Cauteria. Maſticatoria.*
Puluis & ellebori in nares, pyrethrique probatur *Errhina.*
Inditus: admoto Cerebrum firmare cucullo *Cucullus, ſeu Cucufa, pileus eſt interſſimus pro capite.*
Vtile, perque cutis ſudores ire meatus,
Siue vaporiferis thermis, hauſto've liquore
Guaiaci ligni, Chynæ, vel Sarſaparillæ.
Fertur aqua cæcus viſum reparaſſe ſequenti.
Pimpinella, apium, marathrum, verbena, chamædris, *Nobilis ad viſum aquæ deſcriptio ex Hollerio.*
Saluia, gallinæ morſus, chelidonia, ruta,
Dicta quoque à centum nodis, caryoque philata
Sumantur, cuiuſque herbæ ſit vt vncia ſucci,
Par pondus caryophillûm, niueæque farinæ
Quæ volat. Adde piper cum moſchata nuce, lignum
Quod dicunt aloes, tres drachmas ſingula donent.
Omniaque in pueri lotio mergantur: at vt ſit
Maluatici vini pars ſexta. Repone vitrato
Vaſe, quod obtura. Qum venerit hora ſoporis,
Inſtilles oculis vnam guttamve, duaſve.
Somnus obeſt nimius, ratio & nimis humida victus.

Victus genus.

Præfertur cibus aſſus, & vnda è melle, merumve
Immixtum tenuanti herbæ, cui Euphraſia nomen.

COMMENTARIVS.

Difficultas Amauroſim curandi.

1 AMAVROSIS quæ ab optici nerui naſcitur obſtructione ſanari nequit, ſi pridem eſt contracta: quia qui neruum opticum occupat humor, diuturnitate craſſeſcit, & ita cogitur, vt reſolui non poſſit. Si recens, vix etiam curabilis, quoniam eò remedia non pertingunt. Si tamen aliquis curationi locus, in his conſiſtit quæ ſequūtur: nempè pilulis lucis, coccijs, alephanginis, ex Agarico ſæpe repetitis, cucurbitulis cum ſcarificatu, Pyroticis ſub auribus, & ad poſticam capitis partem, errhinis, apophlegmatiſmis, cucuphis, thermis ſeu laconico, potionibus hydroticis: diſtillatis etiam aquis oculis admotis è fæniculo, verbena, roſis, chelidonia, ruta: vel è Pica vſta, cum aqua marathri ſeu fæniculi, vel aqua roſarum, euphraſiæ, mellis cum felle piſcium, quod clementiſſimum, gallinæ, capræ, ſuis, accipitris, & aliorum animalium, de quibus capite de Suffuſione. Qùm autem felleum quid in oculum inſtillatur, præſens eſſe debet medicus, vt ſi dolor & acrimonia nimis ægrum affligit, eum aqua roſarum, oui albumine, lacteque temperet. Memini verò me homini, cui per quatuor dies fuerat adempta lux, reſtituiſſe viſum in vico mõtis Martyrum, clyſteribus acriter reuellentibus, venæ ſectione, catharticis bilem pituitamque ducentibus, cucurbitulis cum multa flamma humeris affixis, admotoque ceruici pyrotico: qui recidiuam ſubindè paſſus non eſt.

Remedia. — *Aduertendū.* — *Hyſtoria viri, cui reſtitutus eſt viſus.*

QVÆ ROBORANT OCVLOS, eiſque proprietate conferunt.

CAPVT XIX.

Omne mali genus eſt morbus ſimilaris, organicus, & communis.

SÆPE *leui cauſa languet, quia mollis ocellus,*
Et genus omne mali patitur. Sed roborat illum
Herba potens marathrū, chelidonia, ruta, calēdis
Quæ floret, primaſque tenens Euphraſia. Cōfert
Felque Jecurque capræ, fel Perdicis, Gruis, atque — *Calendula.*
Viperei capitis cinis, & Pica vſta, Cerebrum
Nocte volantis auis, & hyrundinis. Addito Cancri
E collo geſtandi oculum, feliſque, lupique, — *Veſpertilionem intellige.*
Cornicis, Picæ. Qui fibram perforat auris
Viſum acuit. Qui Sapphyrum, claramque Smaragdum

Sæpè videt, dat opem feſſis ac robur ocellis,
Cæruleo qui lætantur, viridique colore.
Vt ſanantur, vbi liuent-ve rubent-ve, cruorem
Hos ſuper inſtilles ſi Turturis, atque columbæ.

COMMENTARIVS.

1 CHELIDONIVM facultatis eſt detergentis & calidæ. Quare confert ijs, quibus craſſum quid ac nebuloſum in pupilla colligitur, id digerens atque diſcutiens, vt & fæniculum, ruta, calendula: in quibus præter exuperantem calorem & ſiccitatem, quibus attenuant, peculiaris etiam qualitas, ſeu proprietas occulta ſpectatur, qua oculis imprimis opitulantur. Sed chelidonij ſuccus, quoniam acer eſt ac mordax, leni quodam, vt muliebri lacte mulcendus in collyrium. Notandumque lac omne, præſertimque muliebre verum anodynum eſſe: quod vſurpandum, quoties acerbiſſimus dolor incumbit oculis. Euphraſia verò miris celebratur laudibus, quod ſenum oculos iuueniles faciat, fuerintque nonnulli qui eius vſu viſum amiſſum recuperarint: alij quùm nequirent ſine ocularibus legere, reliquerunt hæc & per ſe legerunt, quùm Euphraſia ſunt vſi. Paratur in hunc finem vinum euphraſiatum vindemiarum tempore, manipulis herbæ huius cum vino in dolium iniectis. Vel eius puluis cum vino, vel oui vitello quotidie ſumitur. Refert autem Euphraſiæ flos oculi ſpeciem, tacitè natura vim eius in oculi morbos indicante.

Chelidonij vires, ac proprietates.

Lac omne, præcipueque muliebre verum anodynum ſeu dolores leniens.

Euphraſiæ vires, & facultates.

Vinum euphraſiatum.

PHLEGMONES AVRIVM curatio.

CAPVT XX.

CONTINVA *cum febre dolor qui lancinat aurem*
Hoc grauior, propiorque trucis ſolet eſſe pericli,
Quo magis internus. Quare furibunda Phrenitis
Ne citò contingat, balano vel clyſmate primum
Iniecto, ſemel atque iterum mediana ſecanda eſt,
Quæque caput ſpectat, conſultis viribus ægri.
Venter & inferior ſumpto medicamine molli
Laxandus, noua ne Cerebrum calida aura laceſſat.
Pendeat ex humeris accenſa cucurbita cæſis,

Ab auris phlegmone phrenitis cõſortij lege quandóque fit.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Concurbitularum admotio.

Topica remedia.

Quæ retrahat nimium ſupera de ſede calorem.
Oxyrhodum primò tepidum mittatur in aurem,
Decoctaque roſæ vapor atque papaueris, ardor
Si ſummus, placidique deeſt præſentia ſomni.
Sacculus aut geminus, ſi vis ſedare dolorem,
Althæa maluáque tumens cum lacte coquatur,
Atque dolenti auri vicibus tepidè admoueatur.

Cataplaſma ſuppuratorium.

Si neque placatur dolor his, puſque eſſe neceſſe eſt,
Ex lini ac fænugræci cataplaſma farina
Fiat, hydrælæo poſito, velut Anſeris, atque
Gallinæ liquida pinguedine. Tergeat vlcus

Vlcus tergentia.

Hydromæli, vel mixtum mel cum lacte canino:
Abſynthique, roſarum ſiccarumque ſyrupus.
Myrrha nouam carnem generet cum thure Sabæo.
Sit cibus è ſolis liquidis, mera lympha bibatur.

COMMENTARIVS.

Sarcotica, ſeu carnem gignentia.

Venæ ſectio.

Blanda cathartica.

1 E venis meningum Cerebri affluens in aurem ſanguis inflammationem parit: quæ ſubita remedia requirit, quia partis principis vicinia periculum includit, metum phrenitidis incutiens. Itaque clyſter indatur in anum, ab eoque reddito, reſtauratis exiguo cibo viribus baſilica primò ſecetur, hinc mediana, poſtremo Cephalica, ſi plethorici corporis ſigna comparent. Sin ſecùs, à mediana, vel cephalica ducatur exordium. Admoueantur humeris cucurbitulæ: ſed præcedat blanda purgatio. ℞. medull. caſſ. vnc. 1. ſemis. puluer. cinnam. ℈1. Cum ſaccharo fiant boli. Vel, ℞. mann. calabr. vnc. 2. quæ diluantur in iure pulli, alterati cum lactuca, portul. gingidio ſeu cærefolio, bugloſſo, borragine. Vel, ℞ fol. lactuc. portulac. cithor, totius an. Mi. flor. viol. & nenuph. an. Pi. fiat in aqua decoctio. In colatura cuius infunde, leuiterque coque fol. ſenn. mundat. vnc. ſemis, nuc. moſch. ſcrup. 1. Expreſſione facta diſſolue elect. lenitiui inſuſ. & colati, & ſyrup. ſolut. roſar. an. vnc. 1. fiat doſis. Si dolor acer eſt, pungens ac lancinans, vndè delirij metus. ℞. oxyrhod. vnc. 1. aqu. ſtillat. roſæ. & ſolan. an. vnc. ſem. Vel, ℞ mucillag. ſemin. cydon. & pſill, extractæ in aqu. plantag. & roſar. vnc. 4. Immergatur in his bombax ſeu goſſipium, aut linteum multiplex, ex quo expreſſus liquor immitatur in aurem dolẽtem. A repercutientibus metuendum, ne ex parte minùs nobili materia reiectetur in partem magis nobilem, quæ Cerebrum eſt. Sed tum ideò repellentibus vti

Ad doloris auris acerbitatem remedia topica,

Cur in auris phlegmone repercutientia.

cogimur, vt phrenitidis aut mortis imminentis periculum ex doloris magnitudine vitemus. Quin & interdum his opij grana duo vel tria miſcemus, vt eo narcotico ſedato dolore minuamus incendium. Nec in talibus tamen diu morandum, ſed his malactica miſcenda ſunt. ℞. oxyrhod. vnc. I. butyr. recent. & pinguedinis Anſeris, vel gallinæ an. vnc. ſem. Vel in ſolis malacticis & pepticis inſiſtendum, quibus ſuppuratione procurata deſinat auris inflammatio. ℞. rad. alth. malu. lil. an. vnc. I. ſemin. lini, fænugi. an. vnc. ſem. flor. camomil. Pi. Impleantur his ſaceuli duo, qui bulliant in aqua & lacte, vel hydrelæo, tum admoueantur alternatim auri dolenti tepidè. Solum interdum hydrelæum ſatis eſt, aut lac ab vbere mulctum. Vel, ℞. vnguent. baſilic. vnc. I. ol. chamæm. & amygdal. dulc. an. vnc. ſem. Miſce. Immittantur guttæ aliquot ex bombace in aurem dolentem. Purefacto detergendum ex hydromelite cum canino lacte, vel abſynthij ſucco, vel ſyrupo roſarum ſiccarum. Obducenda denique cicatrix ex thuris & Myrrhæ ſuffitu: vel ijſdem in ænomolite coctis. Quæ deſcribi poſſunt hoc modò. ℞ myrrhæ, thuris an. vnc. ſem. Contundantur ſimul in puluerem craſſiuſculum, ex quo portio quædam proijciatur in prunas, eiuſque fumus per emiſſarium, ſeu ſyphonem inferatur in aurem. ℞ oliban. vnc. ſem. myrrh. ʒij. Senſim coquantur in ænomelite. Vapor in aurem per emiſſarium, ſeu canalem, (infundibulum vocant) excipiatur.

Repercutientibus miſcenda malactica, ſeu mollientia.

Suppurantia.

Hydrelæum, compoſitio eſt ex aqua & oleo.

Detergentia.

Ænomeli, compoſitio ex vino & melle.

FLATVS, ET OBSTRVCTIONIS aurium curatio.

CAPVT XXI.

INTERDVM *aut pituita, aut flatus in aure dolorem*
Excitat, & ſurdos fieri contingit vtrinque.
Ergo vbi tinnitu premitur, grauitate vel auris,
Purgetur corpus pilulis hyeræve, vel indis,
Imperialibus, hiſque, quibus dat Agaria nomen.
Allia dein, cepæque ſimul, porrique terantur
In ſuccos, qui laurino, rutæve coquantur,
Caſtorei-ve oleo, aut quod amygdala fundit amara.
Cum bombace duæ vel tres ſolatia guttæ
Ferre ſolent, tepidè quando inſtillaueris auri.
Iunge merum vel aquæ vitæ: colocynthidos illi

Surditatis cauſæ.

Pilulæ ad flatus et obſtructiones.

Ad flatus & obſtructiones aurium topica.

Tantillum adijcias, euphorbi, caſtoreique,
Et per ſyphonem vapor excipiatur in aurem.
Sternutatoria.
Errhina contulerint é ſampſuco, elleboroque.
Si minus iſta queunt, ligni decoctio ſancti
Suppetias dat, & emplaſtrum Vigo quod dedit olim,
Iuncto mercurio ceruici humeriſque locandum.
Victus genus.
Mel valet in potu, quod vini ſpirat odorem,
Inque cibo niueus panis conditus aniſo:
Aſſatæ carnes, & in his turrita columba,
Sylueſtris gallus, gallináque, dædala Perdix,
Quique alit innumeros adipoſo corpore veruex.

COMMENTARIVS.

Aurium, auditusque vitia, horumque cauſæ. Obſtructionis aurium à pituita curatio.

1 DEPRAVATVS auditus ijs eſt, quibus aures tinniunt: minuitur ſurdaſtris, aboletur ſurdis. Cauſa eſt flatus in tinnitu: in ſurdaſtris & ſurdis craſſior materia, vias auris obſtruens. Hæc ſi pituita, repurgandum corpus eſt catapotijs ſine quibus, cocciis, ex agarico: tùm allij, porri, cæpe ſuccus in aurem inſtillandus cum nuce moſchata: vel oleũ, in quo iſta bullierint: quæ valent etiam, ſi doloris aurium cauſa flatus eſt. Vt & oleum anethi, lauri caſtorei: quæque doloribus aurium proprietate conferunt oleum ſcorpionum & lumbricorum: quæ iuuare magis exiſtimantur, ſi in iis ſcarabæi, cochleæ, blattæ ferbuerint.

Obſtructionis aurium variæ cauſæ, eorumque remedia.

Nec verò tantum à pituita meatus aurium obſtruitur, ſed etiam ab aliis cauſis, quibus oppponendum remedium. Vt ſi quid liquidum in aurem ierit, vt aqua, vinum, acetum, extrahatur per ſyringam, aut per ſpongiam, linteum ve ſiccum exugatur, ebibaturque. Si feſtuca vel lapillus, inuiſcetur candela cærea, oblita terebinthina: ſternutatio tuſſiſque moueatur, claudantur nares, vt diuertatur ſpiritus ad aures, quo noxium excludant. Si quod animalculum aures obturet, bulliat in aqua, vel aceto, vino-ve, capræ vel alterius animalis fel, aut Colocynthis, vt huius decocti vapore ſuffocetur.

Cathæretikum id eſt quod ſuperfluam carnem ſenſim exedit: quã rumpit eſcharoticum & causticum.

Si carnis excreſcentia ſurditatem adfert, indito penicillo ſi penetrare videatur altius, & in profundum efferri, relinquatur: ſin ſuperficiaria ſit, exedatur cathæreticis: aut rumpatur eſcharoticis & cauſticis.

PAROTIDIS

PAROTIDIS CVRATIO.

CAPVT XX.

NON licet vt nata eſt, quam primùm inhibere Parotis
Jllis quæ reprimunt. Sed ſi dolor vrget acutus,
Admoueas tumidæ quæ blanda ac mollia parti.
Butyrum extractum niueo de lacte iuuabit:
Aut oleum de ſe quod fundit amygdala dulcis,
Quodve chamæmælum, quod candida lilia, iuncto
Si libet Oeſypo. Dabit aut cataplaſma farina
Frumenti, lini cum mulſa ſeminis, hordi
Et fænugræci. Vel in hydromelite coquetur
Malua, chamæmælum, biſmalua: ſuillus in illis
Et vitulinus adeps mollit, purique mouendo
Vtilis, eſt vt adeps quem dat gallina vel Anſer.
Qui tamen vt calidus magis eſt, ita diſcutiendi
Vi valet, vt veteres adipes, oleumque vetuſtum.
Sola quidem iſta leuant, criticus ſi ſit tumor, atque
Illic quicquid habet vitij natura recondit.
Sin in eo latitat feritas, ac peſtifer humor,
Cantharidum puluis trahit hunc, fimus atque columbæ,
Coctaque dictamni radix, althæaque mixto
Fermento, ac tenui laurus quod donat oliuo.
Si neque pus ſit ab his, humorve reſoluitur, ima
Parte dolorifici figas cautera tumoris.
Vena ſed antè fuit turgente humore ſecanda,
Exagitanda etiam medicamine pigrior aluus.

Quæ repercutiunt & aſtringunt in Parotide noxia.

Malactica & peptica, ſeu mollientia & coquentia, pus mouere ſolita.

Superiora remedia, communis ſunt & critica Parotidis: ſequentia peſtilẽtis.

COMMENTARIVS.

Quid Parotis.

1 PAROTIS tumor eſt glandularum ſub auris fibra: quæ quia laxæ ſunt, facilè materiam à Cerebro tranſmiſſam recipiunt. Quæ vera eſt, eaque coniuncta cum febre, rubore, dolore, quia plenitudinis eſt ſoboles, venæ ſectionem requirit, ænemate præmiſſo. Quæ repellunt, pro topicis non vſurpanda, ne recurrat humor in Cerebrum: ſed anodynis, & ſuppurantibus vtendum, vt litu è butyro, oleo amygdalarum dulcium, chamæmælino, liliaceo. Vel hoc cataplaſmate. ℞ rad. alth. vnc. 4. ſemin. lini & fænugr. an. vnc. 1. flor. camomill. Pij. caricas inciſas octo. Bulliant in aqua, donec tabeſcant. Terantur, cribentur. Addatur ſuilli adipis quantum ſufficit in cataplaſma: quod extende ſuper linteum duplex, admouendum parti tumenti. Vel, ℞. fol. oxalid. ſub cineribus coct. Miij. vnguent. baſilic. vnc. 2. fermenti acris vnc. 1. Cum butyro quantùm ſatis fiat cataplaſma. Si mendoſa, ſeu notha Parotis eſt, repurgato corpore linenda pars oleo chæmælino, liliaceo cum Anſeris adipe, quibus immiſceas diachylum commune, vel potiùs ireatum. Quùm enim materia crudior ſit, ægréque ſuppurabilis, diſcutientia miſcenda ſunt, quibus aut coquatur, & in pus abeat, aut reſoluatur. Si tumor malignus eſt ac peſtilens, emollientibus attrahétia miſcenda ſunt. Vt, ℞ radic. alth. malu. lilior. an. vnc. 3. radic. Angelic. Dictàni an. vnc. 2. ſemin. aniſ. fænic. baccar. lauri contuſ. an. ʒij. Bulliant in aquæ ſufficienti quantitate, deindéque trita cribrentur, traducantur que per ſetaceum. Adde farin. ſemin. lin. & fænugr. an. vnc. 2. fermenti acris & fimi columbini an. vnc. 1. puluer. Cantharidum ʒj. Cum oleo laurino fiat cataplaſma. Tumorem diſcuti reſoluique bonum, ſi febris, calor, dolor, diaphoreticis abierit. At maturari certiùs, & in pus abire, quo materia tota ſecedat. Quod ſi non fit, pyroticum admouendum. Si Parotis eſt critica, quod agnoſcitur, ſi coctionis ſignis apparentibus & remiſſiore morbo ſuperuenit, blandis vtendum topicis, quibus humor, qui in emunctoria Cerebri delatus eſt, ſenſim abeat.

Cataplaſma molliens ac ſuppurans.

Parotidi nothæ congrua topica.

Cataplaſma molliens & attrahens.

Parotis critica.

MEDICÆ DECADOS LIBRI ſexti Finis.

FRANCISCI PORTI,
CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ Decados

LIBER SEPTIMVS.

AFFECTVM QVI NARES occupant Curatio.

CAPVT I.

PVLYPVS *occludens nares, vbi priuat odore,* *Pulipi curatio.*
Si nec aqua forti, nec puluere mercuriali,
Vitriolo've poteſt tolli, mucrone ſecetur.
Sectio tuta tamen non eſt, ſi Pulipus vlcus
Concipit in Cancrum vergens. Sed id vnguine plumbi
Mulcebis cum ſolanique, roſæque liquore.
Fætor vbi in nare eſt veneris contage relictus, *Fætoris narium & ozenæ à venere contractæ curatio.*
Puluere Guaiaci, heſperio cum melle medendum.
Vlcus ab influxu, nares quod fædat, habetur
Ozæna; à venere hæc ſi ſit, par cura ſequatur. *Ozæna quid, eiuſque curatio.*
Sin ſimplex hanc humor edax, ſimplexque putredo
Gignit, ab eximio quem punica mala recondunt
Auxilium ſucco petito, dulciſque, acidique, *Mala punica trium generum.*
Auſterique vt ſit parilis commixtio ſucci,
Tangaturque illo malè pars affecta frequenter.

Sica Roſa & contuſa poteſt, immiſſaque parti
Illud idem, caro ſi mollis quæ concipit vlcus.
Coryzæ veteris curatio.
Cui benè ſuccurrent etiam, veterique Coryzæ
Compoſiti è myrrha, verniceque, benque zoino,
Maſtiche, thure, roſis, molli reſinaque trochiſci
Phlebotomia & purgatio præmittenda.
Quam Terebinthus habet, qui ſæpe calore ſoluti
Prunarum, nares ſoleant offundere fumo.
Non tamen antè manum admoueas affectibus iſtis,
Quam venam ſcindas, vitium ſi ſanguinis, atque
Corpus ab impuro redimas humore catharſi.
Primaque quùm prægnans Cerebrum ſit cauſa malorum,
Hoc crebris purga pilulis, potuque frequenti,
Quo ruat in præceps pituita moleſta deorſum,
Quiſquis & acer erit, vel eo vitioſior humor.

COMMENTARIVS.

Quid Polypus.

1 POLYPVS, vt antè notatum eſt, carnoſus eſt præter naturam in naribus tumor, Polipi carni ſimilis. Qui quoniam à craſſis humoribus oritur, tenuantibus atque diſcutientibus demi debet, quibus aſtringentia miſcenda ſunt quæ ſiccent, & fluxionem arceant. Sed antè varijs catharticis cacochymia tollenda. Quis autem humor maximè peccet, è Polypi colore dignoſcendum. Si namque ruber, ſanguis iniecto clyſtere demendus. Sin albicat, mouenda pituita phlegmagogo pharmaco. Si nigricat, melancholicus humor ſæpe repurgandus. Sed niger Polypus attingendus non eſt, quia non differt à Cancro: ſed vnguento de plumbo cum roſaceo leniendus. Vtque Polypi rubri vel albi curatio ſuccedat, poſt phlebotomiam, multiplicemque purgationem è pilulis coccijs, aggregatiuis ſine quibus: vel potu è catholico, electuar. Diacartham. ſyrupo ſolut. roſar. cum agaric. diſſolutis in aquis hyſſopi, beton. calend. ſimilibus alijs, fricetur caput cum linteis aſperis quotidiè manè: reliquo tempore tectum ſit, & calidis munitum, ne frigidum ambiens obſit Cerebro, fluxionique ſternat viam. Gargariſmata fiant è betonica, maiorana, ſaluia, Pyrethro, naſturtio. Teneatur in ore maſtiche, vua paſſa, ſaluia, ſtaphyſagria, quibus pituita deriuetur è naribus, & per os eliciatur; frequenſque ſit vſus in cibis ſynapi, præſertim hyeme. Frontale ſit aſtringens ad intercipiendam, ſiſtēdamque fluxionem. Victus ratio ſit tenuans, ex aſſis potiùs quàm elixis: imprimiſque cæna frugalis. Potus hydromel, aut hydro ſaccharum. Topica remedia ſunt hæc. ℞. ol. myrthill. vnc. 2. pulu. roſar. & myrthill. an. ℥j. vnguent. ægiptiac. vel apoſtol. ℥ß. Cum cera quantùm ſatis coquantur in vnguentū pro litu Polypi. Maiorū ſunt viriū, agūtq; citiùs aqua fortis, oleū

E Polypi colore dignoſcēdus humor peccans.
Quibus in Polyp. purgandum.
Frictiones.
Gargariſmata.
Apophlegmatiſmi.
Frontale.
Victus genus.
Vnguentum
Alia remedia topica.

vitrioli, mercurij: quibus ne nimiùm incaleſcat Polypus, hincque fluxio conſequatur, quæ malum exaſperet, addantur ſucci malorum granatorum omnis generis, acidorum, dulcium, & acido dulcium, ſiue maturorum & immaturorum, qui æquali pondere macerentur, & exprimantur vnâ. *Malorum granatorum varij ſucci.* Hos ſuccos, Ozænis & Polypis præſtantiſſimum pharmacum reperit Galenus: quibus ſi non abſcedit tumor, aut minuitur, abſcindendus Chyrurgi manu, ſi mollis, albicans aut ruber eſt: ſi durus & nigricans relinquendus, ne efferatus Cancri modo ſerpat altius, fiatque malignum ac depaſcens vlcus: *Qui Polypus ſanabilis, aut non.* non æquè curatu facile, vt quod à lue venerea contractum eſt. Quod Narbonēſi melle cum Guaiaci puluere, repurgato priùs, vt decet corpore, ſanari poteſt, aut ſarzaparillæ decocto, litu, vel emplaſtris merculiaribus. *Curatio depaſcentis vlceris à lue venerea.* Quæ remedia ſequuntur, Ozenæ, Coryzæ, Polypóque conferunt. ℞. fol. agrimon. marrubij odorati, cærefol. pimpinel. beton. an Mi. roſar. rubr. P. ij. hord. integ. Pi. cytini, balauſt. an ʒij. Coquantur in hydromelite, colenturque demùm ad lib. in Errhinum, quod ſupino capite indatur in nares: *Errhinum.* quæ vnguento ſequenti dein illinantur. ℞. Ceruſ. Lythargyri an ʒvj. plumbi vſti & loti ʒiij. aloes, myrrh. galliar. an. ʒj. Cum vino & oleo myrthino coquantur in vnguentum. *Vnguentum aſtringens ac deſiccans.* Item, ℞. maſtich. olyban. myrrh. ſandarachæ, ſeu vernicis, pulueris roſar. rubr. & myrthill. an. ʒij. benzoini, ſtyracis calamit. an. vnc. ſem. Cum terebinthina cogantur in trochiſcos, quorum vnus & alter inijciatur in prunas, vt excitetur fumus qui feratur in nares pro ſuffitu. *Trochiſci.*

HEMORRHAGIÆ CVRATIO.

CAPVT II.

SI *cruor emanat tenera de nare, ſinatur,*
Si ſolitus fluere aut criſis eſt, aut menſtrua ceſſant, *Hæmorrhagia quando ſinenda.*
Aut hæmorrhois: à morbis quia vindicat illis,
Quos paritura fuit ſuppreſſio. Siſte fluorem *Quando ſiſtenda.*
Sanguinis, hunc ſymptomaticum ſi ſenſeris. Ergo
Quùm Plethora grauis mouet hunc, ea vena ſecetur
Quæ cubiti eſt, naris directa è parte fluentis: *Venæ ſectio.*
Dein capitis venæ, ſi res, vireſque requirunt.
Figaturque humeris, natibuſque cucurbita, fronti
Hæreat & Cataplaſma, quod aſtringentia multa *Cucurbitulæ.*
Component, velut armeniæ quę bolus habetur,
Argilla, vt tritici, atque volatilis alba farina, *Aſtringentia varia.*

Cum ſucco liquido plantaginis atque roſarum,
Parte etiam teretis niuea, quæ glutinat, oui.
Deſiccans rubrum, ſolidatque quod inguine ruptos
Emplaſtrum contra rupturam.
Emplaſtrum, & fragilis quam neuit Aranea tela.
Stercus odoretur lentè gradientis Aſelli,
Vrticæ porrique liquor de nare trahatur,
Caphuraque. Oxycratum Iecori, partique pudendæ
Conuenit admotum: valet hoc & in ore retentum.
Non molli iaceat pluma, ſed ſtramine duro,
Nec pronus cui ſanguis abit de nare: ſupini
Decubitus reuocant, iniectâque vincla per artus
Extremos valde arcta, & frictio crebra deorſum.
Aſtringentes ſyrupi.
Myrtheus, atque roſæ, granatorumque ſyrupus,
Oxycratumque per os iulepi more bibatur.
Symphiti conſerua pares ſumatur in vſus
Atque roſæ, adiecto coralli puluere rubri,
Sacchareo & ſucco quem mala cydonia fundunt.
Iuſcula quæ ſpiſſant tenuem ſunt danda cruorem,
In quibus & lactuca, & portulaca coquantur.
Vini vſus in hæmorrhagia noxius.
Exulet hinc Bacchus. Chalybem quæ continet vnda,
Potio ſit cum iulepo haud malè grata roſato.

COMMENTARIVS.

Hæmorrhagia communi nomine ſanguinis eſt fluor: propriè fluor à naribus.

Hemorrhagia quæ ſinenda.

Quibus hæmorrhagia ſupprimitur.

1 HÆMORRHAGIA ſanguinis fluorem ſonat, è quacumque parte corporis, vt è naribus, ore, pulmone, thorace, Iecore, venis hæmorrhoidibus. Propriè tamen id ſanguinis profluuium ſignificat, quod confertim prodit è naribus, quùm ſimpliciter, non addito nomine partis, hæmorrhagiæ nomen exprimitur. Talis hæmorrhagia ſinenda eſt ſi critica, ſi præter ſolitum hæmorrhoides aut menſtrua ſuppreſſa, ſi plethoricum corpus, & iuuenilis ætas, ſi fundere ſanguinem deſijt aliqua conſuetudo. Supprimenda verò, ſi nihil ex ijs eſt, nec leuis metus, ne ex immodico fluore virium ſequatur infirmitas atque proſtratio. Supprimitur verò phlebotomia, cucurbitulis, ſanguiſugis, vinculis extremarum partium, frictionibus deorſum ductis: aſtringentibus admotis fronti, temporibus, naribus etiam, quę quia glutinant Anacollemata dicuntur: qualia ſunt argilla, bolus armena, terra lemnia, fa-

rina volatilis, farina tritici, myrrha, thus, cochleæ cum oui candido liquore. Corallum, lapis Iaſpis, Onyx, Hæmatites, vt & clauis quæque, viribus actuque frigida, appenduntur gutturi, collique vertebris, quibus denſatur, refrigeraturque ſanguis, eiuſdemque fit in inferiora reuulſio. Cogitur ſanguis, ſurſumque ferri vetatur refrigerato corporis habitu ſyrupis roſarum ſiccarum, Myrthillorum, cydoniorum, nenupharis, iulepi forma ſumptis cum aqua plantaginis endiuiæ, lactucæ, portulacæ. Si producitur affectus, talis opiata concinnetur. ℞. conſeru. ſymphiti, roſar. nenuph. an ℥j. boli armen. terr. ſigill. coralli rubr. lapidis hæmatit. an. ʒi. trochiſc. è Carab. ʒß. Cum ſyrup. myrthino vel cydon. fiat opiata. Sumatur bolus quantitate nucis auellanæ bis aut ter in die. Si prætereà quid in hac annotatione requiris, è verſibus pete: in quibus vt cæteris, curandi ordinem ex profeſſo retinemus.

Anacollemata, ſeu glutinantia.

Syrupi refrigerantes & aſtringentes.

Opiata ſiccans & aſtringens.

DOLORIS DENTIVM curatio.

CAPVT III.

DENS *mouet immanem, nerui ratione dolorem,*
Quem nequeat ſi vena patens, molliſque catharſis
Tollere, quæ morbis duo præmittenda medendis:
Radicis cortex in aceto capparis acri
Cum galla coquitur. Vel in hoc Colocynthis amara,
Aut Staphyſagria cum calida radice pyrethri
Egelida vel hyoſcyami, dens atque fouetur.
Quæ gelida obtundunt, vrunt quæ cauſtica neruum,
Hincque calore adimunt, nimio vel frigore ſenſum.
Ergo oleum de vitriolo, laterumque, thimique,
Aut opij granum carioſo imponito denti.
Extractum chyma arte citò cohibere dolorem
Senſimus hoc oleum, vulgo quod dicitur ambræ.
Sed fluor vt ceſſet Cataplaſmate tempora firma
Antè luto armenio, niueóque volubilis oui,
Vel rubeo emplaſtro, quo deſiccare ſolemus.
Si dens eroſus, crebra & recidiua dolorum eſt,
Præſtat eum ferro titubantem euellere ſede,

Duo in curandis morbis præmittenda, venæ ſectio & purgatio.

Quare calida, frigidáque dentis doloris remedio ſunt.

Oleum de Aymbra, ſeu de ſuccino.

Frontale.

COMMENTARIVS.

Cauſa doloris dentium.

1 PHLEGMONE dolorque dentis vel in eius eſt ſubſtantia, vel in neruo, vel in gingiua, quorum antè cauſas ſignaque diſtincta dedimus. Cauſa fluxio eſt ab acriore calidioreque ſero, quo partes interdùm eroduntur. Vel à pituita, ſalſa vel acida. Quare ne creſcat inflammatio præmittenda phlebotomia: deindè purgandum è caſſia, pilulis aureis, è rhabarbaro Cõmunibus in calidiore cauſa: catapotijs lucis, coccijs, ex agarico, ſiue electuar. Diacarth. in frigidiore. Tùm ad topica veniendum. Præter ea quæ canimus probat mirificè Galenus ex Archigene dentem vſtum ac tritum deindè cum aceto coctum & ore retentum: aut pulegij, ſcyllæque decoctum, quibus attrahatur foras materia doloris. Aut ſolanum, aut hyoſcyami radicem in aceto coctam, quibus ſtupefiat pars, hincque conciliato ſopore craſſeſcat coquaturque ſerum. Quibus ſi nihil ſuccedit, euellendus dens, maximè ſi carioſus, eſtque dolor intolerabilis.

Caninus dens vſtus ac tritus.

DEPRAVATI GVSTVS, BALBVTIEI, & linguæ paralyſeos curatio.

CAPVT IIII.

Deprauati guſtus curatio.

SI deprauato guſtu malè lingua ſapores
Nouit, amareſcitque, dato medicamine bilem
Elue. Sin ſalſo eſt, acidove imbuta liquore,
Fac pituitoſus fluat, aut niger humor in aluum.

Balbutiei curatio.

Si balbos liquidi fluor haud ſatis arripit alui,
Sollicitetur ab his, quibus it pituita deorſum,
Ut diaphænico, atque alijs, quæ plurima paſſim.
Diximus. Hinc toto labatur corpore ſudor
Decocto ligni guaiaci, aut ſarſaparillæ.

Guaiacina decoctio.

Corpore ſed pleno medianam tundito venam,
Haſque dein venas, quas humida lingua recondit.
Par cura exiſtat linguæ paralyſeos. Atque
Si fluor à Capite eſt, illud ſiccare memento
Pulueribus quos Ambra dabit, roſa, ſantala, vernix,

Pulueres inſpergendi capit.

Thus,

224

Thus, macer & ſtyrax, & moſchus, & indica nardus,
Cortice cum citri, ſchænanto, benque Zoino:
Hoſque comæ inſpergas, niueoque cotone receptos
Conſuto includas pileo, tegito hocque Cerebrum.
Contulerint collo cauteria iuncta, vel vnguen
Vulpino ex oleo, aut quod habet de Caſtore nomen.
Manſaque quæ neruis vt Stæchas & Accorus addunt,
Saluiaque & Libanotis, & hinc confectio, vires.
Sit ratio victus eadem quæ dicta Catarrhi.

vel includendi pileo capitali

Cauteria.

Accorus, ſtæchas, ſaluia, roſmarinus maſtichæ, pituitam per os eliciunt. Ex iiſdem conſeruæ fiunt.

COMMENTARIVS.

1 DEPRAVATVR guſtus, quùm de ſaporibus malè lingua iudicat, quoniam alieno humore corpus eius, aut illius veſtiens membrana polluuntur: amaro, ſi bile: acido ſalſove, ſi pituita. Quare purgatio neceſſaria, per cholagoga, ſi bilis dominatur è lactuca, portulaca, ſcariola, ſimilibus refrigerantibus hepaticis cum ſennæ folijs, & ſyrupo ſolut. roſar. quia coniectura eſt à Iecore ventriculoque vaporem233 bilioſum efferri, qui linguam proluat. Sin pituita, phlegmagogis è ſenna & agarico, mixtis herbis cephalicis, quia probabile tùm pituita turgere Cerebrum, vt turget in balbis blæſiſque: quibus ideò laxior aluus eſſe debet: laxior & in Paralyſi, quæ fit ab humida linguæ intemperie, qua loquendi guſtandique vſu priuantur, relaxatis ligamentis, & ambobus neruorum generibus impeditis: his nempè qui à ſeptima coniugatione nati motum, & à tertio pari guſtandi, ſaporeſque iudicandi munus afferunt. In quibus affectibus repurgato corpore per ea quæ dicta ſunt, perque frequentes pilulas, præmiſſa venæ ſectione in plethora, decoctum Guaiacinum vtile, quo pituita liquetur, perque poros inſenſiles abeat, ſequaturque ſiccitas. Cerebro denique robur addendum eſt, ne pituitam in poſterum in linguæ corpus effundat hiſce ſequentibus. ℞. roſar. rubr. vnc. 1. ſuccini, vernicis, thuris, ſeu benzoini maſtich. an. ʒij. nuc. moſchat. maceris, myrrh. an. ʒi. moſch. ambar. an. gran. ſex. fiat pulnis capillis inſpergendus. Vel eo puluere bombax impleatur: conſuatur cucupha, ſeu pileus, apteturque capiti. ℞. conſeru. florum ſalu. roſar. anthos & ſtæchados an. vnc. 1. cortic. citri condîti ʒij. puluer. elect. aromatic. roſat. & diarrhod. Abbatis an. ʒj. nuc. moſchat. macer. caryoph. an. ʒß. Cum iulepo roſac. fiat opiata: de qua quotidiè veſperi ſumatur nucis auellanæ quantitas. Oleum vulpinum & è caſtoreo colli vertebris illitum humorem diſcutit linguæ vicinum, neruiſque confert; ideóque paralyſi linguæ: ſed maſtichino, vel terebinthinæ iunctum oleo magis roborat. Pyroticum admotum primis colli vertebris pituitam à Cerebro deriuat, coquit ac digerit: ideóque fluxionem à lingua remoratur & impedit.

Guſtus quandò deprauatur.

Humoris bilioſi purgatio.

Purgatio pituitæ.

Humiditas linguæ nimia quid agit.

Decoctum Guaiacinum.

Puluis capillis inſpergendus, aut pro Cucupha, ſeu pileo capitali. vernix.

Opiata.

Cauterium.

INFLAMMATIONIS TONSILLARVM, & Vvulæ, ſeu Columellæ curatio.

CAPVT V.

Venæ ſectio.

ANTIADAS, *ſeu Tonſillas tumor igneus vrit*
Interdùm. Qui ne ſerpat, citò vena ſecetur
E cubito primùm: poſt hæ, quas lingua recondit,
Cucurbitulæ cum ſcarificatio. *Figenda collo eſt, pronoque cucurbita mento,*
Non ſimplex modò, ſed crebrò cute vulnere cæſa.
Colluat oxycrato, vel aqua plantaginis æger
Os, ſimul & fauces. Ad idem valet vnda roſarum,
Aut aqua, quæ recipit cum galla ſal, & alumen,
Succus mororum, & malorum granatorum. *Vt quem mora ferunt & punica grana liquorem.*
Vtile clyſma frequens, & quæ deriuet in aluum
Potio pallentem, ſolitam turgeſcere bilem.
Vuula, quæ σταφυλὴ, *parili ſanabitur arte.*
Nec ſi non ſanetur, eam diſcindere ferro
Antè putes, gracili è cauda quam pendeat. Vuæ
Sciſſio plena metus, quia vox minuetur ab illa,
Vitaleſque magis torpebunt frigore partes.

COMMENTARIVS.

Duæ in radice linguæ glandulæ. Venæ ſectio multiplex.

1 DVÆ glandulæ ſitæ ſunt in radice linguæ, quas Tonſillas, & Amygdalas appellant, Antiadas etiam, & Pariſthmia. Quæ quùm phlegmone tentantur, præmiſſo clyſtere, brachij vena ſecanda primùm eſt, indè nigræ venæ, quæ linguæ ſubiacent, non omiſſis in humeris mentoque cucurbitulis, vt auertatur fluxio: quam etiam his ſequentibus ſiſtere conabimur. ♃. aqu. ſtillat. plantag. & oxalid. an. vnc. 3. ſyrup. myrth. & granat. an. vnc. 1. Miſceantur & fiat iulep. in duas doſes. *Iulepus.* ♃. aqu. communis lib. ß. aceti roſac. vnc. 1. Miſce. fiat oxycratum, quo ſæpe colluantur os & fauces. *Oxycratum.* Vel, ♃. aqu. ſtillat. plantag. & roſa. an. vnc. 4. diamôr. & ſyrup. roſarum ſiccarum an. vnc. 1. miſceantur in gargariſma. *Gargariſma.* Vel, ♃. ſucci moror. immaturorum aut granat. vnc. 1. ci-

tin. balauſt. alumin. gallæ an. ʒij. ſacchar. vnc. 3. Coquantur in aquæ libra pro gargariſmate. Si phlegmone minatur abſceſſum, ℞. caricas inciſas ſeptem, ſeminis lini, fænugr. liquirit. raſ. an. vnc. ſem. paſſul. mundat. vnc. 1. Coquantur in aqu. lib. 1. pro gargariſmate. Pure facto (quod prono capite reiectandum eſt, ne regurgitet in fauces) os colluendum aqua decoctionis hordei, cum iulepo roſaceo. Phlegmone ſedata, nec faucibus æquè tumentibus inſtituenda purgatio, qua ſublatis noxijs humoribus impediatur morbi recidiua. Locus enim Antiadum, ſeu Tonſillarum eſt decliuis & anguſtus, ideóque fluxionem facilè recipiens. In quo ſi moratur ac perennat vlcus ſordidum ac putre, malique moris, communibus remedijs minimè cedens, luis venereæ ſuſpicionem afferet, maximè ſi quædam alia huius morbi ſigna præceſſerint, aut comitentur: ideóque remedia quærentur in venerei morbi curatione. Tonſillarum autem & Gargareonis, ſeu Staphylomatis & Vuulæ ſimilis eſt curatio, quam eadem cauſa nempè fluxio ſolet parere.

Quando purgandum.

Vlcus ſordidum in Tonſillis ſi diuturnum & mali moris vndè.

ANGINÆ CVRATIO.

CAPVT VI.

Clyſter.
Venæ ſectio.

QVVM *ruit in fauces tumor; Anginamque procurat,*
Clyſma dari, venamque dein aperire iubeto
Quæ mediana, & quæ ſubiecta eſt Ranula linguæ.
Nec mora, colluat his, modò quæ dictauimus æger
Iſthmia, ſeu fauces: vel aqua quæ continet vuas
Cum malicorio, atque roſis, nucibúſque cupreſſi.
Si dolor eſt, lac adde aſinæ, vaccæve, capræve,
Aut fænugræci minimùm. Si ſtrangulat intra,
Fiat vt externus tumor, apta cucurbita collo
Impoſita, & mento. Vel ſuccida lana, tepenti
Plena oleo: quale eſt quod lilia, quod camomilla
Fundit: hyrundinis aut nidi cataplaſma, vel vſtæ
Millepedes, quarum cum puluere, melleque collum
Illine. Si ſit hians os, panis cruſta voretur.
Spongia vel filo ſuſpenſa feratur ad imas,

Gargariſmata.

Cucurbitulæ.

Cataplaſmata.

Modus interioris vomicæ in faucibus rumpendæ.

Qua tumor eſt, fauces: diſrumpet tracta tumorem,
Effluet & ſanies: quæ prono eſt ore ſinenda
Ire foras: tuſſique leui, linguaque iuuanda.
Ferre famem leuat hic. Sed ne reſoluta cadat vis,

Victus genus Cynanchicorum.

Victus ab hydromeli, vel aqua, liquidiſque petatur
Iuribus, expreſſis vt carnibus, atque gelatis.

COMMENTARIVS.

Angina citò curanda.

1 ANGINA vera, quam in faucibus inflammatio parit, à multo bilioſoque nata ſanguine, præſidium ſtatim, initioque requirit. Nam acutus eſt morbus, citóque ſuffocans, quia cibi, potus, ac ſpiritus viam intercludit, ſine quibus vita ſtare non poteſt. Auertendus itaque ſanguinis ad Laryngem impetus venæ ſectione, primùm è baſilica, vel mediana, tùm è Cephalica, denique venis linguæ ſubditis: quæ non, niſi depleto corpore ſunt aperiendæ, ne, fuga vacui, ſanguis in eas inanitas accurrens, colli venas, eiuſque viciniam impleat, & affectum exaſperet. Gargariſmata conferunt ex aſtringentibus quidem primis diebus, vt fluens materia repellatur ex oxycrato, diſtillatis aquis roſarum, ſolani, plantaginis, oxalidis, cum ſuccis omphacij, mororum, granatorum actu frigidis, quorum forma data eſt ſuperiori capite. Iulepi parandi erunt ex ijſdem cum iulepo roſaceo, ſyrupo myrthillorum, cydoniorum, granatorum, oxalidis. Sed quia non intrò pellenda, ſed foras euocanda materia, chalaſticis, ſeu relaxantibus, modicéque digerentibus, vt butyro recenti, oleo chamæmælino, liliorum, amygdalarum dulcium illinatur collum, addita lana ſuccida. Vel cataplaſma paretur adiectis cynanchicis, vt albo Canis ſtercore, millepedum, cochlearum, cancrorum vſtorum cineribus, & hyrundinis nido, tale. ℞. radic. althææ, lilior. an. vnc. 2. flor. camomill. melil. an. P. 1. ſemin. lini, fænugr. an. vnc. ſemis. ficus inciſas quinque. Coquantur in aqua diu. Terantur, cribrentur. Adde puluer. millepedum & cochlear. vſtarum an. ʒij. Cum ol. liliac. quantùm ſatis fiat cataplaſma. Vel, ℞. nidum hyrundinis: albi ſtercoris canis vnc. 1. pulueris cancror. vſtorum ʒij. Cum adipe ſuillo, vel butyro coquantur in cataplaſma, quod ſuprà lanam ſuccidam, aut linteum duplex extenſum admoueatur collo. Præſens erit cataplaſma, ſi cum melle nidum miſceas, colloque iungas. Creber erit clyſterum vſus, qui purgationis integræ vicem ſuppleat, donec remiſerit tumor, quoniam in morbi vigore nec potioni, nec catapotijs locus eſſe poteſt, arctatis à tumore faucibus. Quùm deglutire poterit æger, inſtituatur potus è decocto radicis oxylapathi, graminis, oxalidis, foliorum lactucæ, portulacæ, ſcariolæ cum ſenna, diſſoluta Manna calabriæ, vel infuſa Caſſia in vera Cynanche. Sed

Venæ ſectio multiplex.

Aſtringentium & repellentium materiæ.

Quæ materiam foras euocant.

Cynanchyca dicuntur hæc, quia Cynanches curationem arcana qualitate promouent.

Cataplaſmata. Cynanchica.

Creber clyſterum vſus, quare.

Potio.

in notha, quæ frigidam habet cauſam, ℞. elect. diacartham. ʒiiij. cathol. duplic. ʒvj. ſyrup. laxat. roſar. cum agaric. ℥j. Cum aqua beton. fiat potio. Fames in Angina notha ferri poteſt, quùm in affectu frigido minor fiat ſubſtantiæ diſſipatio. Sed in vera non æquè tolerabilis, quod bilioſis noceat inedia. Conueniunt verò iuſcula refrigerantia cum gelatina.

Pro notha Cynanche potio.

EORVM QVÆ THORACIS affectibus conferunt.

CAPVT VII.

INGREDIMVR *quoniam morbos Thoracis, eoſque*
Demere conſilium eſt, ſi quæ, iſta ſequentia proſunt.
Dulcia pruna, liquor tumido qui manat ab hordeo,
Cremor & hic niueus, quem fundit amygdala dulcis:
Zyzypha cum Myxis, nuclei pini, tragacantha,
Glycirrhyza, Arabum gummi, ſemenque quod albus
Emittit bombax, & mollis malua, decoræ
Flos violæque: vt & Auellanæ, piſtacia, melque,
Succus & è canna, Sacchar qui dicitur, inda.
Quæ lenire queunt, biliſque arcere furorem.

Thoracicæ, nempè quæ Thoracis morbis propriè, peculiariterque conferunt.

Tergendo at tenuant, purgantque è pectore phlegma
Paſſula cum ficu, hyſſopus, veneriſque capillus,
Semen & id quod Cnicus habet, ſeu Carthamus, album
Marrubium graio πράσιον quod nomine fertur,
Parua filix, radice potens, velut enula, cuique
Gentius impoſuit nomen, capitatáque Cæpe,
Allia cum Porris, Scordumque perutile Cordi,
Zingiber, origanum, calamintáque, thymbra, thymuſque,
Ireos & radix, acerque Dracunculus, Arum,
Scilla, crocus, menſes, & quæ ſolet herba potenter

Thoracica ſuperiora leniunt bilemque tẽperant: ſequentia tenuant, pituitamque coquunt.
1. Polypodium.
2. Gentiana.
Ariſtolochia.

Ducere cum myrrha, ſymphitum maius, & illà
Vngula tardigradi quæ dicitur herba caballi:
Montanumque Siler, Scabioſaque, quæque fluentem
Pimpinella bibit ſaniem, ſiſtitque cruorem.
Vulpinus Pulmo, Terebenthinaque vlcera ſiccans
Pulmonis, cohibet diræ contagia Tabis.

Vngula caballina, quæ Tuſsilago.

COMMENTARIVS.

Quid Thorax.

1 THORAX, ſeu Pectus, ea propriè corporis humani pars eſt, quæ collo ſubiecta, coſtis vtrinque clauditur. Cuius antica facies eſt Sternon, ſeptem oſſibus compactum: poſtica dorſum, duodecim vertebris conſtans: infima Diaphragma: ſuprema claues cum omoplatis: Morbi plures eo continentur, vt Aſthma, Catarrhus ſuffocans, Pleuritis, Peripneumonia, Phtiſis, quique hoc libro deſcribuntur à nobis Pulmonis & Cordis affectus, ideóque dicti communi nomine Thoracici: quibus opitulantur hæc, quæ narrantur hoc capite, vacuato priùs corpore per venæ ſectionem, ſi plenitudo, febriſque: per catharſim, ſi fluxio Thoracem occupat. Ex his verò quædam acrimoniam humoris leniunt ac molliunt: alia detergunt, quædam incîdunt, infarctuque craſſa liberant.

Morbi Thoracici.

Pruna, Iniubæ, ſebeſten.

Pruna dulcia, zyzypha ſeu Iuiubæ, Myxa, ſeu Myxaria, quæ Sebeſten, moderatè refrigerant & humectant, aluum lubricant, leniunt pectus & arteriam, bilis ardori, ſitique ſuccurrunt.

Hordei cremoris facultates.

Cremor hordei refrigerat, humectat, oblinit, & facilè in Thoracis partes illabitur, ſitim compeſcit, & aſtrictione nulla deterget.

Amygdalarum dulcium, maluæ, bombacis, glycyrrhizæ vires.

Succus amygdalarum dulcium, maluæ, bombaciſque ſemen, glycyrrhiza temperato calore humida, tuſſim ſiccam, Aſthma, ſitimque mitigant, Thoracem ac Pulmonem proprietate iuuant, & ab eis humores ſputis educunt.

Nuclei Pini.

Nuclei Pini calidi humidi, molliunt, detergent, impinguant, & è pectore craſſa lentáque expuitione detrahunt.

Tragacantha.

Arabicum Gummi.

Tragacantha frigida humida, tuſſim veterem, & omnes Thoracis aſperitates lenit, vt & Arabicum gummi, ſed hoc, minore quàm Tragacantha profectu.

Violæ vires

Viola, frigida, humida, temperat humores acres ac feruidos: ſiccoſque Pulmones recreans, eorum etiam exaſperatas vias lenit, & humectat.

Piſtacia, & Auellanæ.

Piſtacia, pineorum inſtar impinguant, &, vt auellanæ veteri tuſſi medentur.

Mel & Saccharum.

Mel & Saccharum calida ſicca detergent, concoquunt, ac leniunt, & è pectore ſputa promouent. At mel non niſi coctum ſumi debet. Crudum enim flatulentum eſt, infenſumque ventriculo: cui Saccharum gratum eſt, & ad omnia melle mitius & gratius.

Vua paſſa.

Vua paſſa blandè leniens ac detergens, Thoracis ac Pulmonis affectibus eximiè cõuenit.

Ficus.

Ficus etiã abſtergẽdi incidẽdiq; vi tuſſi veteri, diuturniſq; Pulmonũ vitiis opitulatur, Aſthmaticoſq; leuat.

Hyſſopus.

Croccus.

Hyſſopus vnicè deterget, anhelatoribus vtilis, orthopnoicis, & veteri tuſſi, cruda cõcoquens, & expectorationi ſeruiens,

vt capillus veneris, ſemenque Carthami. Crocus calfacit ſiccátq;: qua vi pituitá attenuans, lethargicos adiuuat, educendóq; ſputo conuenit. Marrubium album odoratum, ſeu Praſſium, Origanum, calamintha, thymbra ſeu Satureia, Zingiber, radix Ireos, Enula, vngula caballina ſeu Tuſſillago, Scabioſa, Scordium, Cæpe, Porrum, Allium. Arum, Dracunculus, Simphytum maius, potentiùs Thoracem expurgant, quo maiore calore prædita ſunt, abſtergendique vi. Quæ, quia calidioris naturæ ſunt, in frigidis vſurpanda pectoris morbis, vt Aſthmate, & deſtillationibus ſine febre: in calidis, vt Peripneumonia, & Pleuritide ſuſpecta. Pimpinella verò tabidis aptiſſima. Cruentas enim excreationes ſiſtit, & purulentos expurgat, vlcera deterget, ſiccat & glutinat, aſtringendi detergendique vi, qua maximè pollet. Scabioſa tabidis etiam inſita vi ſuccurrit, Pulmonem expurgans, & eius vt Pleuritidis vomicas proprietate rumpens. Pulmo vulpis aridus, tabidorum vlcera glutinat, Pulmonumque ſubſtantiam occulta vi roborat. E commemoratis verò quæ maximè leniunt, ſputaque blandè mouent, proſtant ſyrupus violaceus, Iuiubinus, è glycyrrhiza: electuarium tragacanthæ frigidum, albæ pilulæ, bechicæ, penidia. Incîdunt autem, & validè ſputum educunt ſyrupus de hyſſopo, praſſio, calaminta: blandius ſyrupus ex vngula, ſeu Tuſſillagine. Syrupus Symphiti facit ad ſanguinis excreationem, tabidiſque & purulentis ſuppetias adfert, vt & è terra lemnia, trochiſci, & trochiſci de Carabe. Quod ſi parare placet ſyrupum qui leniat & incîdat, ℞ paſſular. mundat. ℥j. caricas, iuiubas, ſebeſten an. numero quinque. ſemin. maluæ, carthami, bombacis an. ʒij. fol. hyſſop. origani, Marrubij odorati, capil. ven. adiant. Polytr. an. Mi. flor. viol. & tuſſilag. an. Pi. Coquantur in aqua ſufficienti, tum exprimantur ad lib. I. adiectóque pari ſacchari pondere recoquantur in ſyrupum. Potiones pectorales variæ fient ex hordeo, liquiritia, paſſulis, Iuiubis, ſebeſten, cum aqua multa quæ leniant, in ordinarium potum.

Thoracica calida in frigidis pectoris morbis vſurpanda.

Pimpinellæ vires.

Scabioſæ dotes.

Pulmo vulpis.

Lenientia Tectus.

Syrupus ſymphiti.

Syrupus thoracicus, leniens, incîdens, & abſtergens.

TVSSIS CVRATIO.

CAPVT VIII.

Signa ſiccæ tuſſis.

PVLMO *quod illius latitans cauitatibus hæret*
Trudere conatur tuſſi. Quæ ſicca putetur,
Si nihil, aut minimum de pectore ſurgit anhelo
Per ſputum. Tuſſim facit hanc aut viſcidus humor,
Aut tenuis, fumiſque arteria ſiccior, vt quùm
Ignea febris habet. Si viſcidus hanc mouet humor,

Cauſæ.

Tuſſis ab humore viſcido, gluti-

Decoctio hyſſopi minor, ut vocat Rhaſes
ad tuſſim cum caliditate et
aſperitate pectoris
℞ ficuum
iniubarum ana nº X
ſebeſten XXX
paſſularum enucleatarum ℥x
hyſſopi
violarum ſiccatarum
ſem. althææ
cydoniorum ana ℥v.
coquantur in lib. iij aquæ
fiat potio

Decoctio hyſſopi maior
ut vocat Rhaſes, ad tuſſim
plurimæ humiditatis
dyſpnœam, et ſaniem
ac humorum in pectore.
℞ ficuum
dactylorum an nº X
fœnigræci ℥ß
rad. glycyrrh. ℥x
capill. veneris ℥vij
rad. apii
fœniculi
vital. an. ℥v
hyſſopi ſicci ℥x.
calaminthæ
iris
praſſii ana ℥v.
Coquantur f. potus

Hyſſopo coquitur, tergente vel oxymelite. — noſque curatio.
Si tenuis, ſpiſſat roſeus cun ſacchare ſuccus — Ab humore tenui curatio.
Et violaceus, & quem dat cereale papauer,
Penidiæque, &, eæ, quas dat tragacantha, tabellæ.
Aſpera quùm ſicca eſt arteria, leniat illam — Tuſsis à ſiccitate curatio.
Lac oleumque, dabit quod amygdala dulcis, & hordi
Candidus expreſſus liquor, & liquiritia, ſemen
Bombacis, maluæque, in aqua cum ſacchare coctum:
Pruna quibus iunges, vt dulcia Zyzypha, myxa.
Humore at nimio ſi Pulmo in gutture feruet, — Tuſsis ab humore copioſo curatio.
Huic dat opem cum marrubio calaminta, vel Iris,
Scylla vel in linctu, hyſſopus, veneriſque capillus.

COMMENTARIVS.

Tuſsis quid. 1 TVSSIS, eſt efflatio vehemens, qua natura foras excludere conatur, quod in ſpirandi organis ei moleſtum eſt. Cuius cauſæ ſcrutandæ ſunt, vt iis remedium opponatur. *Tuſsis variæ cauſæ.* Interdùm enim ab intemperie contrahitur: frigida quidem, vt quùm hyeme repente tempeſtas aquilonia ſuperuenit, quæ pectus refrigerat, & comprimit. Nam frigida velut nix & glacies inimica pectori, tuſſes mouet, venarum ruptiones, & diſtillationes efficit, ex Hippocratis Aph. 24. lib. 5. Fit etiam ab intemperie calida tuſſis, liquatis humoribus, & in partes reſpirationi dicatas illabentibus. Vt à ſicca, quùm hectica febris exercet, in pectore genitis ichoribus. Ab humida, quùm cæli ſtatu pluuio, vel humidiore cibo, potuque, vel à vita deſide, vel à pleniore Cerebro ſpiritus organa turgent humoribus, quos natura denique conatur excludere. *Tuſsis ab intemperie frigida calida, humida, ſicca curatio.* Quæ curanda contrarijs. Vt in intemperie frigida inſpiratio calidi, luculentus ignis, lintei calentes admoti pectori, capitis, pedum, totiuſque corporis calor, vt potus cibique calidi remedium adferunt. In calida refrigerandum. Et ſi quis eſt tenuis humor qui tuſſim mouet, inſpiſſetur, & coctus excludatur. In ſicca, corporis habitus humectandus per balnea, parteſque contentæ pectori iuſculis humectantibus, amygdalatis, hordeatis, ptiſanæ potu fouendæ, ſolandæque. Sin intemperies humida, ſiti, fame, exercitatione mediocri minuenda, præſertim ſi quis obeſus hanc intemperiem à crapula contraxerit. *Tuſsis quæ ſympathia fit curatio.* Si per conſenſum tuſſis eſt, partibus affectis primario ſuccurrendum. Vt ſi Iecoris inflammatio, preſſo Diaphragmate tuſſim attulit, adferenda remedia quæ phlegmonem eius tollant. Si catarrhus, quæ purgent Caput ac roborent per ea, quæ peculiaribus capitibus explicantur. Sin in Thorace concluſus humor tuſſim excitat, excludendus per ea, quæ quod tuſſi cõferunt, Bechica nominan-

Bechica. Quæ calidam materiam inſpiſſant. Incidentes phlegma ſyrupi, & liquores. Quæ leniunt. Arteriæ aſperæ ſiccitati quæ conferunt.

ca nominatur: qualia ſunt in calida, tenuique materia ſyrupus violaceus, iuiubinus, papauerinus, eclegmaque papauerinum, quo rariùs, vt & cæteris eclegmatis vtimur, quod nimium ſpiſſa ſint & ingrata. Syrupi de hyſſopo, praſſio, calaminta craſſos humores incidunt & educunt, vt oxymel ſimplex & ſcylliticum, eclegma de nucleis pineis ſanum, & è Scylla. Lenit ſyrupus è glycyrrhiza, tuſſilaginis, & capillorum veneris, vt tabellæ diatragacanti frigidi, pilulæ albæ, bechicæ, penidia. Si tuſſim infert arteriæ aſperæ ſiccitas, præter dictas tabellas oleum amygdalarum dulcium cum ſacchari candi puluere, butyrumque recens per ſe, vel cum ſaccharo communi deglutiendum. Confert magis in febribus & calidiore cauſa ſyrupus violaceus cum bacillo liquiritiæ ſenſim glutitus, cum quo ſyrupi bechici reliqui ſumi ſolent. Sic enim Epiglottide reſerata ſyrupi, quæque liquida ſunt, per aſperam arteriam in Pulmones, & reſpirationis organa deferuntur: quorum hæc eſto formula. ℞. ſyrup. violac. & iuiub. an. vnc. 2. Miſce. Sumantur inſtar eclegmatis omni hora, cum bacillo liquiritiæ. Plures his affines deſcribentur ſequentibus capitibus.

Syrupi eclegmatis modo deglutiendi. In tuſsi ab intemperie cum materia quid agendũ.

Purgandum autem in tuſſi ab intemperie cum materia: calida quidem, Caſſia, Manna, Rheo, diapruno ſolutiuo, electuario, lenitiuo, de ſucco roſarum: pilulis aureis, communibus, de hyera. Sed in frigida catapotijs ex agarico, ſine quibus, coccijs, electuario diacarthami, maximè ſi fluxurum metuimus humorem à Cerebro. Túmque Cephalicis thoracica miſcenda ſunt. Vt, ℞. fol. beton. lactuc. an. Mi. iuiubas, ſebeſten an. numero quinque. ſemin. bombac. fænic. liquirit. raſæ an. ʒj. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. vnc. ſemin. flor. violar. & tuſſilag. an. P1. fiat decoct. In colat. diſſolue manu calabr. vnc. 1. fiat potio, quæ bilem educet, vt phlegma ſequens.

Petiones catharticæ.

℞. fol. hyſſopi, beton. capill. ven. an. Mi. ſemin. cartham. contuſ. ʒij. trager. commun. ʒj. fol. ſenn. ʒvj. Coquantur in aqua. In colatur. diſſolue pro doſi elect. diacartham. ℈iiij. ſyrup. ſolut. roſar. cum agaric. vnc. 1. Vel, ℞ maſſ. interior. pilul. ſine quibus ʒß. pilul. de Agarico ℈ij. Subigantur in aqu. Hyſſop. finganturque pilul. quinque, deglutiendæ veſperi. Si tuſſis à Catarrho eſt, admoueatur occipiti denique pyroticum.

Pilulæ.

ASTHMATIS CVRATIO.

CAPVT IX.

Aſthmati cõferentia cathartica.

DECREPITI *ius cum porro leuat Aſthmate galli,*
Sennaque cum ficu, glycirrhiza, vngue caballi,
Origanoque, thymoque, cui Diacarthamus addet,
Aut hyera, aut fungus, quem mittit Agaria vires:

Syrupi concoquentes, attenuanteſque pituitam.

Guaiaci decoctum.

Ratio victus in Aſthmate.

Topica.

Et qui deriuant à pectore phlegma ſyrupi,
Marrubij, hyſſopi, atque thymi, venerisque capilli,
Sulphure cum pauco, fuerit ſi viſcidus humor.
Quem ſudore fugat ſancti decoctio ligni.
Sed noua ne veniat pituita, locabitur æger
In molli ſtrato, calida ſpirabit in aura,
Sublimique loco: pedibus curruque patentes
Lætus agros petet, aut curua maria alta carina,
Contentus tenui potuque, ciboque. Sed illis
Non tamen vt careat quæ ſunt iucunda palato.
Huic etenim perdix conceditur aſſa, columba,
Pullus & indus, aues enchymæ, quadrupedeſque.
Panis & è pura ſimila, biſcoctus, & ille
Qui ſale condîtur, coriandro, fœniculoque.
Lene etiam, modo ſit paucumque vetuſque falernum,
Hydromelique potens, quod vini fragrat odore.
Occipiti fixus, medioque in pectore cauter
Vtilis, & geminis admota cucurbita mammis,
Et tereti, regio Reni quæ proxima, lumbo.

COMMENTARIVS.

Quid Aſthma.

Aſthmatis cauſa.

Decoctum è guaico vel ſarzaparilla pituitam attenuando eo quandoque confert Aſthmati.

1 ASTHMA commune nomen eorum eſt, quibus reſpiratio crebrior atque frequentior. Quod ijs accidit qui curſus, & vehementes exercitationes ſubeunt. Propriè tamen Aſthma, de quo nobis hîc ſermo, chronicus, ſeu diuturnus affectus eſt, in quo continenter citrà febrem ægroti ſpiritum ægrè ducunt: quos Orthopnoicos appellant, quia ſuffocationis metu recta ceruice ſpirare coguntur. Cauſas antè duas eſſe precipuè diximus: nempè copiam humoris viſcidi lentique, bronchijs pulmonum impacti, crudumve tuberculum in ijs genitum à craſſiore pituita. Quùm igitur Aſthma frigidum affectum eſſe conſter, degat æger in aere calido, cibis vtatur aſſis, potuque, quem in fine verſuum attigimus calfaciente: ſeque frequenter exerceat æger in aere libero ſiccoque, quo craſſior humor diſcutiatur: quem decoctum hydroticum è guaiaco per inſenſiles cutis meatus abire & euaneſcere coget: at non, niſi repurgato prius corpore, ne relictus in corporis varijs partibus humor bulliens & incaleſcens orthopnæam augeat. Itaque ne pituita decumbens è Cerebro pharyngem, & tracheiam arteriam oc-

cupet, catapotia ſæpe vorentur aggregatiua, ſeu polychreſta, coccia, lucis maiora. Potiones phlegmagogæ dentur in hunc modum. ℞. radic. ireos, enul. campan. petroſel. fænic. an. ℥ß. ſemin. cartham. contuſ. fænic. bombac. vrticæ, malu. an. ʒij. fol. hyſſop. pimpinell. ſcabioſ. tuſſilag. an. M1. ficus tres: iuiub. ſebeſt. an. numero ſeptem, glycirrh. raſ. paſſul. mundat. an. ℥ß. fol. ſenn. mundat. ℥ij. fiat apozema pro tribus doſſ. quæ dentur tribus matutinis continuis, addendo ad ſingulas doſes ſyrup. capill. ven. ℥j. Interdùm, ℞. mann. calabr. ℥ij. Diluantur in iure galli veteris, coctì cum hyſſopo, ſatureia, pimpinella, vel porro ſolo. Manna bechica eſt, in ijſque diſſoluta bilem aquaſque ducit. Vel, ℞. cathol. duplicati ℥j. elect. diacartham. ʒij. aut ʒiij. ſirup. de hyſſop. ℥ß. Cum aqua ſcabioſ. fiat doſis. Vel, ℞. ſemin bombac. fænic. liquirit. raſ. ſingul. ʒij. fol. oriental. ℥ß. iuiub. quinque fiat decoct. In colat. diſſolue ſyrup. laxat. roſar. cum agaric. ℥j. elect. Diacartham. ℈iiij. Detur potio manè, duabus horis antè iuſculum. Veniendum hinc ad ea, quæ ſaburratos, infaretoſque pulmones exonerent, vt ſyrupos hyſſopi, tuſſilaginis, calamintæ, marrubij. ℞. ſyrup. tuſſilag. & capill. ven. an. vnc. 1. oxymelit. ſimplic. & ſcyllit. an. vnc. ſemis. Miſce. Vel, ℞. ſyrup. capill. vener. ſyrup. marrub. ſeu de praſſio ſingul. ℥iß. ſulphur. viui ʒj. miſce. Dentur inſtar eclegmatis cum bacillo liquirit. Vel ℞. terebinth. venetæ drach. duas, ſulphur. viui drach. vnam, glicyrrh. ʒß. miſce. fiant parruæ boli, deglutiendæ ſenſim cum ſaccharo, magnitudine piſi. Sulphur immiſceri ſyrupis, aut cum oui vitello ſumi poteſt à ℈j. ad ʒß. ſi pharynx pituita turget, & obeſus æger eſt: quod ſuſpectum in macilentis, ijſque, qui ex meracioris vini hauſtu, quod hodiè ſæpe fit, Aſthma contraxêre: quibus venæ ſectio neceſſaria, quùm natum ſit à plenitudine malum. Thorax his illinendus. ℞. ol. laurin. & chamæm. an. vnc. 1. terebinth ſtyraces pinguis an. drach. duas. Miſce pro litu thoracis. Huc etiam faciunt oleum amygdalarum dulcium, de keiri, liliaceum, coſtinum, vt chalaſticis diſcutientia miſceantur. Conferunt admotæ cucurbitulæ ſcapulis, mammis, lumbis, cruribus, quæ deriuent, & reuellant à pectore, quùm ſuffocationis periculum imminet. Vt & extremorum frictiones & vincula: cauteria tùm occipiti, tùm pectori: quæ ſunt dropacibus, ſynapiſmis, phænigmis, vſtionibus minùs horrenda, nec minùs vtilia.

Varia pro Aſthmate cathartica.

Becchica.

Sulphuris doſis.

Sulphur quibus noxium.

Litus pro thorace.

Cucurbitulæ.

CATARRHI SVFFOCANTIS Curatio.

CAPVT X.

Venæ ſectio. *SI ruit in fauces citò, ſuffocatque Catarrhus,*
Tunde citò venam. Mora nam ſolet eſſe periclo.
Clyſter. *Clyſma dein dabis acre, ferox declinet vt humor,*
Deſinat & partes aura priuare ſupernas.
Varij potus. *Potus aquæ vitæ cum ſacchare, ſcylliticum mel,*
Betonicæ vnda, thymi, hyſſopi, caſiæque iuuabit.
Cucurbitula. *Cumque leui flamma ſuſpenſa cucurbita collo.*
Si ſatis hæc non ſunt, purges vt in Aſthmate corpus:
Cuius par cauſa eſt, paria & ſymptomata, ni quod
Summa hîc ſunt, ſæui & volat hora breuiſſima morbi.

COMMENTARIVS.

Quibus, & cur in Catarrho ſuffocante vena ſecãda.

1 AFFECTVS hic rarus eſt, ijs plerúmque ſuccedens, quibus infarctæ plurima pituita Pulmonis cauitates Dyſpnæam adferunt: ijſque, quibus Cerebrum plenum & infirmum eſt, maximéque generoſo vino madere, & ingluuiei, inertiæque ſe dedere ſolitis. Quibus ideò celerrime ſecta vena remediũ eſt: quia tùm, nõ modò brõchia Pulmonis pituita turgẽt, ſed vicinæ venæ pariter obſtruuntur, vt in hac Apoplexiæ ſpecie, quã Apolypſin appellari diximus. Ergo properè venam aperire, quod ſæpe fæliciter egimus, plenitudo vaſorum, ſuffocationis metus, quæ depletionem exigunt, ſuadent: minùs quidem ſi dum vena ſecatur, pulſus imbecillior virium infirmitatem indicat: ampliùs verò, ſi pulſus tùm aſſurgit, plethoricumque corpus eſt. Tùm indendus clyſter acrior, qui reuellat. Ad incidentia quoque properandum, quæ craſſos humores findant, & ſputis educant è ſyrupis capite ſuperiore deſcriptis, quibus aquam cinnamomi vitæque miſcebis, quæ maximè tenuant. Purgandi formulas, ſi morbus dat inducias huc è capite de Catarrho & Aſthmate transferes.

Huius affectus remedia quære capite ſuperiore de Aſthmate.

PERIPNEVMONIÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

IN Peripneumonia, premitur qua mollis ab igne
Pulmo, iuuat balano fæces educere primùm,
Hinc venam reſerare, nouus ne confluat humor,
Anguſtetque cauos, per quos patet aura, meatus.

Quid in curatione Peripneumoniæ primùm agendum.

Nec reſerare ſemel ſatis eſt, vbi ſpiritus ægrè
Ducitur, & grauitas querula cum febre fatigat.
Ter, quater audendum, niſi vis effæta videtur.

Phlebotomia multiplex.

Caßia dein, lenitiuum, vel manna paretur
Cum ſenna & prunis, fuerit ſi tardior aluus.

Purgationes blandæ.

Sputa moue cum iuiubeo, violæve ſyrupo,
Hoc ve, cui Tuſſillago, & Liquiritia nomen
Indidit, hyſſopus etiam, veneriſque capillus.

Syrupi bethici.

Sit ptiſana in potu, vel ſacchare mixta bibatur
Lympha: vel ex vuis & aqua ſit potio paßis

Potus.

Cum glycirrhyza. Cibus eſt laudabilis ouum
Sorbile, quodque gelu eſt vituli de carne, capique.

Victus.

Illitur ex oleo, quod fundit amygdala dulcis
Atque chamæmælum Thorax, lenire dolorem

Litus.

Aſſolet, althææ, maluæ cataplaſmaque, conſtans
Butyro, & lini, fænugræcique farina.

Cataplaſma.

COMMENTARIVS.

1 PERIPNEVMONIÆ quæ ſigna, quæ cauſæ ſint., quæque vera ſit, quæ notha, lib. 2. diximus. Quùmque vera fiat à ſanguine, non dubium quin initio vena ſecanda ſit. Bilioſum verò ſanguinem indicat ſpuma, color flauus, porraceus, praſſinus, ſeu viridis quùm reſedit in vaſculis: purum ac ſincerum purpureus, atrum plumbeus, pituitoſum albicans. Et ſi qui detractus eſt ſanguis albet, eum potius à putredine colorem quàm à pituita credo nanciſci, purulentumque, non pituitoſum appello ſanguinem. Vt enim in carnoſa parte quæ patitur Abſceſ-

Sanguins in vaſculis contenti qualitas quibus ſignis agnoſcatur.

Authoris iudicium de albicante,

vena ſecta, ſanguine. ſum,quod maturum & coctum eſt albet, fitque verum pus: ita quod in ſanguinis maſſa putret, & velut abſcedit, veri puris colore perfunditur, deque eo ſpem in morbo concipimus, verumque iudicium ferimus, quùm æquale eſt & compactum: ſiniſtrum verò, quùm diuulſum, liquidum, & ſine fibris, quas cenſemus à ferina putredine conſumptas. Veruntamen color albus etiam frigidioris,ideóque pituitoſioris ſanguinis argumentum eſt, quùm in feruidiore ſanguine flauior & viridior color appareat. Ergo, ſi ſanguis in Peripneumonia croceus, aut viridis, quùm aliquandiu manſerit in vaſculis videatur: ſputumque flauum aut æruginoſum, bilioſum affectum & acutum exiſtima, cui venæ ſectione ſine mora ſuccurre. Primiſque diebus, in quibus conſtare ſolent vires, ampliùs, vel ad lipothymiam deple: ſequentibus verò minùs, niſi ſuaſerit aliter morbi magnitudo, quàm vndoſus & plenus pulſus, ruber vultus, ponderis in Thorace ſenſus, & dyſpnæa notabunt. Blandus interdùm clyſter in anum indetur, quo fæcibus excluſis temperetur calor, & aura putris ſurſum efferri deſinat. Caſſia bolo dabitur cum ſaccharo: vel cum decocto pectorali Manna diſſoluta bibetur. Syrupi bechici lingentur violaceus, Iuiubinus, è glycirrhyza primis diebus: progreſſóque morbo ſyrupus tuſſilaginis & capillorum veneris, cum oxymelite ſimplici: ſique vigiliæ calorem ac febrem augent, ſyrupus è papauere rhæade, quem hîc, & in Pleuritide cōmendant, & arcana vi conferre volunt. Amygdalatum & hordeatum, addita ʒj. ſeminis papaueris albi commodè veſperi dabitur. Butyraceæ boli cum ſaccharo deglutitæ molliunt, leniunt, ſputumque blandè promouent, vt hypoglottides, ſeu linguæ ſubditæ pilulæ diatragacanthi frigidi, pilulæ albæ, bechicæ, penidia, glycirrhyzæ ſuccus. Peripneumonia quæ fit à ſanguine mitior eſt, quæ remedijs iiſdem ſanatur. Ea verò, quam pituitoſus peperit ſanguis, non æquè ſubita præſidia requirit, quia placidior: longior etiam, quia materia crudior. Quæ coquenda & expellenda per ſuperiora ſyrupis tuſſilaginis, capillorum veneris, liquiritiæ, hyſſopi, Marrubij, calamintæ, cum oxymelite. Vena ſecanda parciùs, purgandumque validius, vt in notha Peripneumonia, quam diſtillatio peperit. In qua nemo, credo purgationem non admittit, vt auertatur à Thorace fluxio, quæ manat à Cerebro. Sed & in vera Peripneumonia poſt multiplicem apertionem venæ, ſi cacochymum corpus eſt, non ſola Caſſia, mannaque, ſed & catholico, ſennaque purgandum, vt è diſtantioribus ſedibus materia quæ ferri poſſet in Thoracem reuocetur in aluum: vt quæ Thorace continentur per anatharſin in ſuperiora pellenda eſt. Id ſi non fit, è Peripneumonia plerumque naſcitur Empyema. Quod his verbis admonet Hippocrates lib. prognoſt. Qui dolor in his, Thoracis nempè ſedibus, affligit, neque purgatione per ſputa, nec fæcum alui ſubductione, nec venæ ſectione, nec medicamento purgante, nec victus ratione deſinit, in ſuppurationem verti ſciendum eſt. Quem locum hiſce verſibus expreſſimus.

Progreſſus ad Peripneumoniæ curationem.

Plenitudinis ſigna.

Syrupus papaueris rhæados.

Syrupi bechici concoquentes, & incidentes. In Peripneumonia quæ naſcitur à ſanguine pituitoſo, & ea quæ fit à Catarrho vena ſecanda parcius, ſæpius purgandum.

Sedibus his, ſi quis dolor eſt væſanus inhærens,
Qui neque ſedetur ſputo, ventriſque fluore,

Nec tuſa vena, neque conueniente catharſi,
Nec victus ratione, ſequi pus indè ſciendum eſt.

Quod ideò memoriæ mandatum eſſe volo, vt eorum minuatur opinio, qui non niſi poſt ſeptimum diem in Peripneumonia & Pleuritide catharſin imperari volunt, quam millies cum ægrorum ſolatio & ſalute dari iuſſimus, non primis quidem diebus, in quibus phlebotomiæ, & anacatharſi, ſeu expectorationi ſurſum per ſputa locus eſſe debet, ſed quarto, quinto, ſexto-ve die. Vt verò molliatur in Pulmone, coquaturque ſputum, præter ea quæ diximus, his illinendus thorax. ℞. ol. amygdal. dulc. & butyr. recent. an. vnc. duas. ceræ parum. Vel, ℞. ol. violacei recent. vncias duas. ol. chamæm. vnc. I. Miſce pro litu thoracis. Vel tale deſcribatur cataplaſma. ℞. rad. alth. malu. an. vnc. tres. ſemin. lini vnc. I. caricas inciſas decem numero. Coquantur in aqua, coctáque terantur, cribrentur. Adde pinguedinis ſuillæ, vel butyri recent. quantum ſufficit in cataplaſma: quod extenſum ſuper linteum duplex, admoueatur regioni pectoris. Peripneumonia verò plena periculi eſt magnitudine ſymptomatum, in quibus ſunt oppreſſio, dyſpnæa, febris, qua iuuenes citiùs quàm ſenes intereunt. Vicinia Cordis, cui communione vaſorum conſentit Pulmo, cuiuſque flabellum eſt, ad reſpirationem vitamque neceſſarium: ideóque cui facilè ſuos communicat affectus. Seruitute denique Cerebri, cuius Catarrho quaſi perenni riuo ſtagnans Pulmo, ſæpè languet & obruitur. Spectanda verò maximè ſputa ſunt. Malum enim non expurgari Pulmonem, ſed feruere plenum in gutture. Malum etiam ſputum album, rotundum, viſcidum, pallidum, viride, ſpumans: flauum etiam, ſi ſincerum: vt ſincerum. I. impermixtum, & vnius coloris humoriſque prauum: nigrum deterrimum. Id verò ſputum laudabile, ſpemque ſalutis adferens, cui flauum eſt exactè commixtum pituitæ, quodque citò, faciléque ducitur è pectore. Commendatur enim in omnibus thoracis morbis libera & liberalis anacatharſis & expectoratio, quia Pulmonem ab oppreſſione vindicat, roburque ſignificat excretricis in Thorace facultatis, & Cordis. Et hæc de Peripneumonia ſatis: quibus addere ſi plura vis, ad caput de curatione Pleuritidis, quod infrà ſequitur, accurre.

In eos, qui non niſi poſt ſeptimum diem purgandum in Peripneumonia & Pleuritide ſentiunt.

Topica remedia.

Litus.

Cataplaſma.

Peripneumonia quibus periculoſa.

Prognoſticum è ſputis in Thoracis affectibus.

Mala ſputa.

Sputum laudabile.

EMPYEMATIS CVRATIO.

CAPVT XII.

A Peripneumonia, vomica, lateriſque dolore,
Anginave, dolens pars antè dolore remiſſo,
Si grauis, & rigor eſt, ſequitur generatio puris.
Quod ne cunctando partes Thorace recluſas
Vulneret, & fluidæ iaciat fundamina Tabis,

Empyematis ventrui ſigna.

Empyemati conferentia.

Hæc dato quæ ſputum valeant educere tuſſi.
Molliet acre, ſequax reddet viola atque ſebeſten.
Herbaque cui nomen dedit vngula leta caballi,
Iuiuba bombacis cum ſemine, penidiæque,
Dulcis & hæc radix, quæ nunc liquiritia fertur.
Pus magis hyſſopus craſſum, veneriſque capillus,
Oxymelique trahet, calamintáque, marrubiumque,
E quorum ſuccis fient cum ſacchare linctus.
Pota mouet ſputum ptiſana, oxymelique, vel vnda
Mellea myxta thymo, cibus & quem diximus antè.
Non hic quæ validè purgent medicamina proſunt.
Senna nec ipſa, licet mitis, niſi cocta probatur

Blanda cathartica.

Cum prunis, myxis, violis, vel dulcibus vuis,
Iure vel in pingui. Manna eſt innoxia, tuta
Caſſia præ cunctis. Cui ſi terebinthina iuncta eſt,
Mollit & humores, pus concoquit atque repurgat.
Si grauitas non cedit ab his, externa fouenda

Fotus & cataplaſmatis materia.

Pars vel hydrælæo, vel aqua cum mollibus herbis:
Vt malua, althæa, cum floribus & camomillæ.
Figenda è cocta ſunt aut cataplaſmata ficu,
Althæa, malua, porroque, ſimóque columbæ,
Quæ ſuis vngat adeps, vitulive, vel anſeris, atque
Contineat, pariterque coquat gummi tragacanthæ.
Hippocrates aperit ferro latus vrit & igne.
Pus at tu melius calido cautere moueto.
Si mora longa mali eſt, neque qui prius aſſidet ignis,
Lactis erit Capræ-ve, Aſinæ-ve perutilis vſus.

COMMENTARIVS.

Quid Empyema.

1 EMPYEMA generali nomine collectio puris eſt, in quacumque parte corporis. Propriè verò puris eſt inter Pulmonem ac Thoracem: aut ſi mauis, in vacuitatem Thoracis effuſio. Quæ ſæpè fit, quùm ex Angina, Peripneumonia, Pleuritide pus: aut pituita è Cerebro in Thoracis capacitatem illabitur. Dùm fit Empyema, febris, dyſpnæa,

rigor

rigor eſt, quæ ceſſant pure facto. Tùm in parte Thoracis fluctuationis ſenſus agnoſcitur, quùm æger in lectulo variè ſe mouet & agitat. Quia verò Mediaſtinum, thoracem in duos ſinus, dextrum, ſiniſtrumque diuidit, pus interdùm vnicum latus duntaxat obſidet. Quodnam ſit, hinc

Quibus ſignis colligendum in qua parte ſit empyema.

metiendum. Vertere ſe debet æger, ait Hippocrates lib. prognoſt. ac diſcere quonam in latere calorem, dolorem, ponduſque ſentiat. In quo hæc ſunt, empyema reſidet. Quod ſcire conuenit, vt non toti thoraci, ſed ei parti quæ pus continet aptemus topica. Pus autem intra quadraginta dies repurgandum, ſi tabem vitare volumus, quæ poſt eos dies eſt conſequutura. Quare ſi acre pus in thorace reconditur, expe-

Ad empyema remedia.

ctorabitur amygdalarum dulcium ſucco, cum ſaccharo cando, butyro recenti ſaccharato, ſyrupo violaceo, iuiubino, tuſſilaginis, liquiritiæ: ſi tenax & viſcidum, ſyrupo de hyſſopo, de praſſio, de calaminta, de thymo cum oxymelite ſimplici vel ſcyllitico. Quibus vtetur æger ſimplicibus aut mixtis cum bacillo liquiritiæ, formulis hiſce ſequentibus.

Remediorum formulæ.

♃. ſucci amygdalarum dulcium nuper extract. ℥j. vel ℥jß. ſacchar. candi puluerati ℥iij. Miſce. dentur è cochleari. Vel, ♃ butyri recentis vnc. 1. cum ſacharo fiant boli ſenſim deglutiendæ. ♃. ſyrup. violar. & vngulæ caballinæ, ſeu tuſſilaginis an. vnc. 1. ſyrup. de hyſſop. vnc. ſem. Miſce. Sumantur inſtar eclegmatis cum bacillo liquirit. Caſſiæ, Mannæque communis erit ad catharſin vſus, cum aquis ſtillatitijs vngulæ caballinæ, ſcabioſ. pimpinellæ. Vel, ♃. medull. caſſ. ʒvj. terebinth. venetæ ʒiij. Cum ſaccharo fiant boli. Vel ♃. fol. ſcabioſ. pimpinell. tuſſilag. an. Mj. ſummit. hyſſop. Pi. ſemin. bombac. carthami fænic. dulc. an. ʒj. liquirit. raſ. paſſul. mundatar an. ʒij. fol. ſenn. vnc. ſem. fiat decoct. In colat. diſſolue Mann. calabr. vnc. 1. pro doſi. Topica ſuperiori capite pro thorace deſcripta, vel hæc vſurpentur.

Cataplaſma.

♃. ol. lil. & camomill. an. vnc 1. terebinth. vnc. ſem. miſce pro litu thoracis. Vel, ♃. radic. lil. & alth. an vnc. 3. fol. alth. malu. porri an. Mi. caricas, allia ſingul. numero ſex. Perfectè coquantur in aqua: terantur cribrentur. Adde fimi columbini & fermenti acris an. vnc. 1. pinguedinis anſeris quantùm ſufficit in cataplaſma, quod linteo ſuperinductum admoueatur thoraci, qua parte grauitatis & fluctuationis ſenſus eſt. Poſtremum erit remedium in Pyrotico, quod decliui parte

Pyroticum vbi figendum in empyemate.

thoracis inſerendum, vbi ſentitur pondus & inundatio. Quùm hæc fient, pulmoni Cordique robur addendum iulepis ſequentibus. ♃. aqu. ſtillat. tuſſilag. ſcabioſ. card. morſus & ſyrup. capill. ven. an. vnc. 3. Miſceantur & fiat iulep. in tres doſes. Vel, ♃. aqu. ſtillat. ſcabioſ. ſcord. morſ. an. vnc. 2. ſacchari roſati puluerati vnc. 1. confect. alchermes ʒj. Miſceantur & fiat iulep. in duas doſes. Saccharum candum in ore crebrò tenebitur, ſenſimque deglutietur: cui leniendi tergendique vis, & magna cum palato gratia.

Victus empyicorum.

Victus ſit nec mollior, qui corpus nimiùm humectet, nec ſiccior, qui ſputum impediat. Conferet manè cum iuſculo tremulum ouum, in prandio elixa vituli pullique caro: pullus gallinaceus, aut turdus, aut perdix, aut columba iuuenis in cæna, quæ Marcipane claudatur. Potus erit hydromel, vel hydroſaccharum, vulgo Bochetum: aut, ſi vires languidæ, vinum tenue, vetus, paucum, aqua multa dilutum.

PHTISEOS, SEV TABIS Curatio.

CAPVT XIII.

Tabes à pulmonis vlcere cur incurabilis. HIc Tabes Phtiſis eſt Graijs, Phtoe que vocata,
Cui comes eſt macies cum lenta febre, feroque
Vlcere Pulmonis: genus inſuperabile morbi.
Tuſſis enim, ſine qua nequit expurgarier vlcus,
Pulmonem lacerat: pulmo ſine fine mouetur,
Nec bene pertingunt in eum medicamina. Sæpe
Cauſa mali caput eſt. Ideo purgare Cerebrum,
Tabis curatio. Et firmare modis opus eſt, quos diximus antè,
Eſt vbi decidui cauſa aſsignata Catarrhi.
Lingere tùm liquidos dulci cum ſacchare ſuccos
E violis, è marrubio, veneriſque capillis,
Et reliquis quæ ſputa mouent. Paſſa vua cibus fit
Vtilis, vt pini nuclei, piſtacia, ficus,
Dactylus, & niueum donat quod amygdala corpus
Sacchare condîtum, tergentis cremor & hordi.
Expreſſus vituli ſuccus, ſuccique gelati
Carnibus è varijs, bona queîs alimenta ſequuntur.
Diſtillati reſtaurantis materia. Et de tardigrada Teſtudine diſtillatum,
De Limace, & ijs, degunt qui in flumine Cancris,
Cum gemina Perdice, capo, pullove gemello,
Conſeruis mixtis borraginis atque roſarum,
Ireos & violæ, cum puluere margaritarum,
Armeniæ boli, tragacanthi, coralijque.
Lactis ſpecies. Lac muliebre tenet primas, quod ab vbere ſugi
Præſtat, vt infanti mos eſt: valet hinc aſininum.

Tertia palma capræ lacti datur, vltima vaccæ.
Quæ citò corpus alunt, ſanie mundare, ſerumque Lactis dotes.
Mulcere humorem norunt, & claudere vulnus.
Vt ſumptus tremulo puluis vulpinus in ouo,
Et ptiſana, adiecta plantagine: lympha roſato
Sacchare mixta: meri tenuis vel guttula, multæ
Cum pimpinella infuſa ſuperaddita lymphæ.
Balnea dulcis aquæ proſunt: ſed & antè cibare, Balnea quæ, & quibus modis phtiſicis vtilia.
Inque ipſo licet ingreſſu, ne languida virtus
In medijs vaneſcat aquis. Si ſegnior aluus,
Mollibus ex herbis niueo cum lacte, ſeroque
Et ſale ſit clyſter. Veteris vel coctio galli
Sumatur, vel manna per os, aut Caßia nigra.
Nox vigil & curæ mæror, metus, ira, laborque, Phtiſicis quid fugiendum, quidque ſequendum.
Phœbeique nocent radij, nocet omnis & algor.
At modicus calor vtilis eſt, & ſiccior aura,
Dulcis & alta quies, ſopor & nocturnus, & aures
Quæ feriunt hominum dulci modulamine voces.

COMMENTARIVS.

1 PHTISICVM agnoſces è ſignis lib. 2. cap. 29. commemoratis: ex quibus quàm maligna febris, quantaque ſit natiui caloris paupertas & inopia, è carnoſarum, ſpermaticarumque partium ſiccitate collige. Ægrum cibabis alimentis mollibus, boni ſucci, excrementi pauci, quæque vires ocyſſimè reparent: qualia ſunt oua tremula, ſuccus expreſſus è carne capi, perdicis, Hoedi, vituliq; iuuenis, gelatina lac amigdalatũ, hordeatũ. Sed imprimis lac vtile. Quũ enim in Phtiſi duo præcipuè cõſiderãda ſint, macies & vlcus, lac vtrique maximè cõgruit. Butyroſa nãq; ſubſtantia ſua lenit, alitque: ſeroſa deterget, caſeoſa conſolidat: Ideóque qua nutrit, maciem remoratur & impedit: qua lenit, humoris acris vlcus committentis ferociam obtundit, domat, ſputumque promouet: qua deterget, mundat, ſordes nimirum & ſaniem eluit: qua conſolidat, vlceris labra contrahit, vnit, vlcuſque ſanat. Lactis verò delectus habendus eſt pro ſcopo. Muliebre namque lac, quia naturæ noſtræ ſimillimum, ad nutriendum etiam aptiſſimum & potentiſſimum eſt: ad tergendum aſininum præſtantius: glutinat magis Caprillum & Ouillum: Vaccinum, quia butyroſæ caſeoſæque ſubſtantiæ plurimum habet,

In phtiſi duo conſiderãda.
Lactis dotes.

mihi quoque nutrire plurimum ac lenire, vlcuſque conſolidare videtur. Muliebre verò ſugendum ex mamma: reliquum lactis genus ſtatim, vt ab vbere mulctum ſorbendum eſt, ne mora longiore corrumpatur. Addendum ſaccharum, vt eo ſumpto nidor & corruptela vitetur, idque ſit ſtomacho gratius: vel in eo chalybs, aut ferrum extinguendum. Manè verò bibendum eſt, ne ſurperſint à cæna ciborum in ventriculo reliquiæ. Non alteri cibo iungendum eſt, ne coaguletur atque grumeſcat. Nec ab eo poto dormiendum, ne fumis caput impleat grauetque. Sumatur autem ab vncijs quatuor ad octo, vel etiam ad lib. 1. ſi nidoroſus aut acidus ructus nullus eſt, ab eoque nulla ventriculi noxa ſentitur. Sed vt lac dare tabidis, & in longis febribus bonum, vt eius alimento benigno maraſmi cauſa tollatur: ſic in dolore capitis, acuta febre, inexhauſta ſiti, Diarrhæa bilioſa, hypochondriorum elatione & murmure malum, ex Hippocrat. aph. 64. lib. 5. Quare tùm ab hoc abſtine, cibaque tabidum euchymis ſuccis, quorum nuper meminimus: inſuper & alijs qui multi ſunt alimenti: quales qui è fluuiatilibus cancris, Limacibus, teſtudinibus, pedibus vitulorum & vueruecum longa coctione premuntur per linteum, aut capitello deſtillantur: aut è balneo Mariæ, quod vtilius & gratius, excitantur & emergunt. Syrupus reſumptiuus qui nutriat, detergat, leniat, glutinet talis erit. ℞. Pineol. & Piſtac. an. vnc. 1. paſſul. damaſcenarum mundat. vnc. 2. iuiubas, ſebeſten, ficus pingues, an. numero decem. fol. agrimon. ſcabioſ. tuſſilag. hyſſopi, pimpinell. an. M. 1. hordei mundati Pij. ſemin. alth. malu. bombac. vrtic. fænic. dulc. an. ℨij. flor. violar. & tuſſilag, an. P1. Cum carnibus duarum Teſtudinum nemoralium minutim inciſarum, coctio fiat in aqua iuſtæ quantitatis. Colatis omnibus ad lib. duas, diſſolue tantùm ſacchari, nempè lib. duas aquæ roſar. vnc. tres. fiat ſyrupus perfectè coctus è cochleari ſumendus. Parabitur in eundem vſum marcipanis. ℞. paſſular. & pineol. an. vnc. 1. amygdal. dulc. mundat. vncias tres, carnis coctæ capi vel perdicis ℥iiij. diatragacanth. frigid. ℨij. diamargarit. frigid. ℨj. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſarum fiat quæ vulgo maſſa panis, propriè Marcipanis ab inuentore Marco medico nominatur. Diſtillati reſtaurantis deſcriptionem antè dedimus, quam in hecticæ febris curatione lib. 5. reperies. Cauſa verò Phtiſeos abigenda. Quæ ſi ferinus eſt & exedens humor, in pulmones è capite decumbens, id agendum, quod Capite de Catarrhi curatione notauimus. Sed vas ruptum, curandum vt in ſputo ſanguinis, de quo poſtea, capite de hæmoptoſi. Si pus in thorace contentum, curationem in empyemate require. Siſtent verò fluxionem ſyrupus roſarum ſiccarum, nenupharinus, papauerinus: lenient violaceus, iuiubinus, è glycyrrhiza, tuſſilagine: tergendi vim habent ſyrupus de hyſſopo, de praſſio, oxymel ſimplex & ſcylliticum: blandiùs his hydromel & hydroſaccharum, cuius vt ptiſanæ potus vtilis & iucundus. Ad glutinandum ſequentes tabellæ conferunt. ℞. boli armenæ, terræ lemniæ an. ℨj. puluer. Pulmonis vulpis ℨiß. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. & pimpinell. fiant tabell. ponder. drac. 1. Teneat vnam æger in ore, ſenſimque glutiat longius à paſtu.

Quo tempore lac bibendū, quæque ſint antè quàm bibatur obſeruanda.

Doſis lactis ſumendi.

Syrupus reſumptiuus.

Marcipanis.

Catarrhum ſiſtentia, lenientia, tergentia.

Tabellæ glutinātes vlcus Pulmonis.

Saccharum roſatum hîc imprimis commendatur, quoniam vt ſaccharũ terget, vt dulce lenit, vt roſarum ſubſtantiæ particeps ſiccat, aſtringit, vlcuſque ideò glutinat. Victus ratio ſit refrigerans & humectans, ſi febrem & maciem ſpectemus: ſin vlcus, calfaciens & ſiccans. Vt igitur vtrique ſuccuramus, temperata ſit. At aer ſiccior vlceri magis congruit. Ideóque Galenus tabidos mittebat Thabias, vbi ſicciore loci aere ſanabantur. Aërem ea cauſa furni commendant, cuius inſpiratu memorant mulieri furnariæ phtiſicæ pulmonis vlcus glutinatum, quæ dein ad viginti octo annos integra ſanitate vitam prorogarit. Morbus nihilominus hîc ſi radices egerit in deploratis eſt, & ex eorum numero qui ſanari vix poſſunt, quia partem corporis occupat, quæ quùm moueatur aſſiduè, vix patitur vlcus agglutinari. Sanies vlceris non niſi per tuſſim expurgatur: tuſſis autem vlceris labra diſiungit. Medicamenta denique quæ vlceris ſiccandi glutinandique vim habent Pulmones non facilè ſubeunt, quùm Epiglottis viam occludat, perque deglutitionem aliquantulum quidem hiet, non penitùs aperiatur.

Sacchari roſati dotes.
Quæ victus in phtiſi ratio tenenda.
Cur phtiſis inſanabilis.

PLEVRITIDIS CVRATIO.

CAPVT XIIII.

PLEVRITIS ſi vera, cita eſt, neque funeris expers,
Ni tuleris feſtinus opem. Simul vt latus ergo
Pungit, & aura grauis, dolor, & febris vrget acuta,
Pungentis lateris cubitalem ſcindito venam
Sæpius, eſt ſi vis, neque ſectio prima leuamen
Nec geminata tulit. Sed & eſt ſi ſegnior aluus
Jnterea, balano vel clyſmate ſollicitetur,
Sumanturque per os blandiſſima caſſia, Manna.
Dentur & hæc quæ ſputa mouent: liquiritia nempè,
Seu radix, ſeu ſuccus erit voluatur in ore,
Sacchareuſque liquor quem iuiuba donat, & herba
Quæ Tuſſillago, ſiue vngula dicta caballi,
Peſque Cati, qui nunc celebris, rhæaſque papauer,
Purpureæ flos & violæ, veneriſque capillus.

Pleuritidis curandæ modus.
Venæ ſectio.
Syrupi varij, iuiubinus tuſsilaginis, pedis cati, papaueris rhæades, violarum & capillore veneris.

Nuper & è niueo butyrum lacte coactum
Lingatur, ſenſimque vias Pulmonis oberret.

Victus genus.

Candidus hic cremor quem fundit amygdala dulcis
Sacchare cum multo, liquor & cineritius hordi,
Iuſque capi, pulli, vituli, ſuccuſque gelatus
Inſtaurat vires: iter atque in pectore laxat.

Potus.

Aut ptiſana, aut dulci cum ſacchare lympha bibatur.
Lacte ſuis veſica tumens admota, dolorem

Topica.

Lenit, vt omnis adeps: cataplaſmaque quod camomillam,
Althæam, maluamque capit, fotuſque tepentes.
Si ſatis hæc non ſunt, alio diuertito curſum

Catarthica.

Humoris, lenitiuo ſennaque, vel illò
Omnia quod purgat, vel eo medicamine, pruna
Quod recipit. Partes extremæ, vt crura fricentur;
Arctenturque manus. Et ſi muliebria deſunt,
Aut hœmorrhois eſt ſuppreſſa, ſaphæna ſecetur,
Aut quæ conſpicitur nodoſo in poplite vena.

Initio Pleuritidis non è longinquis partibus, ſed è proximo ventre vacuandum.

Sed non antè, humeri quàm vena ſit icta, cruorque
Qui latus obſedit vicina è parte reuulſus.

Nothæ Pleuritidis curatio.

Si notha Pleuritis flatu generetur anhelò,
Sacculus origano plenus, nepetáque, thymóque
Stet lateri: latus aut lanis foueatur, oliuo
Laurino madidis, terebinthi, pullegíjque.
Decubitu ſin humoris, clyſtere reuelli
Debet, vt & ſumptis pilulis, alia-ve catharſi

In notha Pleuritide quando ſcindenda vëna.

Conueniente per os. Figenda cucurbita parti.
Sique dolor grauis eſt, cruor aut ſuperare videtur,
Sanguinis inciſa dematur portio vena.

COMMENTARIVS.

Pleura quid, & Pleuritis.

1 ΠΛΕΥΡΑ coſta eſt: πλευρῖτις inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis. At membrana quæ coſtas inueſtit, duplex: interior, quæ veræ pleuritidis ſedes eſt: & exterior, quæ nothæ. Veræ Pleuriti-

Eis pathognomonica ſigna ſunt, acuta febris, dolor lateris pungens, dyſpnæa, paruus ac durus pulſus, aſſidua tuſſis, quorum cauſas lib. 2. cap. 30. dedimus. Materia, bilioſus vt plurimùm ſanguis, tumque ſputa bile tinguntur: vel ſanguis purus, tumque cruenta ſunt: vel pituitoſus, & hæc ſpumoſa: vel nigricant ſi melancholicus. Quæ ſine ſputo Pleuritis eſt, quam ἄπεπτον .i. incoctam appellāt, praua. Nā vel citò iugulat, vel non niſi longo tempore deſinit. Quæ cum ſputo ſtatim apparente naſcitur, ſecurior & breuior ex Aph. 12. lib. 1. Aph. quia facilem indicat materiæ morbificæ coctionem. Affectus acutus eſt, ideóque ſubita præſidia requirit. Quare quamprimum indendus clyſter, quo reiecto ſecanda vena eſt, è cubito, ſeu baſilica lateris dolentis, non ſemel, at ſæpiùs, pro morbi magnitudine, viriumque robore. Sed etſi vires deficere videntur interdum ex pulſu paruo crebroque, nihilominus audendum eſt, ſi punctio dolorque lateris vrget, ferrique videtur ad iugulum. Probabile namque talem pulſum ab oppreſſione naſci, maximè ſi reſerata vena fit auctior atque vegetior, ac ſpiratio liberior. Materia quæ tunica interna clauditur, aut muſculis intercoſtalibus, quos nominant meſopleurios, maturanda bechicis, & Anacatharſi per ſputa ſurſum euocanda, primis quidem diebus ſyrupo violaceo, ziziphorum, ſeu iuiubino: mixto deindè ſyrupo glycyrrhizæ, tuſſilaginis, capillorum veneris. Vt, ℞ ſyrup. violac. vnc. 2. ſyrup. iuiubini vnc. 1. Miſce. Tum, ℞. ſyrup. iuiub. & violac. an. vnc. 1. ſyrup capill. ven. & vngul. cabal. an. vnc. ſem. Miſce. Deglutiantur ſenſim inſtar eclegmatis, cum bacillo liquirit. Miſceri poteſt oxymelitis ſimplicis nonnihil ad incidendum, tenuandum, tergendumque. Syrupus è papauere rheade ſomnum conciliat, coquit, & proprietate iuuat, vt antè diximus, qui meliùs, me iudice progreſſo morbo dabitur, ne primis diebus materiam inſpiſſet. Saccharum candum, violatum, pilulæ albæ, diatragacanthum ſæpiùs in ore teneantur, vt è butyro pilulæ, mixto ſacchari puluere. Thoracis pars dolens illinenda primum oleo violato cum pauca cæta: tum amygdalarum dulcium oleo ſolo, vel cum butyro, iuncto deniquè chamæmælino, vel adipe ſuillo recenti. ℞. muccaginis ſemin. alth. lini fænugr. extractæ in aqua tuſſilag. vnc. 4. axung. capi, butyr. recent. an. ℥j. ceræ parum, fiat linimentum, inducendum parti dolenti. Non eſt autem hic litubus, fomentis, cataplaſmatis emollientibus ac lenientibus nimium inſiſtendum, ne pleuritis in empyema degeneret, moto per ea pure: quod malum. Sed imprimis phlebotomia vacuandum, mouendaque ſputa bechicis. Clyſteribus primis diebus eluatur aluus, progreſſoque morbo caſſia, Manna, ſenna etiam in decocto pectorali deſcribatur, ſed parciùs & cautiùs. Nec enim à Pleuritide detento benè diarrhæa ſuperuenit. Etſi fluere aluum paulò liberiùs vel ſponte, vel medicamento purgante prodeſt interdum, ſi moderata Pleuritis eſt, ſi coctionis ſigna comparent, ſi dolor vergit ad hypocondrium, & morbus periculo vacare videtur. Tumque diaprunum etiam laxans cum caſſia vel electuario lenitiuo dari bolo, vel in decocto bechico cum ſenna dilui, ſumique poteſt. Sit diæta tenuis ad ſeptimum ferè

Veræ pleuritidis ſigna pathognomonica.

Pleuritidis veræ curandæ ratio.

Varij ſyrupi.

Litus ad veram pleuritidem.

In Pleuritidis curatione metuenda.

Hipp. Aph. 16. lib. 6.

Quando in Pleuritide purgandum, & quibus.

Victus Pleuriticorum.

diem: non tamen ex melicrato ſolo, vel ptiſanæ ſucco, quod voluêre veteres, vel amygdalato: ſed etiam iuſculis pullorum & vitulinæ carnis, è carnium ſuccis expreſſis, ex ouis tremulis & gelatina, vt vires à venæ ſectione, quæ multiplex eſſe ſolet primis temporibus, atteri ſolitæ conſeruentur: & natura fortior ad expectorandum erigat ſeſe, & anacatharſi per ſyrupos bechicos humorem in pleura & Thorace contentum per ſputum educat. Potus ſit ptiſana vulgaris ex hordeo cum glycyrrhiza: vel magiſtralis ex iiſdem, & iuiubis, ſebeſten, paſſulis, dactylis, cum aliquot, ſi placet, ficubus. Hydromeli, ſeu melicratum, & hydroſaccharum vtile. Nocet per ſe vinum, quia calfacit & fluxionem

Quando vinum in Pleuritide dandum.

accerſit. Si quis tamen huic ſic aſſueuit, vt eo deſerto langueat atq; proſternatur, quia conſuetudini, quæ velut altera natura eſt, concedendum aliquid eſt, detur in paſtu tenue, paucum, aqua multa dilutum: extrà paſtum bibatur ptiſana vel aqua ſaccharata, vel in qua ſolæ vuæ coxerint, ſi ſaccharum æger faſtidire, quod interdùm accidit animaduertitur. Et hæc pro vera Pleuritide, quæ morbus acutus eſt, internas Thoracis partes occupans, & ſi moras agit in empyema non rarò deſinens expoſita ſint. At in notha cuius antè cauſas, ſignaque diſtincta dedimus,

De notha Pleuritide.

non tam exquiſita debet eſſe ratio victus, quia febris vel exigua vel nulla: nec vena ſecanda tam ſæpe, nec tam ſedulo: neque bechicis promouenda ſputa, quùm in Thoracis capacitate materia nulla ſtabulet, ſed

Nothæ Pleuritidis curatio.

externa ſit. At ſi flatus huius eſſe cauſa cognoſcitur, auena frigatur in ſartagine cum vini tantillo, vel ſal milium, furfur: vel ſemen aniſi, fæniculi, carui, cumini, baccæ lauri, thymum ſiccum, origanum, hyſſopus, roſmarinus, iiſque ſimilia diſcutiendi vim habentia pariter in ſartagine torreantur, ſacculo claudantur, admoueantur lateri dolenti calida, calorque linteis, vt perſtet diu foueatur. Vt, ℞. fol. origan. calament. roriſmar. thymi, puleg. an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. carui cumin. baccar. lauri contuſ. an. vnc. ſem. Impleantur his ſacculi duo qui bulliant in aqua & vino albo, alternatimque latus dolens huic impoſiti, foueant.

Curatio nothæ Pleuritidis ab externa fluxione, vel humore frigido.

Quibus ſublatis illinatur pars oleis, vt anethino, laurino, rutaceo. Sed vbi fluxio vel humor frigidus & crudus externam etiam lateris partem occupat, clyſmate primò reuellendum eſt, deindeque purgandum: & ſi febris eſt, aut metuitur, aperire venam vtile, ne ſanguis, qui è caua vena tranſlatus in axillam, externas corporis partes alluit, incandeſcens dolorem augeat. Validiora tum remedia ſunt ex vſu, qualia catapotia ſine quibus, ex agarico, coccia, quæque deſcripta ſunt capite de Catarrhi curatione. Quùm eſt inferior aliqua vacuatio ſuppreſſa, qualis hæmorrhoidum & menſium, vndè conſequuta plenitudo quæ Pleuritidem attuliſſe creditur, poplitis aut malleoli venam aperire bonum, vt integra fiat reuulſio. Sed antè propiora vaſa deplenda ſunt, & è baſilica primo dolentis lateris ἀθρόως, ſeu confertim educendus ſanguis: tum è Saphæna, ſed non antè quàm reſpiratio fuerit liberior.

CORDI

239

CORDI CONFERENTIA, QVÆ Cardiaca dicuntur.

CAPVT XV.

OMNE *quidem morbi genus, at genus omne veneni*
Præcipuè, peſtiſque nocens Cor molle fatigat,
Datque neci, niſi præſidijs te fortibus armes,
Quæ vi cardiaca pollent. Ebur extat vt Jndum,
Os cordis Cerui, cornu quoque Monocerotis,
Puluis & hic, à quo ſibi dant beZoardica famam.
Terra rubens Lemni, armeniæque, virenſque Smaragdus,
Vnio, Sapphyruſque micans, hyacinthina gemma,
Caphura, Coralium, Venetinaque ſuccina, quodque
Gens omnis ſitit, argentique, aurique metallum.
Cordis & effrænos cohibet Nymphæa furores,
Cuculus & panis, quem dicimus Oxytriphillum,
Borrago, & cui lingua bouis dedit aſpera nomen,
Flos violæ, roſa, ius Citri, flauique Limonis,
Punicei mali: huius item, cui nomen ab auro,
Cuique ab odore datur redolenti. Succus in vſus
Hos venit hic etiam, quem mala cydonia fundunt,
Succus & oxalidis cum ſemine, cuius ab eſu
Lethifer haud lædit quem Scorpius intulit ictus.
Proſunt hæc calidis, gelidiſque ſequentia morbis.
Nardus odore beans & mordens Coſtus, amomum,
Verſicolorque Aloes lignum, maculiſque notatum,
Cinnameumque, crocus, caryophillumque quod orbis
Alter amat, citri cortex, ceſſuraque nulli
Fragranti Ambra, magis placeat niſi Moſchus odore.

Cor omnigenere morborũ quatitur. Nam intemperies habet ſuas, obſtruitur in ventriculis ſuis & vaſis, tumet, abſcedit, vlcera, vulnera patitur.

Cardiaca frigida.

Bugloſſum, ſeu lingua bouis.

Aurantium malum.

Cardiaca calida.

Granum kermes. *Quodque rubore notat tinctorum lintea granum.*
Tormentilla breuis folio, ſed viribus ingens,
Carduus & benedictus, & haud ingrata Meliſſa,
Succiſa, & folio ſimili quæ naſcitur vlmi,
Quæque Tunix quondam, nunc & Biſtorta vocatur:
Et quod dictamnum dictæa creſcit in Ida:
Semine cúmque acymi Zedoaria, craſſa Galanga,
Angelica, & Scordifolium, Scabioſaque, ſueta
Scabioſæ vis. *Rumpere peſtiferos admota & ſumpta tumores.*

COMMENTARIVS.

Cor quid. Cardiaca quæ ſunt. Cardiaca frigida. Ebur. Os Cordis Cerui, Cornu Cerui. Cornu vnicornis, lapis bezoardicus, Vnio, ſeu margarita. Terra lemnia ſeu ſigillata, Bolus armena, Corallus. Succinum. Sapphyrus Hyacinthus, Smaragdus. Aurum. Argentum. Caphura. Flores violarum & nenupharis. Roſa. Mali Citrij, aurantij, punici ſuccus. Oxytriphilō, oxalis, eiuſque ſemen.

1 COR viſcerum omnium calidiſſimum eſt, vitalis facultatis principium. Quod vt omnibus corporis partibus, qúibus ſuum calorē ac vitam impertit neceſſarium: ita ne varijs affectibus, quibus impeti ſolet offendatur, per ea prouidendum, quæ cardiaca vi pollere creduntur: quibus nempè facultas eſt, à Corde quæ noxia ſunt & maligna depellere, Cordiſque robur tueri atque conſeruare. Sunt autem in his frigida quædam, alia calida. Frigida ſunt Ebur, quod Cordis robur tuetur & conceptum adiuuat. Os Cordis Cerui, pro quo vt potè raro Cerui cornu reponimus, affectioni cardiacæ, ſyncopeque confert, & Cor hominis quadam ſubſtātiæ ſimilitudine roborat. Cornu vnicornis, Vnio, lapis bezoardicus vim eximiam habere creduntur ad muniendum Cor, omnemque veneni & peſtilentium morborum perniciem obtundendam. Terra Lemnia, bolus armena, Corallus peſtilentibus febribus, & ſerpentum ictibus opitulantur, puttedinem, ſanguinis fluorem, dyſenteriam, catarrhumque cohibent. Succinum Cor, ſtomachumque roborat, cardialgiæ, cordiſque palpitationi medetur. Sapphyrus & hyacinthus virulentarum beſtiarum morſus, & malignos Cordis affectus obtundunt, vt Smaragdus, qui melancholicos etiam affectus, mæroremque potus, appenſuſque collo diſcutit. Aurum metallorum temperatiſſimum, in bracteolas ſeu folia ſectū melancholicos & ſine ratione mæſtos exhilarat, cardiacos adiuuat, ſtomachum, Corque roborat. Eadem argento vis, ſed ignauior atque retuſior, quùm id ab auri temperie deſciſcat, ſitque malignitatis metallicæ quodammodo particeps Caphura malignos affectus à calidiore cauſa natos extinguit, leipothymiæque ſubuenit. Flores violarum & nymphææ frigidi humidi Cordis ardorem temperant, ſomnumque conciliant. Roſa frigida ſicca Cor odore beat ac reficit, aſtringētique vi roborat. Mali Medici ſeu Citrij, Aurancij, Punici ſuccus acidus, frigidus & ſiccus eſt: putredini venenoque reſiſtit, partium principum, maximéque Cordis robur tuetur, ad Cardialgiam, qua ventriculus à bile pungitur vtilis. Eaſdem vires habet Oxytriphilon, quod trifolium acetoſum, Alleluya, panis cuculus ab herbarijs nominatur. Quem æmulatur oxalis, Cordi ſtomachoque

grata, cuius ſemen ſerpentum ictibus remedio eſt. Malum redolens &
Cydonium Cor ſtomachumque roborat, ſyncopé tollit, venenorum vim *Malum redolens & Cydonium.*
abigit, aut hebetat & infringit. Et hæc quidem cardiaca frigida ſunt, cali-
dis Cordis affectibus conferentia. Calida ſequuntur, quæ frigidis morbis *Cardiaca calida.*
opitulantur, contrarijs, ijſque manifeſtis, vt etiam calidis affectibus leua-
mento ſunt occultis qualitatibus. In quibus Amomum, Nardus, Coſtus *Amomum, Nardus, Coſtus.*
odoris ſuauitate Cor recreant. Lignum Aloes frigidis Cordis affectibus
confert, ſyncopem arcet, cardiacos adiuuat. Cinnamomũ putredinis ſa- *Agallochum, xiloaloe, ſeu lignum aloes.*
niem abſorbet, venenis reſiſtit, vt Citri cortex, & Caryophillum: Cro-
cus etiam, qui pariter coquit ac digerit Corque roborat, ſed extrà mo-
dum ſumptus officit, lethalemque vim habere proditur. Moſchus & Am- *Cinnamomi, citri cortex, caryophillum crocus.*
bra tenuium ſunt partium, humores calfaciunt, incidunt, tenuant, Leipo-
thymiæ conferunt, vireſque reſolutas ſarciunt ac reparant, Cor firmant,
& odore ſpiritus ſuſcitant: ſed capiti graues. Imbecillum quippè Cere- *Moſchus & Ambra.*
brum feriunt, ijs maximè qui bilioſo temperamento ſunt. Coccus baphi-
ca, ſeu granum infectorium, Arabibus kermes, ſeu Chermes, colore ru- *Kermes, ſeu granum tinctorium, quibus ex cauſis cardiacum.*
bens, aſtringentis & amaræ facultatis proprietate Cor roborat. Quam
hinc ortam puto, quod ſuo colore rubro ſpiritum & ſanguinem ad ſeſe
ſimilitudinis ratione trahit, attractum cogit aſtringendi vi ſua, coactum-
que firmat, in Corde, ſpiritus & ſanguinis vitalis arce retinens, quodque
ſeroſum ac putridum in hoc eſt, amarore & calore ſiccans & abſorbens.
Tormentilla ſicca ſubaſtringens, tenuiumque partium vermes enecat, *Tormentilla.*
dyſentericos ſanat, vulnera glutinat, ſanguinis eruptiones cohibet, ex-
anthæmata delet, venenis ac peſtilentiæ reſiſtit. Carduus benedictus ven- *Carduus benedictus.*
tris tormina ſedat, comitiali morbo ſubuenit, & Quartanæ febri: ſanat
vlcera contumacia, cum à lue venerea, tùm aliundè nata. Sed imprimis
inſignis eſt aduerſus peſtem & venena lethalia, cuius decoctum & aqua
ſtillatitia ſudores euocat. Meliſſa, ſeu meliſſophillon, Latinis Apiaſtrum, *Meliſſa.*
quod apes hac herba delectentur, & ab odore citri Citrago dicta, calida
ſicca ſecundo gradu ſyncopen à frigida cauſa diſcutit, mærorem arcet,
phalaugiorum & ſcorpionum ictus obtundit, odoris fragrantia, ſaporis
auſteritate, partium tenuitate Cor exhilarat, vitaleſque roborat ſpiritus.
Succiſa, quam morſum Diaboli vulgò nominant, carbunculis peſtilen- *Succiſa, & Biſtorta.*
tibus vtiliter imponitur: herbaque, radix, ſuccus, & eiuſdem aqua ſtil-
latitia ſuccurrit his, qui malignis ac peſtilentibus febribus obſidentur, vt
& Vlmaria, quam reginam prati ſolent appellare. Tunix, ſeu Biſtorta
ſubamara, calida ſiccaque ſerpentum & ſcorpionum ictus retundit: cu- *Tunix.*
ius ideò ſuccus etiam in peſtilentem luem & vomitiones per ſe, & cum
albo vino bibitur. Dictamni radix & folium, Biſtortæ vires æmulantur: *Dictamnum.*
menſes etiam & ſecundas, & mortuum fætum excludunt cum vino,
drachmarum duarum pondere. Decoquuntur ad luem gallicam, Epilep-
ſiam, reliquoſque frigidos morbos, occultum quid ac deleterium haben-
tes. Attrahendi vim inſignem habent, quùm ſagittas & ferrum è vulneri-
bus excutiant. Zedoaria calida ſicca ſecundo gradu flatus diſcutit, diar- *Zedoaria.*
rhæam, Lienteriam, vomituſque compeſcit: Corque firmare putanda eſt, *Ocymum, ſeu baſilicum.*
quia venenorum vim vltrà graſſari prohibet. Ocymum Cor exhilarat,

eiuſque defectionem cum aceto tollit. Bugloſſi & Borraginis vires antè retulimus. *Stæbe, ſeu Scabioſa.* Stæbe, ſeu Scabioſa, vt thoracis abſceſſus rumpit, ita peſtilentiũ morborum virus è Corde foras excludit, eorumque bubones & carbunculos maturat atque diſcutit.

Compoſita cardiaca frigida. E cardiacis frigidis emergunt ſyrupus violaceus, nenupharinus, de pomis, de limonibus, de ſucco acetoſæ, ſucco citri, ſyrupus malorũ granatorum & oxyſaccharum. Aquæ ſtillatitiæ nenupharis, oxalidis, oxytriphili, roſarum. Electuarium è gemmis, diamargariton frigidum, manus-Chriſti perlata, trochiſci de caphura. Conſeruæ roſarum, violarum, nenupharis, ex quibus cum pulueribus cardiacis, vt raſura Rhinocerotis, vnicornis, eboris, cornucerui, Margaritarum, coralli vtriuſque, ſuccini, ſemine citri, fragmentis Hyacinthi, Smaragdi, Sapphyri, vel electuarijs commemoratis parabuntur opiatæ, tabellæ, condîta, qualia quæ ſequuntur. *Opiata cardiaca frigida.* ℞. conſeru. violar. & nenuph. an. vnc. 1. conſeru. bugloſſ. borrag. & roſar. an. vnc. ſem. fragment. Hyacinth. ſappyhr. Margarit. electar. & raſur. vnicorn. an. gran. ſex. puluer. diamargarit. frigid. ℈j. Cum ſyrupo de ſucco citri quantum ſufficit fiat opiata: vel cum ſaccharo conditum. *Tabellæ.* ℞. raſur. cornucerui ʒß. Margarit. elect. ℈j. ſcobis monocerotis & ebor. an. gran. decem. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſarum concinentur tabellæ, quas manus Chriſti nominant. Vel ℞. margarit. elect. raſur. eboris & cornucerui an. ʒß. raſur. Rhinocerotis gran. ſex corall. rubr. terræ lemn. an. ℈j. Cum ſaccharo ſoluto in aqua bugloſſi fiant tabellæ ponder. ʒj. *Epithema cardiacum frigidum.* Ex ijſdem aquis & pulueribus Epithema tale parabitur. ℞. aquar. oxytriph. roſar. an. ℥iiij. puluer. elect. diamargarit. frigid. & trium ſandal. an. ʒj. caphur. gran. quatuor. Fiat Epithema regioni Cordis admouendum. Vel, *Cataplaſma.* ℞. conſeru. roſar. violar. nenuph. an. vnc. 2. theriac. & mithrid. veter. an. ʒij, pulu. diamarg. frig. ʒj. Cum aceto pauco fiat emplaſtrum, admouendum regioni Cordis, & carpis manuum. His & ſimilibus admotis frigidis vtemur, vbi febris ardens & maligna Cor obſidet, veneniquc calidi poti coniectura eſt, vel Syncope, Cordiſve palpitatio à calida cauſa naſcitur. At ſi Cor frigus occupat, & facultatem vitalem atterit, cardiacis calidis *Cardiaca calida.* tùm vtendum, qualia ſunt ſyrupus meliſſophilli, ſeu meliſſæ, quem omnẽ malignitatem extinguere profitetur Fernelius, ſyrupus bugloſſi & è cortice citrij: conſerua meliſſæ, ſcabioſæ, bugloſſi, florum aurantiorum, cortex citri condîtus, perſica condîta, mala odorata, nux moſchata condita, mithridatiũ, theriace, confectio alchermes & ex Hyacintho, diambra, diamoſchum, electarium è gemmis, lætificans Galeni. Aquæ ſtillatitiæ meliſſæ, cardui, ſcabioſæ, morſus, bugloſſi, roſarum: aqua theriacalis, imperialis, & aqua vitæ, quibus variæ compoſitionum formæ naſcuntur, vt iulepi, *Iulepus cardiacus calidus.* pulueres, condîta, fotus, emplaſtra, ſacculi, ſuffitus, odorati globuli; diſtillatũ reſtaurans, his formulis. ℞. aqu. ſtillat. ſcabioſ. meliſſ. morſ. an ℥iij. *Puluis.* ſyrup. bugloſſ. & meliſſoph. an. ℥iß. aqu. theriac. ℥ß. Miſceantur & fiat *Conditum.* iulep in duas doſes. ℞. raſur. ebor. & vnicorn. an. grana ſex, margarit. elect. ℈j. fiat puluis. detur è cochleari cum aqua cardui, & vino albo. ℞. conſeruar. meliſſ. ſcabioſ. bugloſſ. borrag. an. vnc. 1. corticis citri condîti ʒj. pulueri elect. è gemm. & lætificant. Galen. an. ℈j. Ambr. griſeæ, moſ-

chi, raſur. vnicornis, lapidis bezoardici, ſi diues æger eſt an. gran. ſex. Cum ſaccharo quod ſatis eſt fiat condîtum. ℞. aqu. ſtillat. morſ. ſcabioſ. meliſſi card. an. vnc. 3. puluer. trium ſandal. caryophill. nuc. moſchat. an. ʒi. croci ℈j. aceti vnc. 2. fiat epithema pro Corde. Poſt quod inducatur tale cataplaſma. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. meliſſ. roſar. an. vnc. 1. confect. alcher. ʒß. mithridat. veteris & theriac. an. ʒij. puluer. elect. diambr. è gemm. ℈i. Cum odoro vino fiat cataplaſma, regioni Cordis admouendum. ℞. puluer. roſar. vnc. ſem. cynnam. caryophill. ligni aloes, corticis citri an. ʒij. Ambræ moſchi an. gran. ſex. Includantur ſacculo, qui vel ſiccus, vel aqua roſatum & aceto pauco, vel odorato vino merſus, indéque ſiccatus admoueatur Cordi tepidè. ℞. xiloaloes, roſar. ambr. caryophil. nuc. moſchat. maceris, an. ʒi. ſtyracis, benjoin. an. vnc. ſem. ſuccin. ʒj. ambr. griſ. moſch. an. gran. decem. Cum ladano puro fingatur pomum, quod odore Cor & Cerebrum exhilaret: Diſtillatum reficiendis viribus idoneum & cardiacum hac forma deſcribe. ℞. conſeru. bugloſſ. borrag. violar. roſar. cortic. citri condîti an. ℥ij. puluer. electuar. de gemm. & de ambra an ʒj. ſemin. acetoſ. citri, card. rad. angelic. dictamni veton. an. ʒij iuſculi duorum caporum & vnius perdicis alteratorum cum oxalide lactuca, portulaca, bugloſſo, borragine, ſcabioſa, meliſſa lib. quinque. Trita ſimul omnia vaporario vitreo claudantur, ignique committantur, quo ſenſim exeat, eliciaturque liquor. reſeruandus in vſus ℞. ſuperioris diſtillati reſtaurantis lib. 1. ſacchari ℥iiij. cinnam ʒß. ſucci granat, & limon. an ℥ß. Colentur per manicam Hippocratis, ægerque capiat è cochleari quantum & quando videbitur.

Epithema, ſeu fotus.

Cataplaſma.

Sacculus.

Pomum odoratum.

Diſtillatum cardiacum

PALPITATIONIS CORDIS Curatio.

Varia Palpitationis Cordis cauſæ.

CAPVT XVI.

COR *tenerum tremula quatitur formidine,* πάλμον
Voce vocant graij, tenui diſcrimine lethi,
Ni cito ſuccurras. Ideò metire, cruorne
Cauſa mali nimius, num ſanguinis ardor, & aucta
Bilis, an aura grauis comitata ac iuncta veterno:
An tumor inſertus Cordi, vapor anne putrentis
Materiæ ſoboles, an flatus craſſior, implens
Diſtendenſque: an quæ Cor vndique veſtit & ambit

Curatio Palpitationis Cordis à redundante ſanguine.

Humore immodico ſtagnet membrana, ſero-ve.
Palpitat à nimio ſi Cor, calidóque cruore,
Plenius exiliat ſanguis. Minus ire cruoris
In cauſis debet reliquis. Sed in omnibus aude
Tundere principio venam: nec omitte catharſin,
Vincla nec arcta, cucurbitulas neque, malleoli nec,
Poplitis aut patulum vulnus, reuocetur vt illis
Quiſquis obeſt, vel obeſſe poteſt humor-ve, vapor-ve.

Varia purgatio pro varia palpitationis Cordis cauſa.

Manna rheumque datur calida eſt vbi cauſa, ſerumque
Lactis cum ſenna ſi nigricat humor, abundat
Sin phlegma aut flatus, purgabit Agaricus albens,
Infuſus tenui, citò vim reparante lyæo.

Potus calidus in cauſa frigida.

Moſchus & ambra, ſenis cum lætificante Galeni,
Hippocratiſque mero citò calfacit, atque ſepultas
Excitat, oppreſſæ ſi ſunt à frigore vires.

Potus frigidus cardiacus in palpitationis Cordis cauſa calida.

Sin premit ignis edax, aqua conuenit oxytriphilli,
Cum citri, vel pomorum redolente ſyrupo.
Omnibus alchermes, diamargaritônque, Diambra,
E gemmis, lignoque aloes confectio cauſis
Vtilis: eſt etiam mithridatica, theriacéque.
Cardiacos quibus extemplo potuſque parabis
Et fotus, boloſque opij de nomine dictas.

Victus genus.

Liber erit, liquidis & gratus odoribus aër,
Libera mens curis, ſomnus moderatus, & alui
Sponte vel arte fluor, tenuans cibus: attamen omnem
Qui citò vim reparet: vt preſſa, gelàtaque iura
Cum diſtillatis. Animo redeunte volucres
Montanas, nemorumque cibo, pulloſque parabis
Quos perdix, & noſtra dabit gallina, vel Inda.
Potio, ſi calor eſt ingens, diuina probatur.
Sin ſecus, haud noceat lymphæ miſcere falernum.

COMMENTARIVS.

1 VT in mundo Sol perenni ſuo motu calorem excitat, cuius influxu cuncta vegetat & animat: cui ſi contingit aliquando quieſcere, neceſſum erit mundi compagem ruere, momentóque diſſolui. Ita Cor irrequieta pulſatione per dyaſtolen ac ſyſtolen ſpiritum vitalem in omne corpus infert, à quo ſingulæ partes animantur ac viuunt. Quod ſi pulſare deſinit, neceſſum eſt animal interire. Minuitur quidem motus Cordis in quibuſdam affectibus, vt hyſterica ſuffocatione, purpuratis febribus, leipothymia, ſyncope: vel deprauatur, vt in Palpitatione: ſed aboleri nequit citrà ſubiecti perniciem & interitum, niſi phyſicas metaphyſicæ cauſæ ſuperent, vt quùm Ieſus naue iuſſit Solem quieſcere, diuique quondam diuina virgula mortuis vitam reddiderunt: quod vt rarum, ita nec artis eſſe putandum eſt. Quùm itaque naturale ſit inſitumque Cordi, vt aſſiduè, intermiſſione nulla moueatur, ſi contingit ab aliqua cauſa præter naturam interturbari, violento concuſſu, motuque quaſi tremulo quod noxium eſt expellere contendit: vt ſternutatione Cerebrum, tuſſi Pulmo, ſingultu ventriculus quod infeſtum eſt amandare conatur. Hunc inordinatum Cordis motum, tremorem ſeu palpitationem Cordis appellant: in quo diſſimilem motum ab arteriarum pulſatione notabis, ſi manuum vnam thoraci, carpo alteram admoueas. Huius palpitationis cauſas varias aſſignamus, vt ſanguinis copiam aut feruorem, bilis redundantiam, venenatam qualitatem impreſſam Cordi, vel aliundè tranſmiſſam, vt ab vtero, ſuppreſſis menſibus, in hypochondriacis & melancholicis. Humor etiam Pericardio contentus, tuberculum, Abſceſſus, vermes, non ſolùm orificium ventriculi, ſed & cor ipſum vellicantes, craſſior flatus, vt & quæ venas, arterias, & ventriculos Cordis obſtruunt, palpitationem Cordis inferre poſſunt. In quibus ex animaduerſione cauſæ remedia quærenda ſunt. Et quoniam cauſa Palpitationis alia calida eſt, alia frigida, ſi cauſa ſuperet à plenitudine, quod ex ſignis lib. 1. cap. 2. traditis agnoſces, ardentius venam aperi: ſin ab intemperiè calida ſola, ſeu feruore, parcius. Cardiaca frigida præſto ſint, quibus ardorem temperes, Corque robores: qualia ſunt ſucci malorum granatorum, limonum, aurantiorum, citri, pomorum redolentium, violæ, roſæ, nempharis, eorum-ve ſyrupi. Sint & acetum, omphacium, oxytriphilum, oxalis, acidula pruna, ceraſa, berberis, perſica, cydonia, diarhôdon abbatis, diamargaritôn frigidum, triaſantali, margaritæ, coralli, raſuca eboris & cornucerui, os è Corde cerui, raſura monocerotis, Rhinocerotis, bezoardici lapidis, fragmenta Sapphyri, Smaragdorum, hyacinthi cum auri bracteolis ſeu folijs. Sin palpitationis cauſa frigus eſt, lignum aloes, caryophillum, cinnamomum, citri cortex, crocus, nux moſchata, macis, ambra, moſchus, ocymi ſeu baſilici ſemen, vt ſemina calida maiora, galanga, zedoaria, cubebæ, roſmarinus, theriaca, mithridatium, diamargaritôn calidum, diambra, lætificans Galeni, aromaticum moſchatum & nardinum, alypta mo-

Notanda comparatio.

In quibus affectibus minuitur Cordis motus aut deprauatur.

Motus palpitationis Cordis, arteriarum motui diſſimilis.

Variæ palpitationis Cordis cauſæ.

Palpitationis Cordis cauſa alia calida eſt, alia frigida.

Cardiaca frigida.

Cardiaca calida.

phyſicas meta phyſicæ cauſæ ſuperant

ſchata cum aquis calendulæ meliſſæ, ſcabioſæ, cardui, morſus vſurpentur, ex quibus ſyrupi, iulepi, conſeruæ, condîta, fotus, cataplaſmata, ſacculi, pulueres, opiatæ, tabellæ fiant ijs formulis, quas ſuperiore capite dedimus. Secanda tùm vena parca manu eſt, nec omittenda tamen, vt refrigeretur Cor, quod præter naturam incaleſcit ab inſolito tremore, & vt fiat ab hoc reuulſio caloris, qui ſolet in partem afflictam accurrere.

Quibus in palpitatione Cordis corpus exonerandum.

Purgandus verò, ſi cacochymum corpus eſt, is humor, qui vitioſus eſſe videbitur idoneis medicamentis: vt bilioſus manna, rheo, electuario lenitiuo, caſſia: pituitoſus catholico cum diacarthamo vel agarico: melancholicus ſenna; ſeroſus addito cum ſenna ſyrupo roſarum laxatiuo. Sed his incoquenda quæ cardiaca vi polleant, quibus firmato Corde materia noxia tutius reuellatur, & foras euocetur.

Curandi modus in cauſa calida.

Igitur in calida materia, ℞. fol. alth. malu. violar. parietar. lactuc. mercur. an. Mi. fiat decoct. in ſero lact. In colatur. lib. vna diſſolue diaprun. ſolut. & elect. lenit. an. ʒvj. mell. violac. ſacchar. alb. an. vnc. 1. butyri recent. vnc. 2. fiat clyſter, quo reiecto iuſculum offeratur. Aliquot hinc horis vena ſecetur, in plenitudine dextra baſilica primùm, indè ſiniſtra. Sequenti die manna vel caſſia bolo detur ad vnc. 1. ſem. Aut infundatur in aqua buglоſſi vel oxalidis cum ℈j. cinnam. In cuius expreſſione diluatur vnc. 1. elect. lenit. cum vnc. 1. ſem. ſyrup. de limon.

Iulepus cardiacus frigidus.

Sæpé detur hic aut ſimilis iulepus. ℞. aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. oxalid. & ſyrup. de limon. an. vnc. 2. lapid. bezoard. & monocerotis an. gran. quatuor. Fiat iulep. in duas doſes.

Epithema refrigerans.

Tum, ℞ aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. acetoſ. nenuph. an. ℥iij. aceti ℥j. puluer. trium ſandal. ʒij. trochiſ. è. caphur. ʒj. miſce pro fotu regionis Cordis.

Litus.

℞. ol. viol. & nenuph. an. vnc. oxyrhod. vnc. 2. caphur grana 4. Miſce pro litu poſt fotum.

Cataplaſma.

Vel, conſeru. nenuph. roſar. violar. an. ℥j. puluer. elect. diamargarit. frigid. corall. rubr. trochiſc. è caphur. an. ʒß. trium ſandal. ʒj. Cum aceto pauco fiat cataplaſma regioni cordis admouendum. Appenſa collo caphura quæ Cordis regionem attingat, palpitationi confert à quacumque cauſa, ſed frigida maximè.

Potus cardiacus frigidus. Potus diuinus

Potus diuinus imprimis ſalubris, qui fit ex libris tribus aut quatuor aquæ fontis, ſacchari vnc. 4. ſucci limon. ℥j. ſimul coctis. Aut, vt gratior ſit, è lib. 4. aqu. fontis, ſacchari tabarzet ℔ß. ſucci limon. vnc. 2.

Cibus.

Cibus è vituli pullique gallinacei carnibus elixis, alteratis oxalide multa, bugloſſo, borragine, victuſque omnis refrigerans è cardiacis in omni calida cauſa probatur.

Victus in palpitationis Cordis cauſa frigida.

At in frigida calfaciens ſit ac tenuans. Ideóque iuſcula dentur, alterata petroſelino fæniculo, calendula, cum aliquot ocymi ſeu baſilici folijs: aſſæ ſint in cæna columbæ, turtures, alaudæ, reliquæque ſimiles tenuis ſubſtantiæ, facileſque coctu volucres. Vinum detur annoſum, lene, ſuauis guſtus.

Vinum Hippocraticum, maluaticum & hydromel vinoſum, eorumque vires.

Hippocraticum valdè cardiacum eſt, vireſque citò reparans: ſed in communi vſu eſſe non debet, quia caput ferit, inflammatque ſpiritus. Maluaticum & hydromel vinoſum magis tenuant, ideóque flatus diſcutiunt, & craſſum humorem coquunt ac digerunt. Diſtillatum reſtaurans ſuperiore capite deſcriptum in vtráque cauſa ſumatur. Vt autem frigidus humor præmiſſa leui ſectione venæ dematur ℞ fol. meliſſ. calendul. bugloſſ. borrag an.

rag.an.Mi.ſemin.citri, card.fænic. an. ʒj. flor. trium cord. & calendul. an.Pi.fiat decoct. In colatur.infunde agaric. trochiſci. ℈ iiij. nuc. moſchat.℈1.in expreſſione diſſolue cathol. duplicat. infuſ. & colat. vnc. 1. ſem. ſyrup.capill.ven. vnc.1.fiat potio. *Potio frigidũ humorem purgans.*

℞. aqu. ſtillat.card.meliſſ.calendul. ſyrup. capill. ven.an. ℥ij. aqu.theriac.& imperial.an. ℥ß. confect. alcherm. ʒß. Miſceantur, & fiat iulep. in duas doſes. *Iulepus cardiacus calidus.*

℞.aqu. ſtillat. Morſus bugloſſi borrag. an.℥iiij. cinnam. caryophill. macer. an. ʒj. odoriferi vini lib. ß.miſce pro fotu Cordis. *Epithema calidum regioni cordis admouendũ.*

Item, ℞. ol. roſar. & ireos an. vnc. ol.moſchat. ʒij. Cum cæra pauca fiat linimentum, quo regio Cordis inungatur à ſuperiore fotu. *Linimentum.*

℞.conſeru.meliſſ. roſar. an. vnc.2.confect.ex Hyacintho, elect.lætificant Galen.an. ʒß. Ambr. moſch. an. gran. quatuor, lapidis bezoardici grana decem diuitibus, alijs theriac. ʒij. Cum ſyrupo de pomis odoriferis fiat Opiata. *Opiata.* Sumatur ex ea bis aut ter in die nucis auellanæ quantitas. Galenus lib. 5. de locis affect. cap. 1. ſcribit omnes quos palpitatione Cordis affectos vidit, adiutos fuiſſe phlebotomia, & attenuante ratione victus. Sed tenuans ſit, vbi craſſus, frigidus, flatus, multus humor eſt: paulò plenior, ſi feruor, & bilis exuperat. Porrò ſi in febribus circà ventriculum vehemens æſtus, & crebra Cordis motio palpitationi ſimilis, extremum eſt malum, incenſum indicans vitæ principium. *Hippoc. aph. 65. lib. 4. aph.*

SYNCOPES CVRATIO.

CAPVT XVII.

SYNCOPA *de medio ne tollat, & euocet ægrum*
In Styga, præcipiti lapſu vis omnis, odoro
Os imple, tenuique mero: tum naris acetum
Sentiat; indè gelu, vel deſtillata vorentur, *Quæ ſpiritus vireſque citò reparent.*
Expreſſa, aut ea iura, meent quæ corpus in omne
Ocyùs. Imperialis ad hæc, aut theriacalis,
Aut quæ cinnameo premitur de cortice lympha
Detur, vt exhauſtus reparetur ſpiritus illis:
Dira venena abeant, & ſi quæ cruda coquantur.
Si melior facies, pulſuſque micantior in ſpem
Erigit, ad cauſam ſubiti deſcendito lapſus.
Quùmque cruor nimius, febris vel anhela fatigat, *Curatio ſyncopes ab exuperante ſanguine.*
Viribus expenſis venas aperire calentes

Quo modo curanda ſyncope quùm à bile nimia naſcitur.

Sit labor. Exuperans ſi bilis, & acrior humor,
Exeat iniecto molli clyſtere per aluum:
Vel manna cum cardiacis, ſennaque, rheoque.
Si pituita grauat, pariter quæ phlegma ciere

Syncope curanda per ea quæ ſunt contraria cauſæ.

Diximus addantur. Stomachus ſi ſenſilis, aura
Partibus è varijs in Cor elata ferina,
Vel dolor inſignis, vehemens motuſve, fluorve
Immodicus ventris, vel nox ſine ducta ſopore,
Vel mæror, metus, ira, ſilens ac peſtifer aër
Cauſa fuit lapſus, hanc per contraria tolle.

Epithema cardiacum Cordi admouendum ad ſyncopem.

Corque leues fotu, condat quem lympha meliſſæ,
Oxalidiſque, ocymique, quibus tria ſantala, moſchus,
Caphuraque, ambraque panchæo iungantur odore.

Cataplaſma.

Conſeruam vel ſume roſæ, violæque, meliſſæ,
Nenupha riſque, quibus mithridatis, theriaceſque
Nonnihil antidoti, gemmæque feratur & Ambræ:
Cumque liquore roſæ vel aceto fingito pultem
Seu cataplaſma, quod in Cordis regione moretur.

Iulepus ex aquis cardiacis cum ſyrupo limonum puluere bezoardico, & alchermes cõfectione.

Oxalidis, morſus, ſcabioſæ limpha bibatur,
Quam iungat puluis beZoardicus, atque limonum
Sacchare condîtus ſuccus, confectio chermes.
Dentur & è gemmis diamargaritônque tabellæ.

COMMENTARIVS.

Quid lipothymia.

1 LIPOTHYMIA, ſeu lipopſychia, leue deliquium eſt animi, in quo vires quidem exoluuntur atque cõcidunt, ſed neque vox ſenſuſque deperit, neque ſudor eſt frigidus. Cui tamen occurrendum citò remedijs ſyncope debitis, quùm ab hac intenſione ſola, ſeu maioris minoriſque ratione diſcrepet. At Syncope repentinus eſt virium omnium, maximéque vitalium lapſus. Qua qui premuntur, velut exanimes iacent, ſine ſenſu, ſine voce, ſine pulſu; vel ita paruo, vt percipi tactu nequeat, cum ſudore frigido, quem ſyncopticum & diaphoreticum appellant, & extremarum partium frigore. Symptoma graue eſt, terroriſque plenum, & niſi præſentibus remedijs leues, mortiferum: ſed & per ſe lethale ſi ſæpe, vehementer & ſine manifeſta cauſa repetit. Sic enim pronunciat Hippocrates.

Quid Syncope

Hippoc. aph 42. lib. 2 aph.

Lapſus vbi eſt animi vehemens creberque, nec huius
Cauſa mali manifeſta, cita atque inopina manet mors.

Quod Galenus accidere notat ob imbecillitatem virtutis animalis, aut vitalis potiùs: vt ei contigiſſe memorat, qui quùm ex animi deliquio palpitatione quoque Cordis premeretur, repentè de medio ſublatus eſt. Quùm itaque Syncope terrificum ſymptoma præcepſque ſit, præcipiti ſubitoque remedio tollendum. Offeratur in paroxyſmo vinum odoratum. Nihil enim æquè citò reparat vires: quia vaporoſum, & vinoſi vapores cum ſpiritibus maximam habent affinitatem. Nam inter ea quæ ſymbolo ſubſtantiæ qualitatiſve communicant, facilis eſt tranſitus. Aqua vitæ, cinnamomi, theriacalis & imperialis tenuitate partium, & cardiaca vi penetrant in Cor ocyſſimè, ſpiritusſque diſſolutos refouent. Sumantur è cochleari ſolæ, vel mixtæ cum ſyrupo de limonibus aut è pomis odoriferis Vel, ℞. aqu. ſtillat. morſ. & ſcord. an. vnc. 2. vini odoriferi vnc. 4. ſacchari alb. vnc. 3. cinnam. puluerat. ʒß. ambr. moſch. lapid. bezoard. an. gran. ſex. Colentur per manicam Hippocratis in tres quatuorve doſes. Vel, ℞. aqu. ſtillat. card. ſcabioſ. meliſſ. an. ℥iij. ſyrup. de limon. & è ſucco citr. an. ℥iß. confect. alchermes, & de Hyacinth. an. ℈ij. aqu. theriac. & cinnam. an. ʒß. miſce. fiat iulep. in tres doſes. Ea quidem ſyncopticis in paroxyſmo dantur, etiam delirantibus ac febre torſis quamuis calida ſint, vt calore ſopitam vim vitalem ſuſcitent, nouoſque ſpiritus creent, quorum munere pulſus emicet, ſublatoque partium extremarum frigore ſeſe calor in vniuerſum corpus exporrigat. Tùm in morbi cauſam incumbendum. Itaque ſi plenitudo parit Lipothymiam aut ſyncopen, citò vena ſecabitur, detraheturque ſanguis largiore manu, ſi pulſus aſſurgit & emicat. Si cacochymia biliosa, purgetur cholagogis corpus: ſi pituitoſa phlegmagogis: ſi melancholica, nigrum & aduſtum humorem educentibus, quorum abundè lib. 5. meminimus. Si venenum, mithridatium, theriace, vel eius aqua dabitur ſola, vel cum monocerotis aut bezoardi puluere. Si ſenſilis ſtomachus cardialgiam, ab eaque ſyncopem attulit, vinum odorum lympha dilutum bibatur: hinc ſorbeatur acidum ex oxalide & omphacio, incocta vituli pullique carne iuſculum, maximè ſi bilis vapor cauſa mali putatur. Denique panis toſtus immergatur vino, ſparſuſque puluere moſchatæ nucis & caryophillorum, admoueatur ventriculi regioni. Succedit interdùm ſanguinis miſſioni Lipothymia: túmque renandus æger vt colligantur ſpiritus, vinum offerendum, vt reparentur: acetum odorandum, & aqua frigida facies aſpergenda, vt intrò ipſi recurrant, inque ſuis finibus denique conſiſtant, calore in centrum reuocato. Sunt aliæ cauſæ ſyncopes, vt dolor ingens, quilenientibus & narcoticis expugnandus; vt fluor immodicus aſtringentibus: vigiliæ nimiæ conciliantibus ſomnum, vt ſyrupo violaceo, nenupharino, papauerino, cibis euchymis humectantibus ac refrigerantibus. Exoluuntur hyſtericæ mulieres: ac tùm fæda naribus, odorata locis muliebribus admouenda, purgandum, ſecanda vena poplitis aut malleoli: quod infrà fuſiùs, peculiari capite notabitur. Syncope, quam

Ab animi deliquio palpitatio Cordis repentina mors.

Cur vinum odoratum ſyncope correptis dandum.

Cardiaca vires in ſyncope reparantia.

Iulepi cardiaci.

Varia ſyncopes pro varietate cauſarum curatio.

fames ad ſingultum excitat, vt inanitionis omne genus curatur ijs quæ citiſſimè nutriunt, vtiuſculis è carnibus cum vitellis ouorum, carnium ſuccis, conſumptis, expreſſis, diſtillatis, & ſimilibus analepticis. ℞. diſtillat. reſtaurant. communis lib. ſem. ſacchari alb. ℥iij. puluer. diamargarit. frigid. & de ambra an. ʒ. ſem. ſucci limon. ℥j. Colentur per manicam Hippocratis in vſum.

Diſtillatum cardiacum & analepticum, ſeu reſtaurans.

DE HÆMOPTOSI, SEV SANGVINIS expuitione.

CAPVT XVIII.

In Hæmoptoſi vena ſecatur vt reuellatur ſanguis, cõtineaturque vaſis ſuis, plenitudine ſublata.

SI cruor è Pulmone, vel è Thorace feratur
Puniceus ſpumanſve, Phtiſis ne dira ſequatur,
Scalpello reſeca venam. Neve æger anhelet,
Sed modicè ſpiret facito, ſileatque, cibetur
Exiguis epulis, bibat & cum ſacchare Lympham
Berberis atque roſæ, myrthive, ribiſve, vel huius
Purpurei ſucci, quem punica grana recondunt.
Deciduuſque mali ſi cauſa eſt prima Catarrhus,
Lenibus expurga pilulis, potuve Cerebrum.
Tùm firma admoto quem diximus antè cucullo.
Longiùs vtque trahas, Iecur egelido elue fotu,
Atque extrema frica, rigidis & comprime vinclis.
Coralium, lapidis hæmatites, lemnia terra,
Mummia, ceruinum cornu, velut vnio fulgens,
Myrrhaque, thus, ſpodium, carabe, tragacantha, draconis
Sanguis, & armenæ bolus, tria ſantala, quæque
Venæ vulnus hians pariter cohibere feruntur,
In varias ſpecies aptentur puluere facto,
Qui cum lacte queat miſceri, ouique vitello,
Quo variare queas etiam condîta, tabellas.
Congelat, inſpiſſatque ferum cereale papauer
Humorem, dabiturque, vbi roſio cauſa cruoris.

De cucullo, ſeu conſulto pileo lege cap 3 lib. 6.

Quæ ſanguinem aſtringendo comprimunt.

COMMENTARIVS.

Hæmoptoic qui dicantur.

Hipp. Aph. 15. & 16 lib 7. Aph.

Hipp. Aph. 24. lib. 5.

Exeſionis venæ cauſa

Apertionis venæ cauſæ.

Apertæ ruptæque venæ remedia.

Cathartica cum aſtringentibus.

Cucurbitulæ. Hirundines.

Lac gruмeſcere quæ vetent.

Hæmoptoſis ab acri humore curatio.

1 HÆMOPTOICI communi nomine dicuntur, qui ſanguinem per os ex inferioribus partibus, vt è Ventriculo, Iecore, Liene, gingiuis, gurgulione, faucibus eijciunt. Propriè verò qui vel è Pulmone, vel Thorace cum tuſſi ſanguinem in os effundunt. Quod funeſtum eſſe ſolet, niſi primis diebus occurritur: ſiquidem à ſanguinis ſputo puris ſputum: è puris ſputo tabes, ſputóque retento mors. Sanguis autem à Pulmone flauus, tenuis, ſpumoſus ſine dolore: niger autem & craſſus è Thoracis venis exit cum dolore, rupta, vel exeſa, vel aperta vena. Rumpitur vena clamore, caſu, concuſſione pectoris, plenitudine, frigore denique. Nam frigidum, vt glacies & nix inimicum pectori, tuſſes mouet, venarum ruptiones ac deſtillationes efficit, vt notat Hippocrates, & nos obſeruauimus hyeme ſæuiſſima quæ viguit anno ſalutis 1608. Venam exedit humor acer è capite ſæpe defluens in Thoracem, quem inedia peperit, aut vigiliæ, victuſ-ve calfaciens ac ſiccans, curæ, aut quiuis alius affectus animi vehemens. Aperit victus ratio calidior & humidior, vt multus, bonique ſucci cibus, vſuſque generoſioris vini largior. Aperta ruptaque vena cruor affatim erumpit, exeſa ſenſim. Apertæ venæ congruunt aſtringentia: cibus euchymus: quæque ſarcotica ſunt exeſæ: ruptæ glutinantia, quæque ſine morſu deſiccant. Ex quibus ſignis & cauſis videndum quis curandi modus. In vena rupta vel aperta ſecanda vena eſt ſemel atque iterum eodem die, maximè ſi plethoricus æger eſt, ſi vires ferunt, ſi non antè multus exijt cruor. Sed & altero die vult Galenus lib. 5. method. reſerari venam, frictiones, & ligaturas fieri crurum ad reuulſionem pleniorem. Indentur in anum clyſteres, cathartica dabuntur, quæ partim humore vacuent, partim adſtringant, qualia quę ſequuntur. ℞. medull. caſſ. vnc. 1. rhei puluer. ℈iiij. ſantal. citrin. ℈j. Miſceantur in bolos. deglutiantur è cochleari cum iulepo roſaceo. Vel, ℞. fol. pimpinell. portulac. plantag. an. Mi. ſemin. bombar. coriandr. præparat. berberis an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. ʒij. cinnam. & ſantal. citrin. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue cathol. duplicat. colat. vnc. 1. ſem. ſyrup. myrthill. aut granat. vnc. 1. fiat doſis. Vel, ℞. aqu. roſar. & plantag. an ℥ß. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ʒj. Miſce pro doſi. A ſolenni vacuatione ſi perſtat hæmoptoſis vena poplitis, malleoli ve reſeranda, præcipuè ſi mulieri menſtrua ſuppreſſa ſunt, aut hæmorrhois fluere viro deſijt: Conferunt etiam hypochondrijs, inguinibus & ilibus cucurbitulæ fixæ, ſanguiſugæque pectori. Neve grumeſcat, aut concretus in Thorace maneat cruor, propinetur oxycratum ad vnc. iij. addito cochleari ſacchari roſati, vel oxymel. ſimplic. vel ʒj. coaguli leporis, vel ʒiß. theriaces, cum aqua ſcabioſæ. Si humor acer è Cerebro fluens Pulmonis venam erodit, vena quidem initio ſecanda eſt, ſed & repurgandum per catapotia Cerebrum, potioneſque cephalicas: humeris admouendæ cucurbitulæ: pyroticum in Inio, ſeu poſtica parte capitis, & brachijs affigendum: & vt in cæteris glutinan-

Aſtringentium catalogus. dum vlcus ſyrupo roſarum ſiccarum, granatorum, myrthillorum, cydoniorum, cum aqua portulacæ, plantaginis, roſarum, hæmatite lapide, corallo, cornucerui, bolo armena, terra lemnia, gummi, tragacantho, Arabico, maſtiche, reliquiſque, quæ verſibus expreſſimus, ex quibus variæ remediorum formæ fiunt. *Puluis aſtringens, vlcuſque glutinans.* Vt, ℞. boli armenæ, terræ ſigillatæ trochiſc. è ſpodio, carabe, margarit. electar. an. ʒj. lapid. hæmatitis ʒij. amyli. gumm. tragacanth. an. ʒiij. Tritis & mixtis omnibus fiat puluis. Sumatur ʒß. aut ʒi. cum oui vitello, vel pulte, vel hordeato, vel amygdalato. Gratior erit addito ſacchari roſati puluerati quadruplo. Vel, ℞ conſeru. roſar. vnc. 3. conſeru. ſymphit. vnc. 1. puluer. electuar. *Opiata.* aromatic. roſati, diamargarit. frigid. an. ʒi. lapid. hæmatit. ℈iiij. coralli rubr. cornuceru. an. ʒß. Cum iulepo roſac. fiat opiata. *Victus genus in hæmoptoſi.* Victus genus ſit refrigerans, ſiccans, aſtringens. Odorentur roſæ, vel harum aqua ſtillatitia cum aceto, caphura, ſantalis. Cibus ſit ex emplaſticis & glutinoſis, vt è pedibus hædi, vituli, veruecis, ſuis, & extremitatibus reliquorum animalium: è cremore ptiſanæ, lacte cocto cum amylo, lentibus, oryza, recenti caſeo. Potus, aqua chalybeata cum iulepo roſaceo, vel ſyrupo granatorum. Quies corporis & animi, ſilentium, ſomnus, qui fluxus omnes excepto ſudore cohibet imperetur. Nec verò continuus aſtringentium vſus eſſe debet, ne quæ ſpui debent hæreant in pectore: ſed & lenientibus bechycis, vt ſyrupo violaceo, iuiubino procurandum ſputum eſt. Et ſi deſit ſomnus, ſyrupus nenupharinus & papauerinus, qui ferinam etiam diſtillationem compeſcit, vtilis.

LIBRI SEPTIMI MEDICÆ
Decados Finis.

FRANCISCI PORTI, MEDICÆ DECADOS *LIBER OCTAVVS.*

VENTRICVLO GRATA, QVÆ Stomachica nuncupantur.

CAPVT I.

SI *quid ineſt, ſtomacho calor vndè ſequatur,*
& æſtus,
Aut vomitus, lautique cibi faſtidia, confert — *Frigida ſtomacho calido, æſtuantique conferentiæ.*
Huic Ceraſum, oxyacantha, ribes, & punica grana,
Meſpila, ſorba, Cydon quæ mala, & media quondam,
Nunc omnis phœbi regio vicina profundit:
Myrthus, oliua recens, citinuſque, balauſtia, tota
Oxalis, atque rubens roſa, ſemen vt & Coriandri,
Coraliumque duplex, & Ebur quod aduritur igne, — *Ebur vſtum, vulgo ſpodium.*
Rhus, Licium, cyſtuſque, hypocyſthis, Acacia, nouit
Quæ vomitum, nimiumque feros compeſcere menſes,
Sin ſtomachi tunicas infarcit frigidus humor,
Hunc coquit ac tenuat, partique inducere robur — *Calida ſtomachum roborantia.*
Vtraque mentha poteſt, abſynthum, ſaluia, nardi

Spica, crocus, maſtyx, aloeſque quod India lignum
Fuſca dat, atque macer, nux & moſchata, galanga,
Periphraſis Ambræ citrinæ, quam electrum & Succinum appellant.
Cinnameus cortex, cariophillumque, calenſque
Zingiber, ambroſijs præſtans in odoribus Ambra,
Et myroballanus, & lacryma hæc, quam Populus arbor
Fudit in Erydanum, gelido durata ſub amne.

COMMENTARIVS.

1 QVIA ventriculus organum eſt coquendis cibis deſtinatum: cuius ſegnities omnium confuſio, huius intemperiei ſuccurrendum eſt, ne per eam reliquarum corporis partium œconomia labefactetur atque corruat.

Frigidorum vtilium ſtomacho vires.

Quod per ſtomachica fit, ei robur addentia: quorum alia frigida ſunt, alia calida. Sunt è frigidis Oxalis, malum citrium ſeu medicum, Punicum, Cydonium, Ceraſum, Ribes, Oxyacantha, Sorba, Meſpila, quæ ventriculi æſtum reprimunt, eumque refrigerant, ſitim ſedant, cibi faſtidia corrigunt, & appetentiam inuitant, vomitionem compeſcunt, bilis reliquias obtundunt, diſſolutóque ventriculo medentur.

Succini & roſæ rubræ vires.

Quem aſtringunt etiam ac roborant Succinum, nauſeam ſedans, prauos humores abſorbens, fluoréque cohibens. Roſa rubra ſtomachum Iecurque roborans, vomitiones, lienteriaſque comprimens, vt Citinus mali punici flos, & Balauſtium, eiuſdem cortex.

Citinus & Balauſtiũ. Myrthus. Oliua recens. Coriandri ſemen. Rhus, Liciũ, cyſtus, hypocyſtis.

Myrthus illuuiem ventriculi ſiccat & concoquit: Oliua recens ſtomachum roborat, aſtringit, appetentiam excitat, humores acres digerit. Coriandri præparari ſemen pariter adſtringit, terget, coquit, exhalationes in caput efferri vetat. Rhus, Licium, Cyſtus, Hypocyſtis ſtomacho robur addunt, inflammationes mitigant, vomitum ſedant, dyſenterias, Lienterias, menſeſque ſupprimunt aſtringẽdi facultate.

Stomachica calida. Mentha. Abſynthiũ.

Calida ſequuntur, quę frigidos & crudos humores abſumunt, eoſque concoquunt, ſtomachumque roborant. In quibus eſt vtraque mentha, quæ vt humores frigidos calfacit, craſſoſque tenuat & abſorbet, ita ſingultus, vomitiones, choleramque ſedat. Abſynthium menthæ inſtar aſtringens, amarum, acre, calfaciens ac ſiccans, detergens ac roborans decocto, non ſucco iuuat ſtomachum, bilem pituitamque deterget, & vacuat per aluum & vrinas, Icterum ſanat, inflationes & faſtidia ſtomachi diſcutit, lumbricos pellit.

Saluia.

Saluia ſubabſtringens appetitum excitat, cruda concoquit, ſingultum lenit, aliaſque plures dotes habet, quas lib. 6. cap. 5. ſignauimus, vbi nardi vires etiam expoſuimus.

Crocus. Maſtich.

Crocus ſtomachi concoctionem adiuuat, Corque recreat. Maſtiche vomitiones ſiſtit, exhalationes reprimit, deſtillationes arcet & abſumit, purgantium acrimoniam frangit.

Lignum aloes, macer, moſchata nux, zin-

Lignum aloes, quod Agallocum, odoratum & aſtringens, ventriculi ſuperuacaneos humores abſorbens, & putredinem abigens, flatus etiam diſcutit, & concoctionem adiuuat, vt macer & moſchata

moſchata nux, zingiber, Caryophillum, Cinnamomnm, Ambarum, quæ Cor etiam firmare, & odoris fragrantia ſpiritus reficere ſuperioris lib. cap. 15. ſcripſimus. Succinum, Populi arboris lachryma, Græcis electrũ, Arabibus charabe quod paleas trahat, Ambra vulgo, ventriculũ roborat, in eoque genitos humores ſuperuacaneos abſorbet, diſtillationes ſiſtit. Ex eo paſtilli, ſeu trochiſci componuntur, Hæmoptoicis, ſuppuratis, cæliacis, dyſentericis ſalutares. E ſuperioribus hiſce ſimplicibus variæ compoſitiones extant: vt ſyrupus è granatis, ſyrupus myrthillorum, abſynthij, menthæ, iulepus roſaceus, Miua cydoniorum, electarium Aromaticum roſatum, diarrhodôn, trochiſci de ſpodio, de ſuccino ſeu charabe, myrobalani condîtæ, nuces condîtæ, ſorba, cydonia, nux moſchata cõdîta, cortex citri condîtus, conſerua roſarum & menthæ. Fit & vinum abſynthites, aqua ſtillatitia menthæ, roſarum, abſynthij. Fomentum etiam ventriculum roborans tale. ♃. fol. vtriuſque menthæ, roſar. rubr. abſynth. ſalu. an. Mi. cyperi, calam. aromatic. an. vnc. 1. ligni aloes ℥ij. Bulliant in aqua, & vini rubri auſteri quadrante pro fotu ventriculi, qui dein ſequentibus illinetur. ♃. ol. maſtich. abſynth. menth. an. vnc. ſem. ol. nardini veri, vel Lauendulæ, quæ Celtica nardus eſt, nobis familiaris atque domeſtica ʒij. ol. nucis moſchat. ʒiß. cæræ parum. Miſce pro litu ventriculi. Vel, ♃. vnguent. roſac. vnc. 1. ol myrthill. & menth. an. vnc. ſem. puluer. caryophill. Zingiber. macer. an. ℈j. Cum cæra pauca fiat vnguentum pro litu ventriculi. Scutum. ♃. puluer. Maioran. roſarum rubrar. abſynth. menth. balauſt. cytini ſicc. an. ʒij. nucis moſchat. macer. galang. craſſæ an. ʒj. croci ʒß. Ambræ, Ciuetæ an. gran. ſex. Includantur linteo ſericeo minutim tranſluto cum bombace ſcuti forma. Quod ventriculo ſic admouendum, vt ſcuti pars acutior Xiphoidem cartilaginem, pars amplior ac latior vmbilicum attingat.

Succinum, Græcis Electrũ, Arabibus, Charabe, Ambra vulgo.
Trochiſcorũ è Charabe vires.
Stomachica compoſita.
Epithema ſeu fotus, vẽtriculum roborans.
Litus.
Vnguentum.
Scutum pro ſtomacho.
Quomodo ſcutum admouendum ventriculo.

IMBECILLI VENTRICVLI CVRATIO.

CAPVT II.

VENTRICVLO *ſi languor, & hunc mouet igneus ardor,*
Tolle ſitim potu gelido, quem cocta vel vnda
Sola dabit, vel panis in hac immerſus: ei ſed
Berberis adijcias melius cum ſacchare, blandum
Granati mali, medive, roſæve liquorem.
Iura pares è lactuca, lapathoque, capique,
Vernecis carne & vituli, iuueniſque columbæ.

Imbecillitatis ventriculi ab exuperante calore curatio.

Iuſcula crebra ventriculi robur exoluunt.

Aſſa ſed elixis miſce: nimioque liquore
Vim ſtomachi ſolui ſtatuas. Ita iuſcula ne ſint
Crebra. Cibis iungas quæ punica grana feruntur,
Meſpilaque occludant, pyra, poma cydonia paſtum.
Turget vbi bilis, deme hanc Mannaque, Rheoque.
Sit cibus & paucus, ſtomacho ſi languida virtus

Qui reſurgunt à morbo, ſenſim cibo refici debent.

A morbo, calor exiguus quia pauca requirit.
Sæpius at repeti debent alimenta, ſepultum
Vt ſenſim reparent exanguia membra vigorem.

Infirmitatis ventriculi à frigore curatio.

Potus & cibus.

Ventriculi ſi vis infirma eſt frigore, pota
Lympha nocet, niſi cinnameo cum ſacchare ligno
Iuncta: iuuat veteris redolens at munus Iacchi.
Quodque merum capit abſynthum magis vtile. Namque
Roborat ac terget, lapſamque reducit orexin.
Vtilis & panis ſale piſtus, & aſſa columba,
Cæſius & turtur, gallus nemoralis, alauda,
Perdix, Turdus, auis cui fuſca dat India nomen:
Quæque aliæ celebrantur aues. Pituita moleſta

Purgatio.

Quæ ſtomacho, pilulis aloes purgetur amaræ,

Diarrhodon Abbatis, & aromaticum roſatum.

E que roſis & aromaticis confectio robur
Sumpta det antè cibos. Calamo fragrante, cypero,

Fotus ventriculum roborans.

Abſyntho, mentha, maioranaque, roſiſque,
Auſteroque foue vino. Litus indè ſequatur

Litus.

Ex oleo, roſa quod, maſtix, ſpicataque nardus,
Nux etiam moſchata feret, ſubamaraque mentha.
Pluma leuat mollis ſtomacho ſuperaddita, qualis
Anſeris & pellis leporum, pelliſque rapacis
Vulturis, vt tenero detractum vellus ab Agno.
Cruda coquit ſomnus, nimioſque domare calores
Aſſolet. Hic ideò bonus eſt. Metus, ira fuganda.

COMMENTARIVS.

1 OESOPHAGVS ſeu Gula, deglutitionis organum eſt, Stomachus appetentiæ: cui dati ſunt à ſexta Cerebri coniugatione nerui, per quos exquiſitè ſentiat, vt quùm penuriæ ſenſu tenebitur, rectis, & ijs interioribus fibris alimentum attrahat ab Oeſophago, pro totius animantis conſeruatione. Ventriculus autem attractum alimentum excipit & amplectitur, quod in fundo ſuo coquit, vt coctione fiat chylus.

Oeſophagi Stomachi, Ventriculi munus.

Quùm igitur actio propria ventriculi ſit cibi, quæ coctione fit in Chylum mutatio, cuius actionis, vt omnium actionum naturalium cauſa calor eſt inſitus, calor hic omni arte conſeruandus eſt.

Actio ventriculi, cibi eſt in chylum mutatio.

Ideóque ſi Ventriculus imbecillitatē contraxit à caloris exceſſu, cuius intemperie robur illius diſſolutum eſt, firmandus his, quæ refrigerandi adſtringendiq; vi, nimium eius æſtum reprimunt, vt ſyrupis granatorum, myrthillorum, è ſucco berberis, oxalidis, ribis, iulepo roſaceo, vel ſolis, vel cum aqua plantaginis, endiuiæ, roſarum oxalidis; miua cydoniorum, tabellis diarrhodôn Abbatis, & aromatici roſati. Sed hæc non niſi præmiſſis vniuerſalibus agenda, ſi cum materia ventriculi ſit imbecillitas.

Curatio calidi ventriculi.

Vt in Cardiogmo, quem inflammatio, bilíſque mordax excitauit, ſanguis initio detrahendus eſt expenſis viribus, vt arceatur imminens à doloris acerbitate ſyncope: biliſque pungens ventriculum, vomitu, vel cholagogo pharmaco, vt Rheo deturbanda, quæ poſſet aliàs exitium inferre, Corde in conſenſum adducto. Stomachi namque, qui ventriculi ſuperius orificium eſt vicinia, Cardialgia vera, ſeu Cordis dolor inſurgit & Syncope, quæ frigore partium, diaphoretico ſudore, pulſus imbecillitate ſe promit: quibus cogimur ad mithridatium, theriacam, monocerotis cornu, quæque bezoardica ſunt & cardiaca cōfugere.

Quid agendū in Cardiogmo.

Confert coralium admotum ventriculo. Vel, ℞. ol. myrthill. & cydon. an. vnc. 1. puluer. roſar. & trium ſantal. an. ʒj. cæræ ʒij. Miſce. Vel ℞. ol. roſac. vnc. 1. ſem. puluer maſtich. citin. balauſt. an. ʒß. cæræ parum. Miſce pro litu ventriculi.

Litus pro vētriculo calidiore.

℞. raſur. ebor. cornu ceru. coralli alb. & rubr. an. ℈j. Margarit. elect. ʒß. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. fiant tabell. ponder. ʒij. Sumatur vna duabus horis antè paſtus.

Tabellæ ſtomachicæ ad intemperiem ventriculi calidam.

Si ventriculus ab intemperie frigida humida, quam peperit cruditas, imbecillitatem contraxit, roboretur alimentis coctu facilibus, minimùm excrementoſis, vt aſſis Alaudis, columbis, turdis, turturibus, cothurnicibus, phaſianis, hiſque ſimilibus è bipedum & volucrum genere: potu vini veteris, lenis, odoriferi noſtratis: interdùm Hippocratici, maluatici, Hydromelitis vinoſi. Vinum abſynthites quoniam amarum, & horrendo ſapore minùs expetitur: tamen ad pepſin, ſeu concoctionem crudorum vtiliſſimum, vt ſyrupus ex abſynthio, hyſſopo, mentha, cum aquis abſinth. betonicæ, menth. fæniculi. Quies etiam & ſomnus concoctionem adiouat, reuocatis tùm ad interiora ſpiritibus.

Imbecillitatis ventriculi à cauſa frigida humida curatio.

Si Ventriculus pituita turget. ℞. capill. ven. ſummitatum abſynth. menth. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. dulc. glycyrrh. coriandr. præparati an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochiſc. ℈iiij. cum ℈j. nuc. moſchat. In expreſſione dilue ca-

Potio pituitā è ventriculo, viciniſque ſedibus educēs.

thol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ℈iiij. aut ʒij. Si videtur à validioribus abſtinendum, pilulæ dentur antè cibum, quæ leniter purgando roborent. Vt, ℞. pilul. de hyer. ʒiij. de agaric. ʒiß. Cum ſyrup. de menth. fiat maſſa mollis, ex qua formentur pilul. tres pro ʒj vel ſi debilis eſt æger pilul. duæ pro ʒß. Vel, ℞. maſſ. pilul. de hyera & pilul. Ruffi, ſeu communium an. ʒij. Cum ſyrupo de abſynth. fiat maſſa, ex qua fingantur pilul. tres pro ℈ij. Dentur paulo antè cibum. Sunt qui pilulam vnam duntaxat quotidiè deglutiant aut Aloes tantillum: ſed Aloes creber vſus ora venarum aperit, his ideò fugiendus quæ geſtant vtero, quibuſque moleſtæ ſunt hæmorrhoides. Vtiles ſunt à purgatione tabellæ trium ſantal. diarrhod. Abbat. & aromatic. roſati, vel hæ ſequentes. ℞. diatriumpiper. & diarrhod. abbat. an. drac. ſem. cinnam. caryophill. nuc. moſchat. macer. raſur. ebor. & cornuceru. an. ℈j. Cum ſacchar. in aqua menthæ vel abſynth. diſſoluto tabellæ fingantur in multos dies ponder. drac. 2. Vel, ℞. ſemin. fœnicul. dulc. & coriandr. præparat. an. drac. 2. cinnam. drac. ß. nuc. moſchat. macer. an. ℈j. Cum octuplo ſacchari roſati fiat puluis, ex quo detur cochleare vnum antè paſtus. Vel huius loco ſumatur condita nux, zingiber conditum, citri cortex, Myrobalani conditæ. Roboretur denique calfiatque ventriculus topicis extrinſecus admotis, fotu, litu, cataplaſmate, ſcuto ſequentibus formulis. ℞. radic. cyperi, calam. aromatic. galang. craſſæ an. vnc. 1. fol. abſynth. menth. origani, pulegij, calament. maioran. ſalu. an. Mj. flor. chamæm. melil. roſar. rubr. an. Pj. His pleni ſacculi bulliant in aqua & vino rubro pro fotu ventriculi. Tùm, ℞. ol. maſtich. abſynth. menth. an. vnc. ſem. puluer. galang. nuc. moſchat. caryophill. an. drac. ſem. Cum cæra pauca fiat linimentum. ℞. cærati ſtomachic. Galen. vnc. 2. maſtich. & carnis cydon. an. vnc. 1. Cum ol. de menth. vel abſynth. fiat cataplaſma: quod extenſum ſuper alutam admoueatur regioni ventriculi ſcuti forma. Scutum hoc humidum eſt, ſequens ſiccum. ℞. ligni aloes. cinnam. galang. an. drac. 2. roſar. rubr. caryophill. nuc. moſchat. an. drac. 1. maioran. menth. ſiccæ an. vnc. ſem. fiat omnium puluis, excipiendus bombace ſeu cotone moſchato, conſuto cum ſericeo panno in ſcutum, appendendum ventriculi regioni. Cuius vices ſupplere poterit ſacculus è mollibus plumis Anſeris, pellis agni, leporis, vulturis. Ventriculus autem interdùm à flatibus diſtentus immaniter cruciat; quem affectum vulgus Stomachi Colicam appellat, à crudis flatulentiſque cibis vt plurimùm excitatum. Quem vt profliges, carminatiuis, ſeu flatus diſcutientibus clyſteribus vtere frequenter: pilulas ex hyera, tabellas, fotum, litum, quæque in cauſa frigida dicta iam ſunt deſcribe, quibus purgetur, calfiat, roboreturque ventriculus. His ſi non cedit morbus, venæ ſectionem impera, quam profuiſſe ſæpiùs obſeruauimus. Quùm enim in partem dolore perculſam accurrere ſoleat calor humorque, quo naſcitur phlegmone, venæ ſectio reuellit, cauſamque phlegmones antecedentem vacuans, dolorem pariter omninò delet aut minuit.

Pilulæ blandæ pro ſtomacho pituita redundante.

Tabellæ ſtomachicæ concoquentes.

Epithema pro ventriculo frigidiore. Linimentum à fotu.

Cataplaſma.

Scutum ſiccũ, ventriculum roborans & calfaciens.

Colica ſtomachi, eiuſque curatio.

CHOLERÆ MORBI CVRATIO.
CAPVT III.

QVI morbus Choleræ ſignatur nomine, trux eſt
Et peracutus. In hoc ideo retinere furentem
Non licet omnino, licet at compeſcere bilem.
Non retinere licet, quia morbi cauſa ferocis.
Sed vomitu nimio ſi vires atterit, illum
Comprime, vel ſucco, quem Punica grana recondunt,
Purpureuſ-ve ribes, myrthi-ve, roſæ-ve ſyrupo.
Pulueribuſque foue ſtomachum, quos ſantala donant
Rubra, roſæ, ruber & Corallus, caphura pauca:
In quibus & roſeus liquor, & iungatur acetum.
Hinc oleo myrthi line, quod cum maſtiche robur
Maius habet, niueóque eboris cum puluere, cuius
Sola admota poteſt vomitum cohibere tabella.
Qui ne compreſſus redeat, furioſa ſinatur
Bilis ad ima rapi, modò ne hinc oppreſſa dolore
Vis cadat, aut nimio iaceat reſoluta fluore.
Tumque roſis, ſemperuiuo, plantagine, malua,
Lactucæque in aqua coctis da clyſma per anum,
Admoueaſque merum nari. Dabit vnda falerno
Mixta nouas vires gelida, occludetque fluorem,
Utraque vincta manus, pes, magna cucurbita ventri
Fixa diu. Si dira gelat conuulſio partes
Extremas, ſolare manu, pannóque calente.
Scindere ſed primo dubites ne tempore venam,
Sit vomitus licet atque fluor. Cohibebit vtrumque
Namque cruor fuſus, minuet-ve: ferumque dolorem
Mulcebit, mouit quem bilis & igneus ardor.
Si tamen immanis nequit his violentia morbi
Cedere, de lingua detur pilula vna canina,

Choleræ morbus peracutus.

Choleræ morbi curatio.

Fotus materia.

Litus.

Eburnea tabella vomitum ſiſtit, admota ventriculo.

Quando ſinendus, quã do ſupprimendus alui fluor.

Fluorem alui ſupprimentia.

Venæ ſectio vomitus, fluoris alui, doloriſque remedium.

Pilulæ è cynogloſſo.

Philonium.

Vel Philo quam dedit antidotus, ſopor altus in artus
Vt veniat: ſiſtet ſopor hic, bilemque retundet
Ut cohibet cunctos, dempto ſudore, fluores.

Somnus omnem fluorem ſiſtit excepto ſudore.

COMMENTARIVS.

1 CHOLERA morbus nomen habet à cauſa. Quamuis enim à varijs naſcatur humoribus, quos parit ſæpè cruditas, à qua flatus etiam conſequuntur interdum, præcipua tamen cauſa bilis eſt, aut materia bilioſæ qualitatis, nimirum acris, erodens ac vellicans. Quæ duos in vtroque orificio ventriculi contrarios motus ciet: vnum ſurſum in ſtomachum vomitu: deorſum alterum in Pylorum & inteſtina deiectione: quibus pulſus paruus & creber eſt, ſingultus, ingens ſitis, muſculorum qui in ſuris ſunt, manuumque contractiones, Diaphoreticus ſudor, & alia peſſima ſigna, quorum cauſas expoſuimus cap. 3. lib. 3. Ex quibus peracutus morbus indicatur, iſque funeſtus, niſi refrigeretur corporis habitus venæ ſectione.

Choleræ morbi variæ cauſæ, ſed præcipua bile, quam Choleram etiam appellant.

Choleræ morbi curatio.

Vomitoria.

Materia peccans fluere ſinatur ad tempus, reliqua compeſcatur, procurato ventriculi robore. Quare vomitus vomitu placandus eſt, digito aut penna in os ad fauces indita, vel aqua multa tepidè ſumpta, vel aqua decoctionis hordei, vel hydromelite, vel oxymelite, vel hydræleo.

Clyſter.

Clyſter indendus qui materiam deorſum reuellat, & humoris acrimoniam obtundat, ex decocto remolliente cum Caſſia, ſi fluor alui nimius non eſt. Sin eſt profuſior, ex lacte cum vitellis ouorum, & oleo violaceo cum ſaccharo.

Blanda purgatio.

Purgatio blanda ſit ac roborans, qualis hæc, ♃ fol oxalid. endiuiæ ſcariol. Plantag. an. Mi. ſemin. acetoſ. portulac. cydon. granor. berber. an. ʒj. fiat decoct. In colatur infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. ſantal. citrin. an. ℈i. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo, & iulepi roſac. an. vnc. ſem. fiat doſis. In phlebotomia, quæ primum celebranda, videndum an plethora ſit, an intemperies calida viſcerum, maximéque Iecoris, ex quo non raro bilis in ventriculum refluit. Tumque coniectura fiet, plùs an minùs cruoris effundendum.

Ventriculum roborantia.

Ventriculo robur addatur ſumpto ſyrupo myrthino, cydoniorum, granatorum, oxyſacchar. iulepo roſaceo, ſolis è cochleari, quod vtilius eſſe videtur, vt ventriculo diutiùs inhæreant: vel cum aquis endiuiæ, plantaginis roſarum, iulepi forma: quod imprimis concedendum, vbi ſitis angit & exaſperat.

Admouenda ventriculi regioni.

Quæ antè paſtum ſumenda.

Cibus in cholera morbo.

Potus.

Hypnotica pilula.

Eidem benè fiet admotis oleis roſarum, cydoniorum & menthæ cum puluere ſantalorum. Condîta myrobalanus, tabella diarrhodôn abbatis, aut gelu cydoniorum antè paſtum vſurpetur. Cibus ſit gelatina, ſeu tortiuum ius pulpæ Perdicis & columbi iuuenis. Potus odoriferum vinum cum aqua multa, ſi Syncopes metus: aut aqua cocta cum ſaccharo & cinnamomo, quam bochetum vulgo dicimus. Somnus vires reparat, fluoremque ſiſtit. Concilietur ergo ſyrupo nenupharino, papauerino, roſarum ſiccarum. Quæ ſi minùs poſſunt, ♃. maſſ. interioris pilul. è cynogloſſ. gran. duodecim, vndè fiat pilula vna deglutienda

veſperi. Vel ℞. lactis leuiter cocti lib. 1. vitellum vnius oui, croci. ℈j. ſacchari roſati vnc. 2. Philon. Romani ℈iiij. fiat clyſter, in anum indendus.

Clyſter leniens, leniter aſtringens, ſomnumque concilians.

IECORI PECVLIARIA MEDICAmenta, quæ vocantur Hepatica.

CAPVT IIII.

PORTVLACA poteſt Capitis, ſtomachique, dolores
Et lactuca feros, acremque retundere bilem
Quæ Iecur inuadit. Iecur at magis Intyba firmāt,
Oxalis & lapathum reliquo cum Rumice, tota
Plantago, cognomen habens & ab hepate Lichen,
Graminis & radix, & frigida ſemina quæque.
Firmat Ebur, ſpodium, roſa, ſantala, coraliumque:
Quæ deſcribentur, Iecori eſt vbi feruor & æſtus.
Sin intemperies gelida angit, & obſtruit humor
Frigidus, aſparagi radix, apijque petatur,
Fæniculique, potenſque ad menſtrua Petroſelinum:
Semina quæque calent, lupulus, veneriſque capillus,
Abſynthum, lentaſque fugans Agrimonia febres,
Arthritinque leuans Iua, & Caſſutha, Chamædris,
Peucedanum, quæque obſcuros fumaria ſuccos
Depurat, clarumque facit, nitidumque cruorem:
Iuncus aroma ferens, calamuſque, Acoruſque. Sed Vua
Paſſa ſolet Iecori calido, gelidôque placere.

Hepatica frigida.

Hepatica calida.

Fumariæ vires.

COMMENTARIVS.

1 QVVM ſit continuum ac perenne noſtri caloris effluuium, noſtri corporis partes etiam opus habent alimento, quo reparetur id, quod à nobis elabitur aſſiduè. Debet autem alimentum priuſquam nutriat aſſimilari partibus alendis: quam ad rem eſt neceſſaria πέψις, ſeu cibi coctio. Quæ nutrientis eſt in propriam qualitatem eius quod nutri-

Continuum ac perenne natiui caloris effluuiũ.
Alimentum priuſquam

tur alteratio. Ea triplex. Prima quidem cibi in cremorem: quæ fit in Ventriculo, actione Ventriculi propria, non Stomachi, qui cibos appetit non concoquit. Secunda coctio, chyli eſt in ſanguinem mutatio, quæ fit in venis meſaraicis & Iecore. Poſtrema ſanguinis in rorem, quæ ſolidarum partium eſt opus. Prima concoctio quæ fit in ventriculo: ſecundáque quæ fit in Iecore ſummè neceſſaria: quæ tertia non poteſt his collabentibus emendari. Neceſſum igitur vt Medicus hæc habeat velut in penu, quæ conferant his partibus roborandis. Itaque quùm Stomachica nuper exequuutiſimus, hepatica iam attingamus. Ex quibus alia frigida ſunt, vt ſantalorum omne genus, Ebur, ſpodium, quod eſt ebur vſtum, Roſa, coralium: quæ vt aſtringunt roborantque Iecur & ventriculum, ita bilis feruorem temperant. Intybum ſeu Seris, cuius genus quadruplex, Cichorium domeſticum & agreſte, Endiuia, Scariola, ſanguinis feruorem, & intemperiem Iecoris calidam inhibet atque compeſcit, eiuſdem obſtructiones aufert, delet Icterum, Iecurque proprietate firmat, vt Cicerbita ſeu Sonchus, Chondrilla, hyeracium. Oxalis, & omne Rumicis genus adſtrictione leni Iecoris ſubſtantiam firmat, obſtructiones expedit, & blandè eius illuuiem expurgat. Plantago qua vi digerit, Hepatis aperit obſtructiones, qua cogit & aſtringit, putredines ac dyſenterias arcet, fluores alui cohibet, Iecurque roborat. Lichen, quem & hepaticam appellant detergit, mediocriter refrigerat, Icterum & impetigines ſeu lichenas ſanat, ſanguinis inflammationes cohibet. Gramen modicè frigidum, ſubaſtringens, ſuaue nihilominus, ac tenuis ſubſtantiæ, Iecoris infarctus tollit, idque roborat. Quatuor ſemina frigida maiora, nempè citruli, melonis, cucumeris, cucurbitæ: minoraque, quæ ſunt lactucæ, portulacæ, Endiuiæ, ſcariolæ refrigerant, incidunt, tenuant, detergent, hiſque dotibus Iecoris infarctus expediunt. Sequuntur Hepatica calida, frigidis Hepatis affectibus conferentia, qualia ſunt ſemina quatuor calida maiora minoráque, radices etiam aperientes, quæ Iecur ab obſtructionibus, quibus ob exiles venas, craſſamque ſubſtantiam obſideri ſolet, expediunt ac vindicant. Agrimonia, Eupatorium aiunt, humores incidens & abſtergens calore, diuturnas erraticaſque febres abigit, Heparque peculiari dote roborat. Fumaria, Iecur obſtructum aperit, bilem expurgat, ſanguinem depurat, clarumque reddit, putredinem arcet, vt lupulus & Aſparagus, qui pariter Ictero ſubuenit. Abſynthium vt Ventriculo, ſic Iecori gratum eſt, vt Peucedanum, quod veteres obſtructiones aperit, incipientique ſcirrho conuenit. Schænanthum, ſeu Iuncus odoratus & Calamus aromaticus modicè calfaciens & aſtringens, ventriculum Iecurque firmant. Vua paſſa tota ſua ſubſtantia Iecori familiaris, ipſum etiam aſtrictione moderata roborat. Ab his extant ſyrupus ex Endiuia, cichorio, bizantiis, capillorum veneris, è duabus & quinque radicibus, ſyrupus acetoſus, oxyſaccharum & oxymel: conſerua cichorii, ſurculi lactucæ, portulacæ conditi: quæque Iecur imprimis corroborant electuarium trium ſantalorum, & è ſuccino, ſpodióque trochiſci.

nutriat, aſſimilari debet alendis partibus.
Coctio quid.
Coctio triplex.
Primarum coctionum neceſſitas.
Hepatica frigida, horumque vires
Intybi genera quatuor.
Oxalis, oxylapathum.
Plantago.
Lichen ſeu hepatica.
Gramen.
Semina quatuor frigida maiora & minora quæ.
Hepatica calida.
Quænam ſint ſemina quatuor calida maiora minoraque, quæ radices apertiuæ vulgo dictæ, vide cap. 6. lib. 5.
Agrimonia.
Fumaria.
Abſynthiũ & Peucedanum.
Schænanthum.
Vua paſſa.
Hepatica compoſita.

OBSTRVCTI-

OBSTRVCTI IECORIS CVRATIO.

CAPVT V.

HVMOR vt hic craſſus, qui claudit & obſtruit hepar
Tollatur, via decliuem clyſtere per aluum
Laxa ſit iniecto. Tenuans tùm lympha bibatur
Graminis, aſparagi, ruſci, marathrique, ſimulque
De bina qui radice eſt quinaque ſyrupus,
Endiuiæ qui, Cichorij ſeu nomine fertur,
Atque capillorum veneris, velut oxymel omne.
Iuncta Securidacæ folijs Agrimonia, ſenna.
Fœniculi ſemen, filiciſque, apijque coquantur:
Infundatur in his albens & Agaricus, atque
Altera drachma Rhei, quod barbara tellus abundè
Suggerit, exurget lentos quæ potio ſuccos
Deſtruat, éque vijs Iecoris detrudat in aluum.
Simplicis hoc & agent hyeræ catapotia, quique
In tepida potus fuerit diacarthamus vnda
Marrubij, menthæve, apij, vel petroſelini.
Sed ratio victus ſatis exquiſita ſequatur,
Ac tenuis quam plena magis: quia plena diæta
Congerit humores, tenuis coquit atque reſoluit.
Aſſa ideò ſumatur auis montana frequenter,
Raraque iuſcula ſint, panis benè coctus edatur,
Paucus: & exiguum lymphæque, merique bibatur.
Conferet antè cibos Abbatis dicta tabella,
E rubeis confecta roſis, & aromate multo,
Aut dialacca, aut quæ ſolita eſt diacurcuma dici.
Cauſa mali ſi phlegma tenax, vena icta nocebit,
Non ſi bilis adeſt, calidúſque ſuperfluus humor.

Ordo tenendus in obſtructi Iecoris curatione.

Syrupus de duabus & quinque radicibus.

Securidaca grata ſtomacho confert obſtructionibus expediendis folijs quidem, at præcipuè ſemine. Cathartica ſoluendis obſtructionibus idonea.

Victus plenior auget humores, tenuis coquit ac diſſipat. Dialacca duplex, maior & minor, vt diacurcuma. Vtraque ventriculum Iecurque roborat, & eius obſtructiones reſerat; Cachecticis, & hydropicis vtilis.

COMMENTARIVS.

Obſtructi Iecoris ſigna & cauſæ.

1 OBSTRVCTI Iecoris ſigna ſunt hypochondrij dextri tenſio, grauitas, hebes obtuſuſque dolor ſine febre, ſine tumore manifeſto. Cuius cauſæ flatus craſſior, aut lentus, viſcidus, aut multus humor, exiles eius & meſenterij venas implens & inferciens, qui vel è Cerebro defluxit; vel è crudis frigidiſque cibis, interdùm & calidis, & varijs intempeſtiuè ſumptis, è ventriculo raptus eſt in Meſenterium. Flatus rarò ſolitarius eſt, ſed à craſſiore materia ſuſcitatur. Quæ ſi frigida, pituitoſaque, *Aperitiua potio, pituitã-que purgans.* præmittatur clyſter, ab eoque ſequenti die, ℞. radic. apij. petroſel. fænic. an. ʒiij. fol. agrimon. capill. ven. hepatic. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. an. ʒj. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. vnc. ſem. Bulliant in aquæ ſufficienti quantitate, deindéque colentur. Tùm infundantur agaric. trochiſcat. ℈iiij. In expreſſione diſſolue ſyrup. capill. ven. vnc. 1. Diaphæn. ʒij. Vel, ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. aut ʒiij. ſyrup. de quinque *Pilulæ.* radic. vnc. 1. Cum aqua fænic. fiat doſ. Vel ℞. maſſ. interior. pilul. de hyer. & ſine quibus an. ℈ij. Cum ſyrup. de abſynth. fingantur pilul. 5. molles. *Potio craßiorem bilem vacuans.* Si craſſior bilis Iecur obſtruit, dematur cholagogis. Vt, ℞. fol. Endiu. ſcariol. chondrill. an. Mj. ſemin. melon. citrul. fænic. dulc. an. ʒj. fol. ſenn. drac. 3. Coquantur in aqua iuſtæ quantitatis. In colat. diſſolue ſyrup. laxat. roſar. ℥j. elect. è ſucco roſar. ℈iiij fiat doſis. Sin humor multus, *Obſtructionis à plenitudine curatio.* & plenitudinis ſigna ſint è facie ſaturati ruboris, è pulſu pleno, quadratoque corpore conſpicua, venæ ſectione, conuenientique purgatione deplendum. Imperanda victus ratio tenuis è cibis aſſis, alimenti pauci, qualis alaudarum, cothurnicum, columbarum, quæ conuenit etiam in obſtructione, quam pituita craſſa genuit. Potus ſit hydromel, hydroſaccharum, aut vinum tenue cum aqua dilutum. Obſtruere bilem ex meſenterij regione duriore, vultu pallido, ſubflauo, ſubuiridique, corpore macro, graciliqué cognoſcitur: túmque ſit victus paulò plenior & *Quando balneum in obſtructione cõfert, nocetve.* humidior è cibis partim elixis, partim aſſis, & in curationis fine balneum, quod initio morbi, & in cauſa frigida noxium. Topicorum ſuſpectus hic vſus eſt. Si námque fiunt è diſcutientibus, metuendum, ne reſoluta caloris vi portione materiæ, reliqua cogatur & inſpiſſetur, ideoque magis obſtruat, & calore Iecur incandeſcat. Si mollientibus, ne partis robur exoluatur. Ideóque componantur ex ijs, quæ molliendo diſcutiant, Iecurque roborent. *Fotus diſcutiens, mollis ac roborans.* Qualia quæ ſequuntur. ℞. fol. abſynth. calament. puleg. an. Mj. flor. chamæm. melil. roſar. rubr. an. Pj. cyperi, calam. aromati. ſpicæ nard. an. vnc. 1. Bulliant in aqua pro fotu Iecoris & meſenterij. Tùm, ℞. oxyrhod. vnc. 2. emplaſtr. è mucillag. vnguent. roſac. & cærat. ſantal. an. vnc. ſem. Miſce pro litu poſt fotum.

INFLAMMATI IECORIS CVRATIO.

CAPVT VI.

QVVM Iecur ignis edax attollit, in hocque tumorē — Phlegmones Iecoris curādæ modus.
Excitat, eductis molli clyſtere per aluum
Fæcibus, extemplò cubitalis dextra ſecetur
Vena, manu larga. Cuius ſi ſectio prima
Vel geminata nequit, poterit ſedare dolorem
Tertia. Túmque licet leni medicamine ſumpto
Humores nocuos, & amaram educere bilem,
Quale Rheum eſt. Sed habet, me iudice Caſſia primas
Mannaque, cichorij, hepaticæque immixta liquori.
Sique calor minor eſt, nec ab his fluit humor abunde,
Iunge diaprunum. Quæ lenitiua vocatur — Diaprunum, & electuarium lenitiuum.
Syntheſis, humores aget obtundetque feroces.
Indè foueto roſæ ſucco, plantaginis, atque — Fotus materia.
Solani, barbæque Iouis Iecur, endiuiæque, — Semperuiuū, vulgo barba Iouis.
Abſynthique: vel ex illorum corpore lympha, — Litus.
Pulueribus mixtis, tria quos & ſantala donant,
Spicaque, ſchænantumque, quibus benè iungis acetum.
Succedat litus ex oleis, quæ rancida non ſint.
Et ſi ſunt, roſeus liquor hæc depuret. In illis
Oxyrhodum præſtans, oleumque cydonia quod dant,
Abſynthum, myrthus, roſa: ſolani adde liquores
Si libet, æZoique, roſæ cum puluere ſicco. — Cibus.
Iuſcula dent vituli carnes, hædive, vel Indus
Pullus, vt & pulli reliqui de corte, ſatiua
Intyba, & vua recens, lapathum, lactuca. Bibatur — Potus.
Quæ glycyrrhizam cum gramine continet vnda.
Sacchareus violæ, myrthi, oxalidiſque, limonis, — Syrupus violaceus, Myrthinus, oxalidis, è limonibus & è granatis.
Granatique liquor mali ſolet eſſe palato
Gratus, & accenſis reuocare è partibus ignem.

COMMENTARIVS.

In hepatis phlegmone curãda quid videndum.
Hippoc. aph. 10. lib. 4. aph.
Galen. comment. ad aph 24. lib. 1. Et lib. de curandi rat. per sãguinis miſsionem.

1 HEPAR pars eſt princeps, cuius actio toti corpori communis. Ideóque quùm phlegmone tentatur, accuratè videndum, ne nimia vacuatione debilitetur, aut mollientibus topicis in Abſceſſum abeat, aut ſiccantibus in Scyrrhum. Sed à quo remedij genere ſit auſpicandum dubitari poteſt. Nam hic morbus acutus eſt: & in acutis ſi materia turget, eodem die purgandum aſſerit Hippocrates. At Galenus eos omnes ad purgationem ineptos ait, quibus hypochondria flatibus diſtenta ſunt, aut ſuprà modum calida, cum ſuſpicione phlegmones, quia purgatio ſit ex calidis, quæ febrem, & inflammationem augent. Sed quùm in orgaſmo citiſſimè vacuandum ſit, ne virtus, humoris efferi mole & impetu collabatur, ne febris augeatur, & partem aliquam principem opprimat, enemate ſtatim iniecto celebranda ſemel, atque iterum venæ ſectio. Blandis indè catharticis mollienda, deturbandaque materia febrilis: qua-

Bolus è Caſſia.

le ſequens. ♃. medull. caſſ. vnc. 1. ſem. cinnam. puluerat. ℈j. Cum ſaccharo fiat bolus. Purgabit bilem, febremque temperabit humectando. Refrigerabit autem, humectabit, vias aperiet, & viſceri robur addet inſe-

Potus hepaticus chologogus.

quens doſis. ♃. fol. hepatic. capill. ven. agrimon. ſcariol. lactuc. portulac. an. Mj ſemin. melon. citrul. fænic. an. drac. 1. fol. ſenn. ʒiij. fiat decoct. In colat. pro doſi diſſolue elect. lenit. & ſyrup. de cichor. compoſiti cum rheo

Apozema.

an. ℥j. Vel hoc apozema. ♃. radic. oxalid. oxylapath. gramin. an. ℥j. fol. agrimon. cichor. tot. endiu. ſcariol. chondril. lactuc. taraxaci. capill. ven. an. Mj. ſemin. quatuor frigid. maior. & minor. an. ʒj. paſſul. mundat. ℥j. flor. viol. Pij. fiat decoct. In colatur. lib 1. diſſolue ſacchar. alb. ℥iiij. ſucci limon. ℥j. fiat Apozema clarificatum, aromatizatum cinnam. & ſantal. citrin. an. ℈j.

Cathartica.

pro tribus doſ. dentur primo die duæ primæ, manè & veſperi longè antè cibum. In poſtrema, quæ die ſequenti dabitur, infunde medull. caſſ. drac. decem. In cuius expreſſione diſſolue ſyrup. laxat. roſar. vnc. 1. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ℥ß. His ſi non cedit phlegmone, venę ſectio, cõſtantibus viribus repetatur: à qua ♃. cathol. duplic. ℥j. diaprun. laxat. ʒiij. Infundantur in aqua gramin. In expreſſione diſſolue ſyrup. de cichor. cõpoſit. cum rheo vnc. 1. fiat doſis. Vacuato vt decet corpore phlegmonem

Topica Iecoris inflammationem ſedantia.

hepatis mulcere conabimur his topicis. ♃. fol. abſynth. plantag. endiu. lactuc. ſolani, ſemperuiu. an. Mj. roſar. rubr. Piij. Bulliant in aqua, & aceto pauco pro fotu regionis hepatis. Vel, ♃. aqu. ſtillat. roſar. abſynth. plantag. cichorij, lactuc. an. vnc. 2. aceti roſat. ℥1. puluer. trium. ſantal. ʒij. trochiſc. è Spod. ʒj. caphur gran. ſex. miſce pro fotu regionis Iecoris. Tùm, ♃. mucillag. ſemin. cydon. & pſill. extract. in aqua cichor. ℥iij. ol. violac. & nenuph. an. ℥j. puluer. myrthill. & roſar. an. ʒj. cæræ parum. Miſce pro litu poſt fotum. Vel, ♃. oxyrhod. vnc. 2. ß. cærat. ſantal. vnc. ſem. ol. violac. vnc. 1.

Syrupi.

Miſceantur in linimentum. Syrupus violaceus, Myrthinus, è limonibus, è granatis, ex oxalidis ſucco, iulepus roſaceus bibetur extrà paſtus, cum aquæ coctæ quadruplo, vel quintuplo. Victus ratio tenebitur, quam noſtris verſibus perſtrinximus.

ABSCESSVS IECORIS Curatio.

CAPVT VII.

HEPATIS *Abſceſſus tumido qui manat ab igne,*
Vix ope pæonia medicabilis. Attamen illum Abſceſſum Iecoris curandi modus.
Curandi modus hic, ſi quis modus. Inijce primum
Clyſma quod impediat calidos ſe attollere fumos, Clyſter.
Pellat & has fæces, quas inteſtina recondunt.
Indè ſeca venam. Cataplaſmaque muniat Hepar Venæ ſectio. Cataplaſma.
Intyba quod dederint, burſæ paſtoris & herba,
Pampinus obliquæ vitis, roſa plurima, myrthus,
Semper & herba virens, lactuca, cucurbita, iuncto
Quod calet abſyntho, ſimul & plantagine: quorum
Ex oleis ſucciſque litus, fotuſque parentur. Litus, fotus.
Sed tepidè admoueas fotum, cataplaſma, litumque.
Si purgare placet, numquam medicamine forti
Concute: nigra agitet, quæ blanda eſt Caſſia corpus, In abſceſſu Iecoris blandè purgandum.
Et lenitiuum, calabrinaque manna, ſerumque
Lactis, in hiſque Rheum, vix Indica Senna feratur.
Ante cibos omnes cremor laudabilis hordi.
Terget enim, lenitque. Roſæ cum ſacchare, lymphæ
Graminis, & ptiſanæ potus iuuat, Vtile ſæpe,
Præſertim Iecoris pus ſi pars gibba recondit,
In renes ſaniem diuertere, claudier vna
Depaſcens vlcus. Facit hæc cum gramine radix Diarectica.
Quæ certum capitum eſt, apij, marathrique: ſed illis legendū forte centum
Adiungi debent Agrimonia, Cichoriumque,

Plantago, Lichen, rumex, roſa, quæque minora
Quatuor appellat, maioraque ſemina vulgus.

COMMENTARIVS.

Parenchyma Iecoris quale.

1 PARENCHYMA Iecoris temperamento calidum humidum eſt, carneum, concreti ſanguinis inſtar, & molle: ideóque quùm abſcedit, vlcus ſe per eius ſubſtantiam facilè dilatat & exporrigit, quàm corrumpit. Ex eius corruptela vitiatur, aut omnino non fit ſanguis, vndè Cachexia, vel Atrophia naſcitur. Quamobrem vt primùm abſcedit Iecur, ei ſuccurrendum expoſitis hocloco remedijs. Inijciatur blandus clyſter, ab eoque vena ſcindatur parca manu, maximè ſi ſæpius ſciſſa fuit in Iecoris quæ præceſſerit phlegmone, vireſque, quod crebro fit langueant. Infundatur in aqua cichorij caſſia, diſſolutaque bibatur, vel bolo detur cum ſaccharo roſato. Manna ſecundas habeat partes in hordei decocto diſſoluta. Tum vt morbus chronicus eſt, ♃. fol. agrimon. pimpinell. ſcariol. cærefol. capill. ven. an. Mi. ſemin. quatuor frigid. minor. an. ʒi. liquirit. raſ. ʒij. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. vnc. ſem. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cum ℈i. ſantal. citrin. In expreſſione diſſolue ſyrup. violac. vnc. 1. fiat doſis. Creber ſit vſus iulepi roſacei, cum quo miſceatur interdum ſyrupus, vinumve granatorum in aqua graminis, hordei, cichorij. Sumatur hordeatum hora ſomni. Cataplaſmata, fotus, lituſque fiant ex eorum materia, quæ noſtris verſibus exponuntur. Ratio ſit victus vt in Iecoris phlegmone, ſed magis deſiccans.

Abſceſſus Iecoris curandi modus.

Potio cathartica.

SCIRRHI IECORIS CVRATIO.

CAPVT VIII.

NE *confirmatum Iecoris ſanare tumorem*
Scirrhoſum ſtatuas. Sed vbi ſenſuſque, dolorque
Conſtat, ibi ſpes eſt pariter non vana ſalutis.
Congeries ideò, craſſique obſtructio ſucci
Si parit hunc, Apij, ruſci, marathrique patentes
Efficias radice vias: ſimul incoque ſennam,
Pallentiſque roſæ ſuccum: diacarthamus illis
Sit comes, aut diaphænicôn, quibus ire per aluum
Feſtinet quicquid multumque tenax que moratur.
Si calor eſt etiam, venæque cruore tumeſcunt,

Curatio ſcirrhi ab obſtructione.

Quid agendum in ſcir-

rho, cuius cum obſtructione plethora eſt.

Has aperi. Tamen ipſe vide, ne flatibus illæ
Tendantur. Suberit flatus, ſi vulnere facto
Subſidunt ſubitò. Nimio tum parce fluori
Sanguinis, & venæ cohibeto vulnus hiantis.
Sed quùm duritiem Scirrhi mollire medullis,
Vt Cerui, Vitulique, vel Anſeris vnguine par ſit,
Inſuper in Scirrho Iecoris quod roboret addas
Ceratum, cui dant nomen tria ſantala, nardum,
Abſynthumque, roſam, & metuentem frigora myrthum.
Quæ magis vt penetrent, minimum haud male iungis aceti,
Vel vini, Scirrhi ſi cauſa tenacior humor.
Victus erit melior qui mollior, humidiorque.
Qualis qui teneri ſequitur de carnibus hædi,
Et vituli pullique: dabit liquiritia potum.

In Scirrho Iecoris non modò topicis mollientibus, ſed & roborantibus Iecoris vtendum.

Qui victus in Scirrho.

COMMENTARIVS.

1 QVVM Hepar intemperiem ſiccam contrahit, aut pridem obſtruitur, in Scirrhum facilè labitur, quoniam eius eſt craſſa, denſaque caro, quam, vt reliquorum viſcerum ſubſtantiam Eraſiſtratus Parenchyma nuncupabat, quod exiſtimaret viſcerum eorum molem ex ſanguine è venis effuſo concreſcere. Quem Scirrhum, incipientem quidem curamus, inueteratum vix vnquam. Inueteratum dicimus eum, qui ſit ſenſus, ac doloris expers: vt incipientem, qui ſit vtriuſque, ſed obtuſi particeps. Quem ſi peperit obſtructio, reſerandæ viæ ſunt initio clyſtere, qualis hic eſt. ℞. radic. alth. malu. petroſel. fænic. an. vnc. 2. fol. origan. calarment. malu. biſmalu. parietar. mercur. an. Mi. fol. ſenn. ʒvj. fiat decoct. In colatur. lib. 1. diſſolue cathol. vnc. 1. ſem. mel. & ol. commun. an. vnc. 2. fiat clyſter. Videndum hinc quis humor obſtruat. Si bilioſus. ℞. capill. ven. adianti polyti. cichor. tot. an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. citrul. melon. an. ℥i. fiat decoct. In colat. diſſolue electuar. lenit. ʒvi. elect. è ſucco roſar. ℥ij. ſyrup. ſolut. roſar. vnc. 1. fiat doſis. Talis erit frequens, obſtruente pituita. ℞. elect. diacartham. drach. tres. ſyrup. laxat. roſar. cum agaric. vnc. 1. Cum aqua fænic. fiat doſis. Si melancholicus humor infarctus eſt cauſa. ℞. fol. agrimon. ſcolopendr. ceterach. an. Mi. draget. commun. ℥j. fol. oriental. ʒvj. fiat decoct. In colat. diſſolue ſyrup. Saporis regis vnc. 1. confect. hamech. ʒiiij. Sin Scirrhus à phlogoſi Iecoris & intemperie ſicca contractus eſt,

Cur Iecoris, reliquorumque viſcerum ſubſtãtia, Parenchyma dicitur.

Clyſter aperiens ac molliens.

Catharticum remedium vbi craßior bilis obſtruens Scirrhum facit.

Catharticum obſtruente pituita congruens.

Potio purgans quum melancholicus humor obſtruit. *Quomodo ſanandus Scirrhus, qui fit à phlogoſi Iecoris, & intemperie ſicca.*

vtilis vſus caſſiæ, mannæ, ſyrupi violacei: ratio victus humectans è pulli gallinacei, vitulique carnibus, elixis cum lactuca, portulaca, cichorio: ex hordeatis, amygdalatis, gelatina, liquiritiæ paſſularumque decocto. Vena primis morbi ſecanda temporibus, ſi plenitudinis, aut caloris exuperantis ſigna ſunt. Topica ſint ex his quæ tepido calore molliant, partemque roborent, qualia ſunt hæc. ℞. fol. abſynth. Mi. roſar. rubr. & flor camomill. an. Pij. Coquantur in aqua pro fotu. Tum ℞. medull. crur. vitul. vnc. duas medull. Cerui, cærati ſantal. an. vnc. ſem. Vel, ℞. pinguedin. Anſeris vnc. 1. ol. abſynth. vnc. ſem. puluer. roſar. rubr. & myrthill. an. ʒj. cæræ ʒij. Miſce pro litu regionis Iecoris.

Topica ad Scirrhum Iecoris ab intemperie ſicca.

IMBECILLI IECORIS CVRATIO.

CAPVT IX.

Hepar imbecillum roborantia.

HEPATIS *eſt ſi languor, & haud benè firma facultas,*
Roboret hanc fotus quem dat roſa, iuncus odorus
Et calamus, dat & abſynthum. Litus inde ſequatur
Maſtichis ex oleo, myrthique roſæque. Vel horum
Stet vice cæratum quod habet tria ſantala. Puluis
Sacchare cum decuplo faciat condîta, tabellas
Ex ebore, & ſpodio, ſpica, myrrhaque, crocoque,
Cortice cinnameo, corallo, margaritiſque,
Et cornucerui, cornu quoque monocerotis,
Purpureiſque roſis, quibus & tria ſantala iunge
Cum moſchi granis. Sed in his Iecur eſſe lupinum
Pulueribus debet, propriè quia roborat Hepar.

Tabellarum & conditorum Iecur roborãtium compoſitio, ſed in conditis addi debet conſerua roſarum.

Si nimius verò calor eſt, Apoſema paretur
Cichorio quod, & Endiuia cum Rumice conſtet,
Gramine, ſeminibus gelidis, & mollibus vuis.
Si purgare libet, tamarindos adde, rheumque.

Hepar imbecillum à calore quomodo curandum.

Sin frigus, ſit id ex abſyntho, Iuaque, chamedri,
Cum filicis radice, apij, vel petroſelini:
Cumque Rheo purget terebinthina lucida flauo.
Aſſa quidem Perdix iuuat, ac turrita columba,

Imbecilli Iecoris à frigore curatio.

Sed cato-

Sed caro Limacum celebris. Ne vina propina,
Si febris eſt. Melior cum ſacchare lympha roſato,
Vel quæ decoquitur cum berbere: quæve liquorem
Granati mali capit. Eſt Agrimonia cocta
Vtilis in cauſa gelida. Neque lene falernum
Damnatur, tenui ſed idipſum dilue lympha.

Caro Limacum ad Iecoris imbecillitatem vtilis.

COMMENTARIVS.

1 IMBECILLVM Iecur eſt, cuius languent actiones, infirmis eius facultatibus, & à munere ſuo deficientibus. Quo affectu qui tenentur, Hepatici dicuntur, vt antè notauimus. Cauſa eſt intemperies, quæ ſuis emendanda contrarijs, vt calida frigidis. Ideoque ſi calidior Iecoris intemperies ſic eius vires exoluit, vt nec è ventriculo veniſque meſaraicis trahere chylum, nec eundem in ſanguinem alterare queat, his compeſci debet, quæ refrigerent, ipſumque roborent, quale eſt apozema ſequens. ℞. radic. oxalid. vnc. 2. cichorij tot. endiu. ſcariol. capill. ven. Hepatic. plantag. an. Mj. ſemin. quatuor frigid. minor mundat. an. ʒij. vuar. damaſcen. ℥j. flor. nenuph. violar. roſar. an. Pj. fiat decoctio. De cuius colatura cape lib. 1. In qua diſſolue ſucci berberis, aut ribes, aut vini granat. ℥j. ſacchari alb. ℥iiij. fiat apozema clarificatum, aromatizatum cinnam. pro tribus doſſ. Reſeruetur decocti portio pro quarta doſi, in qua lentè bulliant fol. oriental. ʒiij. In colatura infunde rhei elect. drac. 2. cum ℈j. moſchatæ nucis. Expreſſione facta diſſolue iulepi roſac. vnc. 1. Interdùm etiam, quia ſæpiùs eſt obſtructio, congeſtis per imbecillam hæmatoſin, ſeu ſanguificationem excrementis, adde ſyrup. laxat. roſar. ℥j. Si frigidior intemperies, ℞. quinque radic. aperient. macerat. in vino rubro an. vnc. ſem, fol. agrimon. chamædr. fumar. cuſcut. ſummit. abſynth. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. an. drac. 1. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. vnc. ſem. Coquantur in aqua iuſtæ quantitatis. In colat. diſſolue cathol. infuſi & colat. vnc. 1. ſem. ſyrup. capill. ven. & è cichor. compoſit. cum rheo an. vnc. ſem. fiat potio, manè ſumenda. Nec verò validis catharticis vtendum in hoc affectu, ne ventriculi ſimul vt Iecoris atonia ſequatur, qua primæ, ſecundæque coctionis læſis organis vitium emergat inemendabile. Conferunt in vtraque cauſa tabellæ ſequentes. ℞. ſpecier. elect. triumſantal. drac. ſem. puluer. Iecoris Lupini drac. 1. cinnam. ſpod. roſar. rubr. an. ʒß. moſch. gran. ſex. Cum ſacchar. diſſoluto in aqua roſar. & endiu. fiant tabellæ ponder. drac. 2. Tabellæ diarrhod. abbat. & aromatici roſati vt imbecillum ventriculum, ſic & Iecur roborant. Litus, fotus, ſcutum fiet ex ea materia, quæ primis huius capitis verſibus memoratur. Multa Iecori tota ſua ſubſtantia familiaritate iunguntur, vt vuæ paſſæ, rhabarbarum, abſynthium, Intybi

Iecur imbecillum quod dicatur.

Apozema refrigerans ac firmans.

Potio frigidã intemperiem cum materia corrigens, heparque roborans.

Hepaticæ tabellæ.

Quæ Iecori familiaritate ſubſtantiæ conueniunt.

Nota de Rheo, & Abſynthio.

ſpecies, Iecur Lupi, caro limacum, & eius aqua ſtillatitia, quæ poterunt in qualibet intemperie Iecoris vſurpari, cum prudentia tamen: Nam Rheum & Abſynthium in calidis naturis & affectibus, niſi frigidis temperetur ſæpe noxium.

SPLENICA, SEV LIENI CONferentia.

CAPVT X.

Cortex radicis tamaricis & capparis.

Per filiculam Polypodium intellige filiculæ radicē, cuius vires expoſitæ lib. 5. cap. 5.

Emplaſtrum ex ammoniaco, bdellio cum oleo rutacco vel capparino Lienoſis congruens.

BVGLOSSVM, *violæ, & redolentia mala Lienem*
Solantur, Lupulus, ſcolopendria, cuſcuta, cortex
Et folium tamaricis: vt & de cappare fructus,
Radicis cortex etiam, Lapathumque, chamædris,
Scylla, galanga, apij radix, & in oxymelite
Decoctum rubiæ ſemen, raphanuſque, filixque,
Quæque mouet nigros radice filicula ſuccos,
Peucedanumque, ſalix, Agrimonia, & illiris Iris,
Herbaque Centauri minor, & Cyclamen, & agnus,
Ruta, aſarum, mordax vrtica, trahenſque ſynapi
Ex alto craſſa, atque leuans genus omne dolorum;
Struthion, & lachryma, hæc vulgo quæ Lacca vocatur.
His Ammoniacum, bdellumque adiungito gummi:
Quod minùs aſſumes, magis at macerabis aceto,
Fiat vt emplaſtrum tenuans ac molle Lieni
Cum cæra, rutæque oleo, vel capparis. Vtque
Splen riſum moueat, cum lætificante Galeni,
Vel gemmis fiant, diamargaritoque tabellæ.

COMMENTARIVS.

Splenica frigida humida, eorumque vires

Splenica calida.

1 EORVM quæ Lieni proprietate conueniunt, quædam frigida ſunt & humida, quæ retorridam bilem mulcent & obtundunt, vt viola, bugloſſum, borrago, ſuccus malorum redolentium. Alia calida, quæ melancholicum humorem craſſum, fæculentumque tenuant

atque diſſoluunt, vt Lupulus, ſcolopendria, cuſcuta, raphanus, chamædris rubiæ ſemen, quæ Lienem ab obſtructione vindicant, eumque minuunt & abſumunt, vt & cortex tamaricis, aut cortex radicis capparis, peucedanum, Iris, Ariſtolochia, Caucamum ſeu Lacca, gummi: quod vt concretum Lienem diſſoluit, ſic pingues attenuat. Idem agit & Struthion, vrtica, Scilla, galanga, ruta, ſynapi, naſturtij ſemen, Centaurium minus, Aſarum, Cyclamini radix. Ammoniacum inter emollientia principatum tenet, calfaciens & extrahens. Cum aceto liquatur igne lento ne vratur, aut cum aceto in Mortario tunditur. Duritias ac tubercula mollit ac diſcutit, articulorum, coxendicumque doloribus opitulatur, Iecoris Lieniſque ſchirrhoſos tumores, nodoſque qui in artubus occaluerunt digerit. Bdellium contuſum affuſo vino, vel aqua calente diſſoluitur: molle eſt & pingue, calfaciens, molliens, coquens, modicéque digerens, ideoque commodè malagmatis inſeritur, quæ diſſoluendis nodis, duriſque tumoribus afferuntur. Ideoque ſi Lien tenditur, tumetque, ℞. gummi Ammoniaci cum aceto, & bdelli cum aqua in mortario tuſorum an. vnc. 1. limaturæ chalyb. & & puluer. ceterach. an. drac. 2. Cum ol. rutac. fiat emplaſtrum. Extende ſuper alutam regioni Lienis admouendum.

Ammoniaci vires.

Bdellij præparatio, eiuſque vires.

Emplaſtrum pro Liene.

SPLENICORVM, NEMPE QVORVM Splen tenſus ac durus eſt, curatio.

CAPVT XI.

SI tenſus, duruſque Lien grauat, inijce primum
Clyſma, dein corpus vel lenitiua repurget
Syntheſis, aut Hamech, Diapruno iuncta, frequenſque
Senna, ſed incoctis quæ ſplenica diximus antè.
Qualia bugloſſum, lupulus, ſcolopendria, cortex
Capparis, adiecto marathroque, apioque, tumentes
Quod ſoluit flatus, ſolitos vexare Lienem.
Lato diducas, amploque foramine venam,
Si venam reſerare placet: ſed læua ſecetur
Regia, & hæc tandem quæ Saluatella vocatur.
Conferet & venas in ſplene ferire patentes.

Lienem purgantia.

Venæ ſectio varia.

Hirudinum, & corniculorum admotio.

Quod ſi formidas, vt eas exuget hirudo
Effice: corniculis fixis vel ſæpiùs aude
Pungere, nigrantemque ab eis haurire cruorem.

Litus pro Liene.

Fuſus adeps Anatis pinguis, vitulique medulla,

Vnguenti & emplaſtri materia pro Liene.

Atque oleum rutæ Splenem linat: vnguat eundem
Immixtus Ceterach puluis, ſimul olybanumque
Atque Ammoniacum quod acetum ſoluerit addas,
Partique indatur, cui ſentis ineſſe tumorem.
E chalybis, ceterach, corallique, & tamariſci
Cinnamei ligni, ſpicæ quoque puluere, iuncto
Sacchare condîtum fiat, ſolidæque tabellæ.
Quas matutinis ieiunus ſplenicus horis
Glutiat, & ſero geminatæ pondere drachmæ:
Fraxineoque in vaſe bibat. Veteri vnda falerno
Mixta erit in potu. Coquet hæc, animumque leuabit,

Aqua decoctionis chalybis, aut Ceterach, aut Tamariſci proprietate Lienem attenuat & abſumit.

Sollicitas adimens curas, addenſque ſoporem.
Vtilior ſed erit Chalybem quæ ſenſerit vnda.
Sit cibus ex aſſis auibus, quas mandere manè
Elixas licet, & coctas cum petroſelino,
Hyſſopoque, thymoque, aliiſque calentibus herbis:
Sit niſi durities Splenis ſcirrhoſa, requirit
Quæ tenues, molleſque cibos, tepidumque calorem.
Splen aſini, pulli vel equi, veſpertilionis
Corpus, ab hoc collum, ſi dempſeris, eſſe feruntur
Quæ propriè poſſunt nigro conferre Lieni.

COMMENTARIVS.

Lienis alimentum ſanguis eſt craſsior.
Obſtructi, tenſi, durique Lienis ſigna.

1 SPLEN à craſſiore ſanguine quo nutritur frequenter obſtruitur, tenditur, induratur, & in Scirrhum abit. Ac tùm in hypochondrio ſiniſtro dolor grauis eſt, tumor, in motu, curſuque concitatiore diſpnæa, nigricans corporis color : hæmorrhois interdùm aut varix, aut in infernis partibus vlcera contumacia naſcuntur, eo me-

lancholicum humorem non attrahente. Qui obſtruitur à craſſiore copioſioreque materia: tenditur à cruda flatulentáque: durus fit ſiccitate, concretione, repletione nimia. Quibus cauſis vt occurratur, vacuandum. Initio verò clyſter indendus, inſtituendáque multiplex per inferiora purgatio quùm Lien ſit κατωῤῥοπος, humorem nempè continens, qui propter inſitam grauitatem deorſum vergit ex Aphor. 9. lib. 4. Aphor. In quo cenſet Hippocrates ἀδροτέρως. j. σφοδρῶς, ſeu fortiter, vehementerque purgandum: quod poſtremis, non primis temporibus agendum eſt. Molliendus enim, & coquendus humor tractui contumax primis diebus, & blanda purgatione detrahendus, non irritandus: validiore poſtremis, in quibus coctus eſt humor. Concocta namque medicari oportet & mouere, non cruda. Præparetur ergo materia iulepis & apozematis. Iulepis quidem, qui fiant è ſyrupo violaceo, de fumaria, capillis veneris, de lupulo, ſcolopendrio, bizantijs, de epithymo, ſucco bugloſſi, de pomis odoriferis oxymelite ſimplici & ſcyllitico, cum aquis graminis, lupulorum, bugloſſi, boraginis, meliſſæ, fumariæ. Concinnabitur ſequens apozema. ℞. radic. apij, gramin. aſparag. ruſc. polypod. quern. oxalid. oxylapath. an. vnc. 1. fol. ſcolopendr. fumar. cuſcut. lupul. bugloſſ. borrag. agrimon. capill. ven. an. Mi. ſemin. quatuor frigid. maior. aniſ. fænic. an. ʒj. flor. cardiac. & geniſt. an. Pi. liquirit. raſ. ʒiij. fiat decoct. & colat. ad lib. 1. in apozema clarificatum, aromatizatum ʒß. cinnam. pro tribus doſ. Ad ſingulas doſes priores adde ſyrup. violac. ſi calidior humor: aut capillor. vener. ſi frigidior. vnc. 1. In poſtrema verò doſi bulliant igne lento fol. ſennæ mundat. ʒvj. cum ℈j. cinnam. Diſſolue confect. hamech. aut diaphæn. ʒij. ſyrup. Saporis Regis ℥j Detur potio manè. Si plures doſes reſpuit æger, vnica deſcribetur hoc modo. ℞. cortic. radic. cappar. tamariſc. polypod. quern. an. ʒij. fol. ceterach fumar. ſummit. lupul. an. Mi. ſemin. cuſcut. fænic. dulc. an. ʒj. paſſul. mundat. ℥ß fiat decoct. In cuius colatura ad doſim infunde & coque fol. oriental ʒvj. agaric. trochiſcat. ℈iiij. cinnam. ℈ß. zingib. gran. quatuor. Expreſſione facta dilue ſyrup. Saporis Regis vnc. 1. Phlegmagoga verò melenagogis immiſcenda, quùm ſæpiùs hîc ab humore nigro pituitoſóque naſcatur obſtructio. Vena ſecetur in plenitudine, baſilica dextra primo, deindè ſiniſtra. Saluatella denique, quæ vena eſt inter annularem, minimumque digitum excurrens. Tabellarum ſplenicarum, quarum in verſibus meminimus, hæc erit formula. ℞. puluer. ceterach. tamariſc. corall. rubri, limaturæ chalyb. an. ʒj. cinnam. caryophill. an. ʒß. Cum octuplo ſacchar. diſſolut. in aqua meliſſ. & fumar. fiant tabell. pond. ʒij. Sumatur ex his vna manè, altera veſperi. Admouenda foris quæ tenuent, incidant, emolliant, diſcutiantque fomenta, litus, emplaſtra, cataplaſmata. Craſſos humores incidit ac reſoluit acetum: quod in Liene carnoſiſque locis tutius affunditur, quam in ventriculo, neruoſiſque partibus. Hoc ideò ſolo, vel potius cum portione vini mixto, vel oxycrato cum ſpongia tum vtendum eſt, cùm incipit Scirrhus, aut materia pauca. Nam in multa, Scirrhoque iam veteri fomentum aliud neceſſa-

Cauſæ.

Splenicorum curatio.

Quare primis morbi temporibus melãcholicus humor validis catharticis moueri non debet.

Iulepûm ſplenicorum materia.

Tabellæ ſplenicæ.

257

Cerati Aquapendentis.

Fotus pro ſplene. rium, quale quod ſequitur. ℞. radic. cappar. & tamariſc. an. vnc. 1. radic. bryoniæ, malu. lilior. an. vnc. 2. fol. ſcolopendr. malu. biſmalu. chamædr. abſynth. an. Mi. flor. chamæm. melil. geniſt. roſar. rubr. an. Pi. ſemin. aniſ. fænic. lini, fænugr. an. ℥ß. Bulliant in æquis partibus aquæ, & vini rubri cum aceti quadrante pro fotu regionis Lienis cum *Cataplaſma.* ſpongia. ℞. farin. ſemin. lini & fænugr. an. vnc. 2. farin. lupin. & orobi an. vnc. 1. puluer. ceterach. ℥ß. Cum magmate decocti ſuperioris terantur, cribrentur: adde pinguedinis Anſeris & ol. capparin. an. quantum ſatis eſſe videbitur in cataplaſma, regioni Splenis admouendum. *Linimentum.* Vel, ℞. ol. lil. & cappar. an. vnc. 1. emplaſtr. de melilot. ℥ß. Miſce pro litu poſt fotum. *Emplaſtrum.* ℞. emplaſtr. è mucillag. vnc. 2. ſtyrac. liquidæ vnc. ſem. Cum oleo lil. fiat emplaſtrum molle: quod extende ſuper alutam, admouendum Spleni. Vel, ℞. diachil. magni & emplaſtr. diuini an. vnc. 1. pulueris ceterach. & limatur. chalybis an. drach. 1. Cum ol. rutac. vel capparino ſubigantur in emplaſtrum. *Ceterach quid, curque dicitur Aſplenium.* Ceterach. verò, cuius tam ſæpè meminimus verum Scolopendrium eſſe creditur, & Aſplenij deſignatur nomine, quia peculiari dote Lienem abſumit.

HYPOCHONDRIACÆ MELANcholiæ Curatio.

CAPVT XII.

99. *EST hypochondriachus ſi morbus, aduſtus vt humor*
Ima petat, ſi clyſma frequens quod conſtet omaſo
Althæa, maluaque, alijs & mollibus herbis:
Seminibus calidis, vt aniſi, fæniculique
Cum ſenna: quæ cum prunis ſumatur & ipſa
Sæpius, aut pingui cum iure. Iuuabit & hamech,
Et lenitiuum, quod & Inda dat atramentum
Caſſia: cum gallo betáque filicula cocta:
Cumque ſero lactis Diaprunum, ſoluere ventrem
Quod ſolet: Ellebori nigri de cortice drachma,
Aut hyeræ quæ ſemen habet Colocynthidos, Indæ,
Vel fumiterræ pilulæ, cyanique lapilli.

Varia melancholicæ purgandæ cathartica.

Ellebori nigri & hyeræ diacolocynthidos, quia ſuſpectus vſus, vix drach. vnam excedat doſis.

Temperat humorem lupulus, lactuca peruſtum, — *Melancholicum humorem alterantia.*
Gramen & Aſparagus, ceterach, veneriſque capillus,
Borragoque, & lingua bouis, liquiritia, cortex
Radicis hederæ, tamariſci, capparis, Vua
Paſſa, atriplex, althæaque, portulacaque mollis,
Hydromel vt ſimplex, vt & oxymel, atque ſyrupus
Iuiubeus, fumiterræ, veneriſque capilli, — *Syrupus acetoſus, & ſyrupus Saporis Regis.*
Quique fit è violis, & habet qui nomen aceti,
Quemque facit celebrem Sapor, & redolentia mala.
Sæpius hic venam poteris pertundere, venæ
Si latæ, calidumque Iecur, iuuenilis & ætas, — *Quando ſecanda vena.*
Suppreſſique iacent menſes. Sin iſta repugnant,
Rarius. A tepido referunt hypochondria fotu
Non leue ſolamen, qualem dat odora galanga, — *Fotus.*
Spicâque, aromaticus calamus, thymus, eppithymuſque
Origanum, calamintha, chamæmælum, melilotus,
Semina quæque calent, radix & odora Cyperi,
Cum lymphæ maiore, minoréque parte falerni.
Tùm litus ex oleo, quod capparis & violæ dant, — *Litus.*
Nardus & abſynthum, camomilláque blanda ſequatur.
Adiuuat & tepidas immittere corpus in vndas, — *Balneum.*
Arida ſi cutis eſt, metus inſanique furoris.

COMMENTARIVS.

1 HVNC affectum hypochondriacum dicimus, quoniam in hypochondrio ſedem habet: flatulentum etiam, quod in eo, ſumpto cibo concoctu difficili ſtatim ructus acidus comitatur, cum eoque flatus & æſtus: vt & acerbi dolores in ventriculo ad dorſum extenſi, quos flatulenta quidem & cruda ſæpiùs, interdum & calida materia genuit. Contingit enim aliquando vt ægri cibos crudos euomant, pituitamque ſubamaram & calidam, nonnumquam & ſic acidam, vt dentes torpere videantur. Cuius rei cauſa calor eſt immoderatior, & obſtructio venarum meſaraicarum ab aduſto nigróque ſanguine. Quare clyſteribus, qui ſunt in ſplenicis, affectibus pernéceſſarij reuellendum & educendum eſt. Purgandum frequenti ſenna cum radice filiculæ, ſeu polypodij querni, ſeminibus aniſi, fæniculi: folijs bugloſſi, borraginis,

Hypochondriacus morbus & flatulentus vnde?

Hypochondriaci morbi cauſa.

Curatio.

Purgantia cum ſplenicis.

adianti. polytrici fumariæ, cuſcutæ, ceterach, & alijs, quæ verſibus noſtris fusè percurrimus. Diaprunum ſolutiuum ad ʒiij. cum ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo. Caſſia, vel electuarium lenitiuum ad vnc. vnam cum ʒij. confect. hamech tuto purgat. Suſpectus Elleborus metu conuulſionis & acrium torminum. Hyera diacolocynthidos clyſteribus reſeruanda potiùs, quàm bibenda. Si tamen hypochondriacus affectus longus eſt, vt ſolet, & contumax, qui blandioribus remedij, non ceſſurus videtur, eſtque robuſtis viribus æger, Elleborum parabis eo

Ellebori ſumendi modus.

modo, quo cecinimus lib. 5. cap. 5. Vel hoc pacto. ℞. Decoctionis capi pinguis vnc. 4. In qua tepida per noctem infunde corticis radicis Ellebori nigri minutim inciſæ drachm. vnam. In expreſſione diſſolue. mann. calabr. vnc. vnam. fiat doſis. Hyeram. diacolocynthidos etiam ita deſcribes. ℞. elect. lenit. infuſ. in decocto gramin. bugloſſ. lupul. vnc. 1. ſem. hyer. diacolocynth. ʒj. aut ℈iij. In cuius expreſſione diſſolue ſyrup. Saporis Regis vnc. 1. fiat potio. Sic valida medicamenta lenioribus temperanda atque frenanda ſunt, vt ægri viribus conſulas, morbique cauſam

Plethora & cacochymia communes morborum cauſæ.

Remedia communia duo, miſſio ſanguinis atque purgatio.

iuſto remedio propulſes. Quùm autem duæ primæ ſint, maximéque communes morborum cauſæ, plethora & cacochymia: ſic duo prima ſunt maximéque communia remedia, miſſio ſanguinis atque purgatio, cùm in alijs, tùm in hoc affectu ſummè neceſſaria, in quo non modò vitioſa qualitas, ſed & humorum quantitas exuperat. Quare non modo purgetur in hypochondriaca melancholia vario medicamenti genere corpus: ſed & vena ſecetur primo baſilica dextra quidem, ſi plenitudinis ſigna ſunt. Vel mediana, quam commendat Galenus in melancholicis affectibus: indè ſiniſtra: tum Saluatella: denique Poplitea, vel Saphæna, potiſſimum vbi menſtrua ſuppreſſio melancholici huius affe-

Saphænæ quid conferat apertio.

ctus, atrique ſanguinis cauſa eſſe videtur. Reuellit verò ſanguinis è Saphæna detractio, fæculentumque ſanguinem demit, qui in decliuioribus corporis locis ſolet eſſe copioſior. Fouenda vera ſunt hypochondria flatus diſcutientibus, ventriculum, Splenemque roborantibus, qualia ſunt hæc.

Fotus.

℞. fol. origan. calament. menth. ſalu. thymi, epithym. an. Mi. rad. cyperi vnc. 1. galang. craſſ. calam. aromat. ſpicæ nardi, vel lauandulæ noſtratis an. vnc. ſem. ſemin. fænic. carui, cumin. baccar. laurian ʒij. flor. camomill. melil. roriſmar. geniſt. an. Pi. Impleantur his ſacculi duo tranſſuti, qui bulliant in aqua, & quarta parte vini rubri pro fotu regionis Lienis & ventriculi, quæ ad ſiniſtrum hypochondriũ

Litus.

eſt. Tum, ℞. ol. abſynth. & cappar. an. vnc. ol. nardin. chamæm. maſtich. an. ℥ß. ceræ. ʒij. Miſce pro litu poſt fotum. Balneum aquæ tepentis

Balneum.

in declinatione morbi perutile, quod poros reſeret, & fumoſam nigrãque materiam foras in cutim euocet. Primis diebus ex aqua ſola fiet, poſtremis adijcietur althæa multa cum floribus chamæmali, bugloſſi, borraginis & roſis. Victus hæc erit ratio, quam ſuperiore capite dictauimus.

MORBO-

MORBORVM MESENTERII Curatio.

CAPVT XIII.

MVLTA Meſenterio lateat quùm ſæpe ſaburra
Humorum, ſi non alibi eſt tibi cauſa vigentis
Affectus, ibi quære manu. Si durior æquo
Pars tibi ſentitur, ſit in hac via tuta medendi.
Sique febris, quæ lenta magis quàm magna videri
Aſſolet, iniecto primùm clyſtere, ſecetur
Vena, dein cunctos quod ad inferiora trahendi
Vi valet humores detur medicamen. Idipſum
Non rarò repeti cum ſenna debet. Ab hiſque,
Si vetus eſt, neque ſecedens obſtructio, iunge
Quæ tenuant, & craſſa potentius ire per aluum
Impellunt, velut eſt Diacarthamus & Benedicta,
Cumque hyeris Diaphænicôn. Sed viribus ægri
Conſule, & immodicam ſtatuas vitare catharſin.
Conferet ad fotum roſa, menthaque, malua, cyperi,
Althææ pariter radix, calaminta, thymuſque.

Meſenterij morborum curatio.

Catholicum intellige, medicamentum vniuerſale.

COMMENTARIVS.

1 QVIA Meſenterium exiles habet venas, per quas craſſior chylus non facilè permeat, varios in ſe plerumque continet ab obſtructione morbos, qui non raro fallunt, quia quùm ea pars ſit indolens, de affectu non queritur æger. Quem ideo ſi forte prehendit Atrophia, Cachexia, lenta vel erratica febris, Dyſenteria, vel Diarrhæa cum chyloſis deiectionibus, & Meſenterij regio tenſa, duraque tactu percipitur, ſine doloris manifeſto ſenſu, Meſenterium morbi cauſam ſuo ſinu complecti conijce: quod & phlegmone tentatum eſſe cogita, ſi per ſedem ſine dolore pus elabitur. Ibi itaque quùm ſuſpicio phlegmones, clyſter indendus è refrigerantibus & emollientibus: hinc reſeranda vena eſt. Danda Caſſia, vel electuarium lenitiuum, aut alia ſimilis blanda purgatio. Quùm eſt obſtructio ſine febre, pilulæ vorentur

Meſenteri obſtrui ſolitum.

Signa quibus affectus Meſenterij dignoſcuntur.

Meſenterij phlegmones curatio.

Obſtructionis curatio.

ex hyera: vel potio ſumatur ex decocto capillarium agrimoniæ, menthæ, reliquorum aperientium, cum ſennæ folijs, diſſoluto Diacarthamo, vel diaphænico, ſyrupo laxatiuo roſarum cum Agarico, expenſis ægri viribus. Si lenta febris & virium imbecillitas, purgandum lentè, partitéque venæ ſectione vacuandum. Fotus & litus conuenientes aptandi parti qui leniant & roborent, ſenſimque reliquam materiam foras euocenti: quorum huius libri capite ſecundo quintoque meminimus.

Quandò lẽta febris & virium infirmitas quod agẽdum.

ICTERI CVRATIO.

CAPVT XIIII.

In Icteri curatione qua methodo progrediendum.

NON *labor Ictericum laſſet, neque mordeat vlla*
Cura, ſed in ſtrato molli, thalamoque recumbens
Dormiat in lucem, cantu, ſalibuſque iocoſis
Se beet, & lautis epulis, madidoque Lyæo.
Non æſtum, friguſve ferat: ſed in aëre leni
Inſpiret Zephiros, & amæni flamina venti:
Succus vt hinc melior tepidos accurrat in artus:
Quæque prius fuerat, ceſſet generatio bilis.
Quam vacuare licet leuiori clyſmate primum:
Dein tuſa vena, febris eſt ſi iuncta, calorque,
Menſtrua vel ceſſant, quod adultis ſæpe videmus
Virginibus, viduiſque. Sed & purgare neceſſe
Cum lenitiuo, atque roſis pallentibus. Eſtque
Si cyſtis fellis, Iecoris, tumidive Lienis
Infarctus, reſeranda via eſt tenuantibus herbis.
Quales ſunt apium, calaminta, anchuſa, chamædris,
Atque capillares, Agrimonia, Cichoriumque,
Capparis, & raphanus, lupulus, menſeſque potenter
Quæ ciet, & nomen cui Gentius indidit, Iua,
Marrubiumque, aſarumque, filix, marathrumque, thymūq;,
Endiuiæ quibus adijcias veneriſque capilli,
De gemina radice etiam, quinaque ſyrupos,
Oximel & ſimplex, & ſcyllæ nomine dictum,

Icteri à calida cauſa curatio.

Icteri curatio ab obſtructione.

Aperientes ac tenuantes herbæ.

Ariſtolochia, & Gentiana.

Si ſimplex Apoſema paras. Sin eſſe ſolutam
Vis aluum, diacarthamus, & hyera vtraque, laxans,

Catharticæ.

Aut benedicta ſimul ſit in his, vel Agaricus albens,
Aut hyeræ pilulæ, aut aloës, myrrhæque crocique;
Vel pilulæ lucis media de nocte vorentur.
Quúmque ſoluta illis fuerint obſtructa, ſequantur
Balnea, quæ poſſunt arquatum demere morbum
Sola, criſi bilis ſi torrida firmius hæret
In cute, depoſuitque in ea ſine febre furorem.

Relictus Icterus à criſi ſolis curatur balneis.

Si nuper ſumpto cutis eſt fœdata veneno,
Euomat ictericus ingeſtis pinguibus; indè
Lac bibat, obtundit quod virus adurere natum.
Si fera dente minax vulnus dedit, acre venenum
Cornua vel retrahant, maculatave ſugat hirudo:
Granaque cum lympha cardi beZoardica dentur.

Icteri curatio à veneno ſumpto.
A venenato morſu.

Galgulus inter aues fuerit qui viſus ab ægro,
Et crocus, & fructus quem fert halycacabus, Indi
Scobs eboris, tremuloque voratum ſulphur in ouo
Dicitur hoc vitium cutis emendare: ſed ipſe
Quid ratio dictet, quæ morbi cauſa, videto.

Icterum occulta vi tollentia.

COMMENTARIVS.

1 QVID Icterus, vnde dictus, quænam eius ſigna cauſæque lib. 3. notauimus. Nunc ad eius curationem accingimur, quæ pro varietate cauſarum diuerſa eſt. Sed vt Icteri communis cauſa bilis eſt, ita bilis impedienda generatio per ea quæ ſpiritus, humoreſque temperent, quales ludi iocique permixti ſalibus, blandique ſoni ſunt, quies, ſomni dulces in loco molli, conclauique cultiore; tepidus aer, qualis vernus, Euro, Zephyroque flante, quique hyeme luculentis fit ignibus: potus ex aqua cum ſaccharo mulſæ loco: Vel è vino leni, lympha multa diluto. Vacuandum pota, bolove data Caſſia, manna, electuario lenitiuo, miſſoque parca manu ſanguine. Sed ſi peperit Icterum folliculi fellis, Iecoris aut Lienis obſtructio, validius ex aperientibus ac tenuantibus quæ verſibus expreſſimus, additis catharticis ita purgandum. ℞. quinque radic. aperient. in vino albo macerat. an. ℥j. capillar. omnium, agrimon. cichor. tot. endiu. ſcariol. fumar. lupul. ceterach.

Icteri ſigna, cauſaſque lege lib. 3. cap. 12.

Bilem temperantia.

Bilem vacuantia.

Icteri ab obſtructione curatio.

ApoZema tollendis obſtructionibus vtile.

an. Mj. liquirit. raſ. drac. 4. ſemin. card. fænic. dul. an. drac. 2. fol. ſenn. mundat. vnc. 1. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. & Agaric. trochiſcat. an. drac. 2. cinnam. nuc. moſchat. an. ℈j. In quorum expreſſione diſſolue ſyrup. laxat. roſar. vnc. 3. fiat apozema ſolutiuum pro duabus doſſibus, quæ dentur diebus alternis. Vena deinde ſecabitur, & inſtituetur ex voto medici noua, ſi diuturnitas morbi requirit, purgatio, humori detrahendo congruens. Balneum aquæ dulcis hinc erit vtile, quod tempore ſuo cutis meatus reſeret, & hærentem intùs, & in cute bilem apertis meatibus euocet & excludat. Sique ſuſpicio veneni ſumpti eſt, cardiaca propinanda ſunt, quorum abundè ſuprà meminimus in Cardiacis ac peſtilentibus febribus lib. 5. cap. 19. & 21. Fædus color à ſuppreſſis menſibus, eorum prouocatione curatur per hyeræ pilulas, hyſterica medicamenta, phlebotomiam primò cubiti venæ, ſi plethora: deindè poplitis, aut ſaphænæ. Victus ratio refrigerans & humectans imperetur, aut mediæ naturæ, quùm obſtructionis ab humore craſſo coniectura eſt.

Balneum.

Veneni ſumpti per cardiaca curatio.

CACHEXIÆ, SEV MALI CORPORIS habitus Curatio.

CAPVT XV.

Tabis ſpecies ex Celſo lib. 3. cap. 24.

TRES *Tabis ſpecies numerantur, in hiſque vocamus*
Atrophiam, qua corpus iners alimenta recuſat.
Altera cum macie Phtiſis eſt, qua continet vlcus
Pulmo. Iecur malè fert, vbi fæda Cachexia vexat.
Vnus curandi modus eſt Phtiſis, Atrophiæque,
Quem dedimus. Sed nunc curanda Cachexia, ne mox
Luridus exurgat, malè qui ſanabilis hydrops.
Ergo ne corpus noua congerat excrementa,
Si natura nequit, glans clyſmave molliat aluum,
Sumanturque per os hyeræ catapotia, Ruffi,
Barbaricumque Rheum, quod in vnda infundere tutum
Abſynthi, Endiuiæque. Rheo ſi nulla catharſis

Cachexiæ curatio.

Epoto ſequitur, iungatur ſenna, roſæque
Pallentis liquor. Vtile ſit Diacurcuma ſumptum
Et Dialacca, & aromaticæ quæcumque tabellæ *Diacurcuma, & Dialacca.*
Ventriculum, Iecur & firmant. Cibus vtilis ille
Qui ſimplex, ſuccique boni, tenuiſque lyæus.
Naturalis aquæ, recipit quæ ſulphur, alumen *Naturales aquæ.*
Et nitrum valet ingreſſus potuſque, calore
Quæ coquit, ac tenuans partes ſimul alleuat omnes.

COMMENTARIVS.

1 Ἕξις Græcis, Latinis habitus eſt, cuius differentiæ duæ ſunt, Euexia, Cachexia. Bonum corporis habitum Euexiam: malum Cachexiam dicimus. Eſt verò Cachexia ſolidarum corporis partium deprauatio, qua, quicquid in eas affluit alimenti corrũpitur. A Cacochymia naſcitur, vitio plerumque Iecoris. Quùm enim id inſigni laborat intemperie, vitiantur humores quibus corpus alitur, ideóque contingit tertiam coctionem quæ fit in ſolidis partibus labefactari. Quare, ne Cachexia, quam Tabis ſpeciem ſtatuit Celſus accidat, Cacochymia tollenda. Quam indicant Icterus, varij generis in cute maculæ, vitiligo, pſora, lepra. Quibus apparentibus repurgandum corpus phlegmagogis, ſi cutis color candidus: ſi pallidus & flauus, cholagogis: ſi furuus ac nigricans, melenagogis, non omiſſa phlebotomia, ſi rubor liuor-ve vultus, ſi latæ venæ. Sique pariter in molem, quæ laxa non firma ſit aſſurgat corpus Leucophlegmatiæ modò, Cachexia naſcitur, cui deniq; ſuccedit Atrophia, ſi partium, maximéque Iecoris ſuccedit infirmitas, & atonia. Nam imbecillo Iecore, vel nulla, vel praua fit hæmatoſis, ideóque vel nulla, vel praua nutritio, quùm à ſanguine partes vniuerſi corporis alimentum capeſſant. Igitur in Cachexia purgandum corpus, vt ſi quis eſt in communibus nutritionis vijs humor noxius educatur, additis ſemper hepaticis, quibus imbecillo Iecori robur concilietur his formulis. ℞. fol. agrimon. ſcariol. cichor. tot. & plantag. an. Mi. ſummit. abſynth. Pi. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. ℥ß. ſemin. oxalid. fænic. lactuc. an. ʒj. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. & ſantal. citrin. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. vnc. 1. ſem. Vel, ℞. radic. oxylapath. gramin. an ʒiiij endiu. chõdrill. taraxac an. Mi. ſemin. fænic. dulc. liquirit. raſ. an. ʒj. fol. oriẽtal. (quibus ſennã notamus ʒiiij. fiat decoct. In qua dilue ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo, & ſyrup. ſolut. roſar. an. vnc. 1. Detur doſis. Experiri licet in hoc affectu radicem quam Mechuacam dicunt. Infundatur per noctem ad ʒij. in aqua card. & endiu. Mane bibatur expreſſio. Vel ℞. maſſ. interior. pilul. de hyera ſimplici, & pilul. è rhabarb. an. vnc. ſem. pulu. cinnam. ʒß. Cum ſyrup. de abſynth. fiat maſſa mollis ex qua fingãtur pilul. tres

Quid Exis, Euexia, Cachexia. *Lib. 3.* *Quo modo corpus in cacochymia & Cachexia repurgandum.* *Potiones hepaticæ.* *Pilulæ.*

Fotus Hepaticus & ſtomachicus. pro ℈ij. ad quamque doſim. Sumantur alternis diebus hora vna antè peſtum. Tum, ♃. fol. abſynth. menth. ſcariol. cichor. an Mi. roſar. rubr. flor. chamæm. an. Pij. calam. aromatic. ſpic. nard. ligni rhodij an. vnc. ſem. his impleãtur ſacculi duo qui bulliant in aqua, & vino rubro auſtero pro fotu regionis Iecoris & ventriculi quotidie veſperi. Dein, ♃. ol. *Litus.* roſar. & abſynth. an. ℥iß. maſtich. & caryophill. an. ʒß. ſantal. citr. pilu. ʒj. cæræ parum. Miſce pro litu poſt fotum. ♃. ſpecier. elect. dialac- *Tabellæ.* cæ maior. & diacurcumæ, ſeu diacrocu an. ʒß. elect. diarrhod. Abbatis ʒj. Cum ſacchar. diſſolut. in aqua roſar. & plantag. fiant tabell. pond. ʒij. Sumatur vna, vel huius dimidium paulò longiùs antè paſtus. His & ſimilibus ſi non cedit malum, aquæ naturales, quas verſibus exprimimus adeundæ. Tabellæ ſumendæ ſunt è Iecore lupino ſicco cum puluere chalybis præparatæ, cum octuplo ſacchari in aqua roſar. & Endiuiæ ſoluto: vinum abſynthinum bibendum, & aquæ cinnamomi tantillum.

HYDROPIS CVRATIO.

CAPVT XVI.

Hydrops albus, ſeu Leucophlegmatias facilius curatur, quia minùs regrigerato fit hepate: Tympanites & Aſtiles ægrius.

E Triplici hydropis ſpecie minùs officit albus,
Tympanias magis hoc, magis & cui nomen ab Aſco.
Quos medicamen aquas ducens communiter omnes
Curat, & occluſos quicquid reſerare meatus
Et ſiccare ſolet. Purgabit Agaricus ergò

Hydragoga medicamenta, quæ hydropicorum aquas in aluum deriuant.

Et roſa quæ pallet, Diacarthamus, & Colocynthis,
Quique trochiſci ab ea celebres dicuntur Alhandal:
E Thymelæa etiam pilulæ, lathyrque, ſabucus,
Cyclamenque, Ebulus, cucumiſque aſininus, & Iris.

Hydragoga quæ corrigunt.

Quæ ne ventriculo noceant Iecorique, galanga,
Spicaque, cinnameus cortex, piper adijciantur,
Zinziber, & marathri cum ſemine ſemen aniſi.

Diuretica aqua hydropicorum in renes deriuantia.

In Renes etiam reſerantibus vnda feratur
Vrtica, raphano, ruſco, veneriſque capillis,
Fœniculi radice, apijque, & petroſelini.

Siccabit velox glomerato in puluere curſus, — *Hydropicorum aquas ſiccantia.*
Frictio dura, frequens tolerata fameſque, ſitiſque,
In calidis phœbi radijs mora, ſiccior aura
Littoris & pelagi, ſolitoque micantior ignis,
In medijſque manens & opertum corpus arenis.
Frumenti clauſum medio vel in aggere, thermæ
Sulphureæ, vel nitroſæ, ſalſæque, fluentes — *Aquæ naturales & factitiæ ſalubres hydropicis.*
E calidis terræ venis: quas arte parabis,
Si natura ſoli negat hyſſopo, calaminta,
Stæchade, fœniculo, maioranáque, roſiſque,
Iuniperi baccis, lauro fragrante, thymoque.
Sulphur ab his etiam calidis miſcebis in vndis.
Non potus ſit quanta ſitis. Sitis aſpera torquens
Si ferri nequit, oxycrati mulcebitur vſu,
Vel glicyrrhyzæ manſu, potuque. Lyæus — *Sitim hydropicorum leuantia.*
Albus erit, tenuis, paucus, ſi forte bibatur:
Vt iuuat interdùm, quia vires auget, aquaſque
Euocat in renes varijs è partibus extrà.
Biſcoctus panis cibus eſto, aſſæque volucres. — *Victus genus.*
Si tamen à calidis hydrops affectibus ortus
Cernitur, haud nimiùm ſitis eſt toleranda, cibuſque
Humidior paulò in liquidis variabit & aſſis.
Frigidus affectus venas aperire calentes — *Quando in hydrope ſecanda vena.*
Hic vetat. Attamen eſt ſi febris, & ante cucurrit,
Fertur-ve in ſuperas hæmorrhois effera partes,
Menſtrua vel ceſſant, dubites ne haurire cruorem
E venis primo maioribus: indè reſecta
Eſt quæ Malleoli, vel Poplitis abdita vena.
Abdomen quum ſtagnat aquis, imponitur vnguen — *Vnguentum aquas ducens.*
Laureolæ purgans, quod & è Lathyride fertur.
E cochleis etiam tuſis cataplaſma, licebit — *Cataplaſma.*
Iungere cui ſulphur. Veſicatoria proſunt — *Veſicatoria, & piroticæ.*

Admota ad medium, vel nigra pyrotica ventrem.
Scarificatur & hic locus. His ſi nulla ſalutis
Eſt via, tentetur Paracentheſis, actio ſemper
Ancipitis, fiet quo tempore, plena pericli.
Impoſitus ventri lapis, anguis aquaticus ore
Quem vomuit, perhibetur aquas abſumere ſenſim,
Venter vbi ſit plenus aquis. Sin phlegmate turget
Hydrotica. *Tota cutis, benè Chyna, aut Sarſaparilla bibetur.*

COMMENTARIVS.

Cur hydrops curatu diſſicilis.

HYDROPS affectus eſt periculi plenus, quia Cachexiæ ſoboles eſt, & non accidit ſine Iecoris refrigeratione nimia: quia quùm labefactetur hæmatoſis, aqua multa flatuſ-ve colligitur intra Peritonæum & Omentum. Aquoſus pituitoſuſque ſanguis, qui nequit agglutinari ſpargitur in habitum corporis. Vndè naſcuntur tres hydropis ſpecies.

Tres hydropis ſpecies.

Aſcites, qui ſic appellatur ἀπὸ τοῦ ἀσκοῦ quod in Peritonæo velut in vtre fluctu & humor aquoſus. Tympanites, quod in eo percuſſus venter ſpongiæ inſtar tympani ſonum edat. Leucophlegmatias, quod in hoc affectu corporis externa facies, ſeu cutis, alba pituita turgeat. Quem & Anaſarcam appellant, quia per carnem effuſa videatur aqua, quæ ſpongiæ inſtar madore diffunditur ac turget.

In quibus hydropem curandi ſumma conſiſtit.

Curationis ſumma præcipuè conſiſtit in hydragogis, hydroticis, diureticis & topicis, his ſemper additis, quæ Iecori robur adferant. Ideóque frequens indendus clyſter qui flatus diſcutiat, aquaſque cum fæcibus pariter euacuet, hoc pacto.

Clyſter.

℞. fol. origan. calament. mercur. parietar. violar. an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. baccar. laur. an. vnc. ſem. Coquantur in aqua. In lib. 1. colat. Diſſolue cathol. & elect. Diacartham. an. vnc. ſem. aut ʒvj. mell. commun. ſacchar. rubr. an. vnc. 1. ol. aneth. vnc. 2. Vel, ℞. radic. ireos. alth. malu. petroſ. fænic. an. vnc. fol. ebuli, parietar. mercur. an. Mi. flor. ſambuc. camomill. melil. an. Pi. Bulliant in aqua ſimul, hinc colentur ad lib. 1. In qua diſſolue diaphæn. ʒvj. hyer. diacolocynth. ʒij. mell. mercur. & ol. chamæm. an. vnc. 2. fiat clyſter.

Hydragoga medicamenta.

Catharticum hydragogum tale ſit ℞. rad. petroſel. fænic. gramin. an. vnc. ſem. liquirit. raſ. drachm. 2. fol. agrimon. capill. ven. endiu. cuſcut. an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. an drachm. 1. acinor. ſeu granor. Ebuli ʒß. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. vnc. ſem. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. cinnam. ℈j In expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. vnc. 1. ſem. pro doſi. vel, ℞. elect. Diacartham. vnc. ſem. ſyrup. roſar. laxat. & è cichor. compoſit. cum Rheo. an. ʒvj. Cum aqua fænic. fiat potio. Vel, ℞. cathol. duplic. ʒvj. elect. diacartham. ℈iij. trochiſc. alhandal. ʒß. ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo ℥. ſem. Diluantur cum aqua gramin. aut endiu. pro doſi. Vel, ℞. maſſ. interior. pilul. ex agaric. & pilul. aurear.

an. ℈ij.

an. ℈ij. Subigantur in aqua cichor. fiantque pilul. 5. molles. Vel, ♃. maſſ. pilul. ſine quibus drac. ſem. pilul. è thymælæa, ſeu Mezeræo ℈j. Cum aqua fænic. fingantur pilul. tres, deuorandæ veſperi. Multa ſunt quæ mouent aquas in hoc caput referenda, qualia ſunt ebulus, ſambucus, Iris, cucumis agreſtis, ex cuius ſucco fit elaterium, daphnoides, lathyris, cyclamen: quæ quibus emendari poſſint, quaque doſi ſumi ſcripſimus huius operis lib. 5. cap. 7. Et hæc quidem aquas in alvum deferunt, vt in renes diuretica, in cutem hydrotica, qualia ſunt chyna, ſarzaparilla, quæ præpoſita catharſi plurimùm in Leucophlegmatia conferunt. Huc etiam transferenda, quæ Iecur proprietate ſubſtantiæ roborant ex huius lib. cap. 9. cum tabellis in commentario ibidem expoſitis. Fotus autem abdominis in Aſcite & Tympanite è ſequentibus vtilis. ♃. radic. Ireos, enulæ campan. galang. craſſ. cyper. an. ℥ij. fol. ebuli Mij. fol. origan. calament. roriſmar. Abſynth. vtriuſque an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. carui cumin. an. vnc. ſem. baccar. laur. iuniper. an. vnc. 1. flor. anth. camom. melil. ſalu. an. Pj. fiant duo ſacculi tranſſuti, qui his impleantur, & bulliant in æquis aquæ vinique albi partibus cum aceto pauco, pro fotu ventris iterato ſæpius, alternatim poſitis ſacculis tepentibus. Hinc imus venter cum inguinibus & femoribus illinendus vnguento è Lathyride Fernelij, quod potenter Hydropicorum aquas ab aluo ſubducere profitetur. Vel, ♃. emplaſtr. è bacc. laur. & ſtercoris caprill. an. vnc. 2. pulu. radic. cyper. vnc. ſem. terebinth. drac. 3. Cum ol. rutac. fiat emplaſtrum molle, quod extende ſuper alutam, admouendum tumido ventri. Vel, ♃. Limacum cum ſuis teſtis diu in mortario tritorum lib. 1. plus minùs, ſulphuris viui vnc. duas. Miſceantur. Superpone duplici linteo, vel ſtupis, & admoue toti ventri, cui relinquatur dum aruerit. Reliqua quæ commentarius hic non attingit è noſtris require verſibus, vt quod vena ſecanda ſit in hydrope, nato à ſuppreſſis menſibus, vel Hæmorrhoidibus, primùm è vena brachij, dein ſaphænæ, quæ ſuſpecta in reliquis cauſis. Quod diæta ſiccior & calidior eſſe debet hydropis nomine, qui frigidus humidus affectus: humidior autem quùm Hydrops inflammationem Iecoris, acutas, erraticas, longaſque ſequitur febres, à quibus Scirrhus plerúmque naſcitur, quæ ſunt antecedentes & præuiæ, non coniunctæ cauſæ: quarum tamen habenda ratio, ne dum calidis ſiccíſque morbum expugnare nitimur, intemperiem Iecoris, reliquarumque partium ſiccam augeamus, vndè ſequatur atrophia, ſeu marcor inemendabilis.

Hydragoga aquas in alvum deferunt: in cutem hydrotica: in renes diuretica.

Sarzaparilla Chyna quæ Leucophlegmatiæ remedium.

Fotus abdominis in Aſcite & Tympanite.

Vnguentum è Lathyride Fernelij.

Emplaſtrum.

Emplaſtrum è limacibus.

ILEI SEV VOLVVLI CVRATIO.

CAPVT XVII.

Clyſter.

VOLVVLVS excluſis quia cedit fæcibus alui,
Blandius inijcias imprimis clyſma per aluum
Mollibus è maluis, camomillæ floribus, atque
Pinguibus (vt fæx eſt quæ dura liquetur) omaſis

E voluuli varijs cauſis varia curatio.

Cum multo ſale. Deindè vide quæ cauſa mali ſit.
Sique calor, biliſque, moue ducentibus illam,
Laxanti veluti Diapruno: hinc cædito venam.

Cataplaſma.

Sin craſſa eſt pituita, hyeris. Cataplaſmaque ventri
Fiat ab althæa, tenui cum ſemine lini,
Anſeris & vituli pinguedine. Balnea proſunt
Dulcis aquæ, incocta camomilla & mollibus herbis.
Contulerit vomitus: meliùs tamen ire per aluum

Sumpto veneno vomendum.

Quicquid obeſt, ſumptum niſi ſit lethale venenum.
Tùm vomitu facto ilïacus bezoardica ſumat.
Eſt inteſtini in ſcrotum ſi lapſus, ab hocque
Ileus, id reuocare manuque, oleoque tepente
Nitere, ſed blandè, validéque ligare memento,
Ne redeat graue ſæpe malum, mortemque procuret.

COMMENTARIVS.

Voluulus, periculoſus affectus.

Quid agendum quum Ileus eſt à phlegmone.

Clyſteres, qui molliendo fæces, obſtruentes inteſtina foras excludunt.

1 ILEVS, qui Voluulus & Chordapſos appellatur, ob cauſas quas attigimus lib. 3. cap. 16. periculoſus affectus eſt, & à quo paucos euaſiſſe meminit Galenus. Qui quoniam vt plurimum ab inflammatione vel obſtructione ſtercoris aridi naſcitur, inflammationi ſectione venæ ſuccurrendum: emolliendæ verò fæces quæ vias obſtruunt clyſteribus malacticis è maluæ, biſmaluæ radicibus & folijs, vel omaſorũ decocto, cum adipe ſuillo, butyro, paribuſque pinguibus, & ſale multo, quod excreticem ſtimulet, additis catharticis congruentibus. Vt in Phlegmone à bilioſa materia, ℞. radic. alth. malu. an. vnc. 2. fol. alth. violar.

betæ,branch. vrſin.lactuc.an. Mj. ſemin. lini ℥j. fiat decoct. In cuius colaturæ lib. 1. diſſolue Diaprun.laxat. vnc. 1. ſem. mell. violac. ℥ij. pinguedinis ſuillæ vnc. iij. ſalis drac.2. In cauſa frigida, vt pituita gypſea plurimùm obſtruente, dùm cellulis inteſtinorum coercita, tenetur. ℞. decoct.omaſorum lib. 1. hyeræ ſimplic. & diacolocynth. an. vnc. ſem.mell. Mercur. vnc ij. pingued. anſer. & ol. commu. an. vnc. 1. ſem. fiat clyſter. Fotus, litus, Cataplaſmata medio ventri conferunt: magis verò ſemicupium ex aqua tepida, quod internos externoſque meatus magis reſerat molllit, lenit, phlegmonemque temperat.

Fotus, Litus, Cataplaſmata fiant ex emollientibus.

COLICI MORBI CVRATIO.

CAPVT XVIII.

Curatio colici doloris à flatu.

Materia clyſterum vbi colicus dolor à flatu eſt.

COLICVS *à flatu dolor attenuante leuetur*
Clyſmate, quod mentha conſtet, rutaque, thymóque,
Semine fœniculi, rutæ, ammeos, atque Cumini,
Cum Diaphœnico, ſale, melleque mercuriali,
Laurinoque oleo, vel eo quod fundit anethum.
Detur aqua in potu, quæ vini ſpiret odorem
Mellea, cinnameo vel quæ de cortice manat.
Zingiber & piperum genus & condîta iuuat nux.
Materiam dabit origanum calamintaque fotus:
Quem litus ex oleo rutæque, nucumque ſequetur.
Ampla ſed imprimis admota cucurbita ventri
Cum flamma medio, flatus dum diſſipat omnes,
Immanes etiam hinc genitus fugat ipſa dolores.
Si cauſa eſt pituita mali concreta, tenaxque,
Conferet antè datus clyſter: tùm potio purgans
Ex apio, menthaque, aliiſque calentibus herbis:
In quorum ſuccis infuſus Agaricus extet,
Idque quod humores medicamen detrahit omnes,
Et Diacarthamus, aut laxans benedicta, vel acres
Ingratæque hyeræ nimium, ſed ſæpe rebelles
Conſuetæ humores nocuos efferre per aluum.

Hydromel vinoſum.

Aqua cinnamomi.

Fotus.

Litus.

Cucurbitula ventri medio fixa colici doloris remedium.

Colici doloris à pituita curatio.

Catholicum

Victus. Varium potus genus.

Sit paucus, tenuanſque cibus, veteriſque falerni
Potus. At abſynthum melius miſcebitur illi,
Vt coquat, & partes vicinas roboret omnes.
Gratius eſt quod maluaticum, Hippocratiſque notatur
Nomine, ſed Iecori magis officit atque Cerebro.

Venæ ſectio in acerbis doloribus remedium ſingulare. Balneum.

Scindere ne venam metuas, licet humor abundet
Frigidus: in magnis cruciatibus vna ſalutis
Hæc via. Compeſcent etiam fomenta dolorem:
Corpus & immerſum tepidis ac mollibus vndis.
In quibus althææ folium, melilotus, anethum,
Atque chamæmælum madeat cum ſemine lini.

Bilis interdũ Colici doloris acerbiſsimi cauſa.

Hæc poſtrema queunt etiam compeſcere bilem,
Quæ Coli latebris aliquando incluſa, dolores
Excitat immanes, animi deliquia, ſpaſmos,
Sudores gelidos, febres, vomituſque frequentes
Subuiridis bilis, croceæque. Nocebit in iſta

Colici doloris à bile remedia.

Ferre famem cauſa. Quæ pharmaca blanda iuuabunt
Caſſia, Manna, Rheum, liquidi potuſque, cibique.
Si dolor excruciat nimium, neque cedit ab iſtis,
Fac ſopor irriguus feſſos accurrat in artus
Ex hyeræ picræ pilulis, vt drachma ſit vna,
Caſtorij granum geminatum, opijque gelantis

COMMENTARIVS.

Colici cruciatus cauſæ.

1 COLON inteſtinum excruciat, quum eius membranoſam ſubſtantiam flatulenta materia diſtendit, aut pituitoſa mole grauat, & frigore comprimit, aut bilioſa calore penetrat vritque, pungit, & vellicat acrimonia. Quibus ne ſuccedat phlegmone, conuenientibus præſidiorum generibus vtendum ocyſſimè. Primumque clyſter in anum indendus è diſcutientibus vbi flatus eſt, quem eſſe indicat grauitas atque diſtentio. ℞. fol. Hyſſopi calament. rutæ, pulegij an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. carui cumin. an. drac. 2. baccar. lauri. vnc. ſem. fiat decoct. In colat. ad lib. 1. Diſſolue Diaphæn. mell. anthoſat. ſacchar. rubr. an. vnc. 1. ol. aneth. vnc. tres ſalis drac. 1. fiat clyſter. Tùm admoueatur medio ventri cucurbitula magna: quæ flatus potenter diſcutit, pituitam coquit, dolorem quaſi miraculo ſedat. A qua ſi non abit

Clyſter diſcutiẽs flatus, quem carminatiuũ vulgo dicunt.

dolor, præcedens iteretur, aut ſequens inijciatur clyſter. ℞. radic. apij, fænic. petroſel. an. vnc. 2. baccar. lauri, iuniper. an. ℥ß. cinnam. piper. an. ʒ. ſem. Bulliāt in aqua, & vino rubro odorifero. Coléturque ad quartaria quinque pro clyſtere: qui dari poteſt ex ſolo vino communi, vel Hippocratico, quod vt flatus diſſipat, ſic aromatica vi Colon, ventriculumque roborat. Noui hominem, qui multis menſibus colica paſſione torſus cum febre continua, flammeis vrinis, lingua ſicca, nigra ſcabraque, celebrata multiplici venæ ſectione, purgatóque ſæpè corpore nullo remedio, niſi vinoſo clyſtere leuabatur, quo tandem, ſedatis doloribus, conciliatóque ſomno ſanitati reſtitutus eſt. Foueatur pars origano, calaminta, ruta, pulegio, mentha, maiorana coctis in vino: tum illinatur oleo rutaceo, anethino, laurino cum terebinthina, quæ conueniunt vbi & flatus, & craſſus, frigidus & pituitoſus humor colici cruciatus eſt cauſa: quem his educere conabere quæ phlegmagoga ſunt, vt habentur Agaricus, diaphænicôn diacartham. Benedicta laxatiua, trochiſci colocynthidos, quos Alhandal appellant. Sin bilis exuperat, quod ex ſignis verſibus expreſſis liquebit, vtere cholagogis, vt Rheo, Diapruno, electuar. è ſucco roſarum: minùs caſſia, quia flatulent. Flatibus verò diſtendi Colon non rarò, diſſectis corporibus animaduertimus, ideóque flatuum ſedem benè nominemus. In omni verò cauſa detrahe ſanguinem vbi dolor eſt acerbiſſimus: ſæpiùs quidem & audentius, ſi plethoricus æger eſt, phlegmonemque vel iam eſſe vides, vel metuis.

Hominis hiſtoria qui colicis doloribus preſſus, ſolo clyſtere vinoſo leuabatur.

Fotus & Litus

Flatus & pituitæ colicam vt vocant, paſſionem inducentiũ remedia.

Bilis in inteſtino Colo vexantis remedia.

LIENTERICI, CÆLIACIQVE Fluxus Curatio.

CAPVT XIX.

EST *in Cæliaco, Lientericoque fluore*
Tollendus ſtomachi tunicas qui vellicat humor
Aut Ruffi, aut hyeræ pilulis, rubeiſque tabellis,
Iuncta Rheo quas componunt tria ſantala.
Deindè
Languida pars ſuccis, quos mala cydonia fundunt,
Quoſque ribes, quos myrthillus, quos punica grana,
Mentha, roſa, abſynthum firmanda, coquantur vt illi
Sacchare cum multo in liquidos varioſque ſyrupos,
Aſſumat quos antè cibum: ſolidaſ-ve tabellas.
Æger, in hos olim quas Abbas condidit vſus.

Tabellæ triũ ſantalorum.

Succi & ſyrupi roborantes & aſtringentes.

Tabellæ Diarrhodon Abbatis.

E ſpica, rubeiſque roſis, ſpodióque, crocóque,
Eque Rheo, lignoque aloës, vt berbere, moſcho,

Gummi Arabicum.

Maſticheque,& gummi quod Arabs habet, & Tragacantha.
Abſynthum, roſa, mentha mero, narduſque madebunt

Fomenti lituſque materia.

In fotum cum ſchænantho, & redolente cypero.
Sit litus è nardino oleo. Peruuina probabo

Balſamum Peruuinum.

Balſama, cærato ſtomachi commixta Galeni,
Quo ſcutum fiat in alutæ corpore, molli
Ventriculo indendum, veniat quo robur ad illam.

Victus genus.

Sit facilis coctu cibus. Aſſa leuabit alauda
Præ cunctis auibus. Miſcebitur vnda falerno
Pro potu: occludent pyra cocta, cydonia paſtum.

COMMENTARIVS.

Lienteria quid.

Lienteriæ cauſæ.

1 Λειον Græcis idem quod læue ſeu continuum, vndè λειεντερία dicitur quaſi λειότης τῶν εντέρον, ſeu læuitas inteſtinorum, quod in hoc affectu continua ſit, & æquabilis ſuperficies, vel à relicta cicatrice, vel ab humore frigido, craſſo, lento, glutinoſo, pingui, qui replet & oblinit rugoſas, & ſinnoſas ventriculi, & inteſtinorum partes, vndè læuitate conſequuta cibus aſſumptus confeſtim in aluum elabitur, nulla ferè mutatione, coctic e nulla. Quare deiectiones in Lienteria ſunt aſperæ, crudæ, minimè putres, qui nullum ſuſtinuere coctionis rudimentum.

Quid differt Lienterica deiectio à Cæliaca.

At in cæliaco fluore ſemicoctæ ſunt & fætidæ, quia diutiùs in coctionis vijs hæſit alimentum, in quibus ab intemperie ventriculi vicinarumque partium frigida, calidave corruptum eſt. In quibus videndum an obſtructio ſit in venis meſaraicis: an humor acer & mordax, qui ſtimulet excretricem, an pituitoſus: an humor à capite refluat, qui ſua copia retentricis pariat imbecillitatem.

Meſenterius fluor.

Obſtructionem indicabunt grauitas in hypochondrijs, vrinæ tenues, excrementa chyloſa, quibus meſentericus fluor agnoſcitur.

Curatio Lienterici, cæliaci, meſenterijque fluoris.

Tum Rheo infuſo in aqua menthæ, plantaginis, abſynthij purgabitur, addito catholico duplicato rhabarb. Fouebitur regio ventriculi meſenterijque ſpica, mentha, roſis, coctis in aqua & vino rubro: lineturque maſtiches & moſchatę nucis oleo, caryophillis adiunctis. Humor acer ac mordax, quem roſionis ſenſus indicabit, eluetur caſſia, ſed cui Rhabarbarum immiſceatur cum nuce moſchata, quod roboret, fluoremque compeſcat. Sin ſputum frequens, pondus capitis, ſpumoſa deiectio fluxionem à ſupernis indicat partibus, capiti prouidendum per ea, quæ Catarrhum ſiſtere lib. 6. cap. 14. notauimus. Cætera remedia petantur è noſtris verſibus.

DIARRHÆÆ CVRATIO.

CAPVT XX.

INTERDVM *natura potens vacuare per aluum*
Se ſolet, atque graui corpus deplere ſaburra.
Tunc ea ſi benè fert, aliquot fluat humor in horas,
Inque dies. At ſi ſunt tempora longa fluoris, *Notæ, quibus agnoſcas cohibendum alui fluorem.*
Pallor & hinc, pulſuſque minor, neque iuſta videntur
Ex aluo quæ ſponte fluunt, citò comprime fluxum:
Ventriculi ne languor ab hoc, Iecoriſque ſequatur,
Et ſitiens hydrops. Ideò ſi febris in ægro eſt,
Præceſſitque fluor bilis, vena icta iuuabit,
Sed qua paucus eat ſanguis. Tria deinde vorentur
Santala iuncta Rheo. Vel id infundatur in vnda
Berberis, Endiuiæ, Plantaginis, atque bibatur *Medicamentum aſtringens & roborans.*
Cum granatorum myrthi-ve, roſæ-ve liquore.
Eque roſis clyſter, roſeóque cruore draconis,
Armeniæ bolo, ſimul vſto lacte paretur. *Clyſter aſtringens.*
Et ne ſit grauior cibus, eſt magis vtilis aſſus,
Et coctu facilis, velut è Perdice, capiſque,
Gallinæ pullis, turdo, teneraque columba.
Lymphaque quæ chalybem recipit potetur, & huius
Bina ſit, at tenuis tantum pars vna falerni.

COMMENTARIVS.

1 IRRITATA facultas excretrix, vel imbecilla retentrix Lienterici, Cæliacique fluoris, & diarrhææ communis eſt cauſa. Sed in illis alimenta: in diarrhæa praui humores, excrementa nempè liquida, pituita, bilis vtraque, ſincera mixtaque vacuantur. Qui fluor vbi contigerit natura ſe ſarcina qua premitur exonerante, quod ex euphoria cognoſci- *Cauſæ communes Lienteriæ, diarrhææ, cæliacique fluoris. Quando ſi-*

nenda diarrhœæ. citur, relinquendus in tempus aliquod: túmque ſiſtendus, quùm virium ab eo ſequetur imbecillitas. Siſtunt verò, pariterque roborant *Quando ſiſtenda.* ſuccus & caro cydoniorum, ſuccus ribes & berberis, tabellæ diarrhod. antè paſtus, ſyrupus granatorum, myrthill. oxyſaccharum ſimplex, iulepus roſaceus, Rheum infuſum in aqua plantag. endiu. roſarum: clyſter ex vſtulato lacte cum armena bolo, terra lemnia, ſanguine draconis.

DYSENTERIÆ CVRATIO.

CAPVT XXI.

Dyſenteriæ cauſæ.

SÆVA *Dyſenteriam comitantur tormina, mordax*
Quæ mouet & bilis, pituitaque ſalſa frequenter.

Remedia.

Caſſia ſed mulcet violato iuncta ſyrupo:
Clyſter hic qui lac recipit cum mollibus ouis.
Lac quoque diſtento quod manat ab vbere vaccæ.
Hordea quod ſtillant & dulcis amygdala, ſumptum
Sacchare cum niueo. Mulcent & mollia iura
Perdicis, pinguiſque capi de carne, vel hædi,
Quodque gelu concreſcit ab his, vitulóque nouello.
Quæ ſi non ſedant penitus, febriſque fatigat,
Eſt conſtans ætas, ſunt vires, corpus opimum,
Ceſſant & menſes, ſolita & vacuatio quæuis,

Sola tormina venæ ſectione indicant.

Vena ſecanda tibi eſt, quam tormina ſola ſecandam
Eſſe notant. Tum purgabis ſennáque Rheoque,
Lenibus immixtis, ſunt qualia pruna, ſebeſtem,

Electuarium lenitiuum.

Vuaque paſſa. Iuuat quæ lenitiua vocatur
Syntheſis, interdum Diacarthamus additus illi.

Quando maioribus remediis vtendum.

Sed minùs hic, minùs & quem mittit Agaria fungus,
Sit niſi principium morbi, pituitaque ſalſa
Sæuiat, & crudi ſuperent in corpore ſucci.

Notandum.

Nec priùs aſtringas, fuerit quàm noxius humor
Excluſus, liquido niſi ſit natura fluore
Debilitata nimis, nimioque offenſa dolore.

Eumque

Túmque gelu, fundunt quod mala cydonia, ſucci — Aſtringẽtia.
Berberis atque roſæ, granatorumque probantur,
Et myroballanus, & pyra, ſorbaque, meſpila, corna,
Fortiùs expreſſumque Rheum: quod & vrere præſtat
Interdùm: vel iuncta Rheo tria ſantala, puluis
Ex Ebore & cornu Cerui, vel Monocerotis.
Clyſma ſit éque roſis, ſalice, & plantagine, vitis — Materia clyſterũ aſtringentium, cum aliquot refrigerantibus ad leniendũ.
Capreolis, ſemperuiuo, pſillique gelante
Semine, lactuca, portulacaque, ruboque
Cum galla: quibus incoctis diſſoluito bolum
Armeniam, vel lemniacam, vel alumen, amylum;
Grana ſoporiferique opij, antidotúmque Philonis,
Si dolor immittis requiem negat atque ſoporem.
Vlcus ſiccabis fumo ingrediente per anum — Vlcus dyſenteria ſiccantia per ſuffitus.
E myrtho, rubeiſque roſis, nucibuſque Cupreſſi,
Thure, aloës ligno, verniceque, maſtiche, gummi
Quod defert & Arabs, terebinthus & educat arbor.
Sit cibus ex aſſis. Cum berbere lympha bibatur — Victus.
Et veteri, rubeoque mero, nſi forte repugnet
Febris; erit præſtans cum ſacchare lympha roſato.

COMMENTARIVS.

1 DYSENTERIÆ propriè dictæ cauſa mordax humor eſt, qui primùm abſterget & abradit, dein tractu temporis exulcerat inteſtinum. Humor autem hic triplex: nempè bilis atra, cuius inſanabilis exulceratio, quùm à Cancro non differat: flaua bilis & pituita ſalſa, quarum curationem ſuſcipimus. Flaua verò bilis æſtate ſicciore potiùs, humidiore pituita ſalſa gignitur. Vtque ſiccitates imbribus ſalubriores, ita dyſenteria quæ fit à flaua bile ſecurior, curatuque facilior, vt ſæpiùs quidem obſeruauimus, ſed imprimis anno ſalutis 1590. quo Pariſienſes vrbis obſidionem paſſi ſunt. Dyſenteriæ tùm bilioſæ ſæuierunt æſtate sereniſſima, cum excrementis alui croceis, praſinis, ſeu viridibus & ſpumoſis cruore tinctis, ex quibus omnes ferè quotquot vidi, vidi verò quam plurimos, euaſerunt remedijs leuioribus, vt venæ ſectione, ſumptis iuſculis è lactuca, portulaca, tremulis ouis, hauſto lacte vaccino, & clyſteribus iniecto, cum aqua roſar. & plantag. Caſſia

Dyſenteriæ veræ cauſa. Dyſenteria ab atra bile lethalis. Dyſenteriæ à bile curatu faciles anno 1590. Remedia blanda Dyſenteriæ bilioſæ.

cum Rhabarbaro, ſyrupis myrthill. granat. violarum etiam cum iulepo roſato: tandem pultibus cum oryza, cum amylo.

Cur Dyſenteria à pituita ſalſa longior.

Dyſenteria quæ fit à pituita ſalſa, longior & contumacior, quia craſſior eius humor, natura frigidior, & ad putrendum aptior: ſed & iam putris, quia putredine ſalſus affectus eſt. In ea muccoſa multa ſubeunt aluum immixto ſanguine: quare primis morbi diebus phlegmagogis repurgandum corpus eſt, vt Agarico, Diacarthamo, iunctis aſtringentibus & roborantibus, vt ℞. fol. agrimon. centinod. plantag. an. Mj. ſemin. cydon. & fænic. dulc. an. drac. 1. gran. berber. ʒij. paſſul. & fol. ſenn. mundat. an. ʒiij. fiat decoct. in colat. infunde agaric. trochiſc. rhei elect. an. ℈iiij. nuc. moſchat. ſantal. citrin. an.

Remedia Dyſenteriæ pituitoſæ.

℈j. Expreſſione facta diſſolue iulep. roſac. ℥j. Vel, ℞. elect. Diacartham. ʒiij. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo vnc. 1. Cum aqua plantag. & endiu. diluantur in doſim. Hinc blandiùs agendum, præcipuè ſi cum pituita bilis excernitur, deque virium robore dubitatur. Tùm, ℞. cathol. duplicat. infuſi in aqua plantag. vnc. 1. ſem. ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo vnc. 1. Vel, ℞. ſemin. cydon. ʒij. ſemin. aniſ. fænic. card. an. drac. 1. raſur. cornucer. drachm. ſem. fiat decoct. In colat. infunde rhei optimi drac. 2. puluer. trium ſant. & diamargarit. frig. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. de granat. & iulep. roſac. an. ℥ß. fiat doſis, qua, vel huic ſimili tùm vtendum, quùm aſtringendum eſt in malignæ Dyſenteriæ ſuſpicione, in qua ſequentibus tabellis erit locus.

Tabellæ cardiacæ ſubaſtringentes.

℞. raſur. ebor. cornuceru. margarit. electar. & Diarrhod. Abbat. an. drac. ſem. terræ lemn. ℈j. raſur. monoc. & lapid. bezoard. an. grana ſex. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſar. fiant tabellæ ponder. ʒj. quæ ſumantur antè paſtus.

Cur Clyſteres in inteſtinorum affectibus vtiles.

Clyſteres imprimis vtiles. Per hos enim medicamenta per ſedem inijciuntur quæ ſtatim inteſtinis occurrunt, ideoque facilior eſt per hos inteſtinorum quæ læduntur in Dyſenteria curatio.

Quis ordo tenendus in clyſteribus in Dyſenteria deſcribendis.

Primis verò diebus lenientibus & anodynis: poſt eluentibus ac detergentibus: aſtringentibus non niſi ſub morbi finem vtendum eſt. Ea namque nondùm vacuata materia febrem augent.

Varij Clyſteres.

Dolores leniet mulcebitque ſequens clyſter. ℞. lact. vaccini tepentis lib. 1. vel quartar. quinque. vitellos duorum ouorum. Miſce. Vel, ℞. ſemin. alth. lini pſill. an. vnc. ſem. Oryzæ ʒij. flor. camom. Pij. Bulliant in aqua & lacte. Cape de colatur. lib. 1. In qua diſſolue butyr. recent. ℥iij. Detergens erit ſequens. ℞. fol. agrimon. roſar. rubr. an. Mj. Coquantur in lacte. colenturque ad quartar. quinque decoctio pro clyſtere. Vel ℞. lactis aſinini, aut ſeri lact. lib. 1. mell. & ſacchari roſat. an. ℥ij. fiat clyſter, qui additis duobus oui vitellis etiam leniet.

Cur in Dyſenteria maximè leniendum.

Lenire autem in hoc affectu ſemper ſit animus, ratione torminum, quæ humor acer & vlcus excitat. Clyſter aſtringens ac leniens hic eſto. ℞. lactis tepidi lib. 1. boli armen. terræ ſigillat. ſanguinis dracon. an. drac. 2. aqu. ſtillat. roſar & plantag. an. vnc. Adde, ſi vigiliæ continuæ ſunt, dolorque crudelis, philonij roman. drac. 2. & fiat clyſter.

Quantùm lac in Dyſenteria conferat vide.

Lac autem in Dyſenteria curanda facere videtur vtramque paginam. Butyro namque ſuo lenit, mol-

ſit, anodynum eſt, vt amygdalatum : ſero terget & abluit vt hordeatum : aſtringit caſeo, & cum oryza vel amylo blandè glutinat. Vtiliter ideò per os, ſi febris abeſt, cum ſaccharo roſato ſumi poteſt.

TENESMI CVRATIO.

CAPVT XXII.

IN recti dolor inteſtini fine moratur
Quùm Teneſmus habet: quo ſæpe feruntur in anum
Conatu magno muccoſaque, paucaque, guttis
Sanguinis immixtis. Tùm lac dare ſæpe caprillum
Vtile. Purgetur blando medicamine corpus.
Leniat imprimis clyſter : tùm denique ſiccet
Calfaciatque, vt quæ ſupereſt pituita coquatur.
Hoc dabit origanum, laurus, melilotus, anethum,
Ruta, chamæmælum, quibus & benè fotus ad anum
Fiet, & inſeſſus. Litus ex oleoque tepenti,
Laurino, vel rutaceo. Pix ſicca, bitumen,
Pinea nux, reſina & candentibus indita prunis
Efficiat fumum, qui ſede patente receptus
Vlcera ſiccabit, ſi quæ & pituita moleſta eſt.
Teneſmi atque Dyſenteriæ par cauſa: requiras
Hinc ab ea, hic ſi quid minùs explicuiſſe videbor.

Teneſmus affectus eſt extremæ partis inteſtini recti, quo muccoſa cum pauco ſanguine magno conatu reijciuntur.

Materia clyſterum fotuum, & balnei particularis, ſeu ſemicupij.

Suffumigium ad anum, pituitam coquere & exſiccare aptum, vlcuſque cogere & conſolidare.

COMMENTARIVS.

1 TENESMVS communes quidem cum Dyſenteria cauſas habet, at maximè pituitam craſſam & viſcidam : quæ in inteſtino recto diutiùs aceruata putreſcit, moraque contrahens acrimoniam irritat inteſtinum, vndè frequens deijciendi libido. Præcedit aliquando Dyſenteriam, cuius ideò tùm vſurpanda remedia. Cui ſi ſuccedit, blan-

Teneſmi & Dyſenteriæ communes cauſæ.

dè purgandum vlceris metu. ♃. medull. caſſ. recent. vnc. 1. Rhei puluer. drac. 1. cinnam. ℈j. Miſce. fiant boli, dandæ cum ſyrup. violac. vel iulepo roſac. Vel, vt cum bile pituita pariter exeat. ♃. pulp. caſſ. drac. vj. Diaphæn. drac. 2. Cum ſaccharo fiant boli. Clyſterum parua ſit quantitas, vt ad lib. ß. Nam inteſtinum ſæpiùs tùm arctum eſt, & eius extrema pars duntaxat eluenda: ſique dolor acerbus eſt, lenientibus, in quibus primas habeat lac, adiunge narcotica. Balani fiant è ſtyrace, ladano cum aniſi, fæniculi, rutæ ſemin. Foueatur pars dolens origano, calamento, maiorana, ruta, lauri folijs, chamæmælo, meliloto, dein illinatur oleo roſaceo, rutaceo. ♃. thuris maſtiches, ladani, ſtyrac. an. drac. 2. puluer. nuc. cupreſſ. ſulphur. an. drac. 1. Cum terebinth. coeant in trochiſcos. Carbonibus calidis inijciantur, vt excitetur halitus ſeu fumus, qui per ſedem excipiatur.

Suffitus per ſedem excipiendus.

LVMBRICORVM CVRATIO.

CAPVT XXIII.

Vermes ventris ſequūtur alimenta dulcia: quamobrem per os aſſumenda non ſunt.

VENTRIS *lumbrici quia dulcia quæque ſequuntur*
In paſtum, ne lac bibito, ſorbeve vitellum
Oui, aut iura, vides quæ pinguia, ſerpat in altum
Ne reptile ferox, ſtomachum morſuque laceſſat,
Et Spaſmo, pariatque animi deliquia, lethum.
Mellea quæque paras niueo cum lacte, per aluum
Dentur, vt hæc quærens lumbricus ad ima feratur.
Purgeturque Rhei aut Hyeræ medicamine corpus
Cum mentha, portulacæ vel ſemine. Puluis
Contrà lumbricos abſynthi detur in vnda,
Abſynthive mero. Communis lympha bibatur
Ex Ebore & Cornu Cerui, coctiſque ſebeſten.
Emplaſtrum è Ruffi pilulis cum melle paretur
Indendum ventri medio. Mithridatica confert
Antidotus cum Theriace, cardique liquore.
Quotquot amara necant fædos, vt & acria vermes.

Puluis contrà lumbricos.

Emplaſtrum.

Quos gula cum generet, tenuis ſimpleſque vetabit
Hos naſci victus ratio, & labor impiger omnis

COMMENTARIVS.

1 LVMBRICORVM alij rotundi ſunt ac teretes, qui ventriculum interdùm ſubeunt, vomunturque per os. Alij lati, incredibilis aliquandò longitudinis: alij tenues ac breues, quos Aſcarides appellant, in inteſtino recto gigni, pruritum ac Teneſmũ excitare ſoliti. Quorum omnium generationis cauſa crudus ac putris humor eſt, ex quo natura quod eſt benignius, viuifico ſuo calore format in animal, vt lib. 3. cap. 20. ſcripſimus. Et hi quidem quùm morbi ſint, cauſæque morborum, excludi necandique ſunt, eorumque generatio prohibenda. Necantur excluduntur que ſumpt. per os amaris, & iniectis in anum dulcibus. Ideóque, ℞. maſſ. interioris pilul. Ruff. & pilul. de hyer. ſingul. ʒij. Cum ſyrup. de abſynth. fiat maſſa mollis, ex cuius ʒß. fingantur pilul. tres, quæ deglutiantur alternis diebus. Vel pilula vna ſingulis diebus voretur antè cibum. Vel. ℞. ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo vnc. 1. Cum aqua portulac. fiat doſis. Vinum abſynthites eximium, amatore vermes necans, vini vapore ſpiritus inſtaurans, ſubſtantia nutriens, calore craſſos humores concoquens, arcenſque putredinem. ℞. maſſ. pilul. communium ℥ß fellis bubuli ʒi. Cum ol. rutac. ſubigantur in emplaſtrum molle, quod extende ſuper alutam, admouendum vmbilici regioni. Pueris aqua Rhabarb. detur in aliquot dies, aut ʒß. pulueris contra vermes immiſceatur eorum pulti. Malignitatem arcebit, & cruda concoquet hic iulepus. ℞. agu. ſtillat. ſcord. card. morſus an. vnc. tres aqu. theriacal. vnc. ſem. ſyrup. de abſynth. & è limon. an. vnc. 1. Miſce. fiat iulep. in duas doſes. ℞. lactis tepent. ℔ß. ſacchar. alb. ℥ij. vitellum vnius oui. Miſce pro clyſtere. Victus ratio ratio ſit tenuis, ex aſſis potius quàm elixis, ijſque boni ſucci. Talia ſunt biſcoctus panis, Alauda, Columba, Perdix, Veruecis caro natu maioribus, cũ auſteriore vino lymphato, vel ſi fieri poteſt, abſynthino. Lactantibus panatella, ſubtracto vel imminuto lacte, potus ex aqua cocta cum eboris, & cornucerui raſura.

Variæ lumbricorum ſpecies.

Lumbricorum generationis cauſa.

Lumbricorum curatio.

Abſynthini vini dotes.

Emplaſtrum.

Iulepus Cardiacus.

Victus ijs congruus qui lumbricis infeſtantur.

LIBRI OCTAVI MEDICÆ Decados Finis.

FRANCISCI PORTI, MEDICÆ DECADOS LIBER NONVS.

NEPHRITICA, SEV RENIBVS conferentia.

CAPVT I.

A Varijs cauſis, vt ab infarctu, igne, tumore
Sanguinis, abſceſſu, grumo, vlcere, pure, lapillo
Conſurgunt varij, hiq; graues in Rene dolores. — *Cauſæ nephriticæ, ſeu Renum doloris.*
Zizipha quos & Myxa leuant, & amygdala dulcis, — *Renum dolorem lenientia.*
Althææ radix, ſtrobili, piſtacia, ficus,
Prunaque cum ceraſis, tragacanthum, Caſſia nigra,
Purpureæ violæ, liquiritia, cremor & hordi, — *Refrigerantia quæ calidis Renum affectibus proſunt.*
Iſque rubens fructus quem fert halycacabus, atque
Semina quæ frigent maiora, minoráque, fragum,
Gingidiumque, quod & Stomacho Renique benignum eſt:
Plantago, gramen, rubus, oxalis, aſparaguſque,
Herbaque quam iungit paries, lactuca, limonis
Succus, & à Veneris quæ dicitur herba capillis,
Nymphææ flores, ſemenque papaueris albi
Si calor eſt. Sin craſſa vias pituita, lapiſ-ve

Calida, quæ frigidis morbis ſuccurrunt.

Obſtruit, aut grumus, findet Cicer omne meatus,
Pimpinella, illique parum ſaxifraga diſpar,
Atque apium, marathrum, camomilláque, petroſelinum,
Et centum capita attollit qui Carduus, vrens
Vrtica, & calamus redolens, radixque Cyperi,
Pæoniæ, ruſci, milij cum ſemine Solis,
Juniperi, & lauri baccæ, terebinthina candens,
Et tribulus geminus, Crithmum, ſeu Creta marina,
Creſſio, quique valet radice ac ſemine daucus,
Smirnion atque Syon, raphanuſque, geniſtaque, purgans
Humores Aſarum & varios, ſed phlegma potenter.

COMMENTARIVS.

Calidis renum affectibus conferentia.

EORVM quæ Renibus & veſicæ conferunt, alia calidis eorum affectibus, vt ardoribus & inflammationibus ſubſidio ſunt, doloreſque mulcent, vt amygdala dulcis, huiuſque recens oleum, pruna, iuiubæ, ſebeſten, tragacantha, liquiritia, ſtrobili, nuclei pinei, piſtacia, ficus, quæque leniendis pulmonibus conuenire lib. 7. diximus: quæ non ſinunt arenulas in calculos concreſcere. Vt neque Limonum ſuccus, radix oxalidis, aſparagi, rubi, graminis, capilli veneris, quæ ſolidos veroſque calculos comminuere creduntur incidendo, tenuandóque nullo calore, nulla inſigni ſiccitate. Tergent, incidunt vrinas etiam calculoſque conterunt ſemina quatuor maiora minoraque, vt halicacabi rubentes fructus, fraga, radix & ſemen althææ, plantago. Caſſia ſummè lenit, purgatque cum puluere liquiritiæ bolo ſumpta, quam cum terebinthina vorare licet, vbi non eſt inflammationis nota. Plurima verò calida ſunt, quæ frigidis Renum morbis, quos humoris craſſities, & obſtructio peperit opitulantur. Vt radices eryngij, apij, ruſci, petroſelini, fæniculi, terebinthina, calamus aromaticus, cyperus, vrtica, pimpinella, ſaxifraga, creta marina, cicer, milium Solis, daucus, raphanus, Syon, ſmyrnium, Aſarum, geniſta, creſſio, quæ tenuitate ſua incidendi, abſtergendique vi mouent vrinas, calculum frangunt, quæque ſunt in Renum veſicæque vijs craſſa duráque tenuant & excludunt. A quibus variæ compoſitiones extant, vt ſyrupus è limonibus, Iuiubinus, capillorum veneris, ſyrupus de althæa, de raphano, de duabus & quinque radicibus: vt Apozemata, quorum alia leniunt, vt quæ fiunt, è prunis, iuiubis, ſebeſten, caricis, ſummitatibus aſparagorum, & althææ, ſeminibus cucumeris, citruli, maluæ, melonum, cucurbitæ cum paſſulis, & liquiritia. Quædam arenulas & calculos atterunt atque deturbant, vt quæ parentur è quinque radicibus, additis capillaribus, pimpinella, ſaxifragia,

Calida frigidis renum morbis opitulantia.

Compoſitiones variæ renum & veſicæ morbis vtiles.

271

ſaxi fragia, ſemine dauci, milij folis, fæniculi. Fiunt & clyſteres, inſeſſus, fotus, compeſcendis nephriticis doloribus apti, comminuendoque calculo è radicibus althææ, maluæ, raphani petroſelini, fæniculi, eryngij, bardanæ, cum berula, malua, parietaria, betonica, chamæmælo, naſturtio, lauro, iuniperi baccis; quorum magmate, addita farina ſeminis althææ, lini, fænugræci, dauci, cum axungia cuniculi & anſeris cataplaſma fingitur: vt litus ex oleo chamæmælino, laurino, ſcorpionum, terebinthinæ, butyro, & amygdalarum dulcium ſucco. Quorum formulæ ſequentibus capitibus aperientur.

Nephriticorum topicorũ materia.

Berulam nusquam adhuc reperi. Hoc illam author in isto libro aliquoties nominat. An intelligit betulam? An typographi errarunt, ut r posuerint pro t? Certe Matthiolus [struck] aquam quae e perforato betulae caudice distillat cum renum tum vesicae calculos eiicere scribit. Verum textum authoris sic relinquamus dum certiora tempus et studium afferant.

IMBECILLITATIS RENVM CVRATIO.

CAPVT II.

SI mala temperies, ſimplex ſeu mixta, ſeroſos
Debilitat Renes, nimius vel curſus, equive
Seſſio longa nimis, vel in illos caſus, & ictus,
Pluraque dicta priùs, contraria cura ſequatur.
Caſſia iuncta Rheo Renum fugat Jnda calorem,
Populei litus vnguenti, illiuſve gelantis
Pergameum perhibent quem compoſuiſſe Galenum.
Frigus at oppugnat terebinthina lucida, vinum
Abſynthi, fotuſque roſæ, ſuauiſque Cyperi.
Curſus, equique labor requiem petit, vt petit ictus
Caſuſve in lumbos. Nocuit ſi turbida lympha,
Mixta mero rubro, illimiſque & clara bibatur.
Et ſi diſtentæ nimio præ ſanguine, venæ
Mulgentes hos mole premunt, Iecoraria primùm,
Poplitis hinc aut malleoli eſt quæ vena ſecetur.
Jnterdúmque vſus nimius medicaminis huius
In Renes quod mittit aquas, lotiumque profundit
Debilitat. Tunc humoris diuertito curſum
In ſedem, inque cutem. Neque Renes robore priua.
Iudaicus firmat lapis, & tria ſantala flauo
Mixta rheo, diaquod tragacanthum dicitur, illi

Cauſæ renũ imbecillitatis ex cap. 22. lib. 3. repetendæ, quarum hic curatio datur.

Imbecillitatis Renum à calore curatio.

Vnguentum populeum & refrigerans Galeni.

Curatio Renum imbecillitatis à frigore.

Ab aliis cauſis curatio.

Si ex diureticorum vſu nimio debilitantur renes, diuertendum in cutem per hydrotica, vel in anum per catharsica.

Robur addẽtia Renibus imbecillis.

Videatur disputatio Basileensis de scorbuto ubi Berulã Tabernaemontani nominat. Itaque e Tabernaemontano berulae descriptio petenda.

Si iungatur Ebur, Roſaque, & Corallus vterque.

In renum imbecillitate vitanda.

Omnibus apta quies cauſis. Labor exulet omnis,
Et Venus, & teneros quæ dilatare meatus
Balnea blanda ſolent. Cibus è Perdice probatur,
Turture, Gallinis, & claris toque Palumbis.

Cibus.

E quibus, atque alijs animalibus optima Renum
Eſt caro. Lac etiam imprimis conducit ouillum,
Cremor ab hoc hordi niueo coniunctus amylo.
Meſpila, ſorba iuuant, pyra, poma cydonia, corna,
Quæque alia aſtringunt, & hiantia corpora firmant.

Potus.

Berberis atque chalybs liquida mergantur in vnda
Pro potu, immixto pariter meliore falerno.

COMMENTARIVS.

Renum benè valentium munus.

Renum imbecillitatis cauſæ præcipuæ.

Calidior intemperies renum quibus emendanda.

Frigidioris intemperiei renum curatio.

1 QVVM Renes integrè valent, ſerum ad ſeſe trahunt, aſſiduéque per vreteres in veſicam tranſmittunt: nequeunt verò quùm inualidi, imbecillique; vel ſi queunt, agunt languidè, nec veram vrinam effundunt, ſed fœdam & aquoſam. Cauſæ præcipuè ſunt intemperies obſtructio, Contuſio, Calidior intemperies emendatur Caſſia cum Rheo bolo data. Lituque qui ſit ex oxyrhodino, vnguento roſac. populeo, refrigerante Galeni. Frigidior terebinthina ſumpta per os: fotu roſarum, abſynthij, cyperi coctis in aqua, & vino rubro. Si nimius ſanguis è venis emulgentibus in Renes affluens obſtruit, & cauſa debilitatis eſt, quod ex vrinis rubore ſaturatis agnoſcitur, ſecanda vena. Sin vrina craſſior, vel etiam tenuis & aquoſa, purgandum eſt aperientibus nephriticis, vt radicibus eryngij, petroſelini, fœniculi, graminis, & alijs huius generis. Sic, ℞. radic. eryng. petroſel. fœnic. gramin. an. ʒiij. fol. agrimon. pimpinell. ſaxifrag. plantag. an. Mj. fol. orient. & paſſul. mundat. an. vnc. ſem. fiat decoct. In qua colata diſſolue ſyrup. de cichor. compoſit. cum rheo ℥j. pro doſi.

Tabellæ Renibus robur addentes.

Memineris hic, vt in omnium partium imbecillitate miſcenda quæ roborant. Ideoque, ℞. raſur. ebor. coralli rubr. lapidis iudaici an. drac. ß. puluer. diarrhod. abbat. & aromat. roſat. ſingul. ℈j. Cum ſaccharo roſat. diſſoluto in aqua roſar. & pimpinell. fiant tabell. pond. drac. 1. ex quibus vna ſumatur antè ſingulos paſtus. Contundunt Renes ictus, caſus ad lumbos, equitatio crebrior, quibus vtilis quies. Vbi verò diuretica Renes debilitarunt, præterquam quod reuellendum in ſedem clyſteribus, & ſudorificis in cutem, aſtringentibus etiam, & ſpecifica vi robur addentibus, vt ſuperioribus tabellis vtendum.

DIABETIS CVRATIO.

CAPVT III.

VRGET anhela ſitis, Renes vbi Dipſacus ardens
Torret, & epotis raro ſedatur ab vndis,
Quùm citò prætereat ſumptus liquor. Ignis vt ergo
Cauſa ſitis tollatur, & inſpiſſetur vt humor,
Quicquid erit quod curet, id aut refrigeret, idve
Temperet. Oxalis hinc iuuat & lactuca ſeorſim
Vel cum Gallinæ, vituli vel carne, vel hædi
Cocta, tremens ſorptum, quod in vnda coxerit ouum:
Lac etiam extinctum chalybem quod ſenſerit, hordi
Succus, & hic cremor, quem fundit Amygdala dulcis,
Semine cum gelido quod habet cereale Papauer,
His & ſeminibus quæ nos maiora vocamus
Frigida, nectareo pariter cum ſacchare iunctis.
A paſtu, velut antè Ribis conſerua, geluque
Conferet hoc mali cui dat Cydon inclyta nomen.
Succus, hyoſciami, plantaginis & ſolani,
Muccus & extractus pſilli de ſemine lumbos
Imbuat, aut oleum mythinum, populeumve
Vnguen, in hoc meliùs ſi caphura pauca feratur.
Fiat & ex hordi, ſi vis, Cataplaſma farina,
Oxyrhodoque, cui ſuccumque papaueris albi,
Lactucæque ſimul iungas, ac Renibus indas,
Armeniæve lutum capias, albumen & oui.
Quúmque Iecur pariter vicinum perferat ignem,
Endiuiæ ſucco, plantaginis atque roſarum,
Puluere ſantaleo, ac tenui foueatur aceto.

Inexhauſta ſitis ſignum Diabetis pathognomonicum.

Victus genus in Diabete.

Hordeatum & amygdalatum additis ſeminibus frigidis refrigerat, humectat, lenit, ideoque bilẽ Diabetis cauſam temperat.

Succus, conſeruæ ribes, & cydoniatum.

Topica pro renibus.

Fotus ad regionem Iecoris, ſimpathia in Diabete laborantis.

Venæſectio. Purgatio. *In primis verò vena eſt reſeranda diebus,*
Mannaque cum ptiſana, vel Caſſia nigra bibenda,
Cumque tamarindis pallens roſa, ſenna, rheumque,
Syrupi. *Vſus erit crebro myrthi, violæque, roſæque,*
Berberis, agreſtæ, granatorumque ſyrupi.
Vua Damaſcenæ, ſeu racemi Damaſceni. *Creber & vſus aquæ cui gallinaceus inſit*
Pullus, & vua recens Syria delata Damaſco.

COMMENTARIVS.

Quid Dipſacus ſeu Diabetes. *Opiniones de Diabetis cauſa.*

1 DIPSACVS ſeu Diabetes, fluor, ſeu tranſitus eſt vrinæ continuus cum inexplebili ſiti: cuius ſigna cauſaſque lib. 3. cap. 23. percurrimus. Galeno quidem huius affectus cauſa renum eſt retentricis facultatis imbecillitas, ideoque robur his addendum per ea, quæ nouiſſimo capite deſcripta ſunt. Alijs eſt totius corporis ſiccitas, Renibus omnem humiditatem vndique ſugentibus, vndè neceſſum eſt vim eorum attractricem eſſe validam, vt eſt imbellis & inualida retentrix, quæ quicquid eſt ſeri momento ſinit effluere, nullo coctionis rudimento. *Diabetis curatio.* Quamobrem vt ſedetur hic affectus, Caſſia ſæpe boli forma detur cum ſyrupo violaceo, qui refrigerat & humectat: vel potiùs *Purgantia.* cum ſyrupo de granatis, qui refrigerat & aſtringit, eademque viroborat. Vel eadem infundatur in aqua plantaginis & endiuiæ, diluaturque ſyrupus è cichorio cum rhabarbaro. *Victus.* Potus ſit aqua chalybeata cum ſaccharo roſato. Cibus è boni ſucci carnibus, alteratis cum lactuca, portulaca, hortenſi cichorio, cærefolio, plantagine: panis ex hordei triticique farina, fermentatus & coctus vt congruit. *Topica.* Illinantur Renes vnguento roſato Meſuæi, populeoque, lotis in aqua roſarum & aceto cum caphuræ granis aliquot. Sumatur antè paſtus cochleare ſucci Ribis, aut ſucci carniſ-ve cydoniorum, aut tabella vna diarrhod. abbatis, aut quædam ex his, quæ ſuperiore capite dictauimus. Foueatur Iecoris, ventriculique regio plantagine, myrtho, roſis, abſynthio. *Venæſectio.* Sed expenſis viribus venæ ſectio non omittenda, quæ, ſi quod remedij genus, vniuerſum corpus refrigerat humectatque, ſpiritibus, in quibus eſt calor igneus per eam effluentibus vnâ cum ſanguine.

VRINÆ CITRA RENVM ARdorem incontinentiæ Curatio.

CAPVT IIII.

VERTEBRA ſi luxata fuit, ſequiturque perennis *Curatio fluoris vrinæ à luxatis vertebris.*
Mictio, non huius facilis curatio morbi.
Frictio contulerit tamen aſpera, balſama lumbis
Inducta, atque ſynapiſmi cum ſulphuris vnda.
Sin eſt veſicæ ſpincter reſolutus, ab hocque *Curatio fluoris vrinæ à reſoluto veſicæ muſculo.*
Meÿtur aſſiduè, purges menthaque, rheoque.
Auſtero lumbos foueas rubeóque liæo,
Saluia cui iungatur, & Iua, & ruta, cupreſſus,
Purpureæque roſæ, nux pinea, quercus, alumen.
Hinc oleo de ben line, ſpica, maſtiche, ruta Benioin. Line imperativus est a lino. linis.
Quæ perinæi ſunt loca; Renes, Ilia, lumbos.
Plurima produntur tutum dare poſſe leuamen,
Qualia ſunt Aquilæ Cerebrum; Ren, atque Cerebrum, *Cæca proprietate fluorem vrinæ comprimentia.*
Teſticulique leuis leporis, veſica ſuilla,
Quæque Capræ, Taurique feri eſt, imbellis ouiſque,
Hædinus pulmo galli cum gutture, lingua
Anſeris, & ſtercus muris, thus, myrrha, cyperus,
Vt myro cum balanis calamintaque, menthaque, capræ
Lac & ouis ſumptum cum ſacchare ſæpè roſato:
Enula, condîtum ſemen teretis coriandri:
Quæ varijs poteris tentare & tradere formis.
Sit paucus cibus & ſiccus, velut aſſa columba, *Victus genus in vrinæ fluore tenendum.*
Quæque boni ſucci eſt volucris, nux pontica, teſtæ
Caſtaneæ, & patula demptæ Iouis arbore glandes,
Maturum rubeumque merum, craſſumque. Nociuum *In vrinæ fluore vitanda.*
Quod tenue eſt, albumque: ſerumque è Rene madenti

Quod trahit, vt Raphanus, cucumis, melo, vndáque multa
Pota, nouique oleris, fructuſque frequentior vſus.

COMMENTARIVS.

Vrinæ fluoris cauſæ.

Vrinæ incontinentia cur curatu difficilis.

A Paralyſi natæ vrinæ incontinentiæ curatio.

Paratu facilia ad vrinæ fluorem.

Compoſitiones ad incontinentiam vrinæ.

QVI ſæpius meiunt, hoc habant ab vrinæ copia, Renumque vitio, quales qui Diabete premuntur, vel Paralyſi, quam fluxio, frigus, vulnus, ictus, interdum in Renis, Lumborum aut veſicæ partibus infert. Vel imbecillitate muſculi collum veſicæ claudentis, quod aliquando fit ab attritu violento veſicæ, vel laceratione muſculi ſphincteris, vt quùm educitur vi calculus. Vel eiuſdem muſculi mollitie, quod pueris: vel ſiccitate, quod ſenibus accidit. In omnibus incontinentiæ ſeri, ſeu fluoris vrinæ cauſis difficilis eſt, & operoſa curatio, quod affecta pars ſit exanguis, & quam interna, externaque remedia vix attingunt. Paralyſeos curatio tentabitur paralyticis remediis 8. cap. lib. 6. datis, maximéque topicis regioni lumborum admotis. Nerui namque à lumbis & oſſe ſacro ad veſicam perueniunt, quibus reſolutis neceſſum eſt torpere veſicam, eiuſque ſphincterem muſculum, & ita lotium intempeſtiuè fluere. Quùm autem ab vrinæ copia naſcitur hic fluor, diuertendum in aluum per ea cathartica, quæ leniendo trahendoque purgant: ſiccandumque parciore potu, cibis aſſis, iiſque paucis. Eadem victus ratio tenenda, quùm eſt infirmitas claudentis veſicam muſculi, cui remedia conferunt noſtris deſcripta verſibus. Ideòque quùm ab hac cauſa quis aſſiduè meiit, edat ſæpe Cerebrum leporis, eiuſque Renum carnes cum teſtibus, hædulique pulmonem: lac ouillum, caprillumque bibat cum ſaccharo roſato: veſicam tauri vel ſuis è cole ita ſuſpendat ligetque, vt quicquid meijt, veſica excipiatur. Murium eſus commendatur ad huius affectus curationem. Ideoque. ℞. carnis ouillæ vnc. 3. carnis murium vnc. 1. ſtercoris earundem vnc. ſem. Cum aromaticis, lardo, butyro, quantum ſatis fiat artocreum arte piſtoria, quod comedet inſcius, qui ſolitus eſt vrinam aſſiduè profundere. Fiat etiam tale condîtum. ℞. conſeru. roſar. vnc. 2. conſeru. flor. ſalu. vnc. 1. cerebelli leporis aſſi, ſtercoris muris, coriandr. præparat. an. vnc. ſem. puluer. radic. enul. ʒij. Cum ſaccharo roſato fiat condîtum, de quo ſumatur manè veſperique cochleare.

RENVM PHLEGMONES Curatio.

CAPVT V.

IGNEA ſi ſolidos quatit inflammatio Renes,
Clyſma ſit è gelidis, pariter quod molliat aluum. *Clyſter.*
Vena dein reſeretur, & hæc quæ Regia primùm, *Phlebotomia.*
Non ſemel, at crebro, grauitas ſi perſtet in illis,
Atque dolor pulſans, febrilis & igneus ardor.
Caſſia dein ſimplex glutita perutilis, hincque *Bolus caſsiæ.*
Quod Renes Apoſema poteſt lenire gelando:
Quale quod oxalidem recipit, lapathumque, rubumque, *Apozema refrigerans.*
Gramen & aſparagum, portulacamque, recondit
Quod melo, cucumis, lactuca, cucurbita ſemen:
Et baccas quas fert halycacabus herba rubentes:
Nigrantis violæ flores cum nenupharinis.
Quæ magis vt placeant, tenui tranſmittito colo,
Nectareoſque adhibe dulci cum ſacchare ſuccos,
Quos limo, quos violæ, quos punica mala refundunt. *Linimentum.*
Oxyrrhodo lumbos, & populeo vnge virenti. *Fotus.*
Solani aut ſuccis, plantaginis atque roſarum,
Lactucæque foue, mixto penetrantis aceti
Tantillo, granisque aliquot, quæ Caphura promet.
Sæpius è pingui butyro iuſcula fiant, *Victus genus.*
Aſparagis ſimul incoctis, * acidoque liquore ** Omphacium intellige.*
Pendentis, nec dum maturæ in vitibus vuæ.
Carnibus aut vituli cum Rumice, mollis & hædi.
Quæ mellita nocent, piperataque, ſalſáque. Potus
Non erit ille liquor, cuius Semeleius author *Vinum inflammationi renum infenſum. Vitis potus ex*
Dicitur eſſe puer: ſed quem liquiritia lymphæ
Iuncta dabit, gramen, rumex, ſuccuſque limonum

aqua decoctionis graminis, acetoſæ, ſucci limonum, addita liquiritia.

Si dolor vrget atrox, nec ab his ſedatur, in vndam
Deſcendat tepidam corpus: quæ ſola iuuabit.
Conferet at magis hæc, in qua camomilla madebit,
Maluáque, purpureæque roſæ cum ſemine lini.

Balneum, aut ſemicupium.

Quùmque priùs ſuperas depleris ſanguine partes,
Poplitis, aut quæ malleoli eſt ea vena ſecetur.

COMMENTARIVS.

Cur acrior renum quã hepatis calor.

1 QVALIS Hepatis, talis Renum intemperies eſſe ſolet. Ideóq; quibus Iecur calidius, calidiores & Renes. Ab illo namq; ſerum & ſanguinem per vicinas emulgentes venas hauriunt. At Renum calor acrior, quia cõcluſus ignis, & in dẽſiore loco, pars exquiſiti ſenſus, quia pluribus in intimo ſuo corpore contexta membranis. Hinc vbi Renum eſt phlegmone, non modò grauans eſt dolor, ſed pungens ac lancinans pulſansque; ſurſum quidem ad Iecur antrorſum, retrorſum autem ad ſpurias coſtas, & primam dorſi vertebram, deorſum ad veſicam & pudendum, ad Lumbos & Ilia ſeu coxendices, Pectinem & femora. Quare cito medendum eſt enemate crebro, cui refrigerandi vis, ſecanda ſæpè vena eſt è directo, de baſilica medianaque primis diebus, è ſaphæna nouiſſimis. Sumenda ſæpe Caſſia, vitatis validioribus catharticis & diureticis, quæ camarinam mouere poſſent, & humores in affectam ſedem elicere. Syrupus iuiubinus, violaceus, nenupharius, è limonibus ſæpè cum aqua cocta detur. Communis potus ſit ptiſana cum hordeo & liquiritia, iuncta radice graminis & oxalidis. Vel aqua cocta cum ſaccharo, limonumque ſucco. Iuſcula crebra ſint ex oxalide, lactuca cum butyro, vel hædi, vituli, pullique carnibus. Temperat ardorem hordeatum, & amygdalatum, additis ſeminibus refrigerantibus cucumeris, citruli, cucurbitæ melonum. Simile confert apozema ℞ radic. oxalid. oxilapath. gramin. an. ℥j. fol. lactuc. portulac. cichor. tot. endiu. ſcariol. capill. ven. an. Mi. ſemin. quatuor frigid. maior. & minor. mundat. an. vnc. 2. iuiubas, ſebeſt. an. num. quinque, baccas halycacabi decem, liquirit. raſ. ʒiij. flor. viol. nenuph. an. Pi. fiat decoct. In ℔ 1. colat. diſſolue ſucci limon. ℥i. ſacchar. alb. ℥iiij. fiat apozema clarific. aromatizatum ℈i. cinnam. pro tribus doſ. Dentur vno die duæ, vna manè, altera veſperi, longius antè paſtus. Si poſtremam doſin aluum, vt fieri ſolet, lubricare vis, infunde pulpæ caſſiæ vnc. 1. ſem. In cuius expreſſione diſſolue ſyrup. ſolut. roſar. vnc. 1. ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo vnc. ſem. Balneum hinc aut ſemicupium opis plurimum adfert: litus etiam Renum ex oxyrhod. vnguento refrigerante Galeni, populeoque cum pauca cæra. ℞. cærat. refrigerant Galen. & ol. nenuph. an. vnc. 1. aceti parum, caphuræ gran. ſex. Miſce pro litu regionis Renum.

In phlegmone renum à validioribus medicamentis abſtinendum.

Apozema Renes, vt etiam Iecur refrigerans.

Balneum aut ſemicupium.

ABSCESSVS

ABSCESSVS RENVM CVRATIO.

CAPVT VI.

ABSCESSVS *Renum, ſanies quem micta fatetur,*
Vix recipit certam, ſera eſt ſi cura, ſalutem. Caſſia.
Sumatur primis hinc Caſſia nigra diebus.
Vena dein cubiti reſeretur, ab hacque Saphæna. Vena ſectio. Clyſter.
Molliat & clyſter, ſimul ac refrigeret aluum.
Vnguine populeo lumbi, gelidoque Galeni Vnguentum.
Cærato crebrò madeant, foueantur & illis
In Diabete priùs dictis. Terebinthina lota Terebinthinæ vires.
Conuenit imprimis, quia terget, purgat, & vlcus
Claudit. At in febri quoniam malè tuta, ſit illi
Caſſia fuſca comes, violaceus atque ſyrupus.
Granati mali, myrthi liquor, atque roſarum Aſtringentes ſyrupi.
Sacchareus iuuat. Huic etiam benè iungitur vnda
Lactucæ, endiuiæque, roſæ, plantaginis, hordi,
Cedat vt in Iulep. Blandi nocet vſus Iacchi,
Sint niſi deiectæ vires. Ptiſana, hydromelique
Sit potus. Nocet hæc lotium quæ prouocat herba. Herbæ diureticæ in renum Abſceſſu fugiendæ.
Hinc apium fuge, fœniculum, ſimileſque calore
Quæ tenuant. Cum cichorio lactuca coquatur,
Gingidiumque. Hordi cremor cibus vtilis, atque
Pullorum cum iure caro. Tenuiſque diæta
Laudatur. Tamen eſt morbus ſi longus, abeſto.
Euchymæ carnes, vt Turturis atque Columbæ,
Gallinæque, Capi pinguis, Turdique leuabunt. Piſces boni ſucci.
Nec ſucci eſſe mali poterit qui piſcis habetur
Lucius, & noſtro quæ nomine Perca vocatur,
Trutta, & Carpa, ſuo quam Sequana nutrit in alueo,
Barbulus, atque Draco maris, eſt qui Viua, Rubellus,

Per Rhombos eos intellige piſces quos Lutetiæ Barbutam & Turbotum appellant. Vanuæ pagus eſt iuxta Lutetiam butyri bonitate celebris.

Soleaque, & lati qui dant noua gaudia Rhombi,
Appoſiti lautis epulis, Acipenſer & ingens
Sturius eſt qui noſter, Aloſa, & grata palato
Aurata, in dulci butyri merſa liquore,
Quale quod irriguis Vanuarum affertur ab oris.

COMMENTARIVS.

Pus Mictum Abſceſſus ſignum.

Dolor præcedẽs Abſceſſus ſedem indicat.

Cur difficilis Renum Abſceſſus curatio.

Interna remedia.

1 PVs Mictum, ſignum Abſceſſus eſt. Sed vbi ſit inquirendum. Interdùm enim inflammata gibba parte Iecoris qui ſequitur Abſceſſus vacuatur per vrinas, per quas etiam aliquandò Pleuritis, & ſi rariùs Abſceſſum facit, vt & Veſica, ſed præceſſit in affectis partibus dolor. Ideóque quùm in Renibus apparuêre ſigna phlegmones, puſque ſedata partis inflammatione meijtur, Renum Abſceſſus eſt. Cuius eſt operoſa curatio, quia continuus vrinæ tranſitus non facilè patitur vlcus agglutinari. Curandi tamen eſto modus per ea, quæ leniendi, detergendi, ſolidandique vim habeant. Quare, ♃. medull. caſſ. recent. ʒvj. terebinth. venet. ʒiij. Vel, ♃. terebinth. venetæ ʒvj. aut ℥j. Sumatur per bolos, inuolutas pani miſſali. Vel, ♃. Rhei elect. infuſi. in aqua plantag. & endiu. drac 2. cum ℈ iß cinnam. medull. caſſ. ℥j. fiat expreſſio: in cuius colatura diſſolue ſyrup. de granat. & iulepi roſac. an. ℥ß. pro doſi. Lac aſininum, ouillum, caprillum, hordeatum, amygdalatum cum ſaccharo roſato leniunt, tergent & glutinant. Potus ſit hydromel, hydroſaccharum, priſana cum hordeo, liquiritia, paſſulis. Vinum noxium, niſi quod è baccis halycacabi paratur hoc modo. Racemi cum baccis ſeu fructibus alkekengi miſcentur vnâ, partibus æqualibus. Vel, vt gratius ſit vinum, duabus partibus racemorum, vna baccarum: teruntur, conduntúrque dolio, fitque muſtum. Cibus eſſe debet ex euchymis carnibus, expoſitis iam ſæpe: piſcibus etiam dulcibus, & cum palato gratiam ineuntibus, quales qui commemorantur à nobis hoc capite, quos aromaticis condîre, butyroque ſaginare ita coqui ſolent, vt eorum eſus quadrupedum volucrumque precium interuallo longo ſuperet. Frequens in anum indatur clyſter, in hoc & reliquorum Renum affectibus, quia materiam diuertit, reneſque dilatat, ideoque ſi quid in ijs moleſtum eſt, patentibus vijs amandat in veſicam, foraſque propellit. Sit refrigerans, humectans ac molliens, vbi calor ac febris eſt: molliens, calfaciens, reſerans, tenuans, ac detergens, vbi pituita muccuſque, grumus ſanguinis, calculus, pus & ſanies ſine febre cruciant. Conferunt aquæ Spadenſes, Niuernenſes, quæque ſunt ſulphuris, nitri, ferri participes.

Vini Halycacabi ſeu alkekengi cõficiendi modus.

Clyſter cur vtilis in renum affectibus.

NEPHRITICI DOLORIS, SEV CALCVLI Renum Curatio.

CAPVT VII.

QVVM fixus dolor, & grauitas, memorataque plura
Signa priùs, ſtatuent in Renibus eſſe lapillum,
Sit clyſter, balanuſque frequens qui molliat aluum,
Vena grauis partis quæ Regia prima ſecetur,
Poplitis hinc aut Malleoli. Comitata ſyrupo
Iuiubeo, althææ, violæ, veneriſque capillûm
Caßia nigra per os detur. Calabrinaque Manna,
Vel Lenitiuum, vel Senna, Rheumque bibatur,
Ex Alkekengi, pimpinellæve liquore.
Quo ſi lota fuit terebinthina lucida, confert
Sola quidem, interdùm fuſcæ commixta medullæ,
Caſſia quam profert, purganti vel Diapruno,
Vel Diaphænico, laxanti vel benedictæ,
Si ſit phlegma nocens, & in ægro viuida virtus.
Iura leuant cicere è rubro, lupuloque recenti,
Althæa, malua, aſparagis, vituloque, vel hædo.
Butyrumque recens leni cum ſacchare, ſuccus
Nuper & extractus quem fudit Amygdala dulcis
Cum niueo vino, ptiſanave, aut ſimplice lympha.
Inſeſſus, fotus, Cataplaſmaque blanda, lituſque
Sint præſto. Litus ex oleo quod Amygdala dulcis,
Scorpius & camomilla, & adeps dat cuniculorum
Vtilis. E malua fiet Cataplaſma, vel herba

Vena baſilica primò, dein ſaphena ſecanda.
Purgatio.
Litus.
Cataplaſma.

Quam iungit paries adipi commixta ſuillo.
Fotus. *Althææ radix fotum dabit atque Cyperi.*
Balneum. *Corpus & in tepidis mergetur ſæpiùs vndis,*
In quibus impletus camomilla & ſemine lini
Sacculus aſſiduè madeat. Liquor indè bibatur
Qui tenuet, moueatque ſua de ſede lapillum
Herbæ diureticæ calculo deturbando aptæ. *Ex Apio, marathroque, & vtrouis Petroſelino,*
Bardana, berula, ſcylla, cretaque marina,
Vrticaque noua, raphanoque & Anonide ruſco,
Irideque, & tribulo gemino, flauoque limone
Iunipero, lauro, atque alijs quæ plurima, iuncto
Occulta qualitate calculum alterantia. *Iudaici lapidis, lōtij vel puluere Lyncis.*
Frangit ad hæc lapidem gummi quod ab arbore manat,
Quæque Laryx, Abies, Ceraſuſque, & Perſica fertur:
Arboris vt nucleus, genuit quam barbara Perſis,
Et Ceraſus, quod & hinc oleum diſtillat & vnda.
Proprietate iuuat torquatæ pluma Palumbæ,
Cinis lapilli in Cancrorũ capitibus inueni datur ad drach. ſem. cum vino albo. *Hircinus cruor & leporis cum pelle cremati,*
Vnguis Equique cinis, Cancri cinis atque Cicadæ,
Terreſtris vermis, teſtæ cochleæque, limonis
Quæ benè cum ſucco ſumes, albo ve falerno:
Vel cum ſacchareo, ſed aquas ducente liquore.
Naturales aquæ. *Quæ naturales Calchanto ac ſulphure fumant*
Et nitro celebrantur aquæ. Qui lauit, ab hiſque
Exhauſit plures cyathos, lotiumque profudit
Pleniùs, à largo potu grauitate remota
Renibus è patulis, calidis è fontibus harum
Naturales aquæ non niſi repurgato corpore bibendæ. *Sæpe redit lætus, patrias & ſanus in oras,*
Si priùs humorum corpus deplere ſaburra
Pæonis illuſtris ſtudio curauerit, atque
Legitima vſus erit potus ratione, cibique.

COMMENTARIVS.

1 CALCVLI Renum cauſas ſignaque cap. 26. lib. 3. reddidimus, cuius iam noſtris verſibus eſt expoſita curatio. Quæ fieri debet anodynis, viaſque lenientibus & aperientibus, hiſque, quæ lapillum hærentem in via detrudunt in veſicam. Primùm igitur indatur in anum enæma tale. *Clyſter.* ♃. fol. alth. malu. parietar. violar. berulæ, creſſionis an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. an. drachm. 2. flor. camomill. Pi. Bulliant in aqua & albi vini quadrante. In colatur. ad ℔ 1. Diſſolue medul. caſſ. & terebinth. venet. an. drachm. vj: vel caſſ. & benedict. laxat. an. ℥ß ol. commun. & mell. mercur. an. ℥ij. ſalis ʒj. Hinc vena baſilica dextræ partis aperiatur, vt ſanguis affluens in partem dolentem auocetur, ſurſum que repat. *Phlebotomia.* Deindè, ♃. pulp. caſſ. ʒvj. Diaprun. ſolut. vel bened. laxat. ʒiiij. Miſce. Cum ſaccharo fiat bolus. Hinc exhibe terebinth. venet. ℥j. plus minus, obelijs vino madidis inuolutam. *Nephritica medicamenta.* Aut, ♃. radic. eryng. gramin. aſparag. an. ℥ß. fol. alth. pimpinell. an. Mi. ſemin. malu. citrul. fænic. melon. milij ſolis an. ʒj. liquirit. raſ. ʒij. baccas halycacabi numero quinque fol. ſenn. ʒiij. fiat decoct. In colat. infunde medull. caſſ. vnc. benedic. laxat. ʒiij. In expreſſione diſſolue ſyrup. de limon. & ſyrup. de quinque rad. an. ʒvj. pro doſ. Lenit butyrum recens, & ſuccus amygdal. dulcium ex albo vino ſi febris abeſt: aut aqua parietariæ vel halycacabi ſi calor exuperat, & picrocolos æger eſt. Saphæna dein ſecanda. Qūumque doloris acerbitas vrget, nihil ſemicupio vel balneo præſtantius. *Semicupium & balneum præſtans in dolore calculi remedium: cui præmitti debet clyſter, & phlebotomia* In quo ♃. aqu. ſtillat. pimpinell. & parietar. an. vnc. 2. ſyrup. de limon. & capil. ven. an. vnc. ſem. vel ſyrup. de alth. vnc. 1. Miſce, fiat iulep. Vel ♃. ſucc. amygdal. dulc. extract. ſine igne vnc. 1. Miſce cum vnc. 3. aut 4. vini albi tenuis, aut aqu. parietar. pro potu. Poſt, vt antè ſemicupium, ♃. cyperi, calam. aromatic. an. vnc. 1. fol. alth. malu. parietar. petroſel. fænic. bardan. berul. an. Mj. ſemin. petroſel. macedon. milij ſolis an, ℥ß. ſemin. lini ℥iß. flor. chamæm. Pij. Claudantur hæc duobus ſacculis minutim conſutis, qui bulliant in aqua & lacte in fine poſito pro fotu lumborum & partium reliquarum dolentium. *In balneo ſumenda.* *Fotus.* Vel, ♃. fol. berul. parietar. an. Mi. Frigantur cum butyro, vel ol. amygdalarum dulc. pro cataplaſmate. *Cataplaſma.* Tum ♃. ol. amygdal. dulc. aut lumbric. ℥iß. ol. ſcorpion. & axung. cunicul. an. vnc. 1. Miſce pro litu Renum. *Litus.* Sed obſeruandum an calculus magnus eſt, & incuneatus, infoſſuſque Renum ſubſtantiæ. *Obſeruatio in calculo notanda.* Quod probabile, ſi grauitas in affectu ſit permanens & fixa, pluribus incaſſum irritata remedijs: tumque deplorata ſalus, ſi naturales aquæ non conferunt, ad quas remittendus æger, non omiſſis his, quæ occulta proprietate lapidem frangere notauimus.

LITHIASIS, SEV CALCVLI veſicæ Curatio.

CAPVT VIII.

Veſicæ calculus difficilius Renum calculo curatur.

OMNIS *in exangui veſica calculus hærens*
Curatur, lapis vt Renum: tamen ægrius, vt qui
Durior & longas vt agant medicamina, tranant
Difficileſque vias: ideò virtute retuſa
Findere vix poſſunt lapidem, niſi fortè minorem.
Sæpiùs hic purges valido medicamine corpus,
Poplitis & venam reſeca, tumidam-ve ſaphænam.
Quæque ſerum vacuant inſigniter, atque lapillum
Frangere nata magis, varios aptentur in vſus.

Remedia varia veſicæ calculo conferentia.

Sic cum iudaici lapidis terebinthina detur
Puluere, vel lapidis quem ſpongia continet, huius
Aut lotio è Lyncis, qui concreuiſſe putatur.
Caſſia ſic Aſari cum puluere, vel benedicta
Cum laxante Rheo, diaphænicoque voretur.
Combuſti vitri, leporis cinis, atque crematæ
Huius auis tremulæ celebris quæ verbere caudæ.*
Cum vino tenui, vel in oxymelite bibatur.
Sanguinis vt puluis, tenero qui manat ab hædo,
Calchantique oleum, ſtillataque lympha metalli,
Cinnameus liquor, & ligni decoctio ſancti.
Schænanthum, lignumque aloes, Narduſque coquantur,
Atque galanga in aqua milij cum ſemine ſolis,
Semine iuniperi, laurique, hederæque, calentis
Ammeos, ac dauci, maluæ, gelidique limonis:
Colentur, mixto cum ſacchare puluere ligni
Cinnamei, ſurget tenuans ab aromate lympha,

** Hanc auē, caudam tremulam, ſeu motacillam appellant: quæ furno ſiccata puluere datur cum albo vino, vel aqua diuretica.*

Oleum & aqua vitrioli.

Aqua cinnamomi.

Decoctio guaiacina.

Apozema calculum frangens.

Quæ durum valeat conuellere pota lapillum.
Illiris Iris aquas, berula & ſaxifraga ſindet,
Arthemiſia, cum Raphano, ſuccoque limonum,
Quas in veſicam ſyrinx argentea mittat,
Vt terat hinc lapidem. Pubis litus & Perinæi
Fiat in hunc vſum, ex oleo cui Scorpio nomen
Indidit, Anſeris & pinguedine, cuniculique.
Si nequit his findi, nec iniqua ſede repelli
Calculus, eruat hunc ferroque & vulnere ſector.
At ne tam diri fiat generatio morbi,
Lac fuge, quæque parant de dulci fercula lacte,
Nec tibi lactis opus cordi ſit Caſeus vllus.
Vitetur caro ſalſa, caprilla, bouillaque, quæque
Anſeris eſt, Anatum, conſuetarumque volucrum
Jmmergi lacubus, fluuijs, ſtagnantibus vndis.
Piſcis vt hic ſine qui ſquammis, in aquaque paluſtri
Limoſaque frequens, Anguillaque lubrica, Tancha,
Quæque cibos inter Lampetra eſt inclyta lautos.
Qui panis ſine fermento eſt, incoctus arenis
Immixtus, cinerique. Simul vitetur oryza,
Et faba, lens, cicere exempto, reliquumque legumen.
Et muſtum, nigrumque merum, neque fæcibus expers.
Et cereuiſia, quæ limoſa & ſordida lympha.
Immaturi etiam fructus, potuſque, cibique
Qui craſſum pariunt, & plenum glutine ſuccum.
Sed fermentatus panis, bene piſtus, Aniſo
Condîtus, marathroque iuuat. Bona dædala Perdix
Et Capus & Gallina, Satuſque è Phaſide Gallus,
Cuniculi caro iunipero nutrita crepante,
Turtur, auis tremula quæ famoſiſſima cauda,
Turdus, aueſque aliæ latos volitare per agros
Aſſuetæ, caro veruecis, vitulique recentis.

NB

Aqua compoſita calculum alterandi vim habens in veſicam per fiſtulam argenteam immittenda.

Linimentum.

Quando chyrurgi manus ad eruendum calculum neceſſaria.

Victus genus in calculo vitandum.

Victus genus calculoſis ſalubre.

Squammoſi piſces, & quos memorauimus illic,
Abſceſſus vbi tentata eſt curatio Renum.
Vt vinum ſubtile, nitens, niueumque, vel vnda
Mellea, vel grato cum ſacchare iuncta: probatur
Cum glycirrhyza, ſimul & cum gramine cocta.
Dactylus, & paſſæ celebres in fructibus vuæ,
Malaque quæ redolent, nucleum linquentia pruna,
Fragaque cum Ceraſis, pyra cocta, & perſica, ficus.
Sed neque repleri nimio potuque, ciboque
Corpora debebunt. Malus eſt, qui cibus habetur
Optimus, in plenum ſolitus deſcendere ventrem.
Quique malus per ſe cibus eſt, alimenta creabit
Dulcia, ieiuno fuerit qui ventre receptus.
Sit labor antè cibum. Labor improbus omnis ab eſu.

Vide huius lib. cap. 6.

Fructus calculoſis vtiles.

Notanda ſententia.

COMMENTARIVS.

Plures calculi notas habes lib. 3. cap. 27.

Curandi calculi modus.

Opiata pro calculo.

1 VESICA pluribus cauſis obſtruitur, vt pituita craſſa, lenta, glutinoſa: grumo ſanguinis, caruncula, maximeque Calculo. Quem indicat vrina tenuis & aquoſa primum, hinc craſſa, turbida, ſubcruenta, ſedimenti multi, muccoſi, ſabuloſi, purulenti, guttatim & labore multo conatuque labens, in quo quoties meiendi, toties deſidendi cupido eſt. Interdum & vrina ſupprimitur, quum lapis in collum veſicæ deſcendit. Tumque ſi doloris initium eſt, indendus in anum clyſter, dein aperienda baſilica. Si puer eſt qui calculo premitur, repurgetur manna, caſſia. Sin adultus, & viribus integris. ℞. medull. Caſſ. ℥vi. Diaphæn. vel bened. laxat. ℥iij. Miſce fiat bolus. Vtilis in eum finem terebinthina, doſi ſuperiore capite deſcripta. Saphæna depleto corpore ſecetur. A qua ſi nihilominus cruciatus eſt, demittatur æger in ſemicupium aut balneum. Ab eo foueatur pecten & perinæum decocto maluæ, biſmaluæ, berulæ, cyperi, florum chamæmæli. Fiat Litus earum partium ex oleo rutæ, lumbricorum, ſcorpionum, amygdalarum dulcium cum axungia cuniculi: vel ſanguine vulpis, hirci, capræ. Pingue ius cicerum rubrorum, aut althææ, maluæ, petroſelini cum butyro ſæpè ſumendum: vt ſyrupi capillorum veneris, è duabus & quinque radicibus cum aqua ſaxifragiæ, pimpinellæ, iulepi forma bibendi. Poteſt & ex ijs Opiata concinnari, quæ tota ſubſtantia, ſeu qualitate ſpecifica calculum alterare putantur in hunc modum. ℞. conſeru. roſar. violar. nenuph. an. ℥j. puluer lapilli cancor. & lapid. iudaici an. ℥ij. caudæ tremulæ, leporis cum pelle in furno ſiccat. an. vnc. ſem. Cum ſyrup. capill. ven. fiat

opiata. De qua ſumatur quotidiè manè & veſperi nucis auellanæ quantitas. At præter ſigna Calculi, quæ dedimus lib. 3. cap. 27. videbit Lithotomus immiſſo in veſicam cathere ſitne calculus, & is an minor an grandior, cuius certiſſima ſolet haberi coniectura: quanquam & is interdùm, falli poteſt, nempè quùm lapis inuoluitur tunica, vel pituita viſcida tegitur & incruſtatur. Tùm enim calculus tactus non emittit ſonum, vt quùm ſolitarius ac nudus eſt. Ideoque ſi per fiſtulam argenteam in veſicam immiſſam conſtat grandem eſſe lapidem, non eſt æger pluribus remedijs agitandus, ſed iniecto clyſtere molliente, miſſo ſanguine, ſumptaque Caſſia, vel alio leni cathartico lithotomia procuranda: factaque ſectione continendus æger in lecto molli ſeorſùm à turbaque, victus ratione fouendus.

Quid agendum, quando conſtat grandiorem eſſe calculum.

INFLAMMATIONIS VESICÆ Curatio.

CAPVT IX.

SIN *veſica tumens rapido tentatur ab igne,*
Sæpe datus clyſter fæces excludat ab aluo.
Caſſia ſumatur, pſilli confectio laxans, — *Electuarium è pſillo.*
Atque Diaprunum, calabrinaque Manna,
Rheumque,
Seminibus gelidis coctis cum rumice, malua,
Lactuca, aſparagis, marathri cum ſemine dulcis.
Vena ſecanda ſed imprimis Iecoraria, curui
Poplitis hinc aut malleoli. Liquor inijciatur
Veſicæ in corpus plantaginis atque roſarum,
Et ſemperuiui tepidè, ne frigore tacta
Pars ſphacelo pereat, ſuffocato indè calore.
Oxyrhodo perſ(n)ei pars pubiſque linatur,
Æger & humenti reſidens deſudet in vnda.
Lympha ſit è ſucco cum ſacchare cocta limonum
Pro potu. Cibus è vitulo, pulloque, capoque.

Veſica quoniam exanguis & frigida, requirit tepida remedia.

COMMENTARIVS.

Inflammationem compeſcentia, bilemque ducentia.

1 INFLAMMATIO veſicæ, cuius ſigna cauſaſque lib. 3. cap. 18. demonſtrauimus, rariùs accidit, quia quùm membranoſa ſit, non incaleſcit facilè. Sique phlegmonem aliquandò patitur, huic ilicò ſuccurrendum, ne gangrænam incurrat natiui caloris inopia. Quare clyſma frequens in anum immittendum ex althæa, malua, brancha vrſina, lactuca, ſemine lini, diſſoluto Catholico, melle violato, butyro. Secanda venæ brachij, deindè malleoli. Caſſia ſumenda bolo eſt cum Diapruno, vel in iuſculo diluenda Manna: vel ſenna, cocta cum prunis, tamarindis, ſeminibus frigidis, electuario diluto quod è pſillio nominant & ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo. Sic ℞. ſyrup. de cichor. compoſit. è rheo ℥j. electuar. è pſill. ʒij. diluantur in decocto prunor. tamarind. ſemin. quatuor frigid. maior. & fænicul. dulc. in quo bullierit leuiter vnc. ſem. fol. oriental. pro doſi. Tùm, ℞. fol. alth. malu. ſolan. ſemperuiu. myrthill. an. Mj. roſar. rubr. flor. chamæm. an. Pij. ſemin. lini ℥j. Bulliant in aqua pro fotu penis & perinæi.

Fotus.

℞. Oxyrhod ℥j. cærat. refrigerant Galen. & vnguent. popul. lot. in aqua roſar. an. ℥ß. Miſce pro litu poſt fotum. Si quid in veſicam liquoris per fiſtulam argenteam inijcitur, ſit id actu tepidum, nec omninò natura frigidum, ne dùm intemperiem calidam partis, & phlegmonem emendare frigidis volumus, neruoſam veſicæ ſubſtantiam offendamus, nam; ex Hippocrate,

Litus.

Frigida ſunt Cerebro, dorſique inimica medullæ,
Dentibus atque oßi, gelidis inimicaque neruis.
At verò tepidus calor eſt gratißimus illis,

Non etiam tepidis eluenda ſepæ veſica eſt: quoniam, vt idem ait,

A crebro calidi ſequitur caro mollior vſu,
Nerui debilitas, infirmæ ignauia mentis.

Quamobrem vt veſica immiſſis iniectionibus foueatur, adhibenda ſumma cautio eſt.

STRANGVRIÆ, DYSVRIÆQVE Curatio.

CAPVT X.

Stranguriæ curatio à retentricis imbecillitate genitæ.

Fotus ad lumbos pectinem & pe-

SI Stranguria fit, quia non benè firma retentrix
Vis eſt veſicæ nimio præ frigore, firmet
Hanc thymus, origanũ, calamintaque, roſq; marinus,
Menthaque, maiorana, vt pectinis ac perinæi

Fiat ab his fotus: litus ex oleo quod anethum
Ruta, chamæmælum, quod candida lilia, quodque — *rinæum à Stranguria cauſa frigida.*
Scorpius extinctus, quod odoraque balſama fundunt.
Sed priùs aut balanus, clyſterve feratur in anum,
Cum ſale, melle, oleis, coctiſque prioribus herbis.
Proprietate valet terreni vermis, aſelli, — *Stranguriam occulta qualitate ſanãtia.*
Viuerræque cinis genitalis, vt indè tabellæ
Sacchare cum decuplo fiant, ſal inque foramen
Indatur virgæ, cimex, candelave ceræ
Vncta oleo, ſyringa, vel algalia atque catheter.
Potio ſoletur blandi repetita lyæi.
Conuenient eadem ſi ſæua Dyſuria motu
Difficili ſit veſicæ, flatuve creata.
Sin mordax vrina, dolor, tumor igneus, vlcus,
Abſceſſus-ve malum parit, à clyſtere ſecetur — *Curatio Strãguriæ, Dyſuriæque à cauſa calida.*
Regia vena, deìn quæ vena Saphæna vocatur.
Caſſia nigra iuuat, iuuat & tragacantha, frequenſque
Mulſio, quam dulcis dat amygdala, ſemina quæque — *Materia Mulſionis.*
Frigida, ſemen Hyoſcyami atque papaueris albi,
Sacchare cum multo, media quæ nocte bibatur.
Lympha etiam, cum qua liquiritia & vua coquatur
Paſſa, ſerum lactis, liquor hordi lacteus, atque
Lac Aſinæ, pauidæque capræ lenire dolorem
Iniectum potumque ſolet, ſumptuſque ſyrupus
Iuiubeus, violæque, papaueris, atque limonum.
Lenit vt ingreſſus tepidæ qui molliat vndæ. — *Balneum aquæ tepentis.*
Iuſcula ſint mollis cibus è vitulo atque caprillo,
Pulloque elixo in gelidis ac mollibus herbis.

COMMENTARIVS.

1 TRES ſunt mictionis vitiatæ ſpecies, Stranguria quùm vrina guttatim: Dyſuria quùm difficili pigroque motu, cúmque dolore meijtur: Iſchuria, quùm omninò ſupprimitur: quorum cauſas, ſigna- — *Tria genera læſæ mictionis.*

que lib.3.cap.29. & 30. notauimus. Stranguria verò quùm ab imbecillitate retentricis facultatis veſicæ & frigore naſcitur, quod ex eius hebeti ſenſu patet, repurgandum caput eſt enæmatis mollientibus & calfacientibus, pilulis coccijs, ex agarico, ſine quibus: aut liquidis medicamentis quibus pituita deturbetur, eiuſque generatio prohibeatur, vt diacarthamo, diaphænico, benedicta laxatiua diſſolutis in aquis nephriticis. Deindè fouendi lumbi ſunt, vt pærineum & pectem callacientibus ac tenuantibus, vt origano, calamento, pulegio, thymo, ſaluia. Tùm oleo rutaceo, terebinthinæ, ſcorpionum illinendi. Contrarijs remedijs vtendum, quùm humor acer ac phlegmone Stranguriam ac Dyſuriam inferunt, vt clyſmatis leniendi, refrigerandique vi præditis caſſia, manna, mulſionibus, quarum materiam verſibus exponimus, ſyrupo iuiubino, violaceo, nenupharino, venæ ſectione. Sin calculus, ſanguinis grumus, puris & vrinæ copia malum inuexit, vrinaria fiſtula, quam Catheterem appellant, vulgo ſyringuam iter ad excluſionem aperiendum.

Stranguriæ à frigore curatio.

Stranguriæ à calida cauſa curatio.

Curatio Stranguriæ ab obſtructione.

ISCHVRIÆ CVRATIO.

CAPVT XI.

Iſchuriæ cauſæ, de quibus plura cap. 30. lib. 3.

A Clauſo quandò eſt obſtructio nata meatu
Veſicæ, Renumve, vide ſiet anne lapillus,
Sãguinis in grumos, tumor vrens, craſſior humor,
An ſanies, aliudve, ſerum quod fortè moratur.
Si lapis eſt calidusve tumor, ſanieſve, petatur
Cura, ſuis quæ dicta locis. Diſſoluere grumum
Sanguinis hæc poterunt, quibus eſt mollire meatus
Findereque humorem data vis. Ita clyſma parandum,
Quod berula, maluaque, & pingui conſtet omaſo.
Butyrum dulci cum ſacchare lenè bibendum,
Succus amygaleuſque, meri cui potio iuncta
Sit niuei. Quæ grata etiam quùm dira nephritis
Exercet: velut eſt terebinthina mixta medullæ
Caſſia quam promit, diaprunum, mannaque, ſenna,
Incoctis baccis quas fert halycacabus, atque
Iuiubeo fructu, cum ſemine petroſelini,
Fæniculi, milij ſolis, maluæque ſequacis.
E parietaria, violaria, ſemine lini,

Grumi ſanguinis curatio.

Butyrum & ſuccus amygdalarum dulcium cum albo vino, grumis & à renulis deturbandis potu conueniens.

Cataplaſma ad Iſchuriã.

Biſmaluæ radice, & veſicante quod aiunt
Solano pulchrum croceo quod & vtile fructu
Decoctis in aqua, tuſis, cretiſque, ſuillo
Cuniculique adipe immixto cataplaſma ſequatur,
Indendum teneris lumbis, pubique piloſæ.
Si minùs iſta queunt, reſerata è poplite vena,
Sæpius humenti, tepidáque moretur in vnda
Corpus, & exploret quidnam veſica recondat
Miſſus in hanc tardans lotium qui ſæpe Catheter
Euocat: vt ſi quis tumor eſt, ſuppuret abundè
Mollibus iniectis, & pus ducentibus, indè
Detergente, vlcus genitum & ſolidante liquore
Firmetur pars leſa. Caroque ſuperflua ſi qua eſt
Aut callus, minuatur ab his, quæ rodere carnem
Conſueuêre, ſed his minimum rodentibus, vt ſunt
Pompholygos puluis, plumbique, & aluminis vſti.
Si gelidus craſſuſque vias intercipit humor,
Iniectis calidis fac attenuetur vt vndis
Origani, marathrique, apij, cretæque marinæ.

Solanum veſicarium, quod alkekengi.

Poplitis raro ſæpius malleoli vena reſeratur.

Balneum aut ſemicupium. Catheteris in veſicam immiſſio.

Carnem ſuperfluam & fungoſam erodentia, Cathæretica dicta.

COMMENTARIVS.

1 ISCHVRIA, quam vrinæ ſuppreſſionem dicimus, fit inani, ſeu vacua, plenaque veſica. Vacuam eſſe conijciemus ſi dolor & grauitas in Renibus eſt, qui ad lumbos eorumque vertebras ſeſe porrigat & nothas coſtas: in veſica verò nullus doloris grauitatiſque ſenſus. Tum ad ea remedia recurras, quæ in phlegmones & calculi curatione notata ſunt. Sin veſicam eſſe plenam ex eius, pectinis, & coxendicum aſſiduo dolore & pondere noueris, ijs vtendum quæ vacuant: qualia ſunt clyſter, manna, caſſia cum terebinthina, diapruno, benedicta laxatiua. Tum cimex ad irritandum indatur virgæ virili, vel candela vncta butyro, ſucco amygdalarum dulcium, aut oleo. Quibus ſi nihil elabitur, argentea fiſtula, ſeu ſyrinx vrinaria quam catheterem appellamus, inferatur in veſicam, vt eius altiùs & profundius inſinuare ſe ſoliti miniſterio, non modò lotium reſeratis vijs foras emittatur, ſed etiam exploretur, ſi quid in veſica præter vrinam latitet, an etiam arenulæ, calculus, ſanguis concretus, an pituita craſſa, lentáque, ſanies, caruncula, tuberculum, vt cuique cauſæ remedia quærantur. Pituitam craſſam ac viſcoſam,

Iſchuria quid, eiuſque generationis contrariæ cauſæ.

Iſchuria à vacua veſica notæ.

Iſchuriæ à plena veſica ſigna, & curatio.

Variarum Iſchuriæ cauſarum varia curatio.

arenulas, calculum, vrinæ copiam arctantem veſicæ meatum excludent diuretica, quæ memorata ſunt huius libri cap. 1. 7. 8. Sanguinem concretum quæ narrantur hoc capite diſſoluent: tumorem emollientia puſque mouentia minuent, qualia ſunt hydrælæum, aqua tepida, butyrum, omnis adeps, maximè ſuillus, vitulinus, gallinaceus, Anſerinus, qui non modò ſuppurat, ſed & digerendi vim poſſidet. Abſceſſum vlcuſque mundabunt ac detergent decoctum vel aqua hordei, plantaginis, agrimoniæ, cichorij. Glutinabunt vlmi folia, ſcabioſæ, ſaniculæ, buglæ, pimpinellæ, ſalicis. Carnem ſuperfluam & luxuriantem abſument carhæretica, ſeu carnem exedentia, quæ minimum erodunt, qualia ſunt aluminis, pompholygos, plumbi, ſtybijque vſti cinis, quem peculiari dote cancros abſumere memorant, vt & calchanti ſeu vitrioli puluis, quem gangrenis inſperſum impedire ne ſerpant, nouamque carnem reſtituere ſæpè vidimus. Hydrargyrus ſublimatus eandem vim habet, maximeque conducit, quum à lue venerea natum eſt carnis incrementum.

Emollientia, puſque mouentia.
Detergentia.
Glutinantia.
Quæ carnem exedunt, catharetica dicta.
Stybii vſti cinis.
Calcanthi, ſeu vitrioli puluis Hydrargyrus ſublimatus.

PRIAPISMI, SEV SATYRIASEOS Curatio.

CAPVT XII.

ASatyris morbus qui dicitur atque Priapo,
Sanandus vomitu, molli clyſtere, ſecanda
Regia quamprimum vena eſt, ab eaque ſaphæna,
Spiritus eſt ſi cauſa calens qui tendit & implet,
Fertur & intenſi patefacta per oſcula Penis,
In portulacæ maceranda eſt Caſſia lympha,
Barbaricumque Rheum, gelidi confectio pſilli.
In potum, nimius calor his vt Cole relicto
Inteſtina petat, laxamque feratur in aluum.
Lactucæ vnda tepens, & nenupharina bibatur
Sacchareo violæ granatorumque liquori
Iuncta. Linat pubem virgamque, oleumque roſarum
Nymphææ, violæque: vel vnguen Rhaſis, habetur
Quod niueum, vel populeum. Commixta iuuabit

Venæ ſectio.
Purgatio in cauſa priapiſmi calida.
Iulepus.
Litus.
Vnguentum.

Caphura, quæ veneris cohibet, frenatque furores.
Lamina ſuccinget teneros benè plumbea lumbos.
Sique priapiſmi flatus ſit cauſa, ſynapi,
Ruta cibis etiam viridis miſcenda: cubile
Fiat ab hac herba, Caſtus quæ dicitur Agnus.

Caphura vis.

Curatio priapiſmi à flatu.

COMMENTARIVS.

1 PRIAPISMVS, eſt permanens pudendi tenſio ſine veneris deſiderio. Qui rarus, & præter naturam affectus eſt, citam efflagitans curationem ob cauſas expoſitas lib. 3. cap. 31. Quumque fiat vel à flatulento ſpiritu fiſtuloſum neruum implente: vel à feruidiore ſpiritu vitali, arteriarum oſcula diſtendēte: in hac poſteriore cauſa, caloris ſignis apparentibus confeſtim aperienda vena eſt, clyſter in anum immittendus ex emollientibus & refrigerantibus: ſumenda caſſia, ſyrupus violaceus & nenupharinus in aqua cocta, vel endiuiæ, lactucæ, nenupharis iulepi forma bibendus: oxycrato fouendi Renes, oxyrhodinoque cum vnguento roſato Meſuæi, vel refrigerante Galeni cum caphura pauca linendi. Si flatulentus frigiduſque ſpiritus cauum neruum diſtendēs eſt Priapiſmi cauſa, clyſter inijciatur ex origano, calameto, ruta, ſeminibus aniſi, fæniculi, dauci, carui, cumini, reliquiſque flatus diſſipantibus: ex quibus parentur & fotus, vt litus ex oleis anethi, rutæ, terebinthinæ. Priapiſmus virorum, Satyriaſis imprimis mulierum eſt, in qua genitalia cum dolore pruriunt, acrioris humoris affluxu: quo fit vt ea manu ſcalpere cogantur, vranturque veneris æſtro ſine profectu, quia congreſſus ardorem auget, à quo maior fit humorum accurſus. Quem auertes Caſſia cum ſyrupo nenupharino, potu refrigerante cum lactuca, portulaca, tamarindis, ſeminibus frigidis addita ſenna, diſſoluto ſyrupo roſarum laxatiuo: ſecta vena primum humerali, dein ſaphæna, præſertim vbi ſuppreſſi menſes & florens ætas. Pudenda foueantur decocto plantaginis, oxylapathi, ſolani, ſalicis, ſemperuiui, roſarum, myrthillorum, florum nenupharis. Illinantur vnguento populeo cum caphura.

Quid Priapiſmus.
Priapiſmi cauſæ.
Priapiſmi à calida cauſa curatio.
Priapiſmi à frigida cauſa curatio.
Clyſter flatus diſcutiens, quem carminatiuum
Signa Satyriaſis.
Satyriaſeos curatio.

EORVM QVI NVPTI VENEREIS vti nequeunt. Et eorum qui cælibem vitam agunt diæta.

CAPVT XIII.

Euchymi cibi.

SI nuptis malè ſit, quia vis ignaua pudendi eſt,
Sint alimenta boni ſucci cum turture, turdo,
Et gallo quem Phaſis alit, mollique columba,
Gallinaque, capo, merula, gallique reſectis
Teſtibus, & teneris Perdix quibus incubat ouis.
Iungaturque cicer, faba, nux & pinea, bulbus,
Aſparagus, pinique nucis (cinara æmula, radix
Paſtinacæ marathrique, & amygdala dulcis, & vua
Paſſa, ſed ipſa recens, erucæ ſemen, aniſi,
Linique, à Satyro quæ dicitur herba ſalaci,
Rappaque cum porro, conchæ genus, oſtrea primùm,
Vulpini teſtes, Scincus, ceruique pudendum, *Scincus, ſerpentis ſpecies.*
Ambraque cum moſcho, Lac & cum ſacchare coctum
Et caryophillis. Analeptica ſæpe voretur, *Antidotus analeptica ſeu reſumptiua, & diaſatyrium.*
Et ſatyrúm antidotus. Penis vicinia lili,
Caſtoreique oleo, Piperis cum puluere, myrrhæ,
Et moſchi granis aliquot, lumbique linantur.
Menſa referta cibis, pariter ſit odora lyæo.
Hæc & de nuptis. Sed eis quibus innuba vita
Maza ſat eſt, paniſque niger, tenuiſque lyæus
Iunctus aquæ, lactuca & quæ immergatur aceto,
Squammoſi piſces, ceraſum, prunumque, pyrumque
Quidve aliud, quo ſecedat ſine Marte Cupido.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

1 HOc caput in eorum gratiam eſto, quos frigidos & maleficiatos nominant, qui matrimonio legitimo iuncti ſuo iure fraudant vxores, dùm eis ex voto nequeunt debitum perſoluere. Quibus alimenta præbenda ſunt euchyma, ſeu boni multique ſucci, quibus temperatus, multuſque ſanguis generetur, ab eoque ſemen in genitales partes affluens tentiginem excitet, qualis eſt Phaſiani, perdicis, turdi, turturis, Gallinæ domeſticæ, Capique caro, tùm elixa, tùm aſſa, vel ſola, vel gratioribus aromaticis condîta. Probantur Gallinarum & Phaſianorum, ſed imprimis Perdicum oua, Gallorum etiam teſtes, & cerebella paſſerum, quoniam horum eſt celebrata fæcunditas. Lac valdè nutrit, maximéque vaccinum; magis verò calfacit ac vires auget addito caryophillorum puluere cum ſaccharo. Sunt eiuſdem cenſus amygdalæ dulces, ex quibus fient amygdalogala frequentia. Sunt & Vuæ damaſcenæ in hunc vſum vtiles, quia Iecori familiares, bonique ſucci. Commendantur è pelagicis cibis Oſtrea, quia ſuccoſa ſunt, ſeroque, ſeu ſucco ſalſo quem continent pruritum ac titillationem excitant, & flatulenta ſunt, vt alia concharum genera. Cicer egregiè nutrit, non boni ſucci tamen, inflat, ac ſemen augens veneris deſiderium erucæ, bulbi, paſtinacæ, fabæ inſtar excitat: ſed faba quia frigidior eſt, hyſſopo, ſatureia, cæpis, porris incoqui debet. Aſparagus & Scolymus ſeu Cinara, quam Alticocalum à pineæ nucis imagine vulgo dicunt in eundem vſum imprimis celebratur. Pinea nux craſſi, non mali ſucci eſt, ex qua pineolatum fit arte piſtoria gignendo ſemini, expurgandiſque pulmonibus celebre. Præſtat antidotus analeptica ſeu reſumptiua, nutriens, humectans, roborans, quæ velut exangues ac tabidos erigit: Et Diaſatyrion nutriens, genitale ſemen augens, venerem ignauam, & quaſi ſopitam erigens ad liberorum procreationem. Ambra, moſchus cibis inſperſa parem vim habent: vt vinum odorum, tenue, micans, quod quia blando calore ſpiritus creans ac vegetans cupidinis ignes accendit, potio veneris à nonnullis appellatur. Illinantur lumbi, pecten & ſcrotum his quæ canimus, vel balſamo Peruuino cum zibeti granis. Ab his continere ſe debent cælibes, & quibus eſt vota vitæ caſtitas, ſed victus genus ſequendum quod minimum, alat refrigeretque plurimum.

Quibus hoc caput deſtinauit author.
Victus genus.
Oſtrea.
Cicer.
Pineolotum.
Antidotus analeptica & Diaſatyrion.

Potio Veneris vinum odorum, tenue, micans.

GONORRHÆÆ VERÆ CVRATIO.

CAPVT XIIII.

SEMINIS effluuium, quo non genitura moratur,
Sed cadit inuitis, nulloque cupidinis œſtro
Quamprimùm cohibe, tabes ne lenta ſequatur.
Frigida cohibentia, & effluere ſemẽ prohibentia.
Oxalis & melo, cucumiſque, cucurbita, blitum,
Portulaca, rubus, vitex, lactuca, roſarum
Lanugo, croceuſque imprimis floſculus, harum
Denique rubrarum liquor & conſerua, papauer,
Et cornucerui, tria ſantala, coraliumque,
Caphura, plantago nymphæaque frigida cogunt,
Efferrique extrà prohibent præ frigore ſemen.
Calida ſiccãtia ſemen, eiuſque generationem impedientia. Tabellæ ſiccantes.
Siccaque quæ ruta eſt, pariterque calore notata,
Cannabis haud ſinit hoc, calamintaque, menthaque gigni:
Hoc etiam genitum tenues diſſoluit in auras.
Hinc è cannabeo, Lactucæ ſemine, Rutæ,
Puluere coralij, Cornuceruique, tabellæ
Sacchare cum decuplo fiant, tenuique liquore,
Quem roſa, vel quem mentha dabit, quæ ponderæ drachmæ
Antè cibos ſumentur. Et vnguine tota madebit
Vnguentum.
Lumborum regio, capiat quod ſantala rubra,
Armeniæ bolum, cæramque, oleumque, virenti
Quod meat è Myrtho: folijs rutæve, vel Agni
Cingatur caſti, grauis eſt ſi lamina plumbi,
Quæ geſtata ſolet calido conducere Reni.
Potio refrigerans, cohibenſque.
Lactucæ è folijs, portulacæve, rubiVe,
Seminibus gelidis, Nymphææ flore, liquore
Punicei mali cum ſacchare potio fiet,
Frigore quæ in teſtis cohibebit corpore ſemen.
Sit paucus tenuanſque cibus. Quæ lympha bibetur

Sentiat extinctum chalybem, coctoſque lapillos.
Siccus & egelidus ſit qui ſpirabitur aër,
Cura, laborque grauis, malè tincta ac ſordida veſtis,
Improbus vt fugiat tenera cum matre Cupido,
Cuius ſperma frequens ac debile reddit imago.

Externa ſpermatis generationem remorantia.

Nitidæ molleſque veſtes quia ſenſus exhilarant, veneris illecebræ ſunt: venerē auocant ſordidæ duræque quia contriſtant.

COMMENTARIVS.

1 GONORRHÆA, fluor eſt ſeminis, quæ, vt fluor omnis, ab excretricis fit robore, vel imbecillitate retentricis. Robur indicat arrectio Colis, imbecillitatem demiſſio. Gonorrhæa quæ tenſo pudēdo fit, ſeminis copiæ ſignum eſt: ideoque ſi moleſta, vt iuuenibus non nuptis, & viduis, eius inhibenda generatio venæ ſectione, Caſſia ſumpta cum ſyrupo nenupharino, diæta refrigerante tenuique. Quæ demiſſo Pene fit, & retentricis facultatis imbecillitate naſcitur, de qua nunc agimus, ea præſidia requirit quæ verſibus exprimimus. Quoniam verò ſemen vndique deciduum eſt, metuendum ne ex eius effluuio continuo corporis vniuerſi languor & atrophia conſequatur, attrito tandem natiuo calore, partibuſque ſingulis ſuo genio, ſeu pabulo priuatis. Fit enim ſemen à benigniore ſanguine, quo quùm alantur omnes corporis partes, ſi perenne ſit, aſſiduumque ſeminis effluuium abeunte ſanguine ſpirituque cum ſemine, neceſſum erit famelicam corporis molem minui ſenſim atque marceſcere. Non igitur hîc ſolis duntaxat obſcænis partibus prouidendum, ſed inſuper corporis vniuerſi firmandæ partes. Parabitur in eam rem opiata ſequens. ℞. conſeru. roſar. bugloſſ. borrag. an. ℥ij. conſeru. nenuph. ℥j. ß. puluer. trium ſantal. raſur. eboris cornuceru. corall. rubr. an, ʒj. aromatic. roſat. diarrhod. abbat. an. ʒij. Cum iulepo roſac. quantum ſatis fiat opiata mollis, de qua ſumatur manè & veſperi nucis iuglandis quantitas. Frequens eſto ſyrupus granatorum, myrthillorum, nenupharis, papaueris, iulepus roſaceus, oxyſaccharum ſimplex. Sumentur è cochleari, vel ex aquis refrigerantibus iulepi forma. Cibus ſit ex euchymis carnibus cum herbis frigidis, vt oxalide, lactuca, portulaca. Potus, ex aqua chalybeata, vel ea, cum qua parui ſilices coxerint.

Fluoris omnis cauſæ duæ, nempè facultatis excretricis robur, & retentricis imbecillitas.

Gonorrhææ vtriuſque curatio.

Semen ex omni corporis parte deciduum.

Generatio ſeminis à ſanguine.

Opiata Gonorrhææ ſedandæ conferens.

Aſtringentes refrigeranteſque ſyrupi.

GONORRHÆÆ VIRVLENTÆ Curatio.

CAPVT XV.

SEMINIS *effluuium, quo tenſo vt fune pudendo*
Fertur ab hoc virus ſæuo comitante dolore,
Non ea quæ cohibent, ſed quæ ſunt blanda requirit,
Gonorrhææ fœdæ cathartica. *Quæque ſimul vacuant. Hinc manna, Rheumque bibatur*
Et lenitiuum, terebinthina tota voretur,
Caſſia ſitque frequens. E poplite, malleolove
Venæ ſectio. *Purpureus manet facto de vulnere ſanguis.*
Mulſio virulentã Gonorrhæam leniẽs. *Mulſio contulerit, quam ſemina frigida condent*
Quæ maiora vocant, pinuſque, & amygdala dulcis,
Sacchare cum niueo, hordique & plantaginis vnda.
Syrupi. *Nenupharis velut, althææ, violæque ſyrupus.*
Quiſquis ineſt Peni ferus ardor, lacte remittet
Fotus Penis è lacte vel aqua tepẽte. *Si madet in tepido, tepidave fouetur in vnda.*
Sed quia non ſimplex dolor eſt, at cæca veneni
Pernicies, veneris congreſſu nata maligno,
Quære queant illam quæ proprietate fugare,
Occulta vi fœdam Gonorrhæam fugantia. *Qualia Chyna, apios, & Sarſaparilla, medulla,*
Scobs & Guaiaci, virus quibus omne feratur
In tenues auras, largo ſudore citato,
Mollia iura probo teneri de carnibus hædi,
Gallinæ pulli, vituli, iuueniſque columbæ,
Cum cæræfolio, atque acido cum rumice, molli
Lactuca, linguaque bouis: ptiſanamque, vel vndam
Graminis, incocta chyna vel Sarſaparilla.

COMMENTARVS.

Gonorrhæa virulenta quid.

1 GONORRHÆA virulenta, fluor eſt quaſi putridi, virulentique ſeminis, ex impuro concubitu genitus. Naſcitur verò, quùm tempore congreſſus morbida quædam excretio manans & exhalans ab

vtero, per meatus tùm apertos atque patentes, in partes præparando, perficiendoque ſemini dicatas inſinuat intruditque ſe: qua vaſorum ſpermaticorum ſequitur imbecillitas, indéque ſeminis effluuium, à proſtratione natiui caloris, venenataque qualitate putridum, ſpurcum & graueolens, cuius cauſas ſignaque lib. 3. cap. 33. dedimus. Curandi verò ſumatur exordium à clyſtere, dein Caſſia ſola detur, aut electuarium lenitiuum, ſi facilè mouetur æger, & acrior humor exaſperat. Si pigrior eſt, vigetque bilis, adde Diaprunum, aut confectionem hamech, vt exiſtente phlegmate terebinthinam. Quanã verò parte mittẽdus ſit ſanguis ambigi poteſt. Si namq; baſilica ſcinditur, Venerea lues metuẽda, rapto in ſuperiora veneno: quod nõ fiet aperta pedis vena, nõ erigente ſe maligno humore, ſed in ſuo fonte recluſo, vel à principibus partibus longè ſecluſo. Veruntamen in plethora primum humeralis, ſequentique die ſaphæna benè tundetur. Illa namque deplet vniuerſum corpus, hæc autem virulentam materiam ad inferiora cito reuocat atque reuellit, vt ei mora non detur ſuperiores partes inficiendi. Sequens ab his mulſio Renum vias lubricabit, virulentamque materiam leniet. ac mitigabit. ℞. Amygdal. dulcium vnc. 2. ſemin. quatuor frigid. maior. mundat. & pineol. an. vnc. ſem. ſemin. papaueris albi, ſi magnus ardor eſt ℥ij. Terantur in mortario lapideo cum aqua fontis prius cocta, vel aqua hordei ſi detergendum, vel plantaginis ſi reprimendum, vt in morbi declinatione, cumque ſaccharo ſufficienti fiat mulſio. Tùm, ℞. cærati refrigerantis Galeni, & vnguenti popul. loti in aqua roſar. an. ℥j. ol. violac. & nenuph. an. vnc. ſem. caphur. grana decem. Miſce pro ſitu regionis Lumborum & Renum. Bibetur Sarſaparillæ, Chynæ, Guaiacive decoctum, quorum doſes ſequenti capite deſcribentur.

Gonorrhææ fœdæ generationis modus.

Qua parte in Gonorrhæa fœda mittẽdus ſanguis.

Mulſio.

Vnguentum pro lumbis & renibus.

VENEREI MORBI CVRATIO.

CAPVT XVI.

CVRA *luis Veneris non eſt benè tuta pudendæ,*
Quandoquidem nec cauſa patet. Tamen eſſe venenum
Conſtat, in humores quod agit, molleſque medullas,
Oſſaque, polluto genitum de ſemine. Nota
Sed non eſſe ſolet vis & menſura veneni.
Hinc recidiua mali ſequitur plerumque. Sed iſta

Cauſæ luis venereæ.

Cur venerei morbi malè tuta curatio.

Quæ celebres habet authores via prima medendi eſt.
Venerei morbi curationis progreſſus.
Jmprimis ægri quæ ſit natura Machaon
Jnquirat, quæ temperies, quis & humor abundet,
Quodque in eo latitet vitium, vacuanda ferantur
Purgatio.
Arte ſuis vt quæque vis. Benè Senna coquetur
Cum lupulo, lactiſque ſero, linguaque bouilla,
Cum violis, fumo terræ potanda. Vel Hamech
Cum lenitiuo dabitur confectio primùm.
Venæ ſectio.
Et ſi phlegma nocet, purgabit Agaricus albens.
Balneum.
Vena dein tundetur. Et eſt vbi ſiccior humor,
Jn tepidis molleſcet aquis cutis, indè meatus
Vt pateant, fædumque abeat ſudore venenum.
Sudores excitantia.
Quem ſcabioſa poteſt, & Tormentilla mouere,
Succiſa, & cardus benedictus, odora Meliſſa,
Iuniperus, reptile ſua latitare ſub vmbra
Fraxinus haud patiens, & Perſonatia, Buxus,
Pluraque quæ noſtro tellus producit in axe.
Hydrotica celebria, venereæ luis alexiteria.
Chyna ſed inda magis, & Sarſaparilla probatur,
Quæque medulloſi bibitur decoctio ligni
Guaiaci, ſeu ſancti, alio quod manat ab orbe.
Sed quia Cor gliſcens virus, cerebrumque laceſſit,
Inſignes opiatæ conſeruæ, pulueres.
Syntheſis Alchermes, Mithridatica, Ferneliana
Theriaceque iuuat: ſimul & conſerua roſarum,
Anthos, bugloſſi, borraginis atque meliſſæ,
Puluis & è gemmis, is & eſt cui nomen ab Ambra.
Sæpiùs hic verò repetas, varieſque catharſin,
Humori ne fæda lues impacta moretur,
Perque vices ſudore abeat reliqua aura maligna.
Litus ex hydrargyro ſaliuationem afferens.
Si minùs hæc, quæ ferre ſolent pleriſque ſalutem
Contulerint, è Mercurio litus indè ſequatur,
Quo ſe ſpurca frequens reiectet ab ore ſaliua.
Quùmque ægri corpus linitur, vel ſarſaparillæ,

Guaiaci, Chynæve liquor potetur, vt illo
Vaneſcat quod Mercurio ſolet eſſe venenum.
Quique litum ſe poſſe negat tolerare, Vigonis
Perferat emplaſtrum tibijs, humeriſque locandum,
Articuliſque, quibus pariter fluat ore ſaliua.
Mercurij celebrant mixto catapotia moſcho,
Scammonóque, Rheoque, Auro, triticique farina,
Quæ liquor excipiat tenuans, aciduſque Limonis.
Terque iubent denis vnum glutire diebus.
Hocque luem ſolo veneris medicamine tolli
Poſſe putant, marathri lymphæ ſed vt vncia quaque
Hebdomada potetur, aquæ & ſemuncia vitæ.
Non benè ſuffitu veneris contagia cedunt
E Ladano cum cinnabari, cum maſtiche, Thure,
Styrace, Iuniperi gummi, è quibus eſſe trochiſci
Et calamo redolente ſolent. Magis illa probantur
Quæque per os vacuant, vacuant & craſſa per aluum,
E cute quæque fugant tenues, fluidoſque liquores,
Decocto ligni Guaiaci & ſarſaparillæ.
Iamque modum victus paucis ſtringamus. Vt æger
Perferat ad finem morbi toleranda, cibetur
Principio lautis epulis, vt carne vel hædi,
Perdicis, pulli quem dat Gallina, capi-ve,
Turturis, aut iuuenis Leporis, iuueniſ-ve columbæ.
Sed potius ſit vt aſſa placet: benè coctus, aniſo
Vel ſale conditus panis, Chyna addita lymphæ.
Quùmque per os fluere incipiet, ſi forte fluorem
Euocat argentum viuum, non carne cibandum,
Sed prunis coctis, concreto iure, vel ouo.
Quùm furor & rabies ceſſarit, rurſus alendum
Plenius, antiqui renouandus amorque lyæi,
Quo calor exangues & vis accurrat in artus.

Mercurii venenata qualitas emendanda potu ſarſaparillæ, chynæ Guaiaci-ve, quæ ſunt illius alexiteria.

Suſpecta luis venereæ curatio per ſuffitus.

Victus genus in lue venerea tenendum.

℞ ſalſe [illegible] 3ʒ
cort. lig. ſan.
ſaſſafras [illegible]
ſenæ ana 3ʒ
cinamomi 3j
pulueriſentur omnia ſubtiliſſime
diuidantur in partes
xiiij ſeparatim

COMMENTARIVS.

1 VENEREI morbi ſigna cauſáſque lib. 3. capite poſtremo ſic expoſuiſſe me arbitror, vt nemo ſit, qui his expenſis malum ignoret. Vellem autem vt illa nota ſunt, ita pateret curatio, quæ hactenus celeberrimos & Medicos & Chirurgos variè torſit, quùm difficilia fuerint inuentu remedia, quæque ſunt inuenta non benè conſtent, neque probentur ab omnibus: ideóque non probentur, quod quibuſdam opitulentur, alijs damno ſint. Nonnullijs enim arridet diæta tenuis, qua cum indici ligni liquore perfectam ſanationem pollicētur. Quibus conſentit Afrorum, Hyſpanorum, Italorum, experientia. Quidam cibos optimi ſucci commendant, victuſque genus paulò pleniùs, venæ ſectione medicamentiſque vacuant: deindè Sarzaparillam, Chynam bilioſis, pituitoſis Guaiacum propinant, hydrargyrum cenſent eſſe fugiendum, quod eius inunctio corruptelam inferat corpori, ſitq; eius putredinem inferentis ſignũ vultus liuor, & fætor in os & nares aſſurgens: qui tantus eſt, vt latè vicinum aerem inquinet, ægros interdum enecet, aſtantes fuget, ipſos etiam Medicos & Chyrurgos inficiat, quos ſalutis & queſtus deſiderium cogit interdum cum eis morari diutiùs. Ex quo mercurium venenum eſſe ſtatuunt. Quùm enim inquit Galenus, alicuius corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium apparet, aut diffluens, aut grauem reddit odorem putredinis, hunc venenum ſumpſiſſe proferunt: quod contingit ab hydrargyro. Contra tamen opinantur plurimi, nullam eſſe poſſe ſine mercurio curationem: eum eſſe ſolum, qui tenuitate ſubſtantiæ, mobilique natura penetret in intima quæque corporis, huiuſque morbi venenum in ſolidis partibus abditum euocet & attrahat, vt Viuerra, ſeu furunculus lepores è terræ cauernulis & ſpecubus. Id indicare curationem, quam volunt è pilulis mercurialibus, lituque ex hydrargyro certiſſimam: quæ tamen tuta non eſt ſine Guaiaci, Chynæ, Sarzaparillæ-ve decocto, quod verum eſt venereæ luis alexiterium, quodque frigus hydrargyri calore frangit, & venenatam vim occulta qualitate retundit. Quos vt conciliemus, certum eſſe ſtatuimus hydrargyrum noxium, & malignæ eſſe naturæ. Sed vt Vipera, quæ venenum in ſe lethale gerit, ſimplicibus emendata ſalubribus, venenis aduerſatur, ita mercurius præparatus vt decet, venerei morbi virus poteſt obtundere. Quem tamen ita ſuſpectum eſſe velim, vt non niſi poſtremo loco, deploratiſque penè rebus exiſtimem vſurpandum. Militet quidem ac decertet in hoc prælio, ſed non antè quàm res ad triarios redierit. Vt ergo veram ac germanam venerei morbi curationem attingamus, vbi plethoricum eſt corpus, ſemel, iterumque ſanguis vena ſecta minuatur: vbi cacochymum, ſi bilis ſuperat, cholagogo: ſi pituita, phlegmagogo: ſin vſtus humor, melenagogo pharmaco repurgetur. Et quia materia communis pituita putatur, quod affectus ſine febre ſit, noctuque dolor acuatur, calida, quæque pituitam cogunt, purgant, euocant, ad morbum propulſandum afferenda

Varia luis venereæ curatio.

Hydrargyri. ſeu mercurij venenata qualitas.

Galen lib. 6. de loc. affect. cap. 6.

Authoris opinio de hydrargyri vſu.

Vera luis venereæ curatio.

Pituita communis venerei morbi cauſa.

Apozema laxatiuum.

renda. Sic, ♃. fol. chamædr. chamæpith. agrimon. beton. fumar. cuſcut. ſcolopendr. ceterach. capill. ven. an. Mj. ſemin. citri, card. fænic. an. ʒij. liquirit. raſ. ʒiij. fol. ſenn. mundat. vnc. 1. Fiat decoct. Cape de colat. lib. ß. In qua infunde rhei elect. & agaric. recenter trochiſc. an. drach. 2. ſem. cinnam. ℈j. In expreſſione diſſolue elect. diacartham. vnc. ſem. ſyrup. laxat. roſar. vnc. 2. fiat apozema pro duabus doſibus, quæ ſumantur matutinis alternis. Quies detur in geminos dies, à quibus deſcendat æger in balneum aquæ tepentis per duos aut tres dies, maximè ſi fuerit temperamenti calidi ſiccique. Iulepum in eo ſumat, qualis eſt ſequens. ♃. aqu. ſtillat. meliſſ. card. ſcabioſ. an. ℥iij, ſyrup. capill. ven. ℥ij. miſce. fiat iulep. pro duabus doſib. Poſtero ab egreſſu balnei die communis clyſter in anum indatur. Hinc, ♃. ſarzaparill. vnc. 4. chynæ per taleolas inciſæ vnc. 2. Madeant in ſex libris aqu. fontis diem vnum, indéque bulliant ad tertias, addita ſub finem cinn. ʒß. Vel ♃. ſcobis, ſeu medull. ligni ſancti lib. 1. Infundatur in octo libris aqu. fontis diem vnum, hinc igne lento bulliat, ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura reſeruetur in phiala vitrea, ex qua, vt ex ſarzaparillæ, Chynæque decocto ſumatur ℔ß. quotidiè ſub auroram, vt erumpant ſudores in lectulo, pomeridianis horis ℥iiij. plus minùs, habita ratione virium, ſexus, ætatis, temporis. Ex magmate decocti fiat potio cõmunis hoc modo. ♃. magma decocti ſuperioris, vuarum Damaſcenarũ, aut Corynthiacarum ℥ij. liquirit. raſ. ℥ß. cinnam. ℈ij. Bulliant in lib. decem aqu. fontis ad tertias pro communi potu. ♃. conſeru. roſar. & meliſſ. an. ℥ij. opiatæ Fernelij. cortic. citri cõditi an ʒiij. Theriac. & Mithrid. veter. an. ʒij. cõfect. alkermes ʒj. elect. de gemm. ʒß. Cũ ſyrup. de pomis odoriferis fiat opiata. Sumatur nucis iuglandis quantitas, hauſta quaque doſi decocti ſuperioris. Purgabitur hoc modo. ♃. medull. caſſ. ℥j. confect. hamech ʒij. ſyrup. Saporis regis vn. 1. Cum aqua card. fiat doſis. Vel ♃. cathol. ʒvj. elect. diacartham. & diaprun. laxat. an. ʒij. ſyrup. limon. ℥j. Cum aqua meliſſæ fiat potio. Vena debuit initio curationis aperiri, quæ poterit in plethora ſcindi rurſum, vt liberi ſint patenteſque meatus ad excluſionem virulentæ materiæ, quam vel renouato ſuperiore decocto ſudores excitante moliemur: vel eo quod è domeſticis noſtris ſimplicibus ita parabitur. ♃. radic. perſonatæ, tormentill. Succiſæ ſeu morſus an. drac. 3. fol. ſcabioſ. meliſſ. chamædr. chamæpith. an. Mj. ſemin. citri, fænic. cardu. granor iuniperi liquirit. raſ. an. vnc ſem. Madeant in aquæ tepidæ lib. quatuor, indéque bulliant ad tertias. In collat. diſſolue ſaccha. albi vnc. ſex. cinnam. drac. 1. Fiat Apozema cuius doſis vnc. ſex. Quendam vilioris ſortis hominem accepimus in hac vrbe Pariſienſi ſibi peperiſſe in venereo morbo curando nomen, non aliundè, quàm quod decoctum Perſonatæ, quæ Lappa maior & Bardana, vulgo *Glouteron* appellatur ægris exhibebat. Vidi verò nobilem venereis vlceribus maculiſque fædatum, qui ſe, vacuato per me corpore iuniperi granis quotidiè manè deuoratis, ab eo morbo vindicauit. Sed alterius orbis hydrotica quæ diximus tutiora comprobauit vſus, quibus ideò magis fidendum eſt, & hæc iteranda, donec morbus omninò remiſerit, ca-

Balneum aquæ tepidæ.

Iulepus.

Decoctum.

Potio communis ad affectum venereum.

Opiata.

Opiatam Fernelii vide in libr. de lue venerea sub finem

Potiones catharticæ.

Venæ ſectio.

Obſeruationes in lue venerea.

Pilulæ curatiuæ morbi gallici
℞ Ellebori nigri triti ʒ j
præcipitati ʒ ß
fol. sené Alexandrini ʒ ij.
Croci ʒ j.
Misce et cū melle albo fiat massa pilularū.
Dosis a ʒ j usq ad ʒ ij

tharticis octauo quôque ferè die repetitis, vt his materia craſſior, in qua primùm virulentus inſidet ſpiritus, in anum abeat: illis, quiſquis eſt tenuior in habitum corporis ſparſus, in cutem, prouocatis ſudoribus efferatur. Qua methodo virulentas corporis maculas nullo adhibito topico deſiſſe, ceſſaſſe nodos, nocturnos dolores euanuiſſe in plurimis animaduertimus. Si tamen ea morbi contumacia eſt atque feritas, vt iſtis non conquieſcat, ad hydrargyrum recurre. Paretur vnguentum ex axungiæ ſuillæ libra, Mercurij quatuor plùs minùs vncijs, quo brachia, crura, plantæ pedum, axillæque linantur ad focum: hinc in ſtrato decumbat æger. Bibat Guaiaci decoctum, quod cum ſarſaparilla chynaque diximus eſſe Neapolitani morbi, Mercurijque verum alexiterium. Victus genus dilucidè noſtris verſibus expreſſum.

Hydrargyroſis ex vnguēto Neapolitano.

NONI LIBRI MEDICÆ Decados Finis.

Nonnulli post purgationē universalem sequentibus pilulis Gallicā luem curant:
℞ Rhabarbari electi ʒ x
Scammonii ʒ iij
Terantur succo, vel syrupo de limonibus affundendo.
Argenti vivi panno conclusi et granis minimis effluat ʒ ij. vel ʒ iij.
Extinguatur diligenter eodem succo, cumq satis extinctū et mixtū fuerit saepe de eodem succo vel syrupo affundendo adde
farinae triticeae ʒ ij
Moschi ʒ j. fiant pilulae quinque pro drachma diligenter deauratae. Nam aurū mirifice noxā hydrargiri reprimit. Sumat quotidie unā pilulā sex horis ante cibū, usq triginta dies utatur. Interea vero nullo alio utatur medicamento nec cathartico, nec topico sed bis in hebdomada tantū bibat aquae feniculi ʒ j et aquae vitae. ʒ ß. Ant. Chalmeteus

[illegible] tamen differentia est [illegible] aurū vaccam et drachmarū sex

FRANCISCI PORTI, CRESPEIENSIS VALESII, MEDICIQVE PARISIENSIS Medicæ Decados

LIBER DECIMVS.

PRÆFATIO.

POSTREMVM iam reſtat opus, mihi caſta faueto *Inuocatio, qua Deiparæ Virginis fauor expoſcitur.*
Cælicolûm regina, parens & nata Tonantis,
Fæmineis vt opem vario medicamine morbis
Ferre queam. Tu fæmineæ ſuccurrere ſorti
Et potes, & debes, homini quæ ſola cadenti
Æternum mundo peperiſti fæmina Solem.

HYSTERICA MEDICAMENTA.

CAPVT I.

Hyſterica medicamenta.

FRIGIDA *ſunt, menſeſque ſolent cohibere fluentes*
Nenuphar & cytinus, cytinoque Balauſtia iuncta,
Semper & herba virens, & portulaca, rubuſque,
Plantago, ſemenque Rhois, cornuque peruſti
Scobs Cerui, lotique, Eboriſque quod India mittit.
Hyſterica calida. *Calfaciunt, menſeſque cient Camomilla, Meliſſa,*
Ariſtolochia. *Betonica, inſignis lochijs quæque herba mouendis.*
Arthemiſia, Marrubium, ſyluatica Laurus,
Quoque thymum paſcuntur apes, poliumque, quod altos
Nobilitat montes, Ocymum, ſerpilla, decora
Lilia, Parthenium quod Amaracus, origanumque,
Trifolium quod odore potens, Aſarumque, Sabina,
Pullegium, ſeſeli, calamintaque, ruta, melanthi
Semen, vt & ſmyrni, dictamni, pæoniæque,
Iridis & ſcordi radix, Rubiæ, atque cyperi,
Gentiana. *Illius & nomen cui Gentius indidit herbæ.*
Bdellion & ſtyrax, ſtacte cynareia myrrha,
Oppopanax etiam, ſagapenum, galbaneuſque
Vterum roborantia. *Virus olens ſuccus, pauidoque è Caſtore teſtes,*
Electrum, ſuccinum idem quod ambra citrina, quæ ſiſtendi firmandique vim habet. *Menſtrua qui partuſque trahunt, rubeaſque ſecundas.*
Languor vbi eſt vtero firmat biſtorta, rubenſque
Coralium, pallenſque liquor, quem Populus arbor
Fundit, & Electrum ſeu citrina Ambra vocatur,
Et caryophillum, nux & moſchata, macerque,

Coſtuſque, Angelicam cuius vice ſumere fas eſt,
Nardus, odoratus calamus, ben atque zoinus,
Et ſtyrax, & in his redolentia Moſchus & Ambar.

COMMENTARIVS.

1 VTERO conuenientia, quæ vocamus hyſterica, vel eius exuperantem fluorem ſupprimunt, vel menſes euocant, vel roborant, firmandóque recreant. Quæ reprimunt, ea quoque refrigerant, vt nymphæa, quæ veneris impetus & inſomnia ſedat, ſiſtit muliebre profluuium, & genitale ſemen extinguit, vt ſemperuiuum & portulaca, quæ ſtrangulatus etiam vteri cohibet. Plantago, cytinus, balauſtium, rubus, rhois ſemen, cornucerui vſtum & lotum, eboris raſura, qua pollent refrigerandi aſtringendique vi, menſes albaque vuluæ profluuia frenant. Quæ menſes euocant calida ſunt, vt chamæmælum, anodina digerendique facultate præditum, qua potu inſeſſuque menſes & fœtus expellit, duritias vteri flatuſque diſcutit. Betonica purgat vterum, eundemque roborat, conceptumque retinet: vtilis ideò prægnantibus, quibus illuuies ſordida manat ab vtero. Parthenium ſeu matricaria, quam Amaracum appellant, quod amaro ſapore ſit, laurus, lilium, trifolium odoratum, ſampſucus ſeu maiorana menſes cient, ſtrangulatui conferunt, vuluæque duritiem inſeſſu molliunt. Ariſtolochia, marrubium, thymum, polium, ſerpillum, pulegium, calaminta, ſabina, ſeſeli, dauci ſemen, aſarum, melanthium, ſmirnium, cyperi, rubiæ maioris, iridis, gentianæ, dictamni radix præter hæc ſecundas etiam & fœtus excludunt. Myrrha, ſtyrax, bdellium matricem emollit, & clauſam aperit, menſes & partus extrudit. Caſtoreum partus & ſecundas. Sagapenum & oppopanax menſes quidem trahit, ſed fœtus enecat. Galbanum ſumptum & admotum menſes partuſque ciet. Vterum verò firmant Biſtorta, frigoris aſtrictioniſque particeps, vt Coralium & ſuccinum, quod etiam odoris ſuauitate recreat: magis verò Caryophillum, nux moſchata, macer, coſtus, ſpica nardi, calamus aromaticus, benjoin, ſtyrax, moſchus, Ambra, quæ vi ſiccandi impuritatem abſorbent, odore fragranti ſpiritus exhilarant fouentque, blandoque inſuper calore concipiendi ſpem adferunt. Quibus quo modo ſit vtendum in ſyrupis, iulepis, vnguentis, emplaſtris, peſſis, fotibus, tabellis, opiatis, condîtis & variè purgantibus, ſequentibus capitibus, ſi ſuperis placet, aperiemus.

Nymphææ ſemperuiui, Portulacæ vires.

Plantaginis etiam cytini balauſtii, rubi, cornucerui.

Menſes euocantia.

Chamæmæli vires.

Betonicæ vires.

Matricariæ, lauri, lilij, trifolij odorati, maioranæ facultates.

Quæ præter menſes, partus etiam & ſecundas expellunt.

Vterum firmantia.

Odoris ſuauitate recreantia, ſpemque conceptus adferentia.

MENSTRVÆ PVRGATIONIS PRÆter naturam ſuppreſſæ curatio.

CAPVT II.

Pro varijs menſium ſuppreſſorum cauſis varia curatio.

SI dolor exoritur ſuppreſſis menſibus, huius
Quæ ſit cauſa vide. Vigil eſt ſi cura, laborque,
Otia ſectetur mulier, placidumque ſoporem.
Si ſudor, fluor aut ventris, tepidive cruoris,
Siſtatur. Sin pinguis adeps grumuſve, liquetur.
Si creſcens caro, dematur. Si lentior humor,
Findatur calido fotu, motuque, catharſi
Ex hyera, diaphænico, tenuantibus herbis:
Vt marathro, hyſſopo, calaminta, pullegioque.
Menſes euocantia. *Compoſiti è Myrrha menſes aperire trochiſci*
Sæpe ſolent, vt ius cicerum cum petroſelino,
Butyro pingui, vituli vel carne, capique,
In quibus adde crocum. Rubiæ benè lympha bibetur
Tinctorum, vel menthaſtri, tenuiſve Sabinæ.
Gratior eſt quæ cinnameo de cortice manat.
Quodque per Hippocratis manicam cum ſacchare, ligni &
Vinum Hippocraticum. *Cortice cinnamei premitur ſtillatque falernum.*
Suffitus qui fit per aromata menſtrua ducit
Suffitus ad vterum ſuppreſſis menſibus. *E maioranæ, b accharum puluere lauri,*
Iuniperi, Nardi cum ſtyrace, benque Zoino.
Inſeſſus. *Ducit & inſeſſus Camomillæ è floribus, anthos*
Cum maiorana, nepeta, origanoque, thimoque.
Litus partium externarum incumbentium vtero. *Illitus vt pubis, velut inguinis ex oleo, quod*
Nux moſchata parit, ladanum, ſuccuſque meliſſæ
Cum cæra mixta. Peſſuſque è Mercuriali,
Peſſarium. *Puluere cùm myrrhæ, moſcho redolente, vel Ambra.*

Sæpiús at venis vteri qui craſſus inhęret
Cauſa mali cruor eſt. Ac tùm Iecoraria vena, — *Quando muliebribus ſuppreßis ſecanda vena.*
Poplitis, hinc aut malleoli reſeranda. Sed antè
Fæx ~~erat~~ eat iniecto molli clyſtere per anum.
Quique repurgari debere ſuperfluus humor — *Burgatio.*
Viſus erit, cedat ſeu fel, ſeu phlegma catharſi.
Balnea ſuccedant, & in his althæa coquatur, — *Balneum.*
Malua, chamæmælum, marathrumque, & odora meliſſa.

COMMENTARIVS.

1 QVVM menſes naturaliter, ſtatoque tempore fluunt, mulieres ſanæ ſunt: ægrotant, ſi labuntur immodicè. Sed ab vtero morbi fiunt, quùm menſtrua præter naturam ſuppreſſa ſunt atque ſubſidunt, ex Hippocrat. Aph. 57. lib. 6. Aphor. Ex cuius ſententia retentio muliebrium vteri proprius affectus eſt. Cuius multæ quidem cauſæ ſunt, quas lib. 4. cap. 4. ſcrutati ſumus. Sed præcipuæ, maximéque communes habendæ ſunt craſſities & copia ſanguinis, & obſtructio, qua vaſa comprimuntur atque denſantur. Quamobrem vbi ſanguinis copiam morbi cauſam eſſe nouerimus, clyſtere proluatur aluus: quo reiecto mittatur ſanguis ex humerali primùm, qua totius corporis vacuatio conſequatur, deinè malleoli vena, qua cruor ex vtero reuellatur. Si ſanguis craſſus eſt, lentus & frigidus, vt in melancholicis otio torpentibus, purgetur etiam corpus hyſtericis leuiter aperientibus, vt arthemiſia, meliſſa, betonica, cum ſenna, catholico, ſyrupo laxatiuo roſarum, ſequaturque à vacuatione balneum. Sin obſtructio ſine febre eſt, à craſſis, pituitoſis crudiſque ſuccis, purgetur corpus apozemate tali. ℞ radic. apij petroſel. fænic. gramin. eryng. an. ℥j. rad. pæon. ſcord. an. ℥ß. fol. arthemiſ. beton. meliſſ. capill. ven. an. Mi. flor. ſalu. bugloſſ. borrag. an. Pi. fol. ſenn. & paſſul. Damaſcen. an. ℥iß. Fiat decoct. & colat. ad ℔ß. In qua infunde agaric. trochiſcat. ʒiij. Rhei elect. ʒij. cinnam. nucis moſchat. caryophill. an. ℈j. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. laxat roſar. ℥ij. Fiat Apozema pro duabus doſ. Vel, ℞. aloes optimæ vnc. ſem. agaric. ʒij. croci, myrrh. an. ʒß. cinnam. ℈j. Cum ſyrup. de arthemiſ. cogantur in maſſam, ex qua fingantur pilulæ tres pro ʒß quæ deglutiantur hora ſomni: vel eadem doſis ſumatur antè paſtum pilularum ex hyera. ℞. fol. origan. calament. Pulegij. polij montani, nepetæ, maioran. chamæm marrubij odorati, abrotoni an Mi. roriſmarini cum floribus Mij. Coquantur in aqua pro fotu pedum, tibiarum & crurum, reliquarum indè partium vtero vicinarum. Quia verò ſuffitus aromatum muliebria ducit, ita decernatur. ℞. ligni aloes, calami aromatic. ſpicæ. nard. roſar. rubr. an. ʒij. ſtyracis calamitæ, ſuccini an. ʒiij. Miſce. Fiat puluis conijciendus in prunas ad ſuffitum. Peſſarium vero ſic. ℞.

Retentio menſtruorum vteri proprius affectus.

Communes ſuppreſſorum menſium cauſæ.

Curatio varia pro cauſarum varietate.

Apozema menſes prouocans.

Pilulæ.

Fotus.

Suffitus.

Peßarium.

rad. ireos & roſar. rubr. an. ℥iij. ſtyracis liquidæ ℥vj. ciuetæ Ambræ, moſchian. gran. 3. Fiat puluis, qui linteo exceptus accommodetur in peſſum. Radix ireos oleo moſchatæ nucis illita, peſſique modo ſinui pudoris indita validè menſtrua prouocat, vt enemata crebra quouis tempore per ſedem immiſſa, quæ deſcribi poſſunt hoc modò, ℞. radic. enulæ, petroſel. fænic. an. vnc. 1. fol. arthemiſ. matricar. malu. biſmalu. an. Mi. ſemin. aniſ. fænic. rutæ an. ʒj. fol. ſenn ℥j. Fiat decoct. & colat. ad ℔j. In qua diſſolue cathol. & hyer. ſimplic. an. vnc. ſem. mell. mercur. & ol. irin. an. vnc. 1. butyr. recent. vnc. 2. Fiat clyſter. In eam rem faciunt ſyrup. capill. ven. de hyſſopo, de calaminta, de praſſio, de arthemiſia, de duabus & quinque radic. vt & trochiſci de Myrrha nuncupati.

Clyſter mẽſtrua prouocans.

FÆDI VIRGINVM COLORIS Curatio.

CAPVT III.

Curatio fædi virginum coloris à frigidis crudiſque ſuccis.

FÆDA *puellaris mixto pallore virori*
Si cutis à potu gelidæ eſt, nimioque ciborum
Vſu crudorum, bibitur benè iuncta falerno
Lympha, merum abſynthi, ex auibus cibus vtilis aſſis.
Conueniunt hyeræ pilulæ, Ruffique, catharſis
Quæ ſtomachum frenans, fel, phlegmaque trudit in aluum.
Qualis quæ mentha conſtet, nardoque, galanga
Cum Caſia, flauoque Rheo, iunctoque trochiſcis
Hoc niueo atque leui quem mittit Agaria fungo:
Pallidulæque Roſæ, qui ſit cum ſacchare, ſucco.
Sumpta tabella iuuat Chalybis de puluere, cum quo
Sit diamargaritôn tenuis cum maſtiche puluis,
Syntheſis alkermes, gemmæ, exhilaranſque Galeni.
Ventriculus tepido foueatur odore cyperi,
Abſynthi, origani, calami redolentis aroma.
Sin ea vel piperis, caryophillumve, nuciſ-ve
Moſchatæ, ſalis aut nimio ſuccedit ab eſu,

Agaricus trochiſcatus.

Tabellæ de limatura chalybis.

Curatio fædi virginum coloris à calidorum eſu.

Mollia

Mollia iura, velut quæ butyracea, virgo
Sorbeat, & vituli quæ ſunt de carne, vel hædi,
Cum portulacæ folijs, maluæque recentis.
Nulla magis prodeſt quàm Caſſia nigra catharſis.
Corpus & in tepida crebrò benè mergitur vnda. *Balneum frequens.*
Vel ptiſana, aut gelidi latices cum pane bibantur.
Si verò fædus color eſt, quia menſtrua nulla
Succedunt, quanam moueas memorauimus arte.

COMMENTARIVS.

1 PVELLÆ nubiles, viroque maturæ ſæpiùs in fœdos, quos pallidos appellant colores incidunt, à cauſis, quas expoſuimus lib. 4. cap. 6. quaſque potiſſimum ad tres hoc capite reducimus, nempè crudorum, aut calidorum ciborum eſum immodicum, aut retentionem menſtruorum. Si crudorum, pomorum, olerum, egelidæ multæ, cretæ, luti, carbonum, reliquorumque ſimilium eſus malum excitauit, curandæ ſunt, vt quæ Pica, ſeu Malacia laborant. In qua quùm impuris & alienis humoribus prematur refrigereturque Ventriculus, pilulis de hyera, quæque Ruffi nomine celebrantur vtendum, quibus humor ſuperuacaneus partim in aluum excludatur, partim coquatur, reddaturque ventriculo ſuus natiuus calor, quem attriuit humorum impuritas. ℞. maſſ. interior. pilul. de hyer. & pilul. Ruffi, quæ communes appellantur an. ʒiij. Cum aqua menth. vel ſyrup. de abſynth. fiat maſſa mollis, ex qua fingantur pilul. duæ vel tres pro ʒß. alternis diebus, aut bis in hebdomadæ deglutiendæ. His ſi nihil aut parum agitur, ℞. fol. agrimon. menth. capill. ven. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparati an. drac. 1. liquirit raſ. drac. 2. ſummit. abſynth. roman. flor. ſalu. an. Pj. fol. ſenn. mundat. ℥ ſem. fiat decoct. In colat. infunde rhei elect. & agaric. recenter trochiſcat, an ℈iiij. cinnam. nuc. moſchat. an ℈j. Expreſſione facta dilue cathol, duplicat. infuſ. & colat. ſyrup. de roſis pallid. an. vnc. 1. Fat doſis. Tùm, ℞. ſpecier. elect. diarrhod. abbat. aromatic. roſat. limaturæ chalybis an. drac. 1. elect. è gemm. drac. ſem. Cum ſaccharo diſſoluto in aqua menth. vel meliſſ. fiant tabell. pond. drac. 1. Sumatur vna manè, altera veſperi, hora antè paſtus. Vel, ℞. conſeru. roſar. & meliſſi an. vnc. 1. conſeru. flor. ſalu. ℥. ſem. ſpecier. elect. è gemm. aromatic. roſat. confect. alkermes an. drac. 1. Cum iulepo roſac. fiat Opiata mollis, ex qua detur quotidiè manè nucis auellanæ quantitas. Foueatur ventriculi regio decocto menthæ, ſalu. ſpicæ nard. calami aromat. Linatur oleo menthæ, moſchatæ nucis, abſynthij, maſtiches, addito puluere caryophillorum & pauca cæra. Miſceatur in potu cum aqua vinum: ſed vinum abſynthites ieiuno ſtomacho ſum-

Quid agendum in fædis virginum caloribus à cauſa frigida.

Pilulæ leuiter purgantes, & cruda concoquentes.

Purgans medicamentum infarctu liberans.

Tabellæ.

Opiata.

Fomentum.

Litus.

Pallidorum colorum à calida cauſa, curatio.

ptum valdè confert. At ſi ventriculus reliquumque corpus vſu calidorum fædos colores attulit, contrarium agendum eſt. Cibus namque potuſque refrigerans & humectans eſſe debet, danda ſæpe Caſſia, quæ bilioſos humores attemperet & expurget. Frequens eſto balneum ex aqua tepida. Sique malum à ſuppreſſione menſium excitatum eſt, his remedijs prouocandi, quæ ſuperiori capite dictauimus.

HYSTERICÆ SVFFOCATIONIS, & furoris vterini Curatio.

CAPVT IIII.

VIVAT *an hæc, vtero quæ ſuffocatur, an aura*
Vitali careat primùm dignoſcito, penna
Jmmiſſa in nares, pyrethri elleborique repleta
Puluere, detractiſque pilis è parte piloſa

Hyſtericæ grauia ſymptomata.

Hyſtericæ, quæ nec ſpirat, neque ſede mouetur,
Nec ſentit, iacet at ſine vi, quaſi triſte cadauer.
Vitaque ſi ſupereſt, patiantur vincula partes
Extremæ, atque ab eis præſertim crura fricentur.

In hyſterica ſuffocatione fætida naribus, odorata vtero admonenda.

Fætida odorentur, ruta, & quæ Galbana fumant,
Caſtoreum, Euphorbum, gagates, atque cremati
Jgne pili, plumæque, & cornua quadrupedantum.
Grataque quæ fuerint, & ſuaueolentis odoris
Excipiat ſinus hic, qui dicitur eſſe pudoris.
Qualia moſchatus bombax, & odora Zibeta,

Odoratorum variæ ſpecies.

Gallia quæ ſuaui celebratur, Alyptaque moſcho,
Ambraque, lignum Aloës, Caryophillumque, macerque,
Et ſtyrax, Ladanumque: oleum quod lilia, coſtus
Spicaque dant, lauruſque, ambra redolentia mixta.
Conueniunt primò iſta. Sed eſt vbi craſſior humor,

Cathartica.

Glande repurgetur vel clyſmate fæcibus aluus:
Dein potu ex hyera, diaphænicoque, vel anthos

Conſerua cathartica, ſumenda forma boli.

Conſerua in bolo, cum qua terebinthina lota
Iuncta ſit, & fungus, cui nomen Agaria fecit.

Miſſio ſanguinis.

Hyſtericæ ſuffocationis a retento ſemine curatio.

Si peccat ſanguis, reſeranda in poplite vena.
Sin ſemen mala tanta trahit matrice recluſum,
Ægraque vel vidua eſt, virgo vel vota, linatur
Pars obſcæna oleo cum pectine nenupharino,
Caphura odoretur, viridis cum cannabe Ruta,
Portulaca cibum lactucaque iungat: alendum
Sed tenui, parcoque cibo. Subiecta cubili
Herba ſit & vitex, Caſtus quæ dicitur Agnus.
Nubilis at virgo, vel ea eſt quæ nupta, marito
Iungatur, feret amplexus bona multa virilis.
Quùm furor eſt vteri parili ſanabitur arte.
Sed magis hic auſis quia ſe calor explicat ingens
Pluribus è venis ſalientem haurire cruorem.
Frigida ſint quæcumque dabis potuſque, cibique,
Sacchareuſque liquor, clyſter, balanuſque: bibatur
Caſſia Nymphææ aut violæ comitata ſyrupo.

Per ſacchareum liquorem ſyrupos intellige frigidos.

COMMENTARIVS.

1 SVFFOCATIONIS vteri terrifica ſigna cauſaſque repetes è capite 5. lib. 4. Sed cauſæ præcipuæ ſunt retentio ſeminis aut menſium, ex quorum corruptela teter vapor exhalat in Diaphragma, fauces, Cor & Cerebrum, qui ſpiritum arctat, pulſum intercipit, mentique mærorem ac tenebras inſinuat. Quamobrem vt deorſum vergat malignus iſte vapor, arctis vinculis ligandi pedes, fricanda crura, cucurbitulæ femoribus, ſeu coxis internis aptandæ, naribus admouenda quæ grauiter olent, vt aſſa fætida, Ruta, Galbanum, Caſtoreum, Sagapenum, auium, præcipuéque Perdicum vſtæ pennæ, pili, corium calceorum pariter vſtum atque crematum. In vteri verò collum immitti debent quæ grati ſint & ſuauis odoris. In id itaque digitum admouebit obſtetrix illitum oleo moſchellino, vel laurino, liliaceo ve, in quo moſchus aut ciueta diſſoluatur. Suffitus etiam fiet compoſitis trochiſcis è ſtyrace liquida, nuce moſchata, macere, cinnamomo, Caryophillis, Ambra, zibeto, gallia moſchata, cuius odore fragranti in pudoris ſinum per infundibulum excepto deorſum reuocetur vterus, qui gratis ac ſuaueolentibus odoribus aſſolet delectari. Proluatur aluus acriore balano, clyſtere, potoque cathartico: baſilica dextra primò ſcindatur, ſi menſium ſuppreſſio, phlethoraque cauſa morbi eſt, indè ſaphæna. Furor vterinus potiſſimum à retento ſemine naſcitur: quod quia ſolitarium non eſt, ſed generationem habet à feruido multo-

Cauſæ principes ſtrangulatus vteri.

Curatio ſuffocationis hyſtericæ.

Fætida.

Odorata.

Vterus ſuauiter olentibus delectatur.

Furoris vterini præcipua cauſa, cuius ſequitur curatio.

que ſanguine, quo viduæ iuuenes, & florentes ætate, quæ ſolent hoc affectu corripi turgent, phlebotomiæ non videtur eſſe parcendum, vt ea refrigeretur corporis habitus, minuatur ſublata cauſa ſemen. Quod etiam minuet, obtundetque veneris ignes cibi paucitas, aquæ potus, lactucæ, portulacæque frequens eſus, culcitra durior, veſtitus ſimplex, pia lectio meditatioque, conſortium eorum hominum, quorum vita eſt innocens & inculpabilis. Quibus ſi non omninò tollitur ardor efferus, ſit Caſſia frequens & ſyrupus nenupharis; ſecetur vena ſaphæna, nec omittatur balneum æſtiuis ardoribus.

Semen minuentia.

MENSIVM IMMODICE FLVENTIVM Curatio.

CAPVT V.

MENSTRVA *quæ nimio ſunt pernicioſa fluore*
Secta manu larga cohibet Iecoraria vena,
Amplaq; ſub geminis admota cucurbita mãmis
Cum multa flamma: ſtrictiſq; coercita vinclis
Et calefacta manus, repetitaque frictio ſæpe.
Vel ſucci, vel aquæ gelidi plantaginis hauſtus
Cum granatorum, myrthillorumque ſyrupo.
Puluere vel carabes, ſpodij, lemniue trochiſci
Armeijue luti: vel puluere Corallinæ,
Coralij rubei, vel Iaſpidis, atque Draconis
Sanguinis, & lapidis cui ſit de ſanguine nomen.
A quibus atque roſæ conſerua, Nenupharíſque
Symphitique, liquore etiam cum ſacchare myrthi
Syntheſis exurgat, de qua menſura petatur
Caſtaneæ, antè cibos aliquot ſumenda diebus.
Lanceolæ ſaliciſque liquor bombace receptus,
Aut molli lana peſſi genitalia forma
Imbibat, oxyrhodo vicinia tota linatur.
Congelat antidotus quæ dicitur eſſe Philonis
Et Requies, ſpiſſatque ferum pacatque fluorem,

Aſtringẽtia.

Puluis trochiſchorum è carabe, & è terra lemnia.

Lapis hæmatites.

Philonium, & Requies.

Cætera ſi nequeunt compeſcere. Fœmina menſes
Quæ patitur nimios iaceat tranquilla, cibetur
Exiguis epulis, ſucci laudabilis, aſſis:
Purpurei quibus adde Ribis, malique liquorem
Punicei, cum ſpinoſæ fructu oxyacanthæ.
Floridus exiliens venam cruor eſſe ſecandam
Indicat; humorem furuus color & niger atrum
Fel viridis croceuſve, & phlegma ſubalbidus ano
Quemque ſuo debere notat medicamine tolli.
Sed ſi languor ineſt, imprimis ſiſte fluorem,
Tum vacues, quum ſit noua vis, aut priſtina manſit.

Victus genus.

Venæ ſectio. Quibus purgandum.

Virium imbecillitas ab immodica vacuatione, ſupprimendum fluxum indicat.

COMMENTARIVS.

Menſium fluorem immodicum reuellentia. Siſtentia. Syrupus. Opiata.

1 MENSIVM immodicus fluor ſecta baſilica dextra dolorificis ligaturis & frictionibus brachiorum, affixaque ſub mammis cucurbitula magna reuellendus. Aſtringentibus verò ſiſtendus, ſumptis ſyrupis myrthillorum, granatorum, cydoniorum, oxyſaccharo, iulepo roſaceo, cum oxycrato, vel aqua roſarum, ſolani, plantaginis, vel hoc ſyrupo. ℞. ſuccorum depuratorum plantaginis, ribes & granatorum an. ℥iij. ſacchari communis, ſed roſati potius ℔ß. fiat ſyrupus perfectè coctus. Vel hac opiata. ℞. conſeru. roſar. ſymphit. nenuph. an. ℥iß. boli armenæ, terræ lemniæ coralli rubr. an. ʒij. Cum ſyrup granator. aut iulepo roſaceo fiat Opiata mollis. Admotis etiã ſiſtitur fluor, vt emplaſtro contra rupturam & vnguento comitiſſ. pubi & lumbis inducto: peſſario è folijs ſalicis aut plantaginis leuiter contuſis, inuolutiſque linteo, cum puluere ſanguinis draconis, terræ ſigillatæ, vel his ſimilium. Miſſis etiam in vterum iniectionibus è ſequentibus, ℞. fol. tapſi barbati, plantag. abſynth. roſar. rubr. nucum cupreſſi, calycum glandium quercus an. ℥ß. cytini, balauſt. an. ʒij. Bulliant in aqua cum auſtero vino pauco. In colatura ℔j. diſſolue trochiſcor. è carabe, & puluer. maſtich. an. ʒj. de qua cape ℥iij aut ℥iiij. quibus fiat clyſter metrenchites. Repurgandum corpus erit ſi cacochymum: cholagogis quidem, ſi bilis exuperat: phlegmagis ſi pituita: ſi niger humor, melenagogis, quorũ ſigna peculiaria lib. 1. tradita ſunt. Sed priùs in reuellentibus, aſtringentibus, repellentibus, quæque fluentem ſanguinem cogunt inſiſtendum, ſi cõtinuum effluuium vires atterit atque proſternit, quibus erit iuſculis ſucculentis & carnium expreſſis opitulandum. Purgamenta partus quæ lochia dicuntur vel retenta, vel immodicè fluentia parem cum menſibus curationem requirunt. Nec tamen temerè ſiſtenda, quùm toto genere præter naturam ſint.

Aſtringens ad vterum iniectio.

Quandò purgandum. Quandò repellendum & aſtringendum.

Lochia, ſeu purgamenta partus eandem cum menſibus curationem habent.

FLVXVS MVLIEBRIS CVRATIO.

CAPVT VI.

Fluor muliebris quid.

QVVM ſanies varij nullo ordine fœda coloris
Effluit ex vtero, fluor hic muliebris habendus.
Siſtere quem primò licet aſtringentibus illis
Quæ nuper memorata. Sed & vacuare neceſſe

Venæ ſectio.

Si rubeus fluor & cubitalis vulnere venæ

Purgatio.

Si pallens, flauente Rheo, ſimilique catharſi
Bilis erit demenda. Niger purgabitur humor
Cum lupulo ſennaque, & ea quæ dicitur hamech
Antidoto, diaphœnico pituita, lenique
Tubere, longinquis quod Agaria mittit ab oris.
Sanguinis indè ſerum marathroque, apioque feretur
In Renes, cruorve, ſecreto humore ſeroſo
Spiſſetur, ſpiſſuſque vtero remoretur in vdo.
Contulerint cutis & cæcos aperire meatus
Epotis ſudorificis, vt Sarſaparilla,
Guaiacoque, & aquis morſus, cardique calentis.
Cauſa mali ſi denſa cutis, benè frictio fiet

Aſtringentia quæ ſiſtendi fluoris vim habent.

Mollibus è linis, panno aſperiore ſubindè.
Siſtet Equiſeti atque Hypocyſthidis vnda fluorem,
Decoctuſque Rubi fructus cum flore, balauſtum
Et myrthi cortex, Pinique, coagula Cerui,
Hœdive, aut imbellis ouis, vitulive, fugacis
Aut leporis, quæ cum forti ſumentur aceto.

Floris Amaranthi vires.

Puniceum perhibent Amaranthi ſiſtere florem,
Menſtruaque, & reliquos vteri ventriſque fluores.

Aſtringentes tabellæ.

Ex Eboris niuei, coralli puluere rubri,
Stillataque Roſæ dulci cum ſacchare lympha
Fingatur ſæpè antè cibos ſumenda tabella.

Si dolor à fluxu eſt quem ſuſcitat acrior humor,
Lac Aſinæ potum roſeo cum ſacchare confert,
Et ptiſanæ ſuccus, cum lacte & oryza coquenda.
Vlcere ſique leui & ſanie genitalia ſordent,
Eluat aſſiduè vnda tepens affuſa: linantur
Quæque dolent melino oleo, myrthique, roſæque.
Ne verò fluor hic redeat, cibus acer, & implens
Flatibus, & calidus, labor omnis, balnea ventrem
Quæque mouent, vacuantque ſerum de Renibus abſint.
Sit cibus & potus qualem dictauimus antè.

Fluxus muliebris ab humore acri curatio.

Quæ in muliebri fluore vitanda.

COMMENTARIVS.

1 FLVOR in mulieribus triplex. Vnus menſtruus, qui fit ſingulis menſibus, & ſanis vtiliter excernitur rubens, victimæ nuper iugulatæ ſimilis. Alter fit à partu, quem Lochia dicunt. Tertiùs eſt fluor muliebris appellatus, de quo nunc agimus, quem καταμήνια ἄχροα, ſeu menſes decolores cum Hippocrate nominare poſſumus, quibus idem author purgationem aſſerit eſſe neceſſariam. Videndum autem quis color per vterum effluat, an albicans, an pallens, an ſubuiridis, an croceus & flaueſcens, an etiam nigricans, vt ex vario colore fluentis humoris temperamentum & naturam agnoſcas, eique mouendo medicamentum aptes. Reuellendum verò primum eſt, maximè ſi fluxus erit immodicus. Ideò clyſter in anum indatur, ab eoque reiecto baſilica vena ſecetur, magna cucurbitula ſub mammis affigatur, deindéque ventri medio. Tùm, ſi labentis humoris color eſt flauus, aut pallidus, aut praſinus, ♃. fol. gingidij, ſeu cærefolij, plantag. agrimon. cichor. totius an. Mi. ſeminum quatuor frigid. maior. & papau. albi an. vnc. j. flor. nenuph. & viol. an. Pi. fiat decoct. In colat. infunde Rhei elect. ʒij. ſantal. citrin. & cinnam, an. ℈j. In expreſſione diſſolue elect. lenit. vnc. 1. ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo vnc. ſem. Detur doſis. Sequentes tabellæ robur addent vtero, ſpiſſabunt, ſiccabunt, huius acrimoniam retundent. ♃. raſur. Ebor. & cornuceru. an. ℈i. coralli rubr. margarit. electar. terræ ſigillatæ veræ an. ʒß Cum ſaccharo roſato fiant tabellæ ponder. ʒj. quarum vna manè detur, altera veſperi. Si fluor albus eſt, ♃. Agaric. infuſi in aqua plantag. & endiu. ℈iiij. Rhei elect. ℈ij. cinnam. & ſantal. citrin. an. ℈j. In expreſſione diſſolue cathol. duplic. vnc. 1. iulep. roſac. vnc. ſem. fiat doſis. Vbi nigricat fluor ♃. fol. ſcolopendr. ceterach. betonic. ſummit. lupulor. an. Mi. ſemin. fænic. dulc. coriandr. præparat. cuſcut. liquirit. raſ. an. ʒj. fol. ſen. ʒvj. fiat decoctio in aqua & ſero lact. In colat. pro doſi diſſolue elect. lenit. & ſyrup. de cichor. compoſit. cum Rheo an. vnc. ſem. confect. ha-

Fluor in mulieribus ab vtero triplex.

Hippocrat. Aph. 36. lib. 5. Apho.

Ordo tenendus in muliebri fluore ſiſtendo.

Muliebris fluxus flaui, pallidi, viridiſque curatio.

Tabellæ ſiſtentes & robur addentes.

Albi fluxus curatio.

Nigricantis fluxus curatio.

Conſerua vel ſyrupus è roſis tranſmarinis.

mech. ℈iiij. Conſerua, vel ſyrupus è roſis tranſmarinis fluorem hunc muliebrem imprimis ſiccare memorant: ſolentque mulieres rubrarum puluerem cum aſtringente vino dare: quùm ruber aut pallidus, albarum quùm albus fluor eſt. Conferet autem ſequens opiata. ℞. conſeru. roſar. violar. nenuph. an. vnc. 1. trochiſc. è carabe, roſar. ebor. cornuceru. boli armen. ſigilli lemnij an. ʒj. Cum iulepo roſac. vel ſyrupo myrthill. fiat opiata, de qua ſumatur quandò viſum erit nucis auellanæ quantitas. Cætera petantur è verſibus.

Opiata fluxum ſupprimens.

IMBECILLITATIS VTERI
Curatio.

CAPVT VII.

DEBILIS *eſt vterus nimio ſi phlegmate, crudum*
Quod vel olus, vel aqua, aut fructus peperêre fugaces;
Roboret hunc cibus hic qui ſiccus, vt aſſa columba,
Gallina, & Perdix, & turtur, & ortygometra,
Gallus & hic quem Phaſis habet, teneræque palumbes.
Cinnameo ligno cum ſacchare mixta bibatur
Lympha, merumque vetus: vel quæ ſpirare falernum
Vnda ſolet mellita, ſuoque beare calore.
Quæque roſis, & aromaticis conſtare tabella
Proditur è gemmis, diamargaritoque, voretur
Antè cibos omnes, ſed & horum in fine voretur.
Eque cyrænaico peſſaria odora liquore
Fingantur, rubeiſque roſis, graniſque Zibeti,
Ambaris & moſchi. Styrax calamita, roſæque,
Spicaque, ſchœnanthum, calamus redolentis odoris,
Ambraque populea quæ manat ab arbore, iuncta
Tritaque ſint: fiat puluis, qui miſſus in ignem,
Ingreſſuſque, ſinum poſſit ſuffire pudoris.
Si creber partus, creberque ſequutus abortus
Debilitat,

Cibus ad vteri robur à cauſa frigida. — *Potus.* — *Hydromel vinoſum.* — *Tabellæ diarrhodon, diamargariton, & e gemmis.* — *Materia peſſariorum ad vteri robur.* — *Puluis ad vterum roborans.* — *Ambra citrina.* — *Variæ imbecillitatis*

Debilitat, friguſque fuit pituitave cauſa, *vteri cauſa, & curatio.*
Par cura eſt. Sed & à motu ſe temperet omni,
Et mærore vacet mulier. Nocet omnis in orbem
Saltus, equi velox, tremulique agitatio currus,
Seu frigus, ſeu cauſa calor. Sed nenupharina
Conſerua cum coralio cohibeto calorem. *Imbecillitatis vteri à cauſa calida curatio.*

COMMENTARIVS.

1 INORDINATI menſes, frequens abortus, veneris odium, dolor & grauitas in pectine, lumbis, cruribus, & alia ſigna relata lib. 4. cap. 10. debilem vterum ſignificant. *Imbecillitatis vteri ſigna.* Quod quia fit vt plurimum à crudis & prauis humoribus in eum decumbentibus, vacuandum initio corpus eſt. Sique plenitudinis ſigna comparent, aperta baſilica reuellendum, deindéque purgandus hic humor, à quo cacochymia naſcitur; phegmagogis quidem ſi pituita, cholagogis ſi bilis exuperat. Firmabitur vterus aromatico roſato, diarrhodon abbatis, electuario de gemmis, & diaſatyrio ſumptis, vel hac opiata. ℞. conſeru. roſar. ℥ij. conſeru. meliſſ. diaſatyr. cortic. citr. condîti an. ℥ß. ſpecier. elect. diarrhod. abbat. & è gemm. an. ʒj. raſur. ebor. cornuceru. corall. rubr. an. ʒß. lapidis bezoard. gran. ſex. ambræ, moſch. an. gran. tria. *Conſerua roborans vterũ.* Cum iulepo roſac. fiat opiata inuoluta folijs auri: de qua quotidiè veſperi longiùs à cæna ſumatur nucis auellanæ quantitas. ℞. ol. moſchat ℥ß. ol. maſtich. ℥j. ſuccini puluer. ʒj. zibeti, moſch. an. gran. tria. *Peſſaria liquida.* Vel, ℞. aqu. roſar. ℥ij. ambræ griſeæ, moſchi, zibet. an. gran. duo. Cum bombace moſchato in ijs madefacto fiat peſſarium liquidum. Vel, ℞. benzoini, ſtyracis liquidæ an. ʒiij. pulueris roſar. rubrar. coralli rubr. ſuccini an. ʒj. ambræ, zibeti, ſeu ciuetæ an. gran. quatuor. *Peſſarium ſiccum.* Miſce. Fiat puluis, qui linteo molli clauſus accommodetur in peſſum, in vteri ſinum immittendum. Suffitus fiet in hunc modum. *Suffitus.* ℞. ſtyracis ℥j. ſuccini ʒiij. ſpicæ nard. calami aromatic. ſchænanti, roſar. rubrar. an. ʒij. ſemin. melanth. ſeu nigell. ʒj. fiat puluis pro ſuffitu, cuius vapor per infundibulum ſeu canalem in vteri ſinum efferatur. Ratio victus erit noſtris deſcripta verſibus.

PHLEGMONES ET ERYSIPELATIS vteri Curatio.

CAPVT VIII.

Clyſter.

AD *Lumbos pubemq; dolor, grauitaſque tumorē*
Si calidum in matrice notat, fæx exeat aluo,
Clyſmate compoſito è gelidis ac mollibus herbis,
Melle, oleo violato, butyroque recenti.

Venæ ſectio.

Venaque malleoli vel poplitis icta profundat,
Viribus expenſis iterumque, iterumque cruorem.

Frictiones & ligaturæ.

Vincire extremas partes, & crura fricare
Cura ſit, ex vtero cruor auertatur vt illis.
Nenupharis violæque liquor cum ſacchare iunctus
Vtilis in potum, at latices miſcere memento.

Cathartica.

Caſſia ſitque frequens, calabrinaque Manna, Rheumque
Cum ſenna lactiſque ſero, nigris tamarindis,
Lactuca, portulaca, his vt bile catharſi
Secluſa, ex vtero pariter calor exeat omnis.

Fotus.

Qui ſi non ceſſet penitùs, lumbi, inguina, pubes,
Matricis collum: Sedi ſint fota liquore,

Litus.

Lactucæque, roſæque: oleo lita nenupharino,
Melino, roſeoque. Calor niſi cedit ab iſtis

Balneum.

In tepida corpus muliebre locabitur vnda.
Sit cibus humidior, gelidis & frigidus herbis.

Diæta.

Potus aquæ magis vtilis eſt, cui cinnama iungi
Non nocet & ſacchar. Si quæ eſt tamen vſa falerno
Fæmina per multos, nec aquam benè concoquit annos,
Fac vt lymphatum bibat hæc, tenuemque lyæum.

Eryſipelatis vteri curatio.

Quem tamen abſcindes, eſt ſi ſacer ignis in imo
Depaſcens, potumque dabis de ſimplice lympha.

Et loca mulcebis gelido muliebria fotu.
Sedabis querulam placidis ſermonibus ægram,
Nymphææque feres, grauidoque papauere ſomnos.

COMMENTARIVS.

1 INFLAMMATIONIS vteri notas cauſaſque lib. 4. cap. 11. dedimus. Curationem autem hic perſpicuam habes : quam ordiri debes ænæmate, venæque è cubito ſectione : tùm à Manna, vel Caſſia, ſola vel cum Rheo, vel diapruno ſolutiuo, ſi ſit aluus ignauior. Hinc aperienda ſaphæna, præmiſſis frictionibus crurum : balneum aquæ tepentis ingrediendum; collum vteri, pecten lumbi fouenda ſunt decoctis, aut aquis ſolani, ſemperuiui, lactucæ, roſarum, myrthillorum, plantaginis: oleoque roſarum & nenupharis illinenda. Similis in Eryſipelate tenendus ordo eſt, & eadem vſurpanda remedia, ſed in hoc refrigerandi & humectandi cura debet eſſe potior. Sunt autem vteri ex Hippocrate tùm phlegmone, tùm eryſipelas in prægnante lethales affectus. Sed & in ijs quæ grauidæ non ſunt etiam periculoſi. Phlegmone namque non rarò degenerat in Abſceſſum, Eryſipelas in Cancrum, quorum ideo properanda, non procraſtinanda curatio.

Ordo tenendus ad curationem vteri phlegmones & Eryſipelatis.

Hippocrat. aph. 30. & 43. lib. 5.

ABSCESSVS VTERI CVRATIO.

CAPVT IX.

Ex vteri calido ſanies ſi fæda tumore
Manat, & Abſceſſum, putrefactumque indicat vlcus,
Tergendum lactiſque ſero, mulſaque tepenti.
E quibus & ſucco pſilli, plantaginis, atque
Lactucæ, portulacæ, ſuccoque roſarum
Cum metrenchyta liquor inijciatur in imos
Matricis cæcoſque ſinus, reliquumque pudendum.
Vtque reſiccetur magis ac ſolidetur id omne
Quicquid hiat, viruſque mouet, iungatur alumen,
Vnguen vt & plumbi, diapompholygoſque, ceruſſæ,

Vlcus in vtero detergentia, ſiccantia, glutinantia.

Metrenchites ſeu metrenchita cauum eſt inſtrumentum, catheteri ſeu vrinariæ fiſtulæ ſimile, accommodatum infundendo in vterum liquori.

Catharctica.

Quodque roſis è purpureis conflatur, & album.
Caſſia iuncta Rheo, peregrinaque Senna bibatur.
Sæpiùs & clyſter, balanuſque feratur in aluum:
Putris vt ex vteri vicinis partibus humor
Exeat, hoc ceſſent etiam ſanioſa fugato.

Hordeatum.

Siccior eſſe cibus debet. Liquor adiuuat hordi

Hydromel & hydroſaccharum.

Sacchare cum roſeo ſumptus: iuuat hydromelique,
Lymphaque cinnameo cum ligno & ſacchare iuncta.

COMMENTARIVS.

Vteri vlcus cur immedicabile.

Signa boni, malique puris.

Vteri vlcus quibus organis detegitur.

1 ABSCESSVS Vteri, qui Phlegmonem ſequi ſolet, periculi plenus eſt. Nam quod ab eo ſequitur vlcus, vt plurimùm immedicabile: quia ſedes eius ſpermatica pars eſt, aſſiduo madore diffluens. Vlcus autem dolor pungens, & excreta ſanies indicat. Quod benignum, bonique moris eſt, ſi læue pus, album miniméque fætidum effundit: ſi viride, croceum, fætens, malum: ſi nigricans, aut fæcis vini ſimile, peſſimum, nempè cancroſum ac lethale. Speculo verò matricis, quod διόπτραν appellant, aut immiſſo longo peſſario balani forma videndum vbinam vlcus. Faciliùs namque curatur quod meatui vicinius eſt, vbi videri tangique poteſt. Quod verò profundius eſt, deterius, quia nec aere libero frui, nec medicamentis illatis exſiccari glutinarique poteſt: faciléque putreſcit, illuuie non perſpirante. Repurgato corpore per ea quæ verſibus expreſſa ſunt, in vterum iniijcienda per Metrenchyten ea primò, quæ blandam detergendi vim habent, vt ſerum lactis, hydroſaccharum, hydromel: deindè quæ detergeant, pariterque glutinent, vt aqua roſarum & hordei, cum aqua plantaginis, & ſaccharo roſato. Vel, ℞. fol. agrim. marrub. conſolidæ maioris & minor. an. Mι. roſar. rubr. Pij. Bulliant in aqua, vel ſero lact. vel hydromelite. Cum vnc. 4. colaturæ diſſolue ſyrup. roſar. ſiccar. vel abſynth. vnc. 1. fiat clyſter Metrenchytes. Quùm erit glutinãdum, ℞. decoct. aluminis ℥iiij. vnguenti diacalchyt. è plumbo, & vnguent. alb. Rhaſ. an. ʒj. Vel, ℞. aqu. ſtillat. plantag. & roſar. an. vnc. 2. vnguent. Diapompholyg. ʒiij. fiat clyſter in vterum iniijciendus. In vteri collo, vel in pudendo ſi fuerit vlcus quod poſſit attingi. ℞. peſſarium commune, longum ad digitos quinque, quod immerſum in vnguentum diacalchyteos liquatum inferatur in pudẽdum.

Detergendi, glutinandique vim habentia.

Aquæ Niuernenſes & Spadenſes.

Cõferent ad id potæ Niuernenſes & Spadenſes, nobis familiares aquæ: decoctum etiam Chynæ, vel ſarzaparillæ, cuius tenuitate liquetur humor, ſerumque ſuperuacaneum in cutem efferatur, ſiccatoque corpore vlcus etiam vteri ſolidetur, cuius eſt in exſiccatione poſita curatio. Conducit autem imprimis ſarzaparilla Chynaque quùm eſt vlcus à lue venerea contractum, vt & ſuffitus è cinnabari. Communis

autem hic erit vlceri cuiuis. ℞. Maſtiches, olibani, ſuccini, vernicis an. ℥ij. puluer. raſuræ buxi, & nucis cupreſſi an. ℥j. fiant trochiſci pro ſuffitu, cuius vapor per canalem in vterum exhalet. *Trochiſci pro ſuffitu ad vteri vlcus glutinandum.*

VTERI SCIRRHI CVRATIO.

CAPVT X.

SCIRRHVS *vbi in Matrice ſedet, generatio craſſi*
Ceſſet vt humoris, liquidus cibus eſto. Vel aſſa, *Ratio victus in Scirrho tenenda.*
Si tempus, regioque iubent nimis vda, facultas
Aut ventris reſoluta, boni ſint omnia ſucci,
Carnibus è teneris pulli, vitulique, capique,
Capreoli, turdi pinguis, leporiſque fugacis.
Coctaque cum lympha liquiritia & vua bibatur.
Multa vel vnda mero pauco ſociata. Per aluum
Craſſus & ater eat quiſquis dominabitur humor,
Sæpiùs epota molli cum iure, vel vuis,
Et prunis, lupulo, lactuca & Rumice Senna. *Malactica, Scirrhum, reliquoſque duros tumores emollientia.*
Molliat œſypus Scirrhi loca, ſuccida lana,
Butyrumque, oleum quod amygdala fundit, anethum,
Lilia, pinguis adeps gallinæ, Anatiſque, Suiſque,
Anſeris & vulpis, Vituli Ceruique medulla,
Maluaque cum ficu, biſmalua, vrſinaque brancha,
Pix liquida, & Styrax redolens, reſinæ, & Terebinthus *Reſina terebinthina, Larycea, abietia.*
Quamque Laryx, Abieſque ferunt, thymiamaque natum
In Lybia, Ammonis quod nobilitatur ab æde: *Gummi ammoniacum.*
Bdellion, Oppopanax, cæra cum virgine gummi,
Galbaneuſque ſuo ſuccus malè gratus odore.

COMMENTARIVS.

Quid Scirrhus.

1 SCIRRHVS, durus tumor eſt & indolens, vbi confirmatus: lenis doloris obtuſique particeps quùm incipit: cuius eſt ardua difficiliſque curatio, præſertim in vtero, membranoſa & exangui parte flu- *Cur vteri Scirrhus curatu difficilis.*

Quibus notis Scirrhus in vtero cognoſcitur.

xionibus obnoxia, & quam integra medicamenta non ſubeunt. In vtero verò Scirrhus eſſe cenſetur, quùm tumor in eo circumſcriptus eſt digitis reſiſtens: ſentitque mulier quum ſedet in lumbis, quum ſtat in pudendis & vteri fundo grauitatem, & dolorem, ſi quis eſt, hebetem & obtuſum.

Vteri Scirrho conferentis.

Curatio fit mollientibus ſumptis, iniectis, admotis. Ideoque crebris iuſculis vtendum ex althæa, malua, lactuca, portulaca, cum butyro, vitulina carne, pullis elixis, hordeatis, amygdalatis, gelatina, ſumptis interdùm aſſis, ne mollientium vſu nimio ventriculi facultas reſoluatur. Enæmata crebra erunt, & fient è malua, brancha vrſina, ſemine lini cum vterinis aliquot, vt arthemiſia, matricaria, nepeta, vel ex omaſo ſolo cum aquæ congrua quantitate cocto.

Topica ad vterum molliendum.

Topica ſint oleum amygdalarum dulcium, liliaceum, adeps Anatis, Suis, gallinæ, cum vnguento de althæa. Vel, ℞, ſtyracis liquidæ, pinguedinis Suis & Anſeris an. ℥ij. emplaſtri de mucillag. ℥j. Cum cæra pauca fiat vnguentum pro litu ſcirrhoſæ partis. In vterum eant adipes liquidi: ſed potiùs herbarum emollientium decoctum per metrenchitem, præmiſſis vniuerſalibus remedijs, inijciendum.

CANCRI VTERI CVRATIO.

CAPVT XI.

Cancri vterinequit eſſe abſoluta curatio.

ARTE *Machaonia cæci curatio Cancri*
Non datur: hinc vtero Cancer malè conditur imo.
Sed tamen hunc mulcere licet, varioque medendi
Ne ſerpat verſare modo. Primumque catharſi

Purgatio Cancri prohibens incrementum.

Cauſa mali fæx nigra ſequax voluatur in aluum
Cum ſenna, lactiſque ſero, cui Caſſia iungi
Mannaque blanda poteſt, & mixta filicula prunis.
Spiſſior in venis & ſi muliebria ſanguis

Venæſectio varia.

Detinet, hunc primum Iecoraria vena profundat,
Poplitis hinc, aut Malleoli. Sin ater in anum
It cruor, hocque tumens hæmorrhois atra dolorem
Inuehit, hanc aperi ferro, vel hyrundine flaua.
Neue Iecur piceum generet craſſumque cruorem,
Mittat & in Splenem, reliquaſque in corpore venas,

Sint alimenta boni ſucci, neque multa, Capus quæ — *Cibus & Potus ad Cancrum, ne ſerpat, vtilis.*
Adferet, indaque auis, vituli caro mollis, & hædi,
Coctaque cum malua quæ butyracea iura,
Concretumque gelu, preſſique è carne liquores,
Præſertim Cochleæque, & amantis flumina Cancri.
Lympha ſitim vel ſola leuet, paucove falerno
Iuncta, labat ſi vis. Ptiſanam præferre ſaluti eſt,
Hordea quam condant, liquiritia & vua racemis
Paſſa tumens. Liquor è pomis redolentibus, atque — *Syrupus Saporis Regis.*
Poma iuuant, ab eiſque Sapore à Rege ſyrupus.
Bugloſſi conſerua frequens, quæque ex hyacintho eſt
Syntheſis, è gemmis diamargaritoque tabellæ.
E Ranis oleo Cancri pars tacta leuatur, — *Topica pro Cancro.*
Unguine pompholygos, plumbique, liquore roſarum,
Solanique, & hyoſciami, ſucco huius & herbæ
Quæ ſemperuiuum, Iouis & qua barba vocatur.
Lac quibus adde tepens ſi ſordet ab vlcere Cancer.
Sæpe ſerum lactis, ptiſanæ cremorque bibatur.

COMMENTARIVS.

1 CANCER, affectus præter naturam in carne, veniſque nigricantibus conſiſtens, à ſanguine quidem melancholico generationis ſuæ ſumit exordium, ſed qui tempore vertitur in atram bilem. Ideoque primis diebus curari poteſt, non poſtremis. Curatur verò ſectione venæ primum è cubito, dein è malleolo, ſi menſtrua præter naturam ſuppreſſa ſint. Tum catharticis blandioribus vtendum, vt electuario lenitiuo, manna, caſſia, decocto fol. ſennæ cum ſero lactis, prunis, tamarindis. cichorio, ſcolopendrio, fumaria, lupulis. Hinc validioribus, vt confectione hamech cum diapruno ſolutiuo, quibus depuretur expurgeturq; nigricans ac fæculentus humor. Cuius erit inhibenda generatio iuſculis humectantibus è lactuca, portulaca, malua, bugloſſo, borragine cum butyro, vel carnibus iuniorum animalium, vt hæduli, vituli, pulli gallinacei, capi, perdicis: frequentibus hordeatis, amygdalatis, lacte, cuius vſu putat Galenus Elephantiſin, quæ cauſa cum Cancro conuenit, apud Scythas vix vnquam apparere. Quare Cancri fluuiatiles & Cochleæ, quibus eſt ad profligandum hunc affectum inſita proprietas, bene cum lacte coquentur. Si Cancer eſt confirmatus nempè depaſcens

Quid Cancer, eiuſque cauſæ. *Vena ſectio.* *Purgantia.* *Victus genus in vteri Cancro.* *Galen. lib. 2. ad Glauc.* *Scythæ quia lacte nutiuntur raro ſiunt Elephantici.*

& phagedænicus, vlceratus manifeſtè, vel occultus, vel in vtero, quem arguat calor ac dolor quaſi ferientis acus, deplorata res eſt: ideóque non irritanda pars, ſed topicis lenientibus vtendum. Quùmque Cancer eſt in vtero, poſt vacuationem vniuerſalem, ℞. ſucci vel aquæ ſemperuiui, ſolani, plantag. an. ℥ij. Leuiter cum lacte coquantur, & tepidè per metrenchytem inſinuantur in vterum. Cum ijſdem ſuccis, vel aquis, vel lacte tepido miſcere poſſis oleum è vitellis ouorum, quod præſtantiſſimum anodynum eſt, aut oleum è Ranis, aut parum vnguenti diapompholygos, diacalchyleos, vel vnguenti de plumbo: quæ commodiùs in Cancris externis admouentur.

Iniectiones in vterum. *Oleum è vitellis ouorum præſtantiſſimum anodynum.*

MOLÆ CVRATIO.

CAPVT XII.

Quid Mola. INFORMIS *Mola dicta caro quam vulua recondit*
Si ſinitur, ſolita eſt aliquot durare per annos,
Tamq; diu interdũ, non vt niſi morte relinquat.
Molæ cauſæ. *Quam quia morboſi menſes peperere retenti,*
Morboſumque viri ſemen, neget ægra viriles
Fæmina concubitus, ne ſe nouus aggerat humor.
Curatio. *Vtque fluant menſes, ſimul & Mola tota liquetur,*
Aut ruat in præceps, Iecoraria vena ſecetur,
Seu cubiti primo, dein Poplitis atque Saphænæ.
Purgetur niueo quem mittit Agaria fungo
Cum ſenna corpus, nepeta, veneriſque capillis,
Balneorum materia. *Hyſſopoque & betonica, marathroque, thymoque,*
Et geminis hyeris. Camomillaque balnea condat,
Maluaque cum lauri folijs, & ſemine lini.
Saluia cum Polio foueat decocta, meroque
Fotus. *Vicinas vteri partes, velut inguina, pubem.*
Peſſaria. *Ex oleo peſſi fiant quod & Iris, Anethum*
Lilia dent cum butyro, Ceruique medulla,
Vel maioranæ ſucco, veterique falerno.
Cataplaſma. *Muniat infernum ventrem cataplaſma, quod extet*

Biſmaluæ

Biſmaluæ radice, & ea quam lilia promunt
Candida, cum lympha mulſa, quibus igne recoctis
Contuſis cretiſque Suis ſit & Anſeris vnguen.
Dictamnum dilecta Ioui quod Creta recondit,
Caſtoreumque Molam, menſeſque mouere quietos
Cum vino redolente poteſt, hauſtoque liquore
Parthenij, aut ſimilis quæ menſtrua prouocet herbæ.
Si nec ab his, Myrrhæ neque ſumptis vlla trochiſcis
Spes venit, è ſpeculo cernas matricis, vbinam
Inſideat Mola: Num matricis in ore quieſcat,
Aut lateri, an ſupera remoretur parte, notetur
Ut locus, & videat Chirurgus an arte reuellet.

Potio Molā, menſeſque pr æcipitans.

COMMENTARIVS.

1 MOLA informis eſt in vtero caro, per ſuas venas inſtar fœtus ali ſolita: quæ quod lapidis molaris modo grauitatem inferat, donatur hoc nomine. Quia verò præter naturam eſt, & augetur in dies, primis menſibus, ſi fieri poteſt, præcipitanda. Quod vt tutò fiat, obſeruanda diſtinctio fœtus & Molæ, quam lib. 4. cap. 15. notauimus, vbi pariter Molæ ſigna cauſaſque dedimus. Ergò ſi quarto menſe mulier quæ ſe prægnantem arbitratur, lac non habet in mammis turgentibus, nullum in vtero motum percipit, gracilescit, fitque decolor, putatque ſe, qua parte ſedet aut mouetur ſentire pondus, probabiliter Molam gerit. Quod tamen non omninò certum, quùm ad Molam & conceptum eadem ſigna multa concurrant, & imbecillus fœtus Molam interdum mentiatur. Itaque blandè vacuandum ad nouimeſtre ſpatium, quo exacto, Molæ ſignis apparentibus valdè purgandum eſt, & ſanguis è cubito Saphænaque ducendus. Purgatio fiet ex Senna & Agarico, Diacarthamo, Diaphænico, benedicta laxatina, trochiſcis alhandal, cum ijs quæ menſtrua prouocare diximus, ex huius libri cap. 2. repetenda. Sic, ℞. cathol. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. trochiſc. Alhandal ℈j. ſyrup. ſolut. roſar. ℥j. Cum aqua meliſſ. fiat doſis. Vel, ℞. elect. diacartham. & bened. laxat. an. ʒij. ſyrup. laxat. roſar. cum Agaric. ℥j. Cum aqua arthemiſ. fiat doſis. Vel, ℞. fol. arthemiſ. meliſſ. capill. vener. & petroſel. an. Mj. fol. ſenn. mundat ʒvj. fiat decoct. In colat. infunde Agaric. trochiſcat. ℈iiij. aut ʒij. zingib. gran. quatuor. In expreſſione diſſolue ſyrup. de quinque radic. ℥j. Fiat doſis. Vena ſecta purgatoque corpore ℞. caſtor. drac. 2. Diluantur in ℥iij. odoriferi vini pro potu. Vel ℞. aqu. ſtillat. meliſſ. & arthemiſ. an. ℥jß. ſyrup. capill. ven. ℥j. trochiſc. è Myrrha ʒij. miſce fiat potio. ℞. maſſ. pilul. è ſaga-

Quid Mola, & vndè illi nomen.

Quibus notis examinandum an mulier Molam gerat in vtero.

Cathartica deturbandæ Molæ apta.

Balneum ciendis menſibus vtile.

peno ʒj. ex qua fingantur pilul. tres, quæ inuolutæ folijs auri deglutiantur. Ingrediatur ægra balneum aquæ tepentis, in qua maduerit origanum, calamentum, polium, ſerpillum, ſabina, maiorana, Nepeta, chamæmælum, althæa, malua, lauri folia, lini ſemen, hiſque ſimilia, quæ ciendi menſes, molliendique vim poſſident: ex quibus etiam fotus, peſſaria, cataplaſmata fingentur. Quibus ſi Molam non excludit vterus, ſpeculo matricis adhibito videat Chirurgus, an eam tutò poſſit extrahere. Difficilis enim eſt eius extractio, quùm alligetur interdùm vtero per innatas membranas & ligamenta, præſertim vbi diu manſerit, nempè per vnum, aut plures annos.

GONORRHÆÆ MVLIEBRIS VERÆ, ſeu ſimplicis curatio.

CAPVT XIII.

QVVM *ſine pruritu genitalia ſemine ſordent*
Sæpiùs, atque leui ſenſu, muliebribus è quæ
Seceditgenitura locis, nolitve, velitve
Fæmina, iuncta Rheo vel Caſſia nigra voretur.
Catharctica. *Vel cum lactuca, cum Rumice, cannabe, ruta,*
Cichorio Lenitiuum vel Senna bibatur,
Si corpus ſcateat prauis humoribus. Indè
Syrupi refrigerantes & aſtringentes. *Sæpe roſæ detur, granatorumque ſyrupus,*
Nenupharis, Myrthi. Benè mala cydonia claudent,
Incipientque cibos. Oleo cum Nenupharino,
Litus. *Oxyrhodo, armeniæque luto regio ampla linatur*
Lumborum, ventris medij, pubiſque piloſæ.
Suffumigiũ. *E cyrænaicò carabes cum puluere ſucco,*
Maſtiches atque roſæ ſcandat genitalia fumus.
Paucus erit cibus, ac tenuans. Ea ſæpe bibatur
Aqua chalybeata. *Quæ recipit chalybem cum ſacchare lympha roſato,*
Plura illis inquire locis, quibus eſt data veræ
Cura Gonorrhææ, ſatyriaſeoſque pudendæ:
Qua muliebre genus premitur, genus atque virorum.

COMMENTARIVS.

1 HVc reuocandum quod de Gonorrhæa vera capite decimo quarto libri ſuperioris expoſitum eſt, huicque narrationi iungendũ, ne quid ad abſolutam huius affectus curationem deſit. Sed curatio Gonorrhææ muliebris alia topica poſtulat quàm quæ virorum eſt. Hic itaque poſt ſectam è cubito malleoloque venam, purgationem multiplicem, ſyrupos refrigerantes & aſtringentes, vt nenupharinum, roſaceum, granatorum, Myrthillorum, cydoniorum: litum ventris ex oxyrhodino, oleo nenupharino, bolo armena cum aliquot caphuræ granis, & alia noſtris verſibus expoſita: peſſarium immittendum eſt è ſolano, ſemperuiuo, plantagine, roſiſque contuſis exceptiſque linteo, vel eorum ſuccis cum puluere roſarum & carabes. Fingendi ſunt & trochiſci cum ſtyrace, puluere ligni rhodij, ligni aloes & maſtiches pro ſuffitu, quibus deſiccetur ac firmetur vterus.

Peſſarium.
Trochiſcorũ materia pro ſuffitu.

GONORRHÆÆ MVLIEBRIS VIrulentæ Curatio.

CAPVT XIIII.

Ex vteri ceruice graui fœtore quod exit
Aſſiduè ſemen craſſum, niueique coloris
Et viridis, flauique cutem quod mordet, & vlcus
Sæpe parit, redolet virus, venerisque malignæ
Credatur ſoboles. Ideò ne ſerpat, & omnes
Inficiat partes vteri, cum lactis aquoſo
Senna ſero detur, violæ vel iuncta ſyrupo
Caſſia. Seminibus gelidis qui conſtat, eoque
Lacte quod hordea dant & amygdala dulcis, & albo
Sacchare iulepus, ſeu mulſio ſæpe bibatur.
Malleoli ſuperas infecti ſanguinis aura
Ne meet in partes reſeretur vena tumentis.
Lac Bouis immixtum lymphæ plantaginis vlcus
Leniat, admotum tepidè. Quod vt inijciatur

Gonorrhææ muliebris virulẽtæ ſigna.
Cathartica Gonorrhææ cõuenientia.
Mulſio lenitis, refrigerans, nutriens atque detergẽs.
Venæ malleoli ſectio.
Iniectionis in vterum materia.

Metrenchyta dabit, pleno quæ gutture ſeſe
Inſerat in vuluam, ſinuoſaque cuncta madore
Implendo, latitans ibi quoduis mulceat vlcus.
Decoctum. *Sed non eſt mulcere ſatis. Fac ſarſaparillæ*
Vel chynæ potu ſanatio tuta ſequatur.
Si minùs his videas ſuccedere cuncta, linatur
Mercurij effectus à litu. *Fæmina Mercurij quod dicitur vnguine, donec*
Os hiet à tumidis cum gutture faucibus, atque
Exerta lingua, pituitaque manet ab ore
Plurima, quæ tetro loca proxima fædet odore.

COMMENTARIVS.

Seminis ex vtero in Gonorrhæa vírulẽta fluentis examen.

1 SEMEN craſſum, interdùm & liquidum, albi coloris, aſſiduè fluens ex vteri ceruice, copiam indicat, aut imbecillitatem vteri: ſi viridis aut flaui, cacochymiam quidem, atque humoris bilioſi redundantiam, cuius acrimonia conſequi poteſt vlcus. His additus fætor aſſiduus Cacoithiæ feritatiſque ſignum eſt. Ideo ſi mulier illicito vſa congreſſu malignum vlcus, remedia communia reſpuens gerit in pudendis, vſurpanda quæ lui venereæ congruunt. *Venæſectio.* In plethora poſt iniectum clyſterem humeralis vena primùm, ſequentique die, ne virus ſerpat altiùs Poplitea, vel Saphæna ſecanda. *Purgatio.* Purgandum Caſſia cum diaphæn. vel diacarthamo, ſi ſanies albens parum doloris adferat. Sin viridis aut flaua pungens dolorem acerbum excitet, Caſſia ſola, vel immixto diapruno glutienda. Bibetur mulſio, quam hic damus & cap. 15. lib. noni deſcripſimus. *Fotus.* Per Metrenchytam ſeu ſyringuam lac tepidum cum aqua ſolani, plantaginis, hordei, roſarum in vterum inferetur, ſi profundum vlcus: aut ex iiſdem fotus fiet, ſi patet in obſcænis partibus. *Decoctum hydroticum.* Decoctum è Sarſaparilla Chynaque bibetur: à quo ſi non abſoluta ſanitas, ad hydrargyroſin, vt in lue venerea contumaci veniendum, de qua poſtremo capite lib. 9. verba fecimus.

INFLATIONIS, SEV TENSIONIS Vteri curatio.

CAPVT XV.

QVVM turget Matrix à flatu tenſa ſonoro,
Ceſſet vt hic, tenuans indatur clyſma per anum,
Seminibus marathri coctis, daucique, carique,
Commixtis hyeris, oleoque quod innuba laurus, *Clyſter flatus diſcutiens.*
Inda ve dat nardus, vel Anethum, ruta vel Iris.
Inſeſſus cum marrubio fotuſque parentur, *Inſeſſus.*
Pullegio, fragrante thymo, polioque. Linantur
Inguinaque & pubes, lati cum pectine lumbi *Litus.*
Nardino, laurique oleo, piperumque calente
Puluere, cum cæra pauca, & gummi Terebinthi.
Si flatus cauſa eſt, vtero qui crudus inhæret
Humor, & hinc metus eſt noua ne excrementa ferantur
In partem quæ ſentit onus, pituita moleſta *Purgatio pituitæ flatus excitantis.*
Exeat, epoto medicamine phlegma mouente,
Fungus vt eſt in Agarenis qui naſcitur oris,
Et diaphænicum, diacarthamus & benedicta:
Deindè litus dicti, ſimul & fomenta ſequantur.
Ficubus è paſſis rubeat cutis éque ſynapi, *Synapiſmus.*
Magnaque cum multa ſit iuncta cucurbita ventri. *Cucurbitula.*
Balnea conducunt incoctis mollibus herbis. *Balnei materiæ.*
Althæa, malua, camomillæ floribus, hiſque
Quæ tenuant, menſeſque mouent, vt petroſelino
Cum maiorana, calamintha, Parthenioque.
Inſerat in vuluam digitum quæ fœmina ſaga eſt, *Flatus à grumo curatio.*
Molliat vt grumum: digitus ſit at vnctus oliuo,
Butyro ve vel hoc quod habet Sus pingue vel Anſer.
Si manus incluſum nequeat diſſoluere grumum,

Mittat aquas ſyrinx, quæ metrenchyta vocatur
Mollibus ex herbis vteri in ſinnoſa, liquetur
Vt cruor hic, vtero quiſquis grumoſus inhæret. Flatus à ſanguine concreto curatio.
Et ſi præterea ſuperans in corpore ſanguis
Cauſa mali eſt, ſecta minuas in Poplite vena.
Turricolæ celebrantur aues, piperataque menſis, Victus genus.
Vt vetus ac tenuans, fragranſque, micanſque lyæus,
Aerium generat flatum ſi crudior humor.
Sin cruor obturans, tenuans experſque caloris
Sit cibus, & lympha lænæum dilue bacchum,

COMMENTARIVS.

Tenſionis vteri pro varietate cauſarum varia curatio.

1 IN vteri tenſione ſolum hypogaſtrium ſine febre tumet. Cuius cauſa ſi ſolus flatus eſt, carminante clyſtere, fotu lituque ſedatur ex eorum materia quæ primis huius capitis verſibus attingimus. Sin flatum pituita, craſſiorque materia fouet, phlegmagogis inſuper ex hyera, diaphænico, diacarthamo, vel agarico cum catholico pugnandum. Si grumus ſanguinis, diſſoluendus fotu chalaſtico, balneo, frequentibus in vterum iniectionibus ex althææ, maluæ, chamæmæli, polij, pulegij, maioranæque decocto, non omiſſa primis diebus phlebotomia, ſi copia ſanguinis eſſe cauſa videbitur.

HYDROPIS VTERI CVRATIO.

CAPVT XVI.

DESINAT vt turgens vterum qui detinet hydrops,
Fac Iecori vt benè ſit rubeo, nigroque Lieni:
Quæque retenta priùs, repetant muliebria curſum.
Sique vides aliquid dominari in corpore, bilem
Manna Rheumque trahat: Colocynthis, Agaricus album
Humorem: nigrumque filix ac ſenna, ſerumque Varia purgandi ratio pro vario humore peccante.
Quæ roſa pallidula eſt, diacarthamus, atque trochiſci,
Qui colocynthidos, & vulgo dicuntur Alhandal.
Tum clyſtere moue, balanoque frequentiùs aluum.
Ex hyeris, & aquas ducentibus, Iride nempè

Sambucoque, Ebuloque, quibus miſcebis Aneſum.
Ellebori nigri geminatæ pondere drachmæ
Cum ſucco mel iunge, oleumque quod illiris Iris
Fundit, & ære cauo quod Metrenchyta vocatur
Injcias vtero. Trahet is muccoſa potenter
Succus, aquaſque. Mouebit & has lathyridis vnguen
Admotum ventri: cataplaſmaque ſulphure mixto
Cum cochleis. Naturales è ſulphure lymphæ
Vitriolo, nitro, inſeſſu potuque iuuabunt.

Clyſterum ad vterinum hydropem materia.
Ad hydropem vterinum viſſiu iniectio.
Vnguentum & cataplaſma ſerum & aquas educens.
Aquæ naturales.

COMMENTARIVS.

Hydropis vterini cauſa.

1 HYDROPIS vterini cauſæ ſunt, aut communes, vt qui fit vitio Iecoris & Lienis, aut peculiares, vt qui ſequitur ad refrigerationem & imbecillitatem vteri per ipſius morbos: aut ad ſuppreſſionem menſium. Si vitio Lienis & Iecoris ex capite 16. lib. 8. repetenda curatio. Sin imbecillitas vteri vel refrigeratio cauſa ſit huius affectus, tollatur per ea quæ dicta ſunt huius libri cap. 7. vt per miſſionem ſanguinis, & ea quæ menſtrua prouocant, eum ſi peperit ſuppreſſio. Communis verò curatio procuranda per hæc, quæ ſerum & aquas in anum deriuant, vt electuarium diacarthami, trochiſcos, alhandal, ſyrupum laxatiuum roſarum: aut in Renes, qualia diuretica ſunt, & aquæ ſulphureæ, nitroſæque potæ: vel in cutem per ſudores è chyna, ſarzaparilla. Vel quæ vim habent aquas abſumendi, quale cataplaſma eſt è cochleis, admotum tumori. Fotus etiam & ſuffitus è calfacientibus atque ſiccantibus: & iniectiones in vterum ex ijs quæ muccoſa ſeroſaque potenter educunt, qualis eſt hæc, quæ ex ℥ij. ſucci Ellebori nigri cum melle, & oleo Irino componitur.

Communis hydropis vterini curatio.

ASCENSVS, DESCENSVS, AC PROcidentiæ, ſeu Prolapſus Vteri curatio.

CAPVT XVII.

Aſcenſus vteri curatio.

IRRVAT in ſuperas ne Matrix effera ſedes,
Fæmina galbaneos de nare inſpiret odores,
Gagaten, rutamque, pilos Vulcanius ignis
Quos cremet, & quicquid tetro fætore moleſtũ eſt.
Sed maioranæ madeant genitalia ſucco

Cum myrrha, ladano, nabathæo thure, ſuaui
Ciueta, Moſcho vel, eam quod vincit odore,
Vterus lætatur ſuauibus odoribus.
Et cyrænæis gummi quod ſtillat in oris:
Vt quæ panchæis lætatur odoribus, ima
Mitra petat, velit inque ſua ſe ſede locari.
Curatio deſcenſus vteri.
Sed ne deſcendat nimium, retinebitur vſu
Firmantis Peſſi, madidi plantagine, cocta
Cum vino auſtero, rubeoque liquore roſarum:
Pectinis & fotu, quem ſpongia plena procuret
Curatio prolapſus.
Oxycrato. Si forte foras prolabitur, atque
Procidit ingenti caſu, partuque nefando.
Blandiùs hanc ſurſum reuoca, dum tota moretur
In proprio concluſa ſinu. Sed ne indè recedat,
Cruribus extenſis mulier decumbat, vt vnum
Crus ſuperimmineat cruri: peſſuſque paretur
Qui priùs & fotus. Vel adhæc ſit tincta liquenti
Lana mero, ſuccoque hypocyſthidis atque balauſti.
Fragrantes patula de nare trahantur odores:
Fœteat obſcænis occluſa in partibus aura.
Ilibus & medio benè magna cucurbita ventri
Cum flamma ſtabit. Qua dempta, tota linatur
Quid agendum, ne prolapſus vterus gangræna corripiatur.
Hæc oleo myrthi regio, paribuſque relatis
Quæ reprimunt. Sed ne pereat pars lapſa putrente
Gangræna, cito fæx abeat clyſtere per aluum,
Exeat & lotium. Metram citò deindè repone
In proprias ſedes: cubitalem hinc cædito venam.
Ne fluat hic aluus, diro ne tormine preſſa
Prona cadat, pariatque dein delapſa periclum.
Aſpera ſit neque vox, nec ſternutatio, crebra
Nec tuſſis, placidis ſit motio paſſibus, vlla
Motio ſi tuta eſt, non mens tranquilla, quieſque.
Sit paucus cibus ac tenuans, tenuiſque lyæus.

Suberis

Suberis è tenera celebratur cortice peſſus *Peſſarium vterum continens.*
Ouali forma, qui filo appenſus, inanem
Miſſus it in Vuluam: manet is, trahiturque, cupido
Si qua tenet mictus, iacet aut ſi fœmina lecto.
Quùmque caua manet incluſus Matrice, recluſam
Continet hanc tutò, patitur neque ſede moueri.
Suberis at Peſſum circumtegat vndique cæra.

COMMENTARIVS.

VTERVS plurimis partibus alligatur, vt oſſi ſacro ſpinæque vertebris ligamentis fortibus, oſſibus etiam pubis; magnis vaſis per duas venas & arterias, has quidem ab Arteria magna, illas à Caua vena propagatas: inteſtino recto veſicæque per tenues fibras. Quare non facilè moueri loco poteſt. Ferri tamen ſurſùm ac deorſum experientia conſtat, laxatis partibus eius membranoſis, extenſiſque vinculis quæ laxa ſunt. Ideóque quùm ſurſùm aſcendit, fætidis in nares illatis vt ruta, galbano, pilis crematis: odoriferis autem ſinui pudoris admotis, vt oleo Moſchelino cum granis aliquot ambræ griſeæ, moſchi, zibetive reuocandus. Sin deorſùm illabitur, ſuauiter olentia naribus admouenda, graueolentia pudendis partibus. Vterus enim quaſi ſentiens animal, ad gratos odores accurrit, fætidos auerſatur. Conijciendum autem an Vterus ab inanitione, an à plenitudine moueatur. Plenitudo eſt, quùm ſuppreſſa menſtrua ſunt, faciei rubor, Lipothymia frequens, quo tempore vacuandum. Inanitio, quandò fluentibus naturaliter menſtruis faciei pallor eſt, pulſus paruus ac frequens, maximè virginibus adultis & viduis, quæ quùm virum appetant, expleri volunt: ideóque viro iungendæ, vel his inſtituenda victus ratio, quam huius libri capite quarto dictauimus. Procidit autem vterus ictu, caſu, partuum frequentia, fætus extractione valida, violenta ſecundinæ depulſione, relaxatione vinculorum & muſculorum vterum ſuſtinentium, refrigeratione, collectione muccoſæ ſubſtantiæ. Qui priuſquam ſuæ ſedi reſtituatur, inijciatur clyſter, & excludatur vrina, vt ei liberior & patentior ſit ingreſſus. Vtero blanda obſtetricis aut Chirurgi manu repoſito Peſſus immergatur vino auſtero, in quo coxerint rubus, cytinus, balauſtium, roſæ rubræ, cum alumine in pudendum inſinuandus. Quo ſublato ſuccedat alter ouali forma, factus è ſubere ſuperinducta cæra, qui miſſus in vterum, eum firmiter contineat, nec vltrà relabi ſolido ſuo corpore patiatur, maneatque quandiu fæmina volet. Qui vt extrahi pro voto poſſit, appendi debet filo forti, & coxis alligari. Procidiſſe verò putes vterum, ſi ſtante, vel in genua procumbente muliere pendet in pudendo corpus ouo ſimile.

Vteri cum multis partibus connexio.

Aſcenſus ac deſcenſus vteri curatio.

Vterus quaſi ſentiens animal.

Plenitudinis vteri ſigna. Inanitionis notæ.

Prolapſus vteri cauſæ.

Curatio.

Vterus prociidiſſe quandò cognoſcitur.

CVRA PRÆGNANTIVM.

CAPVT XVIII.

Quid fugere, quid agere debet mulier geſtationis tempore.

QVÆ modò concepit mulier, neque ferueat ira,
Nec iacet mærore graui, curave, metuve,
Non graue geſtet onus, nec equo, curruve ve-
hatur,
Non ſaltet, nec agat quicquàm violentius, infans
Ne ruat in præceps vtero qui pendulus hæret.
Sed leue tractet opus: calathos è vimine nectat,
Vel lanam trahat, & tenero cum pollice fuſum
Torqueat: inſtet acu, texens aulæa, virorum,
Quadrupedum viuas, bipedumque imitantia formas.
Et ſi rura petit, paſſu gradiatur anili,
Lectica molli, lentove feratur aſello.

Quandò vacuanda prægnans.

Sique dein geminis exactis menſibus, oris
Ventriculi morſu premitur, fit & anxia, ſæpe
Nauſeat atque vomit, ſputat, faſtidit, & odit
Acceptos ſemel ore cibos, peregrinave mandit,
Vt terram, teſtas, piceos & ab ignibus emptos
Carbones, & quæ non ſunt alimenta: ciboſque
Vel ſalſos, acidoſve vorat, vacuanda catharſi,
Qua blandis vicibus ſecedat noxius humor,
Vt Manna, fuluoque Rheo, ſennaque, coquatur
Quæ ſenſim in dulci, molli, pinguique liquore:
Vel Lenitiuo, vel eo medicamine, cunctos
Quod trahit humores, habet hinc & nomen ab illis.
Sanguis ab hoc ſi multus erit dematur: & illa
Quæ mediana, vel eſt quæ regia vena ſecetur.
Sed parcè demendus erit, vicibuſve, mali vis
Si cogit, ne deindè cibo priuetur alumnus.

Hæc in affectu contingunt, quem Picam ſeu Malaciam appellant.

Catholicum hoc nomen habet, quod humores vniuerſaliter purget.

Euchimis dapibus viuat quæ fœmina fœtâ eſt,
Lymphatumque bibat ſoluens mærore falernum.
Hæc ita ſi fiant, minùs eſt metuendus abortus.
Quem ne matricis pariat malè firma facultas,
Ætites, Samiuſve lapis, vel fuluus Iaſpis,
Quique vel in vulua fuerit, vel ventre repertus
Ceruarum ſupero geſtetur ventre: moueri
Non ſinet inferiùs fœtum. Sed tempore partus
Tollendus, matrix vt eo ſit aperta fugato.
Vtilis ante cibos Abbatis ſumpta tabella,
Et quam componunt tria ſantala, quæque feruntur
E gemmis, roſeus liquor, atque cydonia mala.

Victus ratio pregnantis.

Fœtum continuantia, quæ pariter vterum firmant.

Hæc ventriculum, Iecur, Corque roborant, crudaque concoquunt.

COMMENTARIVS.

1 QVVM in muliere morborum omnium cauſa ſit vterus, quæ grauida eſt imprimis ſibi cauere debet. Nam, inquit Hippocrates, ſi debilis fuerit, aut onus leuarit, aut percuſſa fuerit, aut anxia: ſi clamârit, ſi faſtidierit cibum, aut eum plus quàm par ſit acceperit, aut in animi deliquium inciderit, fætum perdit. Fætus etiam quem continet, primis diebus & menſibus tenellus eſt, ideóque facilè labitur & excidit, vt arborum fructus, qui prima generatione pediculis infirmis ſuſtinentur: poſtremis quoque lubricus eſt, & facilis ad caſum, maturorum fructuum inſtar. Adde quod grauiditatis tempore fertur in vterum ex vniuerſo corpore ſanguis, qui ſi copia vel qualitate peccauerit, neceſſum erit morboſum fieri fœtum, ideóque quid prægnandi fugiendum, quid ſequendum ſit vt fætus ad legitimum tempus partus conſeruetur hoc capite ita perſpicuè, ni fallor, explicamus, vt iſta res alia narratione non opus habere videatur.

Cauſa muliebrium morborum vterus.
Hippoc. lib. 1. de morb.

QVÆ MORTVVM FOETVM excludunt.
CAPVT XIX.

QVVM nequit ex vtero, matris conatibus infans
Mortuus excludi, ſi menſtrua nulla feruntur,
Plenaque ſunt nimio muliebria vaſa fluore,
Secedant balano fæces, clyſtere vel acri.
Vena dein cubiti reſeretur, ab hacque Saphæna.

Ordo tenendus in excludendo fœtu mortuo.

Ex hyeris, & eo quod Agaricus ingrediatur,
Aut diaphænicôn, diacarthamus, aut benedicta
Laxius efficiat Pæon medicamine corpus.
Dictamni, filicis, rubiæque, thymique, ſabinæ,
Marrubij, ſcordi, centauri, pullegijque,
Tuſſillaginis & calamintæ lympha bibatur,
Balſameuſque liquor: maculatæ galbana myrrhæ
Mixta mero: cum pullegio geminataque drachma
Caſtorij, quibus è ſinibus matricis in auras
Prodeat extinctus citò, ne mora longa parenti
Noxia ſit, matremque necet non natus alumnus.
Conferet Ætites femori illigatus, Jaſpis,
Et Samius lapis, & radix quæ manat ab herba,
Porcinus panis, ſeu quæ Cyclamen habetur,
Cuius odor fœtum vitians inducit Abortum.
Suffitum parti creet indita Myrrha pudendæ,
Bothrios & puluis, calamique potentis odore,
Sulphuris, Anchuſæ radicis, aluminis albi.
Si nec ab his, nec quem dabit Arthemiſia fotu
Fœtus abit metra, Chirurgus vt arte magiſtra
Detrahat hunc ferro lacerum, manibuſque neceſſe eſt.

Fœtum mortuum excludentia.

Hi lapides ad vmbilici regionem poſiti fœtum continent, quem excludunt alligati femori.

COMMENTARIVS.

Signa mortui fœtus in vtero.

Hippocr. lib. de morb. mulieb.

Clyſter mortui fœtus excluſionem adiuuans.

Phlebotomia.

1 QVIBVS prægnantibus circà ſeptimum aut octauum menſem derepente mammarum & ventris plenitudo collabitur, vbera gracileſcunt, lac non apparet, dicendum eſt, inquit Hippocrates, puerum eſſe mortuum: aut ſi viuit valdè debilem. Ad hæc autem eum interijſſe certum eſt, ſi his eſt Capitis, oculorum, Cordiſque dolor, lipothymia frequens, horror, conuulſio, fœtor anhelitus, ventris inferioris & ceruicis vteri frigus, vt lib. 4. cap. 25. dictauimus. Ideoque procuranda quamprimùm fœtus excluſio, ne huius corruptelæ, quæ citò fit aura quaſi veneno mater intereat. ℞. fol. origan. calament. puleg. thymi, tanaceti, matricar. an. Mj. ſemin. rutæ drac. 2. Bulliant in aqua, colenturque ad lib. 1. In qua diſſolue hyer. ſimplic. & diacolocynth. an. ℨiij. mell. mercur. ℥ij. ol. rut. lil. an. vnc. 1. ſem. fiat clyſter. Si plenitudo eſt, mittatur ſanguis pro viribus. Sanguis namque miſſio val-

dè commouet vterum , eumque deplendo ſolatur, ſeuocato reuulſoque ſanguine , qui ſolet tùm ad eum confertim accurrere. Detur ab ea mulieri iuſculum è multo petroſelino cum vitellis ouorum, aut gelatiua reſtaurandis viribus, vt ſi purgandum aliquot indè videtur *Purgatio.* horis, oneri ne ſuccumbat. ♃. cathol. duplicat. ℥j. elect. diacartham. vel bened. laxat. ʒij. trochiſc. Alhandal. ℈ß. aut ℈i. ſyrup. laxat. roſar. cum Agaric. & è cichor. compoſt. cum Rheo an. ʒvj. Cum aqua meliſſ. vel arthemiſ. fiat doſis. Ab ea, vel huic ſimili ſi non ruit nec præcipitatur fœtus, ♃. trochiſc. è myrrha ʒij. Diluantur in ℥iij odoriferi vini pro potu. Vel ♃. caſtor. ℈iiij. trochiſ. è myrrh. ℈ij. ſyrup. de arthemiſ. ℥j. Cum decocto filicis, pulegij, petroſelini, vel aqua ſcord. calaminth. meliſſ. fiat potio. Fotus & ſuffitus fieri poſſunt ex his quæ canimus hoc capite. Sed quia periculum eſt in mora, ſi prioribus hiſce non ſuccedit, ad chirurgum erit properandum, qui fœtum vel manu, vel chirurgicis inſtrumentis extrahat.

QVÆ DIFFICILI PARTVI conferunt.

CAPVT XX.

QVæ prægnans vtero viuum benè geſtat alumnũ,
Difficilemque timet, malè iam ſibi conſcia, partum,
Si vicinus erit partus, neque manat ab aluo
Sponte, ſed obſcuris fæx dura incluſa latebris
Inteſtinorum manet, hanc balanuſ-ve deorſum — *Parturienti balanus clyſter & mictus vtilis. His enim latior fœtui via patet ad exitum.*
Clyſma-ve det, mictuque ſerum de Rene feratur.
Iuraque ſumantur quæ butyracea, maluis
Incoctis, ouumve recens tremulumque, caroque
Perdicis, vituli fuerit quæ preſſa, capique:
Quique gelatinæ perhibetur nomine ſuccus. — *Parturientis victus genus.*
Conuenit imprimis Cochleæ caro, Turturis aſſæ
Cum baccis vel iuniperi, laurique virentis,
Cinnamei ligni vel puluere: mixta falerno
Lympha. Per inſeſſus vterum mollire tepentes — *Topica quæ molliunt ac reſerant.*
Sæpè iuuat, tepidoque oleo quod amygdala dulcis,
Vel camomilla dabit, vel candida lilia, ſaga

Parturiens cur reſpirationem continere debet, & ſpiritum intro ducere.

Contrectante, ſinum ſenſim reſerare pudoris:
Thuris & origani ſuffitu benque Zoini.
Si dolor itque reditque frequens, matrixque dehiſcens
Fundit aquas, ſurgat prægnans, animamque iubenda
Contineat, validè quo ſpiritus omnis ad ima
Deſcendens, ſegnem moueat cum pondere fœtum.
Sternutet Pyrethri in nares cum puluere miſſo,
Hippocratiſque mero ſeſe ſoletur, vt illo
Guſtato vicibus, repetat mens lapſa vigorem
Cinnamea vel aqua, vel aqua quam lilia reddunt
Candida iuncta croco, & cacia, quæ noſtra Canella eſt.
His ſi non ſatis ora patent Matricis, ab hacque
Imbellis fœtus proprijs neque viribus exit,
Nec genitricis ope, vnda mero commixta bibatur
Dictamni, myrrhæve eadem coniuncta trochiſcis.
Hæc etiam fiant quæ nuper agenda putaui,
Mortuus ex vtero quando excludendus alumnus.
Difficilis partus variæ, quas diximus antè
Sunt cauſæ: quibus expenſis ſit ſedula cura,
Ne fatum incurrat comitata puerpera fœtu.

Vide cap. 26. lib. 4.

COMMENTARIVS.

Quænam difficilem partum indicant.

1 SI lotium (aquas obſtetrices vocant) Allantoide membrana contentum, & Lochia copiosè ſine fœtu fluunt ab vtero, dolorque parturienti languidus eſt, raroque repetens: ſi fœtus aut extinctus, imbecillus, aut craſſior, aut longior quam par ſit: aut matris vulua ſtrictior, ſiccior, aut obſtructa cicatrice, verruca, ſcyrrho, callo, difficilis erit partus. Cuius ideo ſcrutandæ cauſæ ſunt, vt ex ijs ad puerperium facilitandum apta remedia ſeligantur. Si enim ex aquarum & ſanguinis effluuio ſiccior vterus eſt redditus, molliendus, vt via molliore magiſque lubrica facilius exeat fœtus. Tumque, ♃. radic. lil. & alth. an. ℥iij. fol. malu. branch. vrſin. an. Mij. ſemin. lini ℥ij. Coquantur in aqua ſufficienti decoctionis omaſorum. Cape de colatura ℔ij. in quibus diſſolue pinguedinis Anſeris, aut ſuillæ recentis ℔ß. pro quatuor aut quinque clyſteribus. Ex huius decoctionis magmate cum butyro fiat cataplaſma, quod extenſum ſupra lienteum duplex admoueatur imo ventri. ♃. radic. lil. ℥ij. radic. cyperi ℥j. fol. alth. malu. mercur. an. Mij. ori-

Quid agendum vtero ſicciore reddito ex aquarum & ſanguinis effluuio.

gan. calament. maioran. an. Mi cinnam. ʒj. Cum aqua & odorifero vino coquantur & colentur ad ℔ ij. ℞. prædictæ decoctionis ℥iiij. per metrenchyten fiat in vterum iniectio. Digitos. obſtetrix butyro, vel oleo liliorum aut amygdalarum dulcium obtinet, quibus in pudoris ſinum immiſſis eum emolliat, referet, fœtuſque protruſionem moliatur, eumque venientem ſic moueat, vt ſi pedes aut brachia, dorſum aut latera porrigit, blandè reponat, donec caput attigerit, per quod eum in lucem emittat. Quod ſi pro voto non ſuccedit, ſternutatio procurabitur Ellebori, Pyrethri, vel Euphorbij puluere in nares per calamum inſufflato. Nam hyſtericæ mulieri, difficulterque parienti ſternutamentum ſuperueniens bonum, quia languidam ac torpentem naturam excitat ac recreat, quæque corporis partibus tenaciter impacta ſunt vehementiore iactatione quaſſuque commouet & excutit: ideoque fœtum ſua ſede dimouens ad excluſionem excitat & impellit. Adiuuabunt trochiſci de myrrha cum vino, vel aquis deſcriptis ſuperiori capite. Robur adferet Hippocraticum vinum & ratio victus quam deſcribimus. At ſi fœtus extinctus eſt, aut ſic imbecillus vt ſe non adiuuet: aut æquo longior aut craſſior, vix niſi per Chirurgum euellitur. Si matrix anguſtior, aut obſtructa cicatrice, ſchirrho, callove per pudendum extrahi nequit, ſectio per ventrem fieri debet partu Cæſareo, cuius multas, eaſque fælices hyſtorias D. Roſſetus libro ſuo commemorat, ſi qua poteſt in eo partu eſſe fælicitas.

Obſtetricis munus in difficili partu.

Hippoc. aph. 35. lib 5. aph.

Effectus ſternutamento.

Pro varijs difficilis partus cauſis varia curatio.

QVÆ SECVNDAM, QVÆ CHORION appellatur, excludunt ab vtero.

CAPVT XXI.

SI membrana manet, quæ Chorion atque Secunda
Dicitur, à partu Matrici incluſa, nec huius
Os hiat, internas foueat pinguedine molli
Anſeris atque Suis, butyro, vel camomillæ,
Irino, liliive oleo, moueatque pudendas
Saga manu pingui partes, vteri oſque reſoluat.
Inſtar & indè pilæ glomeratam ex arte Secundam
Euocet, & lentè, ne ſi temeraria motu
Excutiat valido, Metram trahat atque Secundas,
Quod crudele nimis, merito reparabile nullo.

Chorion membrana, Secunda dicitur, quod ea ſit ſecundum domicilium ac receptaculum ab vtero. & veluti fœtus indumentum.

Sin vteri fundo nimis hæc annexa, fidelis
Arte manus nequit euelli, per aromata fiant
Suffitus, quæ fumoſa condantur in olla.
Suffitus materia. *Qualia ſunt nardus, Caſia, illiris Iris, odorus*
Iuncus, odore beans etiam radice Cyperus,
Arthemiſia, dictamnum, poliumque, ſabina
Cum ladano, ſtyrace & bdello, ben atque Zoino.
Sternutamenta. *Puluereque Ellebori ſternutamenta frequenter*
Concutiant vterum: quatiant balanique frequentes
Ex hyeris: purgans & ab his aliiſque catharſis
Quæ moueant validè, velut extat Agaricus albens,
Et laxans benedicta in aquis quæ menſtrua ducunt
Sumpta: poteſt ſimilem ſi forte puerpera ferre,
Quæ tulit antè feros, à partu preſſa, dolores.
Secundas quæ potiſſimum eijciunt atque protrudunt. *Caſtoreum ſed aquæ mixtum Polijve, Thymive,*
Pullegijve datum, poti myrrhæve trochiſci,
Succus & è folijs expreſſus petroſelini,
Vel Caſiæ, ſeu cinnamei lympha inclyta ligni,
Peſſus & è Cyclamino, myrrhaque, vel vnguen
Impoſitum ventri quod & hæc, lathyrque dederunt,
Præcipitare ſolent vtero perſæpe Secundas.

COMMENTARIVS.

Chorion, ſeu Secundæ quid. ΔΕυτέριον, χόριον græcis, Secundæ latinis, fœtus in vtero velamentum & inuolucrum eſt. Quod ab obſtetrice cum fœtu ſimul educi debet in partu. Retentum enim lipothymias & cōuulſiones inferre ſolet, à quibus puerperæ ſequitur interitus, ſi primis diebus ab vtero non ſecedit. *Clyſterum materia ſecundas præcipitantium.* Vt igitur excludatur, clyſteres acres inijciantur è decocto radicis cyperi, rubiæ maioris, Iridis, Gentianæ, foliorum Arthemiſiæ, matric. ſabinæ, filicis, cum floribus chamæmæli, diſſolutis hyeris, & oleis irino, chamæmælino, rutaceo. Potio detur è benedicta laxatiua, diaphænico, ſyrupo laxatiuo roſarum cum Agarico, trochiſchis etiam al-*Purgatoria.* handal, diſſolutis in aquis arthemiſiæ, meliſſæ, calendulæ: quæ iuſta doſi dentur, expenſis vſque quaque viribus. Peſſarium fiet hoc modo. *Peſſus.* ℞. puluer. myrrh. galban. ſtyracis an. ʒß. puluer. ellebor. & trochiſc. alhandal. an. ℈j. Simul include nodulo forma glandis in peſſarium, in

ſinum

ſinum pudoris immittendum. ℞. radic. ireos, dictamni, polij, ſabinæ, granor. iuniperi an. ʒj. benzoini, Myrrhæ, ſtyracis an. ʒij. Miſce. fiat puluis ad vteri ſuffitum. Ptarmicum ſeu ſternutatorium vt hyſterica ſuffocatione preſſas, ægreque parientes adiuuat, ita ſecundas deturbat ob eam cauſam, quam ſuperiore capite dedimus, in hunc ideò effectum adferendum ex pyrethri & euphorbij puluere in nares inſufflando. Vel, ℞. Caſtorij ʒij. ſyrup. de hyſſop. ℥j. Cum ℥ij. aqu. meliſſ. vel arthemiſ. vel decocti filicis fiat potio. Vel, ℞. trochiſc. è myrrh. ʒjß. ſyrup. de hyſſop. ℥j. aqu. decoct. filicis, & ſabinæ ℥ij. Miſce. Diluantur in potum. Huc reuoca quæ capite de mortuo fœtu, difficilique partu nuperrimè ſunt expoſita.

Suffitus. *Ptarmicum.* *Potiones ſecundis excludendis aptæ.*

STERILITATIS PRO VARIETATE cauſarum Curatio.

CAPVT XXII.

CONCIPIT *haud mulier, loca cui muliebria torpent*
Frigore, denſaque ſunt, nimioue exuſta calore,
Siccaque: vel nimio conferta ac plena madore:
Cuique hæc arcta nimis vel clauſa, foramine nullo.
Frigida ſi matrix ſterilem facit, exeat humor
Frigidus, epoto medicamine phlegma mouente
Cum calidis, vt Betonica, Polioque, thymoque,
Marrubio, hyſſopo, & paribus, quæ menſtrua ducunt.
E maioranæ fiant peſſaria ſucco
Cum Moſchi granis aliquot, condita voretur
Saluia, fæcundans, prohibens fætumque ruina.
Aſſa caro melior, melior lymphaque Lyæus.
Si nimio Matrix furit, & reſoluta calore eſt,
Caſſia contulerit, nimium quæ leniat æſtum,
Cum portulaca, lactuca, Rumice: creber
Potus aquæ, coctique cibi cum mollibus herbis:
Balnea dulcis aquæ, ſine cura vita, quieſque.
Sin madet à nimijs humoribus, humor abundans
Siccetur motu vario crebroque, volucrum
Aſſato paucoque cibo, cum pane bis ignem

Conceptum impedientes cauſæ. *Mulier imperforata nõ concipit.* *Curatio ſterilitatis à cauſa frigida.* *Peſſaria.* *Sterilitatis à calida cauſa curatio.* *Sterilitatis ab humiditate nimia curatio.*

Experto, vel qui in ſale ſit vel piſtus Aniſo.
Suffitus fiant vtero cum thure Sabæo, — *Suffitus materiæ.*
Cum ladano, myrrha, origano, polioque, thymoque.
Sed clyſmo balanove priùs ſe fæcibus aluus
Exuat, & poto medicamine: ſectaque vena
Quod ſatis effundat, ſi fortè neceſſe, cruorem.
Os vteri claudens membrana ſecanda. Quod arctum eſt, — *Imperforatarum, & earum quibus ſinus pudoris anguſtior eſt curatio.*
Hoc dilatet adeps admotus, quemque dat Anſer
Præcipuè, vitulique recens ceruique medulla.
Sunt aliæ fiat ſterilis cur fæmina cauſæ,
In quibus aſſiduè contraria cura ſequatur.
Sed quia non ſterilis, ſterilis ſit iuncta marito
Qui ſpado, vel qui fæcundum ſemen in aruum
Non iacit, interdùm venit explorandus vterque.
Sique ſimul ſani, nec in ipſis diſcrepat ætas, — *Quænam sũt ad fæcunditatem agenda.*
Non habitus, nec amor, genitalis ſeminis author,
Non otio pigri ſedent, nimiumve laborem
Sectentur: medium teneant in vtroque receſſu.
Concoctuque cibo facili, mollique falerno
Excipiant ſeſe, paſſis veſcantur & vuis,
Et cynara, noſtris quæ nobilitatur in hortis,
Aſparagis, bulbis, rappa, porroque, recentis
Paſtinacæ, Marathri radice, marique petitis,
In quibus excellunt quæ dicunt Oſtrea, conchis.
Inſuper & læti viuant, neque pluribus eſcis
Impediant ſtomachum, ne crudo ſanguine multus
Creſcat adeps, & ab hoc ſemen minuatur. Idipſum
Si ſeruent, fæcunda feret citò fæmina fœtum.

COMMENTARIVS.

Sterilis mu- lier qu- … tur

STERILEM dicimus mulierem, quæ iuncta viro non concipit. Cuius rei plurimas cauſas attigimus lib. 4. cap. 3. Manifeſtæ verò magiſque communes ſunt vteri frigus & denſitas, vel eiuſdem calor & ſic-

citas, vel humiditas exuperans, locellorum vteri vel occluſio, vel anguſtia, quæ contraria præſidia requirunt, vt omnis præter naturam affectus. Cognoſcuntur autem hæc peculiaribus ſignis. Vt frigus, ab eoque denſitas, tùm animaduertitur quandò ſuppreſſi ſunt menſes, aut pigrè labũtur, veneris odium eſt, in lumbis ac pectine ſtupor. Tùm itaque repurgandum corpus agarico, diaphænico, reliquis pituitam excludentibus, incoctis calidis mẽſtrua mouentibus, vt Ariſtolochia, meliſſa, betonica. Suffiendus vterus ſtyrace, benzoino, granis lauri, iuniperi contuſis & in ignem miſſis. Caloris & ſiccitatis vteri notæ ſunt incerti menſes, pauci, nigricantes, tenues, interdùm & craſſi, partium pudendarum vlcera, pruritus, veneris ardor. Tùm caſſia frequenter vtendum, mittendus ſanguis, balneum aquæ tepentis ingrediendum: victus ratio ſit refrigerans & humectãs. Humiditas vteri nimia cognoſcitur è muliebri fluore, mẽſtruis multis & aquoſis, pubis lumborumque pondere. Tùm motus, & exercitatio ſit frequens, purgatio, quæ cacochymiæ debetur, per ſennam, catholicum, electuarium diacarthami, cum aquis meliſſæ, betonicæ, calendulæ: victus genus ſiccans, tenue, paucum, ex aſſis alitibus, vt alauda, columba, coturnice, pane biſcocto. Bibatur aqua non ſimplex, ſed adiecto cinnamomo, vel ſeminis aniſi, fæniculi, coriandri puluere cum liquiritia: vel annoſum vinum aqua dilutum. Si membrana locellos occludit, per Chirurgum incidenda. Si craſſum quid obſtruit molliendum anſeris adipe, medulla vituli, ceruique cum ladano, bdellio, ſtyrace. Quibus artibus mulier ſterilis fæcunda reddi poteſt, ſi præterea ſeruentur, quæ poſtremis noſtris verſibus tenenda monemus.

Vteri frigus & denſitas quibus ſignis agnoſcitur.

Vteri affectus à frigore curatio.

Vteri calidi ſiccique notæ.

Curatio.

Humidioris vteri notæ.

Curatio.

Sterilitatis ab occludente membrana & craſſo corpore obſtruente curatio.

EXANTHÆMATVM CVRATIO.

CAPVT XXIII.

Exanthæmatum eruptio lethalis & contagioſus affectus.

Exanthematum curatio.

LETHIFER *in pueris morbus popularis habetur,*
Qui varijs ſerpit maculis, rubeoque colore
Sæpe cutem tingit, niſi Pæonis arte dometur.
Ergò ſi lenta papulæ, nullave feruntur
Febre, nec in pueris malus eſt inſigniter humor,
Excludat balanus fæces, aut clyſmus ab aluo.
Cardiacis & aquis, quas morſus & Oxitriphillum
Et ſcabioſa dabit, limo, citria mala, feratur
In cute quod poterat latitare in Corde venenum.
Impubes calido decumbat in aëre, multis

Cardiaca.

Veſtibus incluſus, vento ſecurus ab omni,
Sudor vt erumpat maculis commixtus: alatur
Sæpe gelatina, preſſis & carnibus, ouis,
Butyri vel iure, in quo lactuca coquatur,
Oxalis atque Seris, bouis & quæ lingua vocatur.
Potus erit quæ lympha capit cum ſacchare citri
Pallidulі ſuccum. Fertur cum lente parata,
Ficubus & glycirrhiza, marathrique, citrique
Semine ferre foras, largumque ciere madorem:
Quæque ſit è coctis pariter cum ficubus vuis.
Ante venit papulas aliquot ſi fortè diebus
Magna febris, multi ſoboles humoris, ab hacque
Non terror leuis eſt oneri ne corruat impar
Naturæ, inque cutem non efferat omne venenum,
Materiæ ſecta dematur portio vena
Præmiſſo clyſtere, ſed & calabrina bibatur
Manna, vel in pulli, vituli vel iure ſoluta.
Tùm verò hæc fieri quùm ſe cutis alba colore
Commaculat vario nolim, niſi ſtrangulat ægrum
Orgaſmus, nimiamque docens dyſpnæa ſaburram
Indicet exitium, reſerata auertere vena
Quod meliùs videatur. At an benè perferet æger
Conſule, ſit quantuſque metus præſentibus ede.
Detrahe nec puero cui porrigit vbera nutrix,
Ne ſi vi morbi ſequitur malus exitus, huius
Te ferat authorem, inque tuo dein nomine, nomen
Pæonium fera turba, procax, inſana prophanet.

Potus ad exanthemata nobilis.

Acuta febris exanthemata præcurrẽs quam curandi formam requirit.

Orgaſmus. i. materia turgens, quæ vacuationem indicat.

COMMENTARIVS.

Exanthematum examẽ.

1 EXANTHÆMATVM eruptio cacochymiæ ſignum eſt: ſiquidem alia ſubalbicant, alia flaua, pallida, violacea, nigraque ſunt: alia eaque plurima rubra, quæ plethoram etiam indicant: vt hinc benè colligas ea eſſe Plethoræ Cacochymiæque ſobolem, in qua putredinem inſignem ponere licet, ab eaque malignum quid, quùm à communi cauſa

naſci ſoleant, populariterque graſſari. Quare mirum videri debet, cur vulgò negligatur eorum curatio, ſitque affectus ex eorum genere, in quibus Medicus rariùs accerſitur. Creditur nimirùm hæc quid eſſe criticum, quod naturæ vi foràs expellitur, huic ideò ſoli committendum: vndè fit vt plurimi fato concedant, qui ſanari poterant artis Medicæ munere. Nam ſi nonnulli vel bonitate naturæ, vel lenitate ſymptomatum ab interitu vindicantur, plures tamen imbecillitate virium & morbi magnitudine pereunt. Quare prudentibus, & ſana conſilia non aſpernantibus inſtituta ſit hęc exanthæmata curandi ratio.

Exanthæmatum, ſeu morbillorum & variolarum curandorum modus.

Medicus ad ægrum vocatus attentè conſideret papularum notas expoſitas à nobis libro quarto cap. 27. quales ſunt frequens oſcitatio, pandiculatio, punctio per vniuerſum corpus, naris & aurium pruritus, raucedo vocis, capitis dorſique dolor, rubor vultus, inuoluntariæ lachrymæ, dyſpnæa, tremor in ſomnis, febris, ſitis.

Morbillorum ſigna.

Ex quibus quia plenitudo colligitur, ſi puer adultior eſt aut iuuenis, inijciatur clyſter, ab eoque vena tundatur antequam erumpant maculæ. Verſetur æger in aëre calidiore, decumbat in lecto multis veſtibus tectus, in eoque ſudorem expectet, quem excitabit hæc doſis. ℞. aqu ſtillat. morſus & card. an ℥ij. ſyrup. de limon. ℥j. Miſce fiat iulep. Aut parabitur potus quem verſibus expreſſimus ex lente, ficubus, glycirrhiza, ſemine citri & fæniculi.

Variæ potus ſpecies ad exanthæmata ſalubres.

Vel erit hæc communis potio, ℞. liquirit. raſ. ℥ß. caricas inciſas numero ſeptem, vuarum Damaſcenarum ℥ij. Bulliant in aquæ libris tribus ad tertias, addendo ſub decoctionis finem ſucci limon. vncias duas

Queſtio de vena ſectione varillis erumpentibus.

An vero quùm erumpunt papulæ, iamque patent, & corpus vniuerſum obſident vacuandum ſit quæri poteſt. Multi namque non niſi per cutim, per quam natura vergit mouendum exiſtimant, ìdcóque ſolis ſudorificis locum eſſe debere contendunt. His tamen ſi nihil fit, nec leuatur æger, ruborque vultus eſt, plenitudo pulſus, ſpirandique tanta difficultas, vt ſuffocationis periculum ingruat, tum aperire venam expedit vel etiam vena ſecta purgare, quemadmodum vtrumque fit in purpuratis febribus, in quibus, vt hic, corpus vniuerſum maculis aſpergitur. Nec ſine ratione. Morbi namque tum orgaſmus, & acutus affectus eſt. At in acutis eodem die quum materia turget purgandum eſſe notat Hippocrates. An non etiam vena ſecta vacuandum quum plethoræ ſigna manifeſta ſunt?

Hippocrat. lib. 4. aph. 10.

Hiſtoria notanda.

Anno ſalutis milleſimo ſexcenteſimo nono cum D. Luſſonio pariſienſi Medico celebri ſum vocatus ad Ambianenſis vrbis toparchæ nepotem, qui morbillis per vniuerſum corpus effuſiſſimè ſparſis cum dyſpnæa & ſtertore pene ſuffocabatur. Rogatus quid ſentirem, explorato pulſu valido phlebotomiam ſuaſi, qua celebrata, repurgatoque corpore conſequuta breui ſanitas. Nolim tamen hac hiſtoria cunctis qui morbillis varioliſque fædantur idem remedium obſeruari.

Quid obſeruandum in Exanthæmatum curatione.

Sed videndum an exanthæmata critica ſint an ſymptomatica. Si critica, quæ tolerantia facili lenique, vel nulla febre ſe promunt, committenda naturæ ſunt, neque remedijs vllis exagitanda. Si ſymptomatica, nempè cum ingenti febre, lipothymia, dyſpnæa, mouendum ex aſſidentis medici prudentia.

PORPHYROIDIS, SEV PVRPVRATÆ febris curatio.

CAPVT XXIIII.

Purpurata febris ita dicta, quod rubræ purpureiſque maculis corpus tingat.

HÆC *febris, rubicunda dedit cui purpura nomen,*
Tingat erythræo quod corpora noſtra colore,
Purpureiſque notet maculis, nouitate maligna
Terruit hoc noſtro, ſubitiſque Machaonas æuo
Cladibus, infeſto docuit ſe opponere monſtro
Phæbigenæ telis, quibus hunc armauit Apollo.

Signa purpuratæ febris.

Et quia pulſus erat minimus, tremuluſque, ſoporque,
Mens vaga, viſque labans: lotium craſſumque, rubenſque,
Interdum tenue inſtar aquæ: cineritia, flaua,
Alba, virens, graue virus olens fæx ibat ab aluo:

Purpuratæ febris curatio.

Cardiacis viſum eſt ægro ſuccurrere lymphis
Reginæ prati, ſcordi, morſus, ſcabioſæ,
Oxalidis, cardique, citraginis, oxytriphylli,
Cum ſuccis acidi, niueo cum ſacchare citri,
Punicei mali, flaueſcentiſque limonis:
Theriaces & aqua, quæque imperialis habetur:
Antidotis etiam, veluti mithridatica, Chermes,
Theriace, diamargariton, quæque ex Hyacintho eſt.
Sed leue præſidium fuit hoc, neque ceſſit anhelæ
Effera vis febris, quia non fuit vnicus aër
Cauſa mali, latuit neque ſolo in Corde venenum.
Multus erat Cerebro, reliquiſque in partibus humor

Quæſtio de venæ ſectione in purpurata febre variis rationibus excuſſa.

Peſtifer, immitti ferroque manuque domandus.
Quæſtio longa fuit, quia purpura rubra cruoris
Peccantis dabat indicium, foret an reſeranda
Vena tumens, & ab hac mittendus ſanguis aperta.

Sed metus vnus erat, vena penetrabile ſecta *Concluſio quæſtionis.*
Intima ne peteret virus, pareretque ruinam.
Creber & hic animi lapſus, pulſuſque timorem
Augebat, paruus tremuluſque. At turba medentum
Sanior eſſe ferum negat hoc, vel debilitatis
Eſſe notas: Cor at oppreſſum fore ſanguine miſſo
Viuidius, tetro procul indè obeunte vapore
Cenſuit, & numquam fore ad interiora recurſum.
Partibus & vacuis oneroſo ſanguine, vires
Eſſe reuerſuras, quibus eximeretur ab omni
Corpore quicquid erat vitij, ſortiſque malignæ.
Nec mora, detrahitur pleno de corpore ſanguis, *Curatio methodica purpuratæ febris.*
Lenis & interdum datur haud inuiſa catharſis:
Cardiacis Cor munitur quæ diximus antè,
Sollicitatur & his ſudor. Cibus ille paratur *Victus genus eorum qui purpurata febre iactantur.*
Qui beet & reparet vires è turture, turdo,
Gallina, mollique Capo, teneriſque columbis,
Euchymiſque alijs acido cum rumice coctis,
Bugloſſo, paribuſque, expreſſa carne, geluque,
Et diſtillato duplicato in vaſe liquore,
Pulueribus mixtis bezoardi, margaritarum, *Cardiaca varia.*
Gemmarumque, eboriſque, & cornu monocerotis,
Rhynocerotis, vt & cerui, redolentis & ambræ:
Conſeruis etiam borraginis atque meliſſæ,
Nenupharis, linguæque bouis, violæque, roſæque.
A quibus admoto Cordi cataplaſmate, fixis
Corniculis variis in partibus, & cute cæſa
Cum rutila flamma, morſaque ab hirudine vena,
Deſeruit multos genus hoc lachrymabile morbi,
Quod priùs innumeros ſtygijs immerſerat vndis.

COMMENTARIVS.

1 PORPHYROIS, ſeu Purpurata febris à cæteris febribus peculiaribus notis cauſiſque diſtinguitur, vt lib. 4. cap. 28. docuimus: ex quibus pendet varia curandi ratio. Malignus quidem morbus eſt, occultaque vi Cor obſidens, quod oſtendit minimus, ac ferè nullus pulſus, iſque quantum micare poteſt tremulus & conuulſiuus, quem ideò σπασμότρομον appellant, & Lipothymia frequens. Cordi conſentit Cerebrum, vndè ſopor & hebetudo mentis, grauis auditus, delirium: compatitur & Torax, vndè dyſpnæa. Naturales denique partes affliguntur, vndè varietas vrinarum, fœtor atque diuerſitas excrementorum in aluum deſcendentium. Quare cardiacis vtendum aſſiduè, vacuandum ex interuallis. Quumque cardiacorum duo genera ſint, frigida nimirum & calida quæ capite 15. lib 7. nominauimus: calidis, quæ pariter ſicca ſint putredinem, in qua maligna vis, arceamus, hoc modo. ℞. aqu. ſtillat. card. ſcordij, meliſſæ an. vnc. 4. ſyrup de limon. ℥j. Vel, ℞ aquar. oxalid. oxytriphill. card. an. ℥ij. ſyrup. de limon. & oxyſacchar. ſimplic. an. ℥j. aqu. theriac. & imperial. an. vnc. ſem. Miſce. fiat iulep. in duas doſes. Primis diebus indatur clyſter, ſeceturque vena. Dein, ℞. radic. angelicæ, tormentill. dictamni cretici an. vnc. ſem. fol. oxytriphill. meliſſ. ſcabioſ. bugloſſ. borrag. vlmar. an. Mi. ſemin. acetoſ. citri, card. an. drach. 2. Bulliant in aqua ſufficientis quantitatis. In colat. lib. 1. diſſolue ſacchar. vnc. 4. ſucci limon. ℥j. fiat apozema clarificatum, cinnamomo conditum in tres doſes. Quia verò purgatio neceſſaria eſt ob plethoram cacochymicam, in doſi infunde Rhei elect ʒij. ſantal. citrin. & moſchatæ nucis an. ℈i. In expreſſione dilue catholic. duplicat. ʒvj. elect. diacartham. ʒij. ſyrup. capill. ven. ℥j. Si debilior eſt æger, ad expreſſionem Rhei diſſolue duntaxat ſyrupi Saporis Regis ℥j. aut ℥jß. Parari poterit ſyrupus ſolennis in hunc modum. ℞. ſuccor. Oxalid. oxytriph. bugloſſ. borrag. vlmar. ſcabioſ. morſus, citri pomor. redolentium pari doſi mixtorum ac depuratorum ℔ß, ſacchari tantumdem. Lentè bulliant, fiatque ſyrupus perfectè coctus, quo ſæpè capiat æger è cochleari, vel ex aqua cocta ſimplici, vel diuina, cuius in hoc opere non rarò meminimus. Huius ſyrupi vicem ſupplebit ſyrupus è limon. è granat. ex acetoſæ ſucco, iulepus roſaceus, oxyſaccharum ſimplex. Conſeruarum, opiatarumque cordialium formulæ reuocentur huc è capite poſtremo lib. 5. & cap. 5. lib. 7. Nec verò reuocare te in hac febre à vacuatione debet pulſus paruus ac frequens, quoniam ab oppreſſione fieri conſueuit, quæ venæ ſectione catharſique tollitur. Quod tamen vt benè colligas, nec fallaris, ſingula ſigna luſtres. Nam ſi rubet facies, ſpirandi difficultas eſt, vrinarum rubor, excrementorum alui fœtor, mouendum eſt. Sin pallor liuorve vultus, ſtertor, vrinæ tenues, quæque deſcendunt in aluum liquida ſunt & aquea, quæ vocant ὑδατόχολα, magis horrendum, ideóque cautius agendum. In hoc autem affectu tam ancipiti, tamque ſubdolo non antè ſalutem polliceare,

Ex varijs ſignis cauſiſque varianda curatio.

Cardiacorum duo genera.

Apozema cardiacum.

Syrupus ſolennis, ſeu magiſtralis.

Notandum.

quàm

quàm omnia ſalutis ſigna conſentiant. Nam vt quis intereat, vel vnum eſſe malum ſignum ſat eſt: vt conualeſcat, omnia bona ſigna concurrant neceſſum eſt, vt apud Hippocratem in prognoſt. Galenus monuit in acutis morbis haud oſcitanter obſeruandum.

ARTHRITIDIS CVRATIO.

CAPVT XXV.

In Arthritide quando vena ſecanda. Quibus purgandũ quùm a ſero bilioſo fit Arthritis. Iulepus refrigerans.

HVMOR *in articulos tenuis calidusſque patentes*
Quùm fluit, & ſubito pungit queruloque dolore,
Exeat è vena cruor, oppoſitaque dolori.
Lenis & è Manna detur Sennaque catharſis.
Epotis feruor gelidis ſedetur ab vndis
Lactucæ, ſeridis, plantaginis atque roſarum,
Cum granatorum myrthillorumque ſyrupo.
Lenit at imprimis aſinini potio lactis.
Caſſia ſumpta per os iuuat, & Cataplaſmatis inſtar
Iuncta dolorificæ dat opem & noua gaudia parti.
Lac etiam cum quo panis macerata medulla

Varia cataplaſmata dolores lenientia.

Cocta ſit, atque croci minimùm ac penetrantis aceti.
Seminis & pſilli muccago extracta liquore
Solani, cum lumbricis oleumque roſatum.
Si fluor his non ceſſat, & eſt dolor efferus, ingens,
Inſtar acus pungens, intercludenſque ſoporem,
Lac & hyoſcyami folium ſimul incoque, lacve
Iunge opio, quo ſenſus hebes ſtupiduſque ſequatur.
Nocturnis hordi ſuccus ſumatur in horis,

Hordeatum & amygdalatum.

Et liquor hic niueus quem fundit amygdala dulcis.
Sit comes huic ſacchar, ſemenque papaueris albi,
Leniat vt, ſiſtat, placidumque dolore remoto
Conciliet ſomnum. Poſt quæ Catapotia dentur

Pilulæ cholagogæ.

Aurea, barbaricique Rhei mollita liquore
Lactucæ, vel nymphææ, violæve ſyrupo:
Fellis vt indè ſerum, gemebundi cauſa doloris

Deſerat articulos, excludaturque per aluum.
Fluxio ni ſedatur ab his, camomilla coquatur,
Aiuga, galla, roſis & nigro mixta Lyæo

Cataplaſmata partē affectam roborantia, ſiſtentia fluxionem, lèniterque digerentia.

Pro fotu. Stercuſque recens tepidumque boantis
Admotum parti ſtet pro Cataplaſmate vaccæ:
Materiam fotus niſi pro Cataplaſmate malis,
Quæ cum butyro, roſeoque ſit vnguine frixa.
Si pituita parens Arthritidis, humor in aluum

Arthritidis à frigida cauſa curatio.

Sæpe ruat pilulis quas condit Agaricus albens,
Et reliquis quæ phlegma mouent. Pituita coquatur

Fotus diſcutiens, molliēs, partemque roborans.

Partibus eſt quæ fixa, grauique dolore moleſta
Origani fotu, meliloti cum camomilla,
Cum que roſis: olei vulpini, vel terebinthi,

Litus.

Lumbricive litu, cum quo Enula & Iua madebit,
Saluia, Sampſucus ſeu Maiorana, chamædris,
Caſtoreumque, Ebuluſque, & lauri bacca virentis.

Muccago ſeminis fænugræci in oxycrato extracta.

Qui fænugræci extrahitur de ſemine muccus
Oxycrato cum melle, tribuſque in parte diebus
Hæret, ab hac triſtem fertur reuocare dolorem,

Cataplaſma è cochleis.

Muccus vt è tritis cochleis. Diſſoluere nodos

Arthritidis nodos diſſoluentia.

Quos pituita parit, Podalyrius arte medendi
Vix poterit. Tamen eſt aliquot niſi nodus ab annis,
Hunc vetus in pernæ fuerit qui iure ſolutus
Caſeus emollit, diachylum & ab Iride dictum,
Mercurij emplaſtrum, Vigo quod celebrauit, oliuum
Ranarum, cum quo Suis extet & Anſeris vnguen.
Materiam trahat Iſchiados ranunculus, atque

Iſchiados curatio.

Creſſio ſylueſtris, Pini reſina & Terebinthi,
Nigraque pix, viuum ſulphur, fimus atque columbæ,

Iſchio dolenti non ſunt admouēda ante vacuationem topica.

Quæque dolorificæ ſint fixa pyrotica parti.
Sed priùs & vomitus fiant, & clyſmus in aluum
Detrudat fæces hyeris commixtus, ab hocque

Vena humeri fundat, dein poplitis icta eruorem. *Venus & vinum arthriticis infenſa: ſic vtilis vita frugalis.*
Corniger hinc abeat proles Semeleia Bacchus
Et Cytheræa Venus. Frugalis vita, lyæi
Potaque lympha loco, Podagræ, diræque Chyragræ,
Articulûmque alios vetat inſanire dolores.

COMMENTARIVS.

1 QVID Arthritis, quot eius ſpecies, à quibus partibus oriatur, quibus ſignis agnoſcatur, & à quibus fiat cauſis lib. 4. cap. 29. diximus. Cauſa quidem communis ſerum eſt, cuius duplicem fontem agnouimus, Cerebrum & hepar, à quibus ſerum id decumbens in articulos mora craſſeſcit, nodoſque parturit. Ideóque ſi fluxio manat à Cerebro, quod ex grauitate capitis, & Pericranii dolore cognoſcitur, Cerebrum expurgandum eſt pilulis arthriticis, coccijs, ex agarico, ſi pituitoſis excrementis redundare videtur: ſin bilioſis, catapotijs aggregatiuis, aureis, è rhabarbaro: pilulis verò lucis minoribus, indis, è fumaria, ſi melancholicus humor exuperat. Sed à Iecore ſuſpectus humoris ſeroſi decubitus, quùm plethoricum hominem arthritis affligit. Ideóque túm Caſſia, Manna, Catholico, ſyrupo ſolutiuo roſarum corpus exonerare conuenit, venamque ſecare ſæpiùs & audentiùs quàm in reliquis cauſis. Quamquam & in Arthritide qualibet phlebotomia perutilis, tùm quia ſerum, huius affectus vnica cauſa, ſanguinis excrementum eſt, vel puri, vel bilioſi, vel pituitoſi, Melancholicive: tùm quia ſæuit in Arthritide dolor, cui nihil æquè ſubuenit, vt ſanguinis detractio, quæ prophylacticum huius remedium eſt, ſi morbum anticipet: therapeuticum, eo ſi nato celebretur. Sed vacuare meliùs eſt eo tempore, quo malum, quod periodicè mouetur, redire conſueuit. Quod Vere ſæpiùs contingit & Autumno. Sed Vere maximè, quo calor aëris ambientis humores fundens, è partibus internis, iiſque principibus euocat in cutem, vel in imbecillas partes amandat atque tranſmittit: quod ex varijs Hippocratis & Galeni locis liquet. Quod ſi morbus vrget, neque præ dolore dat inducias, obſeruandum è ſignis calidus frigidusne ſit. Si calidus, ℞. decoctionis remollit. factæ in ſero lact. lib. 1. cathol. loch. è Caſſ. an ʒvj mel. violat. butyr. recent. an. ℥ij. miſce. fiat clyſter. Mittatur ab eo ſanguis ad vncias ſeptem, plus minùs, expenſis ægri viribus. Phlebotomia poterit iterari, ſi calor, dolor, plethora ſuaſerit. Deindè, ℞. medull. caſſ. vnc. 1. ſem. Cum ſaccharo, vel ſyrup. violac. fiat bolus. Vel, ℞. medull. Caſſ. ℥vj. Diaprun. ſolut. ʒiij. Miſceantur in bolos. Vel, ℞. cathol. & ſyrup. laxat. roſar. an. ℥j. Diaprun. ſolut. ʒij. Cum aqua lactuc. fiat doſis. Vel ℞. fol. agrimon. lactuc portul. cichor, totius an. Mj. ſemin. quatuor. frigid. minor. contuſ. an. ʒj. flor. violar. nenuph. an. Pj. fiat decoct. in ſero lact. In colat Diſſolue elect. linit. ℥j elect. è ſucco roſar. ʒij. ſyrup. violac. & è cichor. compoſit. cum rheo an. ℥ß. Manna,

Arthritidis cauſa communis.

Signa & curatio fluxionis à Cerebro.

Signum fluxionis à Iecore, eiuſdemque curatio.

Cur in quauis Arthritide vena ſecanda.

Phlebotomia prophylacticum & therapeuticum Arthritidis remedium.

Hippoc. aph. 20 lib. 3. aphor. 47. & 55. lib. 6. & Galen in comment.

Modus Arthritidem à calida cauſa curandi.

blandum medicamentum ad vnc. 2. in iure pulli vitulive diſſolutum cholagogum eſt, educitque ſeroſa; quare in arthritide biliosa ſæpiùs vſurpandum. Topicorū hinc vſus eſto ℞. lact. vaccini lib. 1. vitellos duo- *Cataplaſma.* rum ouor. medull. panis ℥iiij. aqu. ſtillat. roſar. plantag. aceti an ℥ij. croci ʒß. Lente coquantur in cataplaſma: quod ſtuppis cannabinis aut linteis exceptum admoueatur partibus dolentibus. Hoc quidem lenit, diſcutit, coquit, leniterque repercutit. Refrigerabit magis, doloremque ſopiet, ſi ſolani & hyoſcyami ſuccum addideris, aut aliquot opij grana. *Arthritidis à frigida cauſa curatio.* Vel, ℞. muccag. pſill. & cydon. extract. in aqua plantag. & roſar. ℔. ß. Admoue cum linteo partibus his, in quibus calor & dolor eſt. Sin frigus Arthritidis eſt cauſa, ℞. fol. alth. malu. petroſel. fænic. an. Mj. fol. oriental. ʒvj. fiat, decoct. & colat. ad lib. 1. In qua dilue diaphæn. mell. mercur. ſacchar. alb. an. ℥i. ol. chamæm. & anethin. an. ℥jß. ſalis ʒj. fiat clyſter. Hic venæ ſectio non æquè confert. Vtilis tamen, quoniam omnis Arthritidis cauſa fluxio eſt, quam comitatur dolor: ſed parciore manu ſanguis effundendus, ratione materiæ frigidæ, quæ per ſeſe phlebotomiam non exigit. *Arthitidi frigidæ congrua medicamēta.* Parari verò poterit hæc potio ℞. fol. calendul. chamædr. chamæpith. an. Mj. ſemin. aniſ. fænic. coriandr. præparat. an. ʒj. fol. oriental. ℥ß. fiat decoct. In colat. infunde agaric. trochiſc. ʒjß. nuc. moſchat. ℈j. In expreſſione diſſolue elect. diacartham ʒij. iulep. roſat. cum agaric. ℥j. Cum aqua beton. vel calendul. fiat doſ. Vel, ℞. cathol. duplicat. vnc. 1. trochiſc. alhandal ℈j. ſyrup. de mentha, & capill. ven. an. vnc. ſem. Cum decocto beton. chamædr. primulæ veris fiat doſis. *Ad Arthritidem frigidam topica.* Dolorem ſedabunt oleum vulpinum, chamæmælinum, lumbricorum, ſtercus bouillum aut vaccinum cum his oleis aut butyro frixum, partique mediocriter calens appoſitum. Vel, ℞. muccag. ſemin. fænugræc. extract. in hydromelite cum aceto pauco. ℔. ß. Admoue parti dolenti cum ſtuppis, aut linteo. Vel, ℞. cochlearum integrarum diu contuſarum in mortario lib. 1. ſulphuris viui vnc. 2. Fiat cataplaſma: quod omni conuenit Arthritidi, ſed in calida cauſa detrahendum ſulphur, aut minuendum eſt. Fotus è maiorana, ſaluia, floribus chamæmæli, meliloti, ſemine lini conferent, quùm in declinatione morbi reliquiæ craſſioris humoris erunt diſcutiendæ. *Arthritidis ſpecies.* Quúmque ſint Arthritidis ſpecies Iſchias, Chyragrā, Podagra, quibus Gonagrā potes annectere, notabis in Iſchiade venam è cubito primùm, hinc è malleolo tundendam, refrigerantibus & aſtringentibus, quæque fluxionem intrò reuocent topicis non vtendum, ne craſſior humor ſeu muccus in Cotyle manens in tophum abeat, cogatque, laxato articulo femoris caput coxa excidere, foraſque ferri, ſequaturque claudicatio: ſed admouenda quæ diſcutiant & attrahant, qualia ſunt oleum irinum, rutaceum, vulpinum, lumbricorum & terebinthinæ: vel hoc emplaſtrum. ℞. gummi pini, terebinthinæ, reſinæ nigræ an. vnc. vnam puluer. radic. ireos florent. ſulphur. viui an. vnc. ſem. puluer. hermodactyl. drac. vj. ol. lumbric. & ceræ quantùm ſatis in emplaſtri conſiſtentiam. Extende ſuper alutam admouēdum Iſchio dolenti. Reuellendum aperta cubiti vena ſeuiente podagra, ſed è poplite ſanguis effundendus in Chyragra.

Iſchiadis curatio.

Si Gonagra cum plethora eſt, primùm ex humerali, dein è malleolo venam aperi. Tenuis ratio victus imperetur, interdicatur venere vinoque. Nam excrementorum prouentus, venus & crapula tanti mali ſeminaria ſunt: quibus addas articulorum imbecillitatem, parentumque ſemen vitiatum, quo transfertur affectus in prolem, & fit Arthritis hæreditaria, cuius curatio difficilis ac penè deplorata, quùm ſit connata, naturalis & hectica. Cætera quæ pertinent ad hunc locum è verſibus require.

Arthritidis adiuuantes cauſæ.

ELEPHANTIASIS CVRATIO.

CAPVT XXVI.

Vix Elephantiaſis, ſolidis in partibus hærens,
Viſceribuſque poteſt tolli, quia Cancer habetur.
Demere tentabit tamen hanc Podalyrius, illis
Præſidijs quæ Muſa canet. Calabrina bibatur
Manna frequens, rate quæ pictis affertur ab Indis
Caſſia, Senna ſero lactis macerata, vel vuis
Mollibus & prunis, vituli vel iure, vel hædi.
Venáque tundatur, maculataque ſugat hyrudo
Partibus è varijs nigrantem ſæpe cruorem.
Corniculis etiam fixis cruor exeat, icta
Sæpe cute, & tumidis ſint fixa pyrotica membris.
Mergatur tepidis non rarò corpus in vndis,
Mollis vt his & aperta cutis ſit, & exeat illa
Fumus hebes qui corpus iners facit, ingrediatur
Et vapor, internos tepidus qui temperet artus.
Poſt hyera vtilis eſt quam dat Colocynthis, & hamech
Syntheſis, è fumo terræ catapotia, quæque
Elleboro nigro conſtant, velut Jnda feruntur,
Hæc & quæ Cyanæo ſunt celebrata lapillo.
Sit cibus è teneris pullis quos India miſit,
Noſtraque dat gallina, capis, vituloque recenti.
Quæ licet Omphacio iungas, acidoque liquore

Blandiora cathartica.

Venæ ſectio, ab eaque cornuum & hirundinum admotio.

Cauteria varijs corporis partibus figenda. Cur frequẽs debet eſſe balneum.

Validiora cathartica.

Pilulæ de lapide lazuli.

Ratio victus.

Punicei mali, Medive, vel oxyacanthæ,
Purpurei-ve Ribis, caro ſi magis aſſa placebit.
Sin elixa, fero magis eſt quæ commoda morbo
Sumitur, Oxalis eſt magis & lactuca coquenda,
Plantago, violæque, ſeriſque domeſtica, lætans
Borragoque, & lingua bouis. Cibus optimus ouum
Amygdalatum, hordeatum & lac aſininum. *Sorbile, ſi ſit id atque recens, & amygdaleum lac,*
Sacchare commixtum roſeo, quod & hordea fundunt:
Arcadicæque Aſinæ pleno quod ab vbere manat.
Nec nocet euchymis interdum è piſcibus eſus.
Panis hordeaceus. *Panis erit melior ſpicato preſſus ab hordeo.*
Salſa nocent, & aromaticis condîta, ſuillæ
Ceruinæ carnes, Aſinæ, leporiſque, bouiſque.
Caſeus &, niſi fortè recens, faba & omne legumen,
Et pyra, ſint niſi cocta. Iuuant ſed pendula curtè
Poma, rubens ceraſum, Melonis & aurea pulpa
Si calor eſt, lactuca & quæ maceretur aceto
Cum Portulaca, tenuique è cappare fructus.
Pomaceum & potus diuinus. *Limpidus è Pomis potus liquor vtilis, iſque*
Qui venit è cocta, tenui cum ſacchare lympha,
Commixto citri, caſiæ cum cortice ſucco,
Nulla meri ſitis adſit, obeſt Cereuiſia, quique
Craſſior eſt ſuccus. Liquiritia & vua coquantur,
Vndáque ſurgat ab his, violæ miſcenda ſyrupo.
Viſa fuit priſcis caſtratio ferre ſalutem.
Si minus iſta placet, renouentur balnea ſæpè.
Sarſaparillæ potus & è mercurio litus elephãticis ſalutaris. *Sarſaparilláque det largos epota madores,*
Mercurijque cutis pingueſcat ab vnguine fœdo.
Sed quia virus ineſt, eaque iugulare venenum
Proprietate valent Medicos aptentur in vſus.
Cardiaca. *Eſt velut antidotus Mithridatica, Theriaceque,*
Scobs eboris, cornucerui, viridiſque Smaragdi,

Vipereumque merum. Bibat hoc elephanticus æger,
Vipeream vel edat carnem. Condíta ſed antè
Viperea cum ſale ſit, Porróque, oleóque & Anetho,
Cum capite abſciſſa, quibus eſt vis noxia, cauda.
Pergameus probat hoc, & eo ſanaſſe Galenus
Teſtatur. Tamen hæc ſi lubrica cura videtur,
Vipereáque horres ſaliens è carne venenum,
Ius dato gallinis, cocta in quo Vipera virus
Merſerit, implumes vbi ſunt, alimenta parabis
Ex illis, pellem quibus exuat atque ſenectam
Leproſus, teneráque nouet cum carne iuuentam.

Viperea carnis præparatio

COMMENTARIVS.

1 QVI Spagyriam & Pyrotechniam, ſeu Chymiam, veróque nomine Cacothecmiam amplectũtur, in eo ſe vincere Dogmaticos aiunt, quod relictos ab eis Paralyticos, Hydropicos, Arthriticos & Elephanticos aliquando ſanent. Quos vellem relictis ignibus, in quibus oleum, & operam perdunt, dum aſſiduè metalla comburunt, calcinant, cæmentant, diſſoluunt, putrefaciunt, maturant, digerunt, fixant, ſublimant, fulminant, circulant, filtrant, graduant, rectificant, reuerberant, proijciunt, coagulant, & varia ſimplicia mille modis verſant inaniter atque difformant, vndè vitra, ſales, cineres, liquores, & quintas ſuas eſſentias parant cremandis hominum viſceribus, potiùs in ſcrutandis morborum ſignis & cauſis occupari, ſine quorum cognitione nulla eſſe poteſt morbi tuta ſanatio. Scirent hi quidem ex eis verè & apodicticè quibus morbis, quando & quomodo medendum ſit, neque vanis pollicitationibus, exhauſtis ægrorum loculis, pro ſalute mortem inferrent in Medicinæ ſummum dedecus, quæ per eorum impoſturam iam non ars, ſed atechnia putatur, & hariolorum ſimilis verſutia. Quos hic inſectari mihi non eſt animus, ſed monere, hortarique, vt relicto fornacum fumo, quo caligat eorum mens, Solem aliquando videant, in eiuſque lumine morentur, in quo, non in puteo, nec orco Paracelſico quærenda veritas. Solem in arte medica voco methodum, quæ ratione fit & experientia: quam qui ſequitur, in ægro centeſimo vix falletur Habent enim quique morbi, quemadmodũ hoc opere demõſtrauimus ſua ſigna propria, quæ poſſumus, vt ſunt Apodictica, Pathognomonica, Tecmiria nominare. ſignaque coctionis, quæ ſalutem: aut cruditatis, quæ dubium exitum præferunt, ex quibus ad cauſas facilis eſt tranſitus, quibus cognitis ſcitur etiam an ſalutis ſpes affulgeat, an metuendus interitus, ideóque ſit ne curabilis an incurabilis morbus. Do-

Vana chymicorum ars & pollicitatio.

Chymicorum vanus labor.

Nulla morbi tuta ſanatio, ſine ſignorum & cauſarum cognitione.

Methodus in Medicina Sol dicitur, quia per eam arti vt per Solem mundo lumen adfertur. Eſt autem methodus via pro ratione ac modo aliquid faciendi.

ceamus hoc in iſtis affectibus, quos iſti dogmaticos, ex quorum numero nos eſſe gloriamur, relinquere dicunt. Paralyſin annuam, in qua pars ſine ſenſu motuque eſt, grauis & tabida, ſanare vix homini datum

Paralyſis annua vix curatur. Paralyſis antiqua cur non curatur.

exiſtimem. Diuorum hoc munus eſt, eius nomine conceſſum, qui è ſinu patris in mundum venit, nobiſque ſalutem peperit. Cur verò ſanari natura nec arte poteſt antiqua Paralyſis? Quia non affluit à Cerebro radius ſpiritus animalis, obſtructis omninò neruis à materia, quæ primis diebus ſequax, temporis ſpatio coaluit. Non etiam in partem paralyticam ingreditur vitalis ſpiritus à Corde per arterias, nec alimentum à Iecore per venoſum genus, quia ſopitæ ſunt & ignauæ facultates, vndè ſequitur Atrophia, qua poſita partem habeto mortuam. At dicet quis, calfiet membrum, eſſentiarum nerualium viribus. Cauſticæ ſunt hæ quidem & igneæ, ſumméque penetrabiles. At quid facias, vbi parti non ineſt natiuus calor: ſiccabis duntaxat, partique conuulſionem à ſiccitate, quæ lethalis ſit adferes. Recentem quidem nuperque natam Paralyſin ſæpe curauimus, in qua non omninò ſunt occluſi motus & ſenſus vitæque meatus, veterem numquam. Sic profligare per interualla redire ſolitam, at

Recens paralyſis curari poteſt.

Arthritis curari poteſt, ſi nodoſa non eſt.

Tollere nodoſam neſcit Medicina Podagram.

Nam qui nati ſunt in articulis tophi, gipſei ſunt ſcirrhoſique, qui neque calidis diſcuti poſſunt, nec humectantibus liquari reſoluique, maximè ſi vitium ab aliquot iam annis contractum, eſtque vetus exuccumque corpus. Hydrops ab obſtructione ſanatur: ab inflammatione Iecoris, ſiccitate, ſcirrhoque minimè. Sic nec elephantiaſis confirmata curabilis. Cancer enim eſt vniuerſalis, ideoque generalis corruptela ſubſtantiæ, quæ quùm ſuo natiuo calore deſtituta ſit, fœteat inficiatque, ad interitum vſque neceſſe eſt, quia non eſt ad habitum à priuatione regreſſus. Quare ſi graueolens anhelitus, rauca vox eſt, aures retortæ, malæ, labra prominent atque craſſeſcunt, corpus vniuerſum tuberoſum eſt, fædiſque rimis exaratum, inſuperque grandinoſum, qúumque transfigitur acu ſenſus expers, ne polliceare ſanitatem. His enim ſignis colligendum in habitu corporis deprauatam aſſimilationem, ac perênem in viſceribùs corrupti ſanguinis generationem, quam ars nulla poſſit emendare. Sin leuiora ſigna comparent, vt rubor vultus ad liuorem, motus ſenſúſque piger ac ſtupidus, Dyſpnæa, durior aluus, ad venerem inſolens procliuitas, ſternutatio, ructuſque frequens, ſomnia moleſtiſſima, mæror, Incubus. Ad hæc ſi prurit is excitatur, cutis Alpho, Lichene, Pſora conſpurcatur, attollique iam in fœdum tumorem cernitur, in eius curationem remedijs hoc capite decantatis accingere. Progrediaris autem hac methodo. Primùm inijciatur clyſter, ab eoque baſilica vena tundatur, primo dextri brachij, deindè ſiniſtri. Tùm ℞. medull. caſſ. ʒvj. diaprun. ſolut. ʒij. confect. hamech. ℈iiij. Miſceantur in bolos cum ſaccharo vel ſyrup. violac. Sequentibus indè diebus, ℞. fol. endiu. ſcariol. chondrill taraxaci. ſcolopendr. ceterach. lactuc. portulac. an. Mj. tamarind. pingu. ℥ß. ſemin. card. fænic. an. ʒj. liquirit. raſ. ʒij. flor. viol. & nenuph. an. Pj. fiat. decoct. in qua infunde

Quis hydrops curari, quis non curari poteſt. Elephantiaſis confirmata cur incurabilis. Elephantiaſis confirmatæ ſigna. Elephantiaſis incipientis atque curabilis ſigna. Alphos, vitiligo Latinis interpretatur. Quæ duplex: alba quæ leuce: nigra, quæ melas dicitur. Macula eſt humoris impuritate genita, pituitoſi quidem leuce: Melas atrabiliarij.

funde & coque fol. oriental. ſeu ſennæ ʒvj. In colat. diſſolue elect. lenitiui, & ſyrupi Saporis regis an. ℥j. fiat doſis. Hinc ingrediatur elephanticus balneum aquæ dulcis in aliquot dies, frequenter repetat, in eoque ſumat iulepos huius generis. ♃. aquæ ſtillat. lactuc. fumar. card. an. vnc. 3. ſyrupi de pomis odoriferis ſimplicis & ſyrup. violac. an. vnc. 1. ß. Vel, ♃. aqu. ſtillat. bugloſſ. borrag. meliſſ. an. vnc. 2. ſyrup. violar. & limon. an. vnc. 1. fiat iulep. in duas doſes. Capiat vnam manè: alteram pomeridianis horis in balneo. A quo ſi pigrior aluus eſt, eluenda clyſtere. ♃ fol. alth. malu. parietar. violar. camomill. betæ, fumar. mercur. an. Mj. ſemin. aniſ. ʒij. fol. ſenn. vnc. 1. Coquantur ſimul. Ad colaturæ libram adde cathol. mell. ſacchari rubr. an. vnc. 1. ol. violac. vnc. 2. ſalis drac. 1. fiat clyſter. Poterunt ab eo ranulæ, venæ linguæ ſubditæ ſecari, quæ cùm in quouis, tùm in hoc affectu nigricant. Apozema ſanguinem depurans, corporis habitum refrigerans & purgans humorem vſtum ac fæculentum erit tale ♃. corticis radic. cappar. tamariſci, radicis oxalid. oxylapath. polypod. quern. an. vnc. 1. cortic. ellebori nigri drac. 1. capillar. omnium bugloſſ. borrag. lactuc. portulac. cichor. tot. endiu. ſcariol. ſummit. fumar. meliſſ. lupul. an. Mj. tamarind. vnc. 1. ſemin. fænic. dulc. card. citri, melon. an. drac. 2. liquirit. raſ. drac. 3. fiat decoct. in aqua & ſero lact. in qua lentè bulliant foll. ſenn. mundat. vnc. 2. cum drac. ſem. cinnam. Cape de colatura lib. 1. In qua infunde ſiliquæ ægyptiæ, ſeu pulpæ caſſ. & cathol. duplic. an. vnc. 1. ſem. Expreſſione facta diſſolue ſyrup. Saporis regis vnc. 2. ſyrup. de fumaria vnc. 1. fiat apozema pro tribus doſſ. quæ dentur tribus matutinis continuis. Ab his cornua vel cucurbitulæ varijs corporis partibus aptabuntur, vt humeris, lumbis, natibus, & alijs quæ maximè tument, rubent aut liuent; faciei tuberoſæ potius hirudines. Syrupus ſolennis, quem magiſtralem vocant, inſtituatur hac forma. ♃. ſucc. pomor. curti pendul. ℔. ſem. ſucc. bugloſſ. borrag. endiu. fumar. lactuc. portulac. depurat. an. vnc. 4. ſeri lact. lib. 1. Miſceantur. Infunde fol. ſenn. mundat. quartaria tria, florum viol. bugloſſ. borrag. an. Pij. ſemin. aniſ. fænic. card. liquirit. raſ. an. vnc. ſem. Lentè bulliant, deindè colentur. Adde ſacchari albi libram vnam pro libra decocti, fiatque ſyrupus perfectè coctus, ex quo bis in hebdomade ſumatur vnc. 1. ſem. quæ diluatur in ptiſſana, vel aqua bugloſſ. borrag. endiu. fumar. ſcolopend. pro doſi: quæ ſi non, vt par eſt, purgat, adde confect. hamech. ℈iiij. ant drac. 2. Serum lactis æſtiuis ardoribus ſæpiùs hauſtum ad libram dimidiam, vel etiam lib. 1. addito ſaccharo valdè iuuat, vt & pomaceum è pomis odoriferis extractum. Nec omittendum lac, cuius vſu putat Galenus Scythas ab Elephantiaſi vindicari. Ius decoctionis prunorum frequens eſto: teneaturque victus ratio quam verſibus expreſſimus. ♃. conſeru. violar. vnc. 2. conſeru. roſar. nenuph. bugloſſ. borrag an. vnc. 1. mithridat. veter. & theriac. an. drac. 2. ſpecier. elect. è gemm. & diamargarit. frigid. an. drac. 1. raſur. ebor. cornuceru. coral. rubr. an. drac. ſem. lapid. bezoard. raſur. monocerot. an. ℈j. ſi diues æger eſt. Cum ſyrup. ſimplici de pomis odoriferis & iulepo roſaceo fiat opiata mollis: de qua voretur manè veſperique

Balneum in elephantiaſi ſæpe repetendum.

Clyſter emolliens, detergens, flatus diſcutiens, & vſtos humores expurgãs.

Venarum ſub lingua ſectio.

Apozema ſanguinem depurans, & vſtum humorem fæculentumque purgans.

Cornua cucurbitulæ, hirudines.

Syrupus ſolennis ſeu magiſtralis.

Serum lactis & pomaceũ elephanticis vtile.

Opiata.

Iſtus ex hydrargyro.

bolus nucis auellanæ quantitate. His ſi non cedit malum, ad hydrargyroſin properandum. Siquenon tam ſanguis, vel aduſtus & ater humor quàm pituita putris Elephantiaſis cauſa videatur, quod ex colore dignoſcetur, miſcebuntur ad purgandum phlegmagoga, qualia ſunt Diacarthamus, ſyrupus roſarum pallidar. cum agarico, trochiſci de colocynthide, quos Alhandal appellant. Vtque ſudores moueantur, cum Saryaparilla iungetur ligni ſancti ſeu Guaiaci ſcobs ſeu medulla: quamquam hic ab omni cauſa ſarzapazillam Chynamque præfero, quia cum inſito calore noſtro maius ſymbolum habere videntur innata ſua temperie, quæ calida ſit & humida, quorum doſes noni libri capite nouiſſimo dedimus. Et hic erit poſtremus labor huius operis. Quod ſi tibi, lector candide, minùs arridet, humanitati dato non ignauiæ. Sin gratum eſt, videturque luce, lectioneque dignum, ſupremi numinis donum eſſe cogita, cui ſoli ſumma, perenniſque laus & gloria.

Phlegmagoga.

Sudorifica, quæ vacant hydrotica.

QVO REGE GALLIÆ VOLVMEN hoc Author abſoluit.

Per vrbem, Lutetiam intellige, totius Galliæ Metropolin.

Annus, quo Ludouicus decimus tertius in regnũ aſcitus eſt, fuit ſalutis 1610.

HOC *opus exegi quùm Rex Lodoicus in vrbe*
Tertius à decimo, clara genitrice regente,
Gallorum imperio potitur, plaudente ſenatu,
Principibuſque viris, populiq; omni ordine læto.
Quem precor in pacem pronum, legeſque tuendas,
Sacraque, quæ priſci coluere perennia reges.

FRANCISCI PORTI Creſpeienſis Valeſij, Medicique Pariſienſis Medicæ Decados Finis.

INDEX RERVM IN HOC OPERE NOTANDARVM.

A

ABDOMEN quid, eiuſque diuiſio. Eiuſdem fluctuantis & ſonantis cauſa. pag. 5. lib. 1

Abortus futuri ſigna & cauſæ. 158

Acceſſionis febrilis ſigna & cauſæ. 20. lib. 1

Æger quo morbi tempore moritur. 22. lib. 1

Ætiologice quid. 2. lib. 1

Anginæ ſigna, Cauſæque, Quotuplex. pag. 66. Curatio. 285

Apoplexiæ ſigna, cauſæque. pag. 46. 47. & 48. lib. 2. Apolipſis. ibid.

Apoplexiæ curatio. 248

Appetentia quid? Appetentia canina. 12

Aquas & ſeroſos humores ducentia. 195

Arthritidis ſigna & cauſæ. Quid Arthritis & quotuplex. 166. Curatio 453

Aſthmatis, & Catarrhi ſuffocantis indicia, cauſæque. 67. & 68. lib. 2

Aſthmatis curatio. pag 291. Catarrhi ſuffocantis curatio. 294

Atrophiæ, Cachexiæque ſigna & cauſæ. pag. 103 Curatio Cachexiæ. 352

Amauroſis ſigna, cauſæ pag. 58 Curatio. 269

Augmenti febrilis ſigna cauſæque. 21. lib 1

Aurium tinnitus vndè. 17. lib. 1.

Auris phlegmones, flatus & obſtructionis aurium ſigna & cauſæ. pag. 60. Curatio. 271. 272. 273

Authoris mens. 1. lib. 1

B

BAlbutiei curatio. 282

Bilis flauæ exuperantis ſigna, cauſæ. Quid bilis, eiuſque differentiæ. pag. 8. lib. 1. Flauæ bilis effectus. pag. 9. lib. 1.

Bilem quæ præparant, purgantque. p. 183. 184. 185. Bilem purgantium doſis. 187. & 188

Breuioris colli quinam ſunt à natura. 47. lib. 2

Bulimus quandò fit. 90. lib. 3

C

CAchexiæ curatio. 352

Catarrhi ſigna & cauſæ. Quid Catarrhus. p. 55. Curatio. 261

Capitis affectuum vniuerſalia ſigna, cauſæque. Caput quid? Quid Cerebrum. 41. lib. 2

Carcinoma, ſeu Cancer quid. 145

Cancri vteri curatio. 426

Cari ſigna & cauſæ. 45. lib. 2.

Catalepſeos, ſeu Catoches ſigna & cauſæ. ibid. Curatio. 246

Cauſa quid, & quotuplex. 2. lib. 1

Cauſa morbi, morbus & ſymptoma quid? ibid.

Cognitio cauſarum & ſignorum quam vtilis, & illuſtris. ibid.

Cibus euchymus, ſeu boni ſucci quid, & quis. 12. lib. 1

Cephalalgia, & Cephalæa quid, & earum inter ſe diſcrimen. 42. lib. 2

Cephalalgiæ curatio. 236

Caphalææ curatio. 238

Cephalica, ſeu Capiti conferentia. 233

Columellæ inflammatæ ſigna & cauſæ. pag.65.Curatio. 284
Coma ſeu Cataphora quid, quotuplex, eiuſdem ſigna & cauſæ.45.& 46.lib.1
Choleræ morbi ſigna & cauſæ.pag.92. Curatio. 329
Creſpeium vrbs, authoris patria. 1
Criſeos venturæ ſigna & cauſæ, ſignorumque cauſæ. 32. & 33.lib.1
Criſeos malæ ſigna, & ſignorum cauſæ. Quid Criſis & quotuplex: ſigna bonæ malæque criſeos.34.35.36.& 37.lib.1
Coli malè affecti ſigna, cauſæ. Colica pharmaca. 108
Colici morbi curatio. 359
Conceptus ſigna, cauſæque. 152
Concepti maſculi ſigna, & cauſæ. 154
Conceptæ femellæ ſigna, & cauſæ.155
morborum à Conceptu ſigna, & cauſæ. 156.& 157
Cordi conferentia, quæ Cardiaca dicuntur. 307

D

Declinationis febrilis cauſa, ſignaque.pag.25.lib.1.Cur in declinatione nemo perit. ibid.
Dentium doloris ſigna, & cauſæ.pag. 62. Curatio. 281.
Deus vtriuſque mundi mirus opifex. 1.lib.1
Dolor quid; Doloris differentiæ. Dolor conſiſtit in ſenſu. 42.lib.1
Dotes in mundo quatuor. 3.lib.1
Diarrhæa ſigna, & cauſæ. Quid Diarrhæa. 110
Diarrhææ curatio. 363
Diabetis ſigna & cauſæ. Quid Diabetes, & cauſæ ſignorum eius. 17. Curatio. 375
Dyſenteriæ ſigna, cauſæ. Quotuplex: quæque propriè dicta. 110
Dyſenteriæ curatio. 364.

E

Elephantiaſis ſigna & cauſæ. Quid Elephantiaſis, & Quotuplex. pa. 169.170.171.Curatio. 457
Empyematis, ſeu Suppurationis ſigna cauſæ.pag. 70.Curatio. 297
Epilepſiæ ſigna, cauſæ. Quid Epilepſia. pag. 51.Curatio. 254
Ephemeræ, ſeu Diariæ febris ſigna, cauſæque. pag. 76. Curatio. 201
Euæmiæ, ſeu bonitatis ſanguinis ſigna & cauſæ. 6
Exanthæmatum indicia, cauſæque, pa. 161. Curatio. 447

F

Fames quid, Famis caninæ cauſæ. 90
Fæces alui retentas quæ ſigna, cauſæque comitentur.pa. 105. Curatio.358
Fœtus in Vtero mortui ſigna, & cauſæ. 195
Fœtum mortuum excludentia. 439
Febrium ſigna communia, & horum cauſæ. 23.lib.1
Febris moleſtiſſima quæ. 30.lib.1
Febris ardentis, quæ Cauſus dicitur ſigna cauſæque.79. Curatio. 207
Febris lentæ ſigna, cauſæ. pag. 83. Curatio. 220
Febris hecticæ ſigna, cauſæ.pag.83.Curatio. 222
Febris Cardiacæ, ſeu Syncopalis ſigna, Cauſæ. Cur Cardiaca dicta. Signorum eius cauſæ.pag 86. Curatio. 210
Febris peſtilentis ſigna, cauſæque. 83. Curatio. 226
Febris purpuratæ ſigna, cauſæque. 173
Flatus ſigna, cauſæ. Quid flatus. Flatus à ſpiritu diſcrimen, Præcipua flatuum ſedes. 16.lib.1
Flatus per ſomnum in Cerebro varij effectus. 17.lib.1
Flatus diſcutientia. 198
Fœdi Virginum coloris ſigna & cauſæ. pag.137.Curatio. 412
Fluxus muliebris à menſibus diſcrimen, vtriuſque ſigna, & cauſæ. 140
Fluxus muliebris curatio. 418

G

Gonorrhææ veræ ſigna & cauſæ. Quid Gonorrhæa. pag.148. Curatio. 398
Gonorrhææ virulentæ ſigna & cauſæ. Quandò primum cepit pag.125. Curatio. 400
Gonorrhææ muliebris veræ, virulentæque ſigna & cauſæ. pag.148. Curatio. 430.& 431
Glaucoma quid, & eius à Suffuſione diſcrimen. 58.& 59.lib.2
Gulæ, quam œſophagum aiunt, læſæ ſigna, cauſæ. 59.lib.3
Guſtus quid? 63
Guſtus deprauati curatio. 282
Guttæ ſerenæ, quam Amauroſin vocant, ſigna, cauſæ. pag. 58. Curatio. 269

H

Hæmicrania quid. 240
Hæmorrhagiæ curatio. Quid: quæ ſinenda, quæ ſupprimenda. 279
Hæmoptyſeos, ſeu cruentæ expuitionis è Pulmone & Thorace ſigna & cauſæ. pag.74.& 75. Curatio. 320
Hæmitritæi, ſeu ſemitertianæ febris ſigna & cauſæ. pag.81. Curatio. 215
Hecticæ febris ſigna, cauſæ, curatio. 223
Homo, mundi compendium, ſeu paruus mundus. 1.& 3
Hominis collatio cum mundo. 2
Hominis dignitas, & huius corporis imbecillitas. 232
Humanum corpus, Medicinæ ſubiectum. 5.lib.1.
Humor ſincerus cur malus. 27
Humoris aquoſi notæ cauſæque. 14. lib.1
Hydrops quid, eiuſque ſigna, Cauſæ. pag.104. Curatio. 354
Hypochondriacæ melancholiæ ſigna, cauſæ. Quid Hypochondrium. 100
Hypochondriacæ Melancholiæ curatio. 346
Hyperbolicæ figuræ, quæ. 27
Hypoſthaſis quid, & quæ laudabilis. 9. lib.1
Hyſtericæ ſuffocationis ſigna & cauſæ. pag 135. Curatio. 414
Hyſterica medicamenta. 408

I

Iecoris peculiaria medicamenta, quæ vocantur Hepatica. 331
Iecoris obſtructi ſigna & cauſæ. pag. 93. Curatio. 333
Iecoris phlegmones ſigna, cauſæque. pag. 94. Curatio. 335
Abſceſſus Iecoris ſigna & cauſæ. pag. 95. Curatio. 337
Iecoris imbecilli ſigna cauſæ. pag. 97. Curatio. 340
Incubi ſigna, Cauſæque. Quid Incubus. pag.52. Curatio. 256
Ilei ſigna, cauſæ. 106
Ilei curatio. 358
Inſomnia bilioſis, pituitoſis, ſanguineis, melancholicis qualia. 14.lib.1
Iſchuriæ cauſæ, ſigna. Quid Iſchuria. 122
Icteri flaui, nigrique notæ, cauſæque pag.101.& 102. Curatio. 350

K

Karabe, ſeu Succinum quid, eiuſque vires 325
trochiſcorum è Karabe facultates. ibid.
Kermes, ſeu granum tinctorium quibus cauſis cardiacum. 309

L

Laſſitudo ſpontanea triplex. 18
Lethargi cauſa, ſigna, eiuſque ſignorum cauſæ. Lethargus vnde. 44. & 45
Lethargi Curatio. 245
Lien quid. 12.lib.1
Lienis tenſionis, eiuſdemque Scirrhi ſigna & cauſæ. 99. Curatio. 343
Linguæ vitiorum ſigna, cauſæ. Lingua guſtus organum. Cur natura mollis. 63
Linguæ paralyſeos curatio. 282

Lithiaſis,ſeu veſicæ calculi notæ, cauſæ. 119. Curatio. 386
Lienterici, Cæliacique fluoris ſigna, cauſę. Quid Lienteria, & affectio Cæliaca.pag.108.Curatio. 361
Lumbricorum ſigna, Cauſæque.pag. 111
Lumbricorum genera.pag.112. Curatio. 368

M

MAniæ ſigna, cauſæ : ſignorumque cauſæ, vnde dicta. 54
Maniæ curatio. 260
Medicinæ partes. 5
Melancholiam quæ præparant, purgantque. 188.189.190
Melancholiæ dominantis ſigna & cauſæ. pag. 10. lib. 1. Signorum melancholiæ cauſæ. Melancholiæ Morbi curatio. 258
Menſes,ſeu menſtrua quid. Menſtruæ purgationis præter naturam ſuppreſſæ ſigna & cauſæ. pag. 133. Curatio. 410
Menſium immodicè fluentium ſigna & cauſæ.pag.139 Curatio. 416
Meſenterij phlegmones ſigna, cauſæ. Quid Meſenterium. 100. & 101
Meſenterij morborum curatio. 349
Mictionis difficilis tres ſpecies. 121
Molæ ſigna & cauſæ. Mola quid.pag. 146.& 147. Curatio. 428
Morbi imminentis ſigna, cauſæque. 17. lib. 1. Signorum eius cauſæ. 18
Morbi tempora quot? 20.lib.1
Morbi ſalutaris ſigna, cauſæque. 26. lib. 1
Morbi periculoſi ſigna, cauſæ, & ſignorum cauſæ. 28.lib.1
Morbi longi ſigna & cauſæ. 31 lib.1
Mortis ſigna, cauſæ,ſignorumque cauſæ. 37 38.39.& 40

N

NArium affectuum ſigna, cauſæ. pag. 64. Curatio. 277
Nephritidis ſeu calculi Renum ſigna, cauſæque. Quid Nephritis, & eius ſignorum cauſæ.pag.117. Curatio.383

O

OCulos roborantia eiſque proprietate conferentia. 270
Oeſophagus. 89.lib.3
Ophtalmiæ ſigna cauſæ. Quid Ophtalmia, eiuſque ſignorum cauſæ.pag.57. Curatio. 266
Opus hoc cur Medica Decas inſcribitur. 2

P

PAralyſeos ſigna, cauſæque, ſignorumque cauſæ. 48.& 49
Paralyſeos curatio. 250
Peripneumoniæ ſigna & cauſæ.pag.69 Curatio, 295
Palpitationis Cordis curatio. 311
Pandiculationis & Oſcitationis cauſæ. 20. lib.1
Pathologia. 2. lib.1
Periodus quid, & quot eius partes. 21. lib. 1
Pituitæ ſigna,cauſæ. Quid pituita ſit & Quotuplex, eiuſdem ſignorum cauſæ pag.13. & 14. lib.1.Genus pituitæ duplex. 15.lib.1
Pituitam quæ præparant purgantque. 191.ad 195
Plethora quid, & quotuplex. 7.lib.1
Polyæmiæ, ſeu Plethoræ ſigna, cauſæ. pag.6
Pepſeos à Pepaſmo diſcrimen.37.lib.1
Parotidis ſigna, cauſæ. Quotuplex. p. 61.Curatio. 275
Phlegmone quid. ibid.
Phrenitidis ſigna & cauſæ. Quid Phrenitis, Quotuplex. Phrenitidis ſignorum cauſæ. pag. 42.43.& 45.lib.2.Curatio. 241
Phtiſeos ſigna cauſæque. pag. 72. Curatio. 300
Pleuritidis veræ nothæque ſigna & cauſæ. pag. 73. Curatio. 303
Priapiſmi,ſeu Satyriaſis ſigna & cauſæ. Quid Priapiſmus.123.Curatio. 394
Pulmonis obſtructi cauſæ, ſignaque. Pulmo quid. 67.lib.2

Partus difficilis indicia, cauſæque. 160

Q

Quotidianæ febris ſigna, cauſæ, Cur Quotidiana dicitur. Signorum eius cauſæ. 78. lib. 2
Quotidianæ febris curatio. 216
Quartanæ febris ſigna & cauſæ. Quotuplex: huiuſque ſignorum cauſæ. 82.
Quartanæ curatio. 218

R

Renum imbecillitatis ſigna, cauſæ. pag. 113. Curatio. 373
Renum inflammationis notæ, ſigna. pag. 115. Curatio. 397
Renum Abſceſſus ſigna, cauſæ. pag. 116. Curatio. 381
Renum calculi ſigna, cauſæ. pag. 117. Curatio. 383
Renum munus. 15. & 113
Reſpirationis difficilis tres gradus. 68.
Rheumatiſmi ſigna, cauſæ. pag. 68. Curatio. 264

S

Sanguis quid? Non ſolus in venis. 7
Spiritus materia ſanguis. ibid
Sanitatis perfectæ ſigna, & cauſæ. Sanitas Medicinæ finis. Quid Sanitas, & quotuplex, pag. 4. & 5. Sanitatis cauſa Iecur. ibid.
Scirrhus quid. Scirrhi ſigna & cauſæ. pag. 56. Curatio. 338. & 343
Signum quid. Signorum diuiſio, ſeu differentia. 2. & 3
Splenica, ſeu Lieni conferentia. 342
Splenicorum cutatio. 343
Simiotice quid. 2
Sitis quid, eiuſque differentiæ. 90
Somnus quid, & eius vtilitas. Soporis cauſa. 46
Stupor quid. 46
Sudorem non eſſe tertiæ coctionis excrementum vide. 18. lib. 1
Sudor bonus quid. ibid. Sudor quid 24.
Suffuſionis, ſeu Catarrhactæ ſigna & cauſæ. Quid Suffuſio: quotuplex. p. 58. Curatio. 267
Sterilitatis variæ cauſę 132. Curatio. 445
Stranguriæ, dyſuriæque ſigna & cauſæ. 121. Curatio. 390
Stomachi malè affecti ſigna, cauſæ. 89
Stomachica, ſeu Ventriculo grata. 323
Syncopes ſigna cauſæque. Quid Syncope, & eius ſigna pathognomonica. 75. & 76
Syncopes curatio. 317
Synochi ſigna, cauſæ. Quotuplex. 77 lib. 2
Synochi ſimplicis curatio. 202
Synochi putridæ curatio. 205

T

Tabis ſeu Phtiſeos ſigna, Cauſęque. & eius ſignorum cauſæ. Quid Tabes. 72. Tabis curatio. 300
Teneſmi ſigna & cauſæ. Quid Teneſmus, & vndè nomen. 111
Teneſmi curatio. 367
Tertianæ febris ſigna, cauſæ. Cur Tertiana dicta. 80
Tertianæ veræ, Cauſique curatio. 207
Tertianæ intermittentis curatio. 212
Tertianæ Nothæ curatio. 213
Thorachica. 287
Tonſillarum inflammationis curatio. 284
Tuſſis quid. pag. 74. & 290. Curatio. 289

V

Ventriculi intemperiei ſigna & cauſæ. pag. 90. Quid Ventriculus & eius actio propria. 91
Ventriculi imbecilli curatio. 325
Vertiginis ſigna, cauſæque. Vertigo quid, & quotuplex, eiuſque ſignorum cauſæ. pag. 49. & 50. Curatio. 252
Veſicæ phlegmones notæ, ſigna. 120. Curatio. 389
Vini dotes & noxæ. 12
Virium triplex genus, animalium, vitalium, naturalium quibus ſignis diſtinguatur. 37

Viſus quibus cauſis hebeſcit, aut deperditur. Viſus fit per Pupillæ foramen. Viſus organum quod. 58
Voluuli, ſeu Ilei ſigna, cauſæque. 106
Voluuli curatio. 358
Venerei morbi ſigna & cauſæ. pag. 127. Curatio. 401
Vrina quot modis ſupprimitur. 122
Vrinæ citrà Renum ardorem incontinentiæ curatio. 377
Vteri calidioris ſigna, cauſæque. pag. 129. Quid vterus, eiuſque varia nomina. Signorum calidioris vteri notæ. 130
Vteri frigidioris, humidioris & ſiccioris ſigna Cauſæque. 130. 131. & 132
Vterini furoris ſigna & cauſæ. pag. 138 Curatio. 411
Vteri debilis indicia, cauſæque. pag. 410 Curatio. 420
Vteri Phlegmones ſigna & cauſæ. pag. 142. Curatio. 422
Vteri Abſceſſus ſigna & cauſæ. pa. 144. Curatio. 426
Vteri Scirrhi ſigna & cauſæ. 145
Vterinus Cancer. pag. 145. Curatio. 426
Vteri inflationis ſeu tenſionis notæ, cauſæque. pag. 149. Curatio. 433
Vterini hydropis ſigna, cauſæque. pag. 150. Curatio. 434
Vteri aſcenſus, deſcenſuſque ſigna, cauſæque. pag. 151. Curatio. 445

FINIS.

Errata ſic emendato.

PAg. 4. verſu. 2. lege nitidis è fontibus. p. 187. l. 20. l. vnc. 1 ſem. l. 24. l. vnc. 2. l. 45. l. His ideò. p. 188. l. 1. l. decocto. p. 209. l. 40. l. fit enim ſanguis. pag. 212. verſu 6. l. Se reparat, non ſeparat. p. 213. in titulo l. Tertianæ Nothæ. p. 221 verſu 9. l. coquuntque. p. 222. l. 9. l. drac. 2. p. 227. verſu penultimo l. temeraria. p. 254. verſu 14. l. Malleolo. p. 267. l. 13. cõmentarij. l. confect. hamech drac. 2. p. 258. l. Melancholiæ morbi curatio. pag. 265. l. 28. comment. l. Eryſipelas. p. 266. verſu 16. l. picræ. verſu 19. l. Puniceos. p. 277. l. 6. l. Affectuum. p. 281. verſ. 6. l. Staphyſagria. p. 288. verſu 5. l. Terebinthina. p. 295. verſu 17. l. Illitus. p. 298. verſ. 3. l. vngula lata. p. 320. verſu 16. l. Armeniæ. p. 259 verſu 3. l. Cumini. verſu 13. l. genitos. p. 402. verſu quinto. l. vijs, non vis. p. 418 verſu 5. l. fluor eſt. verſu 9. l. lenique. verſu 12. l. cruor vt. p. 419. l. 16. comment. pro vnc. 1. drac. 2. repone. pag. 438. verſu 2. l. Nec iaceat. p. 442. verſu 11. l. Caſia, non cacia. p 443. l. 4. l. oblinet. p. 455. l. 31. commentarij. l. medullæ caſſ. drac. 6. p. 459. verſu 3. l. Vipera. Eadem p. l. 2. commentarij. l. Cacotechniam.

Excudebat FRANCISCVS IACQVIN, An. D. 1613.

CARMEN

IN HONOREM

Perilluſtris, & Excellentiſs.

D. ADRIANI SPIGELII

BRVXELLENSIS

Diui Marci Equitis,

Primarij in celeberrimo Patauino Studio Anatomiæ, & Chirurgiæ Profeſſoris.

Patauij, Typis Martinianis.

Permiſſu vtriuſq; Fori.

1623

Perill. & Excellentiſs. D.

ADRIANO SPIGELIO

Diui Marci Equiti,

Primario Anatomiæ, & Chirurgiæ in Celeberrimo Patauino Studio Profeſſori.

S. P. D.

POſteaquam Clariſſimus Raynerius Fuſcarenus mihi retulit te a laudatiſſimis laudatum Præceptor ſumma mihi obſeruantia ſemper colende, non potui me continere etſi ad certum tempus ſilentium prorſus Pythagoræum iuraueram. Affectu magis quam arte hæc effudi, vt animi mei lætitiam ex honore tuo conceptam quocunque modo demonſtrarem, ſimulq. alij intelligant quantum tuæ ſinceritati debeam. Vale

Excellentiſs. D. T.

addictiſsimus diſcipulus

Ioannes Broſcius ordinarius in Studio Cracouienſi Mathematicus.

CARMEN.

Virgilius in Georgicis

Quid querimur primos artis ceſſiſſe Magiſtros,
Phillyriden Chirona, Amithaoniumq; Melampum,
Qui pellant querulos humano e corpore morbos,
Ferrea quiq; trahant de vulnere tela cruento?
Ingenio atq; manu præſtans SPIGELIVS artis
Fontibus è puris deducit dogmata priſca,
Quæ priſci coluere ſenes non obuia cuiuis.
Artis Apollineæ manus eſt occaſio primà:
Artis Apollineæ manus eſt perfectio ſumma.
Græcia cum denſo cinxiſſet milite Troiam,
Non fuit ars illi tunc cognita Sphygmica ſeclo,
Nondum plena ſuo fulſit medicina nitore,
Non ſignis expreſſa ſuis mala corporis; intus
Quæ vaſtare ſolent dulciſſima pignora vitæ:
Poſt tetigit tandem ſeros ea cura nepotes
Hippocratem primum diuino munere natum:
Ante hunc ingenioſa diu ars Cheirurgica regnum
Per populos omnes longè lateq; tenebat.
Corpore tela trahens medicamine vulnera curans:
Hoc verum antiqui carmen teſtatur Homeri.
Eſt ſua cuiq; dies, eſt ætas, creſcere cernis

Bellum Troianum ante Hippocratem annis fere 750

Ilia. λ. ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων
ἰούς τε ἐκτάμνειν, ἐπί τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν

Ami-

A minimis artes, validaſq; acquirere vires.
Parua fuit quondam priſcis medicina, ſed altum
Iam tangens culmen vires deſumit ab annis.
Hoc illi ſtudioſa manus dedit incrementum.
Creſcet adhuc: veterũ namq; hæc exempla ſecutꝰ,
Ingenioq; manuq. potens SPIGELIVS *artem*
Ad fontes reuocat magniſq; laboribus auget.
Spigelius methodo clarus linguaq; diſertus
Qua modulante ſtupet clamoſi turba theatri
Doctorum pulchra ſimul adſpiciente corona.
Præmia quæ tandem tribuet ſtudioſa iuuentus,
O Adriane tibi? haud noſtrũ eſt: Reſpublica donat
Illa potens terraq; mariq; ſcientia ſolers
Clara micante auro procedit: præmia ſumit
Vir Medicus multis alijs præſtantior ampla.
Spigeli noſtri decus, & lux ſplendida ſecli,
Viue diu felix, famæq; inſignibus auctus.

Anaxagoras dixit manũ esse sapientie causam.

ALIVD

Aesculapii duo filii Podalirius et Machaon qui interfuerunt bello troiano erant chirurgi.

ALIVD.

NAturæ ſapientis opus SPIGELIVS acri
Dum explicat ingenio,
Et rerum cauſas & rerum pondera paruo
Tempore noſse licet,
Ingenij quantum queat huc penetrare facultas
Scireq. mens auida.
Hoc dictũ est poeticũ. Sublimes cæli quid confert cernere motus
Aſtraq. fixa polo?
Si plures motus in paruo cernere mundo
Iam datur? exiguum
Cor quot habet? quot habet factũ sũma arte cerebrũ?
Speſq. metuſq. mouent.
Quamuis mollis amor dulciſq. grauisq. tyrannus
Saxea corda mouet.
Ingenij motu cauſas SPIGELIVS auget
Auctus honore magis
Hic vbi cæruleas regit vndas inclyta Virgo.
Mobilitate viget
Continua parui triplex ſubſtantia mundi, &
Mobilitate fluit.
Qđ fluit hoc reparare ſtudet medicina, ſed heu quã
Impare cerne gradu!
Qui pulchras docto pingunt in puluere formas
Eſſe duas perhibent

Gra-

Γραμμὰς per planum quas ſi vis ducere (Muſa
Dic age Synglitici)
Æternùm accedunt ſimul ęternumq; recedũt,
Sic medicina licet
Diſperſas tentet rurſus connectere vires,
Has reuocare gradu
Aequali nequit; accedentq; ſimulq; recedent,
Perpete diffluuio.
Hos prudentis erit μικροκόσμου cernere motus.
Pulchra iuuenta vide
Naturæ ſapientis opus SPIGELIVS *apto*
Quod docet eloquio.

Extat Francisci Barocii liber Venetiis excusus de istis lineis.

Vide Ludovici Durati in Lo-acris folio 438. ad hanc Pauli sententiam.

Nobile par Bruxellenſium.

VESALIVM Bruxella dedit: vis unica languet;
Iuncta viget; placuit iungere SPIGELIũ.

ALIVD

Ευχημονολεγόμενον Ioannis Broſcij ad Hippocraticam Proſtaphæreſin à Ptolemaica.

ITala Montanum dat tellus, datq. Ficinum.
Dat pendentis Aquæ flumina, datq. Salã:
Teq. Antenorei ſtudij Syluatice lumen
Cuius vt Hippocratis ſingula verba colo.
Geſnerum ſtudioſa dedit Germania, gnarum
Artis Sennertum, te quoq. magne Crato.
Gallia Fernelium, Riolanos atq. Duretum.
Veſalium & doctum Belgica Spigelium.
Fortunati omnes veſtris iam viribus altum
Hippocrates diuus tollit ad aſtra caput.
Hactenus o Ptolemæe ſui tua ſigna ſecutus:
Votum nunc aliud pectore concipio.
Ire mihi his liceat ducibus per Aphæreſin atq.
Proſthеſin Hippocratis non titubante gradu.

FINIS.

Sic medicinam definit Hippocrates in libello de flatibus

Coelatum 259
Metuacan 353 1

323

Ad ingratum discipulum

Ego quidem dextra manu porrexi, tu sinistra accepisti. ~~Et~~ quemnam conscientia tua nequit iudicare inter me et te: Deus sit iudex qui est καρδιογνώστης. ~~Vale~~. Hunc tanquam supremum iudicem ac fidei nescium appello. Vale.

Alii

Dioscorides ad phalangiorum viperarum aliorumque serpentum morsus multa praescripsit, adversus sycophantarum morsum nihil. Nisi forte κότραος ori Momi impositus mordacitatem illis adimat. Sed neque Diana rusticos aquam sibi prohibentes omnino compescuit licet in ranas mutaverit: Nam

Cato in epistolis ad sycophantas adversarios

Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.

Alexander magnus cum ei Ada comiter multa quotidie fercula et bellaria mitteret, coquos denique et pistores quos putabat intelligentissimos: Nihil ad hos sibi opus esse, meliores se habere coquos a paedagogo donatos Leonida, ad prandium iter antelucanum, ad coenam angustum prandium. Plutarchus in Alexandro.

ad cancrum in mamma Aquapendans faciebat cataplasma ex solatro hortensi virga aurea ac sandalo cum oleo rosato completo et farina milii

Homerus Iliados λ

Plurimae mortes fiebant, sed praecipue ab Hectore nunc e curru, nunc e solo, nunc lancea, nunc aliis telis phalanges hostium profligante. Quod cum ita esset, non tamen Graeci loco cui insistebant moti fuissent, nisi Alexander con fixo trigono ~~[illegible]~~ sagitta Machaonis humero inutilem bello reddidisset pro quo cum caeteri Graeci et in ea conditione extimescerent, ne forte ipsis fugam facientibus ille ab hostibus extingueretur, Idomeneus protinus ad Nestorem inquit: Nestor Achivorum gloria conscende currum et tecum Machaonem sumas. Vir enim medicus pro multis aliis pollet dum praecidenda sunt extrahendaque tela de membris et fomenta medicamentorum apponenda. Sic locuto Idomeneo obsecutus Nestor ubi currum suum cum Machaone conscendit equos et ire flagello iussit.

Vide Homeri Iliade a L. Valla conversa.

Medicamento divino Nota bene ambiguitatem in hac voce si sumatur de vino.

Wasszego dobra fragmenty. ~~Polacy do [illegible]~~ szpital

Bona fortuna

Excipitur convivio hodie Aquapendens ab Illmo Dno Epo [illegible]: cras vero obiurgat Dnum episcopum monet ut cibum sumat potius sama compagnia

De bono senectutis auctore
Gabriele Paleoto S.R.E.
Cardinali Romae 1595
in 4to.

Aqua cordialis Saxoniae

℞ Succi borraginis
buglossae
melissae
bistortae
verbenae
oxylapati
acetosae
rutae capraria
myrtidis
Ciani maioris et minoris
Rosarum
Calendulae
Limonum
citri ana ℥ vj.
Succi pimpinellae quam dicunt saxifragiam
pentaphylloni ana ℥ iij
vini albi libram j.
Seminis portulacae
Florum nymphaeae ana ℥ ij
Terrae Lemniae
Silesiacae
Samiae ana ℥ j s.
Sem. citri ℥ s
Specierum triasantali ℥ s. ʒ vj
Margaritarum praeparatarum cum acido citri ʒ iij

Stoica consolatio

Aut illum morbus, aut ille morbum deseret.

Consilium Itali Medici

Bene manduca : Bene bibe. At hoc alii non intelligunt : Bene enim sumunt pro multum. cum hoc quantitatem illud qualitatem indicet.

Caena Aquapendentis in praedio quam excepit Illmus Dnus Epus. parturienta melones casus. nihil amplius quam tamen tellus mancabat. In fun.

Infundantur species in succis facta maceratione destill. per
alembicum vitreum. Delicatis huic aquae saccharum
imbutum succo limonum et moscho et ambra aromatisatur.
Dosis est ℥j ad minus in adultis, ubi res urget ℥iij
in febribus pestilentibus et ubi malignitatis notae in cordis
anxietatibus apparent.

Electuarium ex chalybe eiusdem Saxoniae

R. foliorum sennae ℥iij Epithimi, polypodii
ana ℥ij Tamarindorum ℥ß. myrobalanorum ℥j
Florum cassiae ℥iß bulliant simul in aqua boraginis
agrimoniae, cetrach ana lib ij ad consumptionem
medietatis adde colaturae sacchari fini lib ij
bulliant simul in praedicto d. usque quo incipiant
crassescere in fine adde pul. masticis, rulteri lin-
ctorum, rasurae eboris, liquiritiae, filangulae, capillo-
rum Veneris, calami aromatici, anisorum, foeniculi,
seleris montani, nigellae, petroselini, erucae, urticae
lactucae, endiviae ~~ana ʒij~~ squinanti eupatorii
Tamarisci, sem portulacae Nucis moschatae macis
cynamomi Garyophyllorum Spicae nardi ana ʒij sem
lini, limaturae chalybis praeparatae ℥iß Misce
f. Electuarium. Dosis a ʒj ad iiij ex vino aliquo
albo, et post assumptum hoc medicamentum exercitiu

> 4. Videnda est in aliquo phar macopolio ista descriptio Videtur enim frustra pondus idem repetitisse

est adhibendũ aut fricturis in imbecillioribus supra lienem.
Deobstruit valenter.

Aqua ad renales calculos et arenulas eiusdem Saxoniae

℞ succi raphani lib iij
Limonum lib ij
pimpinellae, saxifragiae,
betonicae
pimpinellae vulg.
parietariae
Fructus alchekengi
malus arboreae ana lib ʃ.

M. deinde adde rad. petroselini, foeniculi, acori, enulae betonicae Agrimoniae, gentianae ireos ana ℥ʃ Foliorum et florum violae verbasci, scolopendrii, buglossi ana m j. Sem cucumeris portulacae, petroselini macedonici ocymi garyophyllati ana ℥j. F. infusio in d. succis et fortis expressio in qua dissoluto mellis despumati lib ij, aceti vini albi lib ʃ tum in diplomate alembico vitreo distilletur.

Vere in Asclepio, cap IX, vaticinatus est Mercurius ille Trismegistus, O Aegypte Aegypte, religionum tuarum solae supererunt fabulae, eaeque incredibiles posteris tuis. [illegible] Laur. Pignorius in expositione Tabulae Isiacae.

Pilulæ de aloe D Aquapendentis.

℞ aloes succotrinæ lib j terratur in pollinem et cribretur, tum ter quaterue abluatur aqua rosarum, et in vesica reponatur cum lib j infusionis rosarum solutiuæ in loco aliquo calido quo rosarum succus exsiccetur, ac toto pene siccato reäffunditur aloe eiusdem succi rosarum lib j et ut prior exsiccetur, id vero toties repetatur donec libra una aloes xv libras infusionis rosarum solutiuæ combiberit. Quo facto seruetur in eadem vesica ad usum.

Dosis ℈ j ante cœnam.

Oleum Zach. compositum.

℞ Iridis Florentinæ puluerisatæ. Rad. enulæ campanæ ana ℥ ij pulpæ dactylorum et passularum purgatarum ana ʒ iij. Corticum aurantiorum siccorum, Corticum citri siccorum ana ʒ j s. Benzoin ʒ ij Croci ʒ j. Infunde spacio bidui in spiritu vini sæpius rectificato per reiterationem destillationis mox fiat separatio per inclinationem. Separato liquori admisce saccharum candi puluerisatum et incende spiritum tamdiu agitando donec extincta sponte flamma omnia in spissum et olei æmulum liquorem abierint cui admisce oleum sulphuris aut spiritum vitrioli aliquot guttulas ut acidum reddatur. Datur eclegmatis instar in asthmate tussi etc. quando grauatur pulmo strenue enim iuuat expectorationem.

Oleum ad venena Magni Ducis mirabile.

℞ olei vetustissimi plurium annorum lib vj. olei scorpio
num tantundem. purgati per 4 vel 5 dies cum basilico
sicco postea ponatur in boccia obturetur Hermetice per
XXX in sole post bulliant in balneo M p vj horas
Exprime adde rad bistortae gentianae Tormentillae, vin
cetoxici Imperatoriae ana ℥iiij. bulliant per horas iiij
exprime cola adde Rhabarb. elect. crudi myrrhae
aloes succotrinae Xiloaloes Croci ana ℥ß bulliant
per horas vj exprime colla adde Theriacae Mithri
datii ana ℥ß Misce cum oleo. Spuma. Vngatur
pulsus maxime vero cor in tribus horis rectoretur.
unctio ad omnia venena Febres malignas Sumitur et per
os gutt iiij in aqua vel aceto pro febribus, pro vene
nis vero in aqua citri.

Quod dicitur historiam graecam ab Inacho Argiuo initium duxisse
sic est interpretatum ut non ab aliquo primo principio, sed aliqua
eius mutatione quae acciderit, ortum habuerit. Nam terra Graecia
antea saepius fuit et posthac etiam erit Barbara, non modo
quod ad eam exules aliunde commigrauerint, verum quod a na
tura id etiam proueniat, quae tametsi nec maior redditur neque
minor, recentior tamen semper est et ratione nostri principium
sumit. Ocellus.

Pro Domino Kierdeij D. Pranoviens.

Decocti sumendi per 40 dies

℞ medullæ ligni sancti ℥ ij
salsæ paryllæ ℥ iij
aq. boraginis ℔ vj trita inf. secundum
artem per horas XX deinde adde
uscutæ citrac., capillorum Veneris ana
pug. ij boraginis, fumariæ iuncis
folii an. M j fiat decoctio secundum
artem lento igne ad consumptionem
3æ partis et f. colatura cuius sumat
hor. mane ℥ viij vesperi ℥ vj

℞ residuum decoctionis hujus cui addito
passularum ℥ ij
salsæ ℥ s
aquæ com. lib. XX coq. ad consumpt. 4am gratæ
partis pro potu ordinario.

En sua dona Deus varie largitur, hic ensem
Ille librum, hic sceptrum, rastra sed ille capit.

Viribus ingenii possem super astra volare.
Deficit at nummi sed remorantur iter.

Puella vult a pictore depingi

Pictori lascina suos ~~dep~~ adducit amores:
Quos magis ad vivum caperet pinxisse iuvantibus.

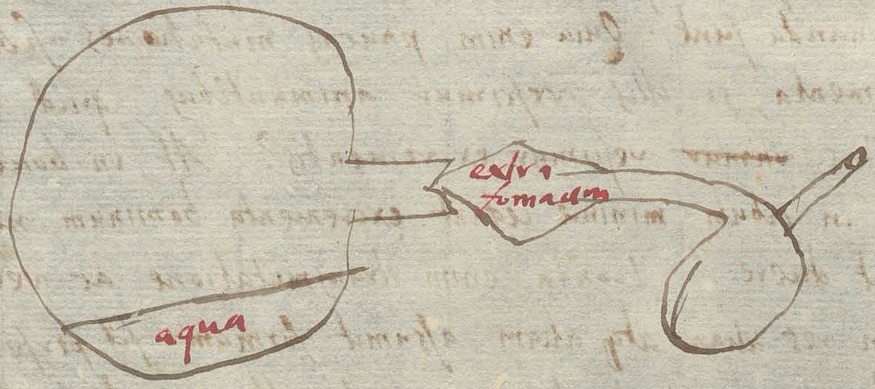
IACOBVS RONENSIS. Henrico a Sisbono · S

Permitte me in hac epistola propriis uti verbis: neq turpe quicquā existimato quod sit naturale. Stoicū sume supercilium. Anaxagoras olim dicebat omnia ex omnibus fieri. Verissimam dixit sententiam qui rerū transmutationem consideraverit. Haec pars bovis quam sumis fiet tui corporis tui sanguinis particula, eadē parte sui crassiore fit excrementum, mox vermis aut quidpiā aliud, post gramen quod in cibum dein bovi cedit. Sic vides in circulum ferri omnia. Debes autem intermedias transmutationes aliquando plures aliquando pauciores imaginari, ut se nimirū offert occasio aut commoditas. Cum igitur cibi partes alię quidem in pręstantissimam nostri partem convertantur, alię ut inutiles excernantur certe quę excrementis nostris vescuntur animalia inepta ad alimentum existimanda sunt. Quia enim paucas mutationes subeunt illa excrementa, si illis vescimur animantibus quid aliud quam nostris ~~utimur~~ vescimur excrementis? At in bove aliisq quibus in cibum minime cedunt excrementa hominum, non possumus istud dicere. Longa enim transmutatione ac velut coctione dum res aliam atq aliam assumit formam fit perfectior. Suillę igitur carnis particulam, sui aut alterius alicuius hominis excrementi particulam existimato. Et quamvis dari possit sus aliis enutrita cibis, sus tamen esse non desinet. Sententia sapientum est Similia similibus conservari. Iamq si sus appetit nostra excrementa, appetit ea omni procul dubio propter sui conservationem. Hinc inferas licebit, quę ratio est nostrę substantię ad nostrum excrementum, eandem esse rationem nostrę substantię ad suillam carnem

Spiritus 🜍

℞ 🜍 ℔ j, vel q. p. cura parari retortam quandam ad modum infra delineatum. Postea hanc bene lutatam pone in ignem apertum et submove carbones pedetentim ut bene incandescat postea mitte frustum quoddam de 🜍 per cannam illam quæ est in medio retortæ et suffla per illud foramen cum folle ut spiritus ita in Recipientem pellantur. In recipiente autem sit pars aliqua aquæ simplicis ut eo citius resolvantur, hunc[que] laborem continua donec sufficientem quantitatem spirituum habueris quos postea pone in balneum, et abstrahe aquam seu phlegma et in fundo relinquetur Spiritus 🜍 acidissimus

Usum eundem habet quem spiritus ⊖li

Sunt ut in anni temporibus, sic et in hominum vita certa ~~quædam~~ quæpiam ad producendos veluti fructus momenta, quibus quidem si appro-mant ut plenos atque adultos probamus, alieniori vero eos tempore minime expectare solemus. Iustus Velsius.

ok

Flores ⊖ viridis

℞ ⊖li ♀ vel cyprii

Dissolve in aceto destillato, filtra, filtratum postea lento igne euaporare permitte, postea recens acetum destillatum affunde pristi numque laborem repete itaque 7 vicibus repete. Postea iterum solue in ∴ et affunde °° ☿ per deliquium factum ut praecipitentur flores ad fundum quos postea laua et diligenter exsicca et ad usus reserua

Usus

Usus est ʒß in conserua aliqua purgatio per inferiora.

Celebriorum Distinctionum tum philosophicarum tum Theologicarum synopsis Authore Henrico Ludouico Castando Rupiporzo Pictauiorum Episcopo. Lugduni Batauorum. Excudit Ioannes Patius iuratus et ordinarius Academiae Typographus. Anno 1616. in ~~4to~~ : ab A usque ad R.

Lexicon Philosophicum Rodolphi Goclenii. Marpurgi in 4to.

Cremor 🜿 tartari

℞ 🜿 ℔ iß contundatur grosso modo in mortario, contusum pone in vas aheneum intus stanneatum, et affundatur aqua, subministretur ignis, donec bullire incipiat. Quando iam ebullit sordes supernatantes cochleari remove, et cum iam purum apparet remove ab igne vas aheneum ut refrigescat et apparebit cremor sub forma glaciei in superficie aquae quam excipe cum cochleari et proiice in vas aliquod aqua frigida plenum ut sordes restantes abluantur. Hunc laborem reitera donec nullus amplius cremor in superficie concrescat, cum omnia erunt absoluta aquam illam a cremore decanta, et novam affunde, ut optime abluatur postea exsicca et tere in mortario vel lapide porphyrio donec satis albescat, postea ad usus suos reserva.

Usus

Cremor hic assumitur in iusculis convenientibus pullorum, aut in quibus radices et herbae foeniculi, petroselini, fuerunt decoctae a ʒß ad ʒi ℥ iiij ~~aut~~ etiam ʒ ij. Hisce etiam stimulus potest adiici ex ⊖le gemmae vel diagridio. Exempli gr.

℞ cremor 🜿 ʒi
diagridii gr iij

Misce in iusculo tribus horis ante cibum exhibeto Vel

℞ gummi gutt. gr. vj
Cremoris 🜿 ℥ i Misce

Lac ♄

℞ minii (quod nihil aliud eſt quam plumbum calcinatum) huic ſuper infunde acetum deſtillatum pone in digeſtionem donec dulcedinem ♄ extraxerit. Illam affuſionem, digeſtionem et decantaonem toties repete donec omnia extracta fuerint. Extractiones omnes poſtea coniunge et filtra per chartam emporeticam, quando iam est fil trata affunde o°o 🜿 per deliquium factum ut præcipitetur lac ♄ ad fundum quod poſtea lento igne exſicca et ad uſus ſuos reſerva.

Vſus

Vſus eius est in febribus maxime ardentibus, ubi maxima refri geratione opus est, præter refrigerationem enim humores efferue ſcentes præcipitat. Doſis gr iij vel iiij

In inflammationibus etiam maxime confert si cum o°o roſarũ per infuſionem olei communis factum loco emplaſtri ſuperponatur.

Bezoarticum Minerale

℞ Butyri Antimonii rectificati et superfunde sp ⊖ guttatim (alias enim si praecipitanter affundatur ex illa efferuescentia spirituum materia accenditur et rumpitur vas) donec efferuescentia desiit. Pone in locum calidum per aliquot horas et destilla postea per 🝭 vitream in cineribus in fine satis forti igne. Liquorem ~~[illegible]~~ egressum cohoba iterum duabus vicibus. Tandem adde sp ⊖ nouum et iterum fortiter destilla. Calcem in fundo retortae remanentem in crucibulo in ignem apertum pone vt igniatur. Postea exime et ad suos vsus reserva.

Vsus

Dosis est a gr. 6 ad 12. per sudores purgat in febribus malignis et omnibus affectibus vbi prouocatione sudoris opus est

---

Experimentum fallax

In quibus tu putas nephritidem ex sacchari vsu obortam esse, quomodo quaeso demonstrabis non ab alia potuisse occasione oriri? Si me clamante intonuit, quis est consequentia tonitru a Mercuriali esse factum? Mercurialis ad Dodonaeum. Vide Epistolas a Scholtzio collectas.

Hoc post hoc. Ergo propter hoc. Vide Riolanũ filiũ de monstro 1605. Lutetiae.

— ⊕ sic scriptum erat fortasse errore manus scribentis

~~340~~

Turpethum Saturni.

℞ ♄ raspati q. p. solue illum in 🜅 (aqua fortis debet fieri ex ⊖rlo ⊕ et ⊖ aā æqual. partibus: ut primo calcinato ⊖rlo singula optime misceantur cum æq. part. arenæ, imponanturque ott ferreæ in ignem apertum adaptoque recipiente amplo destillentur in modum spir ⊖ vel Salis) quando iam erit solutum aquam fortem in cineribus vel arena separa et remanebit in fundo puluis quidam cuius ℞ tres partes commisce cum tribus partibus ⊖ly gemmæ Pone in reuerberatorium per 12 horas postea exime et erit paratum Turpetum

Vsus

Huius turpethi ℥j cum æqualibus partibus Tormentillæ macerentur in vino et detur liquor in Ascite et tympanitide.

NB fabulam Menenii Agrippæ ad populum Romanum a patribus secedentem: Omnes hominis partes coniurasse ait contra ventrem, questas solum ignauum in homine et immunem quiescere omniaque illius gulæ auiditati ingenti suo labore et ministerio: ventrem vero stultitiam eam derisisse ignorantium recipere quidem alimentum intra se omnia, sed reddere id ex se[illegible] et distribuere in alias Vide Plutarchum in Coriolano. Ex qua fabula apparet medicinæ cognitionem fuisse inter Romanos, ubi alii dicant sexcentis annis ea Romanos non fuisse vsos. Ac mirum est populum etiam ista tam insigni comparatione a partium vsu depromipta captum esse.

Crystalli 4 Hysterici

℞ 4 Anglicum raspatum solue illud in [aqua fortis] (fit illa [aqua fortis] ex [vitriolo] et [sale nitro] partibus æqualibus impositis in [olla] ferrea optime lutata appositoque recipiente amplo, destillatur in modum spiritus [vitrioli] vel [salis]) calcem quæ in fundo apparet sicca et per ollas vel sublimatorium [sublima]ri eodem modo quo flor. [sulphuris] [sublima]ri solent. Flores illos solue in [spiritu vini] et extrahe per 3 dies materiam singulis diebus ter vel quater agitando. Hanc solutionem et extractionem repete sæpius nouum [spiritum vini] affundendo. Postea [spiritum vini] per balneum destilando ad medietatem separa et in locum humidum pone ac crystalli concrescent qui inde quorem per deliquium soluuntur.

Vsus

Liquor hic est ad suffocationem uteri si eius aliquot guttulæ umbilico illinantur.

Flor. [sulphuris] per infercora latum purgantes

Primo [aqua fortis] paratur ex [sale] ad flauedinem calcinato et [sale] comm. partibus æqualibus cum arenæ vel terræ figulinæ duplo mistis

Crocus metallorum

℞ ♁ lib $\frac{1}{4}$ ⦶ ℥ iß ☿ ʒ i terantur omnia optime in mortario et postea ponantur in vas aliquod angustum, ollam vel aliud quoddam vas illudq ad latus inclinatum, et carbo vivens admoveatur, ut accendatur materia, quando iam est accensa et effervescentia desiit materiam frigescere permitte, et si quid reguli in fundo confluxit se para; materiam vero quae hepati tosto similis est accipe et contun de optime affunde aquam calidam ut salsedo illa ex nitro relicta se paretur idq repete toties donec nulla salsedo amplius percipiatur, pulverem postea exicca et ad usus reserva

Usus.

Dosis est gr 10 vel 12 ita tamen ut non per se in substantia exhi beatur sed affundantur ℥ iiij vel v vini albi alteriusve liquoris con venientis ut stent in loco calido per noctem, vel si statim opus exequi velis, bulliat in eodem liquore paulisper colatura postea propinetur calida vel frigida, purgat et illa per vomitum et per secessum. Paratur etiam ex hoc croco Aqua illa Benedicta Rulandi appellata.

℞ croci Metallorum ʒ i Aquae Cardui benedicti lib ij vel ℥ iiij Aquae cinamomi ℥ ß Macerentur per biduum Transcolatum postea usui reserva. Eius dosis ℥ i s aut ij Usus eius etiam est in clysteribus et usurpatur si eius ʒ ß aut ʒ i bulliant in vino aut liquore convenienti colatura miscetur iuri decocto Malvae Mercurialis etc. Fiat Clyster. Egregium etiam opthalmicum exhibet si per noctem in Aqua Euphragiae maceratur et postea linteum in colatura madefactum ad oculos dolentes applicatur.

Spiritus Salis.

℞ Boli communis p. iij Salis p. ij trita bene misce in
de in retortam bene luto obductam, adaptatoque recipiente amplo et
clausis commissuris admoveatur ignis gradatim idque eousque continue
donec nihil spirituum egrediatur et primo exhalabit humor aqueus
in quo maxima cura habenda est ne recipientem perrumpat.
Postea vero quando spiritus sub forma fumi in recipientem ascen
dent nullum amplius periculum est timendum sed ignis strenue est
continuandus: ultimo vero dandus est ignis suppressionis, donec
spiritus exiverint, quod apparet quando recipiens iam clare
scere incipit, et tunc cessandum. et quando omnia erunt fri
gefacta linteum madidum applicetur ad collum retortae ut luti
tenum mollescat, quando est molle factum recipiens absque pericu
lo removeri potest et spiritus vel rectificari vel ad
usus servari potest.

Usus

♁ Diaphoreticum.

℞ ⦶ et ♁ partes aequales. Teruntur optime et includantur in chartas quasdam, postea ponatur crucibulum ad ignem ut optime excandescat postea unam chartam post alteram pedetentim iniice ut accendantur, Cum omnia in crucibulo detorruerunt materiam effunde in mortarium calefactum et sine refrigescere. postquam erunt frigefacta massam exime et siquid reguli in fundo confluxit separa reliquum contunde et affunde aquam calidam ut salsedo quae de ⦶tro relicta fuit separetur massam exicca exiccatum denuo cum aequalibus partibus ⦶tri in crucibulo ignito ut fecisti antea calcina et postea salsedinem ablue idque repetes tertia vice et ♁ erit fixum per sudorem solummodo purgans pt exhiberi a gr x ad ʒ I cum conserva rosarum vel aqua convenienti cum particula Theriacae veteris et vitiosos humores optime per sudores purgat.

92

Iſchomachus apud Xenophontem in Oeconomico.

Magna cum voluptate tibi, o Socrates, narrabo quodnam meum ſit vitæ genus, et quid in ea aſsidue faciam ut etiam corrigas me, ſiquid tibi non ut oportet facere videbor: et ego Socrates: Qui mihi inquam iſtuc liceat iuſte eum virum corrigere, qui ſummum eius ſit adeptus quod dicitur egregiumque et frugi? præſertim cum ego ſim vir qui et nugari et aëremque inane metiri exiſtimer? et, quod omnium ſtolidiſsimum mihi obiici videtur, pauper appeller? et vehementer ſane, o Iſchomache, in multo mærore fuiſsem propter huiuſcemodi calumniam, nisi nuper, cum mihi equus Niciæ eius, cui advena cognomen, obviam factus eſset, multos illum ſpectandi gratia conſectantes vidiſsem, nonnullorumque etiam multum de illo ſermonem audiſsem. Nam propius accedens eius curatorem rogavi, num magnas haberet pecunias is equus? at ille intuens me, atque ex ipſa interrogatione non satis ſanum exiſtimans, respondit: Qui, inquit, fieri poteſt, ut equus habeat pecunias? quod quidem ego cum illum ſic dicentem audiviſsem, mihi reſpirare viſus ſum: quippe qui fas eſse viderim, etiam equum pauperem, bonum eſse, ſi modo is bono excellentique ingenio ſit præditus. quare tanquam mihi quoque liceat viro bono eſse, ita tu iam tum mihi plenius narrato tuas res, et quæ in vita gerere ſolitus ſis, ut ego item, quodcunque audiens, videam me poſse addiſcere, a craſtino die initium ſumens, in eo te imitari aggrediar. eſt enim ita bonus is dies, inquam ego, ut in eo initium virtutis faciendum eſse videatur. Hæc Xenophon in Oeconomico. qui eſt liber quintus de ſermonibus Socratis.

D Nijielſki habebat tumorem in regione cordis, varia adhibebat medicamenta nullo fructu, tandem chirurgus diſsecuit, ſecuta eſt vehemens hemorrhagia, moxque expiravit. 1622, ~~propa~~ prope Bozecin.

81

333

1612 postridie S. Annæ contra Ictum flammis Domini Adriani Spigelii

℞ rad. asparagi — asparagus. Germany koszan albo szparag.
rusci ana ℥j — ruscus. Myszy wiacho. Igłica włoska.
petroselini — petroselini: pietruszka.
apii — apium opnas.
fœniculi in aceto macerati ana ℥s — Fœniculum kopr włoski
cichorei ℥j
fol. capill. ven.
marrubii
agrimoniæ
absinthii ana P. j
uvarum passularum ℥s
~~bulliant ad ℥viij~~
Colaturæ infunde per noctem
agarici trochisc. ʒiiij
squinanthi, spicæ, ana ʒ V j
fol. sennæ ℥j
expressioni adde
Mannæ electæ
syrupi acetosi s. ana ℥j
M. f. l. potio pro duabus dosibus
Una mane, altera pomeridie.

Potus sit aqua sordei hoc modo

℞ sordei P I
uvarum passarum ℥ ij
seminis anisi ʒ j
aquae fluvii lib vj
bulliant lento igne ad sordei crepaturam
ubi refrigerari incipit adde cinna
momi incisi crassius ʒ j s
servetur pro potu.

Cibi sint boni succi carnes vitelli, pullorum,
~~ubi refrigerari incipit adde cinnamomi~~
~~[illegible]~~ panis in iusculo carnis
atque in prandio. Toto die quiescat quantum
fieri potest. Coena parcior. Panatella
cum duobus ovis sorbilibus. Potus non multus.

~~Quod sequuntur [illegible] D Doctoris [illegible] [illegible] [illegible]~~

℞ radic. lapat. acuti pulver ʒ iij
pulv. limaturae chalyb. optime s. a. prae
paratae ʒ j s. succhari rosati antiqui
ʒ j misce fiant boli numero IX.
cum hostia.

Dosis iij boli.

℞ ammoniaci dissoluti cum
℥ iiij mulsae in qua prius
ʒ ij radicis cappar. ebullierint
sub finem adde facta prius
colatura Rhabarbari electi
pulverisati ℈ j misce pro
potu.

Dosis ammoniaci omissa est
sed arbitror fuisse drachmam semissem

Pro Ill.mo D.no Episcopo Vilnensi Venetiis.
Eustachio Wolowicz

Octavii Amalthei

℞ syrupi de polypodio sol.
mannae electae ana ℥ i s
decoctionis cordialis q. s. M. et f. p.o 6.

℞ syr. de cycorea
de betonica
rosati sol. ana ℥ s

In medio estivo sanguis missus

Aq. borraginis
cichorii
betonicae ana ℥ i s

Misca pro uno syrupo et se da aliis
mangiar in compania e grandissima tentatione.

Chilo rectissime: qui cum heri vocaretur ad convivium, non ante condixit, quam eorum qui invitarentur eodem nomina singulatim cognovisset. Dicebat enim quibuscum necesse esset una navigare, aut militare, eorum etiam molesto comitatu aut contubernio utendum esse. ultro autem qualibuscunque admiscere se conviviis non esse sani hominis. Aegyptii in convivia inferre solent sceletum, id est exsiccata hominis atque inter se compacta ossa: hortanturque convivas ut meminerint se non ita multo post tales fore. is quanquam ingratus et intempestivus commessator tamen suum habet locum non ad potum et voluptates, sed ad mutuum amorem dilectionemque cohortans monensque vitam breve tempus sortitam non debere malis rebus longam reddi. Plutarchus in septem sapientum convivio.

Tabellæ splenicæ

345 ℞ pulu. ceterac.
Tamarisci
corall. rubr.
limaturæ chalyb. ana ℥j
cinam
caryophyl ana ʒ
cum octuplo sacchari dissolut
in aqua
melissæ
fumariæ
fiant tabellæ pond ʒiv

℞ olei liliorum 346
cappar ana ℥j
emplastr de mellilot ʒ
Misce pro litu

℞ ol absynth. 348
cappar ana ℥j
ol nardini
chamælm
mastich ana ʒ
ceræ ʒiv
Misce pro litu post febr.

Sophocleus Menelaus cum fortunis suis confert Lunæ imaginem.

lito malo in wiecy in
lito malo piie wiecy piie

At mea iugi fortuna voluitur Dei
Rota, bifronsq suam retexit indolem:
Lunæ sicut vultus, duas quæ non potest
Noctes in una permanere imagine:
Oritur sed hæc ex nubila primum nouis
Inscripta cornibus, genas comens simul
Fit auctior. Verum orbe pleno cum nitet
Inter mirantes stellulas formosior,
Rursus senescit, et latens extinguitur.

Idem carmen applicat Plutarchus fortunæ Demetrii in eius vita.

Proportio in significatione lata applicatur omnibus ad inuicem fere comparabilibus secundum magis et minus, ideo secundum hunc conceptum sic potest definiri. Proportio est aliquorum ad inuicem comparabilium vnius ad alterum certa habitudo. Verbi gratia vt numeri ad numerum, magnitudinis ad magnitudinem, soni ad sonum, temporis ad tempus, motus ad motum, humoris ad humorem, saporis ad saporem, coloris ad colorem. Ex Geometria Thomæ Brauardini Parysiis excusa 1495.

Pythagoras. Extra publicam viam ne deflectas.

Omnem humorem illuviam eluit

R endiviæ
lupuloni
betonicæ ana M j
Florũ cordialiũ ana p. 1
foliorum sanæ ℥ iij
Coque ex lege artis ad ℥ iiij
Colaturæ ~~infunde~~ adde rhabarbari
pulverisati ℈ j s
agarici trochiscati ℈ j
cinnamomi ℈ s
Stent per per xij horas.
Expressioni adde
Syrupi cychorei ℥ s vel syrupi rosati ℥ j s
fiat haustus cui præsente (ut efficatior sit) addatur diaphenici ℥ iij

Cum contumacius malum est nec uni purgationi cedit paratur tale apozema

Vide Heurniũ in Methodo ad praxim folio 238 et sequenti

℞ rad. graminis
fœniculi
petroselini
polypodii
sem. carthami
passularũ mundatarũ ana ℥ s
Sem anisi
fœniculi. ana ℈ j
lupulorum
hyssopi
ceterach
eupatorii ana M s
foliorũ sanæ ℈ j s
Coque ex aqua ad lib j
Colaturæ infunde
agarici recenter trochiscati ℥ s
cinnamomi ℈ ij
Expresso adde
syrupi cychorei. vel rosati solutivi, vel sacchari ℥ iij
fiat apozema pro quinquaginta sex vicibus.

Nullum censendum est rei alicuius parvum exordium, quod non brevi grande reddat continuatio. Plutarchus in Cæsare.

Nihil in bello oportet contemni Plutarchus in vita Thrasybuli

Mater timidi non solet flere. Ibidem

NB historiam quam Ciarlatanus in foro patavino dixit. de Doctore et famulo qui erat exul. cui eum dimittenti dedit tria documenta 1 Va piam andara san. 2 Non lascia veccia strada per nova. 3 Non domanda fatti di altrui

Pythagoras. Extra publicã viã ne deflectas.

Non sum (inquiebat) ex plerisque perfectis qui in suo capite habent præterita, præsentia, futura.

O servi come servo
O fuggi come cervo

Reuerendus Pater Ioannes Baptista Sauonantius Romanus isto modo pauperes multos curabat.

℞ ligni sancti ℥ij
corticis ligni ℥s
salsæ parillæ ℥j
ʒs gr iij Hermodactilorum ℥ijs
ʒs Turbit ℥j
gr vjs. polipodii quercini ℥vj
ʒ1 3/5 Diagridii ʒiiij
gr xv. foliorum senæ ℥js
cinamomi acuti ℥iijs
coriandri
anisi ana ℥s
Rhabarbari electi ℥vj
pulverizentur omnia S.A. addendo
Sacchari candidi ad pondus
omnium. Dosis ℥j vel ℥js

℞ ligni guaiaci ℥ijs
salsæ parillæ ℥j
rad. carlinæ ℥ijs
cinamomi acuti
sem anisi
coriandri ana ℥j
aquæ fontis lib xxiiij
parentur S.A. pro potu ordinario.

℞ mannæ electæ ℥iij rhabarb. aqua cinam. aspersi ʒiij conservæ rosarum recentis ℥ij. manna parum lento igne coquenda adiecta parua sacchari quantitate, deinde rhabarbarum et conserua adduntur. fiant morsuli. Grato..

~~[illegible]~~
Jana Herbussa.

Pastusse Pastusse	Ragam intelligit
Lubinoia do dusse	
Da slhasuti do woli	
Sye mieme boli	
Czeredenku maiess	czeladke
~~Radziei~~ redity may ma Znaiess	rzadzie
Tobia znicin liebo	
Iey zlobu nie tycho	ciebo
Bywat tu Dedesko	Dzied. Stephanu intelligit
Mielsie chorossenko	
Wolki sie jeho boiali	Wolki. Tatarsy.
Czeredenku miali	
Da scjoss czynity	
Tarpiety Terpiety	
Z bohem sie nie bity.	

Ad mutanes serantiam imo essentiam sequitur, ut cum formas ipsas advenientes impedimus, prior remaneat: atque eo modo aqua frigida in sanguinis temperantiam conservat, bilis prohibendo generationem. Etenim cum necesse sit materiam primā semper sub aliqua iacere forma, si subsequens impediatur arte vel casu, priorem formam manere necesse est. Inde igitur tota pro servandi methodus ortum habuit. Cardanus lib. 7 de Subtilitate

ostatum ab eo qui plasmasti ea. David. in psalmis omisit syremem
An morbus Gallicus cognitus David? Dicit enim sic: Lumbi mei impleti sunt
illusionibus, et non est sanitas in carne mea. locus.

Cum aliis in omnibus negotiis superandus sum maxime in ponendis doctrinarum fundamentis ἱερου ἡ βωλή sic ut vulgo dicitur sibi quamque Magistrum esse pessimum. Matthaeus Wesembecius. in oratione de studio iuris recte instituendo. Hoc transfer ad eos qui sibi sunt medici

Quarum rerum genesis fit ab ingenio humano, earundem analysis fieri potest ab humano ingenio.

Vide aphorismos collectos a Laurentio Scholzio Wratislaviensi in 8° Francofurti impressos.

NB Albertus magnus libro 3 de lapidibus preciosis nominat quendam Gilgil ex Arabia Hispalensis quae suo tempore Hispanis reddita fuit. Verba Alberti sunt. Hae autem (de materia metallorum) inconvenienter et stulte dicta sunt, quoniam ipse Gilgil mechanicus et non philosophus fuit, sed de mechanica alchimia praesumens, praesumpsit mentiri de physicis. Et hoc diligenter nota contra eos qui ad Alchimiam sine philosophia accedunt.

Idem facit et Paracelsus aliique similes.

Si Alchymistae tria tantum principia rerum naturalium ponunt cur quae ex his componuntur non vocant quartas essentias? nam quinta essentia dicitur relative ad quatuor elementa. sive respiciamus ad coelum, sive ad elementata.

Pro Christophoro ischindio
1623 D Sylvatici

XX Aprilis

℞ pilula. masthichinam ℈j
de hiera cu agarico ℈s
m. cu syrupo de betonica
f p vij.

XXj Aprilis usq ad XXvij

℞ syr. de betonica
oximel. simp ana ℥s
decoct betonic
cicorei
boraginis
vel aptheae ℥iij v

M pro syrupo et sic pro septem

XX viij April

R pilul aggregativam ℈j
foetidarum ℈s
m cu syrupo de betonica
f p vij

XXij in die 2ª syrupi detrahantur
septem uncias sanguinis ex vena
varia dextri cubiti

XXv in die 5ª syrupi detrahantur
uncias quinque sanguinis ex vena
externa saphena pedis affecti.

Si te laudemus magna quod natus in urbe,
Laus ea non hominis sed magis urbis erit
Si te laudemus clara quod stirpe creatus
Laus ea non te tangit sed magis tanget avos.
Si te laudemus tibi quod maximus extes
Laus ea fortunae est, non erit illa tua.
Si te laudemus quod sis virtute coruscans
Virtus sola tua est, laus ea sola tua.
Hanc admirari sed non laudare valemus
Est siquidem virtus laus sua sola sibi
Ingenio et genio quantusvis ducere: certe
Nullius (ut vere) est ingenii aut genii.

Italus dicebat Viva la Signiora mia
Germanus Viva Viva osteria.

Qui mare, qui terras, qui condidit aethera nullum
Pulchrius hac una virgine finxit opus.

Vel ℞ pil cochiarum praepar
sine elleboro ℈j
aggregativam ℈s
M cu syrupo de betonica.
f p vij.

Errant qui dicunt medium tenuere beati
Errant saepe extrema sunt salubri.

Pro Excell.mo D. Laurentio
Smiasthowicz D. Sylvatici
post festum Pentecostes 1627

5 Iunii ℞ syrupi de polipodio compositi ℥ iijß
rosati solutivi ℥ ij
decoctionis florum et fructuum cum
℥ß fol. senae q.s. m. f. pot. 6.

6 Iunii ℞ syrupi de fumaria
7 byzantini cum aceto
8
9 de quinque radicibus ana ℥ß
10
11 decoctionis cichorei
12
13 pentaphylli
agrimoniae
ceteraces
lupulorum ℥ vj
Misce pro syrupo sumat mane.
sic per 8 dies

14 Iunii ℞ foliorum senae ℥ ij
Rhabarb. incisi ℥ß
spicae gr. iiij
fiat inf.o s.a. et expressio deinde adde
syrupi de polipodio compositi ℥ v.
M. f. p. 6.

15	Iunii
16	
17	
18	
19	
20.	

℞ ceterach
tamarisci
scolopendr. ana M j.
rad. Mal.
liquiritiæ
caparorum
asparagorum ana ℥ j
Lign. fraxini ℥ ij
visci quercini ℥ j s
lentisci ℥ ij
semi. feniculi
seseleos
petroselini ana ℥ s
aceti optimi ℥ iiij
aquæ fontis lib. XX.

displicet ceterach a scolopendrio in hac formula cum tamen Porthus folio 190 pro eodem sumat. Vide et Antidotarium Weckeri. Vide et Porth. folio 346.

Incidantur et contundantur sem. radices et herbæ supra scriptæ et imponantur in ventre galli duorum annorum flagellati deplumati et exenterati, decoquantur in supra dicta aqua ad consumptionem trium partium: facta expressione et colatura.

℞ prædictam decoctionem
farmenti ℥ ij
Splenis bovis in frustula incisi ℥ vj
aceti scyllitici ℥ j
destillentur in alembico vitreo ad balneum mariæ et sumatur aqua, sumat quolibet die

℞ electuarii de chalybe magistralis ℥ ij
post sumptum hoc electuarium bibat suprascriptæ aquæ ℥ vj statim.

30 Julii redit Illustrissimus Venetiis cum febre. et Christophorus, uterque tertiana laborarunt. Sed Illustrissimus erratica quadam cum ad inebriationem duobus diebus non pervenisset. At Christophorus pura. Vocatus est Dominus Doctor Sala eodem die praescripsit rationem victus. Die 31 sumpserunt medicamenta Illustrissimus syrupum rosatu solutivum etc post sumptu medicamentu una hora vomuit. deiecit duodecies. febris cessaverat circa mediu noctis praecedentis. toto ergo hoc die liber a febre fuit. Urinae tamen crassae timorem medico incutiebant. Christophorus cum habuisset paroxysmum die 30. accepit 31 medicamentu ex melle rosato solutivo, syrupo de polypodio, cum decocto cordiali, Hora IX. antepranda u nil deiecit, vix post sex fere horas ter purgatus. Hora 19 venit paroxysmus. durauit ad noctis tertiam Ita ex simplici ~~et pura~~ tertiana facta est duplex.

Die 1 Augusti hora 13 Illustrissimus horrorem persensit mox febriculam. Christophoro paroxysmus redit Hora XVI. durauit ad primu noctis ~~toto~~ die nihil deiecit. Itaque die 2 Augusti clyster amolliens iniectus mane. Hinc per illam tertianam duplicem continuabantur iuscula alterantia, clysteres, sanguis quoque detractus ex salvatella dextrae manus donec 18 Augusti ex duplici tertiana facta est simplex. Leves paroxysmi vix persistebant tribus horis. Vorabat avide contra medicoru consilia, iamque sibi persuasus videbatur cum die S. Bartholomaei nullo conscio venit in culinam sumpsit aliquot ~~ficus~~ melonis magnam sumpsit partem et ~~frixa~~ ova duo cum butyro frixa. Corripuit illu febris mox hora 16 durauit usque ad horam noctis quartam. Ita rursus reliquis diebus tertiana duplex redit. In principio Septembris post sumptos duos bolos e lenitivo et diacatholico dysenteria biliosa excernebat

Clysteris iniiciebantur ex lacte vaccino et butyro. Serum caprinum destillatum bibebat mane, postea aprandio in ipso febris statu. Sumebat postea bolos ex succo cichorei condensato ʒj cum pulveris capillorum veneris ℈j. quibus sumptis bibebat seri ʒvj. destillati et chalybeati. Deiecit vermem magnitudine palmi maioris Romani iam extinctum. Deiiciebat simul nigra biliosa, pure admisto.

℞ conserv. cichorei
fumi terrae
violarum ana ʒij
confec. betonicae
caryophill. hortensis
lilii convallium ana ʒj
pul. mechoacan
sant. orientalis ana ʒß
pul. rad. sassafras ʒj
cinnamomi ℈j
Cum syrupo rosato solutivo q.s. fiat
electuarium per horam ante cibum
quantitate castaneae

Ex Plutarchi Symposiacon III quaestione quinta

Vinum an facultate sit frigidum

Id autem scire vellem qui suspectio incidisset hoc vinum esse frigidum. Putasne
aiebam nostram esse hanc opinionem? Cuius ergo alius, inquit? Memini dicebam
iamdiutum me incidisse in Aristotelis hac de re disputationem. Sed et Epicurus
in conuiuio multa de eo disseruit, quorum (nisi fallor) summa huc redit.
Vinum non perfecte esse calidum, sed in se atomos habere quasdam calorem effici
entes, alias quae frigus gignant: ipsum ubi in corpus est admissum, alias amittere
alias adsciscere ex ipso corpore, et ad naturam temperiemque utentium sic accommo
dari, ut alii ebrii frigeant, alii caleant. Atqui hoc, aiebat Florus, recta nos per
Protagoram ad Pyrrhonem ~~ducunt~~ ferunt. Liquet enim de oleo, lacte, melle,
itemque aliis disputare iussos subterfugiemus naturae singulorum explicationem, quod
ea dicemus nata mixtionibus et temperationibus mutuis. Tu vero quomodo colligis
vinum esse frigidum? Duabus inquam, tum e tempore loqui coactus, quarum
quae a medicis sumpta est, priore loco referam. Languente stomacho, et ob
imbecillitatem confirmationis indigente, nihil calidum adhibent, vino tantum dato
medentur. Sic et fluxus ventris et sudoris eruptiones vino sistunt: ut pote
non minus, sed magis quam nix possit constringente frigoris vi, et inhibente
materiam. Alioqui si vim calefaciendi vinum haberet perinde erat
opinor merum ori ventriculi admouere atque ignem nivi. Iam somnum plerique
refrigeratione fieri putant, et medicamenta somnum inducentia, pleraque frigus
incutientia sunt, ut mandragoras, opium. Verum ista vehementer vique magna
compellunt atque cogunt. Vinum paulatim frigus alliciendo motum suauiter sistit,
eo quod magis aut minus est differens ab illis. Adde calor vim habet genitali
humor enim fluidus redditur, vigoremque et robur spiritus a calore nanciscitur, vimque
extimulantem. At qui multum meri bibunt, segniores sunt ad coitum, nihilque vali
di aut temperati gignunt: sed ob frigiditatem seminis prauitatemque inanes
sunt eorum cum mulieribus permixtiones. Et vero quae hominibus a frigo
re accidunt, tremor, grauedo, pallor, agitatio spiritus in membris, linguae
perturbatio, contentio extremitatum in neruis ac torpor: ea omnia ebriis con
tingunt. Plerisque ebrietas in resolutionem membrorum desinit, ubi merum omnino

calorem profligauit atq; extinxit. Incommoda porro corpori a temulentia illata sanant ab initio tegmine iniecto et decubitu fouentes: tum postridie lauacro vnguento cibisq; iis qui molem corporis non exagitantes sensim reuocent calorem a vino dissipatum et e corpore fugatum. Tamen, aiebam, in his quae cernuntur etiam obscuras vestigamus similitudines atq; facultates. At de ebrietate qualis sit nihil attinet anxie inquirere. Nam vt apparet, et maxime, vti diximus, similes sunt senibus ebrii: ideoq; vinosi mature admodum senescunt, multisq; eorum ante tempus caluicies et cani occupant. Praeterea acetum vini quaedam natura est et vis. de omnibus autem restinguentibus nihil est quod igni magis aduersetur: omnium maxime id flammam vincit et comprimit ob exsuperantem frigiditatem. Sed et fructuum qui sunt vini sapore similes, videmus a medicis ad refrigerandum adhiberi vt malis acidis ac punicis. Ipsum mel nonne aqua pluuia vel niue temperantes in vinum vertunt, frigore dulcedinem ob cognationem si exsuperet in austeritatem mutante? Antiqui nonne ea de causa e repentibus draconem et hederam de stirpibus Baccho consecrauerunt, quia frigida et gelida sunt natura? Si vero putant eo signo vini calorem monstrari quod post haustam potum cicutam veneni vim retundit: nos id inuertentes dicemus vinum cum cicuta temperatum immedicabile esse venenum bibentemq; omnino interficere, vt non magis resistendo calidum, quam adiuuando frigidum sit vinum. nam cicuta quidem nulla alia quam frigus inducendi facultate vim habet necandi.

De tempore coitus vide ibidem apud Plutarchum

Quare ouis a lupo morsae caro sit suauior, lana autem pediculos gignat. Symposiacon II.q.9.

Elegans locus Wolcuini Abbatis Homilia de zizania

Rara avis in terris hodie Canonicus a canone vitæ. Unde ergo? audi unde. Est namque canon vitæ ut dictum est, et est canon pecuniæ videlicet alicuius pensionis certæ. Unde solet dici. Solve mihi canonem meum id est pensionem meam. Eia ergo, o canonice, inveniamus canonem tuum a quo derivaris, id est a canone pecuniæ non a canone vitæ: id est a canone regionis, non a canone religionis. Ex Meursii Glossario.

Καβηλον. An est Italorum Cascio, id est Caseus? Videndum. Non puto tamen. Ex Glossario Meursii.

In Paulum Venetum qui mortuus 1624 in Febr. Venetiis

Sis Polus an Paulus, si quis fortasse requirat:
Iudice me quadrat nomen utrumque tibi.
Dogmata dum reseras fidei, dum publica tractas,
Paulus es eloquii munere, mente Polus.
Sed Polus et Paulus tu nomine resque fuisti,
Ut tremeret Paulus, qui tibi Saulus erat.
Magna cano, sed vera tamen, tu ~~primus in orbe~~ (nam alter in orbe) sic pro[bably] ... Dum
Paulus eras toto, Quintus at ille fuit.

Alind
Ultra aliquid quæris conspecto nomine Pauli?
Nec dignus tantum cernere nomen, abi.

Medicus enim passivus inquis? Nulla profecto laus. Quid si miles aliquis isto se ornet elogio? non omnibus se ridiculum exhibebit? Miles passivus est qui fugit, ceditur, imperatorem turpiter deserit. Activus contra hosti obsistit, hostem insequitur, imperatorem defendit, madesque omnibus incumbit victorias.

~~An qui aliquoties in navi transvectus est, manum vero remo nunquam admovit, alios transvehere potest? At tum nauta passivus est~~

Qui medice vivit, misere vivit. dicitur communiter. Si medici munus est praesentem conservare sanitatem, amissam recuperare profecto medice vivere erit naturae congruenter vivere. Quo enim tempore non erit necesse vel praesentem conservare, vel amissam recuperare sanitatem? ~~At Christus dicit: Non esse opus valentibus medico sed male habentibus: quod intelligendum est de medico qualenus amissam sanitatem recuperat therapeuticen exercendo: sic enim valentibus non est necessarius. Et Hippocrates 2 aph 37 inquit: Qui bene se habent corpo-~~

[...]e diffinitione [...]funt medi[...]cationes. etc

Dominus [...]um sanus qui[...]ros spiritus sanctus in sacra scriptura dicit: Honora medicum etc

Medico bono caponem pro eunucho et castrato dicebant. Luitprandus qui vixit ante annos 600 in legatione sua ad Nicephorum Phocam ubi in episcopos graecos invehitur. Ipsi vendunt, ipsi emunt, ostia ipsi claudunt, ipsi aperiunt, ipsi dapiferi, ipsi agasones ipsi capones; sed hic caupones volui scribere; verum res ipsa quae vera est, veritatem etiam nolentem compulit scribere: dicimus enim quia capones sunt, id est eunuchi, quod canonicum non est.

Ex Meursii Glossario.

οὐκ ἀπογινώσκω τὰ ὀνείρατα. μάλιστα δὲ ὁπόταν καὶ τάξιν διαφυλάττει. ἰητρικὴ δὲ καὶ μαντικὴ καὶ πάνυ ξυγγενές εἰσιν. ἐπεὶ καὶ τῶν δύο τεχνέων πατὴρ εἷς Ἀπόλλων, ὁ καὶ πρόγονος ἡμέων, ἐοῦσας καὶ ἐσομένας νούσους προαγορεύων, καὶ νοσέοντας, καὶ νοσήσαντας ἰώμενος. Hippocrates in epistolis

Quemadmodum esurientium appetitio aliis coram edentibus magis acuitur et irritatur: ita laus in proximum collata intemperanter erga gloriam affectos quasi rivalitate quadam accendit. Plutarchus de sui laude.

mangiar in compagnia è grandissima tentatione.

Cum primum venissem Patavium quidam D. ex me quaerebat an audivissem Philosophiam. Ego (inquam) neque vidi neque audivi. Quomodo (infert ille) accedes ad medicinam. Ego (inquam) multos audivi de philosophia disserentes qui variis illam coloribus depingebant: videbantur tamen de illa tanquam de non visa loqui. Intellexit ille quo sensu ista dicerentur, moleste tamen tulisse videbatur libertatem meam in respondendo. Sed aliter tractari non meruit insolens interrogatio.

Veteresne rectius fecerint qui in conviviis suam cuique portionem tribuebant an qui nunc in commune praebent. Vide Plutarchum Symposiacon II quaestione 10. Non edendi et bibendi gratia nos invicem vocamus [illegible] compotandi puto et una edendi gratia. At ista carnium in portiones divisio sublata communione multas facit coenas, multos coenantes, neminem alterius convivam: quando veluti a laniis mensa pondere acceptam quisque partem sibi proponit. Ibidem.

Sicut qui multis aegrotantibus aequalia medicamenta mensuris et ponderibus exacte distribuerent periisset ridiculus: ita etiam habendus est praebitor qui homines neque sitientes aequaliter neque esurientes universos aequali modo [illegible] curare mensuram et quod cuique tribuendum sit arithmetica non geometrica definiens ratione. In cauponam quidem imus publica omnes mensura utentes: at coenam autem quisque proprium apportantes ventrem venimus, quem non aequale sed sufficiens ei quod sit impleat. Ibidem.

Plura de communibus edenti iniurius est qui minus accipit, et tanquam celeri fluctu incitatam navem non potest assequi. Ibidem.

Ks pratoriu studerzi pertramierz
Gościasie ipultoskowi rozliczni zjeżdżaią et

Dsmolik ibez Powiedzie mia dwa razy tego roku ustypto. raz z krakowa, potym z gdańsk

Quid habes quod non accepisti? Si accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?

Ubi Roma ibi Papa non contra

nec quid, nec quale, nec quantum. nic to ni owo

Theologi in confessionibus dicunt Hominem non posse esse sine amore. Itaque transferendum dicunt a terrenis ad superna.
Poëta inquit: Successore novo pellitur omnis amor.

Iuvenis Sani
Impossibile est senem diu vivere
Senex Iuveni
Possibile est iuvenem cito mori

Iunioribus medicis senes dicunt quod praxim non habeant
Senibus iuniores dicunt quod memoriam non habeant

Uva in principio mala in fine optima, [redacted]
[redacted] ~~econtra dicendum~~.

Pop ruski
bedzie swieto w ten tydzien ale niewiem ktorego dnia swieccie
wy caly tydzien by diablem bel tedy go nie minięcie

Mazur
[redacted] Pozycz mi oszczepu ~~nie pająk~~ z diablem zebym szedl na swiety krzyz etc
stulte et barbari incaute loquuntur
[redacted]
Na moyu moze uciechać
Cento mia con un pan, con cento pan un mio.

Germani dicti cum venisset Patavium:
Tante puttane tante campane, tante feste tante tempeste.
Alexandrum irritavit Callisthenes cum diceret magno circumlato calice: Nolo Alexandri poculo haustu Aesculapio opus habere.
Plutarchus de cohibenda ira.

Novam reperi sphaeram in antiquorum monumentis secundum quam totus prope mundus currit. Cumque ut Philosophi docent in circulo non detur principium nisi per assignationem quod pro arbitrio cuiusque sumi potest homines a diversis principiis cursum inchoant. Paucissimi currunt Virtute duce Fortuna comite omnes passim currunt Duce Fortuna comite virtute. Quodque mirum homini Philosopho videri debet aliquis Poetarum suos Romanos olim allocutus est:

O cives cives quaerenda pecunia primum est
Virtus post nummos

Vulgare assumpsit principium non illud Philosophicum.

Sicut bonus medicus magis cupit somno, seu cibo, morbum aegroti depellere quam castoreo aut scammoneo: sic et aliquis amicus, et bonus pater ac praeceptor, laude potius quam reprehensione gaudet uti ad emendandos suorum mores. Plutarchus de discrimine adulatoris et amici

Ad Illustrissimū Dominū episcopū Samogitiae.

Mirum est quam unde arripuerim Bellarmini illud lemmat quod ab Illustrissima Celsitudine vestra audivi. Cumque illud revolvo venit mihi in mentem simile quod apud antiquos in quivere. Crates Thebanus dicebat: Amori medetur fames, si non hoc tempus: si neque his vincatur ἀγχόνη. Eruditissima antiquitas uni morbo multa opposuit remedia. Sed hoc postremum vehemens et deleterium est. Non puto tantam fuisse veterum severitatem, ut eius usum probarent. Significabant tantummodo malum esse contumacissimum. Plato benignior qui in genere Amorem definiit esse desideriū alienae pulchritudinis perfruendae. Pulcher illis videtur Deus? itaque eo perfrui desiderant. Admirantur alii scientiarum pulchritudinem, quae admiratio si quem cepit

Multa tulit fecitque puer sudavit et alsit.

denique si per singula fiat inductio nullus est in mundo qui aliquo amore non detineatur. Amat ille imperium, hic opes, ille tranquillitatem, hic honores; et quae amant, pulchra iis videntur.

\+ Niemiec Polaka, Niemca Wloch, Wlocha Hispan, Hispana Zyd, Zyda Diabel oszuka.

Sicut medicus quum expedit crocum et nardum immiscet pharmacis atque adeo saepenumero et lavat placide et alit benigne nonnunquam his praetermissis castoreum immittit, aut graveolens polium, vires inamabile cuius, aut tritum elleborum cogit ebibere, nec hic molestiam, nec illic iucunditatem seu finem spectans, sed utrisque modis ad idem tendens nempe ut eum quem curat ad meliorem adducat valetudinem: Itidem amicus nonnunquam efferens ac delectans amicum laude et benevolentia ad honestum adducit, rursum cum correctione est opus tum sermone mordaci castigatoriaque libertate tangit. Plutarchus de discrim. adul. et amici

clastarin da bacis lanvi efficax ad sta tus discutiendos

Ad eosdem olea g magna libus ut costini nardini de ipparhis

Pulvis testiculorum equi castrati a Rustico ad colicos dolores propina batur cum vino aroma tico in frigida causa: cum infuso attenuato seminibus coriandri in calida.

Aqua clarigelida admota extra: intus hausta.

Unguenta quibus munitus esse debet chirurgus, ut communioribus suae artis intentionibus satisfaciat, sunt numero quinque.

Basilicum		maturandum et pus mouendum
Apostolicum		detergendum seu purgandum
Aureum	ad	implendum seu ut dicunt incarnandum
Album		glutinandum seu consolidandum
Diathalum		demulcendum seu mitigandum.

Habere

1 Qualitatem aliquam ut vitium, virtutem, scientiam
2 Quantitatem ut cubitum vlnam
3 Vestimentum, ut ea quae circa corpus aut circa partes corporis sunt, et iste modus constituit praedicamentum habitus ut vestem annulum
4 Partes suas integrales seu constituentes sicut homo habet manus et pedes, corpus animam.
5 Sicut continens habet contentum, ut vas aquam
6 Possessionem ut agros, domum.
7 Uxorem et hic modus improprius est: quia non dicitur quis habere uxorem nisi eo quod habitent simul vir et uxor.

Hic Aristoteles. Eiua versus †

Eccelinus tyrannus natus est 1194 die 24 April.

43
344

Thaletis.

Antiquissimum entium est Deus. ingenitum etenim. Optimum entiū est mundus: nam opus Dei est. Maximum entium est locus: omnia namq; capit. Velocissimum entium est intellectus: passim etenim currit. Validissimum entium est necessitas: dominatur enim cunctis. Prudentissimum entium est tempus: adinuenit enim omnia.

Socratis

Amicus hominis est sapientia eius. Inimicus vero hominis stultitia eius.

Aga pro alienum, ut tuum non obliviscaris negotium.

Qualis vis videri, talis esto

Appellabunt te simplicem (Symplah) tu contentus esto ista laudenam duplici corde esse bonum virū non conuenit.

Anno 1623 16 Maii Vir quidam ala piaza della paia mortuus est subito postquā comedisset acetarium ex foliis herbarū variis: vocant Itali salata miscianza. ad mistum aliquid fuisse puto cicutae aut alterius veneni natae herbae. Patauii

Josephus Scaliger in Manilii Astronomica. Scrutari circa metalla τὰς μεταλλείας Romani fatentur se a Bessis didicisse auctor Cassiodorus. Claudianus

Possessi quicquid fluuius euoluitur auri
Quicquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit solertia Bessi.

† Quale habet, et quantum vestitum, in parte, vel ipsam Contentum, possessum, habet uxoremq; maritus.

Crispinus lepida Abbatissam cum alia moniali impraegnavit in Zutaun Prussiae anno 1625. cumque antea viso ~~[illegible]~~ monachi clamarent Wolff. his diebus clamant Crispin.

Ex Euphormionis Satyrico

Mirabar hominum genus solis Fibulli aedibus conversari, imperiosum, triste, severum: qui nec ingemiscebant ad familiae planctum, et frontes ad tristitiam arte magis quam sponte contraxerant. Quos ut medicos saepius appellari audivi, non prius interrogare percantem desii, quam intellegerem omnem religionum differentiam in tres partes esse distinctam. Hos appellari priscos, illos Novatores, tertium genus Medicorum esse, sed potentissimam factionem medicorum iam latissime dominari, ut quod Spartacus regnum concupiverit, isti servi occuparint. Iam procerum partem iam Magistratuum, eruditorum etiam greges totos consensisse in Medicorum scholam, hoc est talia sententiam: Aut numen solis terroribus fingi: aut si est aliquod omnia permisisse dispensatrici naturae; animum vero corporis domicilio insinuatum, et extra illum carcerem non durare: donec religionibus sive vestibus utendum, de quibus et consuetudo et ipsa vulgi inconstantia iudices sedent. His institutis docti facillime peccant in hominum vitam, et novis experimentis radices omnes ac metalla tentant, nec perniciem hominum aestimantes nec numinis iram. Igitur et Fibullum eadem clades afflixerat cui ad vulgarem morbum insolentia remedia quaesiverant. Etenim quos emulserat humores vena ad sinistrum renem pertinens, vis lenis ignea paulatim addensaverat ut omnem renis latebram cochleis et acuminati lapidis rigiditate compleret. Nec acerbos dolores ante crudelis foetus moverat, quam excrutationis violentia e naturali recessu excuteretur in ureteris angustias nunquam hactenus immani sua sponte patentes. Tum autem saevissimi mali atrocitas tam ventriculum superne exonerabat, quam alvi libertatem compresserat. Cumque ad vesicam carneae fibrae cum expellente natura pugnaverant, illa in conceptaculis superiorem veniebant. Igitur medicamen infusum est inferius, et omnia in alium forte morbum valitura tentabantur. Hic praecipue nefarius

Ambrax oppugnabat adiuit vitalem Fibullii naturam, qui praeceptricis Medico
rum chartulis, temere in eorum officinis dissipatas, quo diluendis medicamen
tis praesint, vigili ad scelus cura coegerat, ac in secretam deinde miserat
urnam, paternaeque artis tempore medicinae scientiam mentiebatur. Tum ut
interrogabatur de morbo, muniis diligenter scribus versabat manu vascu
lum, et, esse, inquiebat, sortes nusquam Praenestinas, vel Lyciae; ac prae
scriptum, quod volventem manum primum implesset, ægris etiam formidolosius
quam est periculum sontibus, ad pharmacorum magistros mandabat. Sic ut
interdum nefarias manus atroci caede polluerat, interdum fortunae temeri
tas pro prudenti consilio esset. Sed non litaverat Fibullius imprudentiae.
Nam Ambracis chartula dictavit ova ad ignem bis cocta, et veterrimi pi
si elignatam viscositatem. Praeterea deambulationes varas inserat, et osci
tantem ignaviam molli toro fovere. Quae omnia nascentem in Fibullio
lapidicinam ita duraverant ut assidui cruciatus moriendi solatium quae
rerent; quod proculdubio solvisset hominem tantis malis si aliquid gu
stasset de Callionis poti. Non tenuit lacrymas mitissimus Percas, et mi
serrimam domum sublevavit gemituum societate. Sed mea sors erat du
rissima: quoniam certam opem negare Fibullio videbatur a mea huma
nitate alienum: et si remedium quod in illum morbum strenuum noveram,
tentassem, timebam medicos, tum etiam Callionem, denique ne non habere
tur fides ignoto. Tandem vicit misericordia nimis prudentes metus propi
usque ad stratum accedens, O vir, inquam, prosperiore fortuna digne quam nunc
aversa est, unde sanari. Da remedio quod affero triduum, et si ad votum
meum sanitas non responderit, illius iracundiam meo capite depreceris.
Mola vitulusque victima mactari non abnuam. Exhorruit ad haec dicta
Percas et de Callionis poculo ratus loqui meo capiti quod ego inspicien
dam dabam iniustissima suspicione timebat. Sed Fibullius quam non

inquit hæc promiſsa vana ſint. Apage hæc ſecreta naturæ, et tot modo nati medici
vanam ſpem ac inania verba æternis miſerorum cruciatibus, et indigna mercede
vendentes. At ego crede inquam domine amplissima erit merces homini tanto
bene fecisse, neque ſolum pro tua mihi valetudine ſed pro mea etiam ſalute
laborandum eſt. Si fallo nec poſsum declinare famulæ tuæ impetum nec Do-
mini mei iram. Tum ille, postquam aliquantulum dubitavit, interrogato etiam
de meis moribus Perante et acerbitas mali cogebat tentare igitur
remedium inſpit quod vel ipsius corporis ruina morbi pertinaciam ex-
pugnaret. Hac facta potestate in proximum montem ſcando, illumque partim
quæ tum imminentes iugi vertice, tum virgultorum et fruticum humili faſtigio
maturius umbrabatur curioſa ſedulitate lustro. Reſpiciebat locus Aqui-
lonem, et ut erat declivis fluente paſsim per imbres humo aridis tantum
lapidibus ſternebatur. Hic terna geniculatione Aeſculapio votum feci
ſi ſanaretur Fibullius, barbam auream ex proximo reſtituturum pecu-
lio, qualem Dionyſius ademit. Crederes deorum etiam ſuffragia emi.
Nam ſtatim notiſsimam herbam oculis meis ſubiecit Aeſculapius, quæ calculo
bellum indixit multo felicius quam aut Veratrum amentiæ, aut vulneribus
Aſarus. Hæc lanceatis foliis oblongitatem, et pene curioſos oculos fallat
crenis denique tenuibus et ſæpe in obtuſam ſpeciem oras ſecantibus mediocriter
aſsurgit. Radix cauliſque lignea ſubtiliorem ſuccum in herbam transfundunt.
Planta ad ingenium terræ nunc cubitalis, plerumque eminentior, inſignem faſtigi-
um floribus ad examen turgentibus cingit, et Virgæ aureæ ſortita eſt
nomen, ſive quoniam aureæ ac pene divinæ virtutis eſt, ſive quod præſtantis
metalli colorem exigui floris venuſtas æmulatur. Cæterum contuſum in reni-
bus calculum in innoxium pulverem ſolvit. Non in latere non in veſica
dolor: adeo ut tam facili remedio pudeat calculum timuiſse. Etenim
in hyemem ſiccatur æſtivis umbris planta, et ubi gravitas lateris concurrentem
morbum præſagit aureus pulvis ad drachmam mero debilibus ſumitur, ſive ovo leviſsima co
permixtus. Sed mihi non erat ad manum tam præcocis pulvis. Itaque
recentem adhuc herbam iubeo Fibullium mandere. Nihil eo dico vegetius
eſt ad morbum pellere medicamentum: ſed biduo deinde repetitum
ſupra fidem eſt quam egregie affecerit acerbiſsimum morbum: ſer

+H

POPVLARIA EPIGRAMMATA MEDICA.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. CARDINALEM GRANVELLANVM.

Authore Gabriele Ayala Doctore medico.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Gulielmi Syluij, Typographi Regij.
D. M. LXII.

CVM PRIVILEGIO.

Ioanni. Broſcio. dono dedit
Clariſsimus Dominus Raynerius
Fuſcarenus Patritius Venetus.
1622. Patauii

✕ dictus pulvis abunde vesicam exonerabat calculosumque sacculum pene sanguinis imagine pingebat. Iam ventriculo robur redierat, iam corpori toti vigor et mihi ad perfectionem artis medicæ sola deerat laurea, et emptitii testimonii liber.
Vide ibi reliqua.

TENOR PRIVILEGII.

CAutum eſt Regio diplomate ne quis Popularia hæc Epigrãmata, authore Gabriele Ayala, Doctore medico, intra annos proximos quinque, præter Gulielmum Syluium, Regium Typographum, typis excudat néue alibi excuſa importet aut venum exponat. Datũ Bruxellæ. 5. Septembris. 1 5 61.

AVTOR AD LECTOREM.

QVI nos *eſſe minùs breues queretur:*
Nec ſatis pro Epigrammatis facetos:
Attendat, medica eſſe quæ hic canuntur,
Et Galenica non Catulliana.

REVE-

REVERENDISS. AC ILLVSTRISSIMO ANTONIO PERENOTTO, CARDINALI GRANVELLANO, Archiepiſcopo Mechlinienſi, Regiq; Catholico in ſuo Belgio ex Primatibus Conſiliario, &c. Mœcenati ſuo, Gabriel Ayala S. D.

PERMOTVS Genij impetu latentis,
Pro vera Medica arte, Cardinalis
Illuſtriſsime, carmen exaraui,
Qualecunq;: tibiq; dedicaui.
De morbo & lue deinde peſtilenti,
A me cuſa graui labore cæpi,
Publicare, tuo fauore tutus.
Quæ nunc offero plus amænitatis,
(Si non fallor) habent minusſque noctis.
Mœcenas patere, ô, tuis ſub alis,
Sic ſint tecta Epigrammata, hæc, vt illa.

MEDI-

MEDICVM DEBERE ESSE PROBVM VIRVM.

*A*BSQVE *fide,pietate,metu,doctrina verẽda eſt,*
Non ſecus ac gladius quem furioſus habet.
Improbus ah medicus mortes impunè procurat,
Cum vult: arte ſacra proficuáque nocens.
Sit bonus imprimis igitur,rigidusq́; ſatelles
Virtutis,fecit quem medicina ſuum.
Sic neque monſtrabit ſæuis aconita nouercis:
Nec dabit in miſeri dira venena necem.
Nullius excutiet fœtum,per matris abortum:
Preſſus ad hoc precio,ſeu prece, ſiue minis.
Pabula mutilibus flammis,turpiq́; furori
Non dabit. ite ſalax putida turba procul.
Nec deſperatæ vitæ,ſpe paſcet inani:
Sed tempeſtiuè fata propinqua canet.
Proſpiciat domuiq́; ſuæ, rebuſq́; monebit:
Dum fas,ſe lachrimis concilietq́; Deo.
Nec curam vllius morbi, vafer extrahet vnquam,
In plures,quàm res poſtulat ægra,dies.

In medicos ebrietati & gulæ deditos.

NVTRICEM *eſſe gulã medicorũ antiqua querela eſt:*
Iuſtior,hanc ipſi ſi tueantur, erit.
Turpe viro medico ventri indulgere voraci,
Aut ſalſamentis,ingluuieq́; dapum:

Aut nimio potu, quo mens perculſa fatiſcat:
Officiumq́ neget peſq́ manuſq́ ſuum.

In medicos nimis præcipites.

Qvos *non officij admoneant documenta Galeni?*
Hippocratisq́? putem non niſi in arte rudes.
Abſtineas ait ille ægris, omniq́ medela:
Donec in obſcuro morbus, & æger erit.
Diſce priùs morbiq́ genus, ſpeciemq́, gradumq́:
Diſce ægri vires, præteritumq́ ſtatum:
Diſce omnem breuiter naturam: deinde medere:
Qui vis, quod medici eſt muneris, eſſe tui.

Veros medicos, homicidij temerè inſimulari.

Dii *meliora: author grauis eſt Stagerita fatemur:*
Is ſed hyperbolicè dicere multa ſolet.
Sic illum, medicorum opera, concedere fatis
Ex ægris plures, aſſeruiſſe reor.
Scilicet ignaros veræ artis, quælibet ætas,
Non ſecus ac habuit, ſic habitura diu eſt.
Iudicio acri, opus, ingenioq́, vſúque medendi,
Et doctrina omni, qui medicatur, habet.
I nunc & de plebe aliquem manda æger aliptam:
Cum tua vi morbi penè ſepulta ſalus.
Felix qui vitam (qua nil antiquius vſquam)

Credi-

Crediderit docto, crediderit́q; probo.
Infelix contra, qui aura deceptus inani
In rudem, inexpertum, difficilemq́ue cadet.

De morbis diuinitus immiſsis.

QVIS *neget arcanas multas accedere labes,*
Eluere Æſclapius quos neget eſſe ſuum?
Fata viam inueniunt ſemper, tacituſque palamq́;
Quos placet affligunt, implicitoſq́; tenent.
Placandum cæli numen, precibuſq́; litandum
Protinus, humana cum nihil arte licet.
Vt Deus aut morbos, miſeratus tollat ab ægris:
Aut trahat ad ſe animas, eripiatq́ue malis.

Catharroſorum vitam dubiam eſſe & periculoſam.

NON *ſecus ac nautæ quibus eſt vita omnis in vndis,*
Naufragio expoſiti ſunt propiore gradu:
Sic quoque morborum omne genus propendet in illos,
Multa quibus capitis fluxio ſemper adeſt:
Nam modò pleuriti, modò tuſsi, ſæpe cynanche,
Iliacoq́ue malo, cæliacoq́; dolent.
Sæpe repentino ſpaſmo, aſthmate, ſyncope & oris
Ventriculi morſu dilaniante gemunt.
Adde his arthritim, niphritim, tormina coli,
Adde ſpui grumos, ſanguinis, adde pthyſin.

Adde

Adde ſacros morbos Epilepſiam, & Incubum, & æſtrũ,
Quod facit attonitos, immemoreſq; ſui.
Adde alia innumera, in dentes, oculoſq;, genaſq;
Auréſque, & partes quaſlibet, inde trahi.
Securus nemo eſſe poteſt, me iudice, vitæ:
Cui caput imbre madet, aſſiduoq; pluit.

In propriæ valetudinis deſertores.

PERPETVIS *crucibus deuouit inopia multos,*
Reſtitui in ſanum qui potuere ſtatum.
Ah miſeret: neque enim durus ſim pauperi & ægro:
Iuſta niſi fuerit vindicis ira deæ.
Indignor meritò, & iuſtas Rhamnuſia pœnas
Inferat oro, quibus tam grauis ipſa ſalus,
Vt malint omnem in morbis traducere vitam:
Viuere præſcripto, quàm medicina tuo.
Laudandi quibus & res eſt, animuſq; fruendi:
Nec curatoris, nec rationis egens.

Maiori cura iumentis quàm hominibus prouideri.

SI *velut excellentis equi quos cura remordet,*
Quemlibet extimulet corporis alma ſalus:
Rarius omnigenis ſub morbis ſtrata, iaceret:
Vitaq; vix vnquam cederet ante diem.
Nam neque aquari illum tolerant niſi tempore certo:
Tumque bibat iuſto pluſúe minuſúe vetant.

Pabula

Pabula nec ſemper: fænumque & ſemina veſca
Non niſi menſura conueniente, probant.
Quin neq; ſegnitie frangi, nimióue labore
Permittunt: noxam ſcilicet ambo trahunt,
Mollibus in ſtratis deuoluat, membra laborant,
In noctem & velant inſuper illa ſago.
Manè repurgantur ſtrigili de corpore ſordes:
Arcetur breuiter, quicquid obeſſe queat.
Si verò hæc inter morbum contraxerit æger:
Præſidijs aptis tollitur abſq; mora
Nos contrà ingerimus ſine lege, ſine ordine quæuis:
Lac, carnes, piſces, ithria, mala, nuces.
Fætuſq; arbóreos, fungoſq;, herbaſq; virentes:
Et bibimus varijs pocula mixta modis.
Sic Zythum, & vinum, & crudum de fonte liquorem
Miſcemus finem non faciente gula.
Currimus, ardemus, frigemus, ad otia ſegnes
Transferimur, quatimur, ſpe, metu, amore, odio.
Negligimusq; ſemel quæcunq; ſalubria factu:
Et niſi vix tandem quærimus artis opem.
Ah pudeat pluris fieri inſeſſore caballum:
Quid ſeipſo vlli homini charius eſſe poteſt?

In ægrotantium præſertim diuitum laſciuiam.

HVC Cræſi Plutiq;, vt vos Alecto flagellet:
A Medicis iuſsis, conſilijſque ſalus.

Cur temerè illorum ſancita ſalubria flocci
Penditis? vtq́ lubet tollitis illa loco?
Ipſa ferunt mortem & vitam diſcrimine paruo:
Hem quibus obijcitis facta per iſta caput?
Parendum medicis vltro: ne lubricus error
Ad Styga tranſuerſos præcipiteſq́ trahat.

Victus rationem in morbis tollendis palmam obtinere.

ÆGRA *valetudo, victu curanda ſalubri:*
Aut medicamentis, artificisue manu.
Nulla via eſt alia: at multò ſecurior illa eſt,
Et potior ratio, quæ docet ecquid edas:
Ceteráque in potu inq́ cibo obſeruanda diurno:
Atq́ alijs titulo nota diæta tuo.
Scilicet hac vna morbos Eraſiſtratus omnes
Auferri tuto poſſe monere ſolet.
Hacque reduci ægros placido in ſua priſtina motu:
Aſt medicamentis vis metuenda ſubeſt.
Qua fateor propere exturbari à corpore noxas:
Iactura id fieri, non tamen abſq́ graui.
Nam ſenium accelerant, mortemque vtentibus, illa:
Certum adeo virus pharmaca ſemper habent.
Chirurgia autem ferro deſæuit & igni
Et laqueis: herbam quando priora ferunt.
Cirurgi medicique ideo fuge cautus arenam,
Spondeat expoſitus dum tibi victus opem.

Mortis

Mortis ineuitabilem neceſsitatem æquo animo tolerandam.

FATA *immota manent: fatis cædamus oportet:*
Hac omnes nati conditione ſumus.
Cur igitur cum vitalem Proſerpina crinem
Abſtulit, vllius pectora mœror agat?
Cur quiſquam accuſet, ſi rerum æterna cathena
Alliget hunc grauibus continuisq; malis?
Quod viſum eſt ſuperis, eſt æqua mente ferendum:
Non locus eſt liti, non capere arma licet.
Cùm Deus & vitam nobis, & commoda mille
Coutulerit, larga munificaq; manu:
Cedo quæ tanta impietas, vt reddere nolis
Vſura eſt cuius non niſi certa data?
Quæ tanta eſt rerum imprudentia, & error in vllo?
Candida qua tulerit ne ferat atra manu?
Dij precor hoc ſcelus, hanc terris auertite peſtem:
Ne cui ſit vitæ tanta cupido ſuæ.

Prædictiones vitæ & mortis vtiles eſſe & neceſſarias.

QVI *vitam ægroti in certo diſcrimine verti:*
Aut illi ſummum cernit adeſſe diem:
Euentus triſtes dubióſue edicat in ipſo
Limine id officij conſcius eſſe ſui.
Non eſt in medico ſemper curetur vt æger.
In deploratis plus Lybitina poteſt.
Hinc vitæ qui audet ſecurum reddere, quem ſcit

Nutare: infandum perpetrat ore ſcelus.
Dat morbis alimenta, facit ſe negligat æger.
Omniaq; in tuto cogitet eſſe ſua.
Et ſimul ægroti ſpe falſi imponit amicis:
Vxori & natis accumulatque cruces.
Scilicet ingeminant non expectata dolorem:
Bis miſerum eſt medico ludificante mori.
Hinc voces illæ obſcœnæ et conuitia ſurgunt:
Impoſtoresque putant, carnificeſque vocant.
Et dicas, Furiasque omnes Acheronte refuſas
In medici accerſant, extimulentque caput.
Quòd charæ vxori non vltima verba maritus,
Nec dederit coniux oſcula ſumma viro.
Quod natis adimat mors inteſtata parentem:
Bellaque legentur litigioſa fori.
Quòd Styga ſepè petant properato ſtamine: ituri
Præmoniti ad ſuperos ſtelliferosque globos.
Labitur artis honos nimirum & gloria noſtræ
Quando profeſſores illius error habet.

De morbis frigidis.

Cvm memini morbos ex frigore (teſte Galeno)
Vixdum vnquam tolli prorſus, inane gemo.
Ergo querar ſemper, quòd ſit pituita moleſta:
Quòd mihi det ſomnos nocte dieq; graues.
Aſſiduo multam cumulari in ventre ſaburram:
Natiuæq; aliquid vix ſupereſſe famis.

Formine

Formina rugituſq́ querar ſuſpendere ventrem:
Multaque præterea ſemper obeſſe querar.
Nam niſi ſint validæ morboſo in corpore vires
Amiſſæ, hîc fruſtra quæritur arte, ſalus.
Vt tamen affligare minùs, præſtare licebit,
Is labor à primo proximus eſſe ſolet.

De aromatum vſu & præſtantia.

FELICES *terræ tractus vbi balſama manant:*
Caſiaq́ & grato quicquid odore placet.
Quo vos extollam ore ſatis? veſtri vſus vbique eſt,
Siue valetudo proſpera: ſiue mala.
Ambra, aloës lignum, moſchus, poma aurea citri,
Et quodcunq́ aliud, fertis aroma, ſacrum eſt.
Scilicet aſſeritur fugitura è corpore vita
Horum opera, iugulum ſyncopa quando petit.
Vim quoq́ ventriculi, iecoris, cerebrique ſepulta
Erigimus: morbis efficimusq́ parem
Quid memorem hyſtericas, in vitam à morte reduci,
Suſcipiunt quoties munera veſtra ſinu?
Felices Arabum ſaltus, felicia Tempe:
O nunquam veſtra deſtituamur ope.

In medicos conuiuatores.

LIBERTAS, *ſine felle ſales, ſine ſorde culina,*
Obſcurant regum pontificumq́ dapes.
Qui domi habet quæ largitur natura benignè,

Quæque huic ſufficiant paucula, liber agat.
Lætus edat, lætuſq; bibat, nil debeat vllis:
Inuidiaq; carens ambitione vacet.
Vulgatum eſt abeundum eſſe, aut vnà eſſe bibendum:
Quid tibi cum medicis Bacchica turba rei eſt,
Quid facias Iater ſi, vti fit, te vina coronent,
Eripiantq; ægris, eripiantq; tibi?
Viuere ſi videas nimiùm genialiter illos,
Cum quibus es? morbis des alimenta, ferens.
Inuenies odium damnans ſalſóſque cachinnos
Experiêre miſer, ridiculúſque gemes.
Æmula Pythagoræ in menſa, inter pocula, & inter
Solennes epulas, ſit medicina decet.
Noſter honos, preciumq; artis vileſcere cœpit,
Conuiuatorum (dij meliora) probro.
Infelix ſeruum pecus, & veriſſima ventris
Mancipia, ah tantùm vita beata domi eſt.
Non tamen idçirco penitus conuiuia tollo:
Per me ſympoſijs laus ſua ſalua manet.
Sectari medicum conuiuia nolo, Catonem
Audiat, & raró prandeat opto foris.
In medio virtus ſedet aurea, deuius error,
Et vitium, illius ſtringit vtrumq; latus
Rectus vt vſus habet laudem, ſic crimen abuſus
Fert ſecum: turpem conciliatq; notam.

De medicorum connubijs.

NON

NON ego laudarim populoſa Lutetia legem,
 Qua medicis ſterilis, vitaq; ſola fuit.
Quippe vagam & dubiam quis malit tollere prolem,
 Quàm certam ex certo legitimoq; thoro?
Annon Hippocrates ſobolem de coniuge claram?
 Laudemq; à memori poſteritate tulit?
An gnari naturæ operum, ignorare queamus
 Tempeſtiua Venus commoda quanta trahat?
Sed veluti conſulti, alijs impendimus artem:
 Sic ea res nobis arte regenda venit.

De conualeſcentium erga medicos ingratitudine.

CORPORE qui bene habent Medicinam odêre: ſed ijdē,
 Cum languent, medicos, ſupplice voce, rogant.
Mi domine, ô miſerere ægri: ſuccurre iacenti:
 Tolle ſalutifera, qua potes, arte malum.
Me tuo in ære omni, dum viuam, tempore habebis:
 Immemor ô nunquam muneris huius ero.
Experiêre virum gratum, mare, ſidera, terras
 Iuro, hæc in promptu quilibet æger habet.
At poſtquam reuocata ſalus eſt, penè reditur
 Semper ad ingenium: nullo in honore ſumus.
Ridemur, flocci fimus, pro munere murmur
 Accipimus, toruo lumine, voce graui.
Ægrotaturos ſe, nolunt credere ſani:
 Hoc quoque qui primùm conualuêre putant.
Hinc pariter medicos ſpernunt: niſi quando prǽhenſi

A morbo,

A morbo, luctus omnia plena vident.

De eadem ingratitudine ex Democrito.

INGRATI *quàm ſint in nos, artemq́ medendi,*
Qui nunquam noſtra deſtituuntur ope,
Hinc patet. ægroti, ſarta, tectaq́ ſalute,
Fortunæ clamant munus id eſſe ſuæ.
Aut certè aſſcribunt diuis, cecidère benignè
Si qua illis, nobis dantq́ ſinuntq́ nihil.
Oderunt artem medicam, luxumq́ue gulamq́ue
Frænantem ſed non iſta querela recens.
Tempeſtate eadem Hippocratis fuit atq́ Galeni,
Virtutem ſemper inuida facta premunt.

De Chirurgiæ præſtantia.

CHIRVRGIA *ſoror Medicæ artis tertia, curat*
Morborum omne genus dexteritate manus.
Nobilior fateor pars eſt quæ pharmaca miſcet:
Quæque ſalutari viuere lege docet.
Chirurgia tamen prior eſt & tempore & vſu:
Vt ſit in applicitis illius omnis honos.
Externos neque enim affectus modò, teſte Galeno,
Sed quodcunq; malum, quod latet intus, agit,
Non ita per ſumpta in corpus, victumq́ ſalubrem
Auxilium morbis omnibus eſſe poteſt.

Auxili-

Medicum non debere ignarum eſſe Chirurgiæ, nec chirurgum medicinæ.

CHIRVRGI propè ſemper eget quicunq; medetur:
Vt coquo, & officio pharmacopæe tuo.
Sed neque Lanfranco eſt, dignuſúe Tagautio alumnus:
Qui non eſt Medica tinctus ab arte prius.
Altera in auxilium alterius conſpirat vbiq;
Quod ſatis vtrique eſt addat vterque ſuis.

Ægrotum de medici fide & doctrina imprimis bene fidentem eſſe oportere.

ÆGRI *de medico quantùm fiducia poſſit,*
Siue fides illam, clarâue fama trahat:
Magnus Alexander Macedo teſtatus abunde eſt, Q. Curtius lib. vltimo.
Pocula quando metus plena Philippe dabas.
Regem cui vni vnus non ſufficiebat hic orbis.
Morbus habebat atrox, nec procul hoſtis erat.
Hoſtis qui poſſet vim tanto inferre tyranno:
Militibusq; animus iam propè nullus erat.
Rex itaq; indignans medicos vocat, imperat, auſint
Extrema: accelerent, nec mora, cætus init.
In ſe curam omnem recipit magna arte Philippus:
Et ſimul, ô, animo Rex ait eſto bono.
Spondeo ſtrenuam opem & fidam celeremq́ue daturu:
Poſt triduum interea Regis ad ora venit
Inductum à Dario Perſa, multo ære Philippus
Miſceat in domini toxica certa necem.

Rex tamen intrepidus, promiſſa luce Philippum
Expectans, dextra, pocula mixta, tulit.
Puluinoq; premens ſibi ſcripta ea protulit olli
Spectanda: & pariter non bene nota bibit.
Hîc medicus frendens ſecum veniſſe gemebat
In dubium, immerito ſeque ſuamq; fidem.
Mitto alia: excepit regem ſingultus & horror:
Signaq; non dubiæ plurima mortis erant.
Tunc animi quid Alexandro reliquiſque fuiſſe?
Quem medicum credis ſuſtinuiſſe metum?
Mox tamen ecce ſalus propè conclamata refulſit:
Redditus es caſtris ilico magne tuis.
Certa erat in medico Regi fiducia alumno:
Spes medico omnis erat in fide & arte ſua.
Nec quæ Parmenio properarat ſcribere regi
Terror erant: nec quæ triſtia viſa dein
Profuit id certe, tanto in diſcrimine, vtriq;
I nunc, & medico fidere crede leue.

Medicum debere vitæ ſuæ inſtitutum alijs omnibus anteponere.

Torqveri, aſpirare aliò, damnare gemendo
Seq; ſuámque artem grandia damna trahit.
Nil miſerabilius quàm reclamante Minerua,
Et genio, vitam, quæ ſit acerba, ſequi.
Aut igitur medicum confeſtim deſere munus:
Aut nihil hoc melius nobiliusq; puta.

De

De exitiali plerunque ægrotantium temeritate.

QVIDAM hominum de fæce, febri correptus amara:
Per notos medicam ſollicitabat opem.
Conſultum eſt illi clyſterem admitteret, omni
Abſq; mora, viuus ſi ſupereſſe velit,
Protinus excoquitur ſaccus, miſcentur oliuo
Turpeti, Ellebori, ſcammonijq; doſes.
Clyſmaticusq; liquor iam ſic commixtus in olla,
Aduolat, abq́ue ægro ſuſcipiendus adeſt.
Sed puer ecce, domum, oblitus ſyringa cucurrit:
Curamq́ue ampullæ, dum redit, æger habet.
Qui ſecum: moriar citiùs quàm enemata ventri
Infundi patiar: non ego primus ero.
Non tulit illa pater, frater, quiſquámue meorum:
Vah ſordes: fluidis ſufficit vna gula.
Et pariter lagenam hauſit, dicta ocyùs omnem:
Ridiculusq́ue alijs mors fuit ipſe ſibi.
Huius ab exemplo æger, pro ſe quiſque, moneri
Ne temerè faciat non facienda, putet.

De vario medicorum vultu.

Vultus vt eſt animi indicium & certiſsimus index,
(Sit niſi fucatus) ſic graue pondus habet.
Afficit ægrotos variè: ſpemq; addit & aufert:
Tranquillus, triſtis ſollicitúſue nimis,
Turbidus aſpectus, turbatum animum eſſe fatetur.

Compoſitus mentem ſenſaq; pace frui.
Fluctuat inſtabilis: titubat malè conſcius ardet
Scintillátque ira pectora quando tument.
Conrahit offenſus frontem: rugiſque minatur
Aſper: & in rigido qui ſedet ore grauis.
Diducit faciem lætus, roſeóque colore
Emicat, ægrotis lætitiámque facit.
Dimittunt oculos, vultúmque animúmque, tremúntque
Palléntque exanimis ingeminántque metum.
Spémque repentè adimunt pacatis vndique rebus:
Ex medici facie ſcilicet atra legunt.
Tuncque actum de vita eſſe, aut illam abſque periclo
Haud eſſe illachrimant abſque mora abſque modo.
Ignari, plærumque ſuum illum prodere morbum,
Qui curare alios creditur arte ſacra.
Sic fit vt inuidia turgens ſpe palleat auri:
Dum ſtatuit quouis nil prius eſſe lucro.
Laſciuos oculos damno: vultúmque procacem
Fauniſque ac Satyris qualis adeſſe ſolet:
Qui ſtruit inſidias hirquis tranſuerſa tuetur:
Qui leuis eſt: riſu proditur ille ſuo..
Nam ridere nimis fatui eſt, capitiſque minuti
Indicium: riſum qui ſapit arte regit.
Sic quoque nemo ſupercilium, nimiúmq; ſeueros,
Triſtéſque & rigidos difficiléſque probat.
Triſte genus migrate aliò: vita obuia noſtra eſt
Comiſque ac facilis, plena bonæque ſpei.

Deie-

Deiectos,paruiq; animi,placido erige vultu
Quiſquis es, & iuſti ſupprime ſigna metus.
Securos,vanóſque nimis,nimiumq; ſupinos.
Argue toruo oculo,fronte reprende truci
Nutuq; & facie & manuum vertigine damna:
Ne deſint propria ſedulitate ſibi.
Vultum aliàs tibi ſume grauem pariterq́ue,benignum
Et placidum & qui te comprobet eſſe bonum.

De vulgi in medicos dicacitate.

V T *puto ſeculum erit nullum corruptius iſto:*
Vſqueadeo ſcelerum creuit vbique ſeges.
Mitto alia:in medicos debacchari omnibus æquè:
Et libet, & (grauius quod reor eſſe) licet.
O veterum mores: Saturni ô tempora Regis,
Quo ventum eſt? hodie riſus vbiq; ſumus.
Mendici,ſcurræ,nugones dicimur eſſe
Paſsim omnes: ſed adhuc iſta querela leuis.
Carnifices,homicidæ, tortoréſque putamur:
Immaniq; hominum quærere ſtrage lucrum.
Sarcophagos,ſcio,Ariſtophanes petulantius auſus
Appellare fuit:tale ſed ille nihil.
Miſit in exilium medicos Cato & expulit vrbe
Durus homo,falſus ſuſpicione doli:
At tanta in medicos nunquam conuitia iacta:
En quo noſtræ artis gloria lapſa vetus.

De præpoſtera quorundam Hiſpanorum opinione.

HOC vno Hiſpanos accuſo & damno frequenter,
  Quod verpas, medicos quoſlibet eſſe putent.
Iudæóſque vocent generiſq́; opprobria clari:
  Quid precor à recto longius ire poteſt?
Qui genere illuſtri eſt, neque enim vileſcere ab arte
  Nobili, & antiqua proficuáque, queat.
Lux tenebráſne ferat? det virtus dedecus vlli?
  Aut pariat turpem degeneremq́ue notam.
Ars medica obſcuros in claram educere lucem:
  Sublatóſq; ab humo nobilitare valet.

De via perueniendi ad artis medicæ perfectionem.

METAM vbi conſtituunt phyſici, portúmque laborũ,
  Principium medicæ ponitur artis ibi.
Si quis dignè igitur medicum ſibi quærat honorem:
  Nota illi Logice, nota Matheſis erit:
Nota etiam naturæ omnis terræq; mariſq́;
  Aëriæq́; plagæ, ſtelliferiq́; globi.
Tum cauſas rerum, effectus, diſcrimina doctus
  Antea, ad humanum transferet arte ſtatum.
Phyſiologia Atque via ductus facili certáque breuíque
Semiotice   Primum, hominis quàm ſit fabrica magna, ſciet
AEthologia Mox ſigna & cauſas effectricéſque ſalutis,

Seruan-

Seruantéſque hominem ne cadat ante diem: Itygine
Quæ victus ratio: quæ ſint alimenta cauenda:
Et breuiter quidquid corpora ſana facit.
Hinc morbos & quæ morbos comitantur adibit: Noſologia
Viuificáſque feret læthiferáſque notas. Pathologia Prognoſtice
Inuigilanſque Dioſcoridi ſcriptiſque Galeni Pharmaceutice
Excutiet loculos pharmacopola tuos.
Et quæ ſimplicia, & quæ ibi ſint compoſta videbit:
Et quis ſimplicibus compoſitiſque modus.
Poſtremo normæ certæq́ inſiſtet amuſſi: Therapeutice
Qua parta, ſtudium vertet ad artis opus.
Iamque ægros medicamentis victúque ſalubri,
Oppugnans, veniet victor in ora virûm.

De iniquis ægrotorum poſtulatis.

IN *certo poſitum qui ſe videt eſſe periclo,* Hipp. ad Cratenam.
Ah fruſtra, votis non facit ille modum.
Sic quoque quos morbi frangunt, ſuſpiria ducunt:
Et fieri à nobis multa negata volunt.
Nempe repentè malum curari, ardore leuari,
Reſtinguíque ſitim, reſtituíque famem.
Induci ſomnum, minui auferríue dolorem
Atque alia in noſtra non ita poſta manu.

Ægrotis nihil temerè conſulendum.

VT *ſine lege loqui in cauſa ſit turpe forenſi,*
Turpe etiam medico ſit ſine lege loqui:

Lex medicis ratio eſt: haud nomina magna virorum:
(Magnos ſæpè viros pondera magna latent)
Quid porrò eſt ratio, niſi demonſtratio cauſſæ?
Quid cauſſa? omnigenæ fons & origo rei.
Nil igitur tibi nota rei ſit cauſſa priuſquam
Conſule, qui medicus non malus eſſe voles.

De formæ in medicis prærogatiua.

CORPORIS *effingi ſpecies ſi poſſet ab arte,*
Lætæ frontis honos, gratus in ore color.
Aſpectus placidus, breuiter perfectio ſumma
Membrorum, voti ſit Medicina tui.
Duxq́ eſſes medicis vt eam ſine fraude pararet
Quiſq́ venuſtatem creſceret vnde decus.
Perſtringit tacitè ſenſus conſpecta venuſtas,
Ægrorúmque animos conciliare valet.
Non tamen idcirco infelici ſydere natos
Deſpice, ſi, vitium corporis, arte premant.
Et fortè ingenio, doctrina vſuq́ medendi,
Virtutumq́ choro ſi ſua damna leuent.
Natura haud quaquam confert vni omnia ſumma:
Præſtat, præcipuis quem beat illa bonis.
Facundus, pulcherq́, ſuæ rudis artis, ineptit
Haud rarò, & ſecum plurima damma trahit.
Contra oculis, membrisq́ alijs in corpore captis,
Sæpè auxit mentem cælitus, ipſe Deus.
Num balbo malis fugientem, credere vitam

Si

Si ſapiat? quam cui ſit, ſua forma grauis?
Non bene forma habitat cùm culto in corpore, vilis
Eſt animus: forma huic inuidioſa ſua eſt.
Felices quibus eſt vtrumq; datum & reſpondet vtrumq;.
Poſtea queis animi nobilioris honos.
Prima igitur cura eſto huius, primum inſtrue pectus,
Poſtea corporeis conſpicuiſq; vaca.

In medicos, cùm male habent, a iuſtis medicamentis abhorrentes.

NVM *medico indignum à ſe diſſentire videri?*
Vera docere alios dogmata, falſa ſequi?
Pugnantis vitæ paßim, fraudiſque notamur:
Nulla capi à nobis pharmaca, multa dari.
In noſtro ipſius nos paſcere corpore morbos,
Quos, cum adſunt alijs, carpimus ore graui.
Non volo diſcipulum naturæ, hac peſte teneri:
Sed volo lege pari, ſeque alioſq; regat.
Quæque alijs ſuadet, prius illa vltro ipſe capeſſat.
Et ſolida exemplo comprobet eſſe ſuo.
Cumque alios velit incolumes traducere vitam,
Curet vt in tuto ſit ſua vita loco.
Qui ſecus id faciet, mox audiet ille, medere
Tunc alijs, poſtquam te medicatus eris.
Qui malus ipſe ſibi eſt alijs bonus haud ſolet eſſe:
Quiſque ſibi propius, qua valet arte, fauet.

De remediorum deſcriptionibus quas receptas dicunt.

MVLTA *animum rapiunt tranſuerſum, errareq; cogunt*
Haud rarò quoties litera ſignat opem.
Hinc promens deſcripta ægris relege antea cautus:
Quàm ſub iudicium quilibet illa vocet.

In medicos ſcelerate lenes & negligentes.

SI *mihi relligio haud eſſet perſtringere quenquam:*
In verſu legeres nomina multa meo.
Scilicet arguerem culpas, medicosq́ue notarem
Quos rude veræ artis pectus habere ſcio.
Nomina magna quidem iactant, annoſque recenſent,
Longumq; vſum, hominum quem peperere nece.
At ratione carent, artiſque vſusq; magiſtra:
Et norma: ſolidum quæritur vnde decus.
Sic nuper quidam vena in pulmone refracta:
Turpiter ægrotum ſuſtulit ante diem.
Nam leuia exhibuit primùm non fortia: Coê,
Cùm ſecus id fieri, tuq; Galene velis.
Atque ita ſenſim vlcus læthale in pectore natum eſt:
Quod prohiberi omni debuit abſque mora.
Hoc ſed enim validis tantùm, plagaq; recenti,
Præſtari magna ſedulitate poteſt.
Hydropicum ſanare alius dum tardat ineptus:
Excidit à ſummo præcipuoq́ue ſcopo.
Vidi etiam temere differri pocula ſacra:
Cum validum corpus, febris haberet atrox.
Vidi ſuppreſſum ſerò, occidiſſe catharrum,

Prim

Principio fuerat, quem cohibere leue.
Vidi diſcutienda ſtatim concreſcere ſenſim
In Schyrrum, in nodos, perpetuasq́ue cruces.
Vidi alia innumera ex vno hoc errore profecta,
Quod ſuſpendantur pharmaca iuſta, diu.
Fronte capillata verè eſt occaſio: præceps
Quæ ſemel vt fugit, poſtea nulla redit.
Aſt operæpretium eſt, quàm ſint audire, diſerti
Principio ſemper qui leuiora probant.
Eſſe venenata & propè deleteria vitæ,
Quæ quatiunt motu corpora noſtra graui:
Nilque opus eſſe, aiunt, violentis lenia quando
Pharmaca ſufficiunt, non nego: ſed quid ab his?
Sufficere hæc autem, vel non: tentare neceſſe eſt
Facto à debilibus ad potiora gradu.
Id verò falſum eſt dogma, imprimíſque uociuum:
Præcipuè valido præcipitíque malo.
Quis ſibi, conſpecta Scylla, oppoſitaq́ Charibdi
Auraq́ & remis, non cauet abſque mora?
Nónne ſtatim caſu cum quis delapſus in ignem eſt
Eripitur læſa parte ſubinde ſui?
Iactura leuiore, lucro eſt grauiora cauere
Damna: mora in multis peſſima, parua licet.

De corporis in medicis elegantia & cultu.

SINT *procul hinc medici qui ſunt vti fœmina compti:*
Ex vitio in vitium turba parata nimis.

Barba graues non raſa decet, me iudice, quanuis
Hac careat, longa pulcher Apollo coma.
Turpe capillitium pariter mentumq́ fouere:
Vtq́ virile iſtud, ſic muliebre prius.
Hippocrates vngues monuit, crineſq́ putandos,
Inde venuſtatem, quæ ſit honeſta, petens.
Eſt Harpiarum longis eſſe vnguibus eſtq́ue
Sordidi & ignaui lucripetæq́ue nota.
Ciuilem imprimis medicum vrbanumq́ probamus:
Quem neque ſpurcities ruſticitáſue grauet.
Is certè haud quaquam fœdum exhalabit odorem
Parte aliqua: aut ſordes non bene lotus alet.
Aut capite impexo incedet, ructuſq́ue pudendos
Admittet: fugiant hæc probra quæſo procul.
Lentigo ſcabies, ſcalptus, creberq́ ſcreatus,
Tuſsiſq́ idq́ genus cætera crimen habent.

De incompoſitis inordinatisque medicorum affectibus.

NON *ſolum in medico petulans laſciuáque vita*
Damnanda eſt, morbos quæ facit atque fouet.
Verùm etiam motuſq́ue graues, animíq; procellæ:
Vt ſint liuor, edax, ſpes, amor, ira, lucrum.
Nec non ambitio, ſimiléſque in pectore fluctus:
Mens quibus excutitur ſæpius arce ſua.
Inuidia infelix monſtrum quos occupat æſtro
Faſcinat, & memores non ſinit eſſe ſui.

Non

Non ſecus atque auri nunquam ſatiata cupido.
Hei mihi quam multos ſtrangulat iſta ſitis.
Iudicio, ſi quidquam aliud, ſano officit ira:
Inflammans animum concipiénſque minas.
Nec minus hac, odium mentis ſubuertit honores:
Scilicet ira odium ſuſcitat, inque vicem,
Spes dubiæ quatiunt ſenſus, velut Æolus vndas:
Et veluti timidos, ſollicitóſque metus.
Quod ratio dictat metu omiſſo audacter obito:
Nil veritus finem quem ferat vſus opis,
Rumoreſq; à te prudens exclude ſiniſtros:
Agyrtáſque & anus inuidiamq; ſine.
Perculſos fama quoſdam contraria menti
Porrexiſſe ægris pharmaca, ſcire pudet.
Sed neque ſecurum omnino cupio eſſe medentem:
Ex inopinato multa venire ſolent.
Multa latent etiam doctrina vſúque peritos:
Et fugiant Lynceum lumina multa tua.
Ergo ſpemque metúmque inter ſe temperet arte:
Spe plenum mergat nequa procella cauens.
Tuta timet ſapiens: ſyrteſque & ſaxa veretur:
Et tempeſtates cum mare lene videt.
Quinetiam faſtus, medicorúmque improba fama:
Sæpè fames, Orco corpora multa dedit.
Idque ideo quia turpe putant non illa tueri
Mordicus, arripuit quæ ſibi quiſque ſemel.
Edoctum meliora à ſe deſciſcere, laudo:

Quis ſit, quin ſemper diſcere plura velit?
Qui iuſtum reprehenſorem faſtidit amarus,
Et ſapit & tribuit plus ſatis ille ſibi.
Turpe viro medico, temere nimis eſſe proteruum:
Quotidie inuentis addere plura licet,
Eſſe puto ſatius placidum reflectere curſum:
Quam ruere in præceps quò malus error agit.
Cæcus amor, quid ſi medicum impatientius vrat?
Effodiétne oculos huic quoque cæcus amor?
Qui vagus & iuſtis nondum maturuit annis:
Debeat huic vitam credere nemo ſuam.
Sit quoque ſuſpectus quem aliena morantur ab arte:
Hæc medicos totos quod velit eſſe ſuos.
Ars medica haudquaquam, veluti prudentia iuris,
Vrbibus & populis rite vacare poteſt.
In plures animus partes curaſq; diremptus
Eſt minor: & medicum vix bene munus obit.

Medicè viuere non eſſe miſerè viuere.

medice viuere est naturae congruenter viuere

SIT *ſatis ô tandem: nec enim iniucunda putanda eſt,*
Vita ea, quàm medicos vult medicina ſequi.
Nam vanum eſt medicè qui viuit, viuere acerbè:
Si modo naturæ vita beata quadret.

De decenti medieorum amictu.

MVNDLCIEM *in medico imprimis optamus amictu:*
Immundis animis ſordidus eſſe ſolet.

Form-

Forma ſit apta ipſis membris: neque laxior æquo,
Stricta, breuiſq; minùs: vt neque longa nimis.
Mos regioni omni ſuus eſt & gratior vſus:
Hunc ego præcipuè conſulo quiſq; colat.
Nos Belgæ ad talos veſtis dependeat atra
Laudamus, grauibus conuenit iſte color.
Idem ſit tunicæ, caligis, capitiq; pediq;:
Sit quoque thoraci, quem tamen eſſe rubrum,
Eſſe alium plærumq; ſcio, melioribus annis
Præſertim: decorant non ita picta, ſenes.
Quod ſi res ſatis ampla ferat, ſint ſerica malim
Indumenta, chlamis inferiorq; toga.
Scilicet exornat corpus ſpecioſus amictus:
Materiæ cuius nobilitatur opus.
Adde notas animi inde peti, nomenq;, fidemq;:
Derogat heu doctis trita lacerna viris.
Compoſitum eſſe animum, veſtes à vertice ad imos
Compoſitæ vſq; pedes prodere, fama refert.
Pauper vbique iacet: non ſuſtinet hiſcere pauper:
Cùm ſua nullius ponderis eſſe videt.
Qui, ſi hic diuitias ſimulet, non vltima laus ſit:
Vt ſtet in illuſtri dogma ſalubre loco.
Nimirum grauiore ore, vt qui diuite ueſte
Fulgeat, ægrotis iuſſa verenda dabit:
Annulus in digitos inducitur vnus & alter
Non malè, ab antiquo id publicus vſus habet.
Vituperem potiùs baccata manilia collo

Appenſa:in re omni conuenit eſſe modum.

De honeſtis medicorum impoſturis.

SVNT *qui ſemper agant aliquid, mutentq́ue nouentq́,*
Ad, lecto, quoties, tecta, iacentis, eunt.
Aut quoties adit hos, ſcitatum oracula Phœbi
Fortè aliquis: quæ res non ita tota mala eſt.
Fecit id Hippocrates & ab illo ſæpe Galenus:
Quod tantos decuit quis ſibi turpe putet?
Simplici aquæ incoquimus fulgens ita ſæpius aurum:
Et lapicidarum fragmina cara damus.
Id'que ſciente ægro: nanq́ hinc ſibi plaudit, & eſſe
Se charum: medicum ſollicitumq́ putat.
Non raro capiti ſano fomenta paramus:
Sæpe aures ſanas non nocitura linunt.
Magnum est aliquando medicamentum nullum sumere medicamentum.
Nil agere interdum multum eſt agere: vtile porro
Tunc erit imprimis fallere fraude leui.
Cum nos oblitos credant, artiſq́ ſuique
Ignari in morbis ocya crebra dari.
Sed velut hæc tolerem plebis rudiumq́ fauore:
Sic quoque damnem, ægri mens vbi docta vetet,
Nimirum ſapiens res, vti ſunt, ponderat omnes:
Imponiq́ ſibi credulitate dolet.
His capitur nugis craſſum tantummodò vulgus:
Et quorum mentes perditus error habet.
Prô ſuperi quanta caligine ſubmerguntur
Qui ſtulti Antyciras, Elleborumq́ vocant.

vorant

Hic

Hîc opus eſt aſtu imprimis: hîc gloria fraudem
Summa, ſalutares decipulaſque manet
Seſquipede extantem naſum clamabat habere
Se quidam, hocque illi certius eſſe nihil.
Huic vafer & prudens medicus ſubſcripſit, & illum,
Se reſecaturum comunienter, ait.
Quid facit? in manicam, pulmonis fruſtula ſecti
Atque tepentis adhuc, inſerit arte noua.
Tum tractans naſum, è ſublimi fruſtula ſenſim
Decidere in peluim ſanguinolenta ſinit.
Quo monſtro conſpecto, æger morbum exuit omnem
Protinus, & medico munera larga dedit.
Iurabat ſerpentem alius ſe claudere in aluo:
Huic data ſunt vomitum quæ ſtimulare valent.
Dum vomit & turbati oculi vix cernere poſſunt,
Anguilla in flumen, quod venit ore, ſubit.
Apparenſque ægro faciem mentita colubri:
Exoluitque metus, lætitiamq; tulit.
Proſit vt ægrotis medicam nil dedecet artem:
Id fiat ſalua relligione modò.
Vana ſuperſtitio prpcul hinc, magicique ſuſurri:
Nemo tanti, aliquis decipiatur, emat.

Iu empyricos & mulomedicos.

QVOS *maris Ægæi delectant certa pericla,*
Naufragium voto promeruere ſuo.
Quæ porrò vllius tanta eſt inſania, vt optet

Pro Palinuro,alium quemlibet eſſe ducem?
Pro medico vnctorem? tonſorémue eligat amens?
Aut hominem bardum prætulerit? vel anum?
Pœna quidem facti temerarij digna ſequetur:
Non habet euentus res malè geſta bonos.
Iuſtior illa tamen,grauiorq́ exiſtet,in illos
Qui fallunt linguæ futilitate rudes.
Qui,(quo rem faciant)abiurant omnia ſacra:
Cùm tripodum matulas arripuere loco:
Qui paſsim in triuijs ſua iactant toxica, mille
Occiſorum hominum nobilitata nece.
Quo vos iſta ore audetis? quæ amentia veſtra eſt?
Quæ lethe immemores vos facit eſſe Dei?
Nam neque morborum ſpecies,neque tempora noſtis:
Vt neque quas vires iſta vel illa ferant:
Corporáque vt vario inter ſe diſcrimine diſtent:
Quid partes anni, diſsimileſq́ vices:
Quid cæli ſtatus inſinuet,geniuſque locorum:
Hyppodates Quid tempeſtates, Hyppodateſq́ ferat:
Potio,quæ,qualis,quoties,quo tempore,quanta
Vnicuíque dari non ſine laude queat:
Multaq́ præterea ægrorum facientia ad vſus
Neſcitis:quid enim? non didiciſtis ea.
Hinc methodo haud quaquam inſtructi normaq́ medēdi,
Conſulitis primùm,cum dolor urget atrox.
Qui poſtquam admonuit,medicamina veſtra viritim
Luminibus vinctis, dona ſuperba, datis.

Cumq́

Cumq́ per has veſtras artes, per crimina veſtra,
Fortè aliquis miſerè concidit ante diem:
Inuidiam facti in numen transfertis Olympi
Impietate graui, vafritiæq́ pari.
An fore perpetuò hoc vobis impune putatis?
Non hominum? non vos territat ira Dei?
Non ſatis extiterat conceſſam abrumpere vitam?
Qua iactatis opem ferre venena manu?
Cæleſtem niſi veſtra etiam blaſphemia regem
Argueret, lucem præripuiſſe datam?
Principium vitæ, mediumq́, ſupremaq́ meta
Eſt ſua cuiq́: ſtata hæc omnia lege Deûm.
Nos etenim ſuperi voluerunt viuere certo
Tempore, nec repetunt dona ſua, ante diem.
Aut igitur ſcelerati homicidæ ſitis oportet:
Aut ad defunctos culpa trahenda fuit.
Pro vita hîc multis erepta, deniq́ue ſontem
Veſtram animam dabitis, pendat vt illa ſcelus.
Nec pacem interea in terris ſperate, redibit
Rege ſub hoc noſtro, quæ Dea fugit humum.
Imo iam redijt: cum noſtro Aſtræa Philippo
Iam regnat latè iunctaq́ ſceptra tenet.
Illa repurgabit terſa rubigine, ſcabra
Plebiſcita: nouis ſanciet illa modis.
Et leges alias pro re, pro pace rogabit
Publica, vt hæc peſtis exulet abſque mora.
Atq́ ita non dubium medicaſtros exiget vrbe:

In qua compoſita iuſque piumq́ dabit.
Cum modò ſuripiant fortunæ munera fures,
Iu cruce ſublimes turpia facta luunt:
Si quis fortuitò vitam pugnando cuiquam
Abſtulerit, capitis plectitur ille ſui:
Quid fieri eſt iſtis hominum lanionibus æquum.
Qui nec fortuitò, nec niſi morte nocent?
Qui miſerè eripiunt nobis cœleſtia dona?
Polluta tractant pharmaca ſacra, manu.
Id veſtra refert ciues perpendere: veſtram
Res hæc qui regitis publica poſcit opem.
Ne ſinite hanc hominum lanienam impunè vagari:
Hoc legum frænis ſed cohibete nephas.
Maiorum exemplo: qui ſæpiùs vrbe fugarunt
Hos fucos, hæc ne carnificina foret.
Vos tamen imprimis veri medici arma mouete,
Quos dux Hippocrates, erudijtq́ue ſalus.
Noſtis odorari Lydiaq́ expendere cote
Degeneres animos, ſuppoſitóſq́ nothos.
Hos impoſtores igitur (ſcelus omne peroſi)
Prodite: ſub claro ponite monſtra die.
Ne proſint illis tenebræ, proſitúe latere:
Communis pietas flagitat eſſe boni.
Dent pœnas (meruere graues) dent ilicò pœnas
Ni ſubitò vertant ad meliora gradum.
Naſcetúrne aliquis medicorum ex oſsibus vltor
Qui vitam humanam vendicet arte pia?

Quo

Quo duce profligatæ abeant terraſq; relinquant.
Carniuora Harpyiæ peſtiferæq; lues?
Spero equidem: interea arma armis contraria vobis
Imprecor, inq; illos fulmina veſtra tonent.

Medicos nequaquam ex annis æſtimandos.

QVÆ *tandem hæc ſors eſt? noſtriq; iniuria ſecli:*
Vt curare putent non niſi poſſe ſenes?
Salua his laus: ſalua eſt capitis reuerentia cani:
Per me: ſaluus honos, omnia ſalua manent.
Verùm ea quæ facimus noſtris ſpectantur ab annis?
Annè à doctrina, dexteritate, fide?

Quid faciendum illis qui ægroti deſtituuntur medicorom opportunitate.

ACCIPE *quid facias, medico æger quando carebis:*
Aut quando inuentus caudicis inſtar hebet.
Vis quæ nos conſeruat, alit, moderatur & vrget
Natura eſt: Medicis qua ſine nulla licent.
Hanc ego te vitæ dubium obſeruare cupiſco:
Non ſecus ac Lædæ ſydera nauta facit.
Quis docuit ſanos frigusque, æſtúmque cauere?
Quis requiem laſsis prodidit eſſe bono?
Sollicitante ſiti atque fame ſuccurrere potu?
Et cibo? & hic certum quis retinere modum?

Quis iuſtos ſomnos capere, iniuſtoſq; fugare?
Iram aliaſq; animi ſub pede habere cruces?
Quis fugere infectos ventos, auramq; nocentem?
Veſicæ ac alui reddere pondus iners?
Quis? niſi naturæ ſacer impetus? auſpice eâdem
Quid facias æger, deſpiciáſue ſcies.
Tantum ô ne iaceat ſuperata tyrannide morbi:
Vitáque iam victas det reſupina manus.
Nimirùm morbo victore, faceſcere in auras
Illa leues ſenſim, continuóue parat.
Suſtentanda itaque & fracta inſtauranda repente
Dum licet: id primùm eſt, præcipuumq; caput.
Quod ſi tentarit leuis ægrotatio corpus:
Nil age. naturæ munere victa cadet.
Cum grauis eſt morbus, ſed quem natura moretur
Viribus æquatis, robora ſubde noua.
Aut ſaltem caue ne certamine pugnet iniquo
Inferior: nimiùm progrediente malo.
Scilicet abſcindenda omnis progreſſio, primo
Tempore: ſublato fomite flamma perit.
Obſerues niſi obeſſe vides, quæcunq; ſolebas
Sanus, adhuc morbo nil faciente, ſequi.
Conſuetudo vetus, natura eſt altera dicta:
Hinc ea perpetuò deueneranda venit.
Sed quia in ægrotis vis languet fracta ſub hoſte
Deterior, ſolito fac leuiora ferat.
Subtrahe dimenſo, potuq; ciboq;, labori:

Id niſi forte fames & ſitis aucta vetet.
Si dubites de extremo aliquo, vt ſit, nec ne bibendum?
An ſit edendum aliquid? an nihil? adde modum.
In media perſiſte via: extremùm inter vtrumq́,
Sic dubius pelagi nauita quærit iter.
Sin venter cumulet ſordes, multámque ſaburram:
Si lotium reſtet, exuperétue cruor:
Quæ ſani vſurpant faciuntq́, recollige prudens:
Ac imitare ſtatim: lubrica pruna coque.
Caſsiam ede, aut mannam, aut ficus, paſſáſue Corynthi:
Aut gummi in trunco quod Therebynthus alit.
Aut ſimile, innocuum quod ſit, minimiq́ vigoris:
(Talia qui medici ſunt benedicta vocant)
A validis medicamentis ſed enim abſtrahe mentem:
Si tibi quàm velles ſint ea nota minus.
Sunt valida Hyppopha Turbith, Colocynthis, vterque
Elleborus, Peplis, Scammoniúmque furens.
Idque genus non pauca alia: hæc cane peius & angue
Oderis: & medico non niſi teſte proba.
De ſudore eadem eſt ratio, lotióque mouendo:
Deque fluore vteri: cognita ſemper ama.
Damna ignota: ſeca venam ſi ſanguis inundet:
Vt fieri ſano corpore ſæpe vides.
Cùm verò fluxus aderit, vomitúſue profuſus:
Nec quid agas, toleres, impediáſue, ſcies:
Quid valeant propriæ vires perferre, videto:
Et niſi debilitent illa, morere caue.

Abſq;

Abſque mora reſtingue aliter, poſito obijce, fluxum:
Et pete de medio quæ cohibere valent.
Quando fatigatum corpus, duc ocia: quando
Torpeſcit, motu ſuccute membra leui.
Quando calet, frigétue: leua mediocribus æſtum
Frigusq́ue auxilijs, diſparitate pari.
Sic quoq; quando aret, nimio vel diffluit vdo,
Antidotos ſolitas oppoſitáſque para.
Singula quid memorem? recreantia aromata ſenſus,
Tum quæ ventriculum, refficiantq; iecur.
Tum quæ cor ipſum firment, potioráque membra,
Quidquid agas, adhibe conueniente modo.
Quippe reuiuiſcet ſopita in corpore virtus
Hoc pacto, vires accipietq; nouas.
Nec leue momentum attuleris, ſi gaudia quæras
Exhilareſq; animum, qua licet arte, tuum.
Colloquio indulgens placido, plectróue, chelyúe,
Dulciſouiſue ſonis, hiſtoryſúe nouis:
Spectacliſue, alijſúe, tibi quæcunq; placebunt:
Scilicet erigitur mens ita preſſa, ſolo.
Et maiora audere facit, laxiſq; caminis
Exhalat latè teter olénſq; vapor.
Spiritibusq; auctis vis morbi oppreſſa fugatur.
Succeditq; ægro, qui fuit ante, ſtatus.

De medicæ artis vſu & præſtantia.

CORPORIS *integritas, meritò Cynoſura vocatur:*
Inſtituat curſum quo medicina ſuum.

Nec

Nec malè eam anteferunt auro, rariſq; lapillis,
  Diuitijſq; alijs, quas rude vulgus amat.
Nam quid amabilius firma, integraq; ſalute?
  Quid morboſo habitu triſtius eſſe poteſt?
Hoſpitium diuini animi ſi corpus habemus:
  Poſt dotéſue animi, corporis ibit honos?
Criminibus veluti mentem ſapientia: corpus
  Labe vacare omni ſic medicina facit.
Democrito hæc ideo illius germana vocata eſt:
  Scilicet, alterius altera ſemper eget.
Os humeroſq; Deo ſimiles: heroica membra:
  Roburque Herculeum: magna quis eſſe neget?
Maius adhuc porrò, & multò excellentius iſtis
  Omnibus: incolumem poſſe ſalute frui.
Illa priora cadent. marceſcentq; ilico, poſtquam
  Strata valetudo damna ſub hoſte, feret.
Quando animus languet cum corpore, nulla moratur
  Spes: nec honos, nec opes pectora noſtra mouent.
Viſus abit, lepidique ſales, venereſq; iocoſæ
  Diffugiunt. odio eſt gloria, fama, decus.
Omnia mæror habet: vaſtóq; abſorbet hiatu
  Dulcia, quæ ſanis gaudia mille dabant.
Adde animum frangi, & ſenſim bruteſcere ab ægro
  Corpore: ſympathia non faciente modum.
Hincq; vacare pigere ſacris, ſuccurrere egenis,
  Inſudare libris, cùm malè corpus habet.
Templa ruant: Diuûm ſtatuæ rapiantur ab aris,

Fiantq́ hoſtili,ſacra,prophana, manu:
Patria,chara,domus,Reſpublica,liberi & vxor,
Funditus intereant,vis niſi iuſta vetet.
Ferreæ & armatæ leges viſantur inermes.
Quando virile intus,frigore,pectus hebet:
Quantus honos medicina tuus, tu ſana tueris
Corpora,neutra foues: ægra valere facis.
Duremus ſalui,multos feliciter annos
Efficis: inque omni tempore grata venis.
Et facili largaq́ manu,tua ſpargis in omnes
Munera:nondum ortis, auxiliaris ades.
Excipis infantes:pueriq́ vt robore firmo
Succreſcant,ſtudio eſt: ſunt tua cura viri.
Sunt tua cura ſenes:ſunt omnes denique, quotquot
Vitali paſcunt lumine ſolis equi.
Tu reges orbis ſummos,populumque,patreſq́,
Tu genus omne hominum ſub tua iura vocas.
Per te aureſq́ graues, caligantique leuantur
Peſte oculi:& ſenſus quilibet,apta facit.
Mentem etiam ingeniumque iuuas: & ſemina cæli,
Igniculoſque ſacros,quos habet illa,foues.
Diua faue: myſtæq́ tuo,hæc in carmina vires
Suffice:Diua tuæ eſt,quod cano laudis opus.

Medicos non rarò hallucinari.

INGENIVM viréſque hominum omnibus ædere punctis
Perfecta (hæc ſuperum propria) nulla valent.

Cætera prætereo medica contentus arena:
Ars nihil abſq; Dei munere ritè facit.
Hinc,quia multa latent ſenſus quæ ſcire neceſſe eſt:
Surgat vt à certis indubitata ſalus.
Sæpiùs errare,& labi contingit in illis,
Quæ velut in tenebris abdita tota latent.
Singula qui meliùs rimatur & arrigit aures
Intenditq; oculos gnauitér,ille præit.
Ille duce arte poteſt languores tollere notos:
Quos alij nulla dexteritate fugent.
Ignotos tutò aggreditur;ne peccet in vllo:
Conceditq; Deo cælitibusq; locum
Eſt quodam prodire tenus,cum non datur vltra:
Tendereq; huc Medici carbaſa tenſa ſolent.

Medicum eodem tempore multis vacare bene haud poſſe.

NON *pauci centum commiſcent pharmaca,~~centum~~*
~~*Diuerſis morbis vno eodemq; die.*~~
Venimus ad ſummum:quo lucrum impellit hiantes?
Quo rapit impietas? omnia plena dolis.
Noſtræ artis princeps inſtauratorq; Galenus,
Quem longis ſequimur paſſibus horret ad hæc.
Nam negat,abſq; nota medicum vix quatuor ægros
Suſcipere in curam poſſe,ſuamq; fidem.
Qui ſic? quiſque æger totos nos poſcit,& omni
Momento,medicum munus opusque vocat.

Alii sic legunt
Non pauci centum commiscent pharmaca, mortis
Diversis, uno saepius atque die.

 Diſci-

Diſciplinæ militari artem medicam reſpondere.

MILITIAM *quicunq́ue adeunt: Martemq; laceſſunt:*
(Curare eſt belli, militiæq; genus)
Arma legunt, aptántque ſibi galeámque micantem,
Loricamq́ grauem, qualis Achillis erat.
Fulmineúmque enſem, & quæ hodie ſclopeta vocamus.
Atq; alia: his ſana eſt vita tuenda modis.
Inſuper inſtituunt ſtationes: agmina cogunt:
Vexilla attollunt: præficiúntque duces.
Buccina rauca olim, nunc dat taratantara ſignum:
Horribilique ſono, pectora tacta, furunt.
In medium pergunt æquor: pugna aſpera: cœlo
It clamor: certi, certa pericula, vocant.
Eſt operis tanti, pax & victoria finis:
Læto illa è curru, corpora ſtrata videt,
Cædeſq; & raptus, & mille enormia facta:
Proh dolor, ecquid non aſpicit illa mali?
Sunt nobis bombardæ, enſes clipeiq;, tubæq;,
Et quæ præterea Martius ardor habet:
Arma alia, inſtrumenta alia: opportuna ſaluti:
His nos munitos ſcilicet eſſe decet.
Omnia habet cœlum & terra & mare & arduus æther:
Omnibus his vti, qui valet arte, poteſt.
Tanta eſt materies medicis cædenda relicta:
Arma ſua hinc illi propria & apta legunt.
Eſt hoſtis, morbus: ſunt arma hoſtilia, cauſæ

Illius:

Illius: hæ vires prælia in iſta, ferunt.
Quæritur his genus omne mali: genus omne dolorum.
Deniq; mors, noſtro quæritur enſe, ſalus.
Nunc diſciplinam audi pugnæ: arteſq; fugandi,
Sternendiq; hoſtem, quas medicina probat.
Cominus irruimus aduerſo pectore & armis:
Conferimusq; pedes, conferimusq; manus.
Sæpè fugam ſimulamus, & hoſti cedimus vltro:
Retrahimusque manus, ſubtrahimusque pedes.
Vt varia eſt morbi fortuna, occaſio præceps:
Conſilia extemplo ſic variare decet.
Sunt conſultores medicis, regeſq; duceſque
Qui leges condant, preſtituantq; viam:
Natura imprimis rerum experientia deinde:
Poſtremò paritas, robore nixa pari.
Conſilia hinc medici: atque ſua hinc oracula ſumunt:
Horumq; auſpicijs, caſtra inimica petunt.
Indicit morbus bellum? inſinuatio præſto eſt:
Illa, quid inſtituas admonet, illa præit.
Rebus in obſcuris, habet experientia pondus:
Rebus in ignotis, quod ſimile eſſe vides.
At campum, qui dat tantæ ſpectula pugnæ:
Humanum corpus dicere iure potes.
Excurram vlterius: vexilla & claſſica, & illa
Adiumenta, animos quæ ſtimulare valent:
Hic quoque repperies fax eſt, & calcar, in omnes
Communis pietas: ingenituſq; fauor.

Incitat, officioque iubet nos eſſe paratos.
Expoſitóſque vltrò cuilibet, ipſe Deus.
Omnibus hora omni medicus prodeſſe laboret
Exemplis adigens: imperijſque ſuis.
Ad Abder. Epiſt. *Natura, Hippocrati, nobis acclamat & inſtat*
Conſeruemus opus, qua licet arte, ſuum.
Libero & ingenuo indignum mercede moueri:
Aut odio officio velle deeſſe pio.
Quid porrò natura, Dei, niſi certa voluntas?
Quam variè præ ſe cuncta creata ferunt!
Interiora animi ſonitus fragor incutit huius:
Non aures adeo tympana pulſa mouent.
Eſte procul, quos ſacra fames tantùm excitet auri:
Quos trahat ambitio: reijciátue metus.
Hi ſtimuli ſubigant alios: nos, pectora ſacra,
Turpe ſit, ah, furijs criminibúſque capi.

Importuna mora nihil ægris eſſe perniciosius.

Hipp. ad Crat. COO *teste, aliena omnis dilatio ab arte*
Cùm ſit, ea in medica plus tamen arte nocet.
Pendet ab hac animæ præſens (ait ille) periclum
(Credo) quod hanc vitiet corporis acre malum.

Cum medicis verſandum ſanitate adhuc integra.

CVM *ſubitus vehemenſque ferit præcordia morbus*

Iamq;

Iamq; premit fauces deliquiumq; parit:
Et ſanus iam plangit humum: triſtantur amici:
Diffugiunt comites, fit ſibi quiſque timor.
Oratur medicus, ſed ſeriùs aduolat ille:
Quamq́ue ferè ex toto ſpes ſit adempta videt.
Et quid agat, dubium eſt: vitáne ſuperſtite ceſſet?
Id fauor, id pietas, officiumq; vetat.
Deſperare nefas modò ſpes affulgeat vlla:
Spes Dea pendentes in cruce ſæpè beat.
Quod licet aggreditur, properatq; pharmaca monſtrat:
Multa roget dubius: non habet vnde roget.
Vxor adeſt riget illa metu, exanimatq; luctu
Singultit tremulo vix tria verba ſono.
Mens ſtupet ægroti: gemit ille, & prodere multa
Nititur, vt ſenſum principiumq́ue mali.
Ter voci via vi facta eſt: ter reſtitit: horum
Hei mihi non illo tempore tempus adeſt:
Parua mora hîc adfert non parua incommoda ſecum:
Eſt mora feſtinis exitioſa malis.
Inde vide vt peccet noſtram qui deſpicit artem:
Et triſte augurium fœdera noſtra putat.
Si nihil incolumi vita excellentius vſquam eſt:
Cur odio ſanis non minus angue ſumus?
Non ſolùm eruimus morbos à ſedibus imis
Sumpſere in noſtro corpore quando locum:
Inſuper alma ſalus tota cum ſtirpe tuenda eſt:
Se totam nobis credidit alma ſalus.

Huiuſq;

Huiusq́ intuitu morbos arcemus, eoſque
Longè antè opprimimus quàm ſua caſtra locent.
Quando tamen rupêre aditus, patuereq́ue ſanæ
Clauſtra domus (tutum nam quid ab hoſte vides?)
Victa ſalus trepidat, ſperat tamen omnia ſalua
Si modò præſidio, nos ſciat eſſe ſibi.
Quid facimus? ſi æger fuerit multò anteà nobis
Cognitus, in portu nauigat ille ſuo.
Nec mora conſilijs: neque enim vita acta moratur:
Nec quæ conditio corporis ante fuit:
Nec ſtatus, aut quantùm nunc ſit mutatus, ab illo
Qui prior extiterat, nos facit eſſe rudes.
Sunt ea clara ſatis in eo quem nouimus antè:
Nec curſum impediunt ambiguoſq́ ſinunt.
Atque ita eum minimo ſpatio curatio ſanum
Reſtituitq́ ſibi, reſtituitq́ue ſuis.
Incidere in notos fortunæ eſt munus: at artis
Ignotos, notos reddere poſſe ſibi.
Olim in amicitiam medicum ſibi quiſque legebat
Conſilio, eſſet adhuc integra quando ſalus.
Nunc rarò aut nunquam ſanis adhibemur: eorum
Cùm tamen imprimis referat illud agi.
Iudicia ab craſſa & nimiùm præpoſtera vulgi:
Hinc ſæpè antè diem mors inopina rapit.
Felices vitam medicis qui creditis omnem
Non modò quando ſalus ſtrata ſub hoſte gemit.

De

370
380

De medicorum conſulationibus.

CONSVLTVS *ſuper ægroto totam arrige mentem:*
Nec tibi de capris rem tribus eſſe puta.
De capite & vita fortuniſq; omnibus ægri, eſt
Quæſtio, cum medici pendet ab ore ſalus.
Adde profeſſum artem ſacram, officiumq; medendi,
Non ſine flagitio turpiter eſſe rudem.
Virtutem famamq; ideo quicunque tuetur,
Exigat ad numeros ſingula facta ſuos.
Ægrorumq́ue Iater ſe totum effundat in vſus,
Quando illis aures, conſiliumq; dabit.
Quis morbus? quantuſq; premat? quæ cauſſa ſit eius?
Quo ruat: & ſecum crimina quanta trahat?
Quæ ſit temperies membris, & corpore toto?
Quantáque vis? breuiter talia mille petat.
Nec prius aut oculos aut verba aut ſubtrahat aures:
Intus & extra, æger quàm ſibi notus erit.
Nam primus gradus ad curam eſt pernoſcere morbum:
Proximus, vt methodo pharmaca iuſta pares.

Maiorem curam quemque ad diuitias quàm ad propriam ſalutem adferre.

ACCEDANT *ad opes fundi ô ſi iugera centum:*
Quis ſine delectu talia vota facit?
Non omnes paſſim donant ea munera: dantur
A bene placatis non niſi tanta dijs.

Quos non patronos, mecænateſque paramus,
Res ſit vt in tuto poſtea parta loco?
Recta valetudo petitur quidem: vt vnde? tueri
Et dare eam noſtrum eſt: inde petenda venit.
At quanto eſt opibus præſtantior, hoc magis illa,
Defenſore bono, qui ſit amicus, eget.

De neceſſaria medicis fortuna.

NON *ſatis eſt medicum eſſe probum doctúmue, ſed vnà*
Hæc duo ſtare volunt aſſociata ſibi.
Inſuper ille idem ſit fortunatus oportet:
Hoc à ſyderibus, ſiue aliunde trahat.
Lullium ego noui doctumque probumq́ fuiſſe:
Illius infelix praxis at omnis erat.
Et propè fatalis, quibus ille vacauerat, ægris:
Id quod & vſu alijs ſæpè venire ſolet.
Epiſt. ad Crat. *Iam quis ſcit (velut Hippocrates ait) anne venenum*
Afflatum tacitè pharmaca mixta tegant.
Betonicam mihi ſume herbam longè optimam, in illam
Anguis ab incubitu virus abire poteſt.
Rha quoque barbaricum, & quæuis medicina ſalubris
Non ſecus hoc pacto toxicon eſſe queat.
Fortunæ eſt etiam mediciſque optabile & ægris
Munus, laudis amans pharmacopola bonus.
Talem appello grauem, fidumq́ artisq́ peritum
Quiq́ ex præſcripto pocula ſacra parat.
Innocuos medicus ſuccos præſcripſerit ægro:
Quid,

Quid, tantùm peccet pharmacopæus, erit?
Sunt alia hæc præter quæ occulto obtingere fato
Scimus: ab arbitrio cæca virago tuo.
Hæc ego ad externa & caſu ſubnixa latenti
Transfero, & aſpirent orſibus opto meis.

Ex ægrotis neminem integritati priſtinæ reſtitui.

VT *vitam minui aſsiduè, in peiusq́ referri*
Contingit ſolido deficiente chymo.
Sic natiua ſalus, virtusq́ ab origine tracta,
A morbis frangi debilitata ſolet.
Vſqueadeò vt nunquam poſsis ſperare priorem
Integritatem, acta eſt cum ſemel illa loco.
Proxima ſperanda eſt ſimilisq́, hoc poſſumus vnum
Dijs autem ſolis vlteriora licent.

Quæ adférant in curando difficultatem.

CVRA *grauis molli, fractoq́ in corpore morbi*
Si varij, impliciti, difficileſq́ premant.
Si noui, inauditi, obſcuri, ſine lege, ferantur:
Si fixi & ſtabiles ſe petulanter agant.
Si pars ſit princeps, bene nec tractabilis arte
Quæ dolet: ob longam difficilemq́ viam.
Si cauſſæ pugnent ſecum: ſymptomata pugnent:
Membra etiam pugnent ſeditioue graui.
Quando ægri medicina tuis parere recuſant

 Man-

Mandatis: nobis detrahiturque fides.
Quando miniſtrantes famuli, nati, vxor, amici,
Non iungunt operas: ſubſidioque iuuant.
Quando deeſt pietas in notis, inq; propinquis:
Nec res, in ſumptus ſufficit, ampla ſatis.
Quando caret pauper locus, ac deſertus & herbis.
Et medicamentis, quæ petit ægra ſalus
Quando anni tempus: quando eſt occaſio agendi
Aduerſa: & breuiter cum niſi pauca fauent:
Tunc ſemper molimur opus plenumque laboris,
Et tædij: & multæ ſedulitatis egens:
Quæ facilem reddunt curam, recreantq; medentem,
Colligere ex iſtis (eſt leue) quiſq; poteſt.

De impia quorundam ſuperſtitione.

QVID *memorem certis, tentari mira ſuſurris?*
Appendiq; ægris myſtica verba locis?
Linteolis ſtygia imbutis limpha, atque plicatis
In ſeriem: vidi multa ſtupenda geri.
Vana ſuperſtitio: methodiq; ignara medendi,
Naturæq; omnis: talia monſtra parit.
Tertius (hei mihi) quiſque ferè delirat: & audet:
Impius, è vanis poſcere rebus opem.
Quæ tanta impietas? rerum quis tantus abuſus?
Ad mentem ah tandem turba, ſceleſta redi.

De medicorum infelicitate.

VIVI-

VIVITVR *obſequio, medica conſumptus in arte.*
Vilis adulator ſit niſi, nullus erit.
Eſt ſuſpecta hodie ars: laudatur inertia paſsim:
Quid facias? virtus eſt, mala ferre bene.

De medicis certarum ægritudinum.

O *vita! ô mores! vbi non ignauia regnat?*
In noſtro fucos, quod reperire grege eſt?
Se medicos faciunt qui aures, qui lumina, dentes,
Qui morbum vnum aliquem, particulámue tenent.
Eſſe ſatis, tantùm auriculis, oculiſue, mederi.
Hi certè, aut podagræ conſuluiſſe, putant.
Anginas quidam tractant, frangúntue lapillos:
Qui verè eſt medicus, cuiq; ſalubris adeſt:
Eſtque huius medica: illorum medicaſtrica cura:
Morbum vnum, ars eadem tollit: & omne genus.

De ſtulta & prodigioſa febrium interpollatarum repetitione.

INTERMITTENTVM *febrium omni luce recurrit*
Vna: alia in triduo quatriduoq; redit.
Quinto etiam pleræq; die, ſextóue mouentur.
Aut alio: cæca proprietate chymi.
Non ſecus ac pelagi fluctus tolluntur in altum,
Subſiduntq; ſtato tempore, ſponte ſua.
Aut veluti ſanguis, quem fundit monſtrua luna.
Dum licet, & nullum fœmina geſtat onus.

Quando igitur putredo furit diffuſa repente.
Exhalat virus, ventriculumq́ue ferit.
Viſceraq́ue & ſeptum & præcordia verberat acri
Feruore: & corpus, quæ patet, omne grauat.
Nec priùs incepto abſiſtit, ſæuoq́ tumultu,
Quàm vis fracta ſui, noxaq́ miſſa foras.
Idq́ue aut ſudore, aut vomitu, tenuiue vapore
Accidere, aut aluo ſponte fluente ſolet.

De earundem in exacerbationibus varietate.

MATERIA *vberior, tenuata, agitatáue motu,*
Maturent febres, anticipentq́ facit.
Sic cibus impurus, ſuppreſſæ in corpore ſordes.
Ira, æſtus, rumpunt accelerantq́ue moras.
Tardantur contra quoties eſt craſſa ſaburra,
Pauca, pigra. At cur ſtant plúſue minúſue diu?
Id fit ab humoris corrupti, ſiue vaporis
Mole, modoq́: æqua, difficiliue via.
Tum quoq́ pro virtute ægri febris impetus, aut eſt
Longior, aut breuior. Copia lentat opus.
Craſſus item, lentuſq́ humor, ſtrictiq́ue meatus
Vireſque infirmæ, ne properetur, agunt.
Si verò paucus, tenuiſq; efferueat humor:
Sitq́ue via & robur, lucta futura breuis.
At quando ſtabili abſque modo, nullo ordine, febres
Diſcedunt, repetunt: tunc vaga cauſa ſubeſt.

Eſtq; ad miſcellam humorum referenda putrentum
Aut metamorphôſim, degenerémue chymum:

De cibo, potu & ſomno febricitantium.

QVANDO *paroxiſmi febriles corpora, quaſſant:*
Aufferri ſomnus, potus & eſca, volunt.
Nam tunc corrumpi ingeſta & putreſcere conſtat:
Atque ita naturam deteriora pati.
Scilicet inceptum ſiſtat certamen oportet:
Detq; manus hoſti ſæuitiæque locum.
At ſomnus duplicat flammas : intusq; recondit,
Vergere quæ præſtet, diſtribuiq; foras.
Si tamen huic legi ſit vis facienda, receſſus
Tempora (ſunt alijs commodiora) lege.
In ſtatu, in augmento, acceſſuq; omnino negari
Hæc placet, id virtus dummodo ſalua ferat.
Dum verò ſeſe intermittunt, ſiue remittunt:
Indulge ſomno, corpora paſce cibo:
Da potum; interea tribus horis iſta videto
Anticipent, motum præueniantque mali.
Ex tribus his autem, ex ſomno potuque periclum
Eſt leuius: noxam dant alimenta grauem.

De morborum ineuitabili neceſsitate.

MVLTA *cauillantur multi: infinita querentes*
De natura, æqua, munificaq; Dea.
Imprimiſque illud quod, quæ perfecit ad vnguem.

Integra

Integra non feruet: nam minor iſte labor.
Sic hominem ex maſſa informi, quando arte poliuit
Egregia: incolumem quin ſupereſſe ſinat?
Innumeras, & cùm morborum immiſerit illi
Myriades: matris quæ pietas? quis amor?
Quæ dedit illa vltrò, præter ſpem, ſæpè repoſcit:
Pro lætis, cogit triſtia multa pati.
Et miſeros reddit, quos anteà ſponte bearat:
Denique pro vitæ munere, morte ferit.
Quæ metamorphoſis rerum? Vnde mala iſta reſurgunt?
Si bona natura eſt, cur ea damna parit?
Si mala? cur matris titulum permittimus illi?
Qui dici meritò ſæua nouerca queat.
Dicam: ſed conceptam animo priùs excute peſtem:
Infelix ſenſus faſcinat illa tuos.
Fata immita manent: vis, cauſarumq́; poteſtas,
Et rerum ſeries continuata fluit.
Et certa & conſtans eadem conſiſtit vbiuis.
Huc, geritur variè quicquid in orbe, refer.
Dummodò naturam ſuprà, non vincere metas,
Dicatur: ratio quas ſuperare nequit.
Sphera igitur Lunæ quæcunq; animantia viuunt:
Clauduntur q́; regi per ſua fata, ſcias.
Fata appello: ipſis elementis indere leges
Quas voluit: mundi qui moderamen habet,
Ex his principijs paſſim conflatur & exit
Quidquid in orbe boni: quidquid in orbe mali eſt.

At

At nihil vſpiam in orbe mali: bona quælibet immò
Optima ſunt per ſe· fortuitóque mala.
Cauſa eadem cunctis: & Iuppiter omnibus idem:
Authoriq́; ſuo congruit eius opus.
Cum natura itaq; & contraria præſtet: & æquè
Omnia perficiat, ſeruet, amænet, alat:
Quæ tanta impietas, nobis addicere ſolis
Hanc velle? & leges hîc violare ſtatas?
Quando ſuum vrget opus, iure omnibus vtitur æquò:
Ac ratione ſui non bene nulla facit.
Si malè quid cedat: fit dùm vlteriora procurat:
Multiplici vultum Prothea quando refert.
Sicq́ue habitu, formaq́; omni veſtitur amictus:
Et noua quotidie ſic ſine fine creat.
Hacq́ue ita diſtenta morbos irrepere paſſim
Cernimus: & mortem falce furente rapi.
Namq́ue elementa agere. inq́ue vicem eſſe rebellia debent
Sorte Deûm ſtabili: perniciemq́ue dare.
Dediſcet, nunquam læthalis cauſa nocere:
Nec glacies, frigus: vrere flamma ſinet.
Hinc & ab interno ſemper decerpimus hoſte:
Oppugnatq́; foris, nos catapulta mali.
Nil natura vltra ſancita, effataq́; Diuum:
Impete quò rapitur, quæ valet, illa, facit.
Quod ſi homini vitam incolumem concedere poſſet:
In pretio medicus nec medicina foret.
Nunc quia conſilium naturam imitatur: & ornat:

Et ſuperat: medici feruet arena ſoli.
Hic etenim perſpecta hominum indole conſulit illi:
Succurritq́ ægris quatenus arte licet.
Firma valetudo retinetur, & ægra fugatur
Huius ope & trahitur vita beata diu.

Integram valetudinem actionum gratia affectari.

Q V A M *cladem nobis accerſat functio læſa,*
Plus minus in toto corpore, ſaxo ſcias.
Recta valetudo ſuperum venerabile donum.
Huc niſi conferret, ſpreta iaceret humi:
Sarcina particulæ, corpusq́ & vita fuiſſent:
Huc niſi ad egregium dirigerentur opus.
Quippe valere omnes cupimus vitaq́ fruiſci:
Claudicet vt neutro functio noſtra pede.
Vel ſaltem vt fructum ſenſus mentisq́ feramus:
Vt ſis quid magni eſt viuere vel diu?
Sic plantæ & fungi viuunt: tranſi ocyus ergo
In fungum vitæ qui genus iſtud amas.

Hominis perfectionem longe eſſe excellentiſsimam.

S I *mens pareret rationi: hæc vocibus eius,*
Ad cuius nutum mundus vterq́ tremit.
(Prò genus ingratum & temerè vanum: inſuper aures
Vertimus audaces obſtruimusq́ Deo.)

Sub

Sub pedibúſque gula, & pecunia, libido, iaceret:
Sit procul ambitio, ſpes, amor, ira, metus.
Deníque parte ſui ſi homo ſemper vtraque valeret:
Et ſtarent firmo gaudia noſtra gradu:
Eſſet par illi vel maior gloria diuis:
Admirabilior machina nulla foret.
Nunc miſer, infelix, deſpectus, ſquallidus horret:
Hinc animi premitur, corporis inde malis.
Vt taceam cauſas intúſque foriſq́ nocentes:
Quiſq́ ſuos manes hîc ſine fine dolet.
Millia trecentum morborum horrenda minantur:
Vnius inq́ue necem cælum, aqua, terra patent.
Andouerpæi citiùs numerabimus vndas
Fluminis & Scaldim deſtituemus aqua
Omnia pœnarum quàm dici nomina poſsint:
In nos ab Nemeſis non habet ira modum.
Totus homo hoſpitium morborum, à vertice ad imos
Vſque pedes, morbus deniq́ totus homo.

Animi vires à corpore obſcurari.

INSTRVMENTO *opus vt menti haud ſit corporis vllo:*
Hîc bene compoſitos, vult tamen eſſe lares.
Hoſpitium ſiquidem niſi corpus præbeat aptum:
Indignata, decus quod daret illa, negat.
Supprimit ingenium, faciemq́ abſcondit honeſti:
Et ſit indicij regula falſa facit.
Os ita ſol roſeum multo ſplendore coruſcans

Depromit terris, quas ſine nube videt.
Cum nebulæ impediunt aut ſe luna obijcit illi,
Languet, & obſcuro lumine veſtit humum,
Corpore ſano animus ſanus non peccat in vllo:
Florentque in nobis omnia ſponte ſua.
Qui cupis ergo alijs præſtare, & mente valere:
Curæ animi curam corporis adde tui.

De lue Venerea.

T v *quoque Gallice morbe, meo donabere verſu:*
Sit dea ſi Nemeſis non inimica mihi.
Pro titulo pugnent alij triſtemq; Paturſam,
Syphilidemq; vocent, Parthenopéſue luem:
Saturníue ſenis tormentum, Irámue Deorum:
Siue pudendagram, Cantabricúmue probrum:
Non moror: à Cybeles populo, mihi nomen habebis
Gallicum: ab antiquo ſcilicet illud habes.
Luxuriem amplexusq; vagos, veneremq; negatam
Dum ſequitur, pœnas dat tibi turba ſalax.
Vtque dat, olim etiam dedit, & ſine fine datura eſt:
Quandiu erit petulans tantus vbique furor.
Nec nouus in noſtras iam nuper miſſus es oras:
Es vetus, id quamuis publica fama neget.
Quippe ex quo cœpêre homines contemnere ſummi
Iuſſa Dei, indignis auſibus, vltor ades.
Et cum Teſiphone, Alecto ſæuáque Megera,
Tempore ab illo hominum turpia facta notas.

Ac

376
386

Ac merito, hoc noſtro (quò non corruptius vllum)
Sæculo, inaudito vulnera more facis.
Nam quò non hodie perfricta licentia venit?
Quò non illecebræ? crimina, furta, doli?
Spurca libido, pudendus amor, laſciuaq́ vita
Te ſine, pene omnes ſub ſua ſigna trahant.
Nutricem eſſe gulam medicorum infamia vulgi eſt:
An non concubitus ſordidus audit idem?
Index, opprobrium, ſcortatorumq́ flagellum,
Salue adeo: inque tuos, vtere iure tuo.
At caſtos, dubiumq́ thorum, vitamque peroſos
Infamem, abſque tuo viuere felle ſinas.
Ni facias: te coget eò medicina ſalubris,
Inuitum: & ſtratum ſub pede figet humo.

In morbi Gallici agnitione multos decipi.

NON *mihi depaſcens vlcus, ſcabiéſue pudenda,*
Non dolor articulos, & caput omne premens:
Vt neque fœda gonorrhea, aut iactura pilorum,
Tuberáue aut maculæ, quem cano morbus erunt.
Sed iecoris labefacta caro, cum frigore ſicco,
Sordido ab amplexu, Cypria virgo, tuo.
Ni fortè accubitu aut contactu ſerpſit in hepar
Corpore ab infecto, tranſitione duce
Scilicet huic monſtro eſt præſens contagio: cuius
Interuentu, alios, qua data porta, ſubit.
Sic abit in prolem à patribus: ſic perdit alumnum
Non rarò nutrix improba, lacte ſuo.

At quocunque modo inſinuet ſe triſtis Erinnis,
Nutat in ambiguo dum iecur inde gemat.
Ne mihi propterea, quicunq; es, ab vlcere fœdo,
Aut ſcabie, aut alio ſtygmate, triſte cane,
Syphilidémque ſtatim clama in penetrale receptam
Corporis: ab multos turpis hic error habet.
Siue lucrum: rerum ſiue ignorantia cæcet:
Multorum crimen, Gallice morbe, ſubis.
Lichenas, Ionthos, Marpheam, alphoſq; lepraſq;,
Poráſque, idque genus plurima, nube premis.
Sic quoque ad internos morbos, commune catharri,
Et febris eſt nomen, res vbi nota parum.
Diſcite, gens Phœbæa, lues diſcernere ſignis
Haud dubijs, medica quatenus arte licet.
Mox ſacras adhibete manus, aptamq; medelam
Porrigite: hanc morbus cognitus vltrò dabit.
Me nuper, quidam vir nobilis ordine equeſtri
Conſuluit: ſcabie ſtabat onuſta cutis.
Papula eum maculis fœdis femur omne tegebat:
Et graue ſupplicium iam ſubiturus erat:
Nos niſi conſpicuo demonſtraſſemus, ab ictu
Parthenopes, illum non ea damna pati.
Non temere in morbis tentanda extrema, Galenus,
Et prior Hippocrates, admonuere ſatis.
O infelices nimiùm qui ſimplice pſora,
Aut ſcabie affecto corpore ſumma ferunt.
Mercurijq; litus, Guiacíque acris amara

Pocula,

Pocula, ſudores, difficilemq́ famem.

De vita eiúſque præſtantia.

V I T A, *hominès, bruta & plantas hoc ſeruat in orbe:*
Parua loquor, ſuperos aſſerit illa Deos.
Eſtque decus ſummumq́ue bonum & perfectio ſumma:
Viuere ſed duplici conditione licet.
Cælicolæ vt degant in campis ætheris: vtq́ue — Vita cæleſtis.
Diuum hominumq́ parens ſit mera vita ſuis.
Enthea mens quibus eſt ſacro mortalibus ore:
Recludant: noſter vita caduca labor. — Vita mortalis.
Hanc triplicem in nobis, animi pro partibus, æquum eſt — Vegetatiua ſeu naturalis
Ponere: natiua eſt tempore prima quidem.
Sed poſtrema decore: ab ea, motuq́ fruiſcens
Et ſenſu: in ſummo eſt tertia poſta gradu. — Senſitiua;
Nobilitate premens alias, & propria nobis: — Rationalis:
Natiuam ſtirpes obtinuere facem.
Beſtiæ & hanc, & habent media regione locatam:
Sunt tamen hæ nobis nobiliore modo.

De mortis æquabilitate.

M O R S *vlulis ſtrigibúſque comes regna inferna ſeruat:*
Regina vmbrarum, Perſephonéſque ſoror.
Hùc cupreſſus iter, taxúſque oſtendit: & vmbra
Funeſta colles & nemus omne tegit.
Auribus atque oculis, orbata loquela:
Exanguis noſtræ ius habet vſque necis:
Illi omnes debemur, ei ſuccumbimus omnes:
Seriùs aut citiùs ſtat ſua cuiq́ dies,

Creſcen-

Creſcentes non illam anni: non membra decora,
Non robur, virtus, gloria, fama, mouent.
Omnibus intendens æqua ratione ſecurim,
Hei mihi, fœni inſtar obuia quæq; metit.
Pontificum mitris, trabeis, regumq; coronis
Æquat vulgus inops, debile, vile, rude.
Carolus Auſtriacus quintuſq; & maximus, orbis,
Imperijque ſacri cui moderamen erat,
Num iacet? inuictus pietate & pectore & armis?
Pro ſuperum leges & vaga fata Deum.

De medicorum in ægrotos indulgentia.

GRATIFICARI *ægris, quoties ſine ſtrage licebit,*
Et ſine clade graui: gratificere, volo.
Indulgendum illis etenim vltrò: vti cruſtula blanda:
Dant pueris, horum qui moderamen habent.
Demulce, firmaque animos: duroſq; labores
Qui ſunt, & reſtant, hac quaſi fraude leua.
Qui nimiùm rigidus pro tempore nulla remittit
Si ſit opus merito vapulet ille ſuo.
Quid? naturam vllus temere atque impunè laceſſet?
Ægrum interficiet? ſacra erit arte nocens?
Dÿ precor, æqui eſtis quotquot mortalibus ægris,
O facite, hi pœnas quas meruere luant.

De diuturna & breui curatione.

QVAM *primùm curari, equidē votum omnibus vnū eſt:*
Quis ſibi cum morbo rem velit eſſe diu?
At ſine iactura vitæ ſine corporis ægri

Clade:

Clade. ita vix dabitur præcipitare malum.
Cur? quia paulatim, & ſenſim natura moueri:
Non ſubitò ſe vult, eximiéque quati.
Extremis tantum in morbis, extrema probamus
Auxilia: inq; alijs vix niſi lenta placent.
Nemo niſi demens quartanas tollere raptim
Audeat: aut morbum quem paralyſi facis.
Aut damnum herculeum, tabes, ædemata, Scrophas,
Idq; genus lento ſollicitanda gradu.
At ſi feſtinata duplum curatio fructum
Adferat: offenſam diſsimilato leuem.
Damnum nequaquam eſt damnum, cùm nobile lucrum
Fœnúſque exuperat: pluſq; reponit opum.
Hic tamen imprimis opus eſt meminiſſe, fugandum
Ocyus à quauis principe parte malum.
A corde, à ſtomacho, à iecore, à ſpinæq; medulla,
Atq; his quæ proſunt publicitúſque nocent:
Nam mora, parua licet, trahet ingens illico damnum:
Sic fit hydrops, & fert ſyncopa ſæpe necem.

Tutam curationem eſſe præferendam.

ADMONEO *nunquam accercendum vltro eſſe periclũ:*
Quis non in tuto gaudeat eſſe loco?
Scilicet humani excellentia corporis, vſquam
Fortunæ dubiæ des tua vela, vetat:
Adde reſarciri diſpendia tempore nullo
Naturæ illa ſemel quæ labefacta tulit.
Quid? cùm rex principſq; aliquis ſe atque omnia ſecum

Noſtræ arti defert, quod malè corpus agat:
Paruáne tunc geritur res? fit ne in Care periclum?
Cum patrum & populi pendeat inde ſalus?
Cum tamen in certum diſcrimen venerit æger:
Pharmaca nec proſint tuta, pericla ſubi.
Præſtiterit tentare aliquid, quàm tradere morti
Certæ ægrum: at iubeo præſcia verba loqui.
Idque ideo, ne noſtra fides, ars, fama, laboret,
Succedant voto ſi minùs vlla pio.

Cur pilulæ à cœna ferè porrigantur.

C V M *medicamen adhuc ſtomacho retinetur, ab eſca*
Terreri medici vult Auicenna manum.
Cur ergo à cœna pilulas, cubitumq; ſub ipſum.
Aut intempeſta pharmaca nocte vorant?
Ventriculumq; cibo aſſumpto vomitoria raptant?
Cúrue epulis ſacris toxica miſcet Arabs?
Hæc fiunt, tum quò noxæ minùs adferat vſus.
Illorum: tum quo diutiùs intus agant.
Vis etenim effrenis alimentis victa benignis
Miteſcit: nec iam damna ſueta parit.
Ventriculus meliùs ſpatio quæ continet amplo,
Dulcibus & leuibus cum madet ille, vomit.
Quando dapes idem placidas complectitur, illis:
Impoſitæ pilulæ, cur teneantur, habent.

De animæ deliquijs ſiue ſyncope.

S Y N C O P A *cum ſternit, primùm prohibeto reſoluis*
Spirituoſa: dein, iam reſoluta, noua.

Poſtre-

Poſtremò cauſſas abige & contraria præbe:
Quæ morbum perdant, moxque redire vetent.
Fontis aqua faciem conſpergito, aquáue roſarum:
Mox da muſcum, ambram, viuificumq; crocum.
Et tandem vinclis, punctu, clamore fatiga.
Exanimum, dum ſit redditus ipſe ſibi.
Si bilis, craſſúſue vapor, dirúmue venenum
Inferat hanc cladem, deniq; ad illa veni.
Nec ceſſa, niſi deleris radicitus omnem:
Cauſarum ſeriem, quatenus arte licet.

De ſomno.

A cœna dormire ſtatim damnatur: ab illa
Conſultum eſt horas euigilare duas.
At poſtquam dederis placido tua membra cubili,
Plus horis ſeptem ſtertere, turpe puta.
Tempore quinetiam ſomnum culpato diurno:
Quo tamen excubiæ moſq; vetuſtus egent.

De incommodis ex alui fecibus diutiùs ſuppreſsis.

Vt ſtes incolumis ſordes ſubducere ventris
Nitere: & id propria ſponte, vel arte face.
Namq; hominem peſtes inuadant mille neceſſe eſt
Si faciant longam deijcienda moram.
Corrumpuntur enim quamprimum, vimq; veneni
Acquirunt, poſtquam computruere ſemel.
Hinc vapor in mentis ſedem, vitæq; theatrum,
Non ſecus ac virus, certa pericla trahit.

Segnities alitur, ſenſus redduntur inertes:
Spiritus omnis abit, viuiditaſque perit.
Somnia perturbant animum, tenebræq; moleſtant:
Luminaque, vt denſo tegmine, noſtra tegunt.
Nunc iram accendunt, ſæuam exacuuntque phrenitim:
Nunc aliud, fumi pro ratione, ferunt.
Vis etiam expultrix imprimis, deinde reſartrix
Læditur, vnde ſtatim ſingula membra labant.
Ac producuntur crebri varijq; catharri:
Morbiq; Herculei mania, coma, ſtupor.
Morbi vterini acuuntur, & in iecore omnia languent:
Cum lumbiſq; lien, ventriculuſq; dolet.
Et praua aut nulla in ſtomacho conſiſtit orexis:
Fluxúſque articulos copia multa grauat.
Poſtremò nimis aſtricta aluus, gignit & auget.
Et fouet omne genus, materiamq; mali.

De corporis exercitio.

Vt motus damna importunus maxima profert:
Sic tempeſtiuus, ſufficienſque iuuat.
Namque recrementis corpus quaſi faſſe grauatum
Exonerat, vires excitat, auget, alit.
Torpentéſque artus ſtagnantiaque intus in alto
Corpore, perfundit viuiditate noua.
Mane, repurgata veſica, aluoque leuata,
Iactari huc illuc proderit ante cibum.
Sic quoque ſub cænam (cænam horis ante duabus)
Motio iam vacuo ventre peracta bona eſt.

Com-

Commoda nulla alia excernendi occaſio ſumi,
Quin obſit variè, plúſue minúſue, poteſt.
Ceſſandum eſt, motus ſuſpendendusq́, priusquam
Laſſemur: cuius nuncius eſto calor.

De aëris perflatione.

AVRA *nimis concluſa diu corrumpitur: in ſe*
Concipiens virus perniciemq́ grauem.
Aëra conſultum alternis purgare diebus:
Et quaſi deterſo tunc renouare ſitu.
Idq́ recludendo clauſis, multo antè, feneſtris:
Aut quærendo alium, quàm fuit ante, locum.

De ventriculi concoctione.

PLVRIMA *corrumpunt vitiantq́ in ventre chyloſin:*
Hæc inter, ſatias prima, locanda venit.
Offenſa hac autem, mors, aut ægrotatio ſurgit,
Aut noxa, vt leuior vulnere, noxa tamen.
Nam grauia errata in ſtomacho commiſſa, nec hepar
Igne nec emendent ſingula membra ſuo.
Tanti eſt ventriculum inculpatè munere functum
Eſſe ſuo: atque gulæ ponere poſſe modum.

De tenera adhuc ætate.

TAM *varia & grauia excipiunt incommoda ab ortu*
Infantes, pueros, quoſq́ iuuenta fouet:
Vt mirer ſuperare aliquem tot poſſe labores:
Poſtq́ tot exhauſtos viuere poſſe diu.
Fluxus eos, aphthæ, tuſſis, phlegmonq́, febriſque,
Atq; alia exercent vix numeranda mala.

Hercu-

Herculeis morbis puerorum obnoxia vita eſt:
Ætati teneræ quemq́; fauere decet.

De fæminarum mola.

E S T *mola carnoſa, aut ventoſa, aut humida dicta:*
Fæmineoſque locos pondere, mole, grauat.
Carnea plerumque obtingit: propriumq́ue dicatum,
Hoc illi noſtra nomen in arte manet.
Semineq́; à ſolo muliebri & ſanguine multo
Gignitur, immodicus quando ea feruor habet.
Maſſa hæc informis vix cedit viribus vllis,
Hanc vbi firmauit, ſæpius acta dies.
Interdum hanc ſequitur peſtem immedicabilis hydrops:
Hepatis igne intus deficiente palam.

De hydropiſi eiuſque curatione.

E S T *triplex hydrops Anaſarca leuiſsima earum eſt:*
Poſt hanc Aſchites Timpaniasq́; grauat.
Omnes ad iecoris frigus damnumq́; ſequuntur:
Idque vel ex proprio, fortuitóue malo.
Timpanias alijs maiore tyrannide præſtans,
Eſt ſuſpecta magis difficilisq́; magis.
Aſchites cliſteres amat, fomentaq́; ventris:
Vt quoque quæ ſonitu tympana pulſa refert.
Sumpta per os mauult Anaſarca vt phlegma trahatur:
Et renum pateant ante retroq́; viæ.
Venter in Aſchite, inferioraq́; membra tumeſcunt:
Haud poſitæ partes editiore loco.
Nam coit inque alui ſpatio concluditur humor,
Hæretq́;

Hæretq́; & rarum eſt vlteriora petat.
Laxam Anaſarca cutem reddit, carnemq́ue madentem.
Gignit: & in totum corpus abire ſolet.
Eſtq́; tumor pituitoſus, veſtigia ſeruans,
Cum membra impreſſum, ſuſtinuere manus.
Tympanias Rhaſi eſt nulla aut rariſsima citra
Aſchitera & flatus hic prope ſemper adeſt.
Vtrobiq; autem, præter ventrem, vndiq́ue corpus
Contrahitur, verò deficiente chymo.
Hic ſonus auditur de ſe quem tympana reddunt:
Illic quem dat aqua ſemirepletus vter.
Cautio ſumma adhibenda venit purgare volenti:
Nam facili errato proxima culpa grauis.
At culpam pœna, & ſi impar nec digna ſequatur:
Non tamen inde odio debeat eſſe minus.
Quando erit ergo ſequax humor corpuſque paratum
Vt vacues, ſenſim ſubtrahe, perq́; vices.
Nam magna & ſubita his omnis vacuatio damno eſt:
Quale reſarciri vix medica arte queat.
Submota interea victus ratione nocenti:
Quæ firmant hepar, reſtituantq́; dato.
Quæq́ue trahunt lotium, incidunt, flatuſque, reſoluunt,
Sudoresq́ue cient, temperiemq́; ferunt.
Cæteraq́; adijcias quæ res tempuſq́ue locuſq́;
Dictabunt, vltro ſubijcientq́ue tibi.

Medico opere nihil eſſe infelicius.

PROH ſors infelix nimium, miſerandaq; noſtra
Conditio: quid enim triſtius eſſe poteſt?
Vt plagis hominum poſſimus rite mederi,
Pro ludo eſt noctes euigilare graues.
Scilicet in tepido veneranda ſcientia lecto
Non iacet, eſt genio vix facienda frequens:
Multi anni, ſtudium multum, vigilantia multa
Impendenda libris, eximiusq; labor.
Quærimus in morbis cauſas, illiſque repertis:
Quæ ſunt ex vſu prodimus ore pio.
Poſteáque inuenti eligimus medicaminis horam,
Menſuram, formam, proferimusq; modum.
Aſtanteſq; monemus ſollicitudine multa
Debeat ægrotus qua ratione regi:
Nos tenet anxietas ne non reſpondeat orſis,
Caſu aliquo euentus impediente bonus.
Proſpicimus longè: ſpondemusque optima certo:
Quid mirum? rerum certa ſequela patet.
Somnia nos terrent etiam: omnia tuta timemus,
In portu donec nauiget alma ſalus.
Quid quæſo vlteriùs præſtari poſſit ab vllo,
Qui bonus & medicus non rudis eſſe volet?
Spe tamen hæc inter miſeri fruſtramur hiantes:
Augetur labes omnia peius habent.
Mendacij arguimur, impoſtoreſque vocamur
Immerito: nec enim fraus ea noſtra tulit.
Fraus aliena, doluſq; ſubeſt: contraria noſtris

Præſcriptis

Præſcriptis facta hîc multa notare licet.
Non ſatis eſt medicum eſſe virum bonum & arte peritũ,
Vt citò, & vt tutò morbus abire paret:
Æger, amici ægri, & famuli, contendere eôdem
Debent omni opera, ſedulitate fide.
Nam quid proficiant mandata ſalubria? quando,
Contra itur, nec habent optima iuſſa locum.
Dij precor à nobis fortunam auertite talem,
Non ego tunc poſſim verba benigna loqui.
Iratus frenderem inſultaremq́ue iacenti:
Quod ferret meritis præmia digna ſuis.
Nitimur in vetitum, ægroto interdicta dederunt,
Danda recuſanti ſepoſuêre procul.
Tantùm apud inſulſum valet ignorantia vulgus
Quid facitis? veſtris artibus æger obit.
Cumq́ue ægro nobis famam, nomenq́; fidemq́;,
Eripitis quanti damna putatis ea?
Si qua eſt in cœlo pietas quæ talia curant
(Non dubium iuſtus ponderat iſta Deus)
A vobis iuſtas pœnas pro talibus auſis
Qui petat, ad mentem ni redeatis, erit
Exercere artem debet qui doctus in illa eſt:
Rem medicam medicis, omnia iura ſinunt.
Qua fronte audetis alienam inuadere meſſem:
Cur vltra crepidam ſutor inepte ſapis?
At credo leuis eſt & condonabilis error,
Porrigere ægrotis quæ medicina vetat:

Ex ptiſana aſſumpta importuno tempore, Coo
Teſte, obijt qui aliter non obiturus erat.
Eſte itaq; eſte boni poſthac monitiq; periclo
Ne latum digitum noſtra mouete loco.
Veſtram operam huc omnes conferte, ſalubrior ægros
Res iſta, & vobis gratia maior erit.

De nepharijs pharmacopolis.

In *certos medicos odio impelluntur amaro*
Quidam adeo vt factu nil ſibi turpe putent.
Próque ſalutiferis præſcriptis toxica promant
Ægrotis, odij qui meruere nihil.
Quos ego: ſed malo votum ſuſpendere: malo
Orare. vt referant ad meliora pedem.
Grande nefas hominem priuatò occidere ſontem:
Quale ſcelus fuerit pharmacopola tuum.
Qui neq; flagitioſum aliquem, neq; percutis hoſtem
Securumq; tui munificumq; necas.
Muta animum, pone iram, odiúmque omnemq; furorem:
Sis aliorum, alios vt cupis eſſe tuos.

De capitis dolore.

Affligive *caput, affligendúmúe dolore,*
In febri vrina, eſt quando iugalis, ait
Si nares, aures, os, pus, aliúdue profundant:
Diffugiet capitis, qui fuit ante dolor.
Poſt ſeptem luces dolitans mutuſq; repente,
Ni febris impediat, triſte cadauer erit.

Qui

Qui dolor aſſiduò cerebrum cum febrè moleſtat:
Cum mala ſigna premunt læthifer eſſe ſolet.
Si grauidis adſit grauitas, ſomnuſque profundus,
Et dolor in capitis partibus, atra time.
Sin dolor adueniat tandem morbo: erige mentem
Et criſim expecta deliquiumq́ mali.

Medicorum filios rarò eſſe medicos.

SI *fructum & variam rerum faciemq́ decuſq́,*
Aſpicias, medica clarius arte nihil.
Munera ſi reputes ærumnoſoſque labores.
Eſſe nihil medica triſtius arte queat.
Hinc factum, eximij medici, ſua viſcera, natos
Hac parte vt nolint ſigna paterna ſequi.

De mutua medicorum inuidia ad
Steph. Strat. Iuriſc.

PRO *dolor: hócne mihi probro vertatur ab vllo,*
Quod bene natus, opus medicum haud dedigner obire?
Quò mihi rerum vſu, ſtudioq́ atque arte parata,
Ingenioq́ alijſq́ (Dei de munere) donis.
Si ſint effœta & nunquam fructum ædere poſſint?
Vera eſt nobilitas virtute excellere vera:
Quid porrò melius quàm prodeſſe omnibus vltrò?
Afflictis ferre auxilium, ægrotiſq́ mederi?
Inuidioſum alij eſſe volunt, ratione reperta,
Rebus in obſcuris me niti, haud teſte Galeno,
Aut Coo Hippocrate: At verò quid ſuſtulit illos
Effecitq́ Deos, niſi vis ſacræ indita menti?

383

Qua non proficua vtilibus diſiungere ſcimus?
Vulgare eſt, odiſſe fabros ſocia agmina : gliſcit
Hæc eadem peſtis inter medicæ artis alumnos
Quantum vſque : pudet effari optime Strati
(Muſarum columem Phœbi, Aſtrææq; ſacerdos)
Quæ reipſa experior: ſtolidi conuitia vulgi
Agyrtáſque ſino: dictis, factisq́ laceſſor
Prætexentum arti, ratione vſúque parandæ,
Exercendǽque ingenio ac indagine multa,
Italiam temerè, Heſperiámque & nomina regum:
An non Italiam, Heſperiámque & corpora regum
In ſe concluſit Medicina? quis autumet, illa
Ignorare Iatrum verum, quæ ſcire neceſſe eſt
Vt ſuperet morbos? Regio, mos, ſexus, & ætas,
Cæteráque ipſo in veſtibulo noſtræ artis habentur,
Diſtincta. In medicamentis quoque tradita norma
Vna, eadêmque locis quæ ſeruiat omnibus ǽque.
Nonnulli infirmas infirmo in corpore vires
Exagitant: huius cedo an magè robore mentis
Ægrotus redeat in priſtina ſoſpita, morbo
Proſtrato medicamentis victúque ſalubri?
Vt ſemel abſoluam: medicorum pectora liuor
Occupat, vt primùm recti ſtatione relicta
Lucro inhiant ſtudióque omni diteſcere quærunt.

De obuia edendi opportunitate.

Perſarum Reges olim certa vmbra monebat,
Quando oportunum paſcere corpus erat.

In

In populo, ſtomachus munus ſolarij obibat:
Lexq́ erat, vt ſolis linea certa, fames.
Nos ſtimulat natura: ſui nos admonet ipſa,
Et non obſcura voce requirit opem,
Cum patulas fauces auida diſrumpit orexi:
Et dependentem vellit ab ore gulam.
Quem q. ſuus venter comedendi tempus & horam
Cum doceat, quorſum eſt hora ſtatuta cibo?
Quorſum horologijs ſuſpendimus ilia? quorſum
Crudeles, noſtri carnificeſq́ ſumus?
Eſt vim inferre ſuæ naturæ eſcámue negare,
Aut potum, hinc vrget ſi ſitis, inde fames,
Ergo horologium, venter. monſtratur & index,
Eſto fames: medicum ſtricta diæta vale.
Omnia ſunt etenim ſanis ſana: omnia ſalua:
Sæpè ea quæ nimia eſt ſollicitudo nocet.

Calculum in morbis malè numerari.

CALCVLVS in renes prouecta ætate, frequenter,
Accidit in pueris rarior eſſe ſolet.
Nam plærumq́ue horum veſicam inuadit, vtrique
E rene alterutro ſemper origo fluit.
Non tamen eſt morbus, ſed morbi vbicunq́ propago:
Contentiſq́ hæret corpora morbus habet.

De medicis ſubinde ægrotantibus.

VT ſit turpe redargui docentem,
Si contraria perſequatur illis,

Quæ ſupercilio graui tuetur:
Sic vita medicum eſſe diſſolutæ
Eſt magnis varijſq; detineri
Morbis aſsiduo, ſit indecorum.
Nam quis tam rudis, aut ineptus, vſquam?
Quin obmurmeret aut inerudito,
Aut ſocordi adeò, vt putet mederi
Se debere alijs, ſibi priuſquam.
Tempeſtiuam operam bonamq; nauet?
Curandum medicis valere poſsint
Primùm ipſi: hinc alij in fidem recepti,
Hoc eſt, vt ſua, conſonet, Galeno:
Et Coo Hyppocrati inſtituta vita.

De ciborum dimenſo.

PRÆSCRIBI *menſura cibo pro tempore, pro re,*
Et pro ventriculi conditione cupit.
Ventriculo ſiquidem non ſunt plæriq́ue capaci,
Vſque adeo, vt multum pro vice ferre queant.
Plus hyemi, minus æſtati concedimus: iſta
Debilitat, fortes ſcilicet illa facit.
Tenſio poſt epulas grauitasq; in ventre notata,
Arguit ingeſtum plus ſatis eſſe cibi:
Bruta modum ſeruant, nec edunt niſi quanta neceſſe eſt:
Cur nobis victus regula nulla placet?
Cernin? quod plures gula quàm enſis, perdat: ab illa
Morborum inuehitur ſcilicet omne genus.
Laudate ò moniti vitæ quæ ſufficit eſcam:

Simpli-

Simplicem: & omnigenas ne cumulate dapes.
Sit potus ſatis ille,ſitim qui extinguere poſſit:
Qui viuunt vt edant,hos Epicurus alat.
Vt cibus,ob vitam: ob virtutem ita vita petatur:
Illa modum vitæ ponat: at iſta,cibis.

De Republica Bruxellenſi.

BRVXELLA *vrbs opulenta,nobiliſq́;*
Eſſes omnibus abſoluta punctis,
Si qui rem medicam tuis miniſtrant
Seplaſtæ, medici, chirurgi, anuſq́;
Leſbiæ à quibus ars & vſus artis
Ignoratur, abire ciuitate,
Vel quieſcere lege cogerentur.
Tuis certe ego commodis ſtudebo
Donec,ciuis ero tibi inquilinus.

Ad operis huius reprehenſores.

SVNT *tria quæ metuo ne lector culpet iniquus:*
Primùm: quod ſint hæc carmine ſcripta mihi:
Deinde quod haud quaquam auctores de more citarim,
Poſtremò tenui ſerpere noſtra ſtylo.
His quibus obijcio verſus operoſius eſſe
Scribere,quam lubricis verba ligata modis:
Tullius optauit nequicquam abſoluere carmen:
Attamen orator maximus ille fuit:

Nam

Nam quiſnam inficias ibit ſacram eſſe Poëſim?
Vatemq́; afflatu numinis eſſe modò?
His adde Harmonia refici, mentemq́; foueri:
Vim memoratricem, iudiciumq́; capi.
Materies etiam nulla eſt haud apta Camenis,
Ad quam naturæ vis geniusq́; trahat.
Authores potui, fateor, producere multos
Romanos, Arabes, Graiugenisque ſatos.
Sed quid opus teſte eſt, in re ſine teſte patenti?
Poſtulat in medio lampada nemo die:
In tenebris rebusq́; nouis, dubijsq́; ſecuti
Te ratio, haud quaquam nomina magna ſumus.
Magni ſæpe viri mendacia magna tuentur:
Nil mihi, quod ratio non dat aperta, peto.
Dux ea in obſcuris (vbi fas) eſt optima ſemper:
Poſt hanc accipiunt experimenta locum.
Vltima iuſta quidem ſed diſsimulanda querela eſt,
Carmine nos vſos ſimpliciore ſcio,
Non omnes æquè ditat facundia: paucis
Copiæ & eloquij nobilioris honos.
At puto nos facili verſu, nec lucis egeno
Laude aliqua medicæ conſuluiſſe ſcholæ.
Exorêre ô aliquis melior qui diuite vena
Muſisq́; & Phœbo carmina digna canas.

PER-

Spiritvs alme, tibi grates exoluere dignas
Non opis eſt noſtræ, tam tua larga manus.
Quidquid longo opere expoſui mortalibus ægris
Vtile, confiteor munus id eſſe tuum.
Si qua tamen maneat noſtros mercedula verſus,
Quæſo, oculos animi morte premente regas:
Vt nihil aſpiciam, niſi te, Chriſtumq́ parentis
Æterni: in quo vno ſpes mea tota ſita eſt.
Nil quæram à medica arte: vocat quæ tempore fati,
Sic ego: ſic, viſum dicere numen, erit.

FINIS.

INDEX MEDICORVM Epigrammatum.

MEdicum debere eſſe probum virum pag. 3
In medicos ebrietati & gulæ deditos ibidem.
In medicos nimis præcipites ibi.
Veros medicos homicidij temerè inſimulari ibidem.
De morbis diuinitus immiſsis pag. 4.
Catharroſorum vitam dubiã eſſe & periculoſam ibidem.
In propriæ valetudinis deſertores ibidem.
Maiori cura iumentis quàm hominibus prouideri ibidem.
In ægrotantium pręſertim diuitũ laſciuiam pag. 5.
Victus rationem in morbis tollendis palma obtinere ibidem
Mortis ineuitabilem neceſsitatẽ æquo animo tolerandã pag.6.
Prædictiones vitæ & mortis vtiles eſſe & neceſſarias ibidem
De morbis frigidis ibidem
De aromatum vſu & preſtantia pag.7.
In medicos conuiuatores ibid.
De medicorum connubijs ibidẽ.
De conualeſcentium erga medicos ingratitudine pag. 8.
De eadem ingratitudine ex Democrito ibidem.
De chyrurgiæ præſtantia. ibid.
Medicum non debere ignarũ eſſe chyrurgiæ nec chyrurgũ medicinæ pag.9.
Ægrotum de medici fide & doctrina imprimis bene fidentẽ eſſe oportet. ibi.
Medicum debere vite ſuæ inſtitutum aliis omnibus anteponere. ibidem
De exitiali plærumque ægrotantium temeritate. pag. 10.
De vario medicorum vultu ibid.
De vulgi in medicos dicacitate pag. 11.
De præpoſtera quorundã Hiſpanorum opinione ibid.
De via perueniendi ad artis medicæ perfectionem ibidem.
De iniquis ægrotorũ poſtulatis ibidem.
Ægrotis nil temerè conſulendũ ibidem.
De formæ in medicis prærogatiua. ibidem.
In medicos cum malè habent à iuſtis medicamẽtis abhorrentes pag. 12.
De remediorum deſcriptionibus quas receptas dicunt ibidem.
In medicos ſceleratè leues & negligentes ibidem.
De corporis in medicis elegantia & cultu pag. 13.
De incompoſitis inordinatiſque medicorum affectibus ibidẽ.
Medicè viuere non eſt miſerè viuere pag. 14
De decenti medicorum amictu ibidem.

De

De honeſtis medicorum impo-ſturis ibidem.
In empyricos & mulomedicos pag. 17.
Medicos nequaquã ex annis æſtimandos pag. 19
Quid faciendum illis, qui ægroti deſtituuntur medicorum opportunitate ibidem.
De medicæ artis vſu & præſtantia pag. 20.
Medicos haud rarò hallucinari pag. 21
Medicum eodẽ tempore multis vacare bene haud poſſe. pa. 22.
Diſciplinæ militari artem medicam reſpondere ibidem
Importuna mora nihil ægris eſſe pernicioſius pag. 23
Cum medicis verſandum ſanitate adhuc integra ibid.
De medicorum conſulat. pag. 25.
Maiorem curam quemque ad diuitias quàm ad propriam ſalutem adferre ibid.
De neceſſaria medicis fortuna ibidem.
Ex ægrotis neminem integritati priſtinæ reſtitui pag. 26.
Quæ adferant in curando difficultatem ibid.
De impia quorundam ſuperſtitione ibidem.
De medicorum infelicitate. ibid.
De medicis certarũ ægritudinũ pag. 27.
De ſtata & prodigioſa febriũ interpollatarũ repetitione ibid.
De earundem in exacerbationibus varietate ibid.
De cibo, potu. & ſomno febricitantium pag. 28.
De morborũ neceſsitate ineuitabili ibid.
Integram valetudinem actionũ gratia affectari pag. 29.
Hominis perfectionẽ longè eſſe excellentiſsimam ibidem
Animi vires à corpore obſcurari pag. 30.
De lue venerea ibid.
In morbi Gallici agnitione multos decipi pag. 31.
De vita eiúſque præſtantia pa. 32
De mortis æquabilitate ibid.
De medicorũ in ægrotos indulgentia ibidem.
De diuturna & breui curatione ibidem.
Tutam curationem eſſe præferendam pag 33.
Cur pilulæ à cæna ferè porrigantur ibid.
De animæ deliquijs ſiue ſyncope ibidem.
De ſomno pag. 33.
De incommodis ex alui fecibus diutiùs ſuppreſsis ibidem.
De corporis exercitio ibidem.
De aëris perflatione pag. 35.
De ventriculi concoctione ibid.
De tenera adhuc ætate ibidem.
De fœminarum mola ibidem
De hydropiſi eiúſque curatione ibidem.
Medico opere nihil eſſe infelicius pag. 36.
De nepharijs pharmacopolis pag. 37.

De capitis dolore ibidem.
Medicorum filios rarò eſſe medicos. pag. 38.
De mutua medicorum inuidia ibidem.
De obuia edendi opportunitate. ibidem.
Calculũ in morbis malè numerari. pag. 39.
De medicis ſubinde ægrotantibus ibidem.
De ciborum dimenſo ibidem.
De Republica Bruxellenſi pa.40.
Ad operis huius reprehenſores. ibidem.
Perroratio pag.41.

FINIS.

ANTVERPIÆ, EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ANNO M. D. LXII.

Magnis erroribus magna praetexuntur nomina.

Ut in Geometria quadraturam circuli habemus nondum
perfecte demonstratam: sic alię quoque scientię habent suas
difficultates quę humani intellectus acie nunquam solventur.
Contendant quantum possunt erit tamen quędam lacuna
imbecillitatis ingenii humani argumentum. Quanta porro
in medicina sunt quibus cognoscendis non sufficiunt mul-
torum vitę? an alii cognoverint nescio. Constat ut-
plurimum nonnullos suas compositiones Secreta vocare, for-
tasse quod ab ęquitate compositionis secernantur. Isti vero
audiant illud: Ut Iureconsultus sine lege, Mathematicus si-
ne demonstratione, sic et medicus sine indicatione nihil !!
valet. Inscitię igitur refugia sunt ista quę vocant secre-
ta. Credo tamen multa esse pręsertim illud: Haberi ne
possit remedium adversus sycophantę morsum. Desperavit
antiquitas in aliis perquirendis omnem supergressa curiosita-
tem. Mordeat canis rabiosus, pungant vespę, adsit araneę
ictus, scorpionis aut scolopendrę: habebimus tamen pręsidia
liberaliter in antiquorum scriptis proposita. Ad sycophantę
morsum postquam devenimus, eruditissima antiquitas ingenue
suam profitetur ignorantiam. Galeni et Hippocratis sectato-
res supra prężceptorum authoritatem nihil audebunt. An vero
ad eam perfectionem venit Paracelsus et alii quintę essentię fabri?
Aurum fortasse Chymicum (si tamen verum est aurum) dicet multum
valere. Ut hoc habeamus quantum carbonum, quantum fumi!

Ioannes 22 Papa interrogatus aliquando quisnam foret a veritate remotus: Respondit: Vulgi sententia. Nam quicquid laudat, vituperio dignum est: quicquid cogitat vanum: quicquid loquitur falsum: quod improbat, bonum: et quod approbat malum est: et quicquid extollit infame.

Etiam Philosophiae nomen significationem suam isto saeculo vix retinere.

Existimabam ego nummorum saltem valorem temporis vetustate augeri vel minui posse. At postquam audio Itidem verbis et nummis ita accidere: Quis prohibet inquirere in philosophiam? Anne ista eo nunc quo olim sensu accipitur? Dii boni, quae mutatio. Venerat Pythagoras ad Phliasiorum tyrannum: quaeritur an esset σοφός. (nondum enim natum erat philosophiae nomen) Respondet verecunde Pythagoras se non esse σοφόν, at philosophum. Maius illi visum sapientiae nomen, quam ut putaret cadere in hominem. Itaque amorem sapientiae professus est: sapientiae possessionem non agnovit. An qui amat, mox re amata potitur? Poterat notare Pythagoras Sophistarum illius temporis arrogantiam et revera notavit: in altum enim excreverat Itaque auxit vocem quanto magis fastum. Sophistarum supra humani ingenii vires abiisse advertit.

Sed videamus hominis illius verecundiam. Primus ille
est de illo alicubi vere Poeta pronunciat

quae natura negavit
Visibus humanis ea pectoris auribus hausit.
Hic tamen ipsum chami praestitisset non profitetur.
Philosophus est. Deum solum σοφὸν arbitratus.
Philosophiae igitur vocabulum apud Pythagorā
modestiae fuit vocabulum. Iam vero nunc passim
ad arrogantiae abusum, sanctum illud philosophiae
nomen venit. Quis enim non insolesceret si
philosophus vocetur? Et hic iam harmonia
perit. Ante bibebatur, nunc quas contingere nobis
Fundit Arrigerus aquas.

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes
Hae tria signa viri de quo mihi nulla boni spes
Raro breves humiles vidi, rufosque fideles
Albos audaces, miror magnos Sapientes.

Martialis
Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus
Rem magnam praestas Zoile si bonus es.

Andreæ Trueſſi ad Petrum Poſnanienſem Phyſicum Regium
Virum doctiſsimum et humaniſsimum.

Quisnam Grammaticus non oderit EXCIPE, quorum
Personat erecto ſemper in ore fame.
EXCIPE quod noſtram perdit mi Petre crumenam,
Quandoquidem tenuis ſum quoq Grammaticus.
Quam potior ratio est medicorum et forma loquendi
Cum RECIPE illorum ſemper in ore ſonet.
Ad medicos igitur potius turbasq beatas
Se vertat nitidas noſtra crumena domos
Grammaticos studio devitet: aranea quorum
In tenui ſemper net ſua fila domo.

Genesis Cubi

Radices antecedentes A
Latus ſecundum B aliis Dicitur nota areæ praeſentis

1. Scribe vel adscribe tres notas nihili
2. triplum quadrati radicum praecedentium ponatur et habes versum ſecundum
3. Ponatur triplum radicum praecedentium cui addatur radix praeſens quae vocatur nota areæ, et ~~producitur versus quartus~~ habes versum tertium. Nota vero areæ ponatur etiam intra lunulam.
4. Versum tertium multiplica per notam areæ et producitur versus 4tus
5. Adde versum ſecundum quarto et habes versum quintum
6. Versum quintum multiplica per notam areæ et producitur versus ſextus cui ſubducatur linea.
7. Addatur primus versus ſexto aggregatum enim dabit cubum partium A et B

Nihil dulcius quam bene impensi temporis memoria
Vulgus et livor in plateis habitant.
Nulla res munus inquinat magis quam dura frons et lenta dilatio
Non posse repulsam pati non est civis sed tyranni.
Non posse quod petitur negare, non est liberi sed servi.
Deorum est ea quae sperant et cupiunt assequi. Vide Petrarcham in Repulsam sum passus.

Analysis Cubi

1. Scriba vel adserva membrum non absolutum sinistrorsum
2. Triplum quadrati radicum antecedentium scribatur pro versu secundo et habes divisorem per quem collatum cum primo versu conjecturam facies de quotiente seu nota areae
3. Ponatur triplum antecedentium radicum cum addita nota areae seu quotiente, qui etiam intra tenellam scribatur.
4. Versum tertium multiplica per notam areae et producatur versus quartus.
5. Adde versum secundum quarto et habes versum quintum
6. Versum quintum multiplica per notam areae et producatur versus sextus, cui subducatur linea.
7 Subtrahatur versus sextus a primo residuumque notetur supra lineam

Nota bene

Pro versu secundo compendiose colligendo in Rabdologia Neperi habetur aliquod compendium: cuius usus magnus esse potest in magnorum cuborum genesi et analysi Liceat enim

Ex data

Ex data radice cubica et triplo quadrati anterioris
partis eiusdem, triplum quadrati eiusdem radicis
facili compendio dare.

Pro exemplo in ~~praecedenti~~ Appendicis tertia operatione datur radix
cubica (quamvis imperfecta) 63. Datur etiam in se-
cunda area triplum quadrati anterioris partis eiusdem
quod est 108. Quaeritur autem triplum quadrati totius
numeri 63 ad quod inveniendum primo quaeratur triplum
quadrati dextimi quotienti: quod in hoc exemplo est 27.
Quaeratur etiam factum ex ducta dextimi quotientis in omnes
sinistros, auctum cyphra: quod hic est 180. Tertio, huius
aucti capiatur dimidium 90 auctum cyphra quod est 900.
Quarto denique capiatur triplum quadrati anterioris partis
auctum duabus cyphris, ut iam fuit in secundo versu
secundae areae 10800. Hos quatuor numeros adde et pro-
ducentur 11907 pro triplo quadrati 63 quaesito; quod
deinde auge duabus cyphris sic 1190700, ut habe-
atur versus secundus tertiae areae. Cur vero sic augea-
tur duabus cyphris facile intelliges si concipias 63 in
tertia area esse iam 630 quorum quadrati triplum est
1190700. His vero intellectis nulla iam erit difficultas
in Cubatura, quam si recte intellexisti facile et Analy-
sin intelliges. Vide meam Arithmeticam.

0 0 0

0

I 6 (6

36

36

216

216000

10800

183 (3

II 549

11349

34047

250047000

1190700

1805 (5

III 9475

1200175

6000875

256047875

Ebrietas per anagramma Bestia re.

Ebrietas hominem priuat virtutibus; vt sit
Beſtia re, prorsus quę ratione caret.
Reddit et infirmum corpus; mortemq; minatur
Infamem, quâ nil turpius eſse potest.
Exiguas contemnit opes: hinc diuitis optat
Theſauros, quos per furta necesq; rapit.
Audet et effrenus quiduis committere; tota
Summa sit: est omnis fons et origo mali.

Sobrietas

Sobrietas virtus princeps, fert commoda secum
Omnia: namq; illa duce, mens felicia ſemper
Bella gerit, contra vitiorum monstra triumphans
Robur et inde capit corpus, vitamq; salubre
In ſenium producit homo: tum parta tuendo
Extera fortunę bona quę dicuntur adauget
Tranquillè magno moriturus et absq; dolore.
Addere plura potest qui vult; hoc ſufficit: una
Sobrietas primus fons est et origo bonorum.

11
403
393

395
15
405

396 ~~406~~

Confectio de Rhabarbaro
suave et utile medicamentum
in delicatis et qui fortiores evacu-
ationes aegre ferunt

℞ Rhabarbari el. pul. ʒij
extracti rhabarb. ʒj
Misce et cum saccharo albissimo in
aqua simplici dissoluto ℥vj. f.
conf. in rotulis.

Psalmus CXXVIII

Vitam quae faciant beatiorem
Iucundissime Christiane sunt haec.
Aeternum Dominum Deum timere
Mandataque sua vias amare.
Sit victus manuum labore partus
Sic vives bene sic eris beatus.
Uxor prole tua domum beabit
Laetis ut generosa vitis uvis.
Ad mensam tibi filii sedebunt,
Ut pinguis teneras novellas oleae.
Sic fidus benedicitur maritus
In casto Domini timore vivens
Dotet te benedictione semper
Ex Sion Dominus Ierusalemque.
Florentem faciat bonis videre
Ut natos videas et inde natos.
Et pacem super Israel per aevum
Hoc dicat pius omnis, Amen, Amen.

18

Marbodæus de lapidibus pretiosis in 8°.

℞ conser. cichorii
fumiterræ
rosarum ana ℥ij
betonicæ
caryophylli hortensis
lilii convallii ana ℥j
pul. mechoacan
send orientalis ana ʒs
pul rad sassafras ʒij
cinnamomi ʒij
cum syr. rosato sol q. s. fiat
electuarium molle. per horam
ante cibum quantitate castaneæ.

A	54
B	36
C	42
D	63
E	45.
ABC	132
BCD	141
CDE	150
DEA	162
EAB	135.
	720
	240

℞ amygdalar. dul. decorticatarum ℥iij
pistaciorum mundat. ℥j
pistentur in mortario
lapideo cum pauca
aqua rosarum
adde sacchari
albissimi lib s
fiat pasta.

Panna iedna pytała czy kasa ten pies? Chłop rzekł. Cnieboga wasnosc nie widziała wm nic. Panna jest nato. Owszem ia że nie widziała ale może zapsowac

rychło sie zstadeh przyjezdzaia Altatnia nasi Laszki Dni

Gdy sexagesima zayedzie co razem sie wspomyka Altatnia miasto Laszki Dni

Damie zaraz przyczyneh, tys odpowiedziała
A ia wsz za przyczyneh, dobyłes przyimiata.

Paterj Rejj. de Litanius. Est et non ~~Litanias~~ servat utrumque
Est habet in labris ~~est~~ non habet in manibus.

19.

408

Margarita preciosa Magistri Boni Ferariensis
in 4to.

Zegnanie dworskie
In fronte. Niemam żony
In pectore. niemam długow
In sinistro boku niemam prawa
in dextro niemam lewa
amen.

Gdy rzekę to wama to ia jedn sama
a gdy rzekę tobie to rzewa obie

Kuianaria. laciegnica. kwiani iayca.
Tosh iedan polak wyskazał sobie iaciegnice go
kwac Patron Hanuka kuianis da mi ova, Polaco: fac
mi una cucanaria. per dialogum

Obaczywszy iedna piękną pannę w pięknym letniku
rzekł Radbych te materyą miał na materac

Twoia panną wszystkę obaczywszy. E Pani wszystko
day ią hatu kiedyby na nie włast obaczył by pewny
Landskorone albo Kalwarią.

Mucha padła jedwaw na szybę, ktora wszystkie
obaczy przylecieć, zdarzy w szybie

NB
Uważyć bym
dwa razy
Ala to sztuka.
Wiec iedno.
Mi to mato.

Przygania kociel garcowi a oba czarnią Vide fabulā
Aesopi de olla fictili et aenea. Societas periculosa

Krzywo na mię patrzy: iesli przez okulary albo przez
kieliszek to nie dziw. bo iest difforme medium. Vide
quid Optici de refractione.

NB
Tak trzeba mowić.

Upatrzyś sie wczora w stopie. O ziec gorzał wszysko. A przecie
głowa popsowało. O iesli tego omen bedzie. Omen
abo że sie y dziś upieczesz. Omen. [Oscuat Amen] stet

Jadąc przez Mazowsze zgadałem sie z iednym Slachcicem
w Warce. O Moskwie. miedzy inszymi rzeczami pytał mnie
iako tam ^kiedy^ wielki dziań: gdym począł powiadać dziwi
mie pytał. A byłżeś ale tam. Rzekł żem niebył. A on
na to. A diabłaś powiadasz o tym.